LIETUVOS VALSTIEČIŲ IR MIESTELĖNŲ GINČAI SU DVARŲ VALDYTOJAIS

LIETUVOS TSR MOKSLŲ AKADEMIJA
ISTORIJOS INSTITUTAS

LIETUVOS VALSTIEČIŲ IR MIESTELĖNŲ GINČAI SU DVARŲ VALDYTOJAIS

DOKUMENTŲ RINKINYS

I

DALIS

XVI—XVII AMŽIAI

Sudarė *K. JABLONSKIS*

VALSTYBINĖ
POLITINĖS IR MOKSLINĖS LITERATŪROS LEIDYKLA
VILNIUS — 1959

АКАДЕМИЯ НАУК ЛИТОВСКОЙ ССР
ИНСТИТУТ ИСТОРИИ

ТЯЖБЫ ЛИТОВСКИХ КРЕСТЬЯН И ЖИТЕЛЕЙ МЕСТЕЧЕК С УПРАВИТЕЛЯМИ ИМЕНИЙ

СБОРНИК ДОКУМЕНТОВ

ЧАСТЬ I

XVI—XVII ВЕКА

Составил *К. ЯБЛОНСКИС*

ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
ПОЛИТИЧЕСКОЙ И НАУЧНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ
ВИЛЬНЮС — 1959

PRATARMĖ

Šiame rinkinyje duodamas pluoštas dokumentų apie valstiečių ir miestelėnų kovą prieš baudžiavinę priespaudą feodalizmo laikotarpiu XVI—XVII a. Beveik visi tie dokumentai yra sudaryti feodalų arba, jei ir dėsto valstiečių skundus ir bėdas, tai tik užrašytus feodalų teismų protokoluose ar sprendimuose, todėl, savaime suprantama, jie yra šališki, neatvaizduoja valstiečių tikrų siekimų ir neduoda tikro jų kovos vaizdo. Daugumas dokumentų tekalba apie tos kovos pasireiškimą teisminio ginčo forma ir tai tarp valstiečių ir valstybinių žemių administracijos, nes privačių žemių valstiečiai skųstis savo ponais negalėjo. Bet už teisminių ginčų vyko ryžtinga kova dėl išsivadavimo iš baudžiavos, ir dokumento analizė duoda ir duos istorijos tyrinėtojams medžiagos tai kovai pažinti. Iki šiol šitos kovos dokumentų buvo paskelbta labai nedaug ir tai beveik tik iš XVI amžiaus. Kai kurių dokumentų ištraukos išverstos į lietuvių kalbą Lietuvos TSR Istorijos šaltinių I tome. Šiame rinkinyje anksčiau paskelbti dokumentai nebekartojami, išskyrus Nr. 4, 11 ir 12 — jie spausdinami čia iš naujo, nes čia pateikiami ir kiti, iki šiol neskelbti, bet susiję su pastaraisiais. Kiekvienam besidominčiam aprašomais dokumentuose dalykais bus daug patogiau turėti visą medžiagą vietoje. Dokumentai, kurių Lietuvos TSR Istorijos šaltiniuose pateiktos ištraukos, čia duodami ištisai. Išimtis padaryta tik Nr. 5 ir 13 — pateikti labai platų Žemaičių krašto valstiečių surašymo visą tekstą šiame rinkinyje nebuvo galima.

Tarybinis istorijos mokslas remiasi dokumentų tyrimu, jų paskelbimas padaro juos prieinamais ir visada pastumia pirmyn istorijos mokslo vystymąsi. Tyrinėdamas feodalizmo problemas, tarybinis istorijos mokslas ypač domisi klasių kovos reiškiniais, taigi ir medžiaga, kuri atskleidžia klasių kovą feodalizme. Šie dokumentai apie Lietuvos valstiečių kovą nėra vieninteliai, bet kol bus surinkti visi, praeis nemaža laiko. Tam, kad surinktoji medžiaga jau dabar galėtų būti pilniau panaudota istorijos tyrinėjimuose, Istorijos institutas nutarė neatidėlioti jos skelbimo. Iš pradžių buvo numatyta dėti į šį rinkinį ir surinktus XVIII a. dokumentus, bet jų prisirinko tiek, kad viename tome būtų per daug, todėl rinkinį teko suskaidyti. XVIII a. dokumentai sudarys II dalį.

Prieš didesnius dokumentus duotos trumpos jų turinio santraukos lietuvių kalba — jose dokumento teiginiai neįvertinami, o tik atpasakojami.

Skelbiamoji medžiaga paimta daugiausia iš Lietuvos TSR Centrinio istorinio archyvo, Lietuvos TSR Mokslų akademijos Bibliotekos rankraščių skyriaus ir Vilniaus Valstybinio V. Kapsuko vardo universiteto mokslinės bibliotekos rankraščių skyriaus rinkinių, be to, ir iš Lietuvos Metrikos, t. y. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybinės kanceliarijos archyvo Maskvoje dokumentų, bet šitas fondas dar labai nepilnai tepanaudotas šiam rinkiniui.

Valstiečių ir miestelėnų ginčai su didžiojo kunigaikščio (karaliaus) žemių (valsčių, dvarų, tenutų) valdytojais ir jų tarnautojais plačiausiai yra išdėstyti siunčiamų į valsčius po XVI a. vidurio valakų reformos revizorių ir komisorių aktuose bei sprendimuose. Dalis jų yra įrašyta bajorų teismų (pilies ir žemės) knygose, dalis originalų išliko dvarų ir dvarininkų dokumentinėje medžiagoje, šiuo metu esančioje archyvuose ir bibliotekose. Didžioji jų dalis yra Lietuvos TSR saugyklose, ji duodama šiame rinkinyje. Kituose TSRS archyvuose ir bibliotekose jų neteko užtikti. Komisorių raštų išliko labai nedaug, nes jie nebuvo sukaupiami jokiame centriniame archyve. Nuo XVI a. pabaigos ginčai su dvarų valdytojais galutinai buvo sprendžiami karaliaus asesorių teisme. Kadangi asesorių teisme buvo remiamasi daugiausia revizorių ir komisorių aktų ir sprendimų medžiaga, šalių skundai, aiškinimai ir įrodymai asesorių teismo sprendimuose paprastai buvo surašomi trumpiau, formaliau kaip komisorių aktuose, todėl asesorių teismo sprendimai paprastai mažiau atskleidžia ginčų dalyką. Asesorių teismo sprendimai buvo įrašomi į Lietuvos Metrikos knygas, todėl jų yra išlikę daugiau. Taip pat yra išlikę kai kurių jų išrašų originalai ir įrašai į bajorų teismų knygas. Šiame rinkinyje įdėta tik dalis išlikusių Lietuvos Metrikoje asesorių teismo sprendimų, liečiančių ginčus su dvarų valdytojais. Kartais valstiečių ginčus su valdytojais sprendė karaliaus pavesti referendoriai, t. y. pareigūnai, kurie turėjo priimti skundus, duodamus karaliui, ir juos jam pačiam ar kitiems pareigūnams referuoti, bet kalbamuoju metu Lietuvoje nesusidarė atskiro referendorių teismo karaliaus valstiečių ginčams spręsti su valdytojais, kaip kad, pavyzdžiui, buvo Lenkijoje.

Skelbiant dokumentus, rašyba palikta senoji, t. y. nebandyta pritaikyti ją prie dabartinės baltarusių ir lenkų kalbų rašybos. Tiktai nebevartojamos raidės pakeistos dabar vartojamomis; rusiškuose tekstuose paliekamas ženklas ъ žodžių gale, kur jis buvo, visos iškeltos raidės nukeliamos į eilutę. Lenkiškuose tekstuose žodžių pradžioje dedama *j* pusbalsei žymėti, nors tekste parašyta *i*, ir *u* balsei žymėti, nors tekste yra *v*. Raidės, kurios abiejų kalbų tekstuose praleistos trumpinant, įrašomos kursyvu. Išplyšusios, išdilusios ir šiaip išnykusios vietos papildomos, kur tai galima, spėjamais žodžiais ar raidėmis, kurie duodami laužtiniuose skliausteliuose [ ], o praleistos rankraštyje raidės ar žodžiai — paprastuose skliausteliuose ( ).

XVI—XVII AMŽIŲ DOKUMENTAI APIE LIETUVOS VALSTIEČIŲ PRIEŠINIMĄSI DVARŲ VALDYTOJAMS, PASKELBTI KITUOSE LEIDINIUOSE

1. 1514 m. gegužės mėn. 2 d. Žemės maršalko sprendimas dėl Vilniaus tijūnystės Nemenčinės ir Bezdonių dvarų kaimynų skundo prieš Vilniaus tijūną, kad iš jų nepagrįstai reikalaujama mezliavos. — Русская историческая библиотека, т. XX. Литовская Метрика, т. I. СПб, 1903, стр. 117—120, № 92.

2. 1524 m. liepos mėn. 12 d. D. k. Žygimanto Senojo sprendimas dėl Breslaujos valstiečių skundo prieš savo laikytoją, kad iš jų reikalaujama naujų prievolių ir jiems daroma skriaudų. — ALRG psl. 196—198, Nr. 174; dalies vertimas LIŠ I, psl. 104, Nr. 144.

3. 1530 m. lapkričio mėn. 15 d. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės iždo valdytojo Iv. Hornostajaus pranešimas karalienei Bonai apie Hrezko ir Upytės valstiečių priešinimąsi jų prievolių surašymui ir apie Upytės valstiečių skriaudas. — Археографический сборник документов, относящихся к истории Северо-западной Руси, т. I. Вильна, 1867, стр. 41—42, № 27; dalies vertimas LIŠ I, psl. 109—110, Nr. 151.

4. 1536 m. gegužės mėn. 3 d. Maršalkų sprendimas dėl Tendžiogalos valsčiaus žmonių skundo prieš Žemaičių seniūną, kuris reikalauja iš jų naujų rinkliavų. — DZOK, pried. psl. 27—31, Nr. 12; sutrumpintas vertimas LIŠ I, psl. 115—116, Nr. 156.

5. 1538 m. liepos mėn. 31 d. D. k. Žygimanto Senojo patvirtinimas d. k. Aleksandro nustatytų Upytės valsčiaus žmonėms pasėdžių normų dėl Upytės valstiečių skundo prieš Trakų vaivados Upytės urėdininkus, kad jie skriaudžią juos reikalaudami didelių vaišių. — DZOK, pried. psl. 41—43, Nr. 17; vertimas LIŠ I, psl. 119—120, Nr. 160.

6. 1538 m. spalio mėn. 5 d. D. k. Žygimanto Senojo raštas, kuriuo atleidžia Kurklių valsčiaus žmones nuo pusės prievolių Trakų vaivadai dėl jo urėdininkų savanaudiško engimo. — DZOK, pried. psl. 162—163, Nr. 52; vertimas LIŠ I, psl. 120—121, Nr. 161.

7. 1541 m. lapkričio mėn. 16 d. D. k. Žygimanto Senojo raštas, kuriuo atleidžia Užpalių valsčiaus žmones nuo mokėjimo 100 kapų grašių, be pagrindo uždėtų jiems dvarų raštininko M. Andruševičiaus, ir įsako

Užpalių laikytojui imti iš valstiečių mokestį už jų laikomas tuščias žemes atsižvelgiant į tų žemių gerumą. — DZOK, pried. psl. 165—167, Nr. 54.

8. 1603 m. liepos mėn. 5 d. Karaliaus Žygimanto III raštas kancleriui L. Sapiegai, kuriuo prašo prispausti antspaudus prie raštų asmenims, skiriamiems komisoriais dėl Krokialaukio urėdininko daromų Alytaus šauliams skriaudų. — Archiwum domu Sapiehów, tom. I. Lwów, 1892, psl. 376—377, Nr. 446.

9. 1661 m. spalio mėn. 14 d. Karaliaus Jono Kazimiero raštas Merkinės valsčiaus Šadžiūnų ir Smarliūnų kaimo laikytojui A. Norbutui, kad neskriaustų tų kaimų valstiečių, panaikintų naujai įrengtą palivarką ir nereikalautų iš jų nenustatytų prievolių. — Акты, издаваемые Виленскою археографическою коммиссиею, т. XIII. Вильна, 1886, стр. 146—147.

10. 1671 m. sausio mėn. 20 d. Karaliaus Mykolo įsakymas Semeliškių seniūnui, kad nebeskriaustų Semeliškių valstiečių. — Акты, издаваемые Виленскою археографическою коммиссиею, т. VIII. Вильна, 1875, стр. 281—282, № 133.

11. 1679 m. sausio mėn. 20 d. Komisorių sudarytas Šadžiūnų ir Smarliūnų kaimų inventorius. — Акты, издаваемые Виленскою археографическою коммиссиею, т. XIII. Вильна, 1886, стр. 148.

12. 1679 m. kovo mėn. 6 d. Karaliaus Jono III patvirtinimas komisorių nustatytų Merkinės valsčiaus Šadžiūnų ir Smarliūnų kaimų valstiečiams prievolių pagal karaliaus Stepono nustatymą 1584 metais. — Акты, издаваемые Виленскою археографическою коммиссиею, т. XIII. Вильна, 1886, стр. 147—148.

13. 1682 m. rugpiūčio mėn. 16 d. Kėdainių seniūno laiškas, kuriame, tarp ko kita, pranešama apie Kėdainių valstiečių priešinimosi nuotaikas. — Археографический сборник документов, относящихся к истории Северозападной Руси, т. VIII. Вильна, 1870, стр. 422—423, № 114; dalies vertimas LIŠ I, psl. 274, Nr. 320.

ПРЕДИСЛОВИЕ

В настоящем сборнике дается довольно значительное количество выявленных документов о борьбе крестьян и жителей местечек Литвы против крепостнического гнета в XVI—XVII вв. Документы относятся не ко всем землям Великого Княжества Литовского, но лишь к территории Литовской ССР, переходя за ее пределы лишь в тех случаях, когда содержание документа относится к населению тех волостей (Бортской и Перевальской), часть которых лежит на территории Белорусской ССР. Почти все эти документы исходят от представителей класса феодалов и даже крестьянские жалобы даются не в непосредственном изложении самих крестьян, но лишь в той форме, в какой они запечатлены в решениях и протоколах феодальных судов, поэтому, понятно, документы выражают довольно полно воззрения и стремления феодалов, а настоящих стремлений крестьян не отображают и непосредственно не дают верной картины их классовой борьбы. В большинстве документов говорится только о проявлении этой борьбы классов в форме судебных тяжб и то главным образом только между крестьянами и администрацией великокняжеских земель. За этой видимостью судебного спора выявляется решительная борьба крестьян и прочих групп феодально-зависимого населения за освобождение от крепостничества, и анализ документов дает исследователям материал для изучения этой борьбы. Подобных документов о судебных тяжбах крепостных крестьян со своими помещиками, о жалобах крестьян на них нет и не было, так как крепостные не имели права жаловаться на своих господ.

До сих пор документов о классовой борьбе литовских крестьян опубликовано очень мало и опубликованные документы относятся главным образом к первой половине XVI века. Кроме публикаций подлинных текстов, данного вопроса касаются и сокращенные переводы на литовский язык некоторых других документов, опубликованные в издании Документы и материалы по истории Литовской ССР, т. I, 1955 г.; в данном сборнике эти документы даются в полном виде на языке подлинника. Опубликованные прежде, в других изданиях документы здесь не повторяются, за исключением №№ 4, 11 и 12 — они публикуются заново, так

как в данном сборнике даются новые материалы относительно тех крестьянских волнений и споров с феодалами, о которых говорилось и в опубликованных прежде документах, и каждому, кто заинтересуется событиями, упоминаемыми в публикуемых здесь впервые документах, нужно будет ознакомиться со всеми документальными материалами по затронутому вопросу, а разыскивание их в других изданиях может быть затруднительно. Документы публикуются без всяких сокращений, за исключением №№ 5 и 13, в которых даются только краткие извлечения из обширных переписей крестьян великокняжеских волостей Жемайтии, заключающие в себе все, что в этих переписях относится к антифеодальной борьбе крестьян.

Советская историческая наука опирается на исследование документальных материалов и публикации документов, в особенности не бывших в научном обороте, облегчая исследователям их использование, всегда содействует дальнейшему развитию исторической науки. Как при изучении любого исторического периода, так и при изучении проблем феодального периода советская историческая наука обращает особое внимание на борьбу классов, поэтому и документы, освещающие проявления этой борьбы, представляют особую ценность. Предлагаемые документы о классовой борьбе литовских крестьян не являются полным собранием сохранившихся документов по этому вопросу, но пока все более или менее важные документальные материалы будут выявлены, пройдет немало времени. Чтобы выявленные документы могли быть полнее чем до сих пор использованы в исторических исследованиях, так или иначе затрагивающих антифеодальную борьбу крестьян, уже теперь Институт истории Академии Наук Литовской ССР решил не откладывать их публикации. Здесь дается первая часть собранных документов; документы XVIII века составят вторую часть сборника, которая будет издана в скором времени. Перед текстом большинства документов дается краткое изложение их содержания на литовском языке.

Публикуемые документы отобраны главным образом из рукописных материалов Центрального Исторического архива Литовской ССР, Отдела рукописей Библиотеки Академии Наук Литовской ССР и Отдела рукописей Научной библиотеки Вильнюсского государственного университета — эти хранилища основательно просмотрены по выявлению документов для данного сборника и невыявленных документов в них не может быть много. Кроме того, довольно много документов дал фонд Литовской Метрики, т. е. архива государственной канцелярии Великого Княжества Литовского, хранящегося в ЦГАДА в Москве, но этот фонд использован для сборника неполно.

Споры крестьян и жителей местечек с управителями (старостами, тивунами, державцами) великокняжеских (королевских) земель (волостей, старостств, держав и т. д.) и с их слугами наиболее полно изложены в актах и решениях ревизоров и комиссаров, которые посылались в волости и державы после проведения в середине XVI века волочной реформы в этих землях. Часть этих актов вписана в книгах шляхетских судов

(гродского и земского), часть подлинных документов сохранилась в числе документов имений и помещиков, в данное время находящихся в архивах и библиотеках. Значительная часть их находится в хранилищах Литовской ССР. О нахождении подобных документов в других архивах и библиотеках СССР известий не имеется. Таких комиссарских актов сохранилось очень мало, потому что они не концентрировались в какой-либо одной центральной канцелярии или архиве. Споры крестьян и жителей местечек с управителями имений начиная с конца XVI века окончательно разрешались в королевском асессорском суде. Так как решения асессорского суда основывались главным образом на материалах актов и решений ревизоров и комиссаров, то жалобы и объяснения сторон, и также приводимые ими доказательства в решениях асессорских судов обычно излагались более кратко, более формально, чем в комиссарских актах, поэтому решения асессорских судов обычно не так полно выявляют предмет спора. Решения асессорского суда записывались в книги Литовской Метрики, поэтому их сохранилось больше. Сохранились и некоторые оригинальные выписки этих решений, а также записи некоторых решений в книгах шляхетских судов. В данном сборнике дана лишь часть решений асессорского суда по спорам с управителями имений, сохранившихся в Литовской Метрике, — та часть, которая до сих пор выявлена. Иногда дела по спорам крестьян с управителями имений решали по поручению короля референдары, т. е. должностные лица, на обязанности которых было принятие жалоб, подаваемых королю, и реферирование их королю или вельможам, но в указанное время в Великом Княжестве Литовском не было постоянного референдарского суда для разбора споров господарских крестьян с управителями, такого суда, какой был в то время в Польше.

Правописание публикуемых документов не модернизировано, т. е. правописание их в издании не приспосабливалось к современному белорусскому и польскому правописанию, но лишь вышедшие из употребления буквы заменены употребляемыми ныне. В русских текстах знак ъ сохранен в конце слов там, где он есть в рукописи; все выносные буквы снесены в строку и там, где после выносных согласных, если бы они были написаны в строке, мог быть твердый или мягкий знак, после снесенной в строку согласной поставлен знак апострофа; опущенные вследствие обычных сокращений буквы передаются курсивом. В польских текстах в начале слов ставится *j* для обозначения полугласной, хотя бы в рукописи было написано *i*, и *u* для обозначения гласной, хотя бы в рукописи было написано *v*; также поставлены курсивом буквы, опущенные в рукописи. Вырванные, стертые и вообще исчезнувшие места рукописи по возможности восполнены, проставляя предполагаемые слова или буквы в прямых скобках [], а пропущенные в рукописи буквы и слова даются в обыкновенных скобках ().

ДОКУМЕНТЫ XVI—XVII ВЕКОВ О СПОРАХ ЛИТОВСКИХ КРЕСТЬЯН С УПРАВИТЕЛЯМИ ИМЕНИЙ, ОПУБЛИКОВАННЫЕ В ДРУГИХ ИЗДАНИЯХ

1. 1514 г. 2 мая. Решение земского маршалка по жалобе койминцев Неменчинского и Безданского имений Виленского тивунства на виленского тивуна относительно необоснованного требования от них мезлевы. — Русская историческая библиотека, т. XX. Литовская Метрика, т. I, СПб, 1903, стр. 117—120, № 92.

2. 1524 г. 12 июля. Решение вел. кн. Жигимонта Старого по жалобе браславских крестьян на своего державцу относительно требования от них новых повинностей и чинимых им обид. — ALRG, стр. 196—198, № 174.

3. 1530 г. 5 ноября. Донесение земского подскарбия Ив. Горностая королеве Боне о сопротивлении переписи крестьян Грезской и Упитской волостей и о притеснении крестьян Упитской волости. — Археографический сборник документов, относящихся к истории Северо-западной Руси, т. I. Вильна, 1867, стр. 41—42, № 27.

4. 1536 г. 3 мая. Решение маршалков по жалобе людей Тондягольской волости на жемайтского старосту относительно требования новых подачек. — DZOK, прилож. стр. 27—31, № 12.

5. 1538 г. 31 июля. Грамота вел. кн. Жигимонта Старого, подтверждающая установленные вел. кн. Александром нормы поседей от людей Упитской волости, данная вследствие жалобы крестьян Упитской волости на упитских урядников трокского воеводы относительно притеснений их требованиями непосильных угощений. — DZOK, прилож. стр. 41—43, № 17.

6. 1538 г. 5 октября. Грамота вел. кн. Жигимонта Старого об освобождении людей Курклевской волости от половины платежей трокским воеводам вследствие своекорыстного притеснения их урядниками воеводы. — DZOK, прил. стр. 162—163, № 52.

7. 1541 г. 16 ноября. Грамота вел. кн. Жигимонта Старого об освобождении людей Ушпольской волости от уплаты 100 коп грошей, которые без достаточного основания были наложены на них писарем дворов Виленского повета М. Андрушевичем, и приказ ушпольскому державце

брать поборы от крестьян с пустых земель в зависимости от их качества. — DZOK, прилож. стр. 165—167, № 54.

8. 1603 г. 5 июля. Письмо короля Сигизмунда III канцлеру Л. Сапеге относительно приложения государственной печати на поручения лицам, назначаемым комиссарами для решения дела по жалобе олитских стрельцов относительно притеснений, чинимых им краковопольским урядником. — Archiwum domu Sapiehów, tom I, Lwów, 1892, стр. 376—377, № 446.

9. 1661 г. 14 октября. Приказ короля Яна Казимира державце сел Шадзюн и Сморлян Меречской волости А. Нарбуту прекратить притеснения крестьян этих сел, ликвидировать недавно основанный фольварок и не требовать с них неустановленных повинностей. — Акты, издаваемые Виленскою археографическою коммиссиею, т. XIII. Вильна, 1886, стр. 146—147.

10. 1671 г. 20 января. Приказ короля Михала сумилишскому старосте прекратить притеснения сумилишских крестьян. — Акты, издаваемые Виленскою археографическою коммиссиею, т. VIII. Вильна, 1875, стр. 281—282, № 133.

11. 1679 г. 20 января. Инвентарь сел Шадзюн и Сморлян, составленный комиссарами. — Акты, издаваемые Виленскою археографическою коммиссиею, т. XIII. Вильна, 1886, стр. 148.

12. 1679 г. 6 марта. Подтверждение королем Яном III повинностей крестьян сел Шадзюн и Сморлян, установленных комиссарами согласно уставе короля Стефана 1584 года. — Акты, издаваемые Виленскою археографическою коммиссиею, т. XIII. Вильна, 1886, стр. 147—148.

13. 1682 г. 16 августа. Письмо кейданского старосты, в котором говорится между прочим о неповиновении кейданских крестьян. — Археографический сборник документов, относящихся к истории Северозападной Руси, т. VIII. Вильна, 1870, стр. 422—423, № 114.

SUTRUMPINIMAI — СОКРАЩЕНИЯ

ALRG — Акты Литовско-русского государства. Изд. М. Довнар-Запольским. Выпуск I. 1390—1529 г. Москва, 1900.

CGADA — Центральный Государственный Архив древних актов, Москва.

DZOK — М. Довнар-Запольский. Очерки по организации западно-русского крестьянства в XVI веке. Киев, 1905.

JLŽ — K. Jablonskis. Lietuviški žodžiai senosios Lietuvos raštinių kalboje. I dalis. Tekstai, Kaunas, 1941.

JZA — И. И. Яковкин. Законодательные акты Великого княжества Литовского XV—XVI вв. Ленинград, 1936.

MAB — Lietuvos TSR Mokslų akademijos Bibliotekos rankraščių skyrius. — Отдел рукописей Библиотеки Академии Наук Литовской ССР, Вильнюс.

ODVA — Опись документов Виленского Центрального Архива древних актовых книг. Выпуск VI, Вильна, 1908.

VCA — Lietuvos TSR Centrinis valstybinis istorinis archyvas. — Центральный государственный исторический архив Литовской ССР, Вильнюс.

VUB — Vilniaus Valstybinio V. Kapsuko vardo universiteto Mokslinė biblioteka, rankraščių skyrius. — Научная библиотека Вильнюсского Государственного университета им. В. Капсукаса, отдел рукописей.

1. *1526 m. rugpiūčio mėn. D. k. Žygimanto Senojo įsakymas Skirsnemunės laikytojui Skapui neskriausti Skirsnemunės žmonių ir karčiamininkų.*

Iš įrašo Lietuvos Metrikoje — CGADA f. 389 kn. 14 l. 262a (299a) — 263 (300) Nr. 693.

Skirsnemunės žmonės ir karčiamininkai skundėsi, kad jų laikytojas Skapas imąs naujus muitus nuo pravažiuojančių žmonių, dėl to tenai nebeįvyksta turgeliai. Pirmiau jie temokėję karčiamų mokestį po kapą gražių nuo midaus ir po kapą nuo alaus, o dabar laikytojas imąs iš jų didesnį karčiamų mokestį ir dar verčiąs dirbti dvare po vieną dieną savaitėje ir varąs važiuoti pastotės — to jie neprivalėję. Kai buvo atsiųstas A. Mockevičius surašyti Skirsnemunės dvaro ir jie pasiskundę jam dėl savo skriaudų ir vargų, Skapo vietininkėlis, laikytojo lieptas, daugelį jų sukaustęs pančiais ir grandinėmis ir uždaręs į kalėjimą. D. k. įsako Skapui naujų muitų neimti, naujų prievolių nereikalauti ir suimtuosius paleisti.

Dalis rašto įraše tik atpasakota.

Скерстомон'цомъ в кривдах их до пана Скопа о мыто, браное на приеж'дчих людех, и о пенези кап'щиз'ные и о грабежы.

Листъ до пана Скопа.

Жаловали намъ люди и вси кор'чмиты скерстомоньский, штожъ дей ты мыта новыи берешъ на приежчихъ людех и для дей того тамъ тор'жокъ николи ся не з'бираеть, а перед тымъ дей здавна николи тамъ не брано. Тежъ дей они перед тымъ здавна намъ даивали кап'шчизныхъ пенезей з меду по копе грошей а с пива по копе ж грошей, а иншихъ дей они служобъ никоторых намъ не служивали к двору нашому Скерстомон'скому. И ты дей тепере капшчизных пенезей большей того з нихъ берешъ и к двору дей нашому кождое недели по дню на роботу ихъ выгоняешъ и в подводы дей ихъ на дороги и по дворомъ своимъ берешъ, а они дей перед тымъ николи на роботу къ двору нашому не хоживали и под'водъ не даивали. Такъ же дей, какъ посылали есмо дворанина нашого Андрея Мацкевича двора нашого Скерстомони || пописывати, и они дей вси кривды и тяжкости свои, которыи ся имъ отъ тебе деють, ему пописовали. И наместничокъ дей твой з рос'казанья твоего многихъ[a] их з нихъ поималъ и в железа и в лан'цухи посажалъ и домы их зграбил. — Прыказуючи, ажъ бы мыта нового на приежчих людехъ не бралъ, а кап'шчизныхъ пенезей нехай дають от меду по копе грошей а от пива по копе жъ, а на роботу к двору не гналъ и въ подводы не брал, а которыхъ

поимал и пограбилъ, абы выпустилъ и грабежи поот'давал. (Писан) в Сохачеве (...) — Гор'ностай.

[a] *Pakartota.*

1527—1529 m. Ariogalos valsčiaus žmonių ginčai su tijūnu.

2. *1527 m. gruodžio mėn. 28 d. D. k. Žygimanto Senojo įsakymas Ariogalos valsčiaus žmonėms būti paklusniems savo tijūnui Jurgiui Valadkevičiui.*

Iš įrašo Lietuvos Metrikoje — CGADA f. 389 kn. 14 l. 226a (189a).

Тивуну ойракгол'скому пану Юр'ю Волод'кевичу, о чинен'е послушен'ства до всих людей волости Ойракгол'ское.

Жикгимонт... Ко всимъ людемъ нашимъ волости Ойракгол'ское. Поведил перед нами тивунъ ойракгол'ский панъ Юрий Волод'кович о томъ, штожъ дей его послушни быти не хочете. А прото жъ приказуемъ вамъ, ажбы есте его послушни были во всемъ, яко то врад'ника нашого конеч'но, абы то инакъ не было. Писан у Петрикове под летъ бож'*его* нарож'*еня* 1527 мес'*е*ца дек'*абра* 28 ден, индикт 1.

3. *1527 m. gruodžio mėn. 29 d. D. k. Žygimanto Senojo raštas raštininkui Iv. Hornostajui, kad įsakytų Ariogalos raitininkams ir vežėjams, nustojusiems tarnauti savo tijūnui, tarnauti jam, kaip kad iš seno tarnavo.*

Iš įrašo Lietuvos Metrikoje — CGADA f. 389 kn. 14 l. 226a(189a)—227(190).

Тивуну ойракгол'скому пану Волод'кевичу, о чинен'е послушен'ства от ройтениковª и повож'никовъ ойракгол'ских. ||

Жикгимонт... Писару нашому, державцы дорсуниш'скому пану Ивану Горностаю, а не будеть его на тотъ часъ в Ойракголе, ино бояромъ и приставомъ волости Ойракгольское. Поведилъ перед нами тивунъ ойрякгол'ский панъ Юрей Володковичъ, штожъ дей которыи тамъ ройтинкиᵇ и повожники здавна служивали предкомъ его и ему, тыи дей теперъ ему служити и его послушни быти не хотят. Прото жъ, абы есте тымъ ройтеникомъ и повожникомъ, которыи будуть перед тымъ предкомъ его и ему служивали, приказали, ажбы они и теперъ ему служили и в томъ его послушни были во всемъ подле дав'ного обычая. Писанъ в Петрикове под лет бож'*его* нарож'*еня* 1527 мес'*е*ца дек'*абра* 29 ден, индикт 1.

ªвойтеников. ᵇвойтиники.

4. *1529 m. gegužės mėn. 20 d. D. k. Žygimanto Senojo sprendimas, kuriuo, iššiūrėjęs Ariogalos valsčiaus pasėdinių bajorų ir valstiečių skundą prieš savo tijūną dėl naujų mokesčių įvedimo, jį atmeta.*

Orig. MAB — Aušros fondas, Šaukoto dokumentai.

Spausdinta: iš įrašo Lietuvos Metrikoje ALRG psl. 227—228 Nr. 195, iš jo papildytos sunaikintos originale vietos, ir sutrumpintas vertimas LIŠ I psl. 108 Nr. 148.

Ariogalos valsč. pasėdiniai bajorai ir valstiečiai skundė savo tijūną Jurgį Valadkevičių, kad jis įvedęs jiems naujoves, imąs iš jų nuo žagrės po 30 gr., nuo tarnybos po 6 gr. už avižas ir po 2 gr. už šieną, o, be to, ėmęs nuo kiekvienos tarnybos po 5 gr., žąsį, 2 gaidžius ir t. t. Tijūnas paaiškino, kad šitie mokesčiai yra valdovo nustatyti, ir kadangi jis ėmė naujai valdovo nustatytus mokesčius, skundas atmestas. Be to, valsčiaus žmonės skundėsi, kad buvo davę tijūno tėvui (Mikalojui Valadkevičiui, kuris taip pat buvo Ariogalos tijūnu) pasaugoti valsčiaus žmonių raštus ir vėliau, tėvui mirus, prašę tų raštų iš dabartinio tijūno ir davę jam 100 kapų grašių. Jis turėjęs grąžinti jiems tuos raštus, o negrąžinęs. Valsčiaus žmonės norėjo prisiekti, kad jis tą 100 kapų iš jų paėmęs. Tijūnas pareiškė nieko apie raštus nežinąs ir tų pinigų neėmęs. Kadangi skundėjai nieku neįrodė, kad pinigus davė, prisiekti jiems nebuvo leista.

Жикгимонт, бож'ю м*илос*'тью корол полский, великий кн*яз* лит*ов*'ский, руский, пруский, жомоитский, мазовецкий и иныхъ. Смотрели есмо того дѣла с паны радами н*а*шими. Стояли перед нами очивисто, жаловали намъ бояре посѣд'ный ойрякгол'ский и вся волость Ойрякгол'ская на тивуна ойрякгол'ского пана Юръя Волод'кевича о том, штож дей он почал нам новину уводити и береть дей с нас с кож'дое сохи по полукопѣ грошей, а за боч'ку овса з служ'бы по шести грошей, а за воз сена по два гроши, и теж дей назвыш того брал с нас с кож'дое служ'бы по пяти грошей а гусь, двое кур, два бохоны хлѣба, по боч'це пива, и за то их зграбил. Пан Юрьи повѣдил, иж он тотъ платъ з сох и теж за овес и сено не на себѣ брал, але на нас, г*ос'подар*я, вод'ле уставы и росказан'я н*а*шого, а што тежь брал на них собѣ по пяти грошей и к тому хлѣб, пиво, гуси, кури и иный доходы, то он чинил не свевол'не, ниж'ли мы имъ, всим тивуном жомоитским, в кож'дой волости тотъ платъ привлащили и на то имъ листъ наш дали. А такъ, кгдыж он тотъ плат нашь и доход свой вод'ле уставы и листу н*аш*[ого с них б]рал, в том есмо, намовивши с паны радами н*а*шими, пана Юр'я знаш'ли правог*о*. И вперед маеть [он] тотъ платъ наш з сохи по пол копы грошей, а з [с]лужбы за овес по шести грош'*ей* и за сено по два гроши и теж доход свой з служ'бы по пяти грошей, а з дву служобъ боч'ку овса, воз сѣна, а с трех служобъ боч'ку пива, и кури, гуси и иный доходы в кож'дый годъ вод'ле уставы и листу н*а*шого спол'на выбирати, а они не мають ему в томъ против'ни быти.

Тежь жаловали нам вся волость Ойрякгол'ская на пана Юрья о томъ, иж который листы твѣрьдости от пред'ков нашихъ волости Аирякгол'ской даны были, тый дей листы дали есмо от'цу его заховати и вмеръ дей, а нам тыхъ листов не от'дал, и он дей тыхъ часов мялъ нам тый листы вернути и за то в нас взял сто копъ грошей. Пан Юрьи повѣдил, [и]ж он о тыхъ листехъ не естъ свѣдомъ ани тое ста копъ грошей не бралъ. И они хотели присягнути на том, абы мял онъ тый пѣнязи в нихъ взяти. Ино кгдыж пан Юръи к тому ся не знал, а они доводу слушног*о* на то не чинили, намъ и паном радамъ нашим такъ ся видѣло, иж сто коп грош'*ей* не малая есть сума, кгды бы он то в нихъ взял, могло бы кому свѣдомо быти, а кгдыж они на то доводу не мели а присягати хотели,

намъ ся то не видѣло, абы они безь доводу слушного мяли того своею присягою доводи[ти]. И в том есмо пана Юрья нашли правого, черес то вже не мають они тое сумы ста копъ грош[ей на н]емъ пойскивати ани о тый листы черес то ему припоминати на веч'ный часы. И на то дали [есмо ему сесь] наш листъ судовый з нашою печатью. Писан у Вил'ни под лѣт бож'*его* нарож'*еня* 1000 [п]ят[ьсот] 29 *месець* май 20, индикть 2.

Žygimanto Senojo Lietuvos antspaudas.

При том были и суд свой от'казали мар'*шалок,* нам'*естник* вол'*ковыиский* пан Мат'*ей* Войтех*ович;* мар'*шалок* пан Ян Стец'*кович* Цыб'*улка. Parašas:* Горностай писар.

1531 m. Maž. Dirvėnų valsčiaus valstiečiai paleido suimtus nesumokėjusius mokesčių valstiečius ir nužudė tijūno raktininką.

5. *1537 m. spalio mėn. 7 d. Išrašai iš Mažųjų Dirvėnų valsčiaus valstiečių surašymo apie valstiečių ūkių sunaikinimą dėl St. Valadkavičiaus išieškojimo iš valstiečių.*

Orig. 1537—1539 m. Žemaičių krašto didž. kunigaikščio valsčių mokesčių surašymų knygoje — MAB B 2/124 l. 36—37a.

Dalies vertimas paskelbtas LIŠ I psl. 113.

Išraše teįtraukti tie valstiečiai, kurie buvo 1542 metais patraukti į buv. tijūno St. Valadkavičiaus iškeltą M. Dirvėnų valstiečiams bylą dėl jo raktininko nužudymo ir raktininko turėtų pinigų pagrobimo, be to, tie, iš kurių Valadkavičius buvo ieškojęs atlyginimo. Šiame išraše įtraukti tik tie valstiečiai, kurių tapatybė gana aiški, kiti, kurių vardų formos neatitinka, neduodami. Toje pat knygoje yra ir 1538 m. surašymas. Sąrašuose pažymėta, nuo kurio dirbamųjų gyvulių kiekio ir iš viso kiek valstiečiai moka mokesčių.

Ин'дикт 11. Попис волос'ти Дир'ван'ское тивун'ства пана Бог'дана Мит'ковича...

Прис'тав'ниц'ства Бер'натова Еит'мон'товича.

Сам прис'тав Бер'нат от 2 сох дает копу гр.

...Павел Римейкович от 3 сох дает, за сено и за овес, за лен 10 гр.

...Воит'ко Кгед'вилович от 4 сох дает, за сено и за овес 8 гр.

...Петр Кер'паитис от 5 сох дает, за сено и за овес 8 гр.

Матей Гривич от 5 сох дает, за сено и за овес 8 гр.

...Кгед'мин Свирайтис дайвал от 4 сох, ино тот выбег для дец'ких Волот'ковича, а зем'ля его пус'та лежит.

Янели Димайтис дайвал от 4 сох, и тот выбег для дец'ких Волод'ковича, а зем'ля его пус'та лежит.

Рус'тейко дайвал от клячи, тот выбег для дец'ких, а зем'ля его пус'та лежит.

Пик'тур'но (Но)цайтис дайвал от 2 сох, ино сам побег для дец'ких Волот'ковича, ино сын его клячу мает, 15 гр. дает, за сено, за овес 8 гр.

...Кун'тейко Кесайтис от 3 сох дает, за сено и за овес, за лен 10 гр.
...Шуделис Твир'телис от сохи и от клячи, за сено и за овес, за лен 10 гр.
...Як'шис Кон'трайтис дайвал от сохи, тот побег до Немец, зем'ля его пус'та лежит.
...Кгин'ят Сибайтис[a] дайвал от сохи, и тот збег для Волот'ковича дец'ких, зем'ля его пус'та л(е)жит.
Пик'тан Ведел от сохи 30 гр., за сено и за овес, за лен 10 гр.
Куш'лис Пежайтис от сохи 30 гр., за сено и за овес, за лен 10 гр.
...Кгед'вил Кон'тримович от сохи и от клячи, за сено и за овес, за лен 10 гр.
Якуб Мон'шайтис от клячи 15 гр., за сено, за овес, за лен 10 гр.
Наруш Кин'шайтис[b] от 2 сох и от клячи, за сено и за овес, за лен 10 гр.
...Нар'бут Кон'тминович от 4 сох дает, за сено и за овес, за лен 10 гр.

...Под тым прис'тавом всих людей сто и десят человеков. А плату с них придет всякого гос'подарю его милос'ти на тот год девят'десят коп и од'на копа и двад'цат грошей и чотыри гроши. А от всиж'год'него попису в той волос'ти вбыло чотыры копы и чотыри гроши для того, иж Станис'лав Волод'кович водил дец'ких пана старос'тиных и их грабил, многих людей гос'подаръских тое волос'ти.

---

[a] *1538:* Сибитайтис. [b] *1538*: Кип'шайтис.

6. *1542 m. rugsėjo mėn. 2 d. Užrašas apie atidėjimą Žemaičių seniūno teismo St. Valadkavičiaus byloje su Jonu Kušleikaičiu ir M. Dirvėnų valsčiaus pristovu Bernotu dėl užgriebimo valdovinių mokesčių ir dėl jo tarno nužudymo.*

Iš įrašo Lietuvos Metrikoje — CGADA f. 389 kn. 225 (II A/6) l. 274—275.

Pirmą kartą byla atidėta, atsakovams papraišius, dviem dienom. Po to byla atidėta atsakovams pristačius savo bendrininkų sąrašą, kad ir jie būtų pašaukti į bylą. Tie bendrininkai šiame protokole surašyti. Stojus šalims trečią kartą, spalio 2 dieną, bylą teko atidėti dėl seniūno ligos.

Панъ Станис'лавъ Волод'кевичъ зъ Яномъ Кушлейкайтемъ[a] противъ Бер'ната прыстава о многие крывды и шкоды.

Того ж дня у суботу (подъ летъ божого нароженья 1000 пят'сот сорокъ второго мес'еца сентебра 2 дня, ин'диктъ 1). Вступили были в право пан Станислав Волод'кевич зъ Яномъ Кушлейкайтемъ[a] а Бер'натомъ, прыставомъ дир'вяньскимъ, ижбы они со всими люд'ми того Бер'ната а прыстав'ниц'ства многии шкоды ему поделали о забранье плату гос'подарского и его доходу и о головщыны слугъ своих и о бои самого и слугъ его. И тотъ Янъ Кушлейкайтисъ[b] и Бер'натъ прыставъ просили нас, абых'мо имъ то от'ложыли до третего дня, то ест до понеделка. Гдежъ и другая сторона на то зезволила. И мы имъ тое право отложыли до понеделка, мают они обедве стороне || на тотъ рокъ ся становити. Гдеж панъ Станиславъ не хотелъ имъ верыти, ино прырекъ за ними тивунъ гос'подарский дир'ваньский панъ Богданъ Мит'кевич, ижъ маеть их на

тотъ понеделокъ поставити. И кгды тотъ понеделокъ прышолъ, тотъ Янъ Кушлейко(й)тис и прыставъ Бер'натъ стали и просили, абы имъ рокъ был от'ложон, хотячы иньшых поплечниковъ своих перед нами поставити, которых же имена пописавшы на списку дали. И панъ Станиславъ Волод'кевичъ к тому приз'волилъ. И просили обедве стороне о рокъ под утраченьемъ права. И мы имъ рокъ земский положыли от сегоднешнего дня чотыры недели, то естъ назавтрее Покровы Пречыстое у понеделокъ. Маеть панъ Станиславъ на тотъ рокъ стати и другая сторона Янъ Кушлейкойтис а прис'тавъ Бер'натъ и тых, которых ся обвезали, ставити, то естъ на ймя: Шуделиса Твер'дикайлиса, а Контейка Кесайтиса, а Кгейдвилоса Кентинайтиса, а Якубаса Моншайтиса, а Якшоса Кен'трайтиса, а Войткуса Кгед'вилайтиса, а Петраша Кер'путиса, а Матеюса Грывойтиса, а Нар'бута подвор'ника, а Нар'бойша Кипшойтиса, а Павла Рымейкойтиса, а Якуба Дил'битиса, а Мажеса Телейкойтиса, а Димкгола, а Овкгутиса Мижойтиса, а Кушлиса Пижойтиса, а Пиктана — мают на тот рокъ перед нами поставити. А которая сторона на тотъ рокъ не станеть, тая речъ свою тратить.

И кгды тотъ рокъ пришолъ, панъ Станиславъ Володковичъ и другая сторона, тыи люди, Ян Куш'лейкайтис || и прыставъ Бер'натъ стали и того року обе стороне были пил'ни, ниж'ли панъ его милос'ть за хворобою своею судити не хотелъ и положылъ его милос'ть имъ рокъ под тымъ же обычаемъ, яко и пер'вей, день светого Мар'тина, на который будуть повин'ни обе стороне стати.

---

[a] Кушлейфайтемъ. [b] Кушлейфатикъ.

7. 1542 m. lapkričio mėn. 27 d. Žemaičių žemės seniūno sprendimas dėl M. Dirvėnų valsčiaus buv. tijūno kaltinimo bajoro Jono Kušleikaičio ir to valsčiaus Pagirio pristovystės pristovo Bernoto ir visų valstiečių, kad jie nužudę tijūno raktininką ir pagrobę pinigus.

Iš įrašo Lietuvos Metrikoje — CGADA f. 389 kn. 225 (II A/6) l. 291—296.

Teksto dalies vertimas paskelbtas LIŠ I psl. 111—112.

Valdovo dvarionas, buv. M. Dirvėnų valsčiaus tijūnas Stanislovas Valadkavičius kaltino bajorą Joną Kušleikaitį ir Pagirio pristovystės pristovą Bernotą ir visos pristovystės valstiečius, kad 1531 m. gruodžio mėn. 6 d. jie užpuolę jo namus, nužudę jo raktininką (iždininką) Fedkų, pagrobę jo turėtus valdovinių mokesčių ir paties tijūno pinigus (viso nuostolių padarę 1000 kapų grašių), ir paleidę iš kalėjimo žmones, kurie buvo suimti, kad valdovui mokesčių nesumokėjo. Valadkavičius buvo skundęsis dėl to valdovui ir valdovas ne kartą pavedęs Žemaičių seniūnams išspręsti tą bylą. Tačiau dėl įvairių priežasčių teismas iki šio laiko neįvykęs. Jonas Kušleikaitis visų kaltinamųjų vardu pareiškė, kad raktininko jie nenužudę ir pinigų negrobę, o kad pats Valadkavičius pametęs valdovinius pinigus ir prisipažinęs žemės iždo valdytojui Hornostajui. Valadkavičius tai paneigė ir dėl paties dalyko pareiškė, kad jis buvęs vaišėse pas Dirvėnų valsčiaus bajorą Stasį Mikalojevičių ir tuo metu pas jį atbėgęs jo tarnas Jonelis ir papasakojęs, kad Kušleikaitis, pristovas Bernotas ir Pagirio pristovystės valstiečiai, apsiginklavę ragotinėmis ir šautuvais įsibrovę į tijūno būstinę, numušę klėčių spynas ir mušą raktininką Kvedkų (Fedkų). Valadkavičius, pasikvietęs bajorus liudytojais, parvykęs namo ir ten jie radę Kušleikaitį, Bernotą ir kitus kaltinamuosius, o Fedkų jau už-

muštą ir ties juo stovintį su ragotine Kušleikaitį, kuris, pamatęs tijūną, sušukęs jam: „Eik šen, pone tijūne, ir tau reikėjo taip pat (padaryti), kaip tavo tarnui!“ Tada Valadkavičius su liudytojais pasišalinę, bet vėliau grįžęs namo, pareiškęs skundą ir nugabenęs nužudytąjį į artimiausią įstaigą, į Didžiųjų Dirvėnų tijūno būstinę, ir apsiėmė tai įrodyti. Atsakovai sutiko su tuo, kad kaltintojas įrodinės, bet, atidėjus bylą dėl vėlyvo laiko, kitą dieną į teismą nebestojo. Pralaukus dar visą dieną atsakovų, imta klausinėti Valadkavičiaus nurodytus ir atsivestus liudytojus, kurie parodė matę valstiečius ir Kušleikaitį prie užmušto raktininko Fedkaus, kaip tai buvo papasakojęs teismui Valadkavičius. Kiti parodė, kad nužudyto Fedkaus kūnas buvo atvežtas ir parodytas pareigūnams ir tada buvę pareikšta, kad jį nužudę kaltinamieji. Valadkavičius įteikė teismui nuostolių sąrašą, būtent: buvę pagrobta valdovinių mokesčių 586 kapos 20 grašių ir dviejų jo tarnų nuostolių 12 kapų 10 grašių. Klausimo dėl galvos baudos jis nekėlė, nes ji turinti tekti ne jam, bet nužudytojo giminėms. Dėl nuostolių Valadkavičius pareiškė norą prisiekti su tais savo tarnais. Seniūnas įsakė liudytojams prisiekti, kad teisingai rodė, ir Valadkavičiui su tarnais, kad kaltinamieji padarę jiems tiek nuostolių, kiek buvo pareikšta; priesaika turėjo įvykti trečią dieną. Tuo tarpu kaltinamieji susitaikė su Valadkavičium prie abiejų Dirvėnų tijūnų ir prie kitų žmonių, bet kaltinamieji nestojo į seniūno teismą, teatsiuntė iš savo tarpo du žmones, kurių pareiškimu Valadkavičius nepasitenkino. Todėl priesaika buvo įvykdyta ir po to iš atsakovų buvo priteista visa reikalaujamoji suma $598^1/_2$ kapos grašių.

Станис'лавъ Волод'кевичъ зь Яномъ Кушлейкойтемъ о збит'е ключ'ника его Фед'ка[a] в дому его кгвалтомъ.

Я Матей Войтеховичъ Яновича, староста жомойтский, мар'шалокъ гос'*под*арский, дер'жавца вол'ковыский, з росказаня гос'*под*ара короля его *мило*с'ти смотрели есмо того дела. Стояли перед нами очевисто. Жаловалъ намъ дворанинъ гос'*под*арский Станислав Волод'ковичъ на боярына гос'*под*арского волости Дир'вянское Яна Куш'лейкойтя || и на прыстава волос'ти Дир'вян'ское Бер'ната и на всю волость Дир'вянскую его прыставниц'ства Полес'ского, ижъ дей кгдым тую волость Дир'вянскую отъ гос'*под*ара его *мило*с'ти дер'жалъ, в тотъ час тотъ Янъ Кушлекайтис и с прыставомъ Бер'натомъ и со в'сею волос'тью, своимъ прыстав'ниц'ствомъ Полес'скимъ, нашедшы на гос'поду мою моц'но кгвал'томъ, ключ'ника моего на ймя Фед'ка забили и на кусы его рос'секали и пенязи гос'*под*арский доход'ный и мои власт'ный побрали и шкоду ми великую вчинили, которыхъ собе шкодую о тисячу копъ грошей, и люди, который за платы гос'*под*арский у вязен'и седели, тыхъ людей моц'но побравшы, ис каз'ни повыпускали, гдежъ я о то николи не мол'чалъ и многокроть гос'*под*арю королю его *мило*с'ти жаловал и гос'*под*арь его *мило*с'ть рачылъ ми до панов старостъ жомойтскихъ, пред'ковъ вашей *мило*с'ти, яко до *па*на Станислава Станиславовича, такъ и до *па*на Петра Станиславовича Киш'ки, такъ и до *па*на Яна Миколаевича Радивила листы свои гос'*под*арскии давати, абы ми с тымъ Яномъ Куш'лейкайтемъ и прыставомъ Бер'натомъ и со в'сею волостью его прыстав'ниц'ства Полес'ского справед'ливость вчынили; ино тый панове старосты, якъ пан Станиславъ Станис'лавович, такъ и панъ Пет'ръ Кишка, немного на томъ старост'ве жомойтскомъ были, мне спр(а)вед'ливость ся не стала, а небожчыкъ пан Янъ Миколаевичъ Радивил многокроть роки намъ покладалъ под страчен'емъ права, оны ся на тый роки не становили, а

на ин'шый роки становилися, але не в'си, два або тры, а затымъ ся мне с ними справед'ливость не мог'ла стати и до сихъ часовъ. И тыйи вси лис'ты г*ос'под*арьский и пана (Яна) Миколаевича Радивиловы и выписы с книг под печат'ю его м*илос*'ти Станиславъ Волод'ковичъ перед нами положылъ. И тотъ Янъ Ку(ш)лейкайтис отъ пристава и от'то всее волости отказ чынилъ, ижъ дей не з'наемъ ани ведаем, || якос мы на господу твою не находили и ключ'ника твоего не в'били и пенязей жад'ных г*ос'-под*арьскихъ и твоихъ есмо не брали, нижли тые пенязи г*ос'под*арьский не ведаемъ где втратил и самъ еси то выз'налъ перед паномъ Иваномъ Гор'ностаемъ, под'скар'бимъ зем'скимъ: кгды его м*илос*'ть в тебе тыхъ пенязей г*ос'под*арскихъ просилъ до скар'бу, ты перед его м*илос*'тью поведилъ, ижъ дей есми пенязи г*ос'под*арьский втратил, а такъ твоей м*илос*'ти прошу, абы твоя м*илос*'ть тыхъ п*енез*ей мне пождалъ, я, здобывшы ихъ, твоей м*илос*'ти отдамъ, — а на нас еси тогды не в'поминалъ, штобы мы пенязи г*ос'под*арьский побрали, готовы есмо до п*ана* Гор'ностая. И Станис'лавъ Волод'кевичъ к тому мовилъ, ижъ мне не треба ся слати до п*ана* Гор'ностая, а то для того, ижъ я не однокроть г*ос'под*арю королю его м*илос*'ти жаловалъ и з ихъ тивуномъ паномъ Бог'даномъ и с ними самыми перед его м*илос*'тью г*ос'под*аремъ стоивал, где и пан Гор'ностай бывалъ, они николи мене тымъ не впирали, якожъ и того лета, кгды г*ос'под*аръ корол на выез'де своемъ г*ос'под*арьскомъ з Великого Княз'тва до Коруны Пол'ское, вже давшы твоей м*илос*'ти староство Жомойтское, рачыл его м*илос*'ть г*ос'под*аръ росказати т*воей* м*илости* уст'не мне з нимъ справед'ливость вчынити. А такъ я вод'лугъ жалобы своее готовъ есми на нихъ перевес'ти люд'ми добрыми шляхтою, с которыми прыехал есми до тое гос'поды моее и зостал ихъ ешче у господе над убитымъ ключ'никомъ своимъ. А то так ся деяло: кгдымъ был на ч'сти у боярына г*ос'под*арского волости Дир'вянское у Стася Миколаевича, в тотъ час прыбег до мене слуга мой на ймя Янелис и поведил ми, ижъ дей Янъ Кушлейкайтис и приставъ Бер'натъ со в'сею волостью || прыстав'ництва своего Полес'ского прышли на господу моц'но кгвал'томъ з рогатинами и з руч'ницами и зам'ки отъ клетей поотбивали и ключ'ника Хвед'ка бють и не вемъ, што далей вчынять. И ямъ просилъ тыхъ бояр, который тамъ же на чс'ти были, абы со мною ехали, хотячы видети, што ся тамъ дееть, и оныи бояре за проз'бою моею тамъ до тое господы моее ес'мо ехали. И коли ес'мо до тое господы прыехали, наш'ли есмо того Яна Куш'лейко(й)тиса и пристава Бер'ната со в'сею волос'тью его прыстав'ниц'ства Полес'ского у господе и того ключ'ника моего убитого, а над нимъ стоял з рогатиною Ян Кушлейкайтис и, убачыв'шы мене, рекъ: «Сюды подь, п*ане* тивуне, такъ тобе было надобе, какъ слузе твоему», — и я осветчыв'шы то тыми люд'ми добрыми, и поехали есмо прочъ, и кгды они, забившы того ключ'ника моего и пенязи г*ос'под*арский доход'ныи и мои, штомъ мел пенязей, золота, серебра, шатъ, коней — то все розобравшы, пошли прочъ. Потомъ того жъ часу я, прыехав'шы до тое господы моее, того убитого послал есми до вряду г*ос'под*арского близ'шого и тамъ ожаловал и того убитого оказалъ, и не

буду л его оказывалъ а не будут ли они его вбили, готовъ есми до тыхъ людей добрыхъ, с которыми засталъ, — и шап'ку пос'тавил. Тотъ Ян Куш'лейкайтис шапку прыставилъ. И кгды шапки были под'няты, Станислав выдалъ свед'ковъ, с которыми ихъ зосталъ ешче у господе своей над убитымъ ключ'никомъ своимъ, на ймя Яна Матеевича, боярына гос'подарского волос'ти Поюр'ское, а бояр Видук'левское волос'ти Петра Юш'ковича а Юр'я Волод'ковича, а то(го), кому ожаловалъ и вбитого оказовалъ, намест'нику дир'вянскому пана Яна Стан'кевича Себест'яну дьяку, а въ тотъ час были пры немъ бояре волос'ти Росен'ское || Мис Мар'тинович а Кгабрыял Руковичъ и ешче дей над тые свед'ки на томъ усемъ[b] и на шкодахъ своих хочу само-трет прысягнути. И мы ихъ речей с обу сторон выслухав'шы, и взяли есмо то собе с паны тивуны на об'мову до зав'трея, бо вже былъ вечор, и обема сторонамъ, як Станиславу, такъ и тымъ людемъ отложыли есмо рокъ до зав'трея под тымъ же обычаемъ под страчен'емъ права. То пакъ тый люди гос'подарьский Ян Куш'лейкайтис и прыстав Бер'натъ со в'сими люд'ми прыстав'ниц'ства своего тое ночы втекли проч. Гдежъ мы назав'трей ждали ихъ ден, они ся пред'ся не становили. И мы с паны тивуны в томъ об'мову вчынившы: кгдыжъ былъ рокъ под страченьемъ права имъ зложонымъ, а в'же не од'нокроть, а они на тотъ рокъ став'шы и ку от'казе были и шапку прыставившы ку доводу Станис'лавову и свет'ковъ имены выслухавшы и ничого ку тому не мовячы и до кон'ца права не достоявшы втекли прочь, нашли есмо Станислава Волод'ковича ку доводу близ'шого и казали ес'мо тых всихъ свед'ковъ вышей мененыхъ ему перед нами поставити. Гдежъ онъ самъ под'вязался тыхъ свед'ковъ перед нами поставити отъ сего дня за тыйден, то естъ в середу назав'трей по Оферован'и пан'ны Марыи. А пры томъ были княз Иванъ Дмит'риевичъ Шуйский а панове тивуны земли Жомойт'ское: пан Янъ Стан'кевичъ, тивун гос'подарьский дир'вянский и бер'женский, а панъ Шымко Митковичъ, тивунъ гос'подарский ойрякгольский и ретовский, а пан Адамъ Ганусович, тивунъ гос'подарьский поюр'ский и кор'шовский, а панъ Флерыян Бар'тошевичъ, тивунъ гос'подарский бир'жанский, а пан Бог'данъ Митковичъ, тивунъ гос'подарский дир'вянский, а панъ Каспор Пет'ровичъ Белевича, тивунъ гос'подарский || вешвен'ский, а пан Миц'ко Сютиловичъ[c], тивун гос'подарский твер'ский, а пан Тишко Федорович, тивун гос'подарьский шовдов'ский, а панъ Станиславъ Юр'евичъ, тивунъ гос'подарский ужвенский.

И кгды тотъ рокъ прышолъ, Станис'лавъ Володковичъ самъ сталъ и тыхъ бояр вышей мененыхъ поставилъ. И мы ихъ опытывали по од'ному тыхъ, с которыми зосталъ ихъ ешче в господе бючы над онымъ убитымъ ключ'никомъ. Напер'вей Яна Матеевича, боярына Поюр'ское волости, тотъ поведилъ: „Прав'да естъ, ижъ кгды пан Станис'лавъ Волод'ковичъ ежчывал до той волости Дир'вянское, тогды нас бирал съ собою по кол'кус кроть; трафилося, были есмо на ч'сти с паномъ Станис'лавомъ у земянина гос'подарского волости Дир'вянское у Стася Миколаевича и в тот час прыбегъ слуга пана Станиславов на ймя Янелис з волости

Дир'вянское з его господы, поведаючы, ижъ дей Янъ Кушлейкайтис а прыставъ Бер'натъ со всею волостью собрав'шыся прыш'ли на господу з рогатинами и з ручницами и замки отъ клетей поот'бивали и ключ'ника бьють и не вемъ, што еще далей вчынять, — и пан Станиславъ просил насъ, абыхмо с нимъ поехали, хотячы видети, што ся деет; и коли есмо с нимъ прыехали до той господы, нашли есмо того Яна Кушлейкайтиса и прыстава Бер'ната и в'сю волость в господе з рогатинами и ключ'ника того на ймя Фед'ка забитого а над нимъ стоялъ тотъ Янъ Кушлейкайтис з рогатиною и, вбачыв'шы пана Станис'лава, мовил: «Сюды, пане тивуне, едь, такъ тобе надобе, какъ слузе твоему», — и пан Станис'лавъ освед'чыв'шы то нами, поехали есмо прочъ". Другий светокъ Петр Юшковичъ, боярынъ волости Виду(кле)н'ское, свед'чыл поведаючы, ижъ дей боярын гос'подарьский Станиславъ Миколаевичъ звалъ нас на чест на светого Николы денъ, и пан Станис'лавъ тежъ тамъ былъ, и такъ тежъ свед'чылъ в тое жъ слово, якъ слуга прыбегъ, поведаючы, якъ тамъ прыехали и тых всихъ || застали и Янъ Кушлейкайтис стоячы над убитымъ мовилъ пану Станиславу такъ, якъ пер'вый свед'чылъ. Третий сведокъ Юр'и Волод'ковичъ все в тое жъ слово поведилъ, ни в чомъ не отменяючы тыхъ пер'выхъ свед'ковъ сведец'ства. И мы тыхъ свед'ковъ выслухавшы, другихъ ес'мо такежъ по од'ному опытывали, которымъ поведилъ. Оказывал напер'вей Себес'тыяна дьяка, намесника пана Янова Стан'кевича, тотъ Себест'янъ свед'чылъ тымъ обычаемъ, ижъ дей прав'да естъ, прывез'ли до мене до местеч'ка пана моего Ок'мены у волости Дир'вянской того небожчыка Фед'ка убитого и мне оказывали и поведили, ижъ Янъ Куш'лейкайтис и с прыставомъ Бер'натомъ и со всею волостью его вбили и шкоды дей великий почынили пану Станиславу, а в тотъ дей час у мене были бояре гос'подарский волости Росен'ское Мис Мар'тиновичъ а Кгабрыял Руковичъ а то для тое прычыны, ижъ люди немец'кий из загранич'я побрали были быд'ло людемъ пана моего на йспашы и панъ мой впросилъ тыхъ бояр гос'подарскихъ и прыс'лалъ ихъ до мене, абыхмо о томъ быд'ле з немцы обмову вчынили, и они тежъ того вбитого видели. И тыи бояре Мис Мар'тиновичъ а Кгабрыялъ Руковичъ по од'ному такежъ у вод'но слово свед'чыли, ижъ яко были прошоны отъ пана Яна Стан'кевича и, будучы имъ пры томъ намеснику пана Яновомъ, прывез'ли того вбитого трупъ и оказывали и поведили, ижъ его вбили Янъ Куш'лейкайтис и с прыставомъ и со в'сею волостью, нашед'шы на господу, и многий шкоды почынили. И мы пытали Станислава Волод'ковича, естли бы онъ где того вбитого ожаловалъ враду старостину и вижомъ оказывалъ. Онъ поведилъ, ижъ того жъ часу послалъ ес'ми до намесника крожского пана старос'ты жомойтского пана Станиславова Станиславовича до Ан'дрея Квин'ты и ему ожаловал и онъ ми далъ вижомъ боярына гос'подарьского волости Крожское Стася Лижыкгойтя, который в тот час отъ него былъ понамесникомъ у Крожахъ, ино дей Квин'та вмер, || а того Стася Лижыкгойтя перед нами поставилъ. И тот Стас поведилъ: «Правда естъ, ижъ кгды панъ Станиславъ Волод'ковичъ прыслалъ до пана моего жалуючы и оповедаючы, ижъ Ян Кушлейкайтис с прыставомъ и з во-

лостью Дир'вянскою ключ'ника его вбили и многий речы побрали, а я в тотъ час былъ понамесникомъ, и пан мой послалъ мене и казалъ ми того кгвал'ту и убитого ог'ледати, и я, вземшы съ собою бояр двухъ чоловековъ, и того вбитого нашол есми в Лук'никахъ и тамъ его огледалъ, и поведили ми, ижъ вбил Янъ Куш'лейкайтис с прыставомъ и со всею волостью и многий шкоды почынили». И мы тыхъ сведковъ всихъ достаточне сведец'ство ихъ выслухавшы яко пер'выхъ, с кимъ засталъ, и другихъ, которымъ оказывалъ, и того вижа Стася Лижыкгойтя пытали: «Ес'тли есте то перед нами справед'ливе соз'нали, смете ль на томъ прысягнути?» Они вси поведили, ижъ якос мы прав'диве свед'чыли, хочемъ на томъ право под'нести, ижъ такъ было.

И Станис'лавъ Волод'ковичъ положылъ перед нами рейстр шкодъ доход'ныхъ пенязей гос'подарскихъ и своихъ, который ему в тотъ час побрали, якъ ключ'ника его вбили. С которого жъ спис'ка осумовали есмо тыхь пенезей доход'ныхъ гос'подарскихъ шкодъ пятьсотъ копъ осмдесятъ коп и шест коп грошей и двад'цать грошей, а двух слугъ его шкодъ на ймя Лав'рына Князиковича, Пет'ра Нар'ковича дванад'цать копъ и десять грошей, то естъ всего сума пенязей пятьсотъ копъ и девятьдесятъ копъ и пол'деветы копы грошей, кроме того убитого голов'шчыны и его шкодъ, бо Станис'лавъ Волод'ковичъ поведилъ, ижъ мне того не прыйдет, ест ли дей в него братья, который оного с тыми люд'ми будуть говорити, але на тыхъ шкодахъ своихъ я самотреть с тыми слугами моими Лаврыномъ Князиковичом, бо естъ шляхтич, а Пет'ромъ Нар'ковичомъ, то естъ мой слуга домовый, боярын пут'ный, хочу право поднести, ижъ всю тую шкоду отъ нихъ маю.

И мы имъ всимъ, яко || свед'комъ тымъ тремъ, с которыми засталъ въ господе надъ убитымъ ключникомъ своимъ, такъ и Станиславу з его двема служебниками вышей мененымъ рокъ прысязе зложыли третий ден, то естъ в суботу на ден светое Катерыны. Мають тый светки на томъ прысягнути, ижъ справед'ливе светчыли, а Станиславъ само-треть и с слугами на шкодахъ. А пры томъ былъ пан Янъ Стан'кевичъ, тивун гос'подарьский дир'вянский и бер'женьский, а панъ Бог'данъ Митьковичъ, тивунъ гос'подарьский дир'вянский, а дворянинъ гос'подарский панъ Петръ Ор'дынцовъ, а боярынъ гос'подарский земли Жомойтское Мар'тинъ Лав'рыновичъ.

И кгды тотъ ден третий прысязе прышолъ, то естъ у суботу день светое Катерыны, Станиславъ Волод'ковичъ перед нами сталъ исъ своимъ доводомъ и поведилъ, ижъ дей тотъ прыставъ Бер'натъ з люд'ми некоторыми прыстав'ниц'ства своего переднали мене перед паномъ Яном Стан'кевичомъ и передъ своимъ тивуномъ паномъ Бог'даномъ Мит'ковичомъ и перед ин'шыми многими люд'ми добрыми и мели сегодня сами тутъ передъ вашою милос'тью стати и то объявити, ижъ мене вже переднали, а тепер ихъ зася нет. Якожъ и панъ Янъ Стан'кевичъ а панъ Богданъ Мит'ковичъ поведили, ижъ такъ было. А потом прышли два человеки тое волости Дир'вянское, одинъ братъ того прыстава Бер'ната, и поведили, ижъ дей есмо вже пана Станис'лава переед'нали. И Станиславъ

Волод'ковичъ не хотелъ мети на двухъ чоловековъ оповеданью досыть и поведил: Мелъ дей самъ прыставъ з люд'ми тутъ стати сегодня и то объявити вашой милос'ти, а кгдыжъ онъ ся крыеть и перед вашою милос'тью стати и того объявити не хотелъ, я пред'ся не от'ступую || выроку вашей милос'ти и хочу с тыми светками и съ слугами своими прысягати. И мы имъ зася другий рокъ прысязе положыли третий день, в понеделокъ по Светой Катерыне. И коли тотъ день прысязе прышолъ, Станис'лавъ Волод'ковичъ с тыми трыма свед'ки, с которыми засталъ у господе, на ймя з Яномъ Матеевичомъ а Петромъ Юш'ковичомъ а Юр'емъ Волод'ковичомъ и з двема служебниками своими Лаврыномъ Князиковичомъ а Пет'ромъ Нар'ковичомъ[d], прысяг'нули тый тры свед'ки на томъ, ижъ застали Яна Куш'ле(й)кайтися и прыстава Бер'ната со всею волостью его прыставниц'ства у его господе и надъ убитымъ стоячы видели Яна Куш'лейкойтя. А самъ Станис'лавъ на томъ тежъ убитомъ и на тыхъ всихъ вышей писаныхъ пенязей доход'ныхъ гос'подарскихъ и своих шкодахъ прысягу вчынили. Которое прысяги прыгледали дворянинъ гос'подарский панъ Пет'ръ Ор'динцовъ а служеб'ники нашы, мар'шалокъ нашъ, намесникъ крожский Янъ Забеличъ, а Шчастный Кев'личъ, а Иван Васил'евичъ Трыз'на, а Станис'лавъ Авкгуштыновичъ, а Станис'лавъ Мроч'ко, а Миколай а Войтехъ Зкгличов'ский, а Станис'лавъ Рудый, а Шчаст'ный Тименьский, а Шымко Красин'ский, Ан'дрей Матимир'ский, а бояре гос'подарьский земли Жомойтское Кгрыкгор Довкгялович а Мар'тинъ Томашевичъ. И мы вод'лугъ прысяги его тую суму пенязей яко доход'ныхъ гос'подарьскихъ, такъ и его самого шкодъ и двухъ слугъ его шкодъ пятьсотъ копъ и деветьдесятъ копъ и полдеветы копы грошей на том Яне Кушле(й)кайти и прыставе Бер'нате и всей волости его прыстав'ниц'ства Полес'ского сказали и роки заплате положыли отъ того понеделка пер'вого по Светой Катерыне стомъ копамъ грошей дванад'цать недель, то ест пер'вая || дванад'цать недел уступив у пость[e] на третей недели у понеделокъ, мають тот Янъ Кушлейкайтисъ и прыставъ Бер'натъ со всею волостью своею прыставниц'ства Полес'ского на тотъ рокъ сто копъ грошей заплатити, а оттол такежъ кож'дым сту копамъ грошей покладаемъ роки по дванад'цати недель ажъ до остаточ'ное деветидесятъ и полдевяты копы грошей. По которымъ рокомъ мають тый люди вышей мененый Станиславу Волод'ковичу тую суму пенезей заплатити. И на то есмо Станис'лаву Волод'ковичу дали сес нашъ листъ под нашою печат'ю. Писан у Шов'кянех под лет бож'его нарожъеня 1542 мес'еца нояб'р 27 день, ин'дикт 1.

---

[a]Мат'фея. [b]утомъ. [c]Кутиловичъ. [d]Ромънар'ковичомъ. [e]упасть.

8. *1534 m. birželio mėn. 1 d. D. k. Žygimanto Senojo sprendimas, kuriuo Ukmergės valsčiaus valstiečiai, dėję̨si bajorais, jais nepripažinti.*

Iš įrašo Lietuvos Metrikoje — CGADA f. 389 kn. 227 (II A/8) l. 148a—151.

Spausdinta: sutrumpintas vertimas LIŠ I psl. 113—114 Nr. 155.

Ukmergės valsčiaus kelio žmonės (raitininkai) Žeimėnai, Okainėnai, Gaižiūnai, Kauliai, Kračiai, Bilžiūnai skundė Ukmergės laikytoją Kmitą Kuncevičių, kad jų brolius

laikąs suėmęs kalėjime ir grobiąs jų turtą, reikalaująs iš jų už staciją ir dėklą 10 kapų grašių ir dar po 1 kapą grašių lažpinigių nuo tarnybos ir varąs lažo darbų po 12 dienų per metus. Jie tokių mokesčių nemokėję ir lažo nėję, tik joję į karą kartu su bajorais. Valdovas įsakė suimtuosius paleisti ir visiems stoti su savo įrodymais į valdovo teismą. Kuncevičius teisme paaiškino, kad skundėjai esą prasti žmonės, niekada nesą tarnavę bajorų tarnybos ir iš seno duodavę maisto dalykų per metus po 9 telyčias, 9 avinus, 3 kapas gaidžių, 900 kiaušinių; raštininkas M. Androševičius vietoje tų maisto dalykų, valdovo įsakytas, nustatė jiems duoti 6 kapas grašių, be to, jie turį duoti už dėklą 4 kapas ir nuo kiekvienos tarnybos po 1 kapą lažpinigių ir turį 12 dienų per metus dirbti. Tų dienų dirbti ir lažpinigių mokėti jie nenorėję, o stacijos ir dėklos pinigus visada mokėję. Skundėjai, pareikalauti, nenurodė jokių bajorų, kurie būtų jų giminės, ir iš viso nesirėmė jokiais įrodymais, tik pristatė d. k. Aleksandro raštą, bet Kuncevičius išaiškino, kad tas raštas visai ne dėl jų rašytas, yra svetimas. Laikytojas, įrodydamas, kad skundėjai tesą prasti valstiečiai, pristatė bajorų kariuomenės sąrašus, iš kurių matyti, kad jie neįrašyti bajorų tarpe, pristatė senus Ukmergės valsčiaus žmonių surašymus, kur jie įrašyti prastais žmonėmis, statė liudytojus senus pareigūnus, buvusius karužas, bajorus ir kitus žmones, kurie parodė, kad jie esą prasti valstiečiai dėklininkai, ir pateikė iždo valdytojo kvitus, kad jie mokėję mokesčius. Valdovas nusprendė, kad skundėjai yra prasti žmonės ir turi vykdyti minėtas nustatytas jiems prievoles.

Декрет под'данымъ вилькомир'скимъ з дер'жавцою их о крыв'ды.

Лет бож'*его* 1534 мес'*е*ца июн 1 *д*ень, ин'диктъ 7.

Жаловали королю его м*илос*'ти люди путные двора Вил'комир'ского Жеймен'цы, Акойци, Кгойжун'ци, Ковли, Кроти, Бил'жун'ци на дер'жавцу вил'комир'ского и оникстеньского п*ана* Кмиту Кунцовича о томъ, || штож дей он нашу братью имаеть и в казнь сажаеть и грабежы намъ почынил и за стацею и за дякло десети копъ на нас править и к тому с кож'дое служ'бы по копе грошей осадных в кож'дый год хочеть на нас брати а по дванад'цати днев нас на служ'бу тяглую женеть — шест днев орати а шест днев жати, — а мы николи тых подачокъ не давали ани служ'бы тяглое не служывали, ниж'ли есмо поспол з бояры на войну еж'чивали, — якъ же и тепере пан Кмита за тые подачки братью нашу у каз'ни дер'жыть. Какъ же пер'вей сего корол его м*илос*'ть на жалобу тых людей посылал дворанина своего Ивана Копоча и казал его м*илос*'ть братью их с казни выпустити а то им на росправу с Кмитою припустил и рок им зложыл перед собою стати на семую суботу и тым людем казал на тот же рокъ доводы свои, людей добрых шлях'ту, братью свою, поставити. Гдеж они на тотъ рокъ зложеный перед нами стали. И Кмита поведил, иж дей тые люди николи служ'бою бояр'скою не служывали, ниж'ли суть мужыки простые и (с) стародавных часов на кож'дый год давали по трыкроть на год спижу по три яловицы, по три бараны, по копе куровъ, по триста яецъ, то естъ на год три копы куров, деветь яловицъ, деветь барановъ, 900[a] яецъ, а за дякло чотыри копы || грошей, ино писар поветовый пан Миколай Он'дрошевич з росказанья г*осподар*ского установил на них за тую спижу шест копъ грошей за тую спижу, всего того десеть копъ, а к тому по копе грошей осад'ных с кож'дое службы и по д'ванад'цати днев ку двору г*осподар*скому служыти — шест дневъ орати а шест дневъ (жати) на кож'дый год, и они тых осадных

пенезей по тые лета платити ани тых дванад'цати дневъ служыти не хотели, и тую десеть копъ за спижу и за дякло и за мене зав'жды давали до скар'бу господарского, — и на то квитъ пана под'скар'бего в себе поведилъ, — леч дей они тых часов того платити не хотели, и я для того их у нет'ство посажал. И тые люди к тому ся ни къ чому не знали. Ино господаръ его милост'т казал их милост'ть пытати, естли бы они мели вывод людей добрых, шлях'ту правую, которая бы была братья ихъ а то вывели, иж бы они были правые бояре шлях'та. И они жад'ного выводу не мели ани его перед королемъ его милост'тью пос'тавили, ниж'ли положыли листъ короля его милост'ти Олексан'дров. И Кмита на нихъ перевел, иж тот листъ не на их пар'суны писанъ и ни в чомъ имъ не служыть, але ин'шым бояром. И положыл Кмита перед королем его милост'тью рейстръ под печатью писара поветового Миколая || Он'дрошевича, в которомъ рейстре стоит, иж коли он тотъ двор Вил'комирь пописывал, тогды опытывалъ в томъ людей добрых, бояр тамошнихъ, которые бояре поведили, иж тые люди не братья их, але мужыки простые; а к тому теж пытал приставов ихъ, напер'вей Васка старого пристава, брата их, и тот самъ Васко зоз'нал, иж они суть люди простые, а не бояре, и тые подачки з давных часов даивали. И к тому теж положыл рейстръ земский, в котором вси шляхта пописана, в которомъ жад'ного з них ани племеня их не естъ описано. И еще теж пос'тавил под'ключого виленьского Олех'на Крыв'ца, который увязывал небощыка пана Довойна[1] и пана Станис'лава Миколаевича Радивиловича[2], дер'жавцу ушпол'ского и пенян'ского, который теж перед нами зоз'нал, иж их не з бояры пописывал, ниж'ли за прос'тые люди. И над'то поставил шлях'ту людей добрых тамошних — хоружого старого, который еще был хоружымъ за короля его милост'ти Казимира, Войтка Бог'дановича и ин'шых людей добрых бояр — Мицка Кин'тов'товича, Янушка Войдатовича, Станька а Матея Кир'виловичовъ и сына Стан'кова Пав'ла, Станька Рукойжу а Петра Якубовича [с Усол], Бол'тромея Волод'ковича з Лукян, Богдана, под'хоружого вил'комир'ского, Юр'я Станьковича, боярына кер'новского, Якуба || Пес'лиса, боярына пана старосты жомоит'ского, [С]таш'ка Мойсеевича, мещанина вил'комир'ского, слуг путных вил'комир'ских Курен'цовъ Каспра Бол'чевича, Миколая Покописа а человека волости Вил'комир'ское Ор'жев'ское (?) Романа, — тые вси перед королемъ его милост'тью соз'нали, иж они суть мужыки простые дякол'ники, а не братья их. И еще Кмита до всихъ рейстровъ гетман'ских и хуруж'ских шапку ставил, иж дей они в рейстрах не стоят; они шапки не хотели приставити. И теж Кмита положыл перед его милост'ю квиты под'скар'бего земского пана Ивана Гор'ностаевы, што они подачки господарские за его дер'жан'е до скар'бу добровол'не даивали, и довод теж чинил поплечники их Рудяньцы и Окменьцы, съ которыми они поспол тые подач'ки даивали. И они къ жад'ному доводу слатисе не хотели. — А такъ господаръ его милост'ть, выслу-

[1] *Юрий Довойнович был вилкомирским державцою с 1519 г.*

[2] *Ст. Радивилович был вилкомирским державцою с 1524 г.*

хавшы в томъ обу сторон и для тых причын, иж тые люди жадного выводу не мели ани его перед его *милос*'тью вчинили, казал его м*илос*'ть имъ пред'ся по стародав'ному платити за с'пижу и за дяк'ло десет копъ грошей, а (о)сад'ных *пенезей* с кож'дое служ'бы по копе грошей а по д'ванад'цати днев служыти — шест дневъ жати а шест дневъ орати; и мают они в кож'дый год тые вси повин'нос'ти пол'нити по дав'ному и под'ле уставы г*осподар*ское, а ко вряд'нику || вил'комир'ского послушеньство мети, яко и за пер'вшыхъ дер'жавецъ бывало.

[a] триста.

9. *1535 m. kovo mėn. 21 d. D. k. Žygimanto Senojo įsakymas Žemaičių tijūnams ir bajorams padėti Žemaičių žemės seniūnui aiškinti ir tramdyti daromus Žemaitijoje užpuolimus ir žudymus.*

Iš įrašo Lietuvos Metrikoje — CGADA f. 389 kn. 227 (II A/8) l. 265—266.

Daug kartų girdėjęs apie daromus Žemaitijoje plėšikavimus, žudymus ir užpuolimus — esą nužudyta kai kurie tijūnai ir daug bajorų šlėktų — valdovas pavedė Žemaičių žemės seniūnui Jonui Radvilai imtis priemonių išaiškinti tokioms piktadarybėms ir kaltiesiems nubausti. Visiems bajorams įsakoma, seniūnui pašaukus, suvažiuoti pas jį ir patiems rūpintis išaiškinti tokius piktadarius ir visu kuo padėti seniūnui, kad plėšikavimai ir žudymai neplistų Žemaitijoje.

Лист до тых же обывателевъ зем'ли Жомойт'ское о злеценью дойзренья мор'дерствъ и кгвал'тов тому ж п*ану* Радивилу, старос'те жомойт'скому.

Ко всимъ паномъ тивуномъ и бояромъ, всей шлях'те земли Жомойт'ское. Што многокрот слухи нас доходять, иж тамъ у земли Жомоит'ской великие мор'дер'ства и окрутен'ства и роз'бои и злодейства и забийства и кгвал'товные наезды на домы и ин'шые многие речы незвычайные пов'стали и великий неряд и неопатр'ность в томъ ся деет, якож и некоторых тивуновъ *наш*ыхъ и многихъ бояр шляхту тыхъ часовъ до смер'ти побито и замор'довано и крови пролит'е немалое там ся стало. || А так мы, хотячы тых усих речей збыточ'ных вняти и пов'стягнути, тыми разы полетили и рос'казали старос'те жомоит'скому п*ану* Яну Миколаевичу Радивиловича пил'ност того приложити и опат'рност великую вчинити и того казат вез'де по в'симъ тивун'ствомъ и межи бояр шлях'тою выйскивать и смотрети и такового мор'дер'ства и злочин'ства, отъ кого бы ся тые речы збыточные пов'ставали и множили, достаточне выведати, и х'то кол'ве в тыхъ злыхъ вчин'кох узнан будеть, таковый кож'дый, што право на него скажеть, маеть быти каран под'ле великости а подобы выступов своих без всякого милосер'дья. Прото, якъ пан старос'та вас обошлеть, приказуемъ вамъ под ласкою нашою, аж'бы есте ся къ его м*илос*'ти зъеж'дчали и сами пил'ност великую на то вчинили и о таковых збыточ'ных доведывалися и ничым их не крили ани заступовали и п*ану* старосте его м*илос*'ти в том во в'семъ помоч'ни и порад'ни были и такъ ся в томъ справовали, якъ его м*илос*'ть вам роскажеть, жебы кождый, обачившы кар'ность || и грозу, отъ таковых вчин'ков збыточ'ных пов'стягнули и того ся чинити не

допущали и якобы теж бол'ши того оные злые вчин'ки, розбои и забийства и злодейства и кгвал'товные наезды в той земли Жомоит'ской не множили и таковые мор'дер'ства и окрутен'ства через то не плодили. Писан у Вил'ни под лет бож'*его* нарож'*еня* 1535 мес'*е*ца март 21 день, ин'диктъ 8.

1536—1537 m. Žemaičių valstiečių sąjūdis.

10. *1537 m. sausio mėn. 20 d. D. k. Žygimanto Senojo raštas Biržinėnų valsčiaus žmonėms, kad jis siunčiąs Kmitą Kuncevičių ištirti jų skriaudų.*

Originalas VCA f. 525 apr. 8 Nr. 593 dok. Nr. 1383.

Жикгимонт бож'ю м*илос*'тью корол пол'ский, великий князь литов'-ский, руский, пруский, жомоит'ский, мазовецкий и иных. Приставомъ и слугам пут'нымъ и кунич'ником и всимъ людем тяглым волости Би[рж]нян'ское. Тыми разы послали есмо до вас дер'жавцу вил'комир'-ского и оник'штен'ского пана Кмиту Кун'цевича и росказали ему [от] нас нѣкоторыи рѣчи словом вамъ [мови]ти [и] о всяких крыв'дах и тяж'костях в*а*ших, естли бы которыи ся вамъ от тивуна в*а*шо*г*о або его вряд'-ника дѣяли, достаточ'не ся довѣдати, а не казали ему жад'ного пѣнязя ани которых живностеи на себе ани на кони свои у вас брати. И вы бы вси того ж часу, скоро сес наш листъ к вам принесен будет, до пана Кмиты тамъ у Биржнянех зышли, ничого ся не выстерегаючи, и о всем справед'-ливе ему повѣдили, як ся тивун ваш або его вряд'ник к вамъ заховывал и што вамъ обтяжливого чинил або што з вас бирал, бо он мает, того ся всего от вас довѣдавши, намъ о том дати знати. И коли в чом тивуна тамошнего або его вряд'ника вин'ного дознаем, тогды таковое тяж'кости в*а*шое не будем имъ тер'пети, а хочем того на гор'лех и мает'ностяхъ ихъ смотрети. Писан у Кракове под лет бож'*его* нарож'*еня* 1537 мес'*е*ца ген'-*вар* 20 ден, индикт 10.

Liekanos antspaudo raudono vaško. Parašas: Михайло писар.

11. *1537 m. sausio mėn. 29 d. D. k. Žygimanto Senojo raštas Kmitai Kuncevičiui, kuriam pavedama išaiškinti Žemaitijos valstiečių sukilimo priežastis.*

Iš įrašo Lietuvos Metrikoje — CGADA f. 389 kn. 21 l. 40a—41a.

Spausdinta: DZOK pried. psl. 158—160 Nr. 51 ir iš ten perspausdinta JZA psl. 34—36; vertimas LIS I psl. 117—118 Nr. 158 a.

Gavęs iš Vilniaus vaivados A. Goštauto žinią apie Žemaičių valstiečių bruzdėjimą Telšių apylinkėse, kad jie, susibūrę Telšiuose, sudarę sąmokslą ir, patraukę iš tenai, nužudę kai kurių tijūnų vietininkus ir kitus žmones, kurie neprisidėjo prie jų maišto, žudymams sustabdyti d. k. Žygimantas Senasis paveda Ukmergės ir Anykščių vietininkui Kmitai Kuncevičiui nuvažiuoti vieton ir, apklausinėjus valstiečius, išaiškinti, dėl ko kilo tas jų nepasitenkinimas ir bruzdėjimas, ypač išaiškinti tijūnų ar jų vietininkų peržengimą didžiojo kunigaikščio išleistų nuostatų ir valstiečių apsunkinimą bei prie-

spaudas. Kuncevičiui įsakoma nereikalauti iš valstiečių jokių pinigų ir stacijų ir apsirūpinti maistu ir pašaru iš netolimų savo dvarų. Jam žadama atlyginti vėliau.

Лист, писаный до дер'жав'цы оник'штен'ского пана Кмиты Кун'цовича, абы, до некоторых волостей жомойт'ских зъехав'ши, выведан'е о бун'тах и збурен'ю людей тых волостей против намест'ников тивун'ских, так'же о забийствах и мор'дер'ствах починеных учинилъ. ||

Жыкгимонт, бож'ю милос'тю корол и великий князь... Дер'жавцы вилькомир'скому и оник'штен'скому пану Кмите Кун'цовичу. Поведаемъ тобе, иж тыхъ часовъ писал к намъ воевода вилен'ский, кан'цлер нашъ, старос'та бел'ский и мозыр'ский пан Ал'брах'тъ Мар'тинович Кгаштол'тъ, даючи знати о великих бунтех и збурен'и людей волостей жомойт'ских, иж, многии ся з них собравши, рокошъ в Тел'шох учинили и раду мели и, от'толь пошедьши, некоторих намест'никовъ тивун'ских и инших людей и бояр, которыи тых бун'товъ помогати им не хотели, побили и тепере великая тривога в тых волостях межи ними ся деет. А такъ виделося намъ тые мор'дэрст'ва их за часу загамовати и усмирити и о томъ ся доведати, с чого то уросло и для которих причин таковое бурен'е противъ тивуновъ и намест'никовъ их пов'стало. Для чого ж казали есмо по всим волостям жомойт'скимъ листы наши писати, хотячи ведати о всих кривдах и тяж'костях их, которыи бы ся им от тивуновъ або намест'ников их деяли, што з них тивунове платовъ на нас, гос'подаря, и на себе доходов своих бирали, и къ которим роботамъ их приворочали, и чимъ их утискали, и с чого тое бун'тован'е от них вышло. И тые вси листы до волос'тей наших тамошних писаныи к тобе есмо через дворанина нашого послали. Прото ж приказуемъ тобе, аж'бы еси того часу, ничого не мешкая, скоро сес нашъ лист до тебе принесен будеть, до Жомойти ехал и тыи вси лис'ты нашы, писаныи до приставов и слуг пут'ных, и ройтеников, и людей тяг'лых волостей жомойт'ских зъ собою побрал и напер'вей был у тых волостех, где тое мор'дэр'ство и забийство намест'ником тивун'ским от них ся стало. И до которое волос'ти будеш приеж'дчати, наперед бы еси слал до них слугу своего доброго чоловека, оповедаючи им ласку нашу и ехан'е свое до них в некоторих справах наших а звлаща для тяж'костей их, которыи им без воли нашое тивунове чинили, и намовяючи их, абы они, не выстерегаючися ничого, на од'но мест'цо || у той волос'ти, где ты маешъ быти, собрали и тамъ тебе ожидали. И до которое волос'ти приедешъ, абы еси отъ нас имъ мовил тыи слова, котории на особномъ списку выписаныи до тебе суть посланы в семъ нашомъ листе. И давши им листы наши до них писаныи, о всяких кривдах их, што кол'ве будуть имъ тивунове або их наместники над уставу нашу чинили, правдиве а дос'таточ'не ся доведал и то все пописал, не фол'кгуючи имъ самим ани тивуном их. А жадного пенезя ани которих стацэй и жывностей на себе и на кони свои у них не брал. — И будуть ли по которимъ ин'шимъ волос'тям таковыи ж бун'ты от людей тамошних деяти, абы еси до тых волос'тей самъ ехал и по тому ж се справовал, яко вышей в семъ нашом лис'те описано. А чого ся кол'ве тамъ межи ними доведаешъ, о томъ бы

еси всемъ достаточ'не и без мешкан'я намъ знати дал через того ж дворанина нашого. — Бо тому есмо сведоми, ижъ ты некоторыи имен'я свои у волос'ти Упит'ской а другии прелеглыи ку земли Жомойт'ской маешъ и можешъ всяких живностей и стацэй на себе и на кони свои з ыменей своих взяти и там их собе запровадити, а то снад'ней без всякое труд'ности тобе прыйдеть. А вед'же скоро от'толь прыедешъ и што кол'век своих пенезей тамъ выложышъ, мы то кажемъ тобе съ скар'бу нашого заступити а того от нас шкоден не будешъ. Писан у Кракове под лет бож'*его* нарож'*еня* 1537 *месеца* ген'*вар* 29 ден, ин'дикт 10.

12. *1537 m. sausio mėn. 29 d. Instrukcija Kmitai Kuncevičiui, kaip jis turi kalbėti bruzdėjimo apimtų valsčių valstiečiams — priedėlis prie didž. kunigaikščio rašto.*

Iš įrašo Lietuvos Metrikoje — CGADA f. 389 kn. 21 l. 41a—43.

Spausdinta: DZOK pried. psl. 160—162 ir iš ten perspausdinta JZA psl. 36—37; ne viso teksto vertimas LIŠ I psl. 118—119 Nr. 158 b.

Gavęs žinią iš Vilniaus vaivados A. Goštauto, kad valstiečiai, susirinkę dideliu būriu, užmušę (Telšių ir Gondingos tijūno) Jokūbo Juškavičiaus vietininką patį aštuntąjį, (Biržinėnų tijūno) Flerijono (Bertoševičiaus) vietininką patį ketvirtąjį, (Tverų tijūno) Mickaus (Siutilavičiaus) vietininką patį penktąjį ir (Viešvėnų tijūno) Kasparo Bilevičiaus vietininką patį penktąjį ir daugelį kitų žmonių ir bajorų, didysis kunigaikštis siunčia Kmitą Kuncevičių ištirti, dėl ko yra kilęs toks maištas ir bruzdėjimas: ar tijūnai arba jų vietininkai spaudė ir skriaudė juos, reikalavo nepakeliamų duoklių ir stacijų ir vertė eiti į darbus, peržengdami valdovo nuostatus? Jau pirmiau (1527 m.) valdovas palengvinęs valstiečių padėtį, atleidęs juos nuo pasėdžių ir darbų ir tik nustatęs mokėti žagrių ir kiaunių mokesčius, ir tuos mokesčius valstiečiai iki to laiko mokėję nesiskųsdami. Valdovas nori sužinoti, kas ir kuo valstiečius yra skriaudęs, ir, jeigu ras tijūną ar jo vietininką kaltą, ketinąs jiems kelti kad ir mirties baudžiamąją bylą ir visa, ką jie yra paėmę iš valstiečių peržengdami valdovo nuostatus, išieškoti iš jų turto ir grąžinti valstiečiams. Valstiečiams siūloma atvirai pasisakyti skriaudas ir, pasitikint valdovo malone, baigti riaušes ir toliau maištų nebekelti.

Наука тому ж пану Кмите Кунцовичу, яким способом мел от короля его *милости* до тых волостей мовити и таковые бун'ты усмерати. ||

Гос'*под*арь нашъ, корол и великий князь Жыкгимонт казал вам мовити, иж тых *час*ов писал до его м*илос*'ти воевода вилен'ский, кан'цлер Великого Княз'ства пан Ал'брах'тъ Мар'тинович Кгаштол'тъ, поведаючи о великих бун'тех и збурен'и в*а*шом, иж вы, множ'ствомъ ся собравши, забили Якубу Юшковичу[1] намест'ника само-осмого, а Флерияну[2] намест'ника забили само-четвер'того, а Мицови[3] забили намест'ника само-пятого, а Каспору Белевичу[4] намест'ника забили тэж само-пятого и ин'ших людей и бояр так'же мноз'ство побито. А такъ корол его м*илос*ть мене до вас послал и казал вас опытати и пэвне а достаточ'не того ся

[1] *Якуб Юшкович — тивун тельшевский и гондинский.*

[2] *Флериян Бертошевич — тивун биржинянский.*

[3] *Мицко Сютилович — тивун тверский.*

[4] *Каспор Белевич — тивун вешвенский.*

доведати, для чого таковыи бун'ты и збурен'е от вас повстало и для которих причин то есте вчинили: естли за якими тяж'костями и кривдами своими або которыми драпеж'ствы и окрутен'ствы тивуна своего або его намест'ника, будуть ли они тяж'кими роботами и непомер'ными подач'ками и въезды и доходы своими вас утискали и пожит'ки собе вымышляли и водле росказан'я а вставы гос'*под*арское не справовали? Поведте ми, якъ ся тивун в*а*шъ и намест'никъ его к вам заховывал, што з вас платов на г*ос*'*под*аря его м*илос*'ть и на себе бирал и къ которымъ роботамъ вас притискали и в чом вам тяж'кости от них ся деють. Бо пер'вей того бачэчи г*ос*'*под*арь его м*илос*'ть великое утиснен'е и обтяж'ливост в*а*шу, под'даных своих, от тивуновъ земли Жомойт'ское, которыи они вамъ многими речми, тяж'кими роботами и непомер'ными подач'ками и в'езды и доходы своими чинили, тыи обычаи давныи и обтяж'ливыи его м*илос*ть выстановил и з ласкою и с полег'чен'емъ своимъ г*ос*'*под*арскимъ новую а лепшую справу в той земли Жомойт'ской вделал: вси роботы, которыи есте небож'чику пану старосте и тивуномъ чинили, и доходы их и поседи и всякие подач'ки пеняж'ныи, которыи были съ стародавна без воли ‖ г*ос*'*под*арское з вас бираны, вамъ г*ос*'*под*арь его м*илос*'ть от'пустил, а за тыи роботы и поседи вызволеныи поднялися есте королю его м*илос*'ти на всякий годъ давати от кож'дое сохи воловое по полукоп'ю гр*ошей,* а от кон'ское сохи по половицы того ж, то естъ по пят'над'цати грошей, а п*е*незей кунич'ных за кож'дую куницы по дванад'цати грошей, — якож то все на листех г*ос*'*под*арских уставных вамъ естъ описано, и тая устава вамъ дана. И по некол'ко год завжды есте оныи вси платы водле уставы описаное спол'на до скар'бу г*ос*'*под*арского выдавали а ничимъ в томъ не тоскновали. Лечъ тыми разы, по выехан'ю г*ос*'*под*арскомъ до пан'ства его м*илос*'ти Коруны Пол'ское, тыи слухи его м*илос*'ть дошли, иж многии бун'ты от вас напротив тивуновъ повстали и мор'дэр'ства великии межи вами ся становять, чому г*ос*'*под*арь его м*илос*'ть не сведомъ, с чого то уросло и што ся в томъ деeть. А так корол его м*илос*'ть не казал ми у вас жадного п*е*незя собе брати и никоторих жывнос'тей и стацэй на себе и на кони свои у вас просити, одно велел его м*илос*'ть о всих крив'дах и тяж'костех ваших, чимъ вас тивун в*а*шъ и намест'ник его утискал, справедливе ся по вас доведати и о томъ о всем дати его м*илос*'ти знати. И коли г*ос*'*под*арь его м*илос*'ть тивуна в*а*шого або его наместника вин'нымъ напротивку вас дознаеть, хочеть его м*илос*'ть того на гор'ле его смотрети, а тое все бран'е и драпеж'ство их неслушное, чимъ кол'век они будуть вас надъ уставу его м*илос*'ти втискали, кажеть его м*илос*'ть з маетнос'тей их вам заплатити. Ниж'ли казал его м*илос*'ть вамъ, под'даным своимъ, поведити, абы есте на ласку его м*илос*'ти г*ос*'*под*арскую, п*а*на своего прирожоного, бач'нос'ть мели и такового збурен'я понехали и вперед жадных бун'товъ не чинили. А если бы тивун ваш або намест'никъ его хотел вас тяж'кими роботами и непомер'ными подач'ками и въезды и доходы своими ‖ утискати и над уставу его м*илости* г*ос*'*под*арскую которыи тяж'кос'ти и драпеж'ства у пожитку своему вамъ чинити, о томъ бы есте до

гос'*под*аря его м*илос*'ти слали и на листъ то все выписали и его м*илос*'ти тыи труднос'ти свои оповедали. Его м*илос*'ть г*ос*'*под*аръ таковых тяж'костей в*а*ших тивуном не будеть тер'пети.

13. *1537 m. rugsėjo mėn. 26 d.—spalio mėn. 28 d. Žinios apie Žemaičių žemės valstiečių priešinimąsi ir jo slopinimą.*

Ištraukos iš 1537—1539 m. Žemaičių žemės didžiojo kunigaikščio valstiečių mokesčių surašymų knygos — MAB B2/124.

Spausdinta: kai kurių ištraukų vertimas LIŠ I psl. 116 Nr. 157 ir psl. 119 Nr. 159.

Atvykus A. Mockevičiui surašinėti Ariogalos valsčių, niekas valstiečių nestojo, todėl visų 4 vaitysčių valstiečiai liko nesurašyti.

Biržinėnų valsčiaus surašyme iš dviejų to valsčiaus pristovysčių vienoje, Mažono Kankutavičiaus pristovystėje kartu su esamais valstiečiais yra surašyti ir ištuštėję ūkiai, jų tarpe pakartų ir sukapotų už tijūno vietininkėlio nužudymą 5, išbėgusių dėl to pat dalyko 2 ir nepažymėta dėl ko išbėgusių 3, ir, be to, paaiškinta, kad Žemaičių seniūnas buvęs atsiuntęs 600 raitelių būrį susidoroti su sukilusiais valstiečiais ir jie nubaudę mirtimi 8 žmones ir jų turtą išgrobstę, o kiti 5 tų valstiečių bendrininkai pabėgę.

Viešvėnų valsčiaus P. Kinšaičio pristovystės surašyme pažymėta, kad jau antri metai ten tebėra tuščia 21 žemė — o gyvenamųjų ūkių yra 80 — ir jos ištuštėjusios dėl to, kad valdovo atsiųsti totoriai išnaikino tuos ūkius ir jų žmones.

Josvainių valsčiaus surašyme tesurašyti dviejų pristovysčių žmonės, o kitų dviejų pristovysčių valstiečiai nepakluso ir į surašymą nestojo.

Vilkijos valsčiaus surašyme tėra miestelėnų karčiamininkų sąrašas, mažos Graužų pristovystės sąrašas ir dalis Pernaravos pristovystės valstiečių surašymo, o toliau pažymėta, kad kiti valstiečiai nepaklusę ir nėję į surašymą. Likusių trijų pristovysčių žmonės taip pat nesurašyti, teduotos sumos; prie dviejų iš jų pažymėta, kad sumos duodamos iš pernykščių metų sąrašo.

Ин'дикт 11. Реистръ всих платов и доходов г*ос*'*под*аръских съ земли Жомоит'ское через Ан'дрѣя Мац'ковича...

Под лет бож'*его* нарож'*еня* 1537 м*ес*'*е*ца сент'*ябр* 27 ден, ин'дикт 11. Волост г*ос*'подаръская Айрякгойла...

А для того кож'дого ч*ело*в*е*ка на ймя не писали, иж не ш'ли к попису и не хотели в том пос'луш'ни быти; як сами се прис'тавый поховали, так и людем не казали к попису ити. А вед'жо прис'тавове поведили, иж по в'сиж'год'нему ж як люди вси, так и плат его м*илос*'ти г*ос*'*под*аръски вес по в'сиж'год'нему, ни прибыло, ни убыло ничого.

М*ес*'*е*ца ок'*тябр* 8 ден, ин'дикт 11. Попис волос'ти Бир'жнян'ское...

Прис'тав'ниц'ства Можана Кон'кутовича, люди его:

...Кгриц Небуйлайтис дайвал от сохи и сойкти, тот выбег, зем'ля пус'та лежит.

...Матей Ютойтис дайвал от сохи и от клячи, тот выбег, зем'ля его пус'та лежит.

...Кон'тмин Плуксъ дайвал от 2 сох, того повѣсили, иж намес'ника забил.

...Ом'жис (Мейжис) Кгов'русис дайвал от сохи и от клячи, тот забив'ши намес'ника пана тивунова выбег, зем'ля его пус'та лежит.

...Пет'кус Сов'тутайтис дайвал от 2 сох, того узьвесили для того ж намес'нич'ка пана тивунового што забили, зем'ля его пус'та лежит.

...Мит'ко Тупикайтис дайвал от сохи, тот выбег, зем'ля его пус'та лежит.

...Пет'кус Бликайтис дайвал от 2 сох, того чет'вер'товано, иж намес'ника пана тивунового забили.

...Бер'нат Мож'бутайтис дайвал от 2 сох, того повеси(ли) за того ж намес'нич'ка.

...Бер'нат Кин'ятайтис дайвал от 3 сох, того повесили для того, иж намес'ника пана тивунового забили.

...Нар'бут Ен'трикайтис (Едикайтис) дайвал от сохи и сойкти, тот забив'ши намес'нич'ка пана тивунового втек, зем'ля его пуста лежит...

А под тым прис'тавом от всиж'год'него попису вбыло 16 коп грошей и 12 грошей, а то для того: который намес'нич'ка пана тивунового забили, 8 их, ино пан старос'та на шест'сот коней прислал их имати, ино самих их гор'лы карали, а стат'ки их вси розобрали, которы приеж'чали имати, од'но хоромы зас'тавили пус'тый; к тому теж тых зброд'ней товарышей пять, забив'ши того намес'нич'ка, пов'текали[1], а зем'ли их пустый лежат.

Мес'еца ок'тяб'р 9 ден, ин'дикт 11. Попис волос'ти Вѣшвен'ское тивун'ства пана Каспара Билевича...

Прис'тав'ниц'ства Пав'ла Кин'шайтя, люди его...

Под тым приставом всих людей 80 чоловѣков ров'но...

А тяглых пустов'щин двад'цат и одна зем'ля тых людей, которых татарове постинали так другий год з росказан'я гос'подаръского[2].

Мес'еца ок'тябр 26 ден, ин'дикт 11. Попис двора гос'подаръского Ясвоин'ского...

А два приставы ясвоин'ски и з люд'ми своими к попису не хотели ити и в томъ быт пос'луш'ны не хотели.

Под Якубом Юд'ковичом приставомъ всих людеи вод'луг всиж'год'него попису 20 и семъ чоловѣков...

Под Иваш'ком Янъковичом приставом всих людеи вод'луг всиж'год'него шес'тьдесят и ос'мъ чоловеков...

Мес'еца ок'тяб'р 28 ден, ин'дикт 11. Попис двора гос'подаръского Вил'кѣи.

Прис'тав'ниц'ства Нацова перънов'ского, люди его.

(Переписано 30 человек).

А бол'ши того люди того прис'тав'ниц'ства к попису не шли и не хотѣли в том послуш'ни быти, а вед'же прис'тав повѣдил, иж ни прибыло ни в'было ни людей ани плату гос'подаръского, все по в'сиж'годнему. Под тым приставом усих людей водле усиж'годнего попису 47 чоловѣков...

---

[1] *В реистре 1538 г. добавлено:* до Немец.

[2] *В реистре 1538 г. добавлено:* за их выступок.

Прис'тав'ниц'ства Кров'жов'ского Моцова, люди его.

(Переписано 6 человек)

Под тым прис'тавом шест чоловѣков...

Под Яном, пошев'ским прис'тавом, вод'ле усиж'годнего 52 чоловѣки...

Под Якштом прис'тавом вод'ле усиж'годнего всих людей 24 чоловѣки...

Под Борътком прис'тавом (конюским) всих людей 22 чоловѣки...

14. *Apie 1541 metus. D. k. Žygimanto Senojo raštas Andriui Mackevičiui, kad už peržengimą valstiečių tvarkymo nuostatų ir valstiečių engimą, taip pat už jo pareikštą priešingumą karalienei Bonai jis atimąs iš jo laikytus Valkininkus ir Lieponis ir tų dvarų laikytoju skiriąs V. Jundilą.*

Iš įrašo Lietuvos Metrikoje — CGADA f. 389 kn. 28 l. 11a—12.

Rašto data gali būti nuo 1540 m. gegužės mėn. iki 1542 m. gegužės mėn.

Лист писаный до Ан'дрея Мац'кевича, абы дворы Вол'киники и Лепуны з дер'жан'я своего уступивши Войтеху Шим'ковичу Юн'дилу подалъ.

Жикгимонт бож'ю милост'ю... Дворанину нашому Андрею Мацкевичу. Што есмо пер'вей того на причину королевое нашое ее милос'ти и великое кнегини Боны дали тобе от насъ в дер'жанье тые дворы наши Вол'киники и Лепуны, гдежъ ты тамъ будучы не справовался водле науки и уставы нашое, которую мы по всимъ дворомъ нашимъ установили, и под'даным нашимъ тамошнимъ многие непомер'ные обтяжливости и шкоды делал и их нишчилъ, а над'то чинилъ еси некоторые противности маестату королевое нашое ее милос'ти и великое кнегини Боны, чого ты не тол'ко вчинкомъ, але и помысломъ своимъ не мелъ допускатися. И ачъ кол'ве ведали бых'мо, што бы и тепер с таковымъ чинити, который ся таковое смелости допускаеть, од'ножъ для форобы твоее, которую ты на собе маешъ, того есмо понехали, нижли тепер для тых вышшей описаных причинъ тые дворы наши, дер'жавы твои, беремъ к рукамъ нашимъ гос'подарскимъ и дали есмо их от насъ в дер'жанье дворанину нашому Войтеху Шым'ковичу Юн'дилу, а ввезати его в то послали есмо дворанина нашого [a]. И ты бы о томъ ведалъ и вже бы еси в тые дворы наши ничымъ ся не вступалъ, а намест'ника своего и вси речи свои власт'ные, которые тамъ будешъ мети, штобы еси от'толь выпровадилъ а оные дворы наши с челядью невол'ною, гумна со всякими збож'и и ярынами, кони робочие и быд'ло || и всякие домовые речи, што кол'ве тамъ будет, в целости Войтеху Юн'дилу здалъ и через то вже тамъ не въежджалъ и далъ тому впокой конечно. А што ся дотычеть тое противности твоее, которое ты смел допуститися напротив'ку королевое нашое ее милос'ти, мы того тобе легце опустити не хочемъ а беремъ то на розоз'нанье нашо гос'подарское и будемъ ведати, што часу иншого маемъ с тым чинити. Писан у Вил'ни...

---

a *Palikta tuščia vieta vardui.*

1545 m. Anykščių valstiečių priešinimasis feodalinėms duoklėms.

15. *1545 m. vasario mėn. 13 d. D. k. Žygimanto Augusto raštas, kuriuo atmeta Ukmergės ir Anykščių valstiečių skundus prieš savo laikytoją, įsako išrinkti iš jų mokesčius ir duokles ir pristatyti į Vilnių po 5 „maištininkus" nuo kiekvieno tų valsčių.*

Iš to laiko nuorašo MAB B2/22 l. 100/a.

Spausdinta: vertimas LIŠ I psl. 124—125 Nr. 165 a.

Ukmergės ir Anykščių valstiečiams pasiskundus prieš savo laikytoją Kmitą Kuncevičių dėl jo daromų skriaudų ir priespaudų, valdovas buvo nusiuntęs ištirti savo dvarioną St. Augustinavičių, ir iš jo pranešimo matąs, kad laikytojas valstiečių neskriaudęs, o tik varęs juos į įprastinius darbus tuose dvaruose ir parūpinęs valdovui daugiau mokesčių. Kad jie nenorėję eiti į darbą, duoti visų mokesčių ir dėklinių avižų vežti į Vilnių, valdovas laikąs tai maištu ir siunčiąs dvarioną F. Katą išreikalauti iš jų visa tai su vykdymo išlaidomis ir pristatyti po 5 maištininkus nuo kiekvieno valsčiaus, su kuriais bus pasielgta, kaip valdovas ras reikalinga.

Жикгимонт Август, бож'ю м*илос*'тью корол пол'ский, великий князь лит*ов*'ский, руский, пруский, жомоит'ский, мазовецкий и иных. Ко в'симъ приставом и людемъ волостным дворов н*ашихъ* Вил'комир'ск*ого* и Оник'штен'ск*ого*. Што перво сег*о* приходили есте до нас жалуючи на дер'жав'цу н*ашого* вил'комир'ского и оник'штен'ск*ого* п*ана* Кмиту Кун'цовича, мѣнячи, якобы он крив'ды и в'тиски великие поделал и новины уводил, к роботам и подач'камъ нез'вычайнымъ вас приворочал, гдеж мы, хотячи в томъ пев'ную справу мети, з[а жа]лобами в*ашими* посылали есмо дворянина н*ашого* Станислава Ав'кгустыновича, и тот дворянин н*ашь* там быв'ши, кож'дои речи достаточ'нѣ выведав'ши и на реестръ пописав'ши, в том намъ справу дал. А так мы с того вырозумели, иж пан Кмита никоторых тяж'костей вамъ не в'чинил, але всѣ ку звычайным работамъ тых дворов н*аших* вас выгонял и платов бол'ших ку пожит'ку н*ашому* г*ос'под*арьскому привлащил, ниж'ли вы, хлопи, своволен'ством своимъ збун'товав'шися, на служ'бы н*аши* выходити и платов спол'на выдати не хотели и ов'са дякол'ного до нас нѣ везли. Для которого непослушен'ства и бун'ту в*ашого* пос'лали есмо тамъ дворянина н*ашого* Федора Кот'ка и рос'казали есмо ему на в'сихъ вас платы и доходы н*аши* вод'лугъ пер'въших реестров спол'на моц'но з децкован'емъ от'прав'ляти и до скар'бу н*ашого* от'дати и овес дякол'ный не грош'ми, але ов'сомъ выбрав'ши, тамош'ними ж под'водами до нас прислати, а за тое бун'тован'е и непослушен'ство ваше с тых обеюх дворов н*аших* по пяти ч*олове*ков бун'тов'ников поимати и до нас привез'ти, а мы с тыми непослуш'ными то кажем вчинити, што ся нам год'ного видети || будет. И вы бы тому дворянину н*ашому* ни в чомъ против'ни не были конеч'но. П*ис*ан у Вил'ни под лет бож'*его* нарож'*еня* 1545 мес'*е*ца фев'*рал* 13 ден, ин'дикт 3. — Горностаи.

16. *1545 m. vasario mėn. 23 d. Dvariono F. Kato pranešimas apie Anykščių valstiečių priešinimąsi ir apie jų vado Buivydo suėmimą.*

Orig. MAB B2/31 l. 15—17a.

Spausdinta: sutrumpintas vertimas LIŠ I psl. 125—126 Nr. 165 b.

Valdovo pasiųstas į Anykščių valsčių priversti valstiečius vykdyti visas reikalaujamas iš jų prievoles — tarp kitų dėklines avižas ir šieną atvežti į Vilnių — ir suimti svarbiausius maištininkus prieš savo laikytoją, smulkiai nupasakoja pranešime, kaip jam sekęsi vykdyti tą valdovo pavedimą. Sušaukti į Anykščius išklausyti valdovo rašto valstiečiai neatėję. Žmonės, su kuriais Katui teko kalbėtis, paaiškinę jam, kad Buivydas įsakęs jiems nevežti šieno į Vilnių ir neklausyti laikytojo. Tada Katas su savo tarnais ir nemažu laikytojo tarnų būriu nuvykęs į Buivydo, valstiečių vado, namus. Sužinojęs, Buivydas pastojęs Kato būriui kelią, įvykusios muštynės, ne vienas iš Kato ir laikytojo tarnų buvęs sužeistas ir tik dideliu vargu pavykę Buivydą suimti. Nuvykus tada į Buivydo namus, iš jų buvę paimta į dvarą 8 jaučiai — o daugiau nieko esą neimta. Po to žmonės sakę, kad jei Buivydą būtų apstoję namie, jis būtų gynęsis su bendrais kol gyvas, nes turėjęs pasiruošęs nemaža ginklų — 6 šautuvus ir keliolika ragotinių, ir buvę prisiekę neklausyti laikytojo. Kato klausiamas, kas buvo tie prisiekę sąmokslininkai, Buivydas pasakęs jų vardus, surašytus Kato pranešime — ten yra ir pristovas, ir du popristoviai, ir tijūnas, ir kalviai, ir žvejys ir nemaža kitų žmonių. Laikytojo Kmitos tarnas Mikalojus Lyga skundė pristovą, kad tas įsirengęs viensėdį tuščioje žemėje ir nieko nemokąs, kad Buivydas su valdovo ir laikytojo žinia laikąs tuščią žemę ir taip pat nieko už ją neduodąs, kad tijūnas Macelis gavęs dėklinių avižų 24 statines ir nežinia kur jas nudėjęs. Pas kitus valstiečius Katas nebuvęs, nes nedrįsęs nuvykti. Jam nepavykę priversti valstiečius atiduoti dėklines avižas ir šieną ir nuvežti juos į Vilnių, nes valstiečiai buvę nepaklusnūs. Jis tepaėmęs į Vilnių iš paties dvaro 30 statinių avižų ir 40 vežimų šieno, daugiau šieno negalėjęs paimti, nes negalima buvę gauti pastočių.

Я, Федор Микулич Кот, дворенин г*ос'пода*ря короля его м*илос*'ти, выз'наваю самъ на себе тым моим листом, штож есми з воли а рос'казан'я г*ос'пода*рьского ездил до Оник'штъ платов и доходов г*ос'пода*рьскихъ, который до скар'бу его м*илости* не от'даны, выбрати спол'на и до скар'бу его м*илос*'ти от'дати и с ов'сы дякол'ными и з сены, повин'ностями ихъ, — к чому ся прис'тав самъ з некоторыми волос'ными мужики о том сене приз'налъ, же т[о] есть здав'на повин'ности ихъ, — до Вил'ни моц'но вы[бир]ати, а некоторыхъ теж бун'тов'ников настар'шых, которые против'ку дер'жав'цы своему пану Кмите Кун'цевичу есть непос'луш'ными, за рос'казан'емъ г*ос'пода*рьским их поймати и до г*ос'пода*ря его м*илос*'ти повести. А так ям дня тор'гового у неделю месопуст'ную до Оник'шть приехал и обослал есми прис'тавов, тивуна и всю волос'ть Оник'щен'скую, абы до мене се зышли и листов г*ос'пода*рьских выслухали. А так волост до мене прийти ани листов г*ос'пода*рьских выслухати не хотели. И я пытал прис'[тава], для чого оны до мене не йдут и листов г*ос'пода*рьских выслу[хати] не хотят. И он поведил, иж волост есть непос'луш'на [и пла]тов г*ос'пода*рьских выдати не хотять, то есть у Буйвид[а ест] плат'ных пенезей не даных две копе грошей, на Пет'рашу — две копе, на Подин'кти — две копе гроше(й). Якож есми ин'шых мужиков где кол'векъ выгонял у под'воду, и оны мнѣ поведили, ижъ Буйвидъ не казал нам быт пос'лушным дер'жав'цы нашого и сена до Вил'ни на кони г*ос'пода*рьские не казал вес'ти. И ям был прис'тава и тивуна казал до каз'ни г*ос'пода*рь-

ской || осадити для тое причыны, абы тот плат г*ос'подар*ьский без меш'каня был отобран, ниж оны рукоем'ство по собе дали, и я их сожати не казал.

И поехал есми напер'ве(й) до того стар'шого бун'тов'ника на ймя Буйвида. И так тот исты Буйвидъ, доведов'шися, иж я до него еду, он выбег'шь з дому своего, собрав'шися с помоч'ники и з холоп'ею своею, еще на дорозѣ, не допус'каючи до дому своего, мене самого мало не забил и слугу [м]оег*о* на имя Гриш'ка у голову зранил и слуг теж пана Кмитиных, которые на тот час при нем были, на йме Миколая [з] у голову и в чоло зранили и другого служеб'ника на ймя Щепан'ка в руку правую зранил и ин'ших мно(г)их служеб'ников пана Кмитиных на тот час поранено, аж лед'во есми его за великою труд'ностю поймал и осадил есми его был в каз'ни г*ос'подар*ьской в Оник'штах. А так доведал'ся есми того достаточ'не, иж тый бун'тов'ники, товарис'тво его, если бых до г*осподар*я его м*илости* повел, тогды мели его на дорозѣ у мене от'няти, а ест'ли бы теж в оник'щен'ской каз'ни седел, тогды теж его [с] каз'ни мели моц'но вынети, и я за тою причи(но)ю далем до каз'ни г*ос'подар*ьское до Вил'комиря. И кгды его поймали, тог[ды] на он час жона его з дому утек'ла проч, и я теж для тое причыны, тот дом списав'ши и сторожу к нему приставив'ши, запечатовал до навуки г*ос'подар*ьской, ниж'лим ос'мъ волов с того дому до двора г*ос'подар*ьского до Оник'шть выгнал. Якож в тот час в том в дому его суседи и многие мужики волос'ные, которых есми в под'воду сена вести гнал, || и холоп'я его влас'ная поведили, иж тут в том дому тый б[ун']тов'ники, товариши его, трикрот ся сприсегали, хоте[чи] быти ни в чом непос'луш'ными дер'жав'цы своего, и затым платов г*ос'подар*ьских не выдают, ов'са и сена до Вил'ня не вез[ут] и, быс'те его тут в дому застали, мел ся конеч'но с вами бит[и] до гор'ла своего, бо мел руч'ниц шест и рогатин на кол'кос'на[цат], ниж'ли то ест поховано тепер, — якож и я порох[ов'ниц и ро]гатин кол'коз поз'находил. И пытал есми т[ого Буйвида о] тых бун'тов'ников при нем, которые ся сприсегали. [И он] поведял тых на ймя: Пет'рь прис'тав, тивун Мацел, Янис поприс'тав, Якуб поприс'тав, Юх'но Романович, Стонис Подин'кта, Юри Пет'кович, Пет'ръ Вер'тел'ко, Пет'раш Ятов'тович, Пац Кгикович, Ян Якойтис, Нар Стон'кович, Нар'кгейло ковал, Степан ковал, Пет'раш Миш'кинис, Пет'рь Кикелис, Юш'ко Сте[цевич?], Бог'дан рыболов, Мар'тин Куш'лейкович, Пет'ръ Гейбутович и некоторые еще. И пытал есми того ж Буйвида: Для которо[е причины] збун'товалистеся были на его м*илост* пана Кмиту, [державцу] своего? И он поведил, иж для того, иж пан Км[ита на] нас плату и доходов до скар'бу г*ос'подар*ьского немало по[бол']шыл и роботы великие и паш'ню (дворную) немалую паш[ем], не так, якъ перед тым бывало, и к тому, котор[ые] пенези плат'ный г*ос'подар*ьский прис'тав и тивун што [был] утратил, то есмо хотели на дер'жав'цу своего зложи[ти] и на том есмо вси присегнути мели, иж то в нас дер'жав'[ца] || взял. И кгдым приехал от того Буйвида, пытал есми прис'тава о тых плат'ных пенезех, и он поведил, иж якобы двацет коп мели быт положоны у Вил'ни, а ин'ши де(й)

пенези в тых бун'тов'ников не от'нять, бо оны мнѣ от'дати их дати не хотели, а о иных пенезех тых же не поведал [м]я, где их будет утратил. И пытали есмий теж у тивуна о тых пенезех, который он от'бирает. И тивун поведил, иж [тые] пенези такеж лежат у Вил'ни у месте положоны.

[И к] тому тежь служеб'ник пана Кмитин Ликга Миколай переводил на прис'тава, иж он на пус'тов'ской зем'ли фол'барок собе поселил, с которой пустов'щиз'ны повиноват был плату до скар'бу *гос'подар*ьского довати в каж'ды год по копе грошей, а такъ двонацет год с тое пус'тов'щины плату до скар'бу *гос'подар*ьского не довал, — и ставил на то до ин'ших волос'ных мужиков шапку на то, иж с тое пус'тов'щиз'ны задав'на плату бывало по копе гр*ошей,* а так тая [два]нацет коп плату *гос'подар*ьского в него есть не дана [и те]пер до скар'бу *гос'подар*ьского. И прис'тав на то шап'ки [не] прис'тавил ани смел о то мовити.

Тот же служеб'ник переводил на того бун'тов'ника Буйвида, иж он за листом *гос'подар*ьским и дер'жав'цовым дер'жит под собою зем'лю пус'тов'скую от ос'ми год, с которое теж повиноват был плату до скар'бу *гос'подар*ьского довати на год по копе гр*ошей,* а так он того плату до скар'бу *гос'подар*ьского через ос'мъ год не довал, якож и тепер || тая ос'мъ коп ест у него не дана до скар'бу *гос'подар*ьск[ого]. И на то тот служеб'ник ставил шап'ку до мужиков во[лос']ных, иж с тое пус'тов'щыны здав'на довано до ска[р']бу *гос'подар*ьского по копе грошей.

А к тому тот же служеб'ник ов'са дякол'ного лон'ского на тивуне Мацелю перевел дв[а]цет и четыры боч'ки, и он тот овес нет ведома где [по]дел.

А ин'де есми в жад'ного *чоловѣка* в дому нигде не бы[лом], бом не смел есми ехати, од'но тол'ко в од'дном дому Бу[иви]довом был, и там слуги пана Кмитины жад'ной р[ечи] ничого не брали, ани я теж ани мой слуги ничо[го] не брали.

И ов'са дякол'ного и сена теж тякол'ног*о* жь д[о Вил'ни] вести не хотели и поведили, абы сено до [Вил'ни вес'ти] мела быт то им новина, и жадного послуш[енства] ку мнѣ, дворенину *гос'подар*ьскому, ни в чом не мели. А [так я] есми двор'ного ов'са з двор'ной паш'ни, на носене [зо]ставив'ши, взял трицет бочек, а сена теж д[вор']ного взял (с) собою сорок воз, а еще сена ест на кол'[ко] сот воз, и хотелем бол'шь вести, жем под'вод бо[л']шъ мети не мог.

А колим тую справу || справовал, была сторона люди добрый на тот час при мн'е, бояре *гос'подар*ьские вил'комир'ские Станис'лав Пет'рович, Петръ Сочевич, а войть вил'комир'ски Ян, а Мис'ко Валевич, мещенин вил'комир'ски. И о том бун'товани и о непослушен'ство достаточ'не на рейстръ выпи[сав'шы], понес есми (с) собою до *гос'подар*я его м*илос'ти,* а дру[гий рей]стръ в тое ж слово выписав'ши с того рейстру [моего] далем пану Кмите Кун'цевичу, дер'жав'цы вил'[коми]р'скому и оник'щен'скому, под печатю моею. П*исан* в Оникштах под лет бож'*его* нарож'*еня* 1545 м*ес'е*ца фев'*рал* 23 ден, ин'дикт 3.

Žymė buvusio vieno antspaudo.

---

[a] *Tuščia vieta, gal turėjo būti* Ликгу.

17. *1548 m. gegužės mėn. 1 d. Žemės iždo valdytojo kvitas dėl surinktų Telšių valsčiuje mokesčių už 1547 metus, kuriame nurodyta, kad visų pajamų negauta nuo 5 tarnybų žmonių, sunaikintų pasipriešinant urėdininkui.*

Orig. MAB B2/31 l. 35.

Paskelbta: sutrumpintas vertimas LIŠ 1 psl. 128 Nr. 168.

Иван Гор'ностай, мар'шалок двор'ный, под'скар'бий земъский Великого Князьст'ва Литов'ского, сознавамъ, иж пан Еронимъ Ход'кевич, кашталян троц'кий, староста жомоит'ский, дер'жав'ца плотел'ский, тел'шев'ский и вил'киский, учинил лич'бу до скар'бу короля его милос'ти з доходов тивун'ства Тел'шов'ского от пир'вшого дня ген'вара року 47 аж до остат'него дня декаб'ра того ж году через служебника своего Ивана Ил'кгов'ского. На которой лич'бѣ положил, же выбрал от сох шестисот од'ное и пол сохи по 30 гроши — триста коп и 45 грошей, за ов'са бочок чотыриста шестьдесят три по 10 гроши — сем'десят сем коп и 10 гроши, за 16 бочокъ ов'са так'роч'ного — 2 копѣ и 40 гроши, за сена возов двесте трид'цат по 5 грошей — 19 коп 10 гроши, за сена возов двесте трид'цат три по 4 гроши — 15 коп 32 гроши, за рибы 15 коп и 26 гроши, зъ земъ приданых тринад'цат коп и 30 гроши, куниц 21 копа и 36 гроши, кап'щиз'ны 2 копѣ, дани медовой 10 коп, — сума выбран'я чинить чотыриста коп и сем'десят сем коп и 49 гроши.

С которое сумы дал до скар'бу короля его милос'ти через руки Степана Вел'ковича, скар'бного, ключ'ника вилен'ского, чотыриста коп и сорок двѣ копѣ 17 грошей. Ещо зостало при немъ с той лич'бы пенези готовых трид'цат пят коп и трид'цат два гроши, которие пенези повинен будеть от'дат до скар'бу короля его милос'ти без вшелякой от'влоки. Положил теж, же не выбрал в пристав'ниц'твѣ Юцовымъ от служоб 4 вымер'лых а отъ дву, которые проч пошли, 4 копы и 52 гроши, под приставом Як'штелѣмъ на чоловѣку, который проч пошол, 50 гроши, под приставом Грицом копа 52 грош'и 5 пен'езей. К тому положил, же кор'чьма 1 спустошала. В пристав'ниц'твѣ Баламутовым не добрано на служ'бах 5, которие погубено, иж ся бун'товали на уряд'ника, 2 копѣ 50 гроши.

Поров'нав'ши тог'ды приход и дан'е до скар'бу дозналом, же с тое лич'бы не зостал бол'шь ничого винен готовых пенези, тол'ко трид'цат пят коп и 32 гроши, яко вышей есть описано. А так я пана Еронима Ход'кевича, кашталяна троц'кого, старосту жомоит'ского, с той лич'бы и с пенези до скар'бу даных тым моим листом квитую. Писан у Вил'ни под лет бож'его нарож'еня 1548 мес'еца мая 1 ден. — *Antspaudas.*

18. *1556 m. liepos mėn. 8 d. D. k. Žygimanto Augusto sprendimas dėl Gondingos valstiečių, nesumokėjusių mokesčių už 1554 ir 1555 metus.*

Iš įrašo Lietuvos Metrikoje — CGADA f. 389 kn. 248 (II A/34) l. 125a—126.

Nesumokėjus mokesčių nuo Gondingos valsčiaus už 1554 ir 1555 metus, į valdovo teismą buvo pašaukti valdęs tą valsčių Dirvėnų tijūnas Bagdonas Mitkavičius ir vals-

tiečiai. Valstiečiai ir pirmiau ir valdovo teisme aiškinosi, kad mokesčius atidavę tijūnui, o tijūnas aiškinosi, kad valstiečiai pakėlę maištą, jo neklausę ir mokesčių nemokėję. Atvykus jiems į Vilnių, valdovo pareigūnai klausinėjo ir tijūną ir valstiečius. Iš tijūno pasiaiškinimų paaiškėję, kad valstiečiai neatidavę mokesčių dėl užsispyrimo ir maištavimo. Kai valdovo įsakymu vaitai buvo suimti, tada valstiečiai prisipažinę, kad mokesčių jie nesumokėję. Tijūnas B. Mitkavičius savo priesaika įrodęs, kad valstiečiai neatidavę mokesčių ir kad valstiečių kurstytojai buvę to pat valsčiaus valstiečiai: vaitas Juška, T. Ragaistis, J. Milašaitis ir J. Mikutevičius. Valdovas atleido tijūną nuo atsakomybės už mokesčių nesumokėjimą, o minėtieji keturi valstiečiai buvo nubausti mirtimi.

Справа пана Богдана Митковича, тивуна волости Дир'вяньское, зъ под'даными г*осподар*'скими волости Кгон'дин'ское о неот'данье платовъ водле уставы до скар'бу г*ос'подар*ского и о збунтованье их против'ко ему, врад'нику их.

Лѣт бож'*его* нарож'*еня* 1556 м*ес'е*ца июл 8 дня, в середу.

Г*ос'подар*ъ корол его м*илос*ть и великий княз Жикгимонт Августъ рачил росказати записати, што войтове и под'даные его королев'ское м*илос*'ти волости Кгон'дин'ское, узбун'товавшися против'ку вряду его м*илос*'ти г*ос'подар*скому, платовъ вод'ле уставы за рокъ пят'десятъ четвер'тый и пятьдесятъ пятый до скар'бу его королевское м*илос*'ти не выдали и их при собе задер'жали, поведаючи, иж'бы до тивуна в зем'ли Жомойтской волости Дир'вяньское пана Богдана Митковича, который наон'час от г*ос'подар*я его м*илос*'ти и тую волость Кгон'дин'скую держалъ и заведалъ, тыи платы вси спол'на вжо от'дали. А он справу давалъ, же они, не хотечи тых платовъ давати, збун'товалися и послушен'ства никоторого к нему, вряд'нику г*ос'подар*скому, не чинили и тых платовъ не от'дали. Якож на доведован'е того и послан'цы г*ос'подар*ские там до тое волости Кгон'дин'ское от г*ос'под*аря его милости посыланы были, против которымъ они такежъ спротивен'е и непослушен'ство делали. А потомъ, кгды пан Богдан, о тые платы ман'датомъ его милости г*ос'подар*скимъ будучи позван, ку справе сталъ, а войтове и под'даные г*ос'подар*ские волости Кгон'дин'ское, доводячи того, же они платы ему от'дали, такеж здеся до Вил'ни пришли, и яко о збун'тован'е и непослушен'ство их противку вряду его королев'ское м*илос*'ти, так тежъ и о тые платы на дворе г*ос'подар*скомъ перед некоторыми вряд'никами его м*илос*'ти г*ос'подар*скими очевисте панъ || Богдан з ними мовилъ. Гдеж (з) слушныхъ выводовъ его оказалося, же они за впоромъ и бун'тами своими тыхъ платовъ не от'дали и их задер'жали. И кгды были войтове з росказан'я г*ос'подар*ского посажоны, под'даные г*ос'подар*ские волости Кгон'дин'ское сами соз'нали, иж они за обадва тые годы платовъ г*ос'подар*скихъ не отдали. А иж оныхъ бун'товъ пан Богдан причиною не былъ, але под'даные г*ос'подар*ские тое ж волости Кгон'дин'ское, в головахъ войтъ Юшко, а Томошъ Рокгойстъ, а Янел Милошоит, а Юцъ Микутевичъ всих под'даныхъ его королев'ское м*илос*'ти под'бурали и сами з ними бун'ты починали и ку вряду г*ос'подар*скому непослушен'ство делали, на томъ пан Богдан присягу вчинилъ. И кгды вряд'ники г*ос'подар*ские тую всю справу, яко ся точила, перед его королев'скою м*и-*

лос'тью от'казали, *гос*'*под*аръ его *милос*'ть отъ тыхъ всихъ платовъ за тыи роки помененые пана Богдана правымъ знайти и вол'нымъ вчинити рачилъ, а тых под'даныхъ его *милос*'ти Юш'ка, Томоша, Янеля а Юца за таковое ихъ своволен'ство и бун'ты гор'лы скарано. Писан у Вил'ни.

19. *1556 m. liepos mėn. 8 d. D. k. Žygimanto Augusto sprendimas dėl Rietavo valstiečių, neklausiusių valdininkų, nesumokėjusių pusės mokesčių už 1555 metus ir nužudžiusių Rietavo vaitą.*

Iš įrašo Lietuvos Metrikoje — CGADA f. 389 kn. 248 (II A/34) l. 126—127.

Spausdinta: vertimas LIŠ I psl. 171—172 Nr. 211.

Nesumokėjus pusės mokesčių nuo Rietavo valsčiaus už 1555 metus, į valdovo teismą buvo pašaukti to valsčiaus tijūnas Morkus Vnučkas ir valstiečiai. Valstiečiai aiškinosi, kad mokesčius atidavę tijūnui, o tijūnas aiškinosi, kad valstiečiai pakėlę maištą, jo neklausę, mokesčių nesumokėję ir dar iš jų tarpo St. Stirbaitis ir A. Tautkaitis užmušę vaitą Petrą Tamošaitį. Atvykus jiems į Vilnių, valdovo pareigūnai klausinėjo ir tijūną ir valstiečius. Iš šalių pasiaiškinimų paaiškėję, kad valstiečiai dėl užsispyrimo neatidavę mokesčių ir kad minėtieji valstiečiai užmušę vaitą Tamošaitį, o kai kiti vaitai buvę Vilniuje suimti, tai valstiečiai prisipažinę, kad mokesčių jie nesumokėję. Tijūnas M. Vnučkas savo priesaika įrodęs, kad valstiečiai neatidavę mokesčių, ir kad svarbiausieji valstiečių kurstytojai buvę St. Stirbaitis ir A. Tautkaitis, kurie užmušę vaitą, ir dar Stonis ir Valinė Ščiukaičiai ir P. Rudgalvis. Valdovas nusprendė išieškoti nesumokėtus mokesčius iš valstiečių. Už maišto kėlimą vienas valstiečių — Jucys Padura — čia Vilniuje nubaustas mirtimi, o kitus, neatvykusius „maištininkus" — V. Ščiukaitį, P. Rudgalvį, St. Stirbaitį ir A. Tautkaitį valdovas įsakė tijūnui suradus suimti ir jam pranešti, o jis tada įsakysiąs, ką su jais daryti.

Декретъ тивуну волости Ретов'ское пану Мар'ку Внучку зъ под'даными *господар*'скими волости ж Ретов'ское о неот'данье усего плату до скарбу его *королевское милос*'ти, о непослушеньст'во и збунтованье их против'ко него, врад'ника *господар*'ского.

Лѣт бож'*его* нарож'*еня* 1556 *мес*'*е*ца июля 8 дня, в середу.

Гос'*под*аръ корол его *милос*'ть и великий княз Жикгимонтъ Августъ рачилъ росказати записати, што войтове и под'даные его королев'ское *милос*'ти волости Ретовское, узбун'товавшися противку вряду его *милос*'ти *гос*'*под*арскому, половины платовъ вод'ле уставы за рокъ пят'десятъ пятый до скарбу его королев'ское *милос*'ти не выдали и их при собе задер'жали, поведаючи, иж'бы до тивуна своего *пан*а Мар'ка Внуч'ка тыи платы вси спол'на от'дали. А он справу давал, же они, не хотячи тыхъ платовъ спол'на давати, збун'товалися и послушен'ства никоторого к нему, вряд'нику *гос*'*под*арскому, не чинили и тыхъ платовъ не отдали, и еще под'даные *гос*'*под*арские || ретов'ские ж Щепуть Стир'бойтис, Ав'кгуштын Товт'койтис войта ретовского Петра Тамошйтя зваз'нившися до смер'ти забили. Якож на доведыван'е того всего послан'цы *гос*'*под*арские тамъ до тое волости Ретовское от *гос*'*под*аря его *милос*'ти посыланы были, против которымъ они такеж спротивен'е и непослушен'ство делали. А потом, кгды пан Мар'ко, о тые платы ман'датомъ его *милос*'ти *гос*'*под*арскимъ будучи позван, ку справе стал, а войтове и под'даные волости Ретов'ское, доводячи того, же оные платы спол'на

ему от'дали, такежъ здеся до Вил'ни пришли. И яко о збунтован'е и непослушен'ство ихъ противку вряду его королев'ское милости, так теж и о тые платы и о замор'дован'е того войта на дворе гос'*под*арскомъ перед некоторыми вряд'никами его м*илос*'ти гос'*под*арскими очевисте пан Мар'ко з ними мовил. Гдеж з слушныхъ выводовъ его оказалося, же они за впоромъ и бун'тами своими тыхъ платов не от'дали и их задер'жали, и то теж з очевистого мовен'я их доз'нано, же тые под'даные гос'*под*арские того войта замор'довали. И кгды были войтове з росказан'я гос'*под*арского посажоны, под'даные волости Ретов'ское сами соз'нали, иж они за тотъ рокъ половины платов гос'*под*арских не выдали. А иж оныхъ бунтовъ пан Мар'ко причиною не был, але под'даные его королев'ское м*илос*'ти тое ж волости Ретов'ское, в головахъ тот же Щепуть Стир'бойтис, Ав'кгуштин Товт'койтис, которыи того войта о с'мерть приправили, а к тому Станис а Волыня Щукойти, Петръ Руд'кгол'вис[a] всихъ под'даных гос'*под*арскихъ под'бурали[b] и сами з ними бун'ты починали и ку вряду гос'*под*арскому непослушен'ство делали, на томъ пан Мар'ко присягу вчинилъ. И кгды вряд'ники гос'*под*арские тую всю справу, яко ся точила, перед его королевскою м*илос*'тью от'казали, гос'*под*аръ его м*илос*'ть от тых всих платовъ за тотъ рокъ помененый пана Мар'ка правымъ вчинивши и вызволив'ши, половину тыхъ всих платовъ, которых вод'ле уставы не от'дали, на всих ихъ от'правити ему до скар'бу его м*илос*'ти гос'*под*арского росказати рачилъ. А за таковое их своволен'ство и бун'ты од'ного с нихъ на ймя Юца Подура || тутъ у Вил'ни вжо гор'ломъ скарано, а ин'ших товаришовъ его бун'товников, которыи здеся были не пришли, Волына Щукойтя а Петра Руд'кгол'виса[c] и теж, которые войта замордовали, Щепутя Стир'бойтиса а Ав'кгуштина Товт'кгойтиса, маеть он тамъ зыскавши поймати и гос'*под*ару его м*илос*'ти о томъ ведати дати, а его королев'ская м*илос*'ть в томъ ему науку дати рачить, што з ними чинити маеть. Писанъ у Вил'ни.

---

[a]Руд'кгон'вис. [b]под'рубали. [c]Руд'кгон'виса — н *ошибочно переделано из* л.

20. *1583 m. birželio mėn. 6 d. Lietuvos žemės iždo valdytojo Jono Hliebavičiaus sprendimas dėl Maišiogalos valsčiaus Mešlekėnų kaimo žmonių skundo ant Maišiogalos laikytojo kunigaikščio Jonušo Svirskio ir jo tarnautojų dėl daromų skriaudų.*

Orig. VUB —

Savo sprendimu iždo valdytojas nustato, kad valstiečiai eitų lažo vasarą po 4 dienas savaitėje — vienas nuo valako — o žiemą po 2 dienas taip pat vienas nuo valako pagal velionies revizoriaus A. Kunceviičiaus matavimo nuostatą. Valstiečiai prašė nustatyti jiems už dėklinį šieną mokėti pinigais po 3 grašius už vežimą, o šieno nereikalauti, bet tai palikta seniūno nuožiūrai; paaiškėjo, kad valstiečiai pristatomą dėklinį šieną nuveždavo į Vilnių ir ten parduodavo, o pinigus, kuriuos gaudavo už parduotą šieną, atiduodavo. Valstiečių skundas dėl varymo paeiliui po savaitę sargybon gyvulių ganyti ir dėl varymo į pastotes — atmestas, jie tai turį daryti, tik važiuojant pastotės į Vilnių ta viena kelionės diena turi būti įskaityta į dvaro darbą. Dėl valstiečių skundo, kad

seniūnas paėmęs iš jų kluonų 60 kapų įvairių javų, seniūnui paaiškinus, jog jis buvo uždraudęs jiems sėti ir arti tuščiuose valakuose, kad juose greičiau įsikurtų ateiviai, bet jie ateivių jokiu būdu neįsileido, o patys tuos valakus arė ir, be to, dvaro pievose nušienavo 400 vežimų šieno. Kai už tai buvęs pasodintas į kalėjimą suolininkas, valstiečiai, jį vaduodami, už baudą patys suvežę į dvarą 30 kapų javų. Valstiečiams paskirta prisiekti, kad jiems nebuvę uždrausta arti tuščių valakų ir kad jie nenušienavę 400 vežimų šieno, o jeigu neprisiektų, tai turi sumokėti už kiekvieną vežimą po 3 grašius, bet šiuo reikalu valstiečiai susitaikė su seniūnu. Valstiečiai skundėsi dar, kad seniūno Maišiogalos urėdininkas Ivanas yra grobęs (suėmęs) iš jų arklių, karvių ir sermėgų, — dėl to Ivanas, kuris šiuo metu sergąs, pasveikęs, turės jiems pasiteisinti prieš seniūną.

Jan Hliebowicz na Dubrownye, kasztellian minski, podskarbi ziemsky y pisarz Wielkiego X^a^ Litt^o^, oznaimuyę tym moim listhem, ysz przychodzily do mnie poddani jego kro. mczy wołoscy moyszagolskiey sioła Mieszlekiancow uskarzaiąc się na jego mczy kniazia Janusza Swirskiego, marssalka kro*la* jego mcy, dzierzawcę tamesznego moissagolskiego, w roznych krzywdach y doliegliwosciach swych, kthore jakoby miec miely yako od samego pana dzierzawce, tak y od urzędnikow jego mczy. A tak ja oznaimiwszy to jego mcy kniaziu marszalku, takowe skargi ych przesluchałem, tesz y jego mczy pana dzierzawcę, co by na ich załoby odpowiedział, y odrzuciwszy na stronę niektore ych skargi, ysz były niesluszne, co szię nie okazało według ych powiescy, zastanowiłem na tym, zeby wedlug regestru pomiarnego niebosczyka pana Abraama Kunczewicza, rewizora krola jego mczy, na robothę dworną począwssy od srzodoposcia asz do S^o^ Marcyna przes liatho wychodziły s czym ym kazą po dni czthiry w kazdy tydzien po jednemu, o od S^o^ Marcyna do srzodoposcia przes zimę w kazdy tydzien takze po yednemu z włoki osziadley po dni dwa. K themu domagali się cysz poddani, aby za sziano dziakielne nie dawaly sianem, yedno po grossy trzy za kazdy woz. A tak to pusczyłem na wolą jego mczy kniazia marszalka, ysz woly, aby sianem dawaly nizely pieniędzmy, ktore siano, jako sprawę daly y samisz poddani, ze je oddaią a do Wilna woząc przedaią y co za tho siano wezmą pieniądze wracaią, jednosz od wozu zadnego nie płacą. A co tesz skarzily o straz, ysz roskazuie im bydło pasc po yednemu przes tydzien, do czego się y sam pan marszałek przyznał, takze y w podwody ysz ich wyganiaią, tedym tho tak zastanowił, ysz straz ma y powinni tego strzedz, do czego bendzie przystawiona, takze y w podwody powinni jezdzic do Wilna s czym ich poszlią, jednoz za dzien, tho jesth za ten dzien jeden, w kthory w podwody poiadą, yusz nie maią do dworu na robothę isc. Potym tesz skarziły, ysz im z gumien jakoby miał pobrac zboza roznego kop szescdziesziąt. Na tho takową sprawę jego mcz kniaz marszałek dał, ysz zakallzal im był siac y pachac na włokach pustych, aby liudzie przychozy one wloky przyimowaly; oni zadnym sposobem nie chciely przychozego człowieka przypuscic, zaczym zadnego nie mogł osadzic; oni nad zakaz na onychze włokach pustych pachaly y na morgach sianozętnych dwornych siana dwornego pokoszily wozow czteristha. Do czego syę jego mcz pan marssalek przyznał, ysz za tho nieposluszenstwo kazał do więzienia swego osadzic

ławnika, oni tego ławnika wyswobodzaiąc z więzienia za thę winę zwiezly sami do dworu zboza roznego kop trzydziescy. A takem tho zostanowił miedzi poddanemi moyszagolskiemi y jego mczią kniaziem marssalkiem, zeby na tym przyszięgę uczyniły, jako im tego nie zakazował, tak tesz jesli tego siana dwornego wozow cztirzechseth, jako sprawę dał, nye pobraly, a gdzieby na tho nie przyszięgly, tedy za kazdy woz wedlug ustawy zapłacyc miely po groszy trzech, — w czym jako o tho zboze, tak y siano pomienione s poddanemi moyssagolskiemi jego mcz pan dzierzawca ugodę za prozbą ych przyiął. A nadtho załowaly syę tesz cysz poddani, ze urzędnik jego mczy kniazia marssalkow moyszagolsky na ymię Iwan grabieze czynił, to yesth kliaczę, krowy y sziermięgi u nich brał, a mianowicie u poddanego kro*la* jego mczy Mikołaia Mithury y u ławnika tegosz sioła Mieszliakiancow na imyę u Ambrozego Narkowicza. O tym dał sprawę jego mcz kniaz marssałek, ysz zadney skargi przed nim nie czynily, o czem y do tego czasu nie wiedział. S thego wssytkiego jego mcz kniaz z urzędnika swego pomienionego Iwana sprawiedliwosc ma uczynic. Ktory ysz na then czas yest barzo chory, liecz za posyłaniem do tego urzędnika slugę skarbowego na imyę Wacława Osieckiego, jesli by syę do thego znał, na ktore pytanye pomienionego sluzebnika przyznawał się do niekthorych grabiezow, ysz y teras są we dworze, wssakze dał sprawę, ysz za slusznimy przyczynami y przewinieniem ych to uczynił, ale skoro by jedno ozdrowiał, || chce szię tym poddanym w tym grabiezu usprawiedliwic. Jakosz dlia wszeliakiey wiadomoscy tego zastanowienia mego za załobnicami ych y daniem sprawy jego mczy kniazia Janussa Swirskiego, marssalka kro*la* jego mczy, dlia wszeliakiey wiadomoscy dałem jego mczy kniaziu marssalku then moy list s pieczencią moią y s podpisem ręki własney pana Woyciecha Sławęckiego, pisarza kro*la* jego mczy skarbnego W° X.L°, ktory przy tey sprawye y przesluchaniu tych załobnic poddanych kro*la* jego mczy moyssagolskych był. Pisan w Vilnie dnia 6 junii roku 1583°.

J. Hliebavičiaus antspaudas. — Parašas: Voiczech Slawęcki ręką własną.

21. *1584 m. gegužės mėn. 30 d. Upytės valsčiaus vaito L. Žaliakio skundas dėl laikytojo J. Zareckio mušimų ir kito smurto, daromų valstiečiams.*

Įrašas Upytės žemės teismo knygoje — VUB UpŽ 3 p. 26—28.

Vaitas Lukošius Žaliakis visos vaitystės valstiečių vardu skundėsi, kad dėl jų laikytojo Jono Zareckio skriaudų jie gavę karaliaus pasižadėjimą atsiųsti komisorius ir raštą Zareckiui neskriausti valstiečių. Bet kai tą raštą Zareckiui pranešę, tas liepęs valstiečiams atvykti pas save ir prievarta vertęs juos taikytis ir atsisakyti nuo skundo. Kas nesutikęs taikytis, tą mušęs ir kankinęs, taip antai: patį vaitą Lukošių Žaliakį ir daugelį kitų valstiečių laikytojo atsiųsti tarnai primušę, iš jo paties pagrobę dvejetą jaučių, be to, laikytojas atėmęs iš valstiečių revizoriaus paskirtus jiems už činšą tuščius valakus ir reikalavęs už juos atmato trečio pėdo. Be to, neteisėtai, be revizoriaus sutikimo, paskyręs kitą vaitą.

Того ж дня (*месеца* мая 30 дня).

Передо мною Яномъ Миколаевичомъ Виз'кгир'домъ, секретаромъ и ревизоромъ его *королевской милос'ти*, суд'ею земскимъ, а Яномъ Жыкгимон'товичомъ под'суд'комъ, врад'ники земскими упитскими, став'шы очевисто на в'раде воит короля его *милос'ти* у волос'ти Упит'ской Лукашъ Жалякис самъ отъ себе и од всих[a] брати своей войтов'ства || своего жаловал и об'тяж'ливе оповедал на пана Яна Зарец'кого, старос'тича упитского, иж они донеш'шы жалобы свой до его королев'ское *милос'ти* у Вил'ни, одер'жали то з ласки его *королевской милос'ти*, иж его королев'ская *милос'ть* в тых крив'дахъ и утис'кахъ ихъ на учынене справед'ливости и на прослухане крив'дъ, от пана Яна Зарец'кого и слугъ его поделаныхъ, приобецати рачыл выслать до волости Упитское комисаров своихъ королев'скихъ, а до того часу, ниж'ли их[b] *милос'ть* паны комисаре его королев'ское *милос'ти* выехати рачуть, одер'жав'шы листы его королев'ское *милос'ти*, абы были без'печ'ны здоровя и маетности своее, занесли тыми лис'ты его королев'ское *милос'ти* пана Яна Зарец'кого, абы были од него спокойне захованые, то пакъ дей пан Янъ Зарец'ки, старостич упитски, занед'бав'шы лис'товъ его королев'ское *милос'ти*, послалъ до них листъ свой, абы до него шли под'даные з войтов'ства его, а онъ о томъ маючы пев'ную ведомость, иж панъ Янъ Зарец'ки за листами своими прибавив'шы, кажеть се зъ собою поневол'не ед'нать, а которые дей еднатсе з нимъ не хочуть о то все, што через пана ревизора до его *королевское милос'ти* донес'ли, о што зъ нимъ попирать хочуть, биеть, мор'дуеть. Якожъ мають тую ведомость, ижъ и тепер не мало под'даных его *королевское милос'ти*, брати ихъ, тымъ приневолен'емъ поед'нал. Хотечы теж и их до того приневолит, наслав'шы чотырох слугъ своих, его, Лукаша Жолекевича, Яна Дручайтя, Кгрыкга Станюлайтя, Стася лав'ника, Матея Юкнайтя, Жыкга Якубовича, Жителя лав'ника, Маца Мицевича, Якутя Ан'дреевича, Стася Зананя, Зика лав'ника, Януша Кер'шаня, Якуба Юх'новича, Янюля Пил'вана, ворота замкнув'шы, побили, помор'довали и войта нашого нового Юр'я Жолекевича над уставу его *королевское милости* установил, кгдыж дей без пана ревизора войтов становить не можеть. Которы дей тотъ войтъ Юр'и Жалекевич имъ росказуеть, абы на пана ревизора под'даные мовили, яко бы мели давать пану ревизору по пол копы грошей. Тамъ же дей тые слуги с тымъ войтомъ Юр'емъ Жалекевичомъ пры тых битых быв'шы пограбили у того Лукаша Жалекевича волов двух шер'стю рыжых, купленых по пети копъ грошей, а которые дей волоки пустые под'даные на цын'шъ у пана ревизора побрали и в реестръ ревизор'ски уписалися, тог'ды || дей панъ Янъ Зарец'ки тые волоки кгвал'томъ от них побрал и заказалъ, абы на трети снопъ орали. Якожъ и лис'тъ пана Яна Зарец'кого, до лав'никовъ и до под'даных писаны, под печатью его перед нами показывали. Што естъ для памети до книг записано.

---

[a]шых. [b]иж.

22. *1586 m. vasario mėn. 24 d. Daugų valsčiaus trijų žmonių laidavimas už Plikionių kaimo valstiečius Ramševičius, kaltinamus savo dvarininko Grigorijaus Žukovo nužudymu.*

Iš įrašo Lietuvos Metrikoje — CGADA f. 389 kn. 279 (II A/65) l. 93—94a.

Plikionių kaimo valstiečiai Mikalojus Ramševičius su sūnumi Joneliu, kaltinami savo dvarininko Gr. Žukovo nužudymu, yra suimti ir atgabenti į Gardiną į karaliaus teismą. Mik. Ramševičius aiškinosi, kad dvarininką užmušę kiti jo sūnūs Petras ir Stepukas, kurie yra pabėgę. Jis apsiėmė jų ieškoti ir suieškojęs atiduoti Žukovo našlei. Laidavus už juos trims Daugų valsčiaus žmonėms, Ramševičiai paleidžiami ir turi per 10 savaičių pristatyti Petrą ir Stepuką, o jei nepristatys, tai, laiduotojų pristatyti, patys bus nubausti mirtimi už nužudymą, o jei laiduotojai jų nepristatytų, tai turės sumokėti galvos baudą 100 kapų grašių. Šis laiduotojų pareiškimas įrašomas į Metrikos knygas.

Сознанье у книг канцлярыйских трох под'даныхъ довкговскихъ рукоемства их под'даныхъ села Пликанцовъ, которие о забит'е пана своего Григор'я Жукова, сына бояр'ского, об'винены и пойманы были.

Лета божего нарожэнья 1586 мес'еца февраля 24 дня.

Постановившисе очэвисто у книгъ его милос'ти гос'подарскихъ канцлярэйских под'даные его королевское милос'ти на йме Мар'тинъ Яновичъ, мещанин довкговский, а зъ волости Довкговское зъ села Кгечовичъ Павел Яновичъ, а зъ села Винкшаньского Амбросъ Мисковичъ добровол'не и устне вызнали, ижъ што в року теперешнемъ осмдесят шостом недавно прошлыхъ часовъ небощика Григор'я Жукова, сына бояр'ского, забито, которое забитье и замор'дованье жона его Мар'я Андреевна и приятель его Иванъ Кголофас'товъ, менечы, жэ тое замор'дованье небощика Григор'я Жукова ни отъ кого иншого, од'но отъ властныхъ под'даныхъ его жъ в селе Пликанцохъ сталосе, а меновите отъ Миколая Рамшэвича и отъ трохъ сыновъ его Янка, Петра и Степука. Якожъ оного Миколая Рамшэвича и сына его Янка тамъ поймавши, сезьде до его королевское милос'ти до Город'на при теле небощиковскомъ привели и, на гор'ло ихъ стоечи, хотели ихъ поприсегнути, нижли оный Миколай Ромшэвичъ и с помененымъ сыномъ своимъ менили, жэ хотяжъ они на тот часъ при томъ забитью небощика Григор'я Жукова, пана своего, были, вед'жэ его сами не били, од'но сынове его два Петръ и Степук, которие ижъ утекли, подыймуючисе ихъ искати и поймавши в руки ей, жоне небощиковской, дати, на што она позволила на рукоемство слушное выпустити. Зачимъ звышъ помененые имены под'даные его королевское милос'ти довкговские, беручи того Миколая и сына его Янка на руки свои, ручилисе по нихъ тымъ способомъ, ижъ гдебы они отъ даты вышэй описаное до десети недель, то естъ мес'еца мая пятого дня, тыхъ мужобойцовъ Петра и Степука перед его королевскою милос'тью, а в небытности его королевской милос'ти тутъ у Город'не, на вряде кгрод'скомъ городеньском не поставили и оной Мар'и Андреевне до права не подали, тогды обовезалисе || того Миколая Ра(м)шэвича и сына его Янка тутъ жэ перед его королев'скою милос'тью або на вряде кгрод'скомъ городеньскомъ по ономъ часе за две недели того жъ мес'еца мая деветнад'цатого дня ку праву ставити, и кгды ихъ поставять,

тотъ Миколай и сынъ его Янко за присегою жоны небощика Григор'я Жукова и менованого Ивана Кголофастова вод'лугъ дэкрету отъ его королевское милос'ти в той справе учиненого, такъ, яко бы и тепер на горячомъ учинку поймани будучы, гор'ло дати повинни будуть. А гдебы ихъ на тотъ часъ описаный оные рукоемцы не поставили и сему обовязку своему досыть не учинили, ино того забойства на нихъ самыхъ такъ, яко и на винныхъ мужобойцахъ искано будеть, такъ ижъ повин'ни будуть головщизны за того небощика Григор'я Жукова малжонцэ его сто копъ грошэй заплатити, такъ жэ вси шкоды и наклады ее и менованого Ивана Кголофастова нагородити, о што вольно будеть гдежъ кольвекъ и при которомъ жэ кольвекъ вряде буд всихъ заразомъ або и которого од'ного пристигнувши заказати и на вряд взяти, а тотъ вряд маеть з нихъ заразомъ справед'ливость скуточную чинити и въ везенью дер'жати до того часу, ажбы буд вси або тотъ одинъ, который пристигненъ будеть, оную суму пенезей головщины сто копъ грошэй заплатилъ и вси шкоды и наклады ихъ за слушнымъ доводомъ и присегою нагородилъ. Ведьжэ то собе при семъ постановенью жона небощика Жукова варовала, жэ вжо большъ отъ сего часу оный под'даный ее Миколай Рашэвичъ и зъ сынми своими тамъ в томъ селе Пликанцохъ под нею мешкати и до всее маетности своее ничого мети не маеть, с чого се и самъ оный Миколай Рашэвич вырек. || Што все до книгъ его милос'ти гос'подарскихъ канцлярыйскихъ записано естъ. Писанъ у Город'не. — Кгабриель Война писаръ.

23. *1590 m. spalio mėn. 6 d. Antstolio pareiškimas apie Pelutavos kaimo, Vilkijos valsčiaus, valstiečių priešinimąsi savo laikytojui ir nevykdymą prievolių dvarui.*

Du įrašu Kauno žemės teismo knygoje — VUB KŽ 6 l. 150/a Nr. 92 (A) ir l. 280—281 Nr. 156(B). Pagrindu paimtas įrašas A.

Paskelbta: ne viso teksto vertimas LIS I psl. 185—186 Nr. 222.

Kauno pavieto antstolis pareiškė, kad pasiųstas Vilkijos laikytojo kun-ščio Polubenskio reikalu į Pelutavos kaimą, esantį Pernaravos vaitystėje Vilkijos valsčiaus, jis nuvykęs ten su pašaliečiais šlėktomis ir su Vilkijos urėdininku Jonu Grimala. Tenai urėdininkas kreipęsis į esančius valstiečius, kodėl jie šiais metais esą nepaklusnūs savo laikytojui, šaukiami net kaimynų keliamose jiems bylose neatvykstą į dvarą, nenušienavę šįmet priskirtų jiems pievų prie Nemuno, dėl ko laikytojas turįs 50 kapų gražių nuostolių. Neseniai paties kunigaikščio, atvykusio pas juos, įspėti, kad būtų paklusnūs ir mokėtų činšą, neklausą ir tik susieidami kaimuose tariąsi apie maištus. Antstolis taip pat ėmęs grasyti valstiečiams dėl neklusnumo. Į tai valstiečiai atsakę, kad į dvarą eiti jie neturį dar reikalo, kad činšą mokėsią, kai būsiąs laikas, ir daugiau nieko neatsakę ir išsiskirstę.

Tik vienas valstietis Narmantaitis pasakęs, jog išvažiavus kunigaikščiui, visos Pernaravos vaitystės valstiečiai buvę nuvykę pas poną Stanislovą Čechavičių ir davę jam 50 statinių avižų ir pinigais 20 lenkiškų auksinų ir dar pažadėję duoti 20 auksinų ir 10 statinių miežių, o žiemą davę jam daug vilkų ir lapių kailių, — tik prašęs apie tai nepasakoti, nes, sužinoję, valstiečiai jį užmušią.

Grįžtant iš ten antstolis užvažiavęs su Vilkijos urėdininku į Lebedžių kaimą, kuriame urėdininkas liepęs kaimo suolininkui, kad tas pristatytų valstietį Žaukaitį prieš urėdininką į teismą dėl pono Bielevičiaus skundo, bet tas nestojęs ir buvęs pasislėpęs.

Того ж мес'еца ок'тебра шостого дня.

Постановив'шысе очывисто воз'ный повету Ковен'ского Ян Сайбут соз'нан'е свое до книг зем'ских вчынил тым обычаем, иж року тепереш'него тисеча пят'сот девет'десятого мес'еца ок'тебра[a] пятого дня был он, воз'ный, з ураду ковен'ского приданый и посланый от его милос'ти князя Алек'сан'дра Полубен'ского, дер'жав'цы вил'кейского, до волости у тои дер'жаве его милости Вил'кейской до войтов'ст'ва Пер'наров'ского до села Пэлутова и кгды там до того села он, воз'ный, преехал маючи при собе сторону шлях'тичов людей добрих Блажея Дулебовича а Ленар'та Покгорэл'ского, там вже нашол[b] под'даных некоторих з оного войтов'ст'ва Пэр'наров'ского собрав'шысе на йме Войтеха Нар'мон'тайтя, а Лелюня [c], Ганюля Романайтя, Валя Станайтя[d], Мика Бог'данайтя и иных немало. А на тот час при нем был врад'ник вил'кийский пан Ян Кгрымала, который дей перед ним, воз'ным, оным усим под'даным, которых там наш'ли, мовил тыми словы и пытал их, для чого суть так непослуш'ни напротив'ко дер'жав'цы своего его милости князя, которому дей вы через усе тое лето послушен'ства не чыните и з великим сплошен'ст'вом и противляючысе а з зухвал'ст'вом немалым под'дан'ст'ва и повин'ности[f] своих не пол'ните, якож во в'сяких справах и потребах, у чом се есте перед врадом вашым звык'ли от'правовать, выламуеетесе, за чым на которых кол'ве з вас и суседи околич'ные справед'ливости потребуют, вы ся перед врадом становит и[g] справы о собе дат не хочете; ку тому ж и сеножатей при рэцэ Нем'не, двора дер'жаве Вил'кийской належачых, которые вы здав'на косит повин'ни будучы, году тепереш'него, вышей в дате писаного, своих час'тей войтов'ст'ва Пер'наров'ского у межах будучых не покосили[h] есте, за чым его милост княз в арэн'де своей, до скар'бу повин'ной, шкоды пят'десят коп[i] грошей литов'ских поносит; якож дей вас его милост княз по вси тые часы нав'поминал вас, штобы вы такового своволен'ст'ва поперестали, ниж'ли[y] вы на таковое нав'поминан'е ничого дбат не хочете; а не тол'ко через врад'ника, але и сам дей его милос'ть княз Палубен'ский вжо тому бол'шъ недели от даты дня сегоднеш'него особою своею приеж'дчаючи до войтов'ст'ва Пер'наров'ского нав'поминал вас, штобы ес'те до послушен'ст'ва звык'лого || опят вер'нулися, и роз'сказал дей вам до себе прийти до Вил'кий и цынш штобы есте до врад'ника от'давали, кгдыж вжо Святы Михал минул, на который час почынат от'дават звык'ли есте, нижели[j] вы за росказан'ем его милости прийти не хотели и не показалися, тол'ко сходячыся по селах промеж'ку себе бун'ты против покоеви а спротив'лен'ст'ва немалые чыните и вымыш'ляете. При чом дей |[k] я ещо[k]|, Ян Сайбут, воз'ный звышъ[l] мененый[m], за злецэн'ем врад'ника вил'кийского пана Яна Кгрымалый мовил у голос онымg усим под'даным и в'поминал есми их и карал тыми словы: абы ся того не важили и бол'шъ чынити не смели, кгдыж тая своволя ваша штобы вам кар'ности якой, людем таковым своволь'ным и з'быточ'ным, не принесла. На што они мне поведили уси межы собою роз'ными и не од'наковыми словами, иж мы тепер |[n]до враду еще[n]| потребы не маем, а цын'шъ[o]

понесем[p], коли час свой |[r]будем ведат[r],| о Светом Мар'тине. Другие зас тые ж под'даные, ин'ших слов порож'ных своволь'ных намовив'шы, проч ся розыш'ли и слухат росказан'я его *милости* не хотели. А некоторый дей под'даный Бак Нар'мон'тайтис передо м'ною, воз'ным, и перед врад'ником поведил, иж скоро по от'ехан'ю его *милости* князя з волости были дей уси под'даные оного войтов'ст'ва Пер'наров'ского у *пана* Станислава Мар'тиновича Чеховича и там дей пану Чеховичу ов'са бочок пят'десят дали а ку тому грош'ми золотых двад'цат пол'ских а ещо дей двад'цат мают дат и десет бочок яч'меня, а зимою[s] дей прош'лою[t] вол'ков и лисов давали немало и[g] его *милости* |[u]самому и служеб'нику[u]|, — тол'ко дей просил тот под'даный врад'ника, штобы на него не поведал того, бо дей мене межы себе заб'ют.

А потом дей я, воз'ный, вже з оной волости Вил'кийской с Пэр'наров'ского войтов'ст'ва з врад'ником вил'кийским помененым назад едучи приехали есмо до села у Вил'кийской волости до Лебедев в дом до лав'ника до Ам'броса, которому лав'нику он, врад'ник, росказал, абы под'даного оного села Юр'я Жов'кайтя поставил перед ним, врад'ником, которым бы он справед'ливост |[z]мог чынит[z]| за жалобою его *милости* пана Криш'тофа Стан'кевича Белевича, под'суд'ка жомойт'ского, ниж'ли лав'ник поведил, иж его, того Жов'кайтя, дома не нашол, тепер дей недав'но был, але, услышав'ши тут[g] о вашим приез'де до села, сховал'ся, не хотечи се тут становити, и тэж до Вил'кий на усправед'ливен'е ити не хочет. Што |[x]которое врад'ника вил'кейского за росказан'емъ его *милости* князя, *пана* его, оповедан'е и воз'ного сознан'е естъ до книг зем'ских записано[x]|.

---

[a]*Taip B*; *A* сен'тебра. [b]*B* нашого. [c]*A tuščia vieta*, *B* Алек'сея Лелюша. [d]*B* Сташ'куна. [e]*B* Мися. [f]*B* повиностей. [g]*B nėra*. [h]*B* косили. [i]*Taip B*; *A nėra*. [y]*B* нижели. [j]*B* ниж'ли. [k]*B* еще я. [l]*B* вышъ. [m]*B*; *A* мененый. [n]*B* еще до вряду. [o]*B* цын'шу. [p]*B* понемсе. [r]*B* ведати будем. [s]*B* зимы. [t]*B* прошлое. [u]*B* колип слухат не казал. [v]*B* вил'кейскомъ. [z]*B* чынит могъ. [x]*Taip B*; *A* ест у книгах.

24. *1592 m. sausio mėn. 11 d. Antstolio kvitas, kad Vilkijos valsčiaus Rugėnų kaimo valstiečiai, išsikovoję panaikinimą laikytojo įvestų padidintų prievolių, griežtai atsisako mokėti tas prievoles kun-ščiui P. Krošinskiui, kuriam valsčiaus laikytojas yra juos įkeitęs, ir temoka senas, dabar komisorių patvirtintas prievoles.*

Iš įrašo 1592 m. sausio mėn. 11 d. Žemaičių žemės teismo pareiškimų knygoje — VUB ŽB 5 l. 262/a Nr. 435.

Я Щефанъ Шым'кевич, енерал зем'ли Жомоит'ской волости Вил'кийской, вызнаваю тым моим квитом, иж брал мене возного войский упит'ский пан Войтех Миц'кевич будучы посланым от его *милости* князя Пет'ра Крошын'ского, дер'жавцы поневез'ского и шадов'ского, до села Рукгян, которое его *милость* княз Крошын'ски мает в заставе в пев'ной суме пенезей от его *милости* князя Алек'сан'дра Полубен'ского для бран'я цын'шов, то пакъ д[ей дня] вер'ху менованого, кгды пан Войтех

Миц'кевич росказалъ под'даным рукгян'ским цын'шъ до себе от'давать, вод'лугъ их повин'ности и уставы от его м*илости* князя Полубенского поданой, на то воит и лав'никъ и вси мужове села Рукгянского поведили, што дей ес'мо были повин'ни вод'лугъ уставы ревизор'ской платити, то ест зъ волоки оселой по пол'торы копы гр*ош'ей* и по семи гр*ош'ей*, а зъ волоки лес'ной по пул копы рахуючы за вси повин'ности, то ест по две копе и по семи гр*ош'ей* огулом, все от'дали ес'мо его м*илости* князю Крошын'скому и за в'се цын'шу гр*ошей* шест'десят копъ и чотыры копы гр*ошей*, а што ес'мо по тые лета платили звышку за подан'ем его м*илости* князя Полубен'ского, ино то дей ес'мо за прымушен'емъ его м*илости* князя Полубен'ского чынити мусели, а тепер'чы дей ----[a] року прош'лом девет'десят пер'вом комисаре его королев'ское м*илости* его м*илость* пан Юр'и Хот'кевич, староста жомоит'ский, его м*илость* пан Станис'лав Чехович, мар'шалок г*осподар*'ский, а его м*илость* панъ Елияшъ Пел'кгрымов'ский, секретар его королев'ское м*илости*, тую новину над уставу нам под'несеную зъ нас || знес'ли, тол'ко пры дав'ной уставе ревизор'ской и повин'ности звик'лой зоставили, а через тое вжо давать не повинни ес'мо и не будем до гор'ловъ своих ин'шых цын'шов давати. Што пан Войтехъ Миц'кевичъ, войский упит'ский, мною, воз'ным, освет'чыл.

[a] *[raše čia padėti brūkšneliai, kvite, matyti, buvo neįskaitoma.*

25. *1596 m. gruodžio mėn. 23 d. Skriaudų ir nuostolių, buvusio Kupiškio vietininko Grigaro Kapčio ir jo pavietininkio bei tarnų padarytų Kupiškio miestelio ir valsčiaus žmonėms nuo 1581 m. iki 1596 m., sąrašas.*

Iš 1597 m. sausio mėn. 4 d. įrašo Ukmergės pilies teismo knygoje — VUB UkP 2 l. 51—60 Nr. 80.

Regesta: ODVA 6 sk. 44 Nr. 80.

Skriaudų sąrašas sudarytas iškėlus Ukmergės žemės teisme bylą Kapčio įpėdiniams dėl atsiteisimo už visą jo tarnybos laiką.

Visas valsčius skundėsi, kad Kaptis pats ir per savo pavietininkį L. Vainą kasmet ėmę iš jų činšo perviršnuo valako geros žemės po 6 gražius 8 pinigus, nuo menkesnės žemės mažiau, o Baltramiejus Jonuškavičius su bendrais, gyvenantieji prie Daukučių kaimo 72 marguose, skundėsi, kad kasmet per 15 metų Kaptis ėmęs iš jų perviršpo 42 gražius. Be to, Kupiškio valstiečiai skundėsi, kad nuo 1581 m. iki 1591 m. per 10 metų Kaptis ėmęs iš jų nuo valako sau po 13 gražių, o Vaina sau po 1 grašį, o paskiau per 6 metus Kaptis sau po 12 gražių, o Vaina sau po 1 grašį.

Kasmet per 16 metų Kapčio liepti eidavo į Kupiškio dvarą sargybos kasdien po 14—8 žmones ir, atėjus į dvarą, Kaptis ėmęs iš kiekvieno jų po 5 pinigus, ir, be to, grįžę iš sargybos turėję pristatyti į dvarą po vežimą malkų, o kas negalėjo išeiti į sargybą, nuo to ėmęs vasarą po 12 gražių, o žiemą po 8 gražius.

Kaimų suolininkai skundėsi, kad Kaptis ėmęs iš jų per 15 metų kasmet nuo kiekvieno po statinę miežių, o kas neturėjo miežių, tas turėjęs mokėti po 30—50 gražių. Suolininkas Jurgis Vitkavičius (Varnelė) skundėsi, kad Kaptis ėmęs iš jo kasmet iš pradžių po statinę kviečių ir po šimtą grįžčių linų, o paskiau po saiką medaus, be to, pasodinęs jį į kalėjimą ir neišleidęs, kol nedavęs saiko medaus, statinės avižų ir šimto grįžčių linų. Tarpeikiškio ir Sipainių kaimų suolininkai skundėsi, kad nuo 1581 m. per 16 metų Kaptis ėmęs iš jų po statinę kviečių arba už ją po kapą ir kartais net po 80 gražių.

Visi valstiečiai skundėsi, kad Kaptis nuo 1581 m. per 15 metų kasmet ėmęs iš jų, be prievolių, dar kažin kokio pravažiavimo iš didesnių kaimų po statinę kviečių — iš Savaidžių kaimo, be to, dar 40 grašių — o iš mažesnių kaimų po statinę miežių arba po statinę avižų. Be to, sau ėmęs per tą laiką nuo valako po pusę ketvirtainės avižų ir po vištą, už linus po 2 grašius, kalėdos nuo valako po grašį ir velykinės iš pradžių po pusantro grašio, o paskiau po grašį, be to, nuo dviejų valakų žąsį.

Nuo kaimo karčiamų, be gėralų mokesčio ir raštinės rinkliavos, nuo kiekvienos karčiamos ėmęs po 10 grašių 5 pinigus.

Toliau sąraše nurodomos atskirų kaimų ir atskirų valstiečių ir miestelėnų skriaudos dėl to, kad pats Kaptis, jo pavietininkis ir jo tarnai ėmę iš jų įvairias neteisėtas rinkliavas ir pabaudas, be pagrindo grobę jų turtą, po tėvo mirties atimdavę iš įpėdinių palikimą, reikalavę pamokėjimo nuo ateinančių užkuriomis ir vedančių, nevykdę seniūno atleidimo nuo mokesčių dėl gaisro, neatlygindavę už paimtą medų, alų, grūdus, gyvulius ir t. t.

Реестръ списан'я крив'дъ и шкод под'даных короля его м*илост*и купис'ких, мещан и волощан, дер'жавы его м*илост*и п*ан*а Миколая Нарушовича, кашталяна жомоит'ског*о*, старос'тый уш'пол'ског*о*, пенян'ског*о* и купис'ског*о*, которые шкоды менят собе под'даные его к*оролевской* м*илост*и от намест'ника быв'шег*о* купис'ског*о* от п*ан*а Грыгор'я Коп'тя недав'но змер'лог*о* через него самог*о* и через понамест'ника его Лав'рина Войну почыненые почав'шы от року тисеча пят'сот ос'мдесят пер'вого аж до сего часу року тисеча пят'сот девет'десят шос'того через лет шест'над'цат.

То ест, жалуют вси под'даные короля его м*илост*и купис'кие на п*ан*а Грыгор'я Коптя, иж он сам и через того понамест'ника своего Лав'рына Войны брал у них кож'дог*о* году, яко ест вышей описано, через лет шест'над'цат над уставу короля его м*илост*и и повин'нос'ти их пры от'биран'ю цын'шу и дякла: з кгрун'ту пред'него и серед'него, то ест зъ села Лов'кминович, зъ села Юд'кан, зъ села Нарешан, зъ села Бут'вилович, зъ села Мед'кгин, зъ села Сыпойнь, з села Рымович, з села Тытович, з села Вит'кович, з села Дидепруди, з села Тор'пейкишки, з села Луковичы, зъ села Дов'кшевичы, з села Дов'кутович, з села Кгир'миновић — с тых сел шес'над'цаты с кож'дое волоки по грошей шести п*ен*езей ос'ми; з кгрун'ту под'лог*о*, то естъ зъ села Юцевич, зъ села Мейнар'тович, зъ села Собутович, зъ села Стар'кгелишок, з села Кгрожович, з села Соди, зъ села Свидойни, з села || Токгойлан, з села Друлан, з села Совойни, зъ села Мейлюн, з села Мел'дин, зъ села Мон'вилович, зъ села Рымейшевич, зъ села Зов'ковари, зъ села Можан, з села Кгарупи, з села Жвир'блян, з села Помар'неки, з села Кгир'дюн — с тых сел двадцат с кож'дое волоки по грошей пети п*ен*езей ос'ми; з кгрун'ту надер подлог*о*, то ест з села Совойди, з села Мих'нович, з села Тишун, з села Бикович, з села Островец, з села Мел'дын — с тых сел шести с кож'дое волоки по грошей два пенезей шес'ти; з волок лес'ных по грошу од'ному п*ен*езей чотырох; з мор'кгу кож'дог*о* пол'ног*о* и сеножат'ног*о*, хто на плате дер'жыт, от року ос'мдесят пер'вого до року девет'десят чет'вер'того брал дей пан Копет над повин'ност по п*ен*ези чотыры. В которых тых всих селах звыш помененых кол'ко волок пол'ных оселых, лес'ных, так'же мор'кгов, з реестру ревизор'ского слуш'не се покажет.

А над'то особливе Бал'тромей Януш'кович с потуж'никами своими, которые меш'кают при селе Дов'кутовичах на мор'кгох семидесят трех, жалуют на пана Коптя, ижъ над повин'ност их бирал у нихъ кождого году через летъ пет'надцат по грошей сороку двух.

Ку тому вси под'даные его *королевской милости* волос'ти Куписке жалуют на пана Коптя и на понамест'ника его Лав'рина Войну, иж в кож'ды год почав'шы от року ос'мдесят пер'вого ажъ до року девет'десят пер'вого через лет десет над повин'ност их с кождое волоки оселое бирали у них пан Копет на себе по грошей трынад'цати а понамест'ник его Лав'рин Война на себе брал по грошу од'ному, а потом аж до сего часу через лет шесть так'же в кож'ды годъ с кож'дое волоки брал дей пан Копет на себе по грошей дванад'цат, а понамест'ник его Лав'рин Война на себе по грошу од'ному.

До двор'ца Купис'кого вмес'то сторожы за росказан'емъ пана Коп'тевым хожывали дей они кож'дого году через лет шест'над'цат на кож'ды ден лете чоловеков по дванад'цати, а часомъ и чотыр'над'цат, а зиме чоловеков по ос'ми и прыходечы до двор'ца бирал у них пан Копет от кож'дого по пенезей пети, а тые дей сторожы перед тым того не давали николи. А заслужыв'шы дей тыден, отходечы им до дому мусели дават || кожды з дому своего до двор'ца Купис'кого по возу дров. А которы дей з них до тое сторожы выйти не мог, бирано у нихъ на пана Коп'тя от кож'дого лете по грошей дванад'цати, а зиме по грошей ос'мъ.

Лав'ники сел'ские Станюл Матеевич, Мател Янович, Яник Пав'лович, Станюл Федорович, Ян Яд'виж'кис, Юр'и Матеевич, Валюл Янонис, Банюлис Микенос, Бол'ть Ян'кович, Щепан Якубович, Янъ Мар'тинович, Ян Сав'тылович, Мике Якубовичъ, Банис Матеевич, Матей Юр'евич, Мар'тинъ Грыневич, Матей Кишул, Юр'и Масевич, Юр'и Пет'рович, Пет'рь Жомутис, Юр'и Островец, Шым'ко Мих'нович, Матей Можевич, Юх'но Мекович, Матей Пет'рович, Мар'тин Яв'невич, Ан'дрей Строколис, Миколай Бутрымович, Мар'тин Шыдевич, Станис'лав Ишаранис жалуют на пана Коп'тя, иж дей почав'шы от року ос'мдесят пер'вого, кгды пан Копет до Купишок на врад прыехалъ, аж до году девет'десят пятого через лет пед'над'цат кож'дого году бирал дей у нихъ пан Копет над повин'ност их, чого ин'шым урад'ником николи не давали, от кож'дого лав'ника еч'мен'ю по боч'це дякел'ной, а которы про недостаток свой еч'мен'ю мети не мог, от тых бирал пан Копет за еч'мен по грошей трыд'цати, а часомъ по грошей сороку, а коли еч'мен в тор'гу дорош'шы был, тог'ды у них бирано по г'рошей петидесят.

Лав'ник села Вит'кович Юр'и Вит'кович жалует, ижъ небощык пан Копет взял у него невин'не над повин'нос'ть его, кгды на врад наехал в року ос'мдесят пер'вомъ, пшеницы боч'ку и л'ну сто, в року ос'мдесят второмъ пшеницы боч'ку и л'ну сто, а потом аж и до сего часу через лет чотыр'над'цат бралъ дей у него пан Копет в кож'ды год по мед'ницы меду прес'ного.

А особливе тот же Варнела жалует, иж в року девет'десят чет'вер'том пан Копет осадил его был невин'не до везен'я, с которого его не

выпустил, аж ему дат мусял меду прес'ного мед'ницу и овса боч'ку, льну сто.

Лав'ник села Тор'пейкишок Матей Пет'ровичъ а лав'ник села Сыпойнев Микя Якубович жалуют на пана || Коптя, ижъ от року ос'мдесят пер'вого аж до сего часу через лет шест'над'цат в кож'ды годъ от кождого з них брал пан Копет пшеницы по боч'це або за пшеницу по копе грошей а часом и по ос'мидесят грошей.

Вси под'даные волос'ти Купис'кое жалуют на пана Коп'тя, иж якогос проез'ду над повин'ност их, чого перед тымъ у них не бирано, пан Копет брал у них почав'шы от року ос'мдесят пер'вого ажъ до року девет'десят пятого через лет пет'над'цат, то ест (з) села Мейнар'тович, (з) села Лов'кминовичъ, зъ села Сыпойнев, зъ села Тытович, зъ села Тор'пейкишок — с кож'дого села у кож'дый год пшеницы по боч'це або за пшеницу по копе грошей, а часом и по ос'мидесят грошей, а з села Совойди так'же в кож'ды год через лет шест'над'цат пшеницы по боч'це и грошей по сороку, а з ын'шых сел мен'шых, то ест з села Собутев, з села Мих'нович, з села Ют'кан, з села Совойдев, з села Свидойни, з села Токгойлан, з села Друлан, з села Мед'кгин, з села Тышун, з села Дидепрудев, з села Мон'вилович, з села Вит'кович, з села Зов'коваров, з села Кгир'минович, з села Дов'кутевич, з села Дов'кшевичъ, з села Кгарупи — с тых сел шест'над'цати в кож'ды годъ через лет пет'над'цат бралъ пан Копет того ж проеж'ду еч'мен'ю по боч'це дякел'ной або за еч'мен по грошей трыд'цати, а часом по грошей сороку, а коли в тор'гу был дорог еч'мен, тог'ды бирал по грошей[a] петидесят; а з мен'шых селъ, то ест з села Бут'вилович, з села Мейлун, з села Сывойнев, з села Островы, з села Кир'дюнов, з села Помар'нек, зъ села Жвир'блян, з села Мейкгин, з села Ют'кан — с тых всих девети сел того жъ проез'ду брал ов'са по боч'це дякел'ной.

А особливе над'то жалуют вси под'даные волос'ти Купис'кое, ижъ пан Копет над повин'ност их брал у них на пожыток свой в кож'ды год через пет'над'цат лет ов'са с кож'дое волоки по пол чет'вер'тки, которых чет'вер'ток в боч'ку тор'говую по тры, з двух волок гус од'ну, з волоки од'ное курыцу од'ну, за лен над повин'ност их брал пан Копет на себе так'же у кож'ды год з волоки по грошей два, коледы с кож'дое волоки в кож'ды год через лет шест'над'цат по грошу од'ному а волочобного от року ос'мдесят пер'вого до року || девет'десят пер'вого через лет десет брал пан Копет з волоки по грошей пол'тора, а потомъ через лет шест по грошу одному в кож'ды дей год брано.

От кор'чомъ селских, жалуют под'даные, иж пан Копет брал у них над кап'щыз'ну и пищое от кож'дое кор'чмы по грошей десети пенезей шес'ти, которых дей кор'чомъ уставич'ных было на волос'ти от року ос'мдесят пер'вого до року девет'десят шос'того через лет шест'над'цат кор'чомъ ос'мъ, неуставич'ных кор'чомъ от року ос'мдесят пер'вого до року девет'десят третего кор'чма од'на, от року девет'десятого до року девет'десят шос'того через лет шесть кор'чма од'на.

А над'то особливе жалуют под'даные волос'ти Купис'ское села Свидойни, иж року девет'десят пятом взял пан Копет у них грошей сем'десят невин'не.

С того ж села Свидойнев Бонюл Микович з брат'ею своею жалуют, иж тому лет чотыры пан Копет збож'е ихъ, которое они сеели на застен'ку пры селе Рымейшанах, которы застенок отец их здав'на дер'жал и з них плат платил, а пан Копет по смер'ти от'ца их упоминал'се у них цын'шу за лет прош'лых тры, якобы отец их винен зос'тал, чого иж они не будучы вин'ни платит не мог'ли, а пан Копет тое збож'е их в том застен'ку пожати и до двор'ца Купис'кого звозыти велел: еч'мен'я коп шест'над'цат, гречыхи коп десет, гороху пол переплота, льну коп две, ов'са было посеяного бочок две, которы вытоптали, — за которое дей збож'е взял у них пан Копет поклону пят коп грошей и пол'торы мед'ницы меду, обецал им збож'е вер'нут и не вер'нулъ.

С того ж села Малюлис Ясович жалует на пана Коп'тя, иж тому лет десет пан Копет, шлючы соколы до Кракова, взял у него коня, купленого за копъ чотыры, другого коня прош'лое зимы до Мен'ска, за которого коня дал дей ему был коп пол'чет'вер'ты, а коли прыехано з Мен'ска, тог'ды дей мне того коня ображоного вер'нул, а пол'чет'вер'ты копы у мене взял.

Тот же Малюл жалует, иж в року девет'десят пятом взял на нимъ пан Копет вин шест по грошей двад'цати, || к тому пограбил у него лета теперешнего девет'десят шос'того клячу его, купленую за коп две, и тая дей кляча у двор'цы Купис'ком згинула.

С того ж села Микя Кир'да жалует на пана Коп'тя, иж году теперешнего девет'десят шостого просил он пана Коп'тя о фол'кгу в цын'шу для убоства и дал пану Коп'тю поклону грошей двад'цат чотыры, пан Копец фол'кгу ему учынити обецал, не учынил.

(С) села Друлан Станюл Петрович жалует, иж тому лет дванад'цат вступил он в домъ до в'довы, за што дей пан Копет взял у него грошей пет'десят невин'не.

С того ж села Ан'дрей Якубович з жоною своею Ган'ною Илицею жалуют, иж тому лет десет прыш'ли они до села Друлан в дом до теш'чы того Ан'дрея а мат'ки жоны его Ган'ны, за што пан Копет взял у них невин'не копу грошей, две боч'ки ов'са.

Все село Друланы жалуют, иж року девет'десят пер'вого ов'цы и козы того села вышли на р'жыщо двор'ное, а полюючы мысливец пана Коп'тев[b] Валек, псы гон'чые ов'цы их и ксзы погнали, зачым ов'цы и козы вбег'ли в сеножати дворные, которые вси ов'цы и козы занято до двор'ца и не выдано их под'даным, аж дали пану Коп'тю сто грошей и чотыры грошы.

С того ж села Друлан Войтех Ясович, Ян Рым'кович а Матей Юр'евич жалуют, иж року девет'десятого тот Матей Юр'евич с полуволоч'ка своего, не могучы сам засеет, нанял поле помененым Войтеху Ясовичу а Яну Рым'ковичу, за што пан Копет взял у Яна Рым'ковича грошей копу, а у Войтеха Ясовича грошей сорок пенезей ос'мъ, а у Матея Юр'е-

вича корову дойную и котел, в которы се лило пол'тора ведра, и его въ везен'ю дер'жал.

С того села Матей Паш'кович жалует, иж в року девет'десят шостом взял у него пан Копет грошей двад'цат за якуюс спрокгу, хотя был плот загорожон.

С того жъ || села Бол'ть Паш'кович жалует, иж року девет'десят второго за недостат'ком своим не мог доплатит за сено грошей десети, за што у него пан Копет велел пограбит вола, якож он потом, здобыв'шы пенези, окупити хотел, ниж'ли дей пан Копет того вола ему и до сего часу не вер'нул.

Зъ села Бут'вилович Якубъ Ан'дреевич жалует, иж у него пан Копет пограбил невин'не в року девет'десят чет'вер'том котел за коп две грошей один куплены, а в року девет'десят пятомъ коня, за коп две и грошей дванад'цат купленого, которого коня и кот'ла и до сего часу ему не вер'нено.

С того ж села Янко Матеевич жалует, ижъ он в року девет'десят шос'том вступил в дом до в'довы в том же селе, за што пан Копет взял у него невин'не копу грошей и два гроша.

Тот же Ян'ко жалует, иж у него взял пан Копет пшеницы боч'ку за то, ижъ продок его стены волоч'ное против волоки своее не протеребил.

Зъ села Мед'кгин Ян Мац'кович лав'ник жалуетъ, ижъ в року девет'десят втором взял у него пан Копет вепра в пети летех до кар'мен'я, которого ему не заплатил.

Зъ села Мейлюн Павел Мейлюн жалует, иж тому други годъ пан Копет (побрал) збож'е его на чвер'ти волоки его сееное, то ест гороху коп две, бобу коп две, еч'мен'ю з ов'сом сееного две копы, льну копу, ов'са копа, гречыхы копа, жыта копу од'ну.

З села Тышунов Войтех Матеевич жалует, ижъ тому лет дванад'цат отец его Матей умер, по которого смер'ти што се кол'век быд'ла и збож'я зос'тало, то все пан Копет побрал, то ест волы два, клячу од'ну, коз пятеро, овец трое, свиней трое, котел куплены за две копы грошей, еч'мен'ю бочок две, ов'са бочокъ тры, гороху боч'ка од'на и чвер'тъ боч'ки, гречыхи боч'ка од'на, пшеницы пол боч'ки, косы две, топоры два, колеса со в'сим и с хомутом, сед'ло, кубел з вол'ною, сер'мягу, кожух, жыта на поли засееного лав'нику того села продал за пят мед'ниц меду, а его, Войтеха, и з братом его || Щепаном малым ни при чом зоставил.

С того жъ села Юр'и Станевич жалует на Лав'рина Войну, иж тому годов тры пограбил у него Война невин'не котел за пол'торы копы грошей куплены и куропатвъ взял сорок и не заплатил.

Тот же Юр'и Станевич жалует, иж тому годов тры взял у него пан Копет сет до ловен'я куропатвъ и к тому пет'десят грошей невин'не.

Зъ села Тытович Кгрыкгор Янович жалует, иж тому лет шест пан Копет пограбил у него невин'не коня, которого выкупуючы мусял дат пол копы грошей.

Тот же Кгрыкгер жалует, иж року девет'десят пятого взял на немъ пан Копет грошей сорок и два невин'не.

Тот же Кгрикгер жалует, иж в року тепереш'нем девет'десят пятомъ понамест'ник пана Коп'тев Лав'рын Война через под'войского Матея Кол'вона пограбил у него сер'мягу новую.

С того ж села Матыяс Пав'лович жалует, иж тому тры годы взял у него пан Копет жыта боч'ку и грошей ос'мнад'цат.

С того ж села Щепан Юр'евич жалует, иж тому трети год взял у него пан Копет невин'не льну сто и грошей двад'цат.

С того ж села Ян Пацович жалует, иж сего году девет'десят шос'того у осен взял у него пан Копет боч'ку еч'мен'ю невин'не.

З села Дидепруди Пет'ръ Матеевич, быв'шы лав'ник, жалует, иж року девет'десят чет'вер'того он не мел еч'мен'ю, которого пан Копет у него невин'не домагаючысе, пограбил вола его оромого, которого вола и до сего часу ему не вер'нено.

Все село жалует, иж пан Копет, скоро наехав'шы на врад, взял у них пят коп грошей поклону за то, иж над'дат'ки им назначоные мел пры нихъ зоставит, которые над'дат'ки у них от'нял и понамест'нику своему Лав'рыну Войне от'дал и пети коп грошей им не вер'нул.

Зъ села Тор'пейкишок все село жалуют, иж в року девет'десятом взял у них пан Копет шест коп грошей невин'не, винуючы их, якобы стена не мела быт протереблена.

З села Лукович вси под'даные жалуют на пана Коп'‖тя, иж он в року ос'мдесят пер'вом две волоки, которые тому всему селу для злос'ти кгрун'ту в над'давок дано, у них от'нял и збож'е на тых двух волоках засееное пожал был, которого им вер'нуть не хотел, ажъ ему шест коп грошей дат мусели, а над'то дей тот же пан Копет и того ж году взял у них чотыры копы грошей невин'не, менуючы за якоес постен'ное.

На того ж пана Коптя жалуют, ижъ того жъ году ос'мдесят пер'вого за рос'казан'емъ его милости волоки им мер'ник перероб'левал, за што они повин'ни были дат з волоки по грошей дванад'цати, а пан Копет у них взял з волок семи с кож'дое по грошей трыд'цати, чого наз'быт перебрал з волоки по грошей ос'мнад'цати.

С того ж села Стас Кгрыкгович жалует, иж тому лет ос'мъ гум'но его со в'сим збож'ем згорело, за которым погорен'емъ его милость пан жомоит'ски ему фол'кгу в цын'шу учынит рос'казал и лист свой до пана Коп'тя дати рачыл, которы лист небож'чык пан Копет от него взяв'шы, цын'шу не от'пустил, але пограбил у него волы два оремых, кони два, чого и до сего часу не вер'нул.

Зъ села Дов'кутович вси под'даные того села жалуют на понамест'ника пана Коптевого Лав'рина Войну, иж через лет шест'над'цат будучы понамест'ником в кож'ды год бирал у них со в'сего села жыта боч'ку од'ну або еч'мен'ю боч'ку од'ну, а от лав'ника по сту льну.

Тые жъ вси под'даные села Дов'кутович на пана Коптя жалуют, иж тому лет сем взял пан Копет у них через мыслив'ца своего Вал'ка копу грошей, ов'са боч'ку невин'не.

Тые жъ вси под'даные села Дов'кутович жалуют на пана Коп'тя, иж тому лет чотыр'над'цат взял у них пан Копет тры копы грошей, боч'-

ку пшеницы, льну сто, за што им обецал над'дат'ки, которых не дал, а пенезей, пшеницы и льну не вер'нулъ.

Село Мейнар'товичы. С того села Юр'и и Кговенович жалует на понамест'ника[c] пана Коп'тевого Лав'рина Войну, иж тому лет з десет пограбил || у него коня.

С того ж села Мейнар'тович Рапюсъ Воболянис жалует на пана Коп'тя, иж тому лет две пан Копет, наслав'шы под'даных волос'ти Купис'ское, из'бу его новую со в'сим зобрал и до двор'ца звез'лъ, а иж ему понамест'ник Война обецал у пана Коп'тя тую из'бу от'просит, дал он Войне овса боч'ку, которое из'бы ему не вер'нено, а овес пры Войне зос'тал.

Того ж села Мейнар'тович вси под'даные жалуют на пана Коп'тя, иж року девет'десят чет'вертого на них кгвал'том волок две пустых накинул, которых они ужыват не хотели, а он за то пограбил у нихъ, то ест у Матуля Яновича коня и корову, у Якуба Пав'ловича коров две.

С того ж села Мейнар'тович Юр'и Кговенович жалует, иж тому лет трынад'цат взял у него пан Копет невин'не вола его и не вер'нул.

З села Собутев Станис'лав Сенелис а Ян Шветорыс жалуют на пана Коп'тя, иж тому лет чотыр'над'цат взял у них пан Копет меду мед'ниц чотыры невин'не.

Мещане мес'теч'ка Купис'ского жалуют на пана Коп'тя, (и)жъ почав'шы от року ос'мдесят пер'вого аж до сего часу через лет шест'над'цат брал у них пан Копет над повин'ност их в кож'ды год з волок мест'ских по грошу од'ному пенезей ос'ми, з пляцов по пенези чотыры, з мор'кгов по пенези чотыры, от кор'чом пив'ных по грошы тры пенези шес'ти, от кор'чом горелоч'ных по грошы пети пенези шес'ти, к тому с кож'дого дому коледы по грошу од'ному а волочоб'ного по грошу од'ному, з волоки кож'дое льну по десят'ку, к тому со в'сего мес'течка Купис'ского ов'са по бочок пети, мяса по две чвер'ти.

А над'то жалует войтъ мест'ски купиш'ки Миколай Станис'лавович, иж в року девет'десят чет'вер'том взял у него пан Копет за неякую стену, в чом он не был винен, пят коп грошей литов'ских.

Тот же войт ускар'жал'се, иж в року девет'десят втором[d] за проз'бою пана Коп'тевою на потребу его купил железа за грошей сем'десят, а за мед || питы роз'ными часы з дому его брано зостал винен пан Копет пол'трети копы грошей; за поправ'лене печей в двор'цы и за ках'ли за проз'бою пана Коптевою своими пенез'ми заплатил грошей сорок; хмелю теж пан Копет у него взял на потребу свою восков сорок, кож'ды воскъ по грошу од'ному; Валек, мысливецъ пана Коп'тев, позычыл у войта пол'торы копы грошей, которы Валек кгды умер, панъ Копет речы и коня его узял, а войту тую пол'торы копы грошей мел заплатит; понамест'ник пана Коп'тев Лав'рын Война в року ос'мдесят третем на потребу пана Коп'тев взял у войта обычаем позычаным шест коп грошей, — чого всего панъ Копетъ войтови не заплатив'шы умер.

Мещанин купис'ки Войтех Круплевич жалует, иж тому лет ос'мъ у от'ца его небож'чыка Крупля взял пан Копет за неякую стену, в чом он был невинен, шест коп грошей.

Миколай Круплевич жалует, иж тому лет чотыры пан Копет росказал ему прынес'ти с кор'чмы меду за грошей ос'мъ, которы мед он пану Коп'тю прынес, а пан Копет за мед пенезей не дал, аж он своими пенезми заплатит мусел.

Мещанин купис'ки Стас Ейдиникович жалует, иж в року девет'десятом вступил он в дом до вдовы в местеч'ку Купис'ском, за што пан Копет взял у него невин'не копу грошей.

Тот же жалует, иж в року девет'десят чет'вер'том взял у него пан Копет невин'не тры копы грошей.

Тот же жалует, иж тому лет десет купил он в тор'гу купис'ком сук'на сер'мяж'ного лок'тей пол'пета по грошей чотыры, которое сук'но того ж дня у него познано, менечы быт краденое, на што он завод'цу поставил, а пан Копет пред'се тое сук'но и к тому вины гроше(й) пет'десят на нем взял.

Мещане ку||пис'кие нижей имены описаные жалуют на пана Коп'тя, иж роз'ными часы побрал пан Копет у них на потребу свою в грошах и мел то им поплатит, то ест: у Станис'лава Ейдиниковича через руки Пав'ла Ейдыниковича барана в грошах десети; у Бар'тломея Яновича пива боч'ку у грошах двад'цати, хмелю вос'ков трыд'цат в грошах трыд'цати; у Мар'тина Кир'даря через руки Лав'рина Войну пива бочок тры в грошах сороку од'ному и бочок не вер'нено; у Матея Мих'новича через руки Миколая Станис'лавовича, войта мест'ского, пива боч'ку од'ну в грошах трыд'цати; у Зофеи Ейдыниковое через руки Лав'рина Войны пива вар в грошах семидесят; у Якуба Юр'евича через руки Лав'рина Войны пива боч'ку од'ну в грошах трыд'цати а бараны два в грошах трыд'цати, а через руки Миколая Станис'лавовича, войта мест'ского, пива бочок две в грошах двад'цати чотырох; у Барт'ломея Даниловича через руки Пав'ла Ейдиниковича пива бочок две в грошах двад'цати ос'ми; у Лав'рина Кгевяновича через руки Пав'ла Ейдыниковича пива боч'ку од'ну в грошах двад'цати и в двух, а через руки Миколая Станис'лавовича, войта мест'ского, пива боч'ку од'ну в грошах двад'цати и бочок не вер'нено; у Кас'пора Яновича через руки Лав'рина Войны пива бочок две в грошах двад'цати ос'ми, а через руки Пав'ла Ейдыниковича пива боч'ку од'ну в грошах двад'цати, а через руки Вал'ка мыс'лив'ца барана од'ного в грошах ос'ми; у Пав'ла Янушевича через руки Пав'ла Ейдыниковича пива боч'ку од'ну в грошах пет'над'цати, а через руки Вал'ка мыслив'ца пива бочокъ две в грошах трыд'цати; у Ан'дрея Щефановича через руки Лав'рина Войны пива бочок две в грошах трыд'цати, у Яна Позеля через руки Станя Плин'ты под'войского || пива боч'ку од'ну в грошах десети; у Миколая Докиш'ка через руки войтовы пива вар целы в грошах сороку; у Станюля Плепика через руки Лав'рина Войны рыбъ воз в грошах шестидесят; у Он'друшка Пав'ловича через руки Вал'ка мыслив'ца барана в грошах дванад'цати, а через Лав'рина

Войну барана в грошах дванад'цати; у Станюля Вилка через того ж Войну пива вары два в копе грошей, а черезъ Пав'ла Ейдиниковича пива боч'ку од'ну в грошах десети; у Миколая Плайштека через руки Пав'ла Ейдыниковича пива боч'ку од'ну в грошах десети, а через руки Лав'рина Войны з войтом пива боч'ку од'ну в грошах двадцати; у Яника Миташевича через руки Вал'ка мыслив'ца пива бочок две в грошах двад'цати; у Миколая Рач'ковича через руки войта мест'ского и Пав'ла Лепеня пива бочок две в грошах трыд'цати в двух, а через руки Лав'рина Войны пива боч'ку од'ну в грошах ос'ми; у Миколая Мицовича через руки войта мест'ского и Лав'рина Войны мяса яловичого чвер'ти тры в грошах сороку пети а баран'него мяса за грошей пят, у того ж через руки войтови пива бочок две в грошах в двад'цати чотырех, а потом у того ж через руки войта мест'ского пива боч'ку од'ну в грошах пет'над'цати; у Волюлы Совуловое вдовы через руки Лав'рина Войны пива бочок две в копе грошей; у Пет'ра Митулевича через руки войта мест'ского пива бочок тры в грошах сороку од'ном, кубел пив'ны в грошах шест'над'цати; у Пав'ла От'собы через руки войта мест'ского пива боч'ку од'ну въ грошах пет'над'цати и боч'ки не вер'нено; у Матея Доб'ковича через руки войта мест'ского || пива бочок две в грошах двад'цати шести, — которого пива и всих речей, што ест вышей описано, пан Копет на потребу свою побраных тым мещаном купис'ким не заплатив'шы умер.

Мещанин купис'ки Матей Мих'нович жалует на пана Коп'тя, ижъ тому лет шест взял у него пан Копет невин'не ов'цу и пол копы грошей.

Юзефъ Ейдиникович жалует, иж в року девет'десят пятомъ взял у него пан Копет невин'не ос'мдесят грошей за якоес жеребя.

Тот же жалует, иж того ж року девет'десят пятого взял у него пан Копет пшеницы боч'ку.

Пет'ръ Ликович жалует, иж тому лет пят пан Копет через мыслив'ца своего Вал'ка взял у него и пограбил коня купленого за коп две.

Тот же жалует, иж пан Копет накинул ему соли своее на шын'къ с прымушен'емъ бир'ковисков два, которую он шын'куючы спол'на бир'ковисков двух не нашол, зачым пану Коп'тю мусял прыплатит своих грошей сорок.

Тот же жалует, иж пан Копет за спрокгу в плоте взял на нем грошей дванад'цат.

Матыс Ейдиникович жалует, иж пан Копет взял на нем пшеницы боч'ку, за которую в тор'гу дал грошей ос'мдесят.

Якубъ Юр'евич жалует, иж пан Копет в року ос'мдесят девятом через Лав'рина Войну пограбил котелъ, которы кош'товал грошей пет'десят.

Тот же на Лав'рина Войну жалует, ижъ на нем взял невин'не грошей шест'над'цат вины невин'не.

Бар'тломей Данилович жалует, ижъ панъ Копет взял у него грошей сем'десят за стену, полот'на лок'тей сем.

Тот же жалует, ижъ пан Копет за неяки плат узял у него грошей шест'над'цат а за межу, якобы он мел зорат, взял у него пан Копет невин'не грошей шест'над'цат.

Тот же жалует, иж Войтех Матеевич за рос'казан'емъ пана Коптевым взял у него вепра, которы стоял копы грошей, и до двор'ца до пана Коп'тя отослал.

Лав'рын Кговенович жалует, ижъ пан Копет наки||нул ему солъ свою шын'коват, за которую пану Коп'тю платечы приложыл своих грошей пет'десят.

Тот же жалует, иж слуга пана Коп'тев Кгед'ройтъ пограбил у него котел и до пана Коп'тя до двор'ца от'далъ.

Кас'пер Янович жалуетъ, иж у него пограблено котел'ки два, которые у пана Коп'тя окупуючы дал грошей дванад'цат.

Вален'ты Ан'дреевич жалует, иж мысливет пана Коптевъ Валек взял у него за спрокгу в плоте копу грошей и сорок ос'мъ грошей; а потом дей тот же Валек и у того Вален'тына взял дей за стену грошей сорок; потом дей тот же Валек и у того жъ Вален'тына взял за спрокгу грошей сем'десят и два грошы; потом тот же Валек у того ж Валентына взял дей за спрокгу грошей трыд'цат шест; потом тот же Валек у того ж Вален'тына взял дей грошей двад'цат чотыры за спрокгу, — то дей все тот Валекъ мысливец за рос'казан'емъ пана Коп'тевым у него, Вален'тына, брал и пану Коптю от'давал.

Тот же Вален'тын жалует, ижъ тому рок чет'вер'ты Лав'рын Война без жад'ного суду взял на нем грошей сем'десят и два.

Тот же жалует, иж Лав'рын Война накинул ему солъ пана Коп'теву шын'коват, за которую вод'ле роз'сказан'я пана Коптевого платечы доложыл своими пенезми, соли продав'шы, грошей пет'десят.

Тот же жалует, иж в року девет'десят шос'томъ войтъ мест'ски Миколай дал ему шын'коват соли пана Коп'тевы боч'ку, за которую платечы доложылъ своих грошей двад'цат.

Тот же Вален'тын жалуетъ, иж Лав'рин Война пограбил у него котел за пляц гумен'ны, которого он дей не дер'жит, которы котел коштовал грошей двад'цат чотыры.

Павел Матеевич жалует, иж Валек, мысливет пана Коп'тев, взял дей у него за спрокгу грошей ос'мнад'цат.

Тот же (жалует) на Лаврина Войну, ижъ у него взял за спрокгу грошей двад'цат чотыры.

Тот же || Павел Матеевич жалует, иж пан Копет трет волоки его хотел другому от'дат, за што он мусел дат пану Коп'тю пят копъ грошей.

Тот же жалует, иж в сем року девет'десят шостомъ машталеръ пана Коп'тевъ у него невин'не заняв'шы быд'ло, взял от быд'ла грошей шест'над'цат.

Тот же жалует на Лав'рина Войну, иж за два годы брал у него от куз'ни невин'не по грошей чотыр'надцат.

Яник Миташевич жалуетъ, иж тому лет шест Валек, мысливец

пана Коп'тев, за рос'казан'ем пана Коп'тевым взял у него невин'не пол'торы копы грошей.

Миколай Рач'ковичъ жалует, ижъ тому лет шес'ти взял на ним пан Копет невин'не грошей чотыр'над'цат.

Пет'ръ Януш'кович жалует, иж коли се оженил он, взял у него пан Копет грошей чотыр'над'цат.

Мещане вси з улицы Скав'кгов'ское жалуют, ижъ пан Копет взял у Катрыны Скепетовое корову, за которую они заплатит мусели.

Алюла Совлева жалует, иж тому лет пят пан Копет взял у нее через руки войта мест'ского Миколая две копе грошей.

Тая жъ жалуетъ, иж пан Копет черезъ войта мест'ского пограбил у нее котел, куплены за коп две.

Тая ж жалует, ижъ она послала параб'ка своего по воду з возом, гдеж кляча молодая устрашыв'шысе утекла у поле, которую дей войтъ мест'ки Миколай, не ведаючы, иж кляча ее, отослал до двор'ца до пана Коптя, а пан Копет ее вер'нути не хотел и до того часу не вер'нул.

Тая ж Алюла жалует, иж пан Копет колоду, в которую вяз'ни сажают, хотел абы она в дому своем ховала, чого иж она яко вдова на под'неласе, пан Копет за то узял дей у ней две копе грошей.

Ян Лазур жалует, иж Лав'рин Война пограбил у него сер'мягу, которое не вер'нул.

Лав'рын Шым'кович жалует, иж коли се он оженил, узял у него пан || Копет грошей пет'десят.

Ян Як'штович жалует, иж пан Копет за неякуюсъ стену, сам ее чынечы (з) застен'ку, взял на нем вины коп дванад'цат.

Павел Лепенис жалует, ижъ Лав'рын Война пограбил у него вола за цын'шъ, якобы он цын'шу заплатит не мел, которы цын'шъ он был заплатил, и вол его згинул, куплены за грошей сто.

Станис'лав Лав'ринович жалует, иж коли се он оженил, взял у него пан Копет ов'са бочок две и грошей двад'цат чотыры.

Павел Щепанович жалует: коли он се женил, взял на нем пан Копет за якиес боты грошей сем'десят, а Лав'рын Война ов'са боч'ку, льну пол пун'деля.

Станис'лав Янович жалует, иж так'же от оженен'я взял у него пан Копет грошей двад'цат чотыры, а Лав'рын Война грошей двад'цат.

Самуел и Дан'ел Хоруниц'кие жалуют, иж небощык пан Копет позычыл у них скрын'ку зеленую, белым железом окованую, и лихтар мосязовы, чого им не вер'нено.

Юр'и Авежен жалует, иж пан Копет через мыс'лив'ца своего Вал'ка взял на нем за спрокгу грошей копу од'ну и грошей двад'цат, а за неякуюс стену копу грошей.

Чепъ Пашович жалует, иж Лав'рын Война за капщыз'ну пограбил у него коня невин'не, которы кон куплены за две копе грошей.

Тот же жалует, иж хартенята пана Коптевы, выбег'шы з двор'ца на поле, заели овец его чет'веро и теля двулет'нее, которые ов'цы и теля

поз'дыхали, за што коли се он заплаты упоминал, пан Копет не заплатил, але и его самого з двор'ца выгнал.

Мещане купис'ские улица Будран'ская: в року ос'мдесят девятом, кгды они были з допущен'я божого погорели, тог'ды || его милость пан жомоит'ский цын'шъ им от'пустил, а пан Копет пред'се цын'шу на них правил, аж ему дат мусели пшеницы боч'ку од'ну и лиса, купленого за грошей пет'десят, а Лав'рину Войне жыта боч'ку и лиса, за грошей сорок ос'мъ купленого.

Миколай Плаш'так жалует на Лав'рина Войну, иж тому рок трети купил он в Купиш'ках у чоловека незнаемого коня шер'стью рыжого, стор'говав'шы его за чотыры копы грошей, за которого кгды вжо дей от'личыл и дал тому, у кого купил, коп две, в том дей Лав'рын Война того под'ездка до себе взял, а тому, хто того под'ез'дка продал, росказал, абы сведец'ство прынес, ест'ли своего коня продал, которы человек (с) сведец'ством не прыехал, кон у Войны зос'тал, а ему, Миколаю, две копе грошей гинет.

Павел Авижун жалует, иж Валек, мисливецъ пана Коп'тев, з роз'казан'я пана Коптевого взял на ним за неякуюс стену пет'десят грошей, в чом дей он не был винен.

Которые уси крив'ды и шкоды в сем реестре описаные под'даные короля его милости менят собе от под'старос'тего быв'шого купис'ского от пана Грыгор'я Федоровича Коп'тя, от него самого и через понамест'ника его Лав'рина Войну.

Которы сес реестръ с печат'ю и с под'писом руки воз'ного и стороны при нем будучое пры поз'ве господар'ском зем'ском вил'комир'ском стороне обжалованой ест положон. Писан у Купиш'ках року тисеча пят'сот девет'десят шос'того месеца декабра двад'цет третего дня. ||

Originale 3 antspaudai ir tokie parašai: До того рейстру рукою власт'ною под'писал Вален'тын Грыгор'евич, возны повету Вил'комир'ского. — Сторона пры воз'номъ былая Бал'тромей Ав'кгуш'тынович до того рейстру рукою власт'ною под'писал. — Сторона пры воз'ном былая Ян Остров'(с)ки рукою власт'ною.

---

[a] грошу. [b] Кот'тев. [c] паномест'ника. [d] второго.

26. *1597 m. liepos mėn. 30 d. Žemaičių kašteliono, Užpalių, Penionių ir Kupiškio seniūno Mikalojaus Noruševičiaus raštas, kad dėl Kupiškio poseniūnio Grigaro Kapčio neatsiskaitymo ir padarytų Kupiškio miestelio ir valsčiaus žmonėms nuostolių ir skriaudų jis susitaikė su Kapčio įpėdiniais jiems pristačius įrodymų, kad sumokėta, ir už liekaną atsilyginta.*

Iš 1597 m. lapkričio mėn. 6 d. įrašo Ukmergės pilies teismo knygoje — VUB UkP 2 l. 301—302 Nr. 242.

Regesta: ODVA 6 sk. 68 Nr. 242.

Я Миколай Нарушевич, каштелян жомоит'ский, староста ушпол'ский, пенян'ский и купишский, оз'наймую и чыню явно симъ моимъ

добровол'не выз'наным листом, кому бы того ведат належало в нинеш'ним и напотом будучом веку, ижъ што в року теперешнем тисеча пят'сот девет'десят семом поз'вал есми поз'вы зем'скими вилкомир'скими на роки зем'ские вил'комир'ские на Светую Тройцу до Оникштъ зятей, сестръ и сестрычонъ небощыка пана Грыгор'я Федоровича Коптя, то естъ меновите ее милос'ть пани Мар'тиновую Стравин'скую, каштеляновую витебскую, дер'жавчиную губскую, пани Деменитру Федоровну Коптевну, ее милос'ть пани Яновую Жоравниц'кую, войс'кую луцкую, пани Галену Федоровну Коптевну, его милос'ть князя Грыгор'я Ивановича Масал'ского, суд'ю земского браслав'ского, и мал'жон'ку его милос'ти пани Катерину Федоров'ну Коптевну, его милос'ть пана Федора Дмитровича Путяту, подстолего браслав'ского, и мал'жон'ку его милос'ти пани Бар'бару Федоров'ну Коптевну, его милос'ть пана Михала Кен'дер'ского и мал'жон'ку его милос'ти пани Овдот'ю Федоров'ну Коптевну, а ей милос'ть пан'ну Катерыну Федоров'ну Коптевну, его милос'ть пана Ан'дрея Вер'бов'ского и мал'жон'ку его милос'ти пани Крыстыну Станиславов'ну Лих'тыянов'ну, его милос'ть пана Адама Свидер'ского и мал'жон'ку его милос'ти пани Гал'шку Станиславов'ну Лих'тыянов'ну а его милос'ть пана Юр'я Тишкевича и мал'жон'ку его милос'ти пани Бар'бару Станиславов'ну Лих'тыяновну, ижъ што служечы мне швакгер их милос'тей вер'ху мененых особъ а брат и дяд'ко мал'жонокъ их милос'тей рожоный пан Грыгорей Федорович Копеть и будучы от мене под'старостим в Купишках почавшы от року от нароженья сына бож'его тисеча пят'сот осмдесят пер'вого ажъ до року прошлого тисеча пят'сот девет'десят шостого через годов[a] шеснад'цать а выбираючы в той дер'жаве моей Купишской с под'даных з местеч'ка и з волости Купиш'ское пенези цын'шовые, капщыз'ну и иншые доходы пенеж'ные, дякла жит'ные, овсяные, гуси, куры и ин'шые всякие пожыт'ки с там'тое дер'жавы Купиш'ское, к тому пашню двор'ную заведаючы, такъ теж в почынен'ю многих крыв'дъ над уставу и мимо ведомость мою сам через себе и понамест'ника своего Лаврына Войну и ин'шых слуг своих почынил, в чом в том всемъ, што се вышей поменило, мне лич'бы достаточ'ное не учынив'шы и под'даным || купиш'ским тот пан Грыгорей Копет не усправед'ливив'шысе, самъ в году прошлом тисеча пят'сот девет'десят шостом мес'еца ноября двад'цат девятого дня в той дер'жаве моей Купишской в двор'цы Купишском неподалеку местеч'ка Купишокъ, в повете Вил'комир'ском лежачого, смер'тью зшол ест. То пак в року нине идучом девет'десят семом мес'еца июля трыд'цатого дня прыехавшы до мене до дер'жавы и двора моего Пенян их милос'ть панове зятеве пана Грыгор'я Коптя его милос'ть княз Грыгорей Иванович Масал'ский, суд'я земский браслав'ский, самъ от себе, мал'жонки своее, маючы моц и од паней Яновой Жаровниц'кой Галены Коптевны и от пан'ны Катерыны Федоров'ны Коптевны, од паней Ан'дреевой Вер'бовской Крыстыны Лихтыянов'ны а от паней Адамовой Свидер'ской Гал'шки Станиславов'ны Лих'тыянов'ны, сестръ и сестрычнъ небощыков'ских, его милос'ть княз Василей Масал'ский, под'судокъ браслав'ский, за ужит'емъ и моц'ю ее

*мило*с'ти *па*ни Мар'тиновой Стравин'ской, каштеляновой витебской, дер'жавчыной губской *па*ни Деминитры Федоров'ны Коптевны, его *мило*с'ть пан Федор Дмитрович Путята, под'столий браслав'ский, его *мило*с'ть пан Михал Кен'дер'ский а его *мило*с'ть пан Юрей Тишковичъ сами от себе и от мал'жонок своих, показавшы квиты от мене на учынен'е личбы, решту, которая се пры нем зостала, личбу з нее учынив'шы скуточ'ную почавшы от року тисеча пятсот осмдесятъ пер'вого ажъ до року тисеча пят'сот девет'десят *шосто*го от'дали со всих тых доходов, на мене с той дер'жавы Куписко*е*, якимъ бы кол'векъ обычаем наз'ваны быт могли, прыходячых, а за год девет'десят шостый квиту их *мило*с'ть от мене не показали. За досыт учынен'емъ личбы от их *мило*с'ти и за тот годъ девет'десят шостый вол'ным чыню. Такъ теж и о почынен'е крыв'дъ, шкод в нез'выклом бран'ю над уставу вин через его самого, *па*на Коптя, и слугъ его на мещанах и под'даных купишских, такъ теж на под'даных в тых селах, которые пан Копоть от мене в заставе заведеные мел, за вси шкоды досыт учынили. О што вжо я самъ, мал'жон'ка, дети и потом'ки мои ихъ *мило*с'тей панов зятев, сестръ и сестрычон небощыка *па*на Грыгор'я Коптя, имены вер'ху помененых, их самых и потом'ков их *мило*с'ти позывати не маем и не будем мочы веч'ными часы. А если бых я, пропом'невшы сего листу моего, от мене их *мило*с'тям даного, сам через себе, мал'жон'ку, детей и потом'ков моих позывал и якую труд'ност задавалъ их *мило*с'тям самым и потом'ком их *мило*с'тей, маю заруки заплатити копъ двесте грошей литов'ских и шкоды, наклады на голое словоречен'е кром доводу || и телесное прысеги их *мило*с'тей самых або умоцованого их *мило*с'тей, а по заплате зарукъ, шкод и накладов пред'се сес лист мой пры зупол'ной моцы зостати мает. О которую заруку, шкоды и наклады даю вол'ност себе поз'вать их *мило*с'тям, особам в том листе моем помененым, до суду зем'ского, кгрод'ского, буд тежъ трыбунал'ского, у которого суду я ставшы самъ особою своею, а не через умоцованого, заруку, шкоды и наклады заплатити винен буду, што тот врад, сказ на мает'ности моей вшелякой учынив'шы, от'праву без складан'я роков статутовых стороне дати мает. И на том дал их *мило*с'тямъ, особамъ в сем листе моем имены вер'ху помененым, сес мой листъ с печат'ю моею и с под'писом руки моее власт'ное писмом пол'ским. А пры том были и того будучы добре ведоми за устною и очевистою проз'бою моею печати свои прыложит и руки свое под'писат рачыли до сего моего добровол'не выз'наного листу люди зац'ные, то ест его *мило*с'ть пан Крыштофъ Нарушевич, пан брат мой, его *мило*с'ть пан Ан'дрей Млеч'ко, дворенин его королев'ское *мило*с'ти, а его *мило*с'ть пан Остафей Ульский, земенин *гос'подар*ьский повету Троц'кого. Писан в Пенянах лета бож'его нарожен'я тисеча пят'сот девет'десят семого *мес'е*ца июля трыд'цатого дня.

Originale 4 antspaudai ir tokie parašai: Mikołay Naruszewicz ręką swą. — Krysztof Naruszewicz ręką swą. — Andrzey Janowicz Mlieczko ręką swą. — Ostafiey Ulsky ręką swą.

---

[a] городов.

27. *1604 m. sausio mėn. 28 d. Žemaičių žemės teismo sprendimas, kuriuo atiteisia Vilkijos girininko žiniai bajorą Kilbį, pagal jo paties raštą, už kiršinimą ir kurstymą eigulių prieš girininką.*

Iš Žemaičių žemės teismo sprendimų knygos — VUB ŽB 45 l. 175—176a Nr. 92.

Vilkijos girininkas Grodinskis skundė gyvenantį Kretkampyje bajorą Kilbį, kad jis kiršinęs Vilkijos girininkijos eigulius prieš jį, jų girininką, ir, imdamas iš jų dovanas, rašęs jų vardu valdovui nepamatuotus ir šmeižiamus skundus prieš girininką. Kai girininkas, sužinojęs tai, ėmė jam kelti bylą, kaltindamas jį maištavimu, Kilbys, pabūgęs bausmės, atsiprašęs girininką už savo veiksmus prieš jį ir raštu pasižadėjęs nebekiršinti eigulių ir nebeturėti su jais kalbų ir sąmokslų. Bet dabar, paneigęs savo pažadus, vėl ėmęs kurstyti Vilkijos girininkijos eigulius prieš jį, verčiąs juos eiti dirbti pas save, žadėdamas visur stoti, kur tik jiems bus reikalinga, grasydamas padaryti galą girininkui ir sudeginti jo turtą.

Į teismą stojo žemininko Verševičiaus įgaliotinis ir pareiškė, kad šaukimas Kilbiui esąs padėtas Kretkampio dvarelyje, kuris priklausąs Verševičiui, ir tam įrodyti pristatė raštus, o Kilbys tesąs ten nuomininkas, todėl prašė laikyti šaukimą neduotą. Bet teismas nutarė bylą spręsti, nepažeidžiant Verševičiaus teisių Kretkampiui.

Kilbiui nestojus į teismą, girininko Grodinskio įgaliotinis įrodė Kilbio raštu jo pasižadėjimą nutraukti santykius su eiguliais, kuriame jis atsisako nuo bajoriškų teisių ir leidžia save bausti girininko nuožiūra, jei nesilaikys pasižadėjimo. Pasižadėjimo nesilaikymą girininko įgaliotinis įrodė girininko nusiskundimu pilies teismui ir dviejų liudytojų parodymais, kad Kilbys kiršinąs eigulius, kurstąs juos skųsti girininką karaliui, neklausyti girininko. Teismas, pagal Kilbio pasižadėjimą, leido girininkui pasielgti su juo kaip tinkamam.

Году от нарожен'я сына божого тисеча шест'сот четвер'того мес'еца ген'вара двад'цат ос'мого дня.

Постановившысе очевисто умоцованы дворенина, трукцаса и лес'ничого его королевской милости пущы Вил'кийское его милости пана Януша Кгродин'ского пан Адам Семаш'ко, маючы моц листов'ную, собе от его милости пана Кгродин'ского на зыскъ и страту даную, на року праву за позвы господар'скими зем'скими жомоит'скими в жалобе его милости браними припалом, дав'ши волати через возного до права стороны его милости позваное земенина господар'ского зем'ли Жомоит'ское Бал'тромея Станис'лавовича Бан'ка Кил'беся и довед'шы позву и року написом возного и написом писар'ским признан'я его, жаловал с поз'ву господар'ского зем'ского жомоит'ского о том, штож[a] тот Кил'бисъ, учинив'шысе осоч'ником, намовив'ши и побу(н)товав'ши розними часы осоч'ников пущи господар'ской Вил'кийское напротив тому лес'ничому пану Кгродин'скому, которие за таковою его побуд'кою и намовою пов'став'ши напротив'ко ему ростир'ки розмаитие чинити были почали, якож беручы от тых осоч'ников господар'ских роз'ные подар'ки, до двору господар'ского прыходячы жалобныцы от тыхъ и именьми ихъ тот Кил'бисъ жалуючыся неслушне и непристойне на того лесничого господар'ского давал господару королю его милос'ть, о што он, лесничы, маючы о том певную ведомость, притягнуль его быль о тое до вряду жомоитьского, хотечи того всего на него розними доводами доводити, а потом, яко противько[b] бунтовникови напротивъ его правне поступовати, лечъ тотъ Кил'бис, признав'шы самъ до таковых злых и неслуш'ных речей добровольне, удавь-

шысе в том у прозбу и у покору, самъ и черезъ люди зацные препрошыв'шы того лесничого господар'ского, абы от того такового его лыхого выступ'ку всего пропом'невьшы до коньца на гор'ло его правне не попирал и тот выступок его ему пропустил, обецуючы того всего вжо напотом того под утрачен'емъ горла своего не важитися, осоч'никовь не бунтьтовати ани з ними розмовъ, прак'тых и засядан'я ниякого на мети, похвалок на здоров'е его не чынити, — на што упев'няючы его в том и листь особливы запис под печат'ю своею и под печатьми и с под'писы рукъ людей зацныхъ, признавшы тот листь и на враде, ему дал, яко шырей и по (до)стат'ку в том листе его вси обовязки его описаные быти менил он, — нижли тот Бал'тромей Кил'бис, про(по)мнев'шы того всего, боязни боское и срогости права посполитого и лис'ту такового, на себе ему даного, не переставаючы давного злого пред'севзят'е своего, знову започаль тых осоч'ников в пущы господар'ское Вил'киское напротив нему, тому лесничому, бунтьтовати, прак'тики з ными роз'маи‖тые чынить, на роботу имъ до себе ходити примушаеть, обецуючы имъ за тое при нихъ на всякомъ местьцу, где бы того потребовали, везде быти, а над'то он самъ, Кильбис, отьповеди, похвальки лесничого зъ сего света згладити и маетьность его всякую огнемъ попалити чынить.

Затымъ озвавьшысе умоцованы земенина господар'ского земли Жомоитьское Матыса Яновича Вершевича пан Авкгуштын Буйвид, маючы моць листовьную собе до зносу даную, чынечы од'пор на жалобу позов'ною, поведилъ, иж тот позов естъ положоны на властном именичу стороны моей въ Кретком'пях, которое то именичо сторона моя за правом своим вечыстым купным дер'жытъ, — чого доводечи покладалъ листъ Балтромея Станиславовича Михайловича под чотыр'ма печатми с под'писами рукъ людей сторонных и под датою року деветдесят четвер'того мес'еца сен'тебра пятого дня, в которомъ шырей описано есть, и до того пок'ладаль выписъ с книгъ земскихъ жомоитьскихъ очевистого стверьженья того листу зъ датою року деветдесять пятого мес'еца мая двад'цать шостого дня, в которомъ выписе и тоть листь вер'ху менованы слово въ слово уписанъ есть; водле которое тое справы врадовое, доводечы дер'жанья того именича Крет'ко(м)п'ского, покладаль выписъ с книг кгрод'ских жомоитскихъ сознанья возного Бальтромея Саковича зъ датою року деветдесять четверьтого мес'еца сен'тября ос'мого дня, в котором шырей опеваеть, и затимъ, подавшы ар'тыкуль девед'нацати розделу четвер'того, домавяльсе, ижбы тотъ позовъ с того именича Крет'ком'пи знести допущоно было. Умоцованы его милос'ть пана Кгрудиньского пань Семаш'ко мовиль, ижъ туть вод'ле того права, которое показуеть, щасть яко есть с пятое позов знести хочеть, въ которых тых в (К)рет'компях много кгруньтовъ шляхецскихъ есть, кгдыжъ тотъ Кил'бис и тепер там мешкаетъ, которому зносъ пойти не можетъ, просилъ, ижбы тое право его на сторону отложив'шы, сторону его ку далшому доводу права его припустили. Умоцованы Матыса Яновича панъ Буйвид поведилъ, ижъ тое именичо все сторона моя дер'жытъ и хотъяж он, Бал'тромей, там в томъ именичу Кретком'пях мешкаетъ, тогоды арен'-

дою мает, жедал, ижбы за слушны зносъ узнано было. А мы, || суд зем'-ски, охронив'шы право его, Матыса Яновича, на праве покладаное, во в'сем вцале, поневаж иж умоцованы того жъ Матыса пан Буйвид призналъ, же там на арен'де позваны мешкаетъ, велели есмо тому Балтромею Станиславовичу щотырох частей того именича Кретком'пи и з арен'-ди оповедати. Затым кгды того позваного Кил'бися через возного прыволивати пов'торе давалъ, нижли тот Кил'бисъ, будучы в року завитом позванис, яко сам ку праву не сталъ и никоторой ведомости о собе намъ, суду, и стороне не далъ.

Зачым далей умоцованы его милости пана Кгродин'ского пан Семашко, попираючы жалобы позов'ное, покладалъ выписъ с книгъ кгрод'-ских воевод'ства Вилен'ского з датою року шестсотъ второго *мес'еца* генвара двад'цат пер'вого дня очевистого ствер'женъя и признанъя Бал'тромея Станиславовича Кил'бися, въ котором описуетъ, ижъ онъ, чинечысе бытъ осоч'ником лес'ниц'тва Вил'кийского, побун'товалъ был под'даных лес'ниства Вил'кийского против его милости пану Кгродин'-скому зъ жалобами до его ко*ролевской* милости, а потом, обачив'шы тот Кил'бисъ злы учынокъ свой, его милости пана Кгродин'ского препросив'-шы, описалсе листом своим, отступуючы отъ всих свебод, вол'ностe(й) шляхетских, где бы се на его милости похвальку, буньты с под'даными лесницьтва его мы*лос'ть* чыниль, з ными накладаль, заседалъ и в чомъ колвекъ въ нам'нейшой речы противь его мы*лос'ть* выступиль и о его мы*лос'ть* што мовиль, под утраченьемь и каран'емъ на гор'ле, взятемъ до везенья, яко его мы*лос'ть* самъ похочеть, обовезаль, яко около того шырей в томъ выписе кгрод'скомъ вилен'скомъ описано есть. До чего тежъ положывшы выпис с книгъ кгрод'ских жомоит'ских оповеданья его мы*лос'ть* на того Кильбиса в дате || року шестьсоть третего *мес'еца* ок'-тебра двад'цать семого дня, в которомъ выписе реч жалоба зъ жалобою позовною вышей мененою згажаеться, водьле которое з жалобы позовьное далей поступуючы, ставиль на довод лав'ника и лесничого а осоч'ника в пущы Вилькиской, двухъ чоловековь Амброжея Станис'лавови-ча а Станис'лава Томашев*ича*, которые за упом'нен'емъ нашымъ врадо-вымъ пристойным поведели обадва згод'не, же тоть Бальтромей Кильбисъ под'даных лесницьства Вилькиского бун'туетъ и прыправуеть на его м*илос'ть* п*ана* Кгродин'ского, абы шли (с) скар'кгами до его ко*ролевской* м*илос'ть*, п*ану* своему не были послушны. И таковы(м) дово-домъ показав'шы, ижъ се тот Кильбис самъ зъ вол'ностей шляхецьских ззул и его м*илости* пану Кгродин'скому под кар'ност листом своим обо-везал, домагал'се, абы вод'ле листу Кил'бися на кар'ност его осужоно и его м*илости* пану Кгродин'скому его, Кил'бися, имати и карати вол'но было.

А так мы, суд зем'ски жомоит'ски, бачечи то, ижъ он, Бал'тромей Кил'бис, будучы о бунт и похвал'ку от его милости пана Кгродин'ского позваны, в року завитом яко сам не сталъ и (ни)которое ведомости о собе нам, суду, и стороне не далъ, которы[d] се тот Кил'бисъ описал листом своим под'даных его милости пана Кгродин'ского лес'ниц'тва

Вилкийского зъ жалобами[e] до его королевской[f] милости не бун'товати и с под'даными его милости не заседат, против которому листу своему снат чуючи иж тот Бал'тромей Кил'бис выступок[g] свой, которого двема чоловеками лес'ниц'ства Вил'кийского сведеством их у суду довожоно, тепер се ку правду не становил, прото мы суд, заховуючысе в том вод'ле листу опису того Кил'бися, его милости пану Кгродин'скому даного, иж се зъ вол'ностей шляхет'ских сам добровол'не за злыми поступ'ками своими зз(у)ль, велели ес'мо|[h]его милости[h]| пану Кгродин'скому вод'ле опису его з ним, Кил'бисом, яко его милость сам похочет и яко се его милости налепей видети будет, обыходити. Што естъ до книгъ земскихъ записано.

---

[a]штом. [b]притивько. [c]позвам. [d]копоры. [e]жаловали. [f]корол'я. [g]выстукоп. [h]*Pakartota.*

1614—1637 m. Barčių valsčiaus valstiečių prieš i n i m a s i s s a v o l a i k y t o j a m s.

28. *1614 m. liepos mėn. 26 d. Karaliaus Žygimanto III asesorių teismo sprendimas, kuriuo patvirtina Lietuvos D. K. iždo valdytojo J. Valavičiaus sprendimą dėl Senųjų ir Naujųjų Vigonių kaimų žemių ir prievolių.*

Originalas, kuriame trūksta antrojo lapelio dalies — VUB Barčių dokumentų tarpe; be to, 1834 m. to pat dokumento nuorašas, iš kurio paimta trūkstamoji sprendimo dalis — MAB B 3/131 l. 59—60 ir 61—62.

Barčių valsčiaus Senųjų Vigonių ir Naujųjų Vigonių kaimų valstiečiai buvo skundęsi karaliui, kad revizoriaus Delnickio paskirta jiems 1560 metais žemė 1612 metais kitų revizorių, D. Karpio ir Kr. Chaleckio, esanti iš jų atimta ir joje įrengtas palivarkas urėdininkui nuolat gyventi, ir kad tie revizoriai nustatę jiems naujus prievolių nuostatus, kurių jie nepriimą. Karaliaus sekretoriui ištyrus vietoje, Lietuvos D. K. iždo valdytojas J. Valavičius savo sprendimu rado, kad palivarko ten neturį būti, paimtą žemę nusprendęs grąžinti kaimams ir įsakęs visam valsčiui vykdyti prievoles, Delnickio nustatytas. Jie turį duoti ir činšą ir dėklą, o jei laikytojas panorėtų imti pinigais dėklos vietoje, tai turį mokėti ne sena Delnickio taksa, bet rinkos kaina, kuri tuomet bus; karo metu jie turį būti prie karaliaus; laikytojui leidžiama įrengti palivarką, bet tik tuščiose žemėse, nuošaliai, ir valstiečiai turėsią tame palivarke dirbti talkos po 6 dienas per metus. Valstiečiai dėl šio iždo valdytojo sprendimo apeliavo, bet kadangi į šį karaliaus teismą jie nestojo, asesorių teismas iždo valdytojo sprendimą ir išdėstytus jame prievolių nuostatus patvirtino.

Zygmunt Trzeci z bozey łaski krol polski, wielkie xiąze litewskie, ruskie, pruskie, zmodzkie, mazowieckie, inflantskie, a szwedzki, gotski, wandalski dziedziczny krol. Oznaymuiemy thym wyrokiem naszym, yż gdy do nas y sądu naszego przitoczyła się sprawa za apellatią od decretu wielmożnego Jarosza Wołłowicza, podskarbiego ziemskiego y pisarza Wielkiego Xięzstwa Litewskiego, z jedney strony miedzy poddanymi naszemi włosci borcianskiey sioła Wygan Starych y sioła Wygan Nowych powodowey, a z drugiey strony z urodzonym Bazylem Kopciem, dzierzawcą naszym ozskim, przełomskim y borcianskim, odporną, a to o zabranie gruntow ich na folwark nowo założony, ktore ym zdawna w roku tysiąc pięcset szescdziesiątym przez rewizora naszego niebozczyka

Hrehora Dzielnickiego tym obudwum wsiam wymierzono y w używanie podano, a potym w roku przeszłym tysiąc szescset dwunastym przez drugich rewizorow naszych urodzonych Demetrego Karpia, secretarza y dzierzawce naszego eyszyskiego, a Krzysztofa Chaleckiego z Chalcza, dzierzawce wolkinickiego, ktorzi za listem y roskazaniem naszym probe pomiary starey w tych obudwu wsiach czyniąc na tych grunciech, ktorych sią więcey nad pomiare Dzielnickiego okazało y poddani ich niesłusznie używali, folwark tam dla obecnego mieszkania przi nich urzędnika załozyli, powinnosc pewną tak tym dwum wsiam, jako y inszym poddanym naszym borcianskim ustanowili, ktorey to ustawy pomienionych rewizorow naszych ci poddani nie przymuiąc, gdy do nas suplikowali y za listem naszym a za wysłaniem od wielmożnego podskarbiego urodzony Jan Skrzetuszowski, secretarz nasz, dla verificatiey do obudwu tych wsi Starych y Nowych Wygan zieżdżał y tey sprawy miedzy poddanemi a urodzonym dzierżawcą borcianskim podostatku przesłuchawszy na dalszy rozsądek wielmożnego podskarbiego odesłał, za ktorym odesłaniem wielmożny podskarbi, przesłuchawszy dowodow y odwodow obudwu stron, upatruiąc płacz y ciężkosć poddanych, nalazł, yż tam na tym mieiscu folwark stac nie może, ale przichilaiąc się do rewizii niebozczyka Dzielnickiego, ktorey w wątpliwosć nie chcąc prziwodzić y na poddanych nowego ciężaru || wkładac, thę tą ustawe Dzielnickiego y rewizyą przi mocy we wszystkich punktach jey zachowawszy, poddanym włosci borcienskiey we wsi Wyganach Starych, nie wzruszaiąc starey pomiary, jako w reiestrze rewizorskim opisano, włok dwadziescia, a w Nowych Wyganach wlok dwadziescia szesc w granicach y obychodach dawnych z naddawkami do używania ym znowu przisądził y grunty te, co były wzięte od tych dwu wsi poddanym tym, ktorzi przedtym orywali, prziwrocił, zboże jednak, jesli jest na gruntach dworne zasiane, pożąwszy poddani tak wiele jako posiano było oddac do dworu powinni będą. A poddani wszystcy włosci borcianskiey we czterech woytowstwach dzierzawcy swemu zwykłe posłuszenstwo y powinnosci według ustawy rewizorskiey pomienionego Dzielnickiego oddawac y wykonywac powinni, czynsz pieniężny dawac nie jako ciahli, ale jako ludzie osadni, dziakło wszystko spełna, jesli dzierżawca pieniędzmi brac zachce, tedy nie według taxy w starey rewizii opisaney, ale po czemu natenczas na targu będzie, jesli też zbożem, przi woli jego zostawac ma; przi nas na woynie być y roboty swe odprawowac powinni będą; folwark jesliby bez zaymowania gruntow poddanych mogł byc na pustych włokach w swym obrębie na ustroniu, do ktorych by oni nić nie mieli, wolno go dzierżawcy miec, a robote folwarkową tłoką tychże czterech woytowstw poddanemi zarabiac ma — orac dwa dni, żąc dwa dni, siano kosic dwa dni, — ktorą takową tłoke poddani s kazdey włoki osiadłey po szesci dni w całym roku zarobic y zasłużyc maią, a gdy takie szesc dni zarobią, powinien będzie dzierżawca tym poddanym czynszu s każdey włoki po dwunastu groszy litewskich odpuscic y tego od nich nie brac. Od ktorego decretu poddani borcianscy do nas y sądu naszego apellowali, jako to wszystko szyrzey w decrecie pomienionego wielmożne-

go podskarbiego opisano jest. Na roku tedy dzisieyszym, s tey to apellatiey przipadaiącym, urodzony Bazyley Kopeć, dzierzawca nasz ożski, przełomski y borcianski, przez umocowanego swego szlachetnego Andrzeia Janockiego przed sądem naszym stanął y tego roku pilnował, a poddani naszy borcienscy, będąc trzikroc a nad prawo y czwarty raz przez woznego jenerała ziemskiego Jana Rutkowskiego do sądu naszego prziwołani, ani przez sie, ani przez umocowanego swego nie staneli ani się ozwali. My przez pany rady y asesory nasze || [wysłuchawszy zeznania woznego o przywołaniu strony powodowey uczynionego, poddanych borcianskich za niestaniem onych zdać dopuscilismy, a na[a] prawne popieranie pozwaney strony urodzonego dzierzawcę ozskiego ten dekret w. podskarbiego w tey mierze uczyniony we wszystkim zmacniamy y ztwierdzamy, wedle ktorego we wszystkim poddani naszy borcianscy zachowac się y powinnosć opisaną pełnić maią mocą dekretu naszego. Na co dla lepszey wiary do tego dekretu pieczęć naszą W. X-twa Litewskiego przycisniona jest. Pisan w Warszawie dnia XXVI miesiąca julii roku panskiego MDCXIIII.— Gabryel Woyna, podkanclerzy W.X.Lit. — L. S.]

Išlikę parašai: Eustachi Wołowicz, pisarz, referendarz W° X[a] Lit. — K. Terlecki mp. — Cor*ygował* Gralewski.

---

[a] nie.

29. *1617 m. liepos mėn. 6 d. Lietuvos D. K. iždo valdytojo J. Valavičiaus sprendimas, darytas Palangoje, dėl Barčių valsčiaus žmonių skundų prieš savo laikytoją B. Kaptį.*

Orig. VUB Barčių dokumentų tarpe.

Lietuvos D. K. iždo valdytojas J. Valavičius, gavęs karaliaus pavedimą ištirti Barčių valsčiaus žmonių skundus prieš savo laikytoją B. Kaptį, pavedė tuos skundus ištirti rotmistrui Kr. Sadovskiui, kuris šiuo metu esąs paskirtas lydėti barčius su karalaičiu Vladislovu į Rusiją (Maskvą). Nuvykęs revizijos į Barčių valsčių 1617 metų birželio mėn. 1 d., Kr. Sadovskis surašė sprendimą, ištisai įrašytą į šį J. Valavičiaus raštą.

Kr. Sadovskio sprendime sakoma, kad ginčas tarp šalių buvęs dėl dėklos davimo; laikytojas įrodinėjęs, kad ir senesnėmis revizijomis ir 1614 m. asesorių teismo sprendimu nustatyta, kad Barčių valsčiaus žmonės turi duoti dėklą, bet jie nekreipę dėmesio į tą sprendimą ir dvejus metus, t. y. 1614 ir 1615 m., nesą davę dėklos. Laikytojo nusiųsti į valsčių dėklos išrinkti tarnai nemaža sau maisto išrinkę iš barčių ir dėl tų paimtų maisto dalykų barčiai skundėsi. Sadovskio rūpesčiu laikytojas dovanojęs valstiečiams tų dvejų metų dėklą ir Sadovskis atleido laikytoją nuo jo tarnų padarytų nuostolių atlyginimo. Remdamasis esamais nuostatais ir sprendimais revizorius įsakė, kad toliau, pradedant 1617 metais, Barčių valsčiaus žmonės būtinai duotų nustatytą ir rugių ir avižų dėklą. Toliau, dėl kai kurių valsčiaus žmonių skundų, kad laikytojo tarnai atplėšę jų klėtis ir paėmę nemaža pinigų ir kitų daiktų, revizorius, radęs, kad tie kaltinimai yra prasimanyti, nes paklausti vaitas ir suolininkai jų nepatvirtino, kaltinimus atmetė ir skundėjus už nekaltų žmonių šmeižimą nusprendė išplakti. Taip pat ir tuos nusprendė išplakti, kurie buvo sumušę poseniūnio tarną, kuris, algininkams atėmus iš kai kurių valstiečių jaučius, buvęs nusiųstas išlyginti nukentėjusiems nuostolius iš kitų valstiečių. Valstiečiai buvę už tai nubausti, bet seniūną skundę, kad jis nubaudęs juos dėl dėklos. Valstiečiai nesutiko su tuo sprendimu ir apeliavo.

Valavičius, matydamas, kad skundžiamasis klausimas yra išspręstas 1614 m. sprendimu, ir kadangi barčiai į jo teismą nestojo, sutinkamai su savo pirmuoju spren-

dimu, taip pat ir su Sadovskio sprendimu, jų skundą atmetė. Be to, Sadovskis privatiniame laiške pranešė, kad Barčių valsčius visas esąs apimtas negirdėtos savivalės dėl keliolikos valstiečių kurstymo, kurie sau išrenką iš valstiečių maistą ir tuo gyveną, keldami maištą. Įsakoma laikytojui paskelbti barčiams tą sprendimą per 4 savaites ir po to šalys turėsią stoti į karaliaus asesorių teismą.

Jarosz Wołłowicz, podskarbi ziemski y pisarz W° X^a^ Lit°, starosta upitski, ciwun poiurski y gądyngowski, dzierzawca rudnicki etc. Oznaymuię tym moim listem, isz gdy za suplicatią do kro*la* jego mci od włosci borciansky y wyniesieniem przez nich do mnie listu od krola jego mci, abym kogo do pomienioney włosci zesławszy kazał weyrzec w krzywdy ich, ktore mienili miec od zacnie urodzonego jego m. pana Bazylego Kopcia, podkomorzego brzesckiego, dzierzawce oskiego y przełomskiego, — czyniąc ja tedy tey woli kro*la* jego mci dosic, zesłałem tam jego m. pana Krzysztopha Sadowskiego, rotmistrza kro*la* jego mci, y teraz naznaczonego do prowadzenia tychze borciow do Moskwy z krolewiczem jego mcią Władysławem, ktory to p. Sadowski, jako się ta sprawa toczyła, do mnie za appelatią czas naznaczywszy odesłał obiedwie stronie. Na roku tedy przypadłym postanowiwszy sie imieniem jego mci pana podkomorzego brzesckiego szlachetny p. Gabryel Białobłocki z mocą sobie na zysk y stratę przeciwko borciom daną na poparcie tey sprawy, po ktorey mocy przeczytaniu pokazował thesz przywoływanie troie y czwarte nad prawo pospolite przez woznego włosci połągowski p. Walentego Dargowicza y domawiał się, aby byli zdani w niestaynym jako ci, ktorzy sami appelowawszy nie staneli, y mowił temi słowy, isz poddani kro*la* jego mci dzierzawy p*ana* mego borci suplicowali kro. jego m. o pewne krzywdy w tym pismie pana Sadowskiego mianowane, a isz na roku nie staneli będąc po trzykroc — pierszym wołaniem dnia trzydziestego junii, wtorym wołaniem dnia pierwszego julii, trzecim dnia trzeciego julii y nad prawo czwarty raz dnia czwartego julii — w roku teraznieyszym tysiąc szescsetnym siedmnastym przywołani nie stawili się, prosił, aby byli w niestaynym zdani, powiadaiąc, isz sami będąc strono powodową y sami apelowawszy, gdy nie pilnuią, cięzey grzeszą. Czego ja urząd gdy dopusciłem daley postąpic kazawszy, położył przede mną z podpisem ręki y z pieczęcią pomienionego pana Sadowskiego decret, ktory kazawszy przed sobą przeczytac, słowo do słowa w ten act wpisac kazałem, ktory tak się w sobie ma:

Krzysztoph Sadowski, rotmistrz kro*la* jego mci, oznaymuie, isz gdym był zesłany rewizorem z roskazania jego kro. mci a z władze urzędu wielmoznego jego mci pana Jarosza Wołłowicza, podskarbiego ziemskiego y pisarza W° X^a^ Lit°, starosty upitskiego, ciwuna poiurskiego y gądynskiego, dzierzawcy rudnickiego, do dzierzawy jego mci pana Bazylego Kopcia, starosty oskiego y przełomskiego, włosci borciański dla przesłuchania krzywd, ktore sobie bydz mienili ci poddani borcianscy od jego mci pana dzierzawcy swego y od slug jego mci, to jest w braniu owsa y zyta dziakielnego, stałe jakoby nad prawo y ustawy dawne rewizorskie, to jest pana Thomasza Makowieckiego, || kanonika wilenskiego,

pisarza skarbowego, działo się. Ktorą ustawę przede mną czasu terminu swego pokładali pod dattą roku tysiąc szescset piętnastego miesiąca novembra dwudziestego szostego dnia pisany do jego mci pana dzierzawcy borcienskiego, w ktorym pisze krol jego msc, aby nic nad ustawę rewizii poslednieyszy tym poddanym borciańskim nie czynił. A jego msc p. Bazyley Kopec, podkomorzy brzescki, starosta oski y przełomski, dzierzawca borciański, na roku ode mnie jako jego mci panu dzierzawcy, tak y tym poddanym borciańskim naznaczonym, to jest dnia pierwszego junii daiąc o sobie taką sprawe pokładał ustawe rewizii poslednieyszy z podpisem ręki pisarza skarbowego jego mci pana Jana Isaykowskiego, niebosczyka p. Hrehora Dzielnickiego tym poddanym borciańskim uczynioną pod dattą roku tysiąc piętszet szescdziesiat pierwszego, w ktorey ustawie pisze, aby dziakła dawali. Przy tym pokładał decret wielmoznego jego mci pana Jarosza Wołłowicza, podskarbiego ziemskiego y pisarza W° X^a^ Lit., pod datą roku tysiąc szescset cztyrnastego miesiąca maia dnia dwudziestego osmego, w ktorym jego msc pisze, ztwierdzaiąc ustawę niebozczyka pana Hrehora Dzielnickiego, nakazuie, aby ci poddani kro*la* jego mci borcianscy jego m. panu dzierzawcy swemu lub zbozem albo pieniędzmi, jako na ten czas w targu będzie, dziakło dawali, a nie przestaiąc ci poddani borcianscy apelowali na sąd kro*la* jego mci, a za appelacyą ich na roku przed sąd kro*la* jego mci przypadłym stanowił sie jego msc pan Bazyley Kopec, dzierzawca włosci borciańsky, przez umocowanego swego przed sądem kro*la* jego mci, gdzie ci poddani borcianscy za apelacyą swoią jako sami nie stali y o niestaniu swym zadney sprawy sądowi kro*la* jego mci nie dali, zaczym decret sądu kro*la* jego mci przez ich mciow p. assesorow stał sie pod datą roku tysiac szescset czternastego miesiąca julii dwudziestego szostego dnia, ztwierdzaiąc dekret wielmoznego jego mci pana podskarbiego W° X^a^ Lit° i we wszystkim onego przy mocy zostawuiąc. Przy tym pokładał list jego kro. mci pisany do tych poddanych borciańskich, aby ci poddani jako decretowi wielmoznego jego mci pana podskarbiego, tak tesz y decretowi ich mciow p. assessorow we wszystkim posłuszni byli, ktory list kro*la* jego mci otrzymawszy jego msc pan dzierzawca posyłał do tych poddanych borciańskich, aby według decretu wielmoznego jego m. pana podskarbiego W. X. Lit., tak tesz decretu kro*la* jego mci przez ich mci panow assesorow ztwierdzonego, dosic we wszytkim jego msci panu dzierzawcy czynili, czemu ci poddani borcianscy jako decretowi wielmoznego jego mci pana podskarbiego, || tak tesz na stwierdzenie sądu kro*la* jego mci assesorskiego tego decretu nic nie dbaiąc, upornie sprzeciwiwszy się y zniewazywszy list kro*la* jego msci, dziakła oddawać nie chcieli. Jakosz y drugi raz do nich sługe swego p. Szymona Rymowicza, jako p. dzierzawca dał sprawę, dla tego dziakła posyłał do tych poddanych borciańskich, nisli oni w swym uporze stoiąc y za drugim razem postąpic y wydawać nie chcieli. Zaczym jego msc p. dzierzawca borcienski, chcąc przywiesc decreta wysz pomienione do executii, zesłał sług swych do tych poddanych borciańskich dla odbierania tego dziakła, ktore dziakło wybierali ci słudzy z woytami y z ławnikami w tych wsiach będącemi

za jeden rok, to jest za rok tysiąc sesćset szesnasty, nie biorąc nic wiecey, jedną za beczkę zyta po groszy piędziesiąt lit., a za beczkę owsa po groszy dwadziescia cztyry litewskich, co sami woytowie y ławnicy przede mną przyznali, y domawiał się jego msc p. dzierzawca po dekreciech jako jego mci pana podskarbiego, tak y ich mciow panow assessorow y liscie kro*la* jego mci do tych poddanych pisanego, aby bylo wydane dziakło u nich zatrzymane za dwie lecie, to jest za rok tysiąc szescset cztyrnasty y za rok tysiąc szescset piętnasty. A będąc tam sługom jego mci dla odbierania tego dziakła przez niedziel kilka jako zboza roznego y inszych legumin sobie brali, ktorego brania zboza i inszych legumin reiestr przede mną ci poddani pokładali. Ktory reiestr jako zboza i inszych legumin widząc ja, ze do tych szkod za uporem swym przyszli, otrzymałem to przyczyną mą u jego mci p. dzierzawce, ze za te zywnosc, ktorą sobie brali odbieraiąc ci słudzy jego msci to dziakło, tedy za te dwie lecie co by powinni jego mci panu dzierzawcy płacic, to im condonował. Z tych miar widząc ja dobrodzieystwo jego mci p. dzierzawce przeciwko tym poddanym uczynione, co by mieli ci poddani za dwie lecie dziakło płacic, od tych szkod przes sług jego mci nadtrawionych jako jego mci p. dzierzawce, tak y sług wolnych czynię. A od tego czasu widząc ja decreta jako wielmoznego jego mci p. podskarbiego W° X^a^ Lit°, tak tesz y sądu kro*la* jego mci przes ich mciow p. assesorow uczynione y list kro*la* jego mci do tych poddanych borcienskich pisany, aby dziakło wydawali, ja tedy, ktorym jest zesłany z roskazania kro*la* jego m. a z władze urzędu wielmoznego jego mci p. podskarbiego W° X^a^ Lit° dla przesłuchania krzywd y spokoienia tych poddanych z jego mcią p. dzierzawcą, nakazuię, aby począwszy w tym roku tyciąc szescset siedmnastym na kozdy rok zawsze wydawali dziakło tak zytne, jako y owsiane, niczemu się nie sprzeciwiaiąc. A co byli wniesli p*ro*testatią do xiąg ziemskich lidskich ći poddani sioła Starych Wygan na sług jego mci p. dzierzawce jakoby o odbyanie || kleci y o pobranie pieniędzy y inszych rzeczy niemało, tedy ja czasu odprawowania sądu mego naprzod pytałem tych poddanych poiedynkiem, ktorzy sobie mienili bydz szkodę według ich p*ro*testacii na czeladz jego m. p. dzierzawce uczynioney, jako komu szkody wiele się stało. A isz za pytaniem mym w mowie swy z p*ro*testacyą sie swą nie zgadzali a niektorzy y od ny po-odchodzili y ludzi nigdy w tey wsi niebyłych w p*ro*testacii swey kładli, jakosz woyta y ławnika tey wsi pytałem o tey szkodzie ich, jesliby to przed nimi spominali albo od kogokolwiek o szkodzie ich słyszeli, co woyt y ławnik przede mną zeznali, isz biorąc te zywnosc dla sług jego mci p. dzierzawce tych pieniędzy y fant nie brali. A widząc ja rzeczy zmyslone y opowiesci ich na pytanie me z protestacyą oną nie zgodne, tak tesz woyta y ławnika przyznanie, od tego wszystkiego wolnym czynię sług jego mci p. dzierzawce. A za tę ich kalumnią, co do xiąg ludzi niewinnie glosowali, kazałem chłostą skarac tych, ktorzy się sami w tey protestacii mianowali, y tych, ktorzy na utciwey sławie traducowali jego mci pana starostę przed jego m. panem canclerzem swiezo teras a omylnie udawaiąc, jakoby dla dziakła mieli bydz karani. A oni, isz podstarosciego

sługę pobili[a], byli karani, ktory odprawe czynił za woły pobrane przes zolnierzow, aby drugim poddanym zarowno je płacili. Po ktorym decrecie moim ci poddani wysz pomienieni borcianie, nie przestaiąc na nim, domawiali się, aby im apellacya dopusczona była do kro*la* jego m. Ja im tey apelacii dopusciwszy nie do kro*la* jego mci, ale do jego mci pana podskarbiego, jako do tego, od ktoregom jest zesłany z ramienia jego mci dla inquisitii do tych poddanych borciańskich w skargach ich rok zkładam obiema stronam, tak jego mci panu staroscie, jako y poddanym na rossądek w ty sprawie przed jego mcią p. podskarbim na czas pewny, to jest na czas y dzień trzydziesty junii w roku tysiąc szescset siedmnastym tam, gdzie natenczas jego msc bytnoscią swą będzie. I na tom dał ten list moy sądowy jego mci panu staroscie pod pieczęcią y z podpisem ręki mey. Pisan w Borciach we wsi w Nowych Wyganach roku tysiąc szescset siedmnastego miesiąca junii pierwszego dnia. — U tego decretu pieczęc przycisniona y podpis tymi słowy: Krzysztoph Sadowski, rotmistrz kro*la* jego mci. A po podpisie przypisano znowu te słowa: A po napisaniu tego decretu jego msc p. starosta domawiał się, isz idą ci poddani za listem jego kro. mci z krolewiczem jego mcią za listem do Moskwy, aby się nie wymawiali posługą woienną. Tedy nakazuie mianowicie ze cztyrech woytowstw po jednemu stanowic sie za apelacią || tych poddanych przed jego m. panem podskarbim, to jest Mikołaiu Sowostowiczu, Walentemu Pierdowiczu, Andreiu Razukowiczu, Bałtromieiu Pakowszu. A jesliby z tych mianowanych osob nie mog ktory przybydz dla choroby albo inszey słuszney przyczyny, tedy na mieysce nieprzybyłego ci poddani borciańscy inszego powinni posyłac i jako na roku zawitym tij apelatii pilnować. — Pod co się podpisał znowu p. Sadowski tymi słowy: Krzysztoph Sadowski ręką własną.

Potym powiedział pomieniony umocowany, isz to są nie nowe rzeczy, ale przedtym o thosz z roskazania kro*la* jego mci wm., m*iłosc*ywy panie podskarbi, sądziłes w Sokołdce w roku tysiąc szescset cztyrnastym dwudziestego osmego maia tę sprawe y decret swoy z controuersii obudwu stron wydałes, a za apellacią tychze borciow do kro*la* jego mci ten decret wm., mcy p. podskarbi, jest w roku tysiąc szescsetnym cztyrnastym miesiąca lipca dwudziestego szostego dnia we wszystkim wyrok wm. jest stwierdzony y, aby był do executii ten decret przywiedziony, list na to z podpisem kro*la* jego mci do włosci wszytkiey pisany pod tąsz dato jako y decret ukazuie. Jakosz tak moy decret, jako decret i list kro*la* jego m. z podpisem rąk pieczętarskich y pisarskich autentice sprawiony przede mną położył, ktorym decretem krol jego msć przy mocy zachowuie rewizyią niebosczyka pana Dzielnickiego, poddanym włosci borciansky wydany, a potym roskazuię, aby poddani wszyscy włosci borciańsky we cztyrech woytowstwach dzierzawcy swemu zwikłe posłuszeństwo y powinnosci według ustawy rewizorsky pomienionego Dzielnickiego oddawac y wykonywac powinni, czynsz pieniężny dawac nie jako ciahli, ale jako osadni, dziakło wszystko spełna, jesli dzierzawca pieniedzmi brac zechce, tedy nie według taxy starij rewizii, ale po czemu natenczas na targu

będzie, jesli thesz zbozem, przy woli jego zostawac ma. A w liscie z podpisem ręki kro*la* jego mci do poddanych borcianskim pisanym dokłada tymi słowy: „Przeto chcemy miec y roskazuiemy wam, abyscie o tym wiedząc, wedle tego decretu uczynionego w roku tysiąc szescset cztyrnastym dnia dwudziestego maia czynsz pieniężny tak tesz y dziakło dawali y ynssą[b] wszelaką powinnosc wam opisaną, niczym nie ohurywaiąc się, urodzonemu dzierzawcy swemu w tym posłuszni będąc pelnili". — A tak ja Jarosz Wołłowicz, podskarbi zie*m*ski, || w niestannym pomienionych poddanych zdawszy, maiąc przy sobie zacnych łu(dzi), w prawie pospolitym biegłych y umieiętnych, tak wskazuię, isz poddani kro*la* jego m. naprzod powinni byli przede mną za tą apelatią stanąć, poniewasz mnie krol jego mc roskazał na tę sprawę zesłac, i mieli li borcie jaką krzywdę od p. Sadowskiego, u mnie sie mieli poprawy upominac y szukac zwłascza sami będąc powodową stroną, ale isz widzieli, ze mieli niesprawiedliwą y nieprawną, nie dziwuie się, ze przede mną stanąc nie chcieli, zaczym ja dobrze się tij sprawie przypatrzywszy y decreto*m*, tak swoiemu pierwszemu, potym kro*la* jego mci y teraznieyszemu p. Sadowskiego, w ni w czym ich nie naruszywszy, skazuie, aby borciowie posłusznymi ich byli, zakładaiąc na sprzeciwnych winę w prawie pospolitym, kto by decretom kro*la* jego mci posłusznym bydz nie chciał, opisany. A is mi tenze p. Sadowski w liscie prywatnym do mnie pisanym oznaymuie, isz baczy to, ze ta włosc borcienska w niesłychaną swowolę się wdała za pobudką kilkunastu chłopow, ktorzy niepotrzebnymi się włokitami bawią, włosc wszytkę buntuią, po kilkudziesiąt kop sobie na strawe wybieraią y tym wiek y zytło swoie prowadzą ku zgubie niebozat drugich i tak skargami niepotrzebnymi kro*la* jego mci y skarb turbuią y nie przestaną tego zuchwalstwa, poki sie im to nie omierzi. Na co ja podskarbi poglądaiąc, tym wyrokiem mym jego m. panu podkomorzemu brzesckiemu y urzędowi jego borciańskiemu tym decretem moim nakazuię, aby od dnia dzisieyszego za cztyry niedziele borciom ten decret publicowany był y jeden act z podpisem ręki moiey oddac kazał im przes woznego, a to dla tego, aby sie niewiadomoscią nie wymawiali, a drugi takze decret daie dla jego mci pana podkomorzego brzesckiego, przykazuiąc, aby potym tak jego msc pan podkomorzy brzescki, jako dzierzawca osski y przełomski, z drugą stroną poddani borcienscy jako na roku zawitym stawic się po expiracii limitacii przed sądem zadwornym kro*la* jego mci tam, gdzie szczęsliwie naonczas przebywac będzie, stawili sie obie stronie. Jego msc pan starosta sam przes sie albo || umocowanego swego o potwierdzienie tego decretu y o pohamowanie swowolenstwa tij włosci starac sie ma, a włosc borcieńska dla tego, aby oczewisto słuchali wyroku y decretu sądu kro*la* jego mci. A na pewnosc tego wszystkiego, jako sie ta sprawa przede mną toczyła, kazawszy pieczęc moię przycisnąc, reką własną podpisuię. Działo się w Połądze dnia szostego lipca roku tysiąc szescset siedmnastego.

Parašas: Jaross Wołłowicz ręką wllasną. *Vienas antspaudas.* ||

Dokumento nugarėlėje — šio sprendimo pavadinimas: Dekret jego m. p. podskarbiego, kturym approbuie dekret rewizora p. Sadowskiego y odsyła na pokaranie chlopow do kr. jego m.

Be to, šie užrašai:

W Warszawie 20 dnia miesiąca stycznia roku 1618 pierwsze wołanie od actora. — *Parašas:* J. Sokoliński.

22 januarii wtore wołanie. — *Parašas:* J. Sokoliński.

23 jaunarii na trzeciem wołaniu poddani borcienscy się nie odezwali. — *Parašas:* J. Sokoliński.

---

[a] bobili. [b] czynsse.

30. *1633 m. birželio mėn. 20 d. Karaliaus revizoriaus O. Kierdėjaus sprendimas dėl Barčių valsčiaus žmonių skundo prieš savo laikytoją.*

Orig. VUB Barčių dokumentų tarpe.

Karaliaus pasiųstas į Barčių valsčių revizorius Gardino žemės teismo raštininkas O. Kierdėjus sprendė Barčių valsčiaus žmonių skundus prieš savo laikytoją B. Kaptį, kad jis ir jo tarnai skriaudžią juos reikalaudami činšo ir rugių bei avižų dėklų, peržengdami duotus jiems nuostatus. Valstiečiai pristatė kun. T. Makoveckio 1579 m. nuostatų išrašą, kuriame matyti, kad dėklos duoti jiems nebuvo nustatyta. B. Kapčio įgaliotinis pristatė vėlesnius, 1590 metų, Dielnickio nuostatus ir vėlesnius sprendimus ir pareiškė, kad valstiečiai keliolika metų po 1618 m. karaliaus sprendimų mokėję činšą ir davę dėklas, tik dabar, kelių valstiečių pakurstyti, norį nepripažinti vėlesnių nuostatų; Makoveckio nuostatai esą nustoję galios ir prašė jų išrašą atimti iš valstiečių; kai dėl skundo, kad jie buvę suimami ir kalinami, tai buvę daryta vykdant karaliaus sprendimą, kuriame duota teisė bausti neklusnius valstiečius. Revizorius panaikino Makoveckio nuostatus, kaip pakeistus vėlesniais Dielnickio nuostatais, ir nustatė, kad valstiečiai turį duoti činšą ir dėklą arba grūdais arba pinigais ta kaina, kuri bus grūdams apie šv. Martyno dieną (lapkričio 11 d.).

Be to, barčiai skundėsi, kad iš jų reikalauja seimo nustatytų mokesčių ir tais metais, kai jie eina tiltų statyti. Kadangi nuostatuose nustatyta, kad tais metais, kada vyksta su karalium, jie atleidžiami tik nuo činšo, ir kadangi joks seimo nutarimas nesąs atleidęs juos nuo valstybės mokesčių, ir šį jų skundą revizorius atmetė. Revizoriaus sprendimą valstiečiai apeliavo.

Ostaphi Kierdey, pisarz ziemski grodzienski, strukczas kro*la* jego msc, oznaimuię, yz gdym był zesłany za listownem roskazaniem kro*la* jego msc, pana moiego mi*łosciwe*go, do dzierzawy wielmoznego jego msci pana Bazylego Kopcia, casztelana nowogrodzkiego, osskiego, przełomskiego starosty, do włosci borcianskiey dlia przesłuchania krzywd, ktore sobie byc mienili poddani od jego msc pana dzierzawce swego y od sług jego msci w braniu cynszu, dziakła, zyta, owsa jakoby nad ustawy sobie dane. Gdzie na terminie ode mnie za obwieszczeniem urzędownie obiema stronom dnia siedmnastego junii przypadłym we wsi Wiganach pokladali poddani wypis ustawy z skarbu wydany datą roku 1579 miesiąca marca siedmnastego dnia s podpisem ręki pisarza skarbowego xiędza Tomasza Makowieckiego, w ktorym dziakła zadnego ni masz, jeno cynsz goły z gruntu dobrego po gr. 97, a s podłego po gr. 71, prosząc, aby przy tey ustawie zachowani

byli; pokladali przy tym dwa listy kro*la* jego msc y wypis grodzki lidzki actikowanya listu kro*la* jego msci, aby ich pan dzierzawca przy ustawach rewizorskich zachował, a przy tym y dekret wielmoznego jego msc pana Jarosza Wołowicza, generalnego ziemi Zmuidzkiey starosty, naonczas podskarbiego wielkiego W° X-a Lit., pod datą roku 1617 dnia 6 lipca uczyniony za listem kro. msci, ktorym dekretem stwierdza ustawy poslednieisze pana Hrehorego Dzielnickiego y do exekutii kaze przywodzic dekreta assesorskie y kro*la* jego msci, a nadto ustaw zadnych nie pokazowali.

Jego msc pan nowogrodzki na tymze terminie ode mnie złozonym przez sługę swego p. Hrehora Tokarzewskiego pokladał ustawę rewizora kro*la* jego msci pana Hrehorego Dzielnickiego odprawowaną w roku 1590, wydaną z skarbu s podpisem ręki jego msci p. Jana Isaikowskiego, pisarza skarbowego, podług ktorey jego ms pan nowogrodzki od lat kilkunastu po dekretach kro*la* jego msc w roku 1618 dnia 7 febr*uarii* uczynionych wybiera cynsz, dziakła w ustawie opisane, płacąc arędę do skarbu kro*la* jego msci złotych dwa tysiąca pięcset; tegoz dnia 7 febr*uarii* jego kro. mość stwierdza dekret assesorski za apelatią samych poddanych w niestaniu otrzymany. „To ukazawszy proszę imieniem jego msc pana nowogrodzkiego, aby te poslednieysze ustawy dekretami podskarbich, assesorskiemi y kro*la* jego msci stwierdzone, do exekutii przywiedzione przy mocy zostawały, a te wypisy x*ię*dza Makowieckiego jako niepotrzebne, ktore u siebie dla buntow chowaią, skasowane y od nich odebrane były, bo jesliby te przy mocy zostawały, jako oni potrzebuią, było by to z uimą y szkodą kro*la* jego msc skarbu y ledwo by tysiąc złotych oddawali; a yz tu sami pokładali dekret jego msc pana Jarosza Wołowicza, podskarbiego || wielkiego W° X-a Lit., teraznieyszego starosty zmudzkiego, jego msc pan nowogrodzki, pan nasz, maiąc drugi taki podług tego z niemi sie zachowuie nic nad ustawy y dekreta nie biorąc. A co się załuią, ze ich tu wiązano, to byc musiało przywodząc do exekutii dekreta s. pamięci kro*la* jego msc, w ktorych daie moc swowolnych y nieposłusznych karac przymuszaiąc do powinnośći, ktorą jusz lat siedmnaśćie po dekretach kro*la* jego msc pełnią, az teraz za pobuntowaniem ich kilku chłopow chcą znosic poslednieysze ustawy, ktore jezeli staną, jego msc pan moy mniei będzie powinien oddawac do skarbu".

Zaczym ja dobrze sie przysłuchawszy y dekretom roznym roznich czasow od lat 17 za listami kro*la* jego msci skarbowym, rewizorskim w niestaniu y z oczywistey controwersii za apelatią samych poddanych, ktore w roku tysiąc szeset osmnastym dekretem swiątobliwie zmarłego kro*la* jego msci pana naszego m*iesią*ca dnia 7 febr*uarii* są stwierdzone, przypatrzywszy, ustawę poslednieiszą pana Hrehorego Dzielnickiego przy zupełney mocy zostawuię, a ten wypis x*ię*dza Makoweckiego poddanym za potrzebowaniem ich z skarbu dany jako mniey potrzebny, w lat jedenaśćie nową rewizią y ustawą zniesiony, cassuię, ale podług tych ostatnych cynsz, dziakło abo pieniądze podług ceny, jaka o S. Marcinie na zboze będzie, a nie drozey płacic y oddawac powini będą, nic nad tę

ustawę, jako załowali, stacii na dzierzawce względem colendy nie daiąc, ktorą ustawę woitowie dla włości wypisem (s) skarbu wziąc maią. Na ktorym dekrecie poddani Borcian nie przestaiąc, do kro*la* jego msci, pana moiego m*iłosciwe*go apelowali.

Osobliwie załowali, yz od nich urzędnicy pobory z seymu przeszłego uchwalony wyciągaią, ukazuiąc, ze go dawac w tym roku gdy do mostow idą nie powini, zasłaniaiąc sie listem kro*la* jego msci, swiezo w Grodnie dnia 1 junii roku 1633 otrzymanym, w ktorym krol jego msc odsyła po informatią do wielmo*zne*go jego msc pana podskarbiego wielkiego W° X-a Lit., od ktorego z skarbu zadney attestacii o tym, jezeli byli wolni od poboru podczas chodzenia do Moskwy z kro*lem* jego msc s. pamięci, nie ukazali. A weizrawszy w ustawę ich, od nich samych pokładaną, yz tilko od cynszu gdy s krolem jego msc idą wolni byc maią, z dokładem tego, ze serepczyznę płacic, gdyby była z seymu uchwalona albo za listem kro*la* jego msci y podskarbiego, powini, a ze ich constitucia zadna nie uwalnia od poborow y Rzeczpospolita na lidzbie tego by nie przyięła, y jam im płacic y wydawac nakazał, poniewaz w lat 17 jeno dwakroc do naprawy mostow wychodzili, za co cynsz bywał im odpusczony. Y w tym nie przyimuiąc dekretu do kro*la* jego msci apelowali, ktorey dopusciwszy, o ustawę y pobor || złozyłem termin obiema stronom do Wilna na dzien trzydziesty junii w roku tysiąc szeset trzydziestym trzecim. A ten dekret moy za potrzebowaniem wielmoznego jego msci pana nowogrodzkiego panu Tokarzewskiemu jest wydany. Pisan w Borciach dnia dwudziestego junii anno tysiąc szeset trzydziestego trzeciego. — *Parašas:* Ostaphj Kierdei, pisarz ziemsky grodziensky, reką swą. — *Vienas antspaudėlis.*

31. *1637 m. rugpiūčio mėn. 6 d. Karaliaus komisorių sprendimas dėl Barčių valsčiaus žmonių priešinimosi reikalavimui duoti dėklą ir dėl jų dalyvavimo Barčių valsčiaus vietininko Stankevičiaus nužudyme.*

Orig. VUB Barčių dokumentų tarpe.

Paskelbta: lietuviškas vertimas LIS I psl. 197—198 Nr. 231.

Karalius pavedė savo paskirtiems komisoriams Vl. Kerdiejui ir A. Buchovieckiui numalšinti Barčių valsčiaus žmonių maištavimą ir priversti juos vykdyti 1633 metais revizorių nustatytas prievoles. Matydami, kad to valsčiaus Pelesos ir Skalvių vaitysčių kaimai nėra atidavę dėklos už pereitus metus, pareikalavo tą dėklą atiduoti per 8 dienas ir toliau vykdyti visas nustatytas prievoles. Be to, komisoriai nusprendė išvaryti iš valsčiaus Petrą Paceiką, kuris ne mažiau už kitus esąs kaltas valsčiaus vietininko Stankevičiaus nužudymu ir maišto kurstymu.

Wladyslaw Kierdey, podstoli grodzienski, secretarz, Alexander Buchowiecki, starosta philipowski, dworzanin, commisarze krola j. mci, oznaymuiemy, iz zaszło nas listowne jego k. mci pana naszego m*iłosci*wego rozkazanie datą z Warszawy dnia dwudziestego wtorego junii roku tysiąc szescset trzydziestego siodmego, abysmy do dzierzawy Borcianskiey w powiecie grodzienskim y lidzkim lezącey, w dzierzeniu j. mci pana Pawła Sapiehi, dworzanina jego k. mci, bedącey, ziachawszy a rozne we włosci borcianskiey bunty w nieoddawaniu dziakła uskromiwszy, powinnosci

wssytkie podług poslednieyszey ustawy reuizorskiey przez j. mci pana Ostaphieia Kierdeia, pisarza ziemskiego grodzienskiego, wprzod w roku tysiąc szescset trzydziestym trzecim junii siedmnastego dnia uczynioney, a potym decretem sądu jego k. mci zadwornego w tymze roku tysiąc szescset trzydziestym trzecim *miesiąca* julii piątego dnia in toto approbowaney, pełnic nakazawssy, onę do executyi koniecznie przywiedli. Czyniąc my tedy dosyc woli y rozkazaniu jego k. mci pana naszego *miłosciwego*, poniewaz natenczas niektore woytostwa borcianskie z wsiami do nich należącemi, a mianowicie woytostwo pieliaskie ze wsi Leluszow, Pielasy, Pilunow, Pawłoki, Podzitwia, Pomiedzia, woytostwo skolwienskie ze wsi Nowych Wygan, Jatoltow, Dubin, Skireykow, nie zachowuiąc sie według tey reuizyi poslednieyssey, przykładem inssych woytowstw y wsi, w teyze włosci borcianskiey będących, dziakła upornie zbuntowawssy sie dotąd nie wydali, tedy tez my za tym rozkazaniem jego k. mci pana naszego *miłosciwego*, aby w osmiu dniach od daty tego listu naszego to niewydane dziakło za przeszły rok takowym sposobem y ceną, jako inszy oddawali, spelna oddac rozkazalismy, a napotym zeby bez zadnych buntow y contradyctyi wszytkie powinnosci w tey poslednieyssey rewizyi opisane wykonywali, posłuszenstwo wszelakie j. mci panu dzierzawcy swemu y jego || substytutom oddawali, mocą tego decretu naszego commisarskiego wypełniac pod srogim karaniem y winą nakazalismy.

A iz sie to pokazało z inquisycyei y powołania od tych, ktorzy nieboszczyka Stankiewicza, namiestnika borcianskiego, zabili, ze tak w niewydaniu dziakła, jako y w tym mężoboistwie niemnieyszym był buntownikiem, mimo decret krola j. mci, Piotr Pocieyko, ktorym jesliby sie więcey buntow jakich czynic wazył, z włosci precz wygnac nakazano, tedy stosuiąc sie do woli jego k. mci, za affectacyą j. mci pana dzierzawcy onego ze wszytkiey włosci precz wygnac y maiętnosc jego na dwor zabrac rozkazalismy. Działo sie w siele Nowych Wyganach dnia szostego *miesiąca* augusta roku tysiąc szescset trzydziestego siodmego.

Du antspaudai. Parašai: Wladislaw Kierdey, podstoli grodzienski, sekr. jego k. mci, ręką. — Alexander Buchowiecki, philipowski starosta, dworzanin jego k. mci, ręką swą.

Ten pat yra pluoštas Barčių seniūnijos pajamų ir išlaidų apyskaitų. Apyskaitoje už 1636 metus parašyta: Na rozne roschody podczas comissiey, gdy się s chlopami ta comissia odprawowała, na to wszystko wedlug osobliwego regestru, co y comissarzom dało się, wyszło ff. 793/14.

32. *1614 m. lapkričio mėn. 15 d. Lietuvos D. K. kanclerio L. Sapiegos sprendimas dėl ginčo tarp Pajūrio tijūnystės valstiečių ir jų tijūno, žemės iždo valdytojo J. Valavičiaus ir jo patijūnio.*

Iš to pat laiko nuorašo ar gal būt juodraščio, tur būt iš Sapiegų archyvo — MAB B3/131 l. 67—69a.

Paskelbta: kelių ištraukų vertimas LIŠ I psl. 188 Nr. 225.

Esantieji rankraštyje kirčio ženklai nežymėti.

Karaliaus paskirtas teisėju dėl Pajūrio tijūnystės valstiečių skundų prieš valdantį tą tijūnystę žemės iždo valdytoją J. Valavičių ir jo patijūnį Joną Rečkį Lietuvos D. K. kancleris Leonas Sapiega sprendė šalių ginčus ir tikrino tų pat metų rugpiūčio mėn. 26 d. revizorių sprendimą dėl tos tijūnystės. Valstiečių skundas, kad iš jų esą atimti senieji nuostatai, esąs neįrodytas ir dėl to valstiečiai pripažinti baustini už pareigūnų šmeižimą. Kai dėl reikalavimo iš valstiečių didesnio činšo ir kitų prievolių, kaip kad Laškausko (1565 m.) buvo nustatytos, tai kadangi nuo Laškausko laikų pakilus žemės ūkio produktų kainoms valstiečiai už juos gauną daugiau, tai ir mokėti jie turį daugiau. Nustatoma, kad lažininkai turį mokėti činšo nuo valako po 2 kapas 15 gr. ir po 2 dienas savaitėje dirbti ir dar kai kurias prievoles atlikti, o činšininkai, kurie lažo neina, činšo turį mokėti po 4 kapas ir dar kai kurias prievoles atlikti. Dėl skundo, kad valstiečiai yra varomi keltis iš senų sodybų į pelkes, kancleris randa, kad ne tik toje tijūnystėje, bet beveik visoje Žemaitijoje valakų tvarka esanti sudarkyta laikytojų ir jų tarnautojų ir valstiečiai esą iškelti iš sodžių į miškus ir sklypus, todėl patijūnio reikalavimas, sutinkamai su karaliaus įsakymu, keltis valstiečiams į sodžius esąs teisėtas, o miškai telieką ateičiai. Skundas, kad iš valstiečių atimą laisvas ganyklas ir už jas reikalaują didelių mokesčių, pripažintas. Revizoriai neteisingai atleidę nuo mokėjimo už ganyklas, nes valakų nuostatai nenumato nemokamų ganyklų davimo. Dėl skundo, kad neleidžiama sėti vasarojaus, jei lauke dėl šlapumo rugiai liko nepasėti, įsakoma griežtai laikytis trilaukio eilės sėjant. Patvirtinama revizorių nustatyta valstiečiams prievolė duoti laikytojams pusę medaus, nes tai esąs visuotinis krašto paprotys. Dėl skundo, kad reikalaujama eiti sargybos į dvarą, tai kadangi dabar yra pastatytas naujas dvaras ir sargybos reikią, tai valstiečiai, užuot mokėję pinigais už sargybą kaip pirmiau, turį patys eiti į dvarą sargybos. Statant dvaro trobesius valstiečiai turį vežti medžius ir kitaip padėti statybai. Dėl skundo, kad valstiečiams draudžiama daryti alų, tas draudimas patvirtinamas; alų daryti leidžiama tik vestuvėms, ypač draudžiama imti alų ir degtinę iš kitų valsčių ir iš Prūsijos karčiamų. Dėl šienavimo turėsiąs būti karaliaus išleistas nuostatas, o kol jo nėra, valstiečiai turį šienauti ne lažo dienomis, bet iš gvolto. Dėl skundo, kad patijūnis išreikalavęs iš Dulkio 10 kapų išleidžiant dukterį, patijūnis aiškinosi, kad tai buvusi pabauda už neklausymą jo draudimo leisti dukteris į Prūsus, bet kadangi tai tebuvęs vien paties patijūnio draudimas, nepatvirtintas, jam įsakyti sugrąžinti Dulkiui pabaudą (iš viso iš valstiečių teimamas nustatytas pamokėjimas išleidžiant sūnų ar dukterį į svetimą valsčių). Revizoriai yra panaikinę valsčiaus kalėjimą, bet šiuo sprendimu kalėjimas atstatomas. Revizorių atstatytas iš pareigų be kaltės įrodymo Bikavėnų vaitas grąžinamas į pareigas. Valstiečiai turį statyti ir taisyti tiltus valsčiuje. Užimtinę vaitystę įsakoma kaip galima greičiau išmatuoti ir žmones susodinti sodžiais. Be to, nuspręsta dėl baudos už A. Lukoševičiaus užmušimą, dėl Dargienės valdymo duotos jai iki gyvos galvos žemės, dėl jos sūnaus išvarymo iš valsčiaus už susidėjimą su konfederatais ir padėjimą jiems išsirinkti staciją iš valsčiaus valstiečių.

Leo Sapieha, canclierz W. X. L°, mohilowski etc. starosta, od *krola* jego msci, pana mego *miłosciwego*, sędzia delegowany do sprawy miedzy jasnie wielmoznym jego m. panęm Jaroszęm Wołowiczem, podskarbiem ziemskiem y piszarzęm W. X. L. etc., y podczciwunięm je. msci poiurskięm panęm Jąnem Reczkiem zz jedne stronę, a z drugą stronę miedzy poddanymi je. k. msci dzierzawy tegosz jego msci pana podskarbiego s ciuunstwa Poiurskiego, oznaimuię thęm listem moim, isz ssprawiwsy się podlug roskazania y nauki z listu k. je. msci mnie do thei sprawy danego, wydałęm listy innotescen[tii]ei moiei tak do jego msci pana podskarbiego, aby urzennikowi swęmu poiurskiemu pospołu s poddanęmi stanącz roskazał, jako y do poddanych, aby sie z urzęnnikiem od podania im tych listow innotescentiiei moiei w Słonimie za niedziel cztery ku rosprawie stanowili.

Na terminie tedy dzisieiszym za thą innotescentiia moią urzendownie przes woznego podaną przypadłym, strony obiedwie — obwiniona, pan podciwuni, sługa jego msci pana podskarbiego, y załuiącza, poddani k. j. m. tegos ciwunstwa, — oczywiscie przedę mną stanęli, gdzie z actu rewizorskiego, ktory przedę mną na sądzie pąn podciuuni, dnia XXVI miesiaca augusta w roku teraznieiszęm MDCXIIII przes ih msci pp. Jana Talata, woiskiego, y pana Jerzego Bielewica, podstolego zmuczkiego, w ciuunstwie Poiurskiem odprawowanego, pokładal, obudwu stron dowodom y odwodom przypatrzywszy sie y ratiie decretow pp. reuizorow dostatecznie uwazywszy, takowe na wsydkie y kazdą z osobna skargę uznanie moie uczyniłęm:

Napiersza tedy skarga poddanych była
o zabranie im starych ustaw.

Czego isz ci poddani tak na szamego jego msci pana podskarbiego, jako y na urzennika jego msci y przed rewizormi y przedę mną nie dowiedli y na dowodzie ustali, uznawąm poddanych, ktorzy sie autorami supplicatyi donoszęnia tak usczypliwych y kalumny z inquisitiiei pokazą, karania bycz godnymi. A czo sie podwyszęnia czynszow y innych powinnosci, na czo listowne do tychze panow rewizorow k. je. msci roskazanie jest, dotycze, poniewasz sie z regestru nieboscyka pana Łaszkowskiego pokazuie, ze we wsydkich siołach ciuunstwa Poiurskiego włosci zwingowskei gront sredni, dobry opisał, a zboza wszeliakie dobrze w wiekszą cęnę posły y chłopek wsydko, czo mu sie z gospodarstwa urodzi, dobrze drozei przedaie, nis natenczasz, kiedy nieboszczyk Łaszkowski pomiarę włok y ustawę podatkowei powinnosci na nich stanowił, słuszną rzecz byc baczę, aby tesz poddani we wsydkich siołach jednaki czyns pł[acz]ili, pogładaiąncz [n]a wyniosłoscz rzeczy teraznieiszyh. I nakazuię, aby poddani, ktorzy na ciachła sluzbę obroczęni bęndą, cynszu z włoki kazdei na rok po kop 2 y g. 15 lith. płaczili, dwa dni w tydzięn s częm roskazą robic, lathęm tłok sescz nad the dwa dni, a siano gwałthęm wsydką włoscią kosic powinni bęnda; a osadni zas, ktorych na robothę || nie bendzie potrzeba, maią płacic za czyns, zytho, owiesz y za wsydkie insze w ustawie gener[alnei] opisane powinnosci z włoki na kozdy rok po kop 4 lith.; — podwodę dalieką rasz w rok, stro[ze] koleią s ciachłemi rowno, kosęnie siana pospołu s ciąchłemi gwalthęm, a na poprawe [dwo]ru y jesli co w nięm nowego potrzeba przyczynic okaze, takze na poprawe stawow, młynow, [fol]warkow, bes wseliakiego jednak ciezaru, zymą drzewa wywięscz y laszy na wsydkich wło[kach] folwarkowych po częsciah przesiekacz powinni bendą.

Na wtory paragraf, isz s starodawnych siedlisk na bagniska ich spycha.

Acz w niem pp. reuizorowie zadnei deciziiei nie uczynili, jednak ja bacząc, ze pomia[ra] y porządki włocne nie tilko w tamtęm[a] ciuunstwie, ale snadz nie liedwie po wsydkei Zm[udzi] w dobrach k. je. msci przes pp. dzierzawce y ich urzenniki sza popsowane y sioła [r]u[mowa]nięm z nych chłopow w laszy y na rozne po polach rozmierzone mieisca przeciwko pr[awu] y ustawie generalnei anni 1557 s. pamięci krolia Zygmunta Augusta ku wielgiei sk[ar]bu k. je. msci y R*zeczypospoli*tei skodzie spustoszone

szą, wiencz y listowne k. je. m. do pp. reui[zorow], aby poddane z lasow na włoki do sioł sprowadzali y w porządku włocznym według pomia[ry] Łaszkowskiego postanowili, roskazanie widząc, uznawam, isz słusnie przes p. podciuu[niego] z roskazania jego msci pana podskarbiego na włoki z lasow y innych rozmaitych mieiscz sprowadzęni y siołami porządkiem włocznym przes p. Łaszkowskiego uczynionym osadzen[i] szą. A laszy, tak the medsedzkie, jako y inne wsydkie w tęm ciuunstwie liezące na przysłe czaszy y pozytki aby wcale zostawały, a poddanym podług ustawy generalnei y statutu W. X. L. art. 15 ros. 10 zabronione y zakazane byly, skazuie.

W trzecięm, isz im wygony wolne podług pomiary
Łaszkowskiego zabrano y od nich wielga dan wyciągaią.

Przypatrzywsy sie pilno, isz u ustawie generalnei s. pamieci krolia Zygmunta August[a] reuizorom y miernikom zadnyh wygonow sielanom do włok przydawac nie pozwolon[o], ale pomierzywszy wygony tak ich podług art. 32 teize ustawy na czaszy przysle [zosta]wic nakazano, wiec ze y p. Łaszkowski pomiarę odprawiwszy (nie mogł) tych wygonow [dacz] sielanom w wolne uzywanie, ale ze nie mogł miec tak wiele poddanich, aby gron[ta] y włoki wsydkie wymierzone niemi osadził, dla tego na przysły czasz y na wolia y disp[oziciią] k. je. msci puscił je, jako sie tho w inszych dzierzawach y dobrah k. je. m. pokazuie, [ze z wszyst]kich włok liesnych poddani osobliwe czynsze płaczą, jakosz y czi chłopi nigdy w w[olnym] uzywaniu tych wygonow nie byli, tilko ciwuniowe tameczni, przeto deciziia pp. r[reuizo]row in hoc passu uchyliwszy, uznawąm, isz the laszy wygonowe albo raczei włoki [liesne], jako y inne zostawione liaszy nie siołom ani sielanom, ale na k. je[go msc y] na podskarbiego, jako dzierzawczę teraznieiszego nalezec maią, a s tyc[h włok wygono]wych isz podług ustawy generalnei cyns był wybierany, słusnie byw[ało] czyniono n[ai]duie y napothęm podług teize ustawy generalnei, a nie podług upodoba[ni]a y wyna[laz]kow pp. dzierzawczow dotąd, poki insza ordinatiia k. je. msci nie nastąmpi, nakazuie. ‖

W czwarthęm, isz nie dopuscza jarzyna siac
thym, ktorzy zythęm dlia mokrosci nie zasieią.

Retractuie decret pp. reuizorow a thęm decretęm moiem uznawąm, aby poddani tameczni wszyszcy w tem ciuunstwie ugory gdy alternathą przypadną w kazdęm poliu zostawowali pole wsydko ugorowe, nic na jarzyne nie zostawuiancz, zytne zythem, a jarzynne polie jarzynami spolnie y zgodnie zasiewali, takze laszy na włokach swych przesiekac, włoki przerabiac y porządnie naprawowac bendą powinni.

W piąthem o spustoszęnie y zabranie pscoł.

Przychyłaiąncz sie w tych kraiach do zwyczaiu pospolitego, rewizyią pana Laudanskiego y pana Thołoczką potwierdzonego, isz chłopi y poddani miodow wselakich panom y dzierzawczom swym po połowiczy dawac powinni, przeto w tem paragrafie nakazuię, aby czi poddani włosci ciuunstwa Poiurskiego miodow, ktore w siołach przy domach swych maią,

połowiczę jego msci panu podskarbiemu oddawacz powinni byli, a drugą połowiczę szobie brali, ktorą im wolno bendzie przedac komu chczą, a bendzieli chcział urzennik y thei drugei połowice od nich dostac, ma onę połowiczę płacic tak, jako w targu nathenczasz miod bendzie, krzywdy w thęm poddanym nie czyniącz, gdysz miod jednego roku bywa tanszy, a drugiego drosszy. ⟨Appell. poddani.⟩[b]

W szostęm, isz w strozą ich spędza, ktorei nie powinni.

Poniewasz teras dwor nowy potrzebnie zbudowano, ktory strozei potrzebuie, więncz y przedthęm, chocz dworu nie było, poddani strasz pieniezną do skarbu oddawali, przeto zdanie w tęm paragrafie pp. rewizorow approbuię y nakazuie, aby po dwu strozow koleią nawet chocz y koliei w roku jednym windzie, wsydka włoscz, tak ciahli, jako y osadni, zarowno do dworu dawali. A pod bytnoscz jego msci pana podskarbiego, dzierzawczy tamecznego, strozow ile bendzie potrzeba do dworu włoscz wsydka dawac bendzie powinna.

W siodmęm, o budowaniu dworu.

Isz tha jest powinnoscz kozdego starosty y dzierzawce w dobrach k. je. m. dwory y folwarki budowac, pozydkow przyczyniac y przymnazac, uznawąm, isz słusnie, potrzebnie y podług powinnosci jego mscz pąn podskarbi kost y nakład swoi na tho wazącz dwor then y dwa foluarki buduie, — i nakazuię, aby na wseliaką budowania tego potrzebę poddani thei włosci ciachli dniową robothą, a osadni, gdy im od urzendu roskazano bendzie, wozęnie drzewa y inne potrzeby odprawowac powinni byli, jednak zeby tho było discrete, nie z wielgiem uciążęniem poddanich.

W oszmęm, o zabronieniu robienia piwa.

W ktoręm isz pp. rewizorowie zadnei decizyiei nie uczynili, takie zdanie swoie czynie: || poniewasz prywatne w domieh warzęnie piw, palienie gorzalek y nad ustawe generalną s. pamieczi krolia Zygmunta Augusta y nad ordynatiią Łaszkowskiego y nad prawo pospolite, ktore karcm pokątnych y priuatnych zakazuie, nie tilko ku skodzie w czopowym R*zeczypospolit*[ey] y w kapczyznie pp. dzierzawczom, ale tesz ku wielgey occazyiei sweiwoliei, zniewazęni[u] zwierzchnosci y ku wypełnieniu wielu sprosnych excessow przes poddanych działo [sie], przetho nakazuię, aby in posterum prywatnie piwa warzyc, gorzałki palic poddan[i] nie wazyli sie y zeby im thęn zwyczai ich srogo był zabroniony, wyiąwszy kiedy by kto[ry] poddany szyna zęnił albo czorkę zamąsz wydawał; nathęnczasz za pozwolieni[em] urzendu y arendarzowym, — czego im tesz urzęnnik y arędarz bronic nie ma, — moze ta[k] wielie, ylie mu do takiei sprawy potrzeba bendzie, a nie wienczei piwa zwarzycz, a z[eby] podstępkowi w warzęniu piwa zabiezało, znaiduię y tho bycz potrzebną, aby p[odda]ni tamci s cudzei włosci y pruskich karcm na potrzebę swą piwa y gorzałki [nie] brali ani do obczych karcm chodzili, tilko do zwyczainych y pozwolonych od urzęnd[u] w siołach swoich, gdysz tego wsędzie panowie bronią.

W dzięwiathęm, o koszęniu siana.

Aby sie nieopiszanięm y nieoznaczęnięm sianozenci dwornei poddanym do ustawicz[nego] nabiegania y narzekania napothęm occaziiei zabiezało,

znaiduie, isz na wymierzenie sianozenci dwornych, ktore chłopi kosic maią, jest ordinatiia k. je. m. potrzeb[na], a interim, nisz na tho ordinatiia k. je. msci nastąmpi, podług paragrafu w tem decreci[e] pierszego poddani tak ciachli, jako y osadni, z gwałtu, nie dniową robothą, kiedy y k[ęn]dy roskażą, koszęnie siana odprawowac bendą powinni.

W dziesiąthęm, isz bierze od dziewki albo
ssyna, gdy sie w cudzei włosci zęni, po kop 12.

Poniewasz pan podciwuni dostatecnie wywiodł, isz kunice nie bierze, tilko zwy[czai]ną y w rewizyach opisaną tak od ssyna, jako y od dziewki, gdy w cudzei włosci [zeni] sie, y tho, ze the kop 10 na Dulkisie nie za kuniczę, ale za winę, isz nad zak[asz corkę] dał do Prusz zamasz, wziął, przetho od załoby generalnei poddanych pa[na] podc[iwu]niego wolnym czynie.

A strony thei winy, ktorą pan podciuuni wział na Dulkisu, isz nad zakasz corkę da[ł] do Prusz zamasz, poniewasz pan podciuuni priuatnie, nie dołozywsy sie wyszei zw[ierz]chnosci, szą̨m tęn zakasz uczynił y za przestępstwo wine postanowił, przeto p[odług] decretu reuizorskiego za przysięgą ma thę winę pan podciuuni wrocic Dulkisz[u], a interim o takowych małzenstwach y s heretikami poddanych spowinowa[ceniu] declaratiiei od k. je. m. prosic.

W wiedęnastęm, isz biie, morduie, do wieziẹnia sadza, winy bierze.

Poniewasz na takową załobę poddanych jusz zasedł decret jego msci pana p[ods]karbiego, ktory przede mną pan podciuuni pokazował, przetho według rzeczy jusz [rozsą]dzon[ei] || pan podciwuni ma sie s tęmi poddanęmi obchodzic, a wieziẹnie tho, ktore pp. reuizorowie w tem paragrafie decrethęm swym zniesli, isz na posstrach wystempnym y na pohamowanie złosci ludczkiei prawo wseliakiego wiezienia pozwala y miec roskazuie, znowu ma bycz restaurowane. Woith takze bykowianski, isz go pp. reuizorowie na gołą powiescz prawęm nie przekonanego z urzendu złozyli, nakazuię, aby był do urzendu swego przywroczony, a jego mscz pan ciuun ma tego doirzec, jesli thęn czlowiek według powinnosci urzendu swego przystoinie s poddanymi obchodzi sie.

O zabiczie syna Andrzeia Łukaszewicza y o zranienie drugiego.

Ma przysiąncz samotrzecz then, komu ss prawa nalezec bendzie, isz tęn nieboscyk ani gwałtu wołał, ani tego sługi bił, ale beswinnie jest zabithy od Krzynieczkiego, sługe p. podciuuniego, takze y then drugi o zranienie swoie, a po wykonaniu przysiegi thęn Krzynieczki głowszczyznę zapłacic, takze poranionẹmu nawiaskę powinien bendzie; przysiege dzien trzeci po publicatiiei na włosci tych decretow myh składą̨m.

Sstrony Magdalẹny Dargiowei, isz ją przeciwko przywilieiom
krolow ih msci pod jurisdicia ciuunstwa Poiurskiego przymuszaią.

Uznawą̨m, isz według [c listu zawartego c] s. pamieci krola jego msci Augusta przy tych dziesiączi włokach ma zostawac do zywota swego y zadnych podatkow dawac y powinnosci pelnicz nie powinna oprocz poborow na seimie uchwalonych, wsakze przecie do jurisdiciiei ciuunstwa Poiurskiego nalezecz ma, a isz w oddawaniu poboru dobra thę, ktore z łaski k. je. m.

trzyma dozywotnie, mieni bysz sliacheczkiemi, tedy in posterum aby postempkiem them dobr k. je. m. w ziemstwo nie zaciagneła, pobory ma oddawac do ciwuna, jako z dobr k. je. m., a nie jako s slacheczkich.

A sstrony Piotra, szyna thei Dargiowei, poniewasz sie dostatecnie pokazało s sędziow subdelegowanych od pana podciuuniego, isz zdradę z niektorẹmi ludzmi swowolnymi w wybieraniu staczyi przeciwko dobrom k. je. m. trzymał y ku wiekszęm ucziązęniu poddanych jego k. msci regestra confederathom dawał, przeto decret pp. rewizorow retractuie a uznawam, isz słusnie za takowy exces swoi wygnaniem z włosci jest skarany y wiekszego karania był godzięn, |[d] y thęn decret pp. subdelegatow in toto approbuie [d]|.

O poprawie mostow.

Czo sie tesz jesce tknie robienia y poprawiania mostow w miasteczku Zwingah na rzęce Jurze, takze y drugich mostow w liesie na goscinczu Tylzienskięm y Kroliewieskiem ze Zmudzi miedzy siołami Woinutą y Gorainami bendaczich, tedy ich budowanie y naprawowanie podług postanowienia rewizorskiego na włoscz oboię poiurską, to jest chwieidanską y zwingowską, wkładam, aby || za porozumieniem sie albo oznaimieniem sobie, gdy jęno potrzeba bęndzie, urzęnnicz[i] tameczni obudwu tych włosci terasz y napothem bendaczy poddanym zawse porządni[e] budowac y naprawowac kazali y sami tego dogliądali.

O pomierze woitostwa uzymtynskiego.

Acz o pomierze tego woitostwa pp. reuizorowie cognitiia opuscili, jednak ja bacząc, isz przes zwłokę pomiary tego woitostwa prowent skarbu k. je. m. ginie, uznawąm bycz rzecz potrzebną, aby jako naiprędzei porządkiem włocznęm podług listu k. je. m. reuizorskiego tho woitostwo pomierzone y siołami na takowęm czynszu [y po]winnosciach, jako y inne sioła, osadzone y postanowione było.

A isz sie w tęi controuersiiei pąn podciuuni protestował na thę poddane, isz dlia ich uporu y nieposłuszęnstwa y włokith w tei sprawie częstych tak do dworu k. jego msci, jako y na rozne insze mieiscza o niemałą skodę przysedł a zathęm domawiał sie [o] winy na tych poddanych. Przetho w thęm punctczie odszyłąm do jego msci pana pod[skar]biego, aby jego mscz s tych ludzi, jako swei własnei jurisdiciiei nalezancych, panu p[odci]wunięmu sprawiedliwoscz uczynił.

A po takowych decretach myh y przes kogokolwiek wolia k. je. m. bendzie publicowaniu ich poddani wszysczy włosci thei ciwunstwa Poiurskiego maią sie w powinnosci tu opiszanei y posłuszenstwie wseliakiem zwierzchnosci urzęndowei pod win[ą] według zdania jego msci pana ciwuna postanowioną zachowac y pod nagro[dzęnięm] skod wsydkich, jesliby sie jakie za uporem y omieskaniem robothy y powin[nosczi] ich w folwarkach, w sianach, w stawach, młynach stały, ktore de suo pow[inni] bęndą nagradzacz.

A zeby w tei sprawie uznania mego prędszi stał sie effect, jego k. msci oznaimi[c nie] zaniechąm, aby je. k. mscz lubo tho thęmze panom reuizorom,

lubo komu wol[a jego k. m.] bendzie, decret thęn moi, jesli sie jego k. m. podoba, do executiiei przywi[escz kalzac raczył. Działo sie w Słonimie dnia XV miesiaca nouembra roku MD[CXIIII].

Nei parašo nei antspaudo nėra.

---

a tęmtam. b *Prirašyta kita rašysena.* c *Parašyta kita ranka išbraukus* prywilieiu. d *Prirašyta ta pat ranka.*

1620—1645 m. Pervalko ir Ratnyčios miestelėnų ir valstiečių ginčai su Pervalko laikytojais dėl skriaudų.

33. *1620 m. kovo mėn. 31 d. Karaliaus teismo sprendimas dėl Pervalko valsčiaus miestelėnų ir valstiečių apeliacijos skundo prieš revizorių sprendimą jų byloje su Pervalko laikytoju dėl jo daromų skriaudų.*

Iš įrašo Lietuvos Metrikoje — CGADA f. 389 kn. 300 (II A/86) l. 71—74 Nr. 10.
Paskelbta: kelių ištraukų vertimas LIŠ I psl. 190 Nr. 227.

Pervalko miestelėnai skundėsi įvairiomis laikytojo daromomis jiems skriaudomis ir apsunkinimais. Dėl skundo, kad laikytojas įrengęs naują kelią ir tiltą miestelio žemėje; kadangi tas kelias įrengtas, kad karaliui būtų patogiau važiuoti, laikytojas pripažintas teisus, bet tą naują kelią įsakoma užtverti, kad niekas kitas juo nevažiuotų, o senąjį kelią įsakoma atnaujinti. Dėl skundo, kad esą varomi į talką dvi dienas javų piauti, įsakyta eiti po dvi dienas į talką seniūno duona. Taip pat ir dėl varymo žvejoti tinklais revizorių sprendimas patvirtinamas. Dėl skundo, kad laikytojas apsunkinąs žmones pašalinėmis pastotėmis — skundas atmestas, bet be karaliaus raštų niekam neturį būti duodama pastočių. Dėl skundo, kad laikytojas savinąsis keltą ties miesteliu ir verčiąs pusę kelto taisyti miestelėnus, o antrą pusę valstiečius; kadangi miestelėnai neįrodė savo teisės laikyti tą keltą, jis paliktas laikytojo žinioje, bet Pervalko valsčiaus žmonės turį būti laisvi nuo kelto rinkliavos, nes jie stato keltą. Dėl skundo, kad laikytojas atėmęs miestelio pievos sklypą, kuriame rasta rūdos — skundas atmestas, nes rūda priklauso dvarui. Bet tam, iš kurio sklypas buvo paimtas, laikytojas turi duoti atamainą gera žeme. Skundas, kad laikytojas įsteigęs 3 karčiamas prie miestelio ir tuo kenkiąs miestelio žmonėms — atmestas, nes tos karčiamos esančios antrajame Nemuno šone už pusės mylios. Dėl skundo, kad paseniūnis Božimovskis esąs prisipirkęs miestelio sklypų ir neatliekąs nuo jų miestelio prievolių, nuspręsta, kad paprastas miestelio prievoles, ypač bažnyčios statymo jis turįs atlikti, bet pačių miestelėnų prasimanytos mezliavos jam neprivalomos. Vaito skyrimas paliktas laikytojo žinioje. Skundas, kad paimta iš S. Jokūbavičiaus Užubalio sklypas — atmestas, nes tas dalykas yra išspręstas seniau ir šalys tada neapeliavo.

Daug skundų pateikė ir Pervalko valstiečiai. Visų pirma jie skundėsi, kad pagal pirmesnius, 1563 metų, nuostatus kur turėję mokėti 16 grašių, dabar moką 76 grašius, — kadangi karalius buvo pavedęs revizoriams nustatyti mokesčius atsižvelgiant į dabartinius mokesčius gretimose seniūnijose, nežiūrint į senus nuostatus. Revizoriai prilygino Pervalką Mastams, o ne kitoms seniūnijoms ir pajamų padidinimo nesprendė. Klausimo sprendimas atidedamas ir karaliaus vėliau bus tuo reikalu pranešta. Dėl skundo, kad pirmiau turėję eiti dirbti po 2 dienas savaitėje, o dabar turį dirbti visą savaitę, nustatyta, kad turį dirbti po 3 dienas savaitėje kaip visose kitose seniūnijose, ir nuo kiekvienos abiejų vaitysčių turį eiti po 3 žmones į sargybą. Dėl žvejojimo tinklais žiemą, dėl šienavimo talkų, dėl pastočių į Lomžą, į Vilnių, į Karaliaučių — palikta kaip nustatyta revizorių. Dėl skundo, kad išvarius žmones iš Netikšonių kaimo, jo vietoje įrengtas palivarkas — kadangi tai padaryta karaliaus naudai ir pelnui — revizorių sprendimas dėl to patvirtinamas. Dėl paimtų Noruševičių kaime žemių dvarui iš tų valstie-

čių, kurie išeina ieškodami uždarbio į kitą kaimą, pripažinta, kad išėjusių valstiečių pamestos žemės imti dvarui tinka, tik laikytojas neturįs atimti sklypo iš to, kas gali jį laikyti. Dėl mokėjimo Gerdašių kaime už valakų galus — kadangi tuos galus priplovė Nemunas — už juos turi atskirai mokėti. Sprendime išspręsti ir kai kurie kiti valstiečių skundai.

Decret miedzy dzierzawcą przewalskim a poddanemi tameczniemi.

Zygmunth III etc. Oznaimuiemy tym listem decretem nassym, isz przytoczyla sie sprawa przed nas y sąd nasz z appellatiey od sądu rewizorow naszych urodzonych Jerzego Scipiona Campo, podkomorzego grodzenskiego, y Mikolaia Sopocka y suplik nam podanych miedzy urodzonym Krzisztophem Gieszkowskiem, dzierzawcą przewalskim, z jedney, a paddanemi naszemi tak z miasteczka Przewalki, jako z siol, do tey dzierzawy Przewalskiey należących, z drugiey strony.

Postanowiwszy sie oczewisto obiedwie strony, z miasteczka Przewalki skarzyli:

Naprzod o to, isz na gruncie mieyskiem drogę dzierzawca uczynił y most na niey zbudować kazał, a gwoli tey drodzę dwa place mieyskie odiął y wygonu mieysckiego częsc jednę do swego ogroda przywlaszczył, drugą na swoy pastewnik obrocił. Poniewasz te drogę z dworu Przewalskiego dla iepszego y sposobnieyszego przeiazdu naszego uczynił y most na niey zbudowac kazał, wolnym od tey skargi dzierzawce czyniemy, jednak thę || drogę nową ma zagrodzic tak, zeby jey nie uzywano, chiba my sami, gdy tamtędy nam droga przypadnie, a starą drogę ma odnowic.

Druga, isz thloki we zniwa dwa dni gwaltem robic kaze. Poniewaz dzierzawca rewizią Woyciecha Tolwinskiego roku tysiąc pięcseth pięcdziesiąt wtorego pokazuie, w ktorey trzy thloki sluzyc nakazano, takze inwentarz podania teraznieyszemu dzierzawcy w roku tysiąc szescseth jedenastem producował, ktorym dwa dni thluki na chlebie staroscinym nakazano, by w uzywaniu tego zawsze było, przeto my nakazuiemy, zeby dwa dni thluki na chlebie staroscinym odprawowali.

Takze, isz do niewodu wyganiaią. W tem punkcie decret rewizorski stwierdzamy.

Trzecia, isz na podwodę ludzie obce odwozic roskazuie, przez co konie im giną y niszczeią. Poniewaz nie dowodzą, zeby miał ich temi podwodami obciążać y zeby ktoremu konie zgineli, wolnym od tey skargi dzierzawce czyniemy, jednak bez listow nassych nikomu podwod pozwalac nie ma.

Czwarta, isz podstarosci przewalski, dwu koni z miasteczka wziąwszy na podwodę, nie wrocił ich. Ma dzierzawca sprawiedliwosć s podstarosciego uczynic y dowiedziec sie, kto tey zguby przyczyną, takze z woyta, ktory mieszczaninowi konia na podwodę wziął.

Piąta, isz nad przywiley s. pamięci krola Stephana, ktorym targi na dzien niedzielny są w tym miasteczku złozone, targowego z mieszczan po dwunastu groszy litewskich bierze. Ponieważ od decretu rewizorskiego nie appellouali, stwierdzamy decret rewizorski.

Szosta, isz na rzece Niemnie pod miasteczkiem przewoz, s ktorego pięcseth zlotych do skarbu placywali, sobie przywlascza y pozytki na sie z

niego bierze, przy tem tesz przymusza ich polowice promu naprawować, a drugą poddanym z wlosci. Poniewaz zadnego prawa mieszczanie na ten przewoz nie ukazali, ma ten przewoz przy dzierzawcy zostawac, isz jednak poddani || przewalscy przewoz buduią, wolny miec maią przewoz tako z miasta, jako z sioł poddani y nic od niego płacic nie powinni y dozorcy tego przewozu nic od nich brac nie maią, a dzierzawca ma doyzrzec, aby dobry był przewoz.

Siodma, iz dzierzawca na łąkach mieysckich grunt, na ktorym sie pokazała ruda, na dwor odiął. Poniewaz ten grunt zadnego pozytku miastu nie czynił a rudy własnie dworowi należą, słusznie na dwor ten grunt obrocił, jednak zamiane za to gruntem dobrym temu dac, czy ten grunt beł, dzierzawca powinien.

Osma, iz przymusza ich trzy dni do niewodu ryby łowic y z rybami po targach rozsyła przedawac. Dekret rewizorow naszych we wszytkim stwierdzamy.

Dziewiąta, iz gdy pobor uchwalą, tak z gruntow osiadłych, jako y pustych rowno bierze. I w tem decret rewizorsky stwierdzamy.

Dziesiąta, iz pod miasteczkiem Przewałką założył karczem trzy ku szkodzie miesczan. Poniewaz z drugiey strony Niemna z wielkim pozytkiem y dogodą ludziom podroznym w pulmilu od miasteczka the karczmy zbudował, wolnym od tey skargi dzierzawce czyniemy.

Jedennasta, iz Borzymowsky, podstarosci przewalsky, nakupiwszy gruntu mieyskiego włok kilka y w miescie mieszkaiąc, powinnosci y podatkow mieyskich nie oddawa. Poniewaz ten Borzymowsky jednakowymze prawem, rowno z miesczany, ni maiąc zadney libertaciey, te grunty trzyma, ma zarowno powinnosci mieyskie zwykłe, a osobliwie budynek koscioła y około koscioła pełnic, jednak od tych podatkow, ktore sami dobrowolnie na swoie priuatne y niepotrzebne drogi zkładaią, wolen zostaie.

Dwunasta, iz im woita obierac nie pozwala. Poniewaz zadnego prawa na obieranie woita nie pokazali, podawanie woita zostawa przy dzierzawcy, tego jednak postrzegać powinien, aby na woitowstwa ludzie dobre, cnotliwe, bogoboine y sposobne podawał.

Trzynasta, iz potomkom Sienka Jakubowicza zascianek Ozubol [a] rzeczony odiął y do paszni dworney przyłączył. Poniewaz ta sprawa w roku tysiąc szescset trzynastem przed reuisorami naszemi toczyła sie y potem za listem naszym do wielmoznego Jarosza Wołowicza, podskarbiego naonczas ziemskiego W°X^aL°, odesłana była, a on z ramienia swego urodzonego Jakuba Koncewicza, chorązego grodzienskiego, dla wywiedzenia sie y skutecznego tey sprawy uspokoienia zesłał, a za apellatią od decretu jego tenze wielmozny podskarby za oczewistą controuersią obudwu stron ten zascianek do folwarku przewalskiego przysądził, na ktorym decrecie obiedwie strony przestały a nie appellowali, my, ztwierdzaiąc decret podskarbiego, wolnym dzierzawce czyniemy y do folwarku przewalskiego ten zascianek przysądzamy.

| [b] Ze wszytkiey [b] | włosci przewalskiey, tak z donarzewskiego, jako z czertnickiego woitowstwa, na tegoz dzierzawcę przewalskiego skarzyli:

Naprzod, iz nad dawne ustawy y reuisie, a mianowicie Hrehora Dzielnickiego w roku tysiąc pięcset szescdziesiąt trzecim, czynsze y podatki wyniosł, mianowicie, co przedtym po szesnastu groszy płacywali, teraz po siedmdziesiąt szesciu groszy płacą. Poniewaz reuizorowie od nas na to do tamtey dzierzawy zesłani byli, aby, nie poglądaiąc na dawne ustawy, conformuiąc sie do folwarkow dzierzawy Grodzienskiey a osobliwie do lesnictw wielmoznego Jarosza Wołowicza, starosty generalnego ziemie Zmuidzkiey, podatki y powinnosci stanowili, a ci reuizorowie, uwazywszy, iz insza conditia tych czasow, a insza dawnieyszych beła, a ustawy wiecznosci nie maią, y ze grunty y przysady dzierzawy Przewalskiey włosci mostowskiey podobne y rowne są, nakazali, aby po kopie litewskiey z włoki czynszu płacili, — my ten decret reuisorsky, chcąc sie dostatecznie informowac, dla ktorych przyczyn ci reuisorowie porownali dzierzawe Przewalską z Mostami, a nie z inszemi dzierzawami grodzienskiemi, a osobliwie lesnictwy wielmoznego Jarossa Wołowicza, starosty generalnego ziemi Zmuidziey, y dla czego auctii w pozytkach y prouentach || nie uczynili, co od nas w poruczeniu mieli, zawiesilismy do dalszey informatiey naszey, ktorą na pismie damy.

Druga, iz co przedtym na robote po dwa dni chodzili, teraz cały tydzien robic muszą. Poniewasz we wszytkich dzierzawach naszych, a osobliwie Grodzienskiey, po trzy dni robote za decretem nassym postanowiono, przeto tesz y w dzierzawie Przewalskiey roboty trzy dni na tydzien nakazuiemy; takze, yz oboie woytowstwa jednakie czynsze, roboty y podatki odprawuią y straż jednaka, to jest po szesciu z obudwu woytowstw, po trzy z jednego woytowstwa odprawowac maią.

Trzecia, isz do niewodu zimie codzien przymuszaią. Isz w tem punkcie decret rewizorski zaszedl, my go stwierdzamy.

Czwarta, takze strony koszenia siana thluk — wedlug decretu rewizorskiego zachowac sie maią.

Piąta, isz ich na podwody do Łomze, do Wilna, do Krolewca pędzą. I w tem ma sie wedlug decretu rewizorskiego zachować, a co teraz wziął, ma wrocić.

Szosta, isz, zegnawszy poddanych ze wsi Nietikszowicz, folwark zbudowal y poddanym zarabiać roskazuie. Poniewasz s pozytkiem y prowentem nassym ten folwark zalozyl, decret rewizorski stwierdzamy s tym dokladem, ze nie dwa dni, ale trzy dni w tymże folwarku robic powinni.

Siodma, isz we wsi Naruszewiczach, gdy poddany ktory dla zarobku do inszego siola odeydzie, dzierzawca grunty jego zabrawszy na dwor obraca. Stwierdzamy y w tem decret rewizorski, tak jednak, ze jesliby ktory s poddanych trzymac mogl te grunty, dzierzawca nie zganiał poddanych y gwaltem nie odeymował, a ktory by precz poszedl y grunt porzucił, aby pusto y bez pozytku nie lezał, slusznie na dwor obrocic y poddanemi zarabiać, telko nie więcey nad trzy dni.

Osma, isz we wsi Gierdaszowicach[c], odiawszy konce wlok, kazę z nich sobie placic. Poniewasz rewizorowie naszi ex re oculis subiecta uznali, isz

te konce nad wloki ich, ktore maią spelna, Niemen przytrącił, jako || s przyleglego sobie nad pomierzone wloki, iz placę slusznie placic uznawamy, zaczym y decret rewizorski stwierdzamy.

Dziewiąta, isz podstarosciemu przewalskiemu na kazdy dzien robic muszą. Nakazuiemy, zeby do zadnych powinnosci nad te, ktore są jusz opisane, to jest trzy dni na tydzien, robic nie byli powinni, byle nie robili indziey, jedno co do starosty przewalskiego nalezy.

Dziesiąta, isz po zabiciu Bucelle pobor wybrawszy, nie wiedziec gdzie podział ani im wrocił. Poniewaz jusz ta sprawa w roku tysiąc szescseth piętnastem przed rewizorem nassym Jakubem Kunczewiczem, chorązym grodzienskim, toczyla sie y ze kwit poborowy w tey sprawie ukazal, ze nie na swą potrzebe obrocił, wolnem go czyniemy.

Jedenasta, isz we wsi Lipnowiczach zabral łąki ich wlasne. W tem punkcie wedlug decretu rewizorskiego, ktory byl w roku tysiąc szescseth dwunastem, zachowuiemy.

Dwunasta, isz xiądz pleban przewalski poddanym siola[d] Swiętobrow odiął grunty ich pewne y dzierzawca o te krziwdy nie czyni. Poniewasz xiądz pleban nie jest pod jurisdictią dzierzawcy y zadney mocy y wladze dzierzawca nań nie ma, wolnym go od tey skargi czyniemy, jednak wolne prawo in foro competenti s xiędzem plebanem zostawuiemy.

Trzynasta, isz Szczęsny woyt, w Lipnowiczach wybrawszy na zolnierza osmnasczie kop litewskich, na swoy wlasny pozytek obrocił. Poniewasz nie wywodzą z obudwu stron dostatecznie, zeby to na prywatny pozytek woyta pasć mialo, ma weizrzeć dzierzawca nasz, kto wziął ten podatek y na czy pozytek obrocił, y sprawiedliwosć s tego skuteczną uczynic.

Czternasta, isz dzierzawca nasz przewalski czterech traczow s tey dzierzawy wypędził. Poniewasz to jest prywatna krziwda traczow, a oni o thę krziwdę swą nie czynią, wolnym dzierzawce od tey skargi czyniemy.

Pokładał przed sądem nassym urodzony dzierzawca || przewalski list zaręczny, ktory nan[e] Paweł Tomkowicz, mieszczanin przewalski, z cancellariey naszey wyniosł, aby odpowiedzi nie czynil y na zdrowie jego nie nastempował, ktory my jako niesluszny znoszemy y cassuiemy.

Na co dla lepszey wiary pieczęć W[o] X[a] Lit[o] przycisnąc roskazalismy. Dan w Warszawie dnia XXXI *miesiąca* marca roku panskiego MDCXX.

Originale parašai: Albrycht Stanislaw Radziwiłł x. na Olyce, podkan. W. X. Litt.° — Stephan Pac pissarz.

---

[a] Ozobul. [b] *Pakartota.* [c] Gierdaszonicach. [d] siolo. [e] nam.

34. *1633 m. liepos mėn. 8 d. Karaliaus Vladislovo IV įsakymas Pervalko valsčiaus miestelėnams ir valstiečiams nustoti maištavus ir paklusti savo laikytojui.*

Orig. VUB — Pervalko dokumentų tarpe.

Władysław IV, z łaski bozey krol polsky, wielkie xiąze litewskie, ruskie, pruskie, zmoydzkie, mazowieckie, inflantskie, a szwedsky, godsky, wandalsky dziedziczny krol, obrany wielky car moskiewsky. Woytom, ławnikom

y wszytkiemu pospolstwu tak w miasteczkach, jako we włosci przewalskiey. Oznaymuiemy, yz mamy wiadomosć, ze wy na decreta s. pamięci krola jego msci y reuizy jego *krolew*skiey msci ostatniey, powinnosci robot urodzonemu Krzysztophowi Gieszkowskiemu oddawac nie chcecie, owszem bunty czyniąc, z posłuszeństwa wyłamuiecie się. Przeto chcemy miec y roskazuiemy, abyscie wszelakich buntow zaniechali, ale zwykłe posłuszenstwo y powinnosci dzierzawcy samemu oddawali pod srogim karaniem, inaczey nie czyniąc. Dan w Wilnie dnia VIII *miesiąca* julii roku panskiego MDCXXXIII°, panowania krolestw naszych polskiego I° a szwedzkiego II° roku.

Lietuvos d. k. antspaudas ir šie parašai: Vladislaus rex — Marcian Tryzna, referendarz y pisarz W°X^a Ltskg.

Užrašas: Do mieszczan przewalskich, aby dzierzawcy swego posłuszni byli.

Nugarėlėje parašas: K. Balthazar Darowsky m. p-ria.

35. *1636 m. spalio mėn. 2 d. Karaliaus revizorių sprendimas dėl Pervalko miestelėnų ir valstiečių skundo prieš savo seniūną dėl visokių skriaudų ir dėl seniūno skundo prieš juos.*

Orig. be pabaigos VUB — Pervalko dokumentų tarpe.

Dėl Pervalko miestelėnų ir valstiečių kai kurių skundų išlikusi tėra sprendimo dalis. Visur, kur galima, revizoriai sprendė pagal 1620 metų revizorių Scipiono Kampo ir Sapockos sprendimą, patvirtintą ar pakeistą asesorių teismo.

Visų pirma Švendubrės kaimo valstiečiai skundėsi, kad seniūnas užgrobęs 21 jų galviją ir 8 vežimus šieno. Nors seniūnas ir aiškinosi, jog galvijus ir šieną įsakęs paimti už pinigus, kuriuos buvo atiteisęs klebonui už tai, kad jie buvo užgriebę klebono žemę, bet kadangi tas seniūno sprendimas nebuvo paremtas įstatymų reikalaujamais įrodymais ir spręsta ne pagal įstatymų nustatytą teiseną, iš seniūno atiteista atlyginti Švendubrės valstiečiams baudas, galvijus ir šieną, viso 171 kapą 30 grašių.

Dėl skundo, kad seniūnas sumušęs 4 kaimo suolininkus, be to, pagrobęs iš Švendubrės valstiečių Ilevičių telyčią ir karvę su veršiuku, seniūnas aiškinosi, kad įsakęs juos primušti, nes jie neklausę, o galvijai esą pagrobti už tai, kad jie nenorėję dirbti daugiau kaip dvi dienas. Kadangi seniūnas nepaklusnumo neįrodė, iš jo atiteista sumuštiems suolininkams po 5 kapas grašių, o Ilevičiams dviguba pagrobtų galvijų kaina.

Dėl valstiečių skundo, kad juos varo dirbti tris dienas savaitėje — kadangi karaliaus asesorių sprendimu yra nustatyta abiejų vaitystių valstiečiams Gardino ekonomijos valsčių pavyzdžiu dirbti po 3 dienas savaitėje — revizoriai, ištyrę Pervalko valsčiaus žemės rūšį ir radę, kad Gardino ekonomijos žemei teprilygsta daržų žemė, o kita žemė tėra visai netinkamas smėlis, todėl nusprendė kreiptis į karalių, ar reikalaus nuo tokių menkų žemių dirbti ne tik dvi, bet ir trečią dieną savaitėje. Bet tuo tarpu pagal karaliaus asesorių sprendimą paliko dirbti tris dienas.

Iš seniūno priteista grąžinti valstiečiams pinigus, paimtus už daugiau kaip dvi pastotes į Karaliaučių, kadangi asesorių teismo patvirtintu revizorių sprendimu seniūnas per metus tegalėjęs reikalauti dviejų tolimų pastočių. Įsakyta ir toliau visam valsčiui išvien šienauti dvaro pievose, o tuščiose žemėse šienauti teturį lažo sąskaita. Dėl skundo, kad velionis vaitas Micuta po tris kartus išreikalavęs iš valstiečių stacijos po 10 lenkiškų grašių, kadangi seniūnas tų pinigų negavo, iš jo nepriteista. Dėl pinigų ėmimo pastotėms į Vilnių su pieno produktais — kadangi pinigai buvo sumetami pačių valstiečių tiems, kas važiavo — iš seniūno nepriteista, tik įsakyta nevaryti pastočių daugiau kaip revizorių buvo nustatyta.

Seniūnui įsakyta grąžinti mirusio Druskinių kaimo valstiečio Simono palikimą jo broliui, gyvenančiam Švendubrėje. Seniūnui įsakyta grąžinti Švendubrės kaimui paimtus iš jo 4 margus Voduose, nes revizoriaus Delnickio jie yra paskirti Švendubrei.

Seniūnui įsakyta grąžinti valstiečiams paimtas iš jų po 1 statinę avižų nuo valako kareiviams algininkams, apie kuriuos tuo metu nebuvo girdėti. Bet reikalavimas atlyginti 16 kapų už žuvis, duotas algininkams, kad neapsistotų, atmestas, nes algininkams stovyklaujant būtų tekę turėti daugiau išlaidų.

Seniūnui įsakyta duoti dvigubą atlyginimą žeme už paimtą iš valstiečių rūdos žemę, kadangi atamaina už rūdos žemę buvo jau nuspręsta Scipiono revizijoje, bet vis dar neduota.

Toliau revizoriai sprendė atskirų kaimų ir atskirų valstiečių skundus dėl įvairių seniūno skriaudų, pavyzdžiui, Švendubrės suolininkas skundėsi, kad seniūnas paėmęs iš jo du avilius naminių bičių ir karvę, kad dėl skundimo revizijos metu jį sumušęs; Krasnikų kaimas skundėsi, kad už pareigas moką po 4 kapas, o vis dėlto nuolat varomi šienauti; Druskonių žmonės skundėsi, kad seniūnas išreikalavęs iš jų 4 kapas už tai, kad pas juos nakvojęs žydas su degtine, ir t. t., be to, daugelis visokių skundų dėl įvairių seniūno išreikalavimų, žemės ir kito turto paėmimo. Dėl daugumos šių skundų revizoriai rado seniūną kaltą ir priteisė iš jo valstiečiams.

Za wolą y rozkazaniem jego k. m. p[ana na]szego *miłosci*wego do mnie Mikołaia Narbuta, [podsta]rosciego powiatu lidzkiego, y do mnie Michała [Mey]nartowicza, rewizorow krola jego m. listem pi[sa]lnym do dzierzawy Przewalskiey zesłanych, po obwieszczeniu naszym jego m. panu Krzysztofowi Gieszkowskiemu, staroscie przewalskiemu, [y] poddanym krola jego m. y po zrewidowaniu wsi y gruntow poddanych krola jego m. dzierz[a]wy Przewalskiey w roku teraznieyszym tysią[c] szescset trzydziestym szostym miesiąca oktobra wtorego dnia przesłuchawalismy krzywd ta[k] mieszczan przewalskich jako i poddanych w[ło]sci przewalskiey na jego m. pana starostę przekładanych, a potym y skarg jego m. pana staroscinych na mieszczan y poddanych pr[zed] nas wnoszonych w miasteczku krola jego m. Przewalskim według listu krola jego m. do nas pisanego zjachawszy przez dni kilka, gdzie się przed nami tak jego m. pan starosta, jako y włosć wszystka stanowili. Po przeczytaniu listu krola jego m. do nas pisanego jego m. pan starosta powiedział do nas, iz chociaz w liscie krola jego m. nie masz, aby był przy mciach rewizorach sługa skarbowy, jednak ja nie będąc nic winien jako się sam, jesliby się jakie krzywdy ode mnie pokazac mieli, usprawiedliwić się tak y sobie dowodzić sprawiedliwosci chcę y ten termin || y bez sługi skarbowego przyimuię. Zatym po wysłuchaniu skarg z obu stron przez kilka dni wnoszonych, a potem po namowionych dekretach zjachawszy się do Przewałki w roku teraznieyszym tysiąc szescset trzydziestym szostym miesiąca oktobra jedenastego dnia dekreta nizey pisane obudwum stronam czytalismy.

Naprzód, na skargę poddanych krola jego m. ze wsi Szwendubra na jego m. pana starostę o pograbieni[e] dwudziestu y jednego bydła y siana osmiu wozow z gumien ich, czego protestacyą z xiąg grodzkich grodzienskich roku tysiąc szescset trzydziestego czwartego miesiąca oktobra dwudziestego czwartego dnia dowod[zilli y domawiali się przez umocowan[ego], a[by] bydło pograbione y siano s[owito] za dowodem ich jego m. pan staros[cie zapła]cic nakazali. Jego m. pan starosta powie[dział], iz

xiądz pleban przewalski maiąc kr[zyw]dę od tych poddanych listem upomina[ł y] obniosł mię, abym sprawiedliwość s [tych] poddanych o wybicie z spokoynego dz[ier]zenia s pewnych gruntow uczynił, [jam] s pany przyiacioły, ze się poddani do dzi[er]zenia y wzięcia tych gruntów znali, p[rzy]sądził y za gwałt kop dwadziescia, [za szko]dy takze kop dwadziescia wskazałe[m na nich] xiędzu plebanowi bez dowodu moderui[ąc], aby za dowodem do zguby nie przyszli, y [na] || to otprawę tym bydłem y sianem dano; ktore bydło niektorzy y poodkupowali u *xiędza*, a insze xiądz poprzedawał, — na co y dekret swoy pokazał. Umocowany od poddanych powiedział, ze poddani krola jego m. nie wybiiali s tego *xiędza* plebana, ale jako s pomiary granica y sciana uczyniona, po ktorey uczyn[ie]niu zascianek, ten zascianek od rewizo[ra] pana Dzielnickiego *xiędzu* był dany, — na co y extrakt z metryk skarbowych ukazał, — a te grunty, ktore oni miedzy scianami trzymali, ku krzywdzie ich nie maiąc mocy y nie odzywaiąc się na commissarze, maiąc rankor na nich, snać na zmowie z *xiędzem* plebanem, gdyz jako się to pokazuie z dekretu, ze y dowodu zadnego extraktem z xiąg podania tych listow upominalnych, y jesli na roku według prawa ta mnimana sprawiedliwosc czyniona była, nie pokazano, nie tylko grunt ich własny przysądził, ale y kop czterdziesćie bez zadnego dowodu niesłusznie jego m. pan starosta na nich y osm wozow siana wskazawszy, to bydło y siano u nich pograbił. Zaczym prosił, abysmy jako niesłuszną obmowę jego m. pana staroscinią na stronę odłozywszy, grabiez za dowodem sowito według reietrzu y szacunku w nim opisanego do nas podanego, za dowodem u ktorego pograbiono płacic nakazali. My w tey sprawie widząc to z artykułu dziewięćdziesiąt wtorego z rozdziału czwartego od samegoz jego m. pa||na starosty podanego, iz według niego sądził, gdzie by się strona do dzierzenia znała, tedy za dowodem listownym, swiadectwem a nakoniec, przysięgą tak grunt, o ktory spor idzie, jako gwalt y szkody maią być przysądzani aktorowi, ze jego m. pan starosta mimo słusznosc y prawo, nie maiąc y dowodu położenia listow upominalnych extraktem y na commissarze jako o grunt krola jego m. nie odzywaiąc się y bez zadnego dowodu ludzi obcych, tylko za przyznaniem woyta mieyskiego y mieszczan niektorych przewalskich grunt miedzy scianami przysądził xiędzu plebanowi y jeszcze gwałtu y szkod [kop] czterdziescie bez przysięgi nakazał, podnosim y kasuiem. A ze za takowym mnimanym dekretem grabiez uczynić kazał, za dowodem poddanych, ktorych grabiono, według reiestrzu bydła y siana pograbionego y ceny w nim opisaney przed nami podanego, grabiez sowito aby jego m. pan starosta jako za bydło, tak y za siano, to jest wszystkiego sumą kop sto siedmdziesiąt jednę y groszy trzydziescie litewskich zapłacił nakazal[i]||smy. Od czego jego m. pan staros[ta] apelował.

Na skargę o zbicie czterzech ławnikow bezwinnie: ze wsi Dzierzan Bartło[miel]ia Wierbiełowicza, ze wsi Druse[k] Macieia Zokuciewicza, ze wsi Hura[n]icow Jasiulia Pawłowicza, ze wsi Krzywonicz Stanisława Grygiewicza, — y o pograbienie jałowice kupioney za kop cztery a krowy z cielęciem kupioney za kop pięć u poddanych krola jego m. we wsi Szwendubrze braci dwa Ilewiczow, za skargą ich y ukazaniem protestacyey y

relacyey w tey sprawie z xiąg grodzkich grodzienskich roku tysiąc szescset trzydziestego pierwszego miesiąca septembra sied[mna]stego dnia domawiał się umocowany, a[by] nawiązki według stanu y za grabiez z nawiązką było wskazano. Jego m. pan starosta powiedział, iz robot nie pełnili, za nieposłuszeństwo kazałem ich pobic, a jałowicę y krowę za to wzięto, ze nie chcieli robic jeno po dwa dni, y za to ich pokarano. My widząc to, iz jego m. pan starosta ani woytami ani drugiemi poddanemi tego nieposłuszenstwa nie dowodził, a poddani krola jego m. jako na boiu, tak i na grabiezu ku dowodu brali się, przysięgę ławnikom jako ich bezwinnie || bito, a Ilewiczom jako bezwinnie jałowicę y krowę kupione według pomienioney ceny pograbić jego m. pan starosta kazał, nakazalismy, a po przysiędze nawiązkę jako ławnikom po kop piąciu, a za jałowicę sowito, to jest kop osm, a za krowę takze sowito, to jest kop dziesięć, na jego m. panu staroscie wskazuiemy. Od czego jego m. pan starosta apelował.

Strony robot, iz poddani krola jego m., ze ich nad powinność w ustawie pana Hrehora Dzielnickiego trzy dni pędzić kaze, ukazo[wa]li poddani krola jego m. woytowstwa cyr[ni]ckiego extrakt z xiąg skarbowych rewizyey pana Siemiona Hryczynycza Woyny, iz na osadzie tylo siedzą, zadney inszey powinnosci nie będąc powinni pełni[c] jako ludzie na osadzie będące, cynsz pewny za wszystkie podatki tylo kopę y groszy szesnascie litewskich płacą. A z drugiego woytowstwa ukazali extrakt takze z xiąg skarbowych, iz po dwa dni służyć a cynszu [ko]pę dać powinni. Prosił umocowany, ab[y] onych przy dawnych ustawach ostawili. [A] jego m. pan starosta dekret pana Jerzego Scypiona Campa, podkomorzego grodzienskiego, y pana Mikołaia Sopocka, rewizorow krola jego m., w dacie roku tysiąc szesc||set dwudziestego pokazał, w ktorym opisuie, iz chociaz natenczas z rozkazania jego m. pana starosty wies Krasniki po kop cztyry płacą y roboty jeszcze przy tym otprawuią, ziednoczono ich z pewnych przyczyn z drugiemi wsiami woytowstwa dawnarowskiego y roboty z włoki po dwa dni w tydzień według [de]kretow commissarzskich pełnic nakazali y tło[k] sześć przez lato a nie więcey; a z drugiego woytowstwa nie powinni tey słuzby, tylo straz koleią po szesciu strozow otprawować, sian[o] gwałtem sprzątać a podwody do Grodna abo Merecza, daley być nie maią, ustanowili, — co ich m. panowie assesorowie krola jego m. poprawiwszy, trzy dni robić z włoki z obu w[oy]towstw przykładem włosci do e[ko]nomi[ey] Grodzieńskiey należą[cy]ch, [i takze cynszu] po kopie groszy płacić, po szesciu strozow na tydzień, to jest po trzy stroze s kozdego woytowstwa aby strazą otprawowali, suspendowawszy tylo o cynsz, iz z włoscią mostowską onych zrownano w grunciech, nakazać raczyli. My rewizorowie we wszystkich wsiach obudwu woytowstw według roz[ka]zania krola jego m. nie tylko kazdą wies [- - -] od sciany do sciany, wprzek y dłuz, zre[wi]dowawszy y nigdzie gruntow podobnych w[e] włosci grodzieńskiey, kromia samych ogr[o]dow, y to nie wszędzie, a na niektorych [miey]||scach poniekąt przy samych wsiach potro[sze] srzedniego gruntu nie znalazszy, ale piaskam[i - - -]słe, gdzie y miedze nie znać, a insze choyna[mi] od lat kilkudziesiąt zarosłe, pod ktoremi ch[oyna]lmi piasek tylo zołty a do roboty

się nie god[ny] widzielismy. Lubo by według listu krola [jego m.] do nas pisanego, zebysmy, uwazywszy podł[osc y] dobroć gruntu, bez uciążenia jednak [podda]nych krola jego m. ustawę poddanym [krola jego] m. postanowili, ale widząc dekret ich [m. pa]now assesorow swiątobliwey pamięci k[rola] jego m., strony robot tylo samych na łaskę y miłosierdzie krola jego m., jezeli y dzień tr[zeci] s tak podłych gruntow powinnosc pełn[ic] rozkazać będzie raczył, odsyłamy, a teraz [robic pl]o trzy dni według dekretu krol[a jego m.] assesorskiego maią. Od czego poddani krola jego m. apelowali.

Co tez skarzyli, iz za podwodę do Krolewca za dwa razy po kopie wzięto, jego m. pan starosta powiedział, iz ich m. panowie assesorowie krola jego m. dekret rewizorski, w ktorym opisuie, iz podwody do portu daley G[rod]na y Merecza być nie maią, okrom pary podwod po parze koni do Wilna abo do Krolewca dla korzenia abo sukien na potrzebę moią, a oni kilka lat mi podwod nie otprawowali y natenczas sami z dobrey woli, aby nie jachali, po kopie mi dali. [Ponie]waz w rewizyey pana Scypianowey [tylo po] parze koni podwod dwie, a nie więcey [posta]nowiono, co nad dwie podwodzie z [nich] wziął, wrocic nakazalismy. Od czeg[o jego m.] pan starosta apelował.

O sprzątanie siana gwałtem, iz woit [y ław]nicy pędzą, powiedzieli, ze gdy czas p[rz]yszedł sprzątania sian, wszystka włosc oraz robiła siano, — co y teraz tymze sposobem siano sprzątać maią według dawnego zwyczaiu na łąkach zdawna ku dworu należących; a co się tknie sianozęci na pustkach, te s powinnosci na służbę opisaney kosić maią.

Na skargę o stacyą po trzykroć przez n[ie]boszczyka Macutę woyta po groszy dziesięciu polskich braną, gdy jego m. pan starosta do Warszawy jezdził, ze się do przysięgi brali y jego m. pan starosta na przysięgę puscił, a potym okazało się, iz na podwody brano, a jego m. panu staroscie nie dano. Wolen jego m. pan starosta.

O podwody do Wilna przez kilkanascie raz z mlecznem wysyłanie. Jego m. pan starosta powiedział, iz według powinno[sci] postanowionych od panow rewizorow w podwodę wyprawuiąc sami się temu, kto jechał, a nie mnie składali. Co y || woytowie przyznali. Jego m. pan starosta wolen, jednakoz podwod więcey nad ustawę panow rewizorow pędzic nie ma.

O zmarszczyznę po powietrzu wziętą po Symonie ze wsi Druskin, a brat jego rodzony ze wsi Szwendubry upominał się, y nie wrocono. Powiedział jego m. pan starosta, iz za długi y w powinnosciach w niedosyć uczynieniu pobrano. Poniewaz jego m. pan starosta, aby były jakie długi, nie okazał, spadki bratu rodzonemu przysądzilismy.

Na skargę o cztyry morgi u Szwendubrzach przez jego m. pana starostę uroczyskiem w Wadach wzięte, poniewaz się z rewizyey pana Dzielnickiego okaza[ło], iz przy inszych morgach te cztyry m[or]gi tey wsi należą, nakazalismy, aby jego m. pan starosta jako im własne ustąpił.

Skarzyli poddani na woytow, iz s kazd[ey] włoki na żołnierzow po beczce bran[o], a o żołnierzach naonczas y słychać [nie] było, a owies naonczas był po kopie. [Po]wiedzieli woytowie, iz to wybierano z[a]

poczekanie, ze jego m. pan starosta swemi pieniędzmi y zołnierza zastępował, a [- -] tak tych pieniędzy, jako y cynszu czekał. My widząc to z wielkim obciązeniem p[od]||danych, nakazalismy, aby jego m. pan staro[sta] owies oddał abo za kozdą beczkę owsa w[zię]tą zapłacił po kopie. Od czego jego m. pan [sta]rosta apelował.

O zapłacenie kop szesnastu za ryby, kto[re zoł]nierzom godząc, aby nie stali we włosci, [dano]. Poniewaz by ich więcey kosztowało, gdyb[y zoł]nierze stali, wolnym jego m. pana sta[ro]stę czyniemy.

O rudę, iz jego m. pan starosta na grunciech, poddanym należących, brać kaze. I[z] w rewizyey pana Scypianowey to jest, [zeby] jego m. za takowe grunty tak dobrym gruntem by y sowito dał, a jeszcze y do te[go] czasu nie dano, tedy odmianę sowito [ma] im dać jego m. pan starosta.

Na skargę ławnika szwendubrskiego, iz mu jego m. pan starosta z domu [wziął] parę ulow pszczoł y krowę, od ktory[ch] pszczoł mogło się do dwudziestu ulow zmnozyć. Woit powiedział, iz pastu[si] znalezli wszyscy s tey wsi pasąc roy, a[le] ich ławnik nie chciał przypuscic. A j[ego] m. pan starosta powiedział, iz to włas[ne] pszczoły jego m. uciekły były, kazałem s pr[zy]płodkiem wziąć, a krowę za tę w[inę, iz] zaraz nie opowiedział, kazałem [wziąć y] ubić do kuchnie. Poniewaz jego m. [pan] starosta te pszczoły y krowę mianu[iąc] || winę niesłusznie wziął, nakazalismy pszczoły dwa ule za przysięgą, jako jego własne, a nie naydzione wzięto, wrocic abo szacunkiem statutowym, takze y krowę zapłacic. A ci co spolnie nalezli, będą li mieli jaki przys[tęp] po wroceniu tych pszczoł abo zapłaceniu za nie do ławnika, o to przed jego m. panem starostą rozeprzeć się maią.

Tenze ławnik czynił skargę na jego m. pana starostę, iz maiąc nań rankor, ze na jego m. skarzą podczas rewizyey otprawowania, zbił go niewinnie. Jego m. pan starosta, jakoby nie naszemu sądowi należeć ta sprawa miała powiadaiąc, podlegac w tym rozsądkowi naszemu nie chciał. Poniewaz w liscie krola jego m. to dołozono, ze o boie rozsądzać mamy, nawiązkę jako ławnikowi za dowodem na jego m. panu staroscie, to jest pięć kop, nakazalismy. Od czego jego m. pan starosta apelował.

Matulewicz woit z Lipniewicz skarzył o zascianek wzięty do dworu. Iz pan Mieleszko y pan Scypian dworowi to przysądzili, przy dworze ten zascianek zostawać ma, a cztyry morgi iz im dano, przy tych morgach zostawać maią poddani według rewizyey pana Mieleszkowey.

Ławryn Piotrowicz skarzył, iz jeden pobor po pułtora złotego dwakroć płacił y oddan samemu jego m. panu staroscie. Czego iz ne[go]||wano, los rzucic kazalismy. Ostał w[olen] jego m. pan starosta.

Poddani wszyscy ze wsi Krasnik skarz[yli, iz] po kop cztyry z włoki płacą, a słuzb[a usta]wiczna przecie do siana. Poniew[az pan] Scypian zrownał ich jako w robo[tach tak] y cynszach, tedy y teraz zarowno [z inemi] wsiami nie kop cztyry, ale po kopie z włoki [pła]cic y roboty otprawować będą powinni.

O pozęcie zyta Druskam w roku tysi[ąc] szescset trzydziestym piątym

piąciu k[op], do czego się y jego m. pan starosta znał, jen[o] powiedział, iz na przerobkach pozął. A po[d]dani ukazali to, iz na zascianku im bez [kwi]tu im danym pozęto. Nakazalismy, aby [im] ta kop pięć oddał jego m. pan starosta.

O wzięcie u nichze kop czterzech za to, ze zyd jadąc drogą spozniwszy się u ni[ch] nocował z gorzałką. Jego m. pan staros[ta] powiedział, iz za to wzięto, ze zyd szynkował gorzałkę y oni przeprowadzali przez przewoz zakazany zyda. Poniewa[z] jego m. pan starosta zna się do wzięcia, a poddani krola jego m. za zyda przeiezdzego win płacic nie powinni, y jego m. pan starosta, aby kto widział szynkuiąc gorzałkę, nie stawił, tę kop cztyry jak[o nie]słusznie wzięte aby jego m. wrocił naka[zali]smy, a poddanych od winy zakazaney jez[dze]nia na ten przewoz, iz na przewalski pr[ze]‖woz jezdząc włość przewozu nie płaci, uwalniamy y jezdzic pozwalamy. Od czego jego m. pan starosta apelował.

Na skargę poddanych krola jego m. z Gierdaszewic o morgow dwanascie, w koncu włok zabranych, iz się z rewizyey y dekretu krola jego m. assesorskiego pokazało, iz placić z tych morgow powinni, y teraz toz według ustawy płacić maią.

S teyze wsi Andrzey Lenart skarzył o czwierc włoki wziętą y przez jego m. pana starostę oddaną Niedziukowi. Jego m. pan starosta powiedział, ze on dobrowolnie ustąpił. Lenart brał się do przysięgi na tym, jako z zasiewkiem y chmielem niedobrowolnie ustąpic musiał, czego y strona pozwoliła. Y mysmy na tym przysiąc, jako z zasiewkiem y chmielem, nie dobrowolnie, ale s przymuszenia ustąpił, nakazali, a po przysiędze tę czwierć włoki z zasiewkiem y chmielem temu Andrzeiowi Lenartowi przysądzilismy.

Na skargę Januka Grygielewicza ze wsi Dzirzan o włokę własną oyczystą jemu wziętą y miedzy inne poddane rozdaną, jego m. pan starosta powiedział, iz on porzucił. A za pytaniem onego powiedział, zem naonczas nie miał czym zarabiać, dla tego mu wzięto, a teraz mam czym zarabiać. Ponieważ się to pokazało, iz Piotr Jurkiewicz puł ‖ włoki tey jego włoki na służbie trzyma, a czwierć włoki Matuk Pawłowicz y on sam drugą czwierć na pieniądzach y płacą po kopie z czwierci, tę puł włoki, ktorą na służbie trzyma ten Jurkiewicz, przy niey ostać ma, a co Matuk trzyma na cynszu, ze nie pan starosta wziął tę czwierć, ale porzucił, u jego m. pana starosty prawem dochodzic ma.

Z sioła Gurowicz na skargę Jasiuka ławnika o wzięcie wołu mianuiąc za winę po zakazaniu przez jego m. pana starostę, aby pod winą kop dziesiąciu zaden na cudzym gruncie nie siał. A poddani krola jego m. wszyscy powiedzieli, iz trochę lepszych gruntow na pustych włokach sam jego m. zarabia, a nam kaze u siebie naymować to, gdzie od kilkudziesiąt lat nie sieią dla złosci piaskowatych gruntow. My widząc być z obciązeniem poddanych takowemi winami, ponieważ y do skarbu krola jego m. nie dochodzi, od tego zakazu pana staroscinego y winy uwalniamy poddanych, a wołu niesłusznie wziętego wrocic nakazalismy. Od czego apelował jego m. pan starosta.

Ze wsi Dawnarowicz skarzyli się, iz ich || grunty do Leypun zabrano niektore, a oni przedsię spełna płacą, a jego m. pan starosta tego nie dochodzi. Mysmy nakazali, aby jego m. pan starosta s powinnosci swey gruntow zabranych dochodził, a poki doidzie według słusznosci aby w płaceniu cynszow folgę poddanym tey wsi uczynił.

Na skargę woyta przełomskiego Łukasza Pawłowicza, ze małzonce jego Halsce Janownie Macuciance odięto włokę y czwierć we wsi Girdaszewicach, oyczyzny jey z Marcinem Walentynowicz[em], rodzonym bratankiem jey, y danie na [cyn]szu Siemionowi y Niedziukowi Ma[cu]ciczam. Jego m. pan starosta powiedz[iał], iz to juz ugodą zawarto z nieboszczyki[em] Macutą. Poniewaz jego m. pan staro[sta], zeby ten grunt potomkow Macucin[ych] odpadać miał, nie ukazał, tę włokę y czwierć małzonce woytowey y synowcowi jey jako dziedzicom przysądzamy. Od czego jego m. pan starosta apelował.

Ze wsi Lipnowicz Dorota Błazeiowa z synem małym skarzyła o wzięcie wołow dwu, ktore stały kop dziesiąciu, y klacze, ktora stała kop dwunastu, krowa s cielęciem — stała kop cztyry, owiec starych pięć, szosta młoda, tak tez o odięllcie trzeciey części włoki y oddanie Mazurow[i], a mąz jey nieboszczyk, ociec tego syna jey, z bratem niedzielni byli y powietrzem wszyscy wymarli, tylo ona s tym synem zostali. Poniewaz się pokazało, iz Błazey, mąz jey, działu z bratem nie miał, a tylo się syn jeden został, prawem przyrodzonym y tą trzecią częsc włoki, Mazurowi oddaną, przysądza[my] Błazeiewiczowi y bydło wrocic abo pieniędzmi według oszacowania zwysz pisanego za dowodem, jako tak według tego szacunku stało, zapłacic jego m. panu staroscie nakazalismy. Jego m. pan starosta apelował a temu synowi jey illegitimitatem zadał.

Woytowstwo cyrnickie strony powinnosci pełnienia takąz s[ka]rgę jako y dawnarowskie woytowstwo poddani krola jego m. czynili, daiąc sprawę, iz to woytowstwo nie ciahłe ale osadne. Mysmy według zrownania ich m. panow assesorow, iz takąz powinność, jaką y dawnarowskie woytowstwo pełnić maią, postanowili.

Ze wsi Kodziewicz Krzysiuk Szymanowicz skarzył, iz jego m. pan starosta włokę jego własną oyczystą jemu y braci jego dwum, oddał woytowi a woit synowi swemu. Jego m. pan starosta powiedział, ze stryi jego uciekł, dla tego drugiemu oddano. My widząc to, ze ich własnosci jego m. pan starosta nie mogł oddalać, temu Symonowiczowi y braci jego || tę włokę przysądzilismy. Apelował jego m. [pan] starosta.

Z sioła Nieczyszow skarzyli się na woyta, iz budowania spędziwszy chłopow poprzedał. A woit, iz nie spędzał ani budowania sprzedawał, do przysięgi się brał. A jego m. pan starosta powiedział, iz to nie chłopska, ale moia by krzywda była. Mysmy tey sprawy, poniewaz zaden z nich ktorego by budowanie było nie skarzył, jako sobie nie należącey sprawy nie sądzili.

Za skargą o pobranie sieci wilczych y zaięczych y zabronienie łowić wilkow, lisow y zaięcy, widząc to w rewizyey pana Scypianowey, iz sieci powracać kazano, a jego m. pan starosta y do tych czasow onych nie wro-

cił, daiąc tę sprawę, aby im zolnierze nie pobrali, do dworu wziąciem kazał, ale im wolno łowić wilki y lisy. Mysmy nakazali, [zeby] sieci pobrane wszystkie, ktore jeszcze y pan Scypian powracać nakazał, wrocił jego m. pan starosta poddanym krola jego m.

Na skargę Stefana Jodoszkowica o chmielowy ogrod przez jego m. pana starostę zabrany. Widząc z rewizyey pana Scypianowey, iz to dworowi przysądził, y dekretem ich m. panow assesorow stwierdzono, a odmianę dać słuszną kazano, ten ogrod przy folwarku ma zostać, za ktory zarazem jego m. pan starosta odmianę słuszną ma dać.

Ze wsi Mieczewicz skarzyli na woyta o dwanascie trusek chmielu roku tysiąc szescset trzy||[dziestym] *(Toliau trūksta).*

36. *1636 m. spalio mėn. 8 d. Išrašas iš revizorių sprendimo dėl Pervalko miestelėnės Daratos Tomkienės skundo prieš Pervalko seniūną.*

Orig. VUB — Pervalko dokumentų tarpe.

Našlė Tomkienė skundėsi, kad iš jos esanti atimta Užubalio žemė ir kitos žemės, duotos jos seneliui — skundas atmestas, nes tos žemės senesniais sprendimais yra atiteistos iš jos vyro Pervalko dvarui. Bet kadangi nematyti, kad už paimtą jos tėvoniją jai būtų buvusi duota atamaina — dėl savo vyro skolų ji neturinti nukentėti — tai ji galinti prašyti karaliaus, kad jai būtų atlyginta už tėvoniją. Dėl jos skundo, kad iš jos esąs atimtas Pervalko miestelyje sklypas su pastatyta karčiama, kadangi neįrodyta, jog laikąs tą karčiamą Seirijų miestelėnas Kelmutis turi jai įkaito teisę, įsakyta sklypą su karčiama grąžinti Tomkienei. Pagaliau seniūnui priteista grąžinti Tomkienei pagrobtus (sekvestruotus) jos gyvulius ir daiktus, nors seniūnas ir atsikirto senatimi.

Podczas otprawowania rewizyey we włosci wszystkiey przewalskiey dzierżawy jego m. pana Krzysztofa Gieszkowskiego, starosty przewalskiego, w miasteczku Przewalce, na skargę Doroty Tomkowiczowny wdowy o odięcie jey Użubola y inszych gruntow w rewizyey opisanych, dziadowi jey danych, jego m. pan starosta dekretami pana Mieleszka, pana Kuncewicza, chorązego grodzienskiego, jego m. pana Jarosza Wołowicza, naonczas podskarbiego W° X^a^ Lit°, y dekretem ich m. panow assesorow krola jego m., iz to meza jey Pawła Tomkie[wicz]a odsądzon[o y do] folwarku Przewalskiego ten Użubol przysądzon[o], — te grunty jako dworowi przysądzon[e przy dwo]rze zostać maią. A ze się s tych dekretow nie okazuie, aby [tey] wdowie jaka nagroda za jey oyczyznę była dana, gdyz za występek, jesliby jaki był, abo dług męza swego krzywdy ponosic by nie miała, o to będzie li chciała uciec się y prosic krola jego m. o miłosierdzie aby jey nagrodzono, to jey wolno. A strony placu jey y karczmy na nim w miasteczku Przewalskim pobudowaney powiedział jego m. pan starosta, iz nie odeymował, ale to trzyma Kielmuć, mieszczanin sereyski, w zastawie, co y woyt przyznał. A ze prawa jak Kielmuć, tak y od [t]ych nie okazano, ten plac y karczmę tey Tomkiewiczowey, ostawiwszy o spustoszenie wolne prawo, przysądzili. Strony bydła y rzeczy, ktore mieniła być ta wdowa pograbione, a jego [m.] pan starosta dawnoscią sie, iz juz kilkanascie lat min[ęło], szczycił, my nie w[i]dząc miedzy panem y dzierzawcą [obec]nym dawnosci, nakazalismy, aby jego m. pan starosta

za grabieze zapłacił tey wdowie, — od czego jego m. pan starosta apelował. Y ta wdowa, iz jey odsądzono Uzubola, tez apelowała. Ktory punkt z dekretu naszego za potrzebowaniems Doroty Tomkowey, chociaz się reuizia przez dekret jeszcze s pewnych przyczyn nie skonczyła, wydany. Pisan w Przewałce d. 12 8 br 1636.

Du antspaudai ir šie parašai: Mikołay Narbut, podstarosci powiatu lidzkiego, reuizor k. jego m. ręką. — Michałł Meynartowicz, rewizor krol. jego msci, ręką własnął.

37. *1639 m. gruodžio mėn. 12 d. Karaliaus asesorių teismo sprendimas dėl Pervalko laikytojo Vl. Gieškovskio ir Pervalko bei Ratnyčios miestelėnų apeliacijos skundų prieš revizorių, sprendusių jų ginčus, dekretą.*

Iš įrašo Lietuvos Metrikoje — CGADA f. 389 kn. 319 (II A/105) l. 567a—568a.

Prieš karaliaus pasiųstų į Pervalko valsčių revizorių Micutos (ir Bukaveckio) sprendimą dėl Pervalko bei Ratnyčios valstiečių ir miestelėnų ginčų su savo laikytoju Vl. Gieškovskiu abidvi šalys pareiškė apeliacijos skundus karaliaus asesorių teismui. Laikytojas skundėsi tuo, kad revizoriai atleidę Pervalko miestelėnus nuo mokėjimo činšo už praėjusiais metais jų valdytus be pagrindo Senienų ir Naujienų žemės sklypus, taip pat nepaskyrę mokėti činšo už jų turėtus perviršl 12 valakų, nenustatę duoti činšinių avižų ir apynių ir nenustatę darbo ir vežiojimo prievolių. Miestelėnai skundėsi tuo, kad savo sprendimu revizoriai uždraudę jiems laikyti namuose girnas ir namie malti, kad, atėmę iš jų seniai jų valdomas Senienų ir Naujienų žemes, priteisę jas dvarui; nustatę jiems duoti pusę medaus nuo savo bičių, taip pat duoti laikytojui nuo valako kasmet po žąsį, du gaidžius ir 20 kiaušinių. Stoję teisme laikytojas ir miestelėnai per savo įgaliotinius pareiškė tuos pačius skundus ir reikalavimus. Karaliaus asesorių teismas nusprendė kiek pakeisti revizorių sprendimą, būtent: Naujienas palikti Pervalko miestelėnams, o Senienas paskirti dvarui, 12 valakų, pridėtų miesteliui dėl žemės menkumo, palikti miesteliui ir nei nuo jų, nei nuo Naujienų jokio činšo nereikalauti; miestelėnai atleidžiami nuo činšinių avižų ir apynių davimo, nuo darbų ir pastočių ir teturį kasmet eiti po dvi dienas gvolto javų piauti; miestelėnams įsakoma rugius, kviečius ir salyklą malti malūnuose, taip pat toms moterims, kurios prekiauja duona, o kita ką jie galį malti namie ir galį turėti namie girnas; pusinį medų, gaidžius, žąsis, kiaušinius ir kitas revizorių nustatytas duokles turį duoti kaip revizorių nustatyta. Visos šalių pretenzijos dėl skriaudų, padarytų prieš šį sprendimą, numarinamos. Kadangi Pervalko ir Ratnyčios valsčiaus valstiečiai nestojo į teismą, jų skundas atmetamas ir jiems įsakoma vykdyti visas prievoles ir mokėti mokesčius, kuriuos yra nustatę revizoriai.

Decret miedzy urodzonym Władysławem Gieszkowskim, dzierżawcą przewalskim, a mieszczany przewalskiemi y rotnickiemi.

Władysław IV... Oznaymuiemy tem listem dekretem nąszem, iż przez assesory nasze słuchaliśmy sprawy miedzy urodzonem Władysławem Gieszkowskim, dzierżawcą przewalskim, dworzaninem nąszym pokoiowym, z jedney, a mieszczany miasteczek naszych Przewałki y Rotnice takze poddanemi włosci przewalskiey y rotnickiey z drugiey strony za appellatią od dekretu rewizorow od nas zesłanych urodzonych Jana Micuty, sędziego ziemskiego grodzienskiego, (y Alexandra Buchowieckiego), dworzanina naszego, w roku teraznieyszem tysiąc szesćset trzydziestym dziewiątem ferowanego z obu stron w pewnych punctach wytoczoną, to jest: przez urodzonego dzierzawce tamecznego w tem, yż pomienieni rewizorowie z grun-

tow pewnych Starowiny y Nowiny nazwanych, dotąd niesłusznie w dzierżeniu mieszczan przewalskich będących, za lata przeszłe od płacenia cynszu uwolnili, z włok też dwunastu, ktore się nad pomiarę gruntow mieyscskich być pokazali, zadnego cynszu nie postanowili, cynszowego owsu, takze chmielu dawac nie kazali, na ostatek w robotach, gwałtach, podwodach y inszych powinnosciach porządku nie uczynili y na mieszczan pomienionych || przykładem y inszych pobliższych dzierżaw nąszych nie włozyli, — a przez mieszczą̨n nąszych przewalskich y rotnickich o to, yż ći rewizorowie dekretem swym zabronili im w domach żarn chować y zboża mlec, ale by pod winą załozoną wszelkie zboża we młynie mieli, grunty Nowiny y Staryny, bez ktorych oni obeysc się nie mogą y zdawna w uzywaniu ich będące[a], od mieszczan przewalskich odiąwszy do dworu przysądzili; miodu aby z barci w boru y w ulach w domach ich maiących połowicę, przy tem gęś jedną z włoki, kurow dwoie y jaiec dwadziescia co rok do dworu dzierżawce oddawali, — jako szerzey tę appellatię przez stron wytoczone w pomienionem liscie rewizorow nąszych opisane są. Na roku tedy ninieyszem z appellatiey mianowanych przez stron wytoczonych przypadłym strony obiedwie, urodzony Gieszkowski, dzierżawca nąsz przewalski, przez szlachetnego Marcina Swiezynskiego, mieszczanie zas dway personaliter Sebestian Citko y Symon Tomkiewicz y przez szlachetnego Thomasza Urbankowskiego, plenipotentow swych, stanowili. Od urodzonego dzierżawce plenipotent jego nakazania dawania owsu, chmielu, z włok dwunastu płacenia cynszu dorocznego, a przy tem aby roboty y gwałty podwyższone, podwody zas y insze powinnosci włozone były, w inszych zaś wszytkich punctach aby ta rewizya stwierdzona była, domawiał prosił. Plenipotent zaś mieszczą̨n nąszych, aby przy gruntach Starowiny y Nowiny jako zdawna w uzywaniu ich będących, także dwunnastu włokach bez płacenia cynszu, przy wolnym uzywaniu zarn y mielenia ich wszelakiego zboża zachowani byli, prosił. My krol tey sprawy przez assesory od nąs wysadzone wysłuchawszy y onę z controuersii obudwu stron wnoszonych y dokumentow pokładanych dobrze wyrozumiawszy, w pewnych punctach || tę ustawę melioruiąc tak postanowiamy: naprzod, aby grunty Nowiny do miasta przy uzywaniu mieszczan tamecznych, Starowiny zas przy dworze Przewalskim w dzierzeniu urodzonego dzierzawce zostawały, włok dwannascie, ktore względem podłosci gruntow mieszczanom przydane są, tedy też przy miescie zostawać maią y jako z tych włok, tak z gruntow Nowiny teraz przez nąs przysądzonych żadnego płatu y cynszu do dworu dawać nie będą powinni; od dawania cynszowego owsu y chmielu wolnemi mieszczan czyniemy; gwaltu dwa dni w rok do samego tylko żniwa podług dawnego zwyczaiu odprawować maią; od robot, podwod y inszych niebywałych ciężarow uwalniamy. Co się zaś tknie mełcia zboża tak declaruiemy, yż zyta y słody wszyscy mieszczanie we młynach, a nie w domach w zarnach, takze przekupki, co chleb pieką, pszenicę we młynach mlec maią, a insze wszelkie zboża wolno im w domach mleć y zarna chować. Miody po połowicy, także kury, gęsi, jayca y insze wszelakie podatki y powinnosci

podług postanowienia przez pomienionych rewizorow naszych pełnic y skutecznie dzierżawcy naszemu oddawać maią. W czem aby urodzony dzierzawca nąsz we wszytkim podług postanowienia rewizorow naszych y ninieyszego[b] dekretu naszego przeciwko mieszczanom przewalskim y rotnickim zachował y więcey nadto nic na nich nie wyciągał; tak aby też mieszczanie naśi temu dekretowi nąszemu y ustawie rewizorskiey dosyć czynili y powinnosć w nich wyrazoną skutecznie pełnili, mieć chcemy y rozkazuiemy. Krzywdy wszelakie, ktore by sobie z obudwu stron praetendowali do daty ninieyszego dekretu naszego, na obie stronie umarzamy. A co się tknie poddanych włosci przewalskiey y rotnickiey, yż się na termin od rewizorow naznaczony przed sąd nasz nie stanowili, tedy ich na upad samey rzeczy wzdawszy, roboty y insze wszelakie podatki y powinnosci w ustawie rewizorow naszych opisane pełnic nakazuiemy. Do ktorego dekretu dla większey wagi pieczęc W° X[a] L° przycisnąc rozkazalismy. Dąn w Warszewie dnia dwunastego *miesiąca* grudnia ro*ku* panskiego tysiąc sześćset trzydziestego dziewiątego, panowa*nia* naszego pol*skiego* VII°, a szwed*skiego* VIII° ro*ku*. — Albrycht Stanisław Radziwił, canclerz Wiel*kiego* Xię*stwa* Litew*skiego*.

[a] nie będące. [b] inszego.

38. *1645 m. gegužės mėn. 26 d. Karaliaus paskirtų revizorių sprendimas dėl Pervalko ir Ratnyčios miestelėnų ir Pervalko valsčiaus valstiečių skundų prieš savo seniūną dėl įvairių skriaudų.*

Orig. VUB — Pervalko dokumentų tarpe.

Stojus šalims su savo įgaliotiniais, karaliaus paskirti revizoriai sprendė miestelėnų ir valstiečių skundus prieš Pervalko seniūną Vladislovą Gieškovskį. Į daugumą miestelėnų ir valstiečių skundų seniūno įgaliotinis atsikirto tuo, kad skundai jau esą išspręsti 1639 m. rugsėjo mėn. 16 d. revizorių Micutos ir Bukaveckio sprendimu, patvirtintu asesorių teismo ir karaliaus, ir dėl to prašė skundų nesvarstyti iš naujo ir priteisti iš skundėjų baudą už patraukimą tieson dėl teisto dalyko. Bet skundėjų įgaliotinis aiškino, kad tie revizoriai netinkamai elgęsi, nedavę miestelėnams ir valstiečiams žinios apie daromą reviziją ir todėl sprendė skundėjams nedalyvaujant. Be to, sprendė nemaža klausimų, kurie jiems nebuvo pavesta spręsti, neatsižvelgė į pirmesnes revizijas. Šiame sprendime visais tais atsitikimais, kuriais klausimas buvo išspręstas 1639 metų revizorių sprendimu ir karaliaus patvirtinimu, dabartiniai revizoriai sprendimą paliko galioje, bet iš skundėjų nepriteisė baudos už bylos kėlimą iš naujo ir nutarė nusiųsti bylą karaliaus maloniai nuožiūrai.

Visų pirma Pervalko miestelėnai skundė seniūną, kad jis atėmęs iš Pervalko miestiečių žemių Starovinas (Senienas), tris margus Statutiškiuose (ar Vaikutiškiuose) ir valakų galus, be to, pievą Nemuno senojoje vagoje Seklėse. Žemės esą paimtos iš jų už rastą pas juos 12 valakų perteklių. Miestelėnai skundėsi ir dėl priskyrimo jų prie dvaro žemių. Jie teigė, kad jokių 12 valakų perviršneturėję ir nieko apie juos nežiną, o kad atimtosios žemės yra jų, tam įrodyti pristatė 1563 m. revizoriaus Delnickio reviziją ir daug kitų dokumentų. Iš pasiaiškinimų matyti, kad tariamasis žemės perteklius buvęs rastas paskaičius valaką 30 margų, o duodant valakus jie buvo skaitomi 33 margų. Klausimas dėl tų žemių atėmimo, išspręstas 1639 m. sprendimu, perduotas maloniai karaliaus nuožiūrai.

Dėl Pervalko ir Ratnyčios miestelių ir viso valsčiaus žmonių skundo, kad seniūnas iš jų reikalauja pusinio medaus nuo bičių, kurias turi namie arba valakų drevėse, taip

pat verčia duoti avižų, šieno, apynių, žąsų, gaidžių, kiaušinių, varo į pastotes ir su laiškais, be to, išreikalavo neteisingai nuo valako po kapą gražių patrankoms gabenti ir paėmė nuo valako po du auksinus mokesčio, kuris nebuvo seimo nutartas, ėmė padidintą činšą miesteliuose po 12 gražių, o valsčiuje po 16 gražių nuo valako, taip pat dar varė miestelių žmones nepaprastų pastočių, prie tinklų ir sližių gaudyti — visa tai darė peržengdamas pirmesnių revizijų nuostatus, išsirūpinęs naują reviziją Micutos ir Bukaveckio. Kad sudarytų pagrindą įvesti pusinio medaus ėmimą ir pakelti rinkliavas, prieš tai pats būdamas paskirtas kartu su Kaunackiu 1639 metais revizorium į Merkinės valsčių, nustatė ten pusinio medaus ėmimą ir pakėlė rinkliavas, o paskiau, kai Micuta ir Bukaveckis buvo paskirti revizoriais į Pervalko valsčių, be miestelėnų ir valstiečių žinios ir netikrinę žemės gerumo jie ir Pervalko valsčiuje pakėlė rinkliavas ir įvedė nebūtą pusinio medaus ėmimą. Be to, visas Švendubrės kaimas skundėsi, kad pagrobti 20 galvijų iš to kaimo ir 8 vežimai šieno iš jų daržinės ir kad grobinys neteisingai ir neteisėtai atiduotas Pervalko klebonui, kaip tai plačiau aprašyta Norbuto ir Meinartavičiaus revizijoje. Kadangi visa tai išspręsta karaliaus patvirtintame revizorių Micutos ir Bukaveckio sprendime, revizoriai, pritardami skundėjų aiškinimui, perdavė šiuos klausimus maloniai karaliaus nuožiūrai.

Toliau revizoriai sprendė smulkesnius skundus. Nusprendė, kad už malimą malūne turi būti duodamas saikelis tokio dydžio, kad Vilniaus statinėje jų tilptų 16. Leista turėti savo reikalui (alui) katilus, bet paskolinus kitam reikia mokėti žydui nuomininkui po 9 lenkiškus grašius. Parduodant apynius nuomininkui leista imti tik po pusę auksino nuo vežimo. Žmonės atleisti nuo seniūno įvestos pastotės vežti jam kunigą. Pervalko miestelėnams atiteista iš vaito 5 statinės avižų ir po vištą nuo kiemo, kurias jis buvo iš jų išreikalavęs seniūno išsirūpintiems revizoriams. Įsakyta atnaujinti seną vieškelį per miestelį pro šalį dvaro, kaip tai jau buvo nutarta revizorių Scipijono ir Sapockos sprendimu. Pervalko miestelėnai atleisti nuo seniūno primestos jiems prievolės laikyti keltą per Nemuną ir mokėti už jį kasmet po 100 auksinų nuomos (pirmiau tebuvę mokama 5 auksinai). Dėl Povilo žvejo skundo, kad seniūnas užgrobęs jo dalį medaus, kuris jam buvo atitekęs nuo bičiulinių su klebonu bičių — iš seniūno atiteistas žvejui atlyginimas už atimtą medų, o toliau įsakyta seniūnui dalintis medų su žveju perpus. Staševičių skundas, kad seniūnas atėmęs pusę jų sklypo ir pasodinęs jame Petrą vežėją, atmestas, nes iš Kuncevičiaus dekreto matyti, jog yra išėjusios kelios senatys. Dėl Pervalko miestelio 6 žvejų skundo nuspręsta, kad, kai žvejai dirba dvare tinklus, tai maitinti juos turi dvaras, kad iš jų neturi būti atimtas skirtas jiems sklypas ir pastotės važiuoti savo arkliais jie teturį tinklams pirkti. Pervalko miestelėnų skundas prieš seniūno paskirtą jiems vaitą, kuris juos skriaudžiąs, ir prašymas leisti jiems patiems rinktis vaitą — atmestas, nes karaliaus patvirtintu revizorių sprendimu vaito skyrimai priklauso seniūnui. Vaitui leista priesaika įrodyti, kad jis neatidavęs seniūnui jokių Pervalko miestelio raštų, kaip kad jį tuo kaltino miestelėnai. Pervalko miestelėnų skundas prieš seniūną, kad reikalaująs nuo mėsininkų duoti nuo kiekvieno paskersto gyvulio pečiomentes, — atmestas, nes taip esą revizorių nuostatuose. Dėl Ratnyčios miestelio, taip pat Švendubrės ir kelių kitų kaimų žmonių skundo, kad nežiūrint į tai, jog karalius juos buvo atleidęs 3 metus nuo visų mokesčių bei rinkliavų taip pat ir nuo svaigalų mokesčio dėl to, kad ledai buvo išnaikinę pasėlius, seniūnas jų reikalaująs; nuspręsta, kad nukentėję žmonės turi būti atleisti nuo mokesčių 3 metus, o dėl rinkliavų ir svaigalų mokesčio, kadangi iždo valdytojas atleido nuo jų tik vienus metus ir dėl to seniūnas jų reikalauja už dvejus metus — klausimas perduotas karaliaus nuožiūrai. Skundai Baltr. Jasevičiaus, kad seniūnas liepęs vaitui atimti iš Leipalingio pirklio jo parduotą tam pirkliui medų, ir Jurgio Tercijono, kad seniūnas liepęs paimti iš jo pusseptinto saiko medaus — perduoti karaliaus maloniai nuožiūrai, nes, nors tie dalykai ir nebuvo revizorių spręsti, bet seniūnas rėmėsi karaliaus sprendimu, kuriuo numarintos visos pretenzijos prieš seniūną ligi karaliaus sprendimo datos. Alžbietos Paulavičienės skundas, kad seniūnas atėmęs iš jos pusę sklypo Pervalke ir davęs jai netinkamą atamainą — atmestas, nes atamainą ji yra priėmusi ir laiko. Dėl Morkaus Valentinavičiaus skundo, kad seniūnas sukeitęs valako galą su puse sklypo, kuriai

atsiradusi įpėdinė, nuspręsta skundą atmesti, nes jis priėmęs atamainą už valako galą. Dėl Daunorių vaitystės žmonių skundo, kad juos varo dirbti ne dvi dienas savaitėje, bet tris, taip pat ir daugiau žmonių varo sargybos eiti, seniūnas rėmėsi karaliaus patvirtintu revizorių sprendimu; klausimas dėl trečios dienos darbo perduotas karaliaus malonei. Ratnyčios miestelėnai skundėsi, kad jų žemės yra užgriebtos Liškiavos dvaro, ir Diržių valstiečiai skundėsi, kad jų žemių yra užgriebę Leipalingio valstiečiai, o seniūnas nenorįs jų atieškoti; įsakyta seniūnui rūpintis atgauti tas žemes. Seniūnui įsakyta grąžinti galvijus, paimtus iš Petro Jurkevičiaus ir kitų valstiečių už tai, kad jie, neklausydami seniūno draudimo, buvo pasisėję išsinuomotoje Leipalingio žemėje, kadangi nuo savo valakų jie yra atlikę prievoles ir gali laisvai nuomoti kitą žemę. Seniūnui priteista atlyginti už jo įsakymu paimtus iš Balevičiaus du kubilus. Dėl Švendubrės kaimo žmonių skundo, kad seniūnas atėmęs iš jų 4 margus vadinamus Vodais, be to, miško ir pelkės, seniūnui atsikirtus karaliaus dekretu, perduota karaliaus malonei. Dėl Daunorių vaitystės skundo prieš seniūną, kad juos verčiąs vežti medžius iš jų miško į Nemuną ir toliau plukdyti į seniūno dvarą, kadangi seniūno pareiškimu jie tai darą lažo dienomis, skundas nepatenkintas, bet jei jiems teks plukdant medžius sugaišti daugiau dienų, seniūnas turįs jiems tas sugaištas dienas atskaičiuoti iš kitų. Krasnikų kaimas skundėsi, kad seniūnas, sutaręs su jais, kad tarnybos vietoje mokėsią po 4 kapas grašių, dabar privertė dar duoti žąsis, gaidžius, avižas ir dar po 2 kapas daugiau činšo; dėl karaliaus dekreto klausimas perduotas karaliaus malonei. Kiti skundai, kur skundžiami buvo ne pats seniūnas, bet jo tarnai ar kiti žmonės, revizorių liko nespręsti.

Za wolą y roskazaniem jego krolewskiey mosci pana naszego miłosciwego do mnie Mikołaia Narbuta, pisarza ziemskiego powiatu lickiego, y do mnie Alexandra Stanisława Kołontaia, pisarza tez grockiego y woyta jego krolewskiey msci miasta Lickiego, rewizorow krola jego msci, listem pisanym do dzierzawy jego msci pana Władysława Gieszkowskiego Przewalskiey zesłanych, po obwieszczeniu naszym jego msci panu staroscie, tak tez mieszczanom y wszytkiey włosci y poddanym jego krolewskiey msci w roku teraznieyszym tysiąc szescseth cztyrdziestym piątym *miesiąca* maia dwudziestego szostego dnia do dzierzawy zwysz pisaney dla przesłuchania krzywd w liscie krola jego msci opisanych, na ktorym terminie y dniu gdys my rewizorowie z dworzaninem jego krolewskiey msc skarbowym, to jest jego mscą panem Ignacym Niedziałkowskim, do miasteczka wysz mienionego Przewałki zjachali, gdzie po ufundowaniu jurisdictii naszey gdy obie stronie przez jenerała powiatu lidzkiego Alexandra Rodziewicza po trzykroc przywołanę były, tamze za przywołaniem stron załuiące mieszczanie przewalscy y rotnitscy y włosc wszytka przewalska obu woytowstw z umocowanym swym panem Janem Braniewiczem a jego msci pan starosta sam z umocowanym swym panem Heliiaszem Nowickim oczewisto przed nami stanowili. Zatym my rewizorowie ukazawszy listh krola jego msci, pana naszego miłosciwego, do nas pisany, ktory tak sie w sobie ma:

Władysław Czwarty, z bozey łaski krol polski, wielkie xiązę lithewskie, || ruski, pruski, zmoytski, mazowiecki, ynflanski, smolenski, siwierski, czernihowski a szwedski, godski, wandalski dziedziczny krol y innych. Urodzonym Mikołaiowi Narbutowi, ziemskiemu, y Alexandrowi Stanisławowi Kołontaiowi, grockiemu pisarzom lidzkim, rewizorom naszym do sprawy nizey mianowaney od nas naznaczonym y zesłanym, wier*nie* nam miłym, łaskę naszą krolewską. Urodzeni, wier*nie* nam mili, suplikowali nam mieszczanie y poddani dzierzawy naszey Przewalskiey, yz urodzony

Władysław Gieszkowski, dzierzawca nasz przewalski, rozne ym krzywdy y angaryie czyni, a mianowicie: grunty miesckie Starowiny nazwanę, takze włok dwanascie zdawna do miasteczka Przewalki należącę y kącę włok mieszczanskich nienaleznie do pasznie dworu tamecznego zabiera, woyta w miasteczku niespokoynego człowieka postanowiwszy częstę przykrosci mieszczanom wyrządza, przewoz na Niemnie rzecę gwałtem narzuca, miodu od pczoł tak mieskich, jako y sielskich, połowicę, przy tym owies, siano, gęsi, kury y jayca nienaleznie wyciąga, na niewod do roboty, strozy y w podwody pędzi ustawicznie y przymusza, pieniędzy na prowadzenie dział y za pobor niesłusznie wybranych nie wraca. My tedy postrzegaiąc, aby ci mieszczanie y poddani nasi takowemi ciężarami y exactiiami aggrawowani nie byli y przy swey własnosci zostawali, na rozsądzenie y uspokoienie pomienionych y ynszych wszelakich pretensyi w*iernosc* wa*szą*, ktorych cnota, wiara y w otprawowaniu takowych functii decsteritas a do usług naszych ochota jesth nam dobrze wiadoma, rewizormi naszemi naznaczamy y zsyłamy, chcąc miec po wie(r)nosciach waszych y roskazuiąc, aby wier*nosc* wasza o czasie z sobą sie porozumiawszy y o niem strony obiedwie przez ynnotestentiią swoie obwiesciwsszy, do miasteczka y włosci przewalskiey ziachali, skarg wszelakich od mieszczan y poddanych przed sobą przeciw dzierza(w)cy wnoszonych y controwersii || zobopolnych przesłuchali y one rozsątkiem swym uspokoyli, morgow mieskich trzy co nalepszych przez tegoz dzierzawcę zabranych przywrocili, nie biorąc na obudwuch siebie za pracę swą z włoki tak osiadłey jako y przyiemney nad złotych dwa, appelacyy jednac ad efinitiwis sententiis suis do nas y sądu naszego nie broniąc, — ynaczey wier*nosc* wasza nie uczynicie s powinnosci swey dla łaski naszey. Dan w Warszawie dnia siodmego m*iesiąca* kwietnia roku panskiego tysiąc szescseth czterdziestego piontego, panowania naszego polskiego y szwedskiego trzynastego roku. — U tego listu pieczęc mnieysza y podpis ręki jego kro. msci pana naszego m*iłosci*wego temi słowy: Wladislaus rex. — Stanisław Naruszewicz, referendarz y pisarz m. ppr.

A po przeczytaniu tego listu umocowany załuiących mieszczan y włosci wszytkiey przewalskiey, dowiodszy wprzody słusznie y prawnie terminu y roku za obwieszczeniem tey rewizyi przypadłego y wszytek porządek prawny okazawszy, załował na jego msc pana starostę o zabranie gruntow mieszczanom przewalskim nazwanych Starowin y morgow trzech w Statuciszkach, do tego y konce włok gruntow oromych y sianozętnych, a osobliwie sianozęci w Siaklach na Nie(m)nisku ych własnych, zdawna ym należących, o co chciał controwertowac. A umocowany jego msci pana starosty, nie wstempuiąc w zadną controwersyią y tamtey strony umocowanego nie przypuszczaiąc, ale położywszy dekret wprzody ych msciow panow rewizorow, to jesth jego msci pana Jana Micuty, sędziego ziemskiego grodzięskiego, y jego msci pana Alexandra Buchowieckiego, staroste filipowskiego, datą roku tysiąc szescseth trzydziestego dziewiątego m*iesiąca* septembra szesnastego dnia, potym dekret krola jego msci sądu asesorskiego y confirmacyią tych dekretow krola jego msci, — w ktorych dekre-

tach wprzod ych msci panowie rewizorowie, a potym sąd krola jego msci asesorski od tych gruntow y sianozęci mianowanych mieszczan odsądziwszy do dworu przysądzili, a zatym o winy || prawne na mieszczan protestowawszy sie, yz przez dekreta krola jego msci jego msci pana staroste turboią, daley w zadną controwersyią nie wdawał, ale tylko sie temi dekretami zasłaniał. A umocowany mieszczan y wszytkiey włosci przewalskiey powiedział, yz co tu umocowany jego msci pana dzierzawcy zaszczycaiąc sie dekretem ych msciow panow rewizorow y dekretem sądu krola jego msci asesorskiego, s ktorych dekretow abysmy kopiie dac nakazali potrzebował. My rewizorowie według prawa pospolitego artykułu dwudziestego pierwszego rozdziału czwartego kopiię dac nakazali y tę sądy do (d)nia dwudziestego siodmego maia odłozyli.

A po daniu kopii dnia wysz mianowanego obie stronie s temiz umocowanymi swoymi stanowili. Zatym umocowany od mieszczan załuiących powiedział, yz co umocowany jego msci pana Gieszkowskiego, starosty przewalskiego, pokłada wprzody dekret ich msci panow rewizorow, to jest jego msci pana Jana Micuty, sędziego ziemskiego grodzięnskiego, y jego msci pana Alexandra Buchoweckiego, starosty filipowskiego, datą roku tysiąc szescset trzydziestego dziewiątego miesiąca septembra szesnastego dnia, potym dekret krola jego msci sądu asesorskiego y confirmacyią krola jego msci tego dekretu y rewizyi, a zatym protestowawszy sie na mieszczan o winy prawnę, ze sie wazyli przez takie dekreta jego msci pana starostę swego turbowac, daley w zadną controwersiią sie nie wdawał, ale tylko dekretami temi zasłaniał, — na co tak powiadam, yz ci ubodzy mieszczanie w zadną winę nie popadaią y do dekretu krola jego msci nic nie mowią, ale do jego msci pana starosty swego o to, ze jego msci pan starosta w niewiadomosci tych mieszczan y włosci wszytkiey gwoli sobie mianowanych ich msci panow rewizorow od krola jego msci wywiod y we dworzę Przewalskim tę rewizyią odprawował, pod ktory czas ci mieszczanie przewalscy y włosc wszytka, nie spodziewaiąc sie tey rewizyy, ale mało co || o niey wiedząc, gdyz ych msc panowie rewizorowie, nie sprawuiąc się według listu krola jego msci y prawa pospolitego, mianowanym mieszczanom y włosci o tey rewizyy innotestencyi[a] abo obwieszczenia nie dali, s tych tedy przyczyn y na plenipotenta, ktory aby przed ych mscmi sprawę ych dobrze umiał proponowac y onę z fundamentu wywiesc, nie sposobili, czego tymze dekretem ych msw panow rewizorow dowodzę, ze w niestaniu onych sądzili; kturzy to ych msci panowie rewizorowie nie weyzrzawszy w rewizyię dawnie według listu krola jego msci, ktore sie tu nizey pokazą, od gruntow mieskich nazwanych Starowin y Nowin oromych y sianozętnych, zdawna ym przez ych msci panow rewizorow nadanych, tak tez trzech morgow gruntu w Statuciszkach leżącego, ych własnego oromego y sianozętnego, ktorę jego msc pan starosta zabrawszy y do dworu przyłączywszy, przecie sobie cynsz przez dwie lecie dawac kazał y brał, do tego kące włok, — ktorę tę wszytkie grunty y sianozęci za jakies włok dwanascie, ktorych jakoby się s pomiary nalesc u nich miało, takze sianozęci w Siaklach na Niemnisku, ktorę jego msc starosta takze niesłusznie zabrał, a po-

tym ych msci panowie rewizorowie niesłusznie od tych gruntow y sianozęci mimo ych prawa y rewizyię odsądzili y do dworu przywrocili; ktorych to oni włok dwunastu nigdy nie trzymali y nie trzymaią y gdzie tę lezą nie wiedzą, y przy pomierzę tych włok nie tylko zaluiący mieszczanie, ale y ych msci panowie rewizorowie, nie sprawuiąc sie według listu krolia jego msci, na oglądanie y uwazenie gruntow ych tak podłosci, jako y lepszosci, nigdzie nie ziezdziali y nie byli, a chocby y byli, to nieszłusznie, bo tego pozwolenia od krola jego msc' aby mieli grunty rozdzielac y mierzyc nie mieli, czego listem krola jego msc probuię, bo w starey rewizyi kozda włoka ma miec w sobie morgow trzydziesci trzy. Czego probuiąc rewizyią starą pokładał y jako sie maią panowie rewizorowie na rewizyiach sprawowac a ci, ktorzy jesliby mieli od krola jego msci w poleceniu do pomiary gruntow, u niey ukazował. A dowodząc zas, yz to własnę ych grunty y sianozęci byli y są, ktorę jego msc pan starosta zabrał y do dworu przywrocił, a ych msci || panowie rewizorowie czasu rewizyi swey niesłusznie ych odsądzili, pokładał rewizyią zeszłego sławney pamięci jego msci pana Hrehorego Dzielnickiego, rewizora krola jego msci, w roku tysiąc pięcseth szescdziesiąt trzecim, w ktorym szyrocę tak ograniczenia gruntow, powinnosci y ustawy opisanę są: do tego drugo rewizyią tegoz jego msci pana Dzielnickiego, gdzie mieszczanom za wolą krola jego msci przydaię gru(nty) Starowiny y w Nowinach za zalanie ych gruntow rzeką Niemnem datą roku tysiąc pięcseth osmdziesiąt pierwszego m*iesią*ca juniy dwunastego dnia; trzecią rewizyią sławney pamięci jego msci pana Siemiona Woyny, marszałka jego krolewskiey msci, starosty pomorskiego, połongowskiego y gorzdowskiego, ciwuna uszwianskiego, rewizora naonczas zesłanego od najasnieyszego a swiętobliwie zeszlego krola jego msci Zygmonta Awgusta, ktora rewizyia datą roku tysiąc pięcseth osmdziesiąth siodmego m*iesią*ca septembra szesnastego dnia, — w ktorych rewizyiach tak ograniczenia tych gruntow, jako y wszelakie powinnosci y ustawy szyrocę są opisanę. Do tego pokładał listh zeszłego sławney pamięci jego msci pana Filipa Buceli, dzierzawcy naonczas przewalskiego, ktorym listem sam jego msc pan Bucela tę grunty y sianozęci w Siaklach według tych rewizyy stwierdza; ten listh w dacie roku tysiąc pięcseth dziewięćdziesiąt osmego m*iesią*ca septembra czwartego dnia. Do tego probował dekretem jego krolewskiey msci sądu asesorskiego rewizyy utwierdzenia jego msci pana Jerzego Scypiiana Kampę, podkomorzego grodzięskiego, y jego msci pana Mikołaia Sopocka, w ktorym dekrecie ukazował to, yz ych msci panowie rewizorowie nic od dawnych rewizyy y ustaw nie odstompili y według nich sie zachowali, zaczym y sąd krola jego msci tę rewizyią s(t)wierdził; ten dekret w dacie roku tysiąc szescset dwudziestego m*iesią*ca marca trzydziestego pierwszego dnia. || Ku temu dekreth ych msci panow rewizorow, to jest jego msci pana Mikołaia Narbuta y jego msc' pana Michała Meynartowicza datą roku tysiąc szescset trzydziestego szostego m*iesią*ca oktobra wtorego dnia, ktorym to dekretem ych msc za słusznym dowodem y ukazaniem prawa przyznanego, ktore listy przed samymze jego mscią panem dzierzawcą teraznieyszym przyznano y jego msc pan starosta sam ręką swą do

tych sie listow podpisał, — s tych tedy przyczyn mianowani ych msc panowie rewizorowie sianozęci actorom przysądzili. A potym ych msc panowie rewizorowie, to jesth jego msc pan Micuta y pan Buchowiecki, mimo tę prawa przyznanę y ynsze dowody nie wiedzieć jakim sposobem tak od tych gruntow, jako y sianozęci odsądzili y do dworu przywrocili. A po ukazaniu tych rewizyi y ynszych munimentow y dowodow jeszcze y do przysięgi nie tylko samotrzecim y z dalszym, będzieli nakaz krola jego msci pana naszego miłosciwego na tym, jako tych gruntow y sianozęci byli dzierzącemi y ych własnę są, tak tez y na tym, yz ych msc panowie rewizorowie tak mieszczanom, jako y włosci ynnotestęcii o rewizyi swey nie dawali, y na tym, ze ych msci panowie rewizorowie na uwazenie gruntow podleyszych y lepszych nigdzie nie zjezdzali y nie wglądaiąc w dawnie rewizyię, ale nad wolą krola jego msc pana naszego miłosciwego y nad listh krola jego msci do ych msc pisany, tych gruntow y sianozęci niesłusznie odsądziwszy, jeszczę cynsze, dziakła y insze rzeczy niebywałę ustanowili, — na ktorych punctach do przysięgi biorąc, odesłania na miłoserny y uwazny rozsądek do krola jego msci, pana naszego miłosciwego, s tą sprawą y s tym dekretem przez ych msc panow rewizorow, to jesth jego msci pana Micuty y jego msci pana Buchowieckiego, niesłusznie ferowanym u nas rewizorow prosił y domawiał.

My rewizorowie na skargę mieszczan przewalskich y Andrzeia Bozeyka na jego msci pana starostę przewalskiego o niesłusznę zabranie gruntow mieyskich nazwanych Starowiny y do dworu przyłączenie, do tego || o odięcie juz od lat kilkunastu koncow włok, wzięcie gruntu oromego y sianozętnego, ku temu trzech morgow gruntow mieyskich co naylepszych, takze oromych y sianozętnych uroczyskiem (w) Woykuciszkach, a przecie s tych morgow przez lath dwie jego msc pan starosta cynsz brał; jego msc pan starosta przez plenipotenta swego ukazał list krola jego msc do jego msci pana Jana Micuty, sędziego ziemskiego grodzięskiego, y do jego msci pana Alexandra Buchowieckiego, starosty filipowskiego, w dacie roku tysiąc szescset trzydziestego dziewiątego *miesiąca* marca dwudziestego trzeciego dnia, rewizorow pisany, a potym rewizyią ych msc panow rewizorow zwysz mianowanych roku tysiąc szescset trzydziestego dziewiątego y dekret jego krolewskiey msci confirmatiiey tey rewizyiey w roku tysiąc szescset trzydziestego dziewiątego *miesiąca* decembra dwunastego dnia, s ktorych ukazował, yz grunty nazwanę Starowiny do dworu, tak tez po wymierzeniu włok, kładąc w kozdą włokę po morgow trzydziestu, co ostało, ze ych msc panowie rewizorowie to przysądzili dworowi, y na to ta confirmatiia nastompiła, za czym uwolnienia potrzebował y o winę, ze mimo dekret krola jego msc wazyli się turbowac jego msc, protestował sie; a plenipotent od mieszczan y powtorze według pierwszego domawiania odesłania na miłoserny rossądek do jego krolewskiey msci pana naszego miłosciwego u nas rewizorow afectował, — w ktorey sprawie widząc my takową rewizyią panow rewizorow ostatnie zesłanych, ze lubo nie maiąc w liscie jego krolewskiey msci do siebie pisanym plenariam[b] potestatem, mierzanie włok przez dawnie rewizorskie ustawy ograniczonę, w kozdą włokę po trzydziestu mor-

gow opisali, — a ustawy rewizorom na pomiarę włok w Xięstwie Wielkim Lit-m w dobrach jego krolewskiey msc danę, tak opisuią, aby na lath trzy w kozdym polu po morgow jedynastu, co uczyni morgow trzydziesci trzy, — odciowszy || konce tych włok co lepszę dworowi mimo dekreth krola jego msci pierwszy przysądzili, ktora rewizyia ze dekretem jego krolewskiey msci pana naszego miłosciwego asesorskim utwierdzona, ten dekreth pro sacrosancto waząc, za płaczliwą prozbą tych actorow na łaskę y miłoserdzie jego krolewskiey msci pana naszego miłosciwego odsyłamy.

W sprawie wszytkich mieszczan przewalskich y rotnickich tak tez y poddanych wszytkiey włosci obudwu woytowstw do dzierzawy Przewalskiey należących z jego mscią panem Władysławem Gieszkowskim, starostą przewalskim, o niesłusznę branie połowy miodu, u ktorych są pszczoły w domach y w barciach na włokach ych będących, do tego owsow, siana, chmielow, gęsi, kurow, jaiec, w podwody y z listami nad słusznosc y ustawy pędzenie, ku temu o wzięcie na prowadzenie dział z włoki po kopie niesłusznie, tak tez o wybiranie z włoki po dwa zlotę poboru, ktory nie był ufalony, y o wybiranie podwyszonego cynszu po groszy dwunastu li*tewskich* w miasteczkach z włoki, a po włosciach po groszy szesnastu li*tewskich* niesłusznie, tak tez osobliwie pędzenie mieszczan w niezwyczaynę podwody, do niewodow y łowienia slizow, — co wszystko nad słusznosc y ustawy rewizorskie, to jesth jego msci pana Scypiona Kampę, podkomorzego grodzięskiego, y dekreth krola jego msci stwierdzenie tey rewizyi, co wszytko mimo tę rewizyią y dekreth krola jego msci poslednieyszy ych msc panowie rewizorowie, to jesth jego ms pan Micuta y jego msc pan Buchowiecki, a nie maiąc tego y w poleceniu od krola jego msci wazyli sie uczynic, ku temu osobliwie na skargę wszytkiey wsi Szwiędubran o wzięcię y o grabienie dwudziestu bydła rogatego w tey wsi Szwiędubrach, to jest wołow, krow y jałowic kosztuiących kop siedmiudziesiąt piąciu y groszy cztyrdziestu szesciu lit. y wozow siana osmiu z gumien ych pobranego, y oddanie tego grabiezu niesłusznie y nieprawnie xiędzu plebanu przewalskiemu, jako szyrey w pierwszey rewizyi jego msci pana Narbuta y jego msci pana Meynartowicza w roku tysiąc szescseth trzydziestym szostym odprawowaney opisano jesth. W ktorey sprawie umocowany jego msc pana starosty, nie przypuszczaiąc umocowanego załuiących mieszczan y włosci wszytkiey || do kontrowersyi, ale położywszy dekreth ych msc panow rewizorow, prze(z) jego msci pana dzierzawce od krola jego msc na rewizyią wywodzonych, to jest jego msci pana Jana Micuty, sędziego ziemskiego grodzięskiego, y jego msci pana Alexandra Buchowieckiego, starosty philipowskiego, datą roku tysiąc szescseth trzydziestego dziewiątego m*iesią*ca septembra szesnastego dnia, potym dekret krola jego msci sądu asesorskiego datą roku tysiąc szescseth trzydziestego dziewiątego m*iesią*ca grudnia dwunastego dnia y konfirmacyią krola jego msc tego dekretu, — ktorey rewizyy y dekretu jego krolewskiey msci asesorskiego ukazował to, yz o co sie tu kolwiek mieszczanie y włosc na jego msci pana starostę skarzą, tedy to niesłusznie czynią y na dekret rewizorski y jego krolewskiey msci, ktorymi to wszytko przysądzono y pełnic nakazano, nastempuią, tak tez y to

ukazował, yz tem dekretem krola jego msci o wszytkie krzywdy y pretensiie, ktore by sie do daty tych dekretow mieszczanom y włosci od jego msci pana starosty stałę, tedy o to wszytko wieczną milczenie nakazano, a zatym zasłaniaią(c) sie temi dekretami, na mieszczan y włosc wszytką, mieniąc o zniewagę dekretow krola jego msci y o winy prawnę, yz sie wazyli mimo tę dekreta jego msc pana starostę swego turbowac, protestował.

A umocowany ymieniem mieszczan obu miasteczek y wszytkiey włosci przewalskiey dekreta krola jego msci, pana naszego miłosciwego, pro sakrosancto zachowawszy y w wielkim powazeniu one maiąc, dalszego postepku prawnego z jego mscią panem starostą deklaruiąc to ukazac, ze niesłusznie jego msc pan starosta ych msci panow rewizorow zwodził, tak tez y ych msc panowie rewizorowie wysz mianowani nieszlusznie y nie według prawa y listu krola jego msc do siebie pisanego sprawowali y te rewizyią odprawowali, czego dowodząc powiedział, yz jego msc pan starosta w niewiadomosci mieszczan y wszytkiey włosci przewalskiey ych msci panow rewizorow || wywodził y o tey rewizyi nic nie wiedzieli, bo ych msc panowie rewizorowie według listu krola jego msc y prawa pospolitego nie sprawili, a to s tych miar, ze obwieszczenia o tey rewizyi swey mieszczanom y włosci nie dali; czego y teraz umocowany jego msci pana starosty jesli dawano obwieszczenie zadnym pismem nie probuię, tylko sie dekretami zasłania, gdzie oni jako ubodzy ludzie nie wiedząc o tem y o plenipotenta się nie starali, jakoz y dekretem samym przez ych msc panow rewizorow ferowanym probuie, yz w niestaniu ych sądzono, bo zadney kątrowersii y obron od mieszczan y włosci wnoszonych w tem dekrecie nie nayduię, tylko jakąs apelacyią od pewnych punktow, o czym oni ani myslili, bo by zaszła apelacyia, to by pewnie dla ynformacii dekret od ych msci panow rewizorow wzieli y przed sądem jego kro*lewskiey* msc aseso(r)skim ta uboga włosc stanowiła, ale zę o takowym dekrecie nie wiedzieli, s tych tedy przyczyn y tam u sądu jego krolewskiey msci asesorskiego w niestaniu dekret na tę ubogą włosc przewalską, a potym y konfirmacyią jego krolewskiey msci jego msc pan starosta otrzymawszy, wielkie ym krzywdy, jako sie wyszey opisało, w braniu roznych podatkow, podwyszenie cynszow, branie połowy miodow, gęsi, kurow, jaiec, chmielu, owsow, sian, pędzenia podwod y z listami, do łowienia ryb y slizow mieszczan, do tego roznę grabiezę w bydle według tey ustawy mianowanych ych mscw panow rewizorow ustanowioney, co wszytko na wieczną zgubę a nad słusznosc rewizyie y ustawy dawnie y dekreta krola jego ms jego msc pan starosta czynic kazę; do tego ych msc panowie rewizorowie nie mieli tego od krola jego msci w poleceniu y w liscie do siebie pisanym, aby mieli cynszow y ynnych podatkow podwyszac, tak tez y miodu aby połowa z miasteczek jako y ze wszytkiey włosci jego msci panu staroscie dawali y wpuł podbirali, czego probuię listem krola jego ms do ych msc panow komisarzow wysz mienionych pisanym, w ktorym o miod ani tez aby grunty mierzali ani wzmianki nie masz, ale aby ych msci zjachawszy, a weyzrzawszy w starę rewizyię y ustawy jego ms pana starostę || z miesz-

czany y włoscią przewalską uspokoyli, a ze w starych rewizyiach y ustawach nigdzie sie miod y tak wielkie podatki y cynsze, roboty, tłoki nie nayduią, czego probuiąc pokładam rewizyią naypie(r)wszą y ustawę, jako sie ych msc panowie rewizorowie na rewizyiach sprawowac maią, w ktorey pisze, ze w zadney dzierzawie krola jego msci tak z ulew w domiech ych y na włokach będących poddani krola jego msci panom dzierzawcom dani miodowey ani miodu dawac nie powinni; drugą rewizyią jego msci pana Hrehorego Dzielnickiego, rewizora krola jego msc, ktory za listem swiątobliwey pamięci krola jego msc Stefana, ktora rewizyia datą roku tysiąc pięcseth szescdziesiąc trzeciego; trzecią rewizyią tegoz jego msci pana Dzielnickiego datą roku tysiąc pię(c)seth osmdziesiąt pierwszego; czwarta rewizyia sławney pamięci jego msci pana Siemiona Woyny, starosty pomorskiego, w dacie roku tysiąc pięcset osmdziesiąt siodmego *miesiąca* septembra szesnastego dnia, ktory to jego ms pan Woyna za zesłaniem krola jego ms swiętobliwey pamięci Zygmunta Augusta tak w miasteczkach, jako y we włosci przewalskiey rewizyią odprawował y ustawe wszelakich powinnosci y podatkow ustanowił; piąta rewizyia sławney pamięci jego msc pana Siemiona Woynowicza Hreczyny, rewizora krola jego msc, datą w roku tysiąc pięcset szescdziesiąt dziewiątego odprawowaney, — w ktorych to tych wszytkich rewizyiach nie nayduie sie, aby takowemi ciężarami y podatkami, dawaniem połowy miodow ubodzy mieszczanie y włosc przewalska byli obciążeni, jako na ten czas ych msc panowie rewizorowie nad listh y wolą krola jego msc na nich ustanowiłi. Daley dowodząc pokładał dekreth krola jego msci sądu asesorskiego w dacie roku tysiąc szescseth dwudziestego *miesiąca* marca trzydziestego pierwszego dnia utwierdzenia rewizyi ych msc panow rewizorow od krola jego msc zesłanych, to jesth jego msc pana Jerzego Scypiona Campę, podkomorzego grodzienskiego, y jego msc pana Mikołaia Sopocka, ktorzy to ych msc panowie || rewizorowie według dawnich rewizyi, nic nie przydaiąc więcey, powinnosci wszelakie y podatki tak mieszczanom, jako y wszytkiey włosci przewalskiey ustanowili, a o połowę miodu y insze nowo ustawioną podatki y cynsze tak z rewizyi ych msci panow rewizorow, jako y dekrecie krola jego msc asesorskim zadney zmianki nie masz. Do tego pokładał listh jego msc pana Jerzego Toszkowskiego, sługi jego krolewskiey msc skarbowego, ktory będąc z ramienia wielmoznego jego msc pana Stephana Paca, podskarbiego y pisarza Wielkiego Xięstwa Lit., do dzierzawy Przewalskiey na przesłuchanie krzywd wszytkiey dzierzawy Przewalskiey od jego msci pana Krzysztopha Gieszkowskiego, dzierzawcę przewalskiego, podziałanych, ktory list w dacie roku tysiąc szescseth trzydziestego pierwszego *miesiąca* nowembra dziesiątego dnia, gdzie się tez mieszczanie y włosc przewalska skarzyłi, yz jego msc pan starosta mimo ych ustawy miod brał u nich, jednak nie połowicę jako teraz, ale ych własny, a płacił ym po złotych osmiu za miednicę, a ze tamtych czasow była miodu miednica po złotych dziesiąciu y tak płacono, tedy y jego msc pan Toszkowski za przysięgą zaluiących, ze była miednica miodu po złotych dziesiąciu, nakazał jego msc panu dzierzawcy, aby ym dopłacił po złotych dwa, na ktorym

dekrecie y jego ms pan dzierzawca przestał. A na ostatek po ukazaniu tak wiele rewizyy y dokumęntow jeszcze biorąc stronie swey, to jest z miasteczka Przewałki y Rotnicy y włosci wszytkiey przewalskiey obudwum woytowstwom siedmiu mężom wiary godnym, by tez y z dalszym dowodem, jesliby był nakaz krola jego msci na tym, jako o tey rewizyi przed czasem nie wiedzieli y jako ym ych msc panowie rewizorowie obwieszczenia o ziachaniu swym na tę rewizyią nie dawali y ten dekreth y rewizyią w niestaniu wszytkiey włosci jest ferowany, ku temu jako nigdy połowy miodow, cynszu tak wielkiego z włok, gęsi, kurow, jaiec, owsu, siana, chmielu, podwod, tłok, strazy y jezdzenia z listami, chodzenia na niewody y po slizę jeszcze od przodkow swoych nie pełniłi y nie dawali; tak tez osobliwie sioło Swiędubry biorąc trzem mężom by y z dalszym dowodem do przysięgi na grabiezu bydła y siana niesłusznie zabranego, — a zatym || odesłania rokiem krotkim na miłoserny rozsądek do jego krolewskiey msc pana naszego miłosciwego w tem, jesli jego msc pan starosta słusznie ych msc panow rewizorow na tę rewizyią wywodził y ych msc panowie rewizorowie jesli ją słusznie według woli y listu krola jego msci y prawa pospolitego odprawowali, u nas rewizorow potrzebował.

Na co umocowany yego msc pana starosty, zaszczycaiąc sie y powtorzę dekretami tak rewizorskiemi, jako y krola jego msci y stoiący przy nich powiedział, ze słusznie y prawnie jego msc pan starosta ych msci panow rewizorow zwodził, tak tez ych msc panowie rewizorowie według woli y listu krola jego msci tę rewizyią odprawowali, bo krol jego msc w liscie swym tak pisze, aby stosuią(c) sie do ynszych dzierzaw co nayprzyległieyszych ustawę wszelaką na mieszczanach y włosci przewalskiey stanowili, zaczym y ych msc panowie rewizorowie[c], stosuiąc sie do ustawy y podatkow dzierzawy Mereckiey, tu w dzierzawie Przewalskiey połowę miodów y y(n)sze podatki wyszey opisanę aby jego msc panu staroscie dawali y pełnili, słusznie przysądzili y ustanowili, gdzie y sąd krola jego msc asesorski tę rewizyią utwierdził y jego krolewska mosc konfirmował y wiecznę milczenie, jesliby sie jakie pretensyie y krzywdy mieszczanom y włosci przewalskiey od jego msc pana starosty do daty dekretu krola jego msc stały, nakazał.

Na co umocowany od mieszczan y wszytkiey włosci przewalskiey powiedział, yz jego msc pan starosta nie mogąc ynakszym sposobem dokazac tego, aby mogł wymoc na mieszczanach obu miesteczek y wszytkiey włosci przewalskiey dawania połowy miodu y ynszych podatkow wyszey mianowanych, bo gdy w roku przeszłym tysiąc szescset trzydziestym szostym *miesiąca* oktobra wtorego dnia mianowani mieszczanie y włosc przewalska wywiedli byli od krola jego msc o wielkie swoie krzywdy y pretęsyie od jego msci pana starosty swego ponosząc panow rewizorow, to jest jego msc pana Mikołaia Narbuta, naonczas podstarosciego powiatu lidzkiego, y jego msci pana Michała Meynartowicza, na ktorey to rewizyi pilno tego jego msc pan starosta miedzy ynszemi rzeczoma przysądzenia połowy miodow aby || z miasteczek y włosci potrzebował, czego yz jego msc zadnymi przyległymi dzierzawami, mianowicie dzierzawą Merecką, jesliby tam po-

łowa miodu mieli dawac, nie probował, y ych msc panowie rewizorowie od tego miodu miasteczka y włosc wszytką uwolnili, — czego probuiąc pokładał y czytał dekreth natenczas ferowany, — po ktorey rewizyi jego msc pan starosta przewalski z jego mscią panem Komnackim zostawa rewizorem do włosci y dzierzawy Mereckiey, tamze z jego mscią panem kolegą swym zjachawszy na tę rewizyią w roku przeszłym tysiąc szescseth trzydziestym dziewiątym *miesiąca* marca dwunastego dnia, ktorę rewizyie lubo się według czasu odprawowało, bo trudno było pod sniegiem lepszosc y podłosc gruntow uznawac y uwazac y cynsze podwyszac, tak tez y miody uznawac, jednakze na tey rewizii uznawszy ych msc, aby włosc merecka miodow połowę do dworu dawali, ynsze cynsze, podatki y roboty podwyszyli; po ktorey to rewizyi mereckiey zaraz jego msc pan starosta mianowanych ych msci panow rewizorow, to jest jego msc pana Micutę y jego msc pana Buchowieckiego w tymze roku tysiąc szescseth trzydziestym dziewiątym *miesiąca* septembra szesnastego dnia wywodzi, gdzie y ych msc panowie rewizorowie za zjachaniem swym na tę rewizyią a stosuiąc sie juz do ustawy mereckiey, co jego msc pan starosta przewalski sam ustawił, tak miodow połowę y ynszych wiele niezwyczaynych podatkow, cynszow y robot, jako sie wysz pomieniło, a w niewiadomosci ubogich ludzi włosci przewalskiey nad wolą y list jego krolewskiey msc stanowią y pełnic nakazuią. Po ktorey rewizyi jego msc pan dzierzawca tak połowę miodow y to wszytko co ustanowiono z miasteczek y ze wszytkiey włosci przewalskiey kazał brac y bierzę. Gdy oni ubodzy ludzie suplikuią o tę niesłusznę brania miodu y co w tey rewizyi jest opisano do wielmoznego jego msc pana podskarbiego Wielkiego Xięstwa Lit., gdzie jego msc pan podskarbi, aby takiego bezprawia nie czynił y niesłusznych rzeczy nad ustawy y rewizyię dawnę na poddanych przewalskich nie wyciągał, do jego msci pana starostę piszę, — ktory list pokładał datą roku tysiąc szescseth cztyrdziestego *miesiąca* septembra szostego dnia. Na ktory list jego ms pan starosta mniey co dbaiąc, jeszcze wieksze krzywdy mieszczanom y poddanym przewalskim kazał czynic. Gdzie oni nie mogąc dłuzey cierzpiec, wywodzą teraz waszych msci panow || rewizorow na rozsądzenie krzywd swoych w tym liscie krola jego msc szyrocę opisanych y specifikowanych. A zatym y powtorze po ukazaniu tak wielkich dokumentow według pierwszego domawiania swego biorąc mieszczanom y włosci do przysięgi na punktach wysz mienionych samosiodmym by y więcey, odesłania do jego krolewskiey msci na miłoserny y uwazny rozsądek potrzebował, bo uchoway boze, zeby od tego wszytkiego odpadli, co jego msc pan starosta kazał pozabirac y ubogich ludzi zgrabic, y zeby o to wiecznie milczec mieli, toby wiecznemi kalekami z dziecmi swemi musieli by ostawac.

My tedy rewizorowie, wysłuchawszy z obu stron controwersii szyroce nam podawanych y dobrze sobie w tey sprawie uwazywszy, na skargę mieszczan przewalskich y rotnickich tak tez włosci wszytkiey obudwu woytowstw o branie miodu po połowicy, kurow, gęsi, owsow, chmielow, grabieze bydła, podwyszenie cynszow, branie na prowadzenie dział po kopie y poboru po dwa złotę bez ufały seymowey, pendzenie mieszczan do

niewodu y lowienie slizow, czego nie powinni, ze ych msc panowie rewizorowie nie według listu krola jego msci do siebie pisanego, mianuią włosc, ze nie daiąc ynnotestentiiey y nie wyjezdzaiąc na oglądanie dobroci y podłosci gruntow y nie wglądaiąc w dawne rewizyie, podatki, powinnosci niezwykłe przykładem dzierzawy Mereckiey brac, a zadney mocy o miod w liscie krola jego msc do siebie pisanym, aby połowę miodu brac nakazowac mieli, nie maiąc, w niestaniu włosci woytowstw dawnarowskiego y cyrtnickiego obudwu na upad zdali, a jego msc pan starosta tymze sie dekretem krola jego msc szczycąc uwolnienia od wszytkich pretensiy do daty dekretu y aby powinnosci na nich wszytkich włozonych dosyc czynili potrzebował, — lubo się z włosci mężowię w kontrowersyiey opisani na pewnych punktach, jako onym ynnotestencyiey nie dawano, na grunty nie wyiezdzaiąc dobrosci y podłosci onych nie uwazaiąc, w rewizyie starę nie wglądaiąc, z merecką rewizyią dawac podatki uznali, a strony brania po kopie na prowadzenie dział z włoki y po złotych dwa poboru, yz woyt miasteczka Przewalskiego Stanisław Jurkowicz powiedział, ze pobor w cynsz, do czego się y mieszczanie przyznali, potrącono, a pieniądzę na prowadzenie dział woyth || do ukazania reiestru jako wiele wzioł do dnia trzydziestego maia odłozylismy. Na ktorym terminie plenipotent jego msci pana starosty ne te skargi tymze sie dekretem krola jego msc, ze sie o te pretensiie do daty tego dekretu uwolnione, szczycił. Mysmy dekreth krola jego msci pro sacrosancto zachowawszy, poniewasz jego msc pan starosta tym sie szczegulnym punktem w dekrecie krola jego msc, ze o wszytkie pretensiie do daty dekretu wiecznę milczenie opisano, na łaske, uwagę y miłoserdzie jego krolewskiey msc pana naszego miłosciwego odsyłamy.

Na skargę tychze mieszczan, ze miarek we młynie nigdy nie bywało, ale według ustawy pieniędzmi placywano według dawnego zwyczaiu, — miarką taką, ktora by szesnastą beczkę miary wile(n)skiey wymierzywała, miec a nie wiekszą, na czym y jego ms pan starosta przestał, uznawamy.

A strony kotła, kto swoy własny ma, wolno mu sobie robic na swą potrzebę y na szynk, a jesli komu pozyczy, juz płacic od kotła zydowi po gro*szy* 9 pol*skich* powinien; a strony gorzalki jedney, ta według dekretu rewizorskiego przy arędzie ostaie, — mieszczanie apelowali.

Na skargę mieszczan o niesłusznę branie od chmielu, ze zyd po groszu od beczki bierze, a przedtym po puł złotego kupiec od wozu płacił, jego msc pan starosta na tym przestał, yz nie więcę, jeno po puł złotego od wozu dac ma, a jesliby zyd abo arędarz nadto co chciał brac, zarazem sprawiedliwosc prawną uczynic powinien będzie jego msc pan starosta. Potym s tey miary, ze przedawaią po beczcę y ze nie nakazano od kozdey po groszu jednym płacic, apelował.

Na skargę mieszczan y włosci, ze jego msc pan starosta dla pozytku swego plebaniią y karczmę do niey należącą wniwecz obrocił, grunty do plebaniiey należącę włok szesc y ogrodow dwa do dworu przywrocił, a kiedy zechce po xięzą jezdzic, onych przymusza, — od tych podwod według uwolnienia dekretem jego kro. msci y my uwalniamy, — od czego plenipotent jego msc pana staroscin apelował y mysmy dopuscili.

Na skargę mieszczan przewalskich na jego msc pana staroste, ze gwoli sobie wywiodszy ych msw panow rewizorow, z miasteczka owsa beczek pięc y s kozdego domu || po kokoszy, co woyt za roskazaniem jego msci wybrał y do dworu oddał, a ze jego msc pan starosta powiedział, yz tego nie roskazował, a woyt powiedział, ze za roskazaniem jego msc pana Micuty wybrał to y do niego oddał, — yz tego nie byli powinni panom rewizorom od jego msc pana starosty wywiedzionym dawac, woyth ze niesłusznie brał owies y kury, płacic mieszczanom nakazalismy, — od czego woyth apelował y mysmy dopuscili.

Na skargę tychze mieszczan na jego msc pana starostę o zabronienie y w ogrod wgrodzenie zwyczaynego goscinca, ktory szedł mieskim gruntem mimo dwor, o ktory po rewizii jego msc pana Scypiiowey y pana Sopockowey w dekrecie krola jego msci specifice opisano, zeby pan starosta drogę nową zagrocic kazał y oney aby nie zazywano, chiba jesliby samemu kroliowi jego msci tamtendy droga przypadła, a starą aby odnowił, — te drogę według dekretu krola jego msc nowa aby była zagrodzona, zeby jey nie zazywano, a stara aby była mimo dwor[d] odnowiona, nakazalismy.

Na skargę tychze mieszczan na jego msc pana staroste o narzuczanie gwałtem przewozu na Niemnie y przymuszenie dawac sobie po stu złotych od promu corok, a predtym tylko po pieciu złotych do skarbu jego kro. msc płacywano, — poniewasz po rewiziy pana Scypionowey krol jego msc ten przewoz dekretem swym dworowi przysądział, mieszczanom y włosci wolny przewoz bez płacenia ostawiwszy nie brac y przewoz aby był dobry nakazac raczył, y my przy tey ustawie dekretem kro*la* jego m. ostawiwszy, od tego ciezaru w arendowaniu promu mieszczan uwolnilismy, a kto będzie chciał, wolno mu arędowac.

Na skargę Mikołaia Burczykowicza na podstarosciego o niewinnę wzięcie zło*tych* 4, o to sprawiedliwosci[e] u jego msc pana starosty, poniewasz nie od samego jego msc krzywda sie dzieie, prosic s podstarosciego uznalismy.

Na skargę Pawła rybaka na jego msc pana starostę, ze mu miodu od barci plebanskich, ktorę on zdawna robił, jego połowicę wzioł, do czego sie jego msc pan starosta znał, ze wzioł, || ale mnichom miod oddawał, — poniewasz ten rybak zdawna z xiędzem plebanem w tych barciach siabrował y onych doglądał, przy tey pracy jego y siabrowstwie ostawiwszy, połowe miodu, to jest miednicę beze dwuch kwarth, zeby zaplacił jego msc pan starosta nakazalismy, a potym miod s tym rybakiem aby wpuł dzielił. Od czego jego msc pan starosta apelował y mysmy dopuscili.

Na skargę Jakuba Staszewicza y zony jego jako dziedziczki Magrety Kiszkielewny na Marka Pieckiewicza, ze on nie czyniąc dosyc dekretowi rewizorskiemu puł placa nie ustompił, az musieli dac onemu kop pułsiodmy, — tey sprawy jako nam nienalezącey nie sądzilismy. A jego ms pan starosta zaraz przy nas te kop pułsiodmy za niedziel dwie oddac nakazał rokiem zawitym pod sowitoscią.

Za skargą tychze osob, Staszewicza y zony jego, na jego msc pana starostę o wzięcie puł placa ych własnego y osadzenie na nim Piotra

woznicę, poglądaiąc my na dekret pana Jakuba Kuncewicza, ktory potym, gdy panowie rewizorowie dwoy zjezdzali, ze przed niemi ten dekret ukazowano, ponaznaczywali, ze dawnosci kilka przemilczała, — przy zenie tego woznicę tę pułplaca za takowym prawem jey, ktore jako słusznę utwierdzamy, ostawilismy.

Na skargę szesciu rybakow miasteczka Przewałki na jego msc pana starostę, ze nad ustawę y powinnosc przez kilkanascie lat kromia swięta ryby przymusza łowic, sieci na ych chlebie robic, zascianku ym, rybakom, nadanego broni, w dalekie drogi po sieci swemi konmi y strawą przymusza, — mysmy według rewizyi pana Scypiona Kampa dekretem krola jego msci utwierdzoney, gdy sieci we dworze robic będo, tedy na dwornym chlebie według dawnich ustaw onych, tak tez y zascianek przy rybakach, na co y jego msc pan starosta zezwolił, ostawilismy, a jezdzic na swych koniach z drugiemi podwodami dla obierania y kupowania sieci, poniewaz ynszey powinnosci w podwodach pełnic nie powinni, po samę tylo sieci uznawamy y nakazuiemy.

Na skargę Sebestyiana Citka na jego msc pana staroste mieniąc o zaaresztowanie pieniędzy || kop pułtoru u Bałtromieia Dziakiewicza, ze ten Dziakiewicz stanowszy przed nami przyznał, ysz nie oddał, ze mu spraw nie oddano, — mysmy, uchiliwszy od winy, ktorey sie jego ms pan starosta o pomowkę domowiał, za dobrowolnym przyznaniem tego Dziakiewicza kop pułtory zapłacic uznali y nakazali.

Na skargę wszytkich mieszczan strony woyta przewalskiego Stanisława Jurkiewicza, ze ten woyth udaiąc do jego msc pana starosty onych ciemięzy y gubi, niezwyczaynę na nich powinnosci wkłada y nie jest miastu zyczliwy, aby ym było wolno woyta obierac, do tego, yz ten woyt sprawy mieysckię potrzebne, listy y dekreta jego krolewskiey msc roznę do jego msc pana starosty, ktorę u niego jako u woyta były, oddał y przez to od jego msc pana starosty wielką krzywde maią; — strony podawania woyta według rewizyi pana Scypionowey y pana Sopocka dekretem krola jego msc utwierdzoney zostawuiemy, ze podawanie onego przy jego msc panu staroscie ostawac[ma, a ze na tego woyta takie sie skargi pokazowali, a w dekrecie krola jego msci opisuie, ze jego msc pan starosta postrzegac tego powinien, aby na woytowstwo ludzie dobrę, cnotliwę, bogoboyne y sposobnę podawał, podawanie woyta według dekretu jego krolewskiey msc rewizyi pana Scypiianowey przy jego msc panu staroscie ostawilismy. W drugim punkcie o listy krola jego ms, jakoby do jego msc pana starosty przez tego woyta wydano, lubo sie trzech mieszczan na tym do przysięgi brało, blizszego woyta do odwodu, jako zadnych listow y dekretow krola jego msc, ktorę oni, mieszczanie, mienili jakoby przezen miały byc wydanę, jego msc nie oddawał y onych u siebie nie miał, uznawszy, dzien treci, to jesth dnia trzydziestego pierwszego maia, ktorą według roty wydaney przed nami na terminie wykonał.

Na skargę miesz(cz)an przewalskich na jego msc *pana* starostę o branie od rzeznikow od kozdego bydlencia ubitego łopatki, a ze w ustawach rewizorom Wielkiego Xięstwa Lit. danych, yz łopatki na urząd byc

maią oddawanę od tego, co na przedaz biią, y teraz dawac uznawamy, abo jesli zachcą rzeznicy za łopatki dworowi nagrodzic || umowiwszy na rok kozdy łoiem abo czym ynszym, to przy woli onych ostaię.

Na skargę wszytkich mieszczan rotnickich tak tez poddanych wszytkich wsi w relacyi jeneralskiey wzglendem gradobicia, mianowicie Szwiędubry, Miłuki, Lipniewcy y Dzirzy, na jego msc pana starostę, yz jego msc mimo list krola jego msc, ktorym jego kro*lewska* msc onych wzglendem gradobicia na lat trzy od placenia wszytkich podatkow y od dawania poborow tak tez y czopowego uwolnic raczył, od trzech karczem czopowę y capszczyznę zydowi arędarzowi odbirac pozwolił, cynsze brał y pobory na nich wyciąga, — jego msc pan starosta powiedział, ze za lath dwie dał pobor za nich (s) swey szkatuły y nie więcey, jeno za jeden rok ym wytrącę, a za drugi u nich potrzebuie, poniewaz się to z listu jego krolewskiey msc, ktorym krol jego msc mieszczan rotnickich y poddanych w tych czterech wsiach wyszey mianowanych uwolnic y tak do jego msc pana starosty, aby do trzech lath po sobie ydących zadnych powinnosci, tak tez y do jego msci pana podskarbiego Wielkiego Xięstwa Lit., aby poborow y czopowego wybirac od nich nie kazał, pisac raczył, a jego msc pan podskarbi listem swym (w)zglendem poboru y czopowego tylo jeden rok uwolnił. Uznalismy, aby o podatki ze wszytkich wsi tych y miasteczka zwysz mianowanych według listu krola jego msci do trzech lat nie byli obciązeni, a strony poborow, ze tylo na jeden rok jego msc pan podskarbi uwolnił y jego m. pan starosta oddania poboru y czopowego od nich potrzebuie, w tym punkcie na uznanie y miłosęrdzie do jego kro. ms pana naszego miłosciwego odsyłamy.

Na skargę Bałtromieia Jasiewicza na jego msc pana starostę, ze jego msc pan starosta kazał woytowi downarowskiemu odiąc u kupca lepunskiego miodu miednic trzy, ktory miod przedał był temu kupcowi po złotych dziesiąciu, a potym musiał onemu pieniądzę za ten miod zapłaconę wracac y jego ms pan starosta y do tego czasu nie płacił mu; tak tez zas skarga Jerzego Tertiana na jego msc pana starostę, ze jego msc kazał woytowi przy słudzę swym u Tertiana pograbic miodu miednic pułsiądmy stargowanego || po złotych dziesiąciu, — jego msc pan starosta y w tym do pokazania dekretu krola jego msc, yz płacic nie powinien, wziowszy na terminie, dekretem jego krolewskiey msc zaslanial sie, yz juz w nim wiecznę milczenie o szkody y skargi do daty tamtego dekretu opisanę są, abysmy uwolnili potrzebował, — a załobliwi o miod potrzebowali odesłania do jego krolewskiey msc, ze ym niesłusznie wzięto, o miłoserdzie prosili w tym punkcie, ze sie to miedzy poddanymi bez zadney naonczas przed pany rewizorami skargi y controwersyi a jego mscią panem starostą dzieię. Dekret jego krolewskiey msc pana naszego miłosciwego pro sacrosancto ważąc, a jesli poddani w tey mierze szkodowac, poniewasz o wzięcie tego jego msc pan starosta nic nie mowi, tyle się tym dekretem krola jego msc szczyci, na miłoserdzie jego krolewskiey msci pana naszego miłosciwego odsyłamy.

Na skargę Alzbiety Pawłowiczowny na jego msc pana starostę o puł placa odjęcię w miasteczku Przewalcę, za ktory jego ms pan starosta odmianę dał, a ona tą odmianą nie kątentuie sie, — poniewaz wzieła dawno odmianę, ma na niey przestawac, a jesliby sie potomek tego placu okazał, dwor zastempowac, jako sie y jego msc pan starosta deklarował, powinien.

Na skargę Marka Walentynowicza na jego msci pana starostę, yz jego msc pan starosta koniec włoki przefrymarczył za puł placa nazwany Kiszkielewszczyzna, pozwalaiąc komu chcąc przedac, a potym ten koniec do paszni dworney przyłączył, ktorą pułplaca za nastompieniem pilney potrzeby za pułsiodmy kopy przedał, a teraz sie dziedziczka Magreta znayduię y to za yey skargą przysądzono, abym jey te kop pułsiodmy za tę pułplaca oddał, azeby mu ten koniec włoki przywrocony był, prosił, — poniewaz y woyt mieyski przyznał, ze odmianę dano onemu, przy tey odmienie ostawilismy onego.

Na skargę sioła || Lipniewcow o odięcie czterech morgow, — ze się jego msc pan starosta tymze dekretem krola jego msc konfirmacyiey y rewizyiey ostatniey szczycił, yz o wszytkie pretensyie wieczne milczenie w niestaniu ych uczyniono, jesli ma ta wies w niestaniu szkodowac, na łaskę y miłoserdzie jego krolewskiey msc odsyłamy.

Na skargę poddanych jego krolewskiey msci wszytkiego woytowstwa dawnarowskiego na jego msc pana staroste, ze weług ustaw rewizorskich onych nie zostawuiąc, yz z włosci tego woytowstwa na kozdy tydzien po trzy strozę bywali, a teraz jego ms pan starosta przymusza po pięciu strozow y osobno po dwie białegłowy aby słuzyli, do tego y pędzenie do niewodu z włoki na tydzien cały, y co przedtym po dwa dni do roboty chodzili, teraz trzeci dzien w tydzien robic muszą, — jego msc pan starosta aprobatiią jego krolewskiey msc dekretu rewizorskiego sie szczycił, a strony wypędzenia do niewodu, yz to niedawno czynią, ale ych zawszę trzeci grosz gdy ryby przedadzą dochodzi. Strony trzeciego dnia roboty, strazy na łaskę y miłoserdzie jego krolewskiey msc, dekreth jego krolewskiey msc waząc, odsyłamy.

Na skargę mieszczan rotnickich na jego msc pana staroste, yz według dekretu krola jego msci gruntu ych do maiętnosci jego msc pana Frąckiewiczowey Liszkowa, zas skarga wszytkiey wsi Dzirzow o zabranie gruntow od poddanych jego msci pana Frąckiewych do maiętnosci Leypun ym należących nie chce dochodzic, — poniewasz y dekretem krola jego msc dochodzic u posesorow nakazano, y my aby dochodził jego ms pan starosta nakazalismy.

Za skargą Piotra Jurkiewicza na jego msc pana starostę o niewinnę pograbienie krow dwuch po kop piąciu kosztuiących, y za skargę Mikołaia Puyza ze wsi Niecikszanskię(y) o wzięcie krowy cztyrech kop stoiące, || y za skargą Macieia Jurkowicza o grabiesz takze dwu krow, y za skargą Stephana sadowniczego o grabiez wołu, ktorego okupuiąc dac samemu jego msci panu staroscie musiał złotych pięc, za skargą Błazeia Jurkowicza o grabiez krowy kop cztyrech kosztuiącey, — woyt przyznał,

ze za roskazaniem jego msci pana staroscinym za to wziol te bydło, yz ci przez zakaz jego msc grunty sobie we włosci leypunskiey pozasiewali. Mysmy wolnosc naymowania, poniewasz z włok swoych powinnosc wszelaką pełnią, uznawszy, grabiez niesłusznie wzięty y te pieniądzę aby jego msc pan starosta wrocił nakazalismy; — apelował jego msc pan starosta y mysmy dopuscili.

Za skargą Jana Kryszkielewicza na Dmitra Matulewicza, ze za grunty zastawnę wziowszy pieniądzę gruntow nie wraca, — poniewasz to miedzy poddanymi ydzie, jako nienalezną sobie sprawę do sądzenia, na rozsądek do jego msc pana starosty odsyłamy.

Za skargą o grabiezą siermięgi Błazeia Suranowicza na woyta, widząc nienalezną sobie sprawę do jego msc pana starosty na rossądek y o ynszych na woyta skargi o grabiezie odesłalismy.

Za skargą Fiedora Bolewicza na jego msc pana starostę o wzięcie dwu kubłow kupionych za złotych dwanascie, zyd przyznał, ze pan podstarosci wziowszy tę kubły jemu dał był, ale zgorzały. Za przysięgą jako podstarosci wziol y jako wiele kosztowali, aby jego msc pan starosta nagrodził, nakazalismy, ktorey dzięn siodmy naznaczylismy. A na terminie jego ms pan starosta obiecał kazac odrobic.

Za skargą szwiendubran na jego msci pana starostę o odjęcie gruntu morgow cztyrech nazwanych Wadow y lasu w bagnach przy granicy || plebanskiey y ręce Szwiędubrzę y odjęcie boru — jego ms pan starosta dekretem krola jego msc, ze wszelakie pretęsyie do daty dekretu umorzono, szczycił sie. My dekret krola jego msci waząc, rozsątku smy nie czynili, na łaskę y miłosęrdzie jego krolewskiey msci odsyłamy.

Na skargę wszytkiey wsi Szwiędubry na mieszczan rotnickich o odjęcie sianozęci nazwaney Kobielnic na wygon trzem wsiam nadaney — ze nie nam, ale jego msci panu staroscie rozsądek nalezy, do jego ms pana starosty odsyłamy.

Za skargą Mikołaia Yliana na pana podstarosciego o niewinnę pograbienie krowy, ktorą okupuiąc musiał dac złotych cztyry, tę sprawę jako nam nienalezną na rozsądek do jego msc pana starosty odesłalismy.

Skarzyło się wszytkie woytowstwo dawnorowskie na jego msc pana staroste o przymuszanie do wozenia drzewa, do spuszczania Niemnem do maiętnosci jego msci s puszcze ym należącey, ktorę tak w roku przeszłym s puszcze przewalskiey, jako y w teraznieyszym tysiąc szescseth cztyrdziestym piątym spuscili, — jego msc pan starosta powiedział, yz na dniach powinnych służebnych powinnych to czynią. Poniewasz na dniach s powinnosci ustawioney to drzewo wozą y Niemnem spuszczaią, jesliby sie na(d) dni winnę zabawili, tak wiele odsiadac dni, jako sie zabawią, jego msc pan starosta pozwolic ym powinien uznawamy.

Sioło Krasniki skarzyli sie na jego msc pana starostę, yz jego msc, nie czyniąc dosyc postanowieniu swemu z nimi, co przedtym dla pokoiu swego po kop cztyry z włoki aby nie służyli płacic postąmpili, a więcey nic nie dawali, a teraz gęsi, kury, jayca, owsy y jeszcze po kop dwie

cynszu więcey wymusił y brał. || Jego msc pan starosta tąz confirmatyią dekretu rewizorskiego szczycił sie. W ktorey sprawie dekret jego kro. ms ważąc a za prozbą aktorow, poniewaz sie w niestaniu onych stał ten dekreth, na łaskę y miłoserdzie jego krolewskiey msc odsyłamy.

A zatym my, rewizorowie od krola jego msci, pana naszego miłosciwego, zesłani, przy słudzę jego krolewskiey msc skarbowym wszytkich krzywd y pretensii mieszczan przewalskich y rotnickich, tak tez y wszytkiey włosci przewalskiey, ktorę przed nas były wnoszonę, przesłuchawszy y decyziie nasze o te pretensiie w tem dekrecie opisanę ferowawszy, obum stronom, tak jego msc panu staros(c)ie, jako miesz(cz)anom y wszytkiey włosci, od pewnych punktow w decyzyiach naszych specifikowanych apelacyi do krola jego msc, pana naszego miłosciwego, dopusciwszy, termin oney na rosparcie obum stronom stanowic sie przed jego krolewską mscią naznaczamy w roku teraznieyszym tysiąc szescset cztyrdziestym piątym *miesiąca* julii dziewiętnastego dnia na mieyscu tym, gdzie natenczas jego krolewska msc pan nasz miłosciwy szczęsliwie dworem swoym będzie rezydował.

Przypowiadanie jego msc pana starosty przez plenipotenta jego msc do nas wnoszoney, to jest o zniewagę pana podstaroscego jego msci od wsi Szwiędubran stałego, tak tez y o nie[- - - - - - - - - - - - - - - -.ktlorę przypowiadanie w dekreth nasz przyiąwszy, na rozsądek krola jego ms, pana naszego miłosciwego, odsyłamy.

Do tego za płaczliwą prozbą mieszczan y wszytkiey włosci przewalskiey, nie naruszaiąc nic dekretu jego krolewskiey msc pana || naszego miłosciwego, ale pro sacrosancto zachowawszy, waruiemy tych mieszczan y wszytko włosc, aby jego msc pan starosta jako sam przez sie, tak podstaroscich y sług swoych według pogrozek, odpowiedzi y obietnic swoych, ktorychesmy sie y sami poniekąt czasu sądow nasłuchali y oni sie przed nami uskarzali y przed jenerałem protestowali, tych załuiących mieszczan y włosci bic, mordowac, więzic y zadnego bezprawia onym czynic y nad niemi się mscic az do rosparcia w tey sprawie przed jego krolewską mscią panem naszym miłosciwym nie kazał, ktorych y my w pokoiu zostawuiemy do rosparcia przed jego krolewską mscią panem naszym miłosciwym. Ktory to ten dekret rewizyi naszey za potrzebowaniem jego msc pana Gieszkowskiego, starosty przewalskiego, dalismy s pieczęciami y z podpisami rąk naszych. Działo sie w Przewałce roku panskiego tysiąc szescseth cztyrdziestego piątego *miesiąca* maia dwudziestego szostego dnia.

Du antspaudai ir tokie parašai: Mikołay Narbut, ziemski lidzki pisarz, rewizor k. jego m., ręką. — Alexander Stanisław Kołontay, pisarz grodzki lidzki, rewizor króla jego msci, ręką swą.

---

[a] innotestestencyi. [b] plenanariam. [c] rewozowie. [d] dwo:d. [e] psrawiedliwosci. [f] ostawam.

39. *1645 m. rugpiūčio mėn. 1 d. Referendorių teismo sprendimas, kuriuo beveik ištisai atmeta Pervalko ir Ratnyčios miestelėnų ir Pervalko valsčiaus valstiečių skundus prieš savo seniūną, revizorių perkeltus spręsti tam teismui.*

Originalinis sprendimo išrašas VUB — Pervalko dokumentų tarpe.

Iššiūrėjęs revizorių sprendimu perkeltus karaliaus teismui spręsti skundus prieš Pervalko seniūną, nes nors revizoriai ir rado skundus pamatuotus, bet skundžiamieji dalykai jau buvo išspręsti 1639 m. karaliaus referendorių sprendimu, padarytu miestelėnams ir valstiečiams nedalyvaujant, dabar referendorių teismas, matydamas, kad klausimai jau išspręsti 1639 m. sprendimu, nežiūrėdamas dalyko esmės, skundus atmeta ir paskutinės revizijos aktą panaikina. Tik dėl vieno dalyko, dėl 12 valakų, kurie buvę duoti Pervalko miestelėnams priedo dėl žemės menkumo ir buvę seniūno paimti dvarui, nutarta pasiųsti komisorius patikrinti dalyką.

Władysław IV... Oznaimuiemy tym listem decretem naszym, iz za remissą od rewizorow naszych odprawowała się przed sądem naszym referendarskim sprawa miesczan miasteczka Przewalki y Rotnice y włosci oboiga woitowstw do dzierzawy Przewalskiey należących z urodzonym Władysławem Kazimierzem Gieszkowskim, dzierzawcą przewalskim, dworzaninem naszym pokoiowym, w roznych punctach o grauamina, ktore urodzony dzierzawca nasz nad reuizię y decreta im czyni, jako szerzey w actie rewizorskim opisano jest. Na ktorym terminie po przywołaniu przez jenerała dworu naszego szlachetnego Krzysztopha Gruzewskiego stron do prawa plenipotent mieszczan obudwu miasteczek y wszytkich poddanych oboiga woitowstw dowodząc krzywd pokładał act rewizorski, z ktorego ukazywał, iz pomienionym mieszczanom przewalskim nad decret nasz y ustawy dawne rewizorskie gruntu włok dwanascie na swoi pozytek zabrał, do tego miarki od zboza wybiera, gorzałek robic zabrania y w podwody tak pomienionych mieszczan, jako y włosc nad ustawę pędzi. Czemu plenipotent urodzonego starosty contradicuiąc y to że nic nad ustawę y zaszły decret sądu naszego nie bierze pokazuiąc, pokładał decret sądu naszego referendarskiego ex seriis partium centrouersiis miedzy niemi a urodzonym dzierzawcą przewalskim ferowany, w ktorym wszelaka powinnosc opisana y rzetelnie wyrazona jest, a zatym stwierdzenia tego decretu in toto a skassowania poslednieyszey rewiziey affectował. My przez urzędniki y assessory od nas wysadzone controuersiey stron obudwu przesłuchawszy, poniewaz się nic nie pokazało, aby urodzony dzierzawca przewalski nad ordinatią w decrecie roku tysiąc szescset trzydziestego dziewiątego opisaną od mieszczan obudwu miasteczek y wszytkich poddanych oboyga woitowstw do dzierzawy Przewalskiey należących we wszytkich powinnosciach wybierac y onych do niesłusznych powinnosci przymuszac y pociągac miał, s tych przyczyn pomieniony decret sądu naszego we wszytkich punctach stwierdzamy a rewizią poslednieyszą cassuiemy. || A co się tknie włok dwunastu, ktore mieszczanom przewalskim względem podłosci gruntow nad włok trzydziesci cztery nadane a przez dzierzawcę, jako mieszczanie powiadaią, zabrane y do dworney paszni przyłączone są, tedy na verificatią tego commissarzow naszych zesłac mamy, ktorzy tam

ziechawszy grunty wszytkie miesczanom należące zuerificowac y te włok dwanascie, jesliby się pokazały przez dzierzawcę byc zabrane, od niego odebrawszy, miesczanom naszym przewalskim do possessiey oddac y przywrocic powinni będą mocą tego decretu naszego. Do ktorego na większą powagę pieczęc W° X^{a} Lit° przycisnąc rozkazalismy. Dan w Warszawię dnia pierwszego miesiąca augusta roku panskiego tysiąc szescset czterdziestego piątego, panowania naszego polskiego trzynastego, szwedzkiego czternastego roku.

Didysis Lietuvos D. K. antspaudas ir parašai: Albrycht Stanisł. Radzuiłł, canlz W°. — Stanisłław Naruszevic, referendarz y pisarz. — Corrxt Niekraszewicz.

Užrašas: Dekret miedzy urodzonym dzierzawcą przewalskim a miesczanami y poddanemi przewalskiemi.

40. *1627 m. spalio mėn. 11 d. Revizorių sprendimas dėl Vilkijos girininkijos valstiečių ir eigulių ir, iš antros pusės, Vilkijos girininko tarpusavio ginčų.*

Orig. VUB —

Karaliaus pasiųsti į Vilkijos girininkiją revizoriai M. Pėdževskis ir St. Beinartas sprendė gyvenančių Vilkijos girininkijos kaimuose valstiečių skundus prieš girininką ir šio pretenzijas valstiečiams. Visų pirma valstiečiai skundėsi, kad girininkas imąs labai didelį činšą už visas prievoles, nuo valako kartais iki 20 kapų grašių ir, be to, reikalaująs duoti jam staciją maisto dalykais. Revizoriai, matydami, kad pirmesnės revizijos nėra išleidusios prievolių nuostatų girininkijos žmonėms, pačių girininkų savo valia nustatytas prievolių normas paneigė ir davė savo nuostatus, kuriuose nurodė, kiek valstiečiai turi mokėti činšo.

2) Dėl valstiečių skundo, kad girininko tarnai juos muša ir grobią turtą, revizoriai priteisė tiems, kurie aprodė sumušimus, iš pagirininkio atlyginamąją pabaudą ir grobinius liepė tuojau sugrąžinti. 3) Valstiečių skundas, kad iš jų imami mokesčiai ne pagal seimo nustatymą, atmestas, nes pagirininkis kvitais įrodė, kad visa, ką buvo surinkęs mokesčių, yra atidavęs mokesčių rinkėjams. 4) Valstiečiai skundėsi, kad girininkai prievarta imą medų iš jų naminių bičių; revizoriai nusprendė, kad girininkai neturi teisės tų bičių liesti ir kad valstiečiai gali laisvai pardavinėti savo kaimo bičių medų. 5) Dėl valstiečių vertimo dirbti palivarke po 4 dienas savaitėje ir net su dviem porom jaučių — ta prievolė, nustatyta pačių girininkų, panaikinama ir valstiečių darbo prievolė nustatoma revizorių duotuose nuostatuose. 6) Nuspręsta, kad važiuoti pastotės į tolimą kelią valstiečiai turį ne daugiau kaip kartą per metus nuo valako. 7) Girininkui uždrausta imti karinių pašauktinių savo reikalams, nes pašauktiniai tegali būti imami tik valstybės reikalui. 8) Dėl skundo, kad rūdininkai ir smalininkai darą žalos giriai, revizoriai rado, kad žalos nedaroma, nes rūdininkai ir smalininkai naudoja tik išvartas ir seniai nukirstus medžius, o kirsti augančius medžius jiems uždrausta. 9) Pagirininkiui leista imti tik po vieną sargą į dvarą, ne tris. 10) Skundas dėl ėmimo nuo statančių kiaunėms žabangas po kapą grašių — atmestas, nes niekas neverčia gaudyti kiaunes, o pagavę kelias kiaunes turi nemažo pelno. 11) Dėl skundo, kad pagirininkis sumušęs Morkaus Ciko žmoną, išgrobęs ir sunaikinęs trobą — revizoriai priteisė Cikienei, prisiekus, atlyginamosios pabaudos 4 kapas ir grąžinti grobinį, bet pagirininkis geruoju su ja susitarė prieš prisiekiant. 12) Naujininkus, kuriuos girininkas yra pasodinęs pagiryje, priteista iš ten iškelti. 13) Skundo, kad girininkui leidus šlėktos yra užgrobę girios, revizoriai nesprendė, tik aprašė ginčijamas vietas savo revizijoje, nes jiems nepavesta spręsti žemės ginčų su kaimynais.

Keturioliktuoju skundo punktu, kuriuo visi valstiečiai reikalavo, kad visi būtų atleisti nuo činšų, darbų ir kitų prievolių ir kad teturėtų girią saugoti, valstiečiai pristatė revizoriams 8 raštus, pradedant 1534 m. d. k. Žygimanto Senojo raštu, dėl Vilkijos girininkijos žmonių prievolių. Tų raštų trumpas turinys sprendime įrašytas, o vienas jų, d. k. Žygimanto Augusto raštas iždo valdytojui Hornostajui 1558 m. balandžio mėn. 5 d. įrašytas revizorių sprendime ištisai. Revizoriai paliko eiguliams tik 10 valakų prie Šešupės, o visiems kitiems valstiečiams nustatė valstietines prievoles.

Dėl girininko skundo, kad valstiečiai neklausė įsakymo vykdyti prievoles ir, kai pasiųstas į Sargybinių kaimą paraginti valstiečių sudavė nenorėjusiam klausyti D. Jakaičiui, tasai kirto jam kirviu į kaklą ir vos nenužudė, — revizoriai nubaudė Jakaitį įsakydami nukirsti ranką, bet tas pabėgo iš kalėjimo.

Roku tysiąc szeset dwudziestego siodmego miesiąca octobra szostego dnia.

W liesnictwie wilkiskim przed nami Marcinem Piadzewskim, stolnikiem krola jego msci powiatu kowienskiego, Stanisławem Beynartem, pisarzem skarbowym W° X^{a} Lit°, rewizorami od krola jego msci, pana naszego miłosciwego, naznaczonymi y zesłanymi do lesnictwa wilkiskiego w odprawowaniu rewizii na nas włozoney, gdysmy obeyzrawszy puscze y zrewidowawszy grunty wszytkich wiosek w tym lesnictwie wilkiskim będących na sądy zasiedli, pokładali poddani lesnictwa wilkiskiego załobe miasto ustnego mowienia w tych punktach:

Pierwsza, o branie niesłusznie cynszow mianuiąc, ze indzey po czternastu, po piętnastu y po dwudziestu kop z włoki jedney cynsze, rachuiąc y kładąc w to pieniędzmi tak za jęczmien, owies, barana, siano, piwo, gęsi, kury etc., pan lesniczy bierze, takze stacyą zytem, jeczmieniem, owsem, baranmi, kurmi, gęsmi wydawac sobie roskazuie y wybiera. Druga, w teyze załobie skarzyli o boie y grabieze rozne od sług jego msci pana lesniczego im stałe i jakoby s tego boiu jeden imieniem Jozeph Walonis umrzec miał. Trzecia, jakoby pobory pan podlesniczy mimo ustawe seymową wybierac miał. Czwarta, ze pszczoły ich własne gwałtem u nich podbieraią. Piąta, ze ich do folwarkowey roboty przymuszaią po cztyry dni w kozdy tydzien z włoki robic, a jescze ze dwoim sprężaiem z kozdey włoki. Szosta, ze ich w podwody w dalekie drogi pędzą. Siodma, ze pan lesniczy wybrancow na swą prywatną potrzebe wybiera. Osma, ze sie szkoda w pusczy dzieie przez załozenie rud y piecow smolnych. Dziewiąta, ze po trzech strozow na kozdy tydzien na straz do dworu pędzą. Dziesiąta, ze na kunie tropy kto chce isc do puscze, po kopie bierze. Jedynasta, ze pan podlesniczy zonę Marka Cika zbiwszy, chałupe spustoszył y co było w domu zgrabił. Dwunasta, ze nowinikow pan lesniczy w pusczy przy ostępach dla swego pozytku osadził. Trzynasta, jakoby za faworem pana lesniczego panowie szliachta rozne osoby pusczy jego kro. msci pozaymowac mieli. Cztyrnasta, aby wszytkich poddanych tego lesnictwa wilkiskiego, ile ich jest zobapoł puscze, za osocznikow zostawiono, zeby ani cynszow ani robot y zadney powinnosci nie odprawowali, tylko aby puscze pilnowali.

Na tę zalobe na pierwszy punkt pan podlesniczy tak sie imieniem pana swego jego msci pana lesniczego strony brania cynszow sprawował, yz ci poddani w braniu cynszow zadney krzywdy nie maią, poniewaz dru-

dzy miasto jedney y po dwie włoki dzierzą, a tesz nie za samy cynsz, ale za insze powinnosci y za działko takze pozytki, ktorych s puscze zazywaią, tak wielie płacywali y jego msc || pan lesniczy nie bez przyczyny, ale za podaniem na inuentarzu przez sługę skarbowego bierze tak, jako y przedtym panowie lesniczowie brali. My widząc, iz w tym lesnictwie zadney ustawy rewizorskiey ani opisania powinnosci, jako sie pan lesniczy w braniu pozytkow zachowywac ma, takze y poddani jaką powinnosc panu lesniczemu oddawac maią, do tych czasow nie mieli, te nieporządnie brania cynszow od samych panow lesniczych, nie od rewizorow ustanowione znosim y kasuiem, a jakowe cynsze z włok y morgow w potomne czasy poddani płacic m[aią] w rewizii naszey y w ustawie od nas poddanym y panu lesniczemu daney dostatecznie opisalichmy.

W drugim punkcie strony boiow y grabiezow, ktorzy jedno kolwiek okazali zbici, nawiąske na panu podlesniczym przysądzywszy satisfactią zaras przy sobie uczynic roskazalismy takze y grabieze powracac nakazalichmy y zaras powracano. A co się dotycze, iz Jozeph Walonis, ktory jakoby z boiow sługi jego msci pana lesniczego miał umrzec, iz sie brat jego jako actor do poparcia sprawy przed nami nie stawił, na inszy czas wolne prawo onemu przed jego mscią panem lesniczym bądz rewizorami zostawuiemy.

Trzeci punk(t) strony poborow brania, yz sie pan podlesniczy kwitami poborcow, ze tak wiele jako od nich brał, tak wielie do poborcow oddał, wywiodł, a w tym roku ze nad szescioraki pobor na Torunskim seymie uchwalony po dwa złote wybrał, ukazał to, iz panowie obywatele Zmuydzi y na dobra kro*la* jego msci na wybranie z włoki po dwa złote uchwalili y jego kro. m. potwierdzic raczył, czego kwitem pa[na] poborcy oddania tych dwu złotych na wybranie probował.

Czwarty punkt o podbieranie miodu z własnych pszczoł poddanych, widząc byc rzecz niesłuszną, przychilaiąc sie do ustaw skarbowych znosimy y poddanych od takiego ciężaru uwalniamy, tak iz wiecznymi czasy panowie lesniczowie do pszczoł sielskich zadnego przystępu miec nie maią y poddanym wolno będzie miod komu chcąc przedawac.

Piąty punkt o przymuszanie do roboty po cztyry dni na kozdy tydzien a jescze za dwiema parami wołow z włoki, wydząc byc w tey mierze ciężar na poddane przez samych panow lesniczych wniesiony znosim, a jaka ma byc odprawowana powinnosc w robocie w przyszłe czasy, w rewizyi y w ustawie naszey opisalismy.

Szosty punkt strony odprawowania podwod w daliekie drogi a k temu kilka razy w rok z ciężarem poddanych byc uznawamy, a stosuiąc sie do ustaw skarbowych nie dalszą droge tylko do Krolewca alb[o] do Wilna raz w rok z jedney włoki na nich wkładamy.

Siodmy punkt o branie wybrancow przez pana lesniczego na swą potrzebę, widząc byc wybrancow constituciami seymowymi na posługę rzeczypospolitey a nie na prywatną potrzebę panow dzierza[w]cow naznaczonych, od tego czasu poddanych jego kro. m. lesnictwa wilkiskiego || od wydawania wybrancow uwalniamy.

Osmy punkt abo paragraf o szkody w pusczy, ktore by sie jakoby dziac miały przez rudnykow y smolnikow. Jezdzilichmy po pusczy wszędzie, gdzie jeno nas osocznicy prowadzili. Nalezlismy to, iz niegdyz za pierwszych lesniczych w rąbaniu drzewa surowego szkoda się działa, a teraznieyszy rudnicy iz na węgle zdawna powalone sosny, ktore darmo zgnic maią, biorą, takze smolarze s tych dawno posieczonych sosen karcz kopią, zadney szkody przez to w pusczy jego kro. m. byc nie uznawamy. Obwarowawszy to, aby szkoda w przyszły czas nie działo sie, przykazalismy rudnikom y smolarzom, aby ci stosow na węgle a owi łuczywa do piecow nie wkładali azby osocznyk obeyrzał, jesli surowego drzewa nie masz.

Dziewiąty paragraf, iz po trzech strozow p. podlesniczy do dworu bierze, znioszy dwoch, jednego stroza naznaczamy zwłascza bez bytnosci samego jego msci pana lesniczego.

Dziesiąty paragraf o kunie tropy, mienili poddani, ze przedtym tylko po groszy dwunastu dawali, a teraz p. podlesniczy po kopie od nich bierze. Uwazaiąc my to, iz czasy przeszłe z teraznieyszymi w drogosci nie kwadruią sie a tez ten, kto kopę da, gdy ułowi dziesiątek abo y kilka kunic, przedaiąc za kozdą po kilku złotych bierze, nie jedno szkody nie ma, ale z dobrym zyskiem bywa, uznalichmy, jesli mu sie krzywda dzieie, aby sie nie wgaiał, a zatym y kopy dawac nie będzie powinien.

Jedynasty paragraf o zbicie białey głowy przez pana podlesniczego a zatym y o grabiez y chałupy spustoszenie, do ktorego boiu pan podlesniczy nie znał sie, a grabiez wziąwszy mianował za powinnosc nieoddaną, przeto przychilaiąc sie do prawa pospolitego nakazalismy tey białey głowie przysięgę na boiu, ktorey dzien trzeci składamy, a po przysiędze kop cztyry nawiąski przysądzamy y grabiez zaras przed sobą wrocic rozkazalismy. A gdy dzien złozoney przysiędze przypadł, ta biała głowa za poiednaniem pana podlesniczego przysięgac nie chciała. A my i ymieniem jego kro. m., pana naszego miłosciwego, pana podlesniczego napominamy, aby sie surowie s poddanymi jego kro. m. nie obchodzył.

Dwunasta, nowinikow na szkodlywym mieyscu w pusczy zasadzonych zniesc rozkazalismy.

Trzynasty paragraf o zabranie pusczy, jako osocznicy mianowali, jakoby za fauorem pana lesniczego rozne osoby panowie sliachta zabrac mieli. Opisalismy roznice s przyległymi sąsiady w rewyzii naszey, a nie maiąc natenczas sobie od jego kro. m. osobliwego poruczenia na rozgraniczenie miedzy gruntami jego kro. m. a gruntami osob szliachetskich, nie moglismy sobie władzy nieporuczoney przywłas[cz]yc.

W cztyrnastym paragrafie wszyscy poddani tego lesnictwa wilkiskiego jednostaynie jako ci co s tamtey strony nad Niemnem, tak y owy, co na owey stronie pusczy nad Szeszupą mieszkaią, osocznikami sie byc mieniąc pod zadne powinnosci podlegac nie chcieli, zeby ani cynszow płacili, ani robot, podwod odprawowali, nawet aby y od poborow || na seymie uchwalonych wolnymy zostali. Pitalichmy sie u nich, jakim by prawem sobie takowe wolnosci przywłasczali. A zatym dowodząc wolnosci

swoych pokładali przed nami list kro*la* jego m. Zygmunta Pierwszego pod datą w Krakowie roku tysiąc piętset trzydziestego osmego do pana Alexandra Chodkiewicza, marszałka W° X^a^ Litt°, dzierzawcy wilkiskiego, pisany o tym, iz skarzyli osocznicy wilkiscy, ze ich w regestra za ciagle ludzie opisano, i rozkazuie krol jego msc, aby od nych jako od osocznikow podaczek nie brano. Drugi list kro*la* jego m. Zygmunta Augusta pod datą roku tysiąc pięcset p[ię]dziesiąt osmego pisany do pana Hornostaia, podskarbiego ziemskiego, ktory słowo od słowa tak sie w sobie ma:

Жыкгимонт Ав'кгустъ, божъю м*илос*тю королъ пол'ский, великий княз литов'ский, рус'кий, прус'кий, жомоит'ский, мазовец'ский и иныхъ. Воеводе новокгрод'скому, мар'шал'ку двор'ному, под'скар'бему зем'скому, старосте слоным'скому, дер'жав'цы крев'скому пану Ивану Ор'ностаю. Далъ нам справу пан троц'кий, староста жомоит'ский, дер'жав'ца плотел'ский, вил'кис'ки и тел'шев'ский пан Еронымъ Алек'сан'дрович Ход'кевича, штожъ дей будучы на ревизи у дер'жаве его м*илости* у дворе нашом Вил'кис'ком тивуну нашому дир'вян'скому пану Ган'цку Кградовскому, оставилъ на осоч'ницкую служ'бу в селе Сир'видах волокъ тры а в селе Кгеш'кал'нях волок пят у войтов'стве Поштовз'ском а (в) войтов'стве Поневяз'ком у селе Струм'брейском волок две, с которых волок всих тых до скар'бу нашог*о* чын'шы, куры, гуси а яйца, стацыею, неводы пеняз'ми до скар'бу нашог*о* платили, овес, сено до стаен нашыхъ возили и (з) двухъ волокъ осаду и толоки платили, нижли тепереш'него року пят'десятъ семого того плату постав'леног*о* з ных не брано. Твоя бы милость на лич'бе казал то прыняти и уперед за сим листом нашымъ абы на них никоторых подачокъ не брано и на лич'бе то прыймовано было, а заховати бы твоей м*илос*ти ихъ казалъ по тому, яко и ин'ных осоч'ников. Писан у Вил'ны лета божого нарожен'я тисеча пят'сотъ пет'десят ос'мого м*есе*ца апрыля пятого дня. — У того листу печат прытис'нена и под'пис рукий его кор*олевской* м*илос*ти тыми словы: Sigismundus Augustus rex, — а под'пис рукий писар'ской: Остафей писар.

Trzeci list godney pamięci pana Heronima Chodkiewicza, starosty zmudskiego, pisany do pana Gradowskiego, rewizora wilkiskiego, pod datą roku tysiąc piętset pięcdziesiąt trzeciego, w ktorym pisze, iz osocznikow za ciągłych ludzy powracaią, przeto aby osocznicy zachowani jako zdawna osocznikami byli. Czwarty list tegoz pana Chodkiewicza pod datą roku tysiąc piętset szes[c]dziesiątego pisany [do] p[ana] Marcina Jacynicza, namiesnika wilkiskiego, w ktorym pisze, ze sie skarzyli osocznicy o branie srebczyzny, przeto aby weyrzał w regestra bircze, jesli przedtym nie płacili, zeby y natenczas srebczyzny nie płacili. Piąty list ukazali teraznieyszego kro*la* jego m. pana naszego miłosciwego pod datą roku tysiąc || piętset dziewięcdziesiąt osmego pisany do nieboszczyka pana Siemiona Woyny, kasztalana mscisławskiego, w ktorym pisze, aby na rewizyią do lesnictwa wilkiskiego ziachał, cynsze, dziakła postanowił, folwark gdzie ma byc załozony mieysce upatrzył, wole w pusczy bez szko-

dy ostępow załozył; drugi list do niebosczyka pana Wyszniewskiego, lesniczego naonczas wilkiskiego, od tegoz jego kro. msci y teyze daty y w tenze sens pisany, aby poddani pewną ustawę w cynszach mieli, folwark aby był budowany, — jako o tym szyrzey na tych lisciech opisano jest. Siodmy list tegoz jego kro. m. do bywszego lesniczego do pana Jana Grudzynskiego pisany w roku tysiąc szeset pierwszym, w ktorym pisze do pana Grudzynskiego, aby od poddanych cynszow, dziakeł, stacyi niezwykłych nie wyciągał przychiłaiąc sie do ustaw rewizorskich. Osmy list tegoz jego kro. m. pod datą roku tysiąc szeset piętnastego pisany do paniey Grudzinskiey, lesniczyney bywszey, aby nad zwyczay u poddanych y osocznikow cynszow, podwod, podatkow nie wymagano, — jako o tym szyrzey na tych wszytkich lisciech opisano i dołozono jest. A pokazawszy te listy poddani powiedzieli, ze my maiąc takie listy na wolnosci zadnych powinnosci pełnyc nie będziemy i wy, pp. rewizorowie, abyscie na nas nic nie stanowili. A pan podlesniczy powiedział: „Te listy zwłascza dawneysze nie służą tym poddanym, bo te wioski, ktorym te listy a zwłascza kro*la* jego m. Augusta służą, nie w liesnic]twie] wilkiskim, ale w dzierzawie Wilkiskiey za Niemnem — jedna (w) woytowstwie posztowskim, druga nad Niewiązą w woytowstwie poniewieszkim leżą y te wioski jey mość pani staroscina mscisławska dzierzy oprocz jedne Syrwidy, to te przy lesnictwie zostali i ci teras według tego listu na osocznickiey powinnosci siedzą, a dwie wioski — Eygeliszki y Szacuny jako zdawna byli ciagłymi, y teraz ciagłymi byc muszą jako daleko od pusczy odległe, ktorych nigdzie za osocznickie wsi w tych lisciech nie wspomina; pogotowiu wioski poszeszupskie tymi listami sczyczyc sie nie mogą, poniewaz jescze natenczas gdy te listy pisano puscze na tym mieyscu byli, gdzie teraz domami siedzą, y nie pokazą ani krol*a* jego m. listami ani lesniczych, zeby ich na osoczniki [o]sadzono, [a]lle prosto za c[ia]głe ludzie, i owszem sami to pokazali listami swemi, ze była wola jego kro. m. folwark budowac; jesli budowac folwark y pasznią, to tez y zarabiac ją była wola jego kro. msci, k temu cynsze, podwody, roboty w teraznieyszym dekrecie jego kro. m. || stanowic panom rewizorom kaze".

A po długich sporach obudwu stron takechmy wynalezli: Bacząc my rewizorowie z listu swiętey pamięci kro*la* Zygmunta Augusta w ten dekret wpisanego, yz nie więcey tylko włok dziesięć w liesnictwie wilkiskim osocznikow miec chciał y wioski wyraznie na osokę opisał, z ktorych dwie do starostwa Wilkiskiego odeszły i tylko jedna wioska Syrwidy nazwane według opisania w tym liscie na osoce zostały, ktorych i my[a] na osocznickiey powinnosci zostawuiemy. A sioło Eygeliszki y sioło Szacuny jako zdawna ciahle y od puscze odległe na cynszu zostawuiemy. A stosuiąc sie do tegoz listu swiętey pamięci kro*la* Augusta na miescu tych dwu wiosek odeszłych, w ktorych siedm włok było, na mieyscach potrzebnych y puscze przyległych w tę stronę puscze nad rzeką Szeszupą siedm włok do tamtych trzech, wszytkiego aby dziesięc włok, jako w małey lidzbie włosci osocznickich było, zostawilichmy, imiona osocznikow i ich powinnosc w osobliwym liscie naszym opisawszy, a ynszych wszytkich

poddannych powinnosciami według dekretu jego kro. m. i listu do siebie pisanego obowiązalichmy.

A usprawiedliwszy się pan lesniczy poddannym załował przeciwnym sposobem o tym, iz w teraznieyszym roku tysiąc szeset dwudziestym siodmym w maiu, gdy z liste[m] jego msci pana podskarbiego pan podlesniczy z Wilna przyiachawszy opowiedział wolą jego msci pana podskarbiego osocznikom y poddanym tego lesnictwa, zeby posłuszenstwo zwykłe w robotach y w podatkach do dworu Poszeszupskiego odprawowali nie zasłaniaiąc sie procesami z jego mscią panem lesniczym uroszczonymi, prawo prawem niech idzie, a posłuszenstwo aby pełnili dotąd, nim ta sprawa przez decisią kro*la* jego m. uspokoi sie, zatym, gdy woyta w sielie Sargibynach nie słuchano y roboty odprawowac nie chcieli, słał do mianowaney wsi pan podlesniczy wyrostka swego sliachcica uczciwego na ymie Jendrzeia Szyrwinskiego, gdzie przyiachawszy mianowany Szyrwinski mowił do Dawida Jakaycia w tym siele mieszkaiącego, czemu by woyta nie był posłuszen y powinnosci pelnic nie chce, aby do dworu szedszy o sobie sprawę dał, y gdy go słuchac nie chciał, palcatem maiąc w reku uderzył, zatym wziąwszy przedsie zły umysł mianowany Dawid Jakaytis tego Jendrze[ia] Szyrwinskiego siekirą w szię ciął, — p[r]ossył za[t]ym aby[sm]y za tak[owy wy]stępek garłem karac nakazali. A za pytaniem naszym ten Dawid Jakaytis powiedział, ze s trafunku to sie stało, nie pomnę dobrze, jezeli nie sam obrazil sie. A Szyrwinski do przysięgi sie na tym brał, ze go umysłnie siekirą ciął chcąc go zabic. || My widząc ogłądawszy bliznę, yz nie s trefunku to zranienie stało sie, by był trochę powyszył, uciął by mu był szyię, lecz siekira w kosc się oparła, zaczym acz gardło zasłuzył, względem miłosierdzia od gardła wyzwoliwszy ucięciem ręki pokarac nakazalismy. Anim dzien trzeci przipadł, tedy ten Dawid Jakaytis z więzienia uciekł, ktorego aby łapano pozwoliwszy, executią uczynic y nawiąskę z maiętnosci jego odprawic nakazalismy.

Na co daiemy ten nasz decret pod pieczęcmi y s podpisamy rąnk naszych — jeden jego m. panu lesniczemu, a drugi takowyz osocznikom y poddanym lesnictwa wilkiskiego. Działo sie w Poszeszupiu roku tysiąc szeset dwudziestego siodmego m*iesią*ca octobra jedenastego dnia.

Liekanos dviejų antspaudų. Parašas: Stanisłław Beynart, pisarz skarbowy W° X[a] Litt°, rewizor krola jego mci lesnictwa wilkyskiego.

---

[a] inny.

41. *1633 m. liepos mėn. 9 d. Karaliaus Vladislovo IV raštas J. Oziemblovskiui, Lazdoniškio kaimo, Vilkijos valsčiaus, laikytojui, kad nustotų reikalavęs iš to kaimo valstiečių, kaip jie skundžiasi, nenustatytų darbų, rinkliavų ir kitų prievolių ir neengtų jų.*

Iš 1633 m. liepos mėn. 25 d. įrašo Žemaičių pilies teismo knygoje — VUB ŽP 6 l. 128/a Nr. 52.

Władysław IV, z bozey łaski krol polski, wielkie xiąze litewskie, ruskie, pruskie, zmudzkie, mazoweckie, inflantskie, a szwedzki, gotski,

wandalski dziedziczny krol, obrany wielki car moskiewski. Urodzonemu Janowi Oziembłowskiemu, wiernie nam miłemu, łaskę naszę krolewską. Urodzony wiernie nam miły! Poddany naszy starostwa Wilkiyskiego z sioła Łozdoniszek, natenczas dzierzawy wiernosci twoiey, supplikowali nam, iz wiernosc twoia, nic na ustawy rewizorskie nie poglądaiąc, sam przez się y przez substitutow swoich do niepowinnych robot, podwod, płacenia niesłusznych podatkow y innych niebywałych powinnosci y exacti przymuszasz, więzieniem, boiami y grabiezami onych ciemięzysz. Co yz nas barzo porusza, chcemy po wiernosci twoiey miec y roskazuiemy, abys tych poddanych do takowych niesłusznych powinnosci y exacti nie przymuszał y zadnego uciązenia im nie czynił, ale ich we wszytkim podług ustawy poslednieyszey rewizorskiey zachował || tak, jakobysmy więcey od nich nagabania y skarg nie mieli, inaczey wiernosc twoia dlia łaski naszey nie uczynisz. Dan w Wilnie dnia IX miesiąca lipca roku panskiego MDCXXXIII, panowania krolestw naszych polskiego I° a szwedzkiego II° roku.

Originale didysis Lietuvos D. K. antspaudas ir parašai: Vladislaus rex. — Marcyan Tryzna, referendarz y pisarz W° X^{a} Litewskiego.

1633—1644 m. Vareikių ir Pukštonių vaitysčių valstiečių priešinimasis laikytojai.

42. *1634 m. kovo mėn. 23 d. Revizorių sprendimas dėl Vareikių ir Pukštonių vaitysčių, Upytės ir Ukmergės pav., valstiečių priešinimosi ir ginčų su laikytoja R. Rajeckiene.*

Orig. VUB.

Spausdinta: nepilnas vertimas LIŠ I, psl. 191—196, Nr. 229a.

Karaliaus paskirti ištirti ir išspręsti abipusius skundus, tiek Vareikių ir Pukštonių vaitysčių prieš savo laikytoją R. Rajeckienę, tiek jos skundą prieš tuos valstiečius, revizoriai nuvyko iš pradžių į Vareikių vaitystę, sustojo Miežiškių kaime. Savo sprendimo pradžioje įrašo ištisai 3 karaliaus raštus: — revizoriams, laikytojai ir valstiečiams — kuriuose išdėstyta skundų esmė ir pavedimas juos ištirti; tie raštai rašyti 1633 m. lapkričio mėn. 25 d. Revizorių paskirtoje skundams spręsti vietoje, Pučekonių kaime, stojo ponia Rajeckienė su savo įgaliotiniu ir Vareikių vaitas su kai kuriais suolininkais ir kitais valstiečiais, bet paties Pučekonių kaimo nei suolininkas nei joks valstietis nestojo. Prieš sprendžiant šalių ginčus Rajeckienės įgaliotinis pristatė įrodymus, kad ji yra teisėta tų vaitysčių laikytoja, o po to Vareikių vaitas įteikė revizoriams paduotą jam per antstolį Gedeono Rajeckio laišką revizoriams, kuriame jis neigia savo brolienės Reginos Rajeckienės teises vaitystei, prikiša revizoriams reikalavimą sau didelių stacijų iš valstiečių, kuriuos ką tik esą nualinę algininkai, ir sako, kad revizoriai nespręstų klausimo dėl valstiečių prievolių vykdymo, kol nebus išspręstas klausimas, kas turi būti tų vaitysčių laikytoju: jis ar jo brolienė. Revizoriai nerado pagrindo nespręsti karaliaus pavestų jiems dalykų.

Iš pradžių buvo sprendžiami Vareikių vaistystės valstiečių skundai. Jie skundėsi, kad kol laikytoju buvęs Rajeckienės vyras, jie mokėję mažesnį činšą ir duokles ir nedavę laikytojui stacijos, tik jam atvažiavus sunešdavę grūdų ir kito maisto, o dabar činšo duodą 2 kapų vietoje po 6 kapas, už staciją po 3 kapas ir dar kai kurias rinkliavas didesnes kaip pirmiau; be to, atskiri kaimai skundėsi dėl didelių mokėjimų už žemę. Įrodymų, kad mažiau buvo mokama Rajeckiui gyvam esant, valstiečiai nepristatė. Rajeckienės įgaliotinis aiškino, kaip mokėjimai buvę keičiami Rajeckio valdymo metu

valstiečiams sutinkant, o dėl stacijos nurodė, kad stacija esanti duodama visose aplinkinėse tenutose. Revizoriai, rasdami, kad paties činšo ir Rajeckio valdymo metu ir vėliau, jau Rajeckienės valdymo metu, tebuvo mokama po 3 kapas 37 grašius, tą činšą ir paliko jiems mokėti, be to, nustatė ir kitas rinkliavas bei duokles, maždaug tokias, kokios laikytojos įrodymais buvusios duodamos jos vyro valdymo laikais. Kai dėl valstiečių skundo, kad jie turį mokėti už tuščius valakus prie Bigailių ir Asčegalių kaimų kaip už gyvenamuosius, revizoriai rado, kad valstiečiai, nenorėdami, kad tose žemėse būtų įrengtas palivarkas, kuriame jiems tektų dirbti, yra priėmę tas žemes ir seniai jau jas dirba, todėl ir turį mokėti už jas kaip ir už kitus valakus. Revizoriai rado, kad valstiečiai turi duoti laikytojai staciją, ir nustatė jos normas, surašytas sprendime, pavyzdžiui, nuo valako: ketvirtį statinės rugių, ketvirtį miežių, pusę statinės avižų, pusantro pundelio kviečių, tiek pat žirnių, pundelį grikių, tiek pat apynių, dvi vištas, vieną sūrį, 10 kiaušinių, kvortą aguonų ir tiek pat kanapių; toliau nustatyta, ką turi duoti nuo 2, 5, 10, 15, 20 ir 30 valakų, pavyzdžiui, nuo 15 valakų — telyčią.

Taip išsprendę valstiečių skundus, revizoriai ėmė spręsti laikytojos skundus prieš valstiečius. Jos įgaliotinis skundėsi, kad valstiečiai nevykdą prievolių laikytojai — nei činšo nemoką, nei darbų neiną dirbti. Negaudama činšo laikytoja prasiskolinusi ir turinti nuostolių, mokėdama dideles palūkanas; be to, Gitonių suolininkas net vežimo nenorėjęs duoti, pareikalavus pačiai laikytojai. Kai urėdininkas buvo įsakęs paimti Pučekonių valstiečių galvijus dėl prievolių nevykdymo ir laikyti juos uždarytus Miežiškių suolininko tvarte, jie užpuolę suolininką, smurtu atplėšę tvarto spyną, paleidę galvijus ir parsivarę namo. Viso maišto kurstytojas esąs vaitas Jurgis Vareika, kuris, susitaręs su p. Gedeonu Rajeckiu, kurstąs neklausyti ponios Rajeckienės ir, kai ji atvažiavusi su tarnais ir prieteliais buvo pareikalavusi duoti valgyti, tai vaitas sutelkęs valstiečių būrį, ginkluotų šautuvais ir kitais ginklais, ne tik atsisakęs duoti valgyti, bet pareiškęs, kad jei neišsinešdinsią geruoju, tai turįs pono Rajeckio įsakymą ją mušti ir užmušti kaip užpuolusią smurtu. Laikytojos urėdininkas Vaitkunskis skundėsi, kad valstiečiai primušę jo tarną, numušę spyną paėmę statinę jo alaus ir išgėrę. Be to, valstiečiai nesugrėbę dvaro šieno 70 vežimų ir jis supuvęs. Vaitas ir valstiečiai pareiškė, kad p. Gedeonas Rajeckis uždraudęs jiems klausyti ponios Rajeckienės. Revizoriai, siekdami, kaip rašo sprendime, „kad tokie valstiečių maištai ir savavaliavimai prieš ponus nevyktų ir piktybė toliau neplistų", nusprendė svarbiausius maištininkus nubausti mirties bausme, būtent: Joną Vareiką ir dar 12 žmonių, o visą jų turtą priteisti laikytojai nuostoliams atlyginti, ta pat bausme nubausti ir visus tuos, kurie toliau maištausią ir būsią nepaklusnūs; tuos valstiečius, pačius ūkininkus, kurie nestojo revizorių šaukiami, išplakti pririšus prie stulpo; neatiduotiems už praėjusius metus činšams ir duoklėms atiduoti skirti 3 savaites, o jei vėliau, tai turėsią dvigubai atiduoti.

Baigę su skundais dėl Vareikių vaitystės valstiečių, revizoriai nuvyko į Saudagalės, arba Pukštonių, kaimą. Nežiūrint į visus revizorių reikalavimus, testojo tiktai vaitas ir dar 4 valstiečiai, o visi kiti pasišalino iš namų ir nestojo, nes, kaip valstiečiai aiškino, jiems draudęs p. Gedeonas Rajeckis. Valstiečiai skundėsi dėl padidintų mokesčių ir duoklių reikalavimo po ponios Rajeckienės vyro mirties ir dėl stacijos, kurios moką kasmet po 9 auksinus, taip pat dėl nuolatinių pastočių, kurių pirmiau nebuvę, ir dėl kai kurių kitų mokėjimų. Laikytojos įgaliotinis atsakydamas aiškino, kad jie teduodą tiek, kiek duodavę ir Rajeckiui gyvam esant, o dėl stacijos davė tokių pat aiškinimų kaip Vareikiuose, kad ji esanti duodama visose aplinkinėse tenutose. Savo ruožtu, p. Rajeckienės įgaliotinis skundė valstiečius, kad jie visai neklausą laikytojos ir nevykdą prievolių, dėl ko ji turinti labai didelių nuostolių, ir prašė todėl nubausti svarbiausius maištininkus mirties bausme, o kitus mažesnėmis. Pukštonių valstiečiai nebuvo kaltinami smurto veiksmais. Iš valstiečių pasiaiškinimų matyti, kad p. Gedeonas Rajeckis uždraudęs valstiečiams bet ką duoti laikytojai. Revizoriai nustatė valstiečiams prievoles maždaug tokias, kokias nurodė laikytojos įgaliotinis ir kokios esančios iš seno, taip pat nustatė jiems duoti ir staciją tokią, kokią yra nustatę Varei-

kių vaitystei. Matydami, kad valstiečiai nevykdė prievolių laikytojo p. Gedeono Rajeckio kurstomi, bet kadangi jie tai darę ne kartą įspėti net pačios ponios Rajeckienės, revizoriai nusprendė nubausti 3 svarbiausius „maištininkus" mirties bausme.

Działo się w siele Miezyszkach dnia dwudziestego trzeciego *miesiąca* marca roku tysiąc szescset trzydziestego czwartego. My, Stanisław Białozor, ziemski wilkomierski, Krzysztoph Tyszkiewicz, grodzki trocki pisarze y rewizorowie do woytowstwa woreykowskiego y puksztanskiego od kro*la* jego msci, pana naszego miłosciwego, naznaczeni y zesłani, wiadomo czyniemy, iz oddany nam jest przez poddanych woytowstwa woreykowskiego y puksztanskiego list kro*la* jego msci, ktorym roskazuie y naznacza nas, abysmy, czas y dzien wyiazdowi swemu pewny naznaczywszy, do pomienionych woytowstw woreykowskiego y puksztanskiego y sioł do nich należących ziachali y tam skarg y krzywd poddanych, tak tez z drugiey strony skargi jey msci paniey sędziney trockiey, dzierzawczyney tych woytowstw, przesłuchawszy, onę rozsądzili, jako o tym list kro*la* jego msci szerzey opiewa, ktory tak się w sobie ma:

Władysław Czwarty, z bozey łaski krol polski, wielkie xiąze litewskie, ruskie, pruskie, zmuydzkie, mazoweckie, inflantskie, a szwedzki, gotski, wandalski dziedziczny krol, obrany wielki car moskiewski. Urodzonym Stanisławowi Białozorowi, ziemskiemu wilkomirskiemu, a Krzysztophowi Tyszkiewiczowi, grodzkiemu trockiemu pisarzom, rewizorom naszym do sprawy nizey opisaney od nas naznaczonym y zesłanym, wiernie nam miłym, łaskę naszą krolewską. Urodzeni, wiernie nam mili. Na skargi y suplicatie poddanych naszych woytowstwa woreykowskiego y puksztanskiego y wsi do niego należących, w upitskim y wiłkomirskim powiatach będących, na urodzoną Reinę z Drucka Sokolinską Raiecką, sędzinę ziemską trocką, dzierzawczyną ich dozywotną, y na dozorcy ich o niepowinne roboty, podwody, cynsze y innych niezwykłych powinnosci wyciągania, tak wzaiem za daniem nam sprawy od przerzeczoney sędziney trockiey, dzierzawczyney onych, yz poddani obu mianowanych woytowstw jako dzierzawczyney swey posłuszenstwa przystoynego nie pełnią, czynszow y podatkow należących nie oddaią, w podwody nie idą, powinnosci zwykłych pełnic nie chcą y s posłuszenstwa jey wybiiaią się, wiernosc wasza, — ktorych cnota, wiara, w rzeczach umieiętnosc y do usług naszych ochota jest nam dobrze zalecona, — za rewizory zsyłamy || chcąc to po wiernosci waszey miec, abyscie się z sobą zniozszy czas y dzien wyiazdowi swe[mu] naznaczywszy a listem swoim urodzoną Raiecką, sędziną ziemską trocką, dzierz[aw]czyną naszą, y poddanych tamecznych obwiesciwszy, do pomienionych woytowstw y sio[ł] do niego należących ziachali, w tę krzywdy poddanych naszych y urodzoney sędziney ziemskiey trockiey, o ktore załuią, weyrzawszy, onę rozsądkiem swoim we wszy[t]kim uspokoili, w czym sumnienie wiernosci waszey obowiązuiemy, apelatyi jed[nak] do nas od decretu swego obudwum stronam nie broniąc. Uczynicie to wiernosc wasza dla łaski naszey y s powinnosci swey. Dan w obozie za Smolenskiem na Bogdanowey okolicy dnia dwudziestego

piątego miesiąca listopada roku panskiego tysiąc szescset trzydziestego trzeciego, panowania krolestw naszych polskiego pierwszego a szwedzkiego wtorego roku. — Vladislaus rex. — Marciian Tryzna, referendarz, pisarz Wielkiego Xięstwa Litewskiego.

Za takim tedy listem krola jego msci do nas pisanym na dzien dzisieyszy do pomienionych wsi Miezyszek w powiecie upitskim lezących ziachalismy, obwiesciwszy przedtym listem naszym jako jey msc panią sędziną trocką, tak y poddanych, y copiią z listow krola jego msci jey msci paniey sędziney y poddanym posławszy. S ktorych naprzod list do jey msci paniey sędziney pisany tak się w sobie ma:

Władysław Czwarty, z bozey łaski krol polski, wielkie xiąże litewskie, ruskie, pruskie, zmuydzkie, mazoweckie, inflantskie, a szwedzki, gotski, wandalski dziedziczny krol, obrany wielki car moskiewski. Urodzoney Reginie z Drucka Sokolinskiey, sędziney ziemskiey trockiey, wiernie nam miłey, łaskę naszą krolewską. Urodzona wiernie nam miła. Wydalismy listy nasze do pewnych rewizorow naszych, aby do dzierzawy wiernosci twoiey woytowstw woreykowskiego, puksztanskiego y wsi do nich należących krzywd tak poddanych tamecznych, ktore sobie od wiernosci twoiey ponoszące byc praetenduią, jako wzaiem wiernosci twoiey o niepełnienie powinnosci należących y wyłamowania się s posłuszenstwa przesłuchali y onę rozsądkiem swoim umoderowali. Co do wiernosci twoiey donosząc, chcemy miec y roskazuiemy, abys wiernosc twoia za ziachaniem rewizorow naszych krzywdy swe na poddanych tamecznych przełozywszy, na skargi tez onych justificowała się y we wszytkim temu, cokolwiek przez rewizorow naszych rozsądkiem ich uznano y postanowiono będzie, [do]syc czyniła. Inaczey wiernosc twoia dla łaski naszey nie uczynisz. Dan w obo[zie] za Smolenskiem na Bogdanowey okolicy dnia dwudziestego piątego miesiąca listopad[a] roku panskiego tysiąc szescset trzydziestego trzeciego, panowania krolestw n[a]szych polskiego pierwszego a szwedzkiego wtorego roku. — Vladislaus rex. || — Marciian Tryzna, referendarz, pisarz Wielkiego Xięstwa Litewskiego.

A drugi list do poddanych pisany tak się tez ma w sobie:

Władysław Czwarty, z bozey łaski krol polski, wielkie xiąze litewskie, ruskie, pruskie, zmuydzkie, mazowieckie, inflantskie, a szwedzki, gotski, wandalski dziedziczny krol, obrany wielki car moskiewski. Woytom, ławnikom y wszytkim poddanym naszym woytowstw woreykowskiego, puksztanskiego y wsi do nich należących, w upitskim y wilkomirskim powiecie będących. Oznaymuiemy, iz za skargami waszymi na urodzoną Reginę z Drucka Sokolinską Raiecką, sędzine ziemską trocką, dzierzawczyną waszą, o rozne krzywdy y uciązenia jakoby przez was od niey y substitutow jey ponoszące, tak wzaiem od oney na was o niepełnienie posłuszenstwa powinnego y nieoddawanie podatkow należących zsyłamy rewizory nasze na przesłuchanie y rozsądek takowych skarg. Chcemy tedy miec y koniecznie roskazuiemy, abyscie za ziachaniem do was rewizorow naszych krzywdy swe przed onymi przelozyli, wzaiem na skargi urodzoney dzierzawczyney swey usprawiedliwili się y we wszytkim temu, co[a]

przez rewizorow naszych rozsądkiem ich uznano będzie, podlegali y dosyc czynili, inaczey koniecznie nie czyniąc. Dan w obozie za Smolenskiem na Bogdanowey okolicy dnia dwudziestego piątego miesiąca listopada roku panskiego tysiąc szescset trzydziestego trzeciego, panowania krolestw naszych polskiego pierwszego a szwedzkiego wtorego roku. — Vladyslaus rex. — Marcyan Tryzna, referendarz, pisarz Wielkiego Xięstwa Litewskiego.

Za takowymi tedy listy jego kro. msci pana naszego miłosciwego y obwieszczeniem naszym gdysmy tego dnia dwudziestego trzeciego marca do pomienionego sioła Miezyszek ziachali, tedysmy wszytkie wsi okoliczne do woytowstwa woreykowskiego należące listem innotescencii naszey przez generała jego kro. msci dwornego szlachetnego Macieia Grąckiego y urodzonego Jakuba Syrewicza, jenerała trockiego, y stronę szlachtę przy nich będącą, aby się wszyscy poddani tego woytowstwa na dzien jutrzeyszy, to jest na dzien dwudziesty czwarty miesiąca marca do sioła Puczkan, w temze powiecie upitskim leżącego, przed nami stawili, obwiescili. Na dniu tedy dzisieyszym dwudziestym czwartym miesiąca marca z obwieszczenia || y obesłania naszego przypadłym, gdysmy w pomienionym siele Puczkanach zasiedli, tam się jey msc pani sędzina trocka z ich msciami pany przyiacioły swymi y z umocowanym swoim panem Bazylim Stankiewiczem, tak tez woyt woreykowski na imie Jan Woreyko y poddani w tym siele w Woreykach mieszkaiący, tak tez ławnicy z inszych sioł do tego woytowstwa woreykowskiego należących z niektorymi poddanymi swych sioł przed nami stanowili się, jednakze wiele inszych poddanych s tych sioł z niemi nie stanęło, a s tego sioła Puczkan jako ławnik, tak y zaden poddany stanowic się nie chciał y nie stanowił się. Tam tedy my rewizorowie pokazawszy przed obiema stronami same listy oryginały jego kro. msci pana naszego miłosciwego wyszey pomienionę, jako list do nas pisany, tak tez listy do jey msci paniey sędziney y poddanych pisane, nakazalismy, aby wprzod poddani jego kro. msci skargi y krzywdy swe podług suplik krolowi jego msci danych przed nami powiadali, tak tesz ustawy dawne, jesli jakie maią, y dokumenta wszytkie do tey sprawy należące położyli.

Gdzie przed skargami poddanych ozwawszy się umocowany jey msci paniey sędziney trockiey a dowodząc, iz jey msc pani sędzina tego woytowstwa woreykowskiego y puksztanskiego dobrym a nie wątpliwym prawem dzierzącą jest, pokładał przed nami przywiley swiątobliwey pamięci krola jego msci Zygmunta Trzeciego, z ktorego się znaczy, iz krol jego msc za prozbą nieboszczyka pana Olbrychta Raieckiego, sędziego ziemskiego trockiego, przez ich msci panow rad y urzędnikow dwornych wniesioną, zostawiwszy przy dawnym prawie dozywotnym y sumię na tę woytowstwa woreykowskie y puksztanskie wniesioney, prawo dozywotne małzonce jego jey msci paniey Reginie Druckiey Sokolinskiey na te wyszey pomienione woytowstwa woreykowskie y puksztanskie y na wszytkie sioła y przynaleznosci do tych woytowstw przynależące, takze y summę na te woytowstwa wniesioną do zywota jey conferowac raczył, dołozywszy

tego w tym przywileiu swym wyraznie, iz po zywocie ich obudwuch osob te dobra z rąk ich y potomkow ich ani tego, kto by za słusznym prawem od nich miał, brane byc nie maią, azby wprzod summa pieniędzy dwa tysiące sto cztyrdziesci y cztyry kopy groszy y jeden grosz liczby litewskiey z skarbu jego krolewskiey msci wszytka spełna oddana y zapłacona była, — jako szyrzey y dostateczniey na tym przywileiu sama rzecz opisana y dołozona jest. Ten przywiley pod datą roku tysiąc szescset dwudziestego siodmego *miesiąca* octobra dwudziestego dziewiątego dnia. Przy tym pokładał rewersał od jego msci pana Krzysztopha Naruszewicza, podskarbiego, z listu jego kro. msci na podanie tych dobr do jego msci pana podskarbiego tąz datą pisanego, ku temu list jego msci pana podskarbiego do dworzanina, aby te woytowstwa jey msci paniey sędziney w posesyią podał, pisany; zatym pokładał list dworzanski podania tych dobr w dzierzenie jey msci paniey sędziney y intromisyią jenerałową. Ku temu pokładał jeszcze dwa listy teraznieyszego kro*la* jego msci, pana naszego miłosciwego, Władysława Czwartego, || szczęsliwie nam z łaski bozey panuiącego, do jego msci pana Gedeona Raieckiego, kasztelana pernawskiego, ktoremi jako prawo jey msci paniey sędziney stwierdza, tak aby jego msc względem otrzymanego na te dobra mimo takowe prawo jey msci paniey sędziney przywileiu zadnych przeszkod jey msci paniey sędziney w spokoynym jey msci tych woytowstw uzywaniu nie czynił, przykazuie; pierwszy list pod datą roku tysiąc szescset trzydziestego trzeciego *miesiąca* lipca dwudziestego piątego dnia, a drugi list poslednieyszy w dacie tegoz roku tysiąc szescset trzydziestego trzeciego *miesiąca* listopada dwudziestego piątego dnia. Ktore takowe prawo y posesyią jey msci paniey sędziney pomieniony umocowany jey msci przed nami ukazał, gotow będąc zatym jako na skargi poddanych usprawiedliwic, tak y krzywd jey msci paniey sędziney, ktora się sama personaliter przed nami stawiła, na nich dowodzic. My rewizorowie prawo jey msci paniey sędziney na te woytowstwa woreykowskie y puksztanskie służące widząc byc słuszne y prawne y posesyią za nim we wszytkim gruntowną, poddanym według pierwszego nakazu naszego do skarg przystąpic nakazalismy.

Zatym wystąpiwszy woyt woreykowski Jan Woreyko podał nam list od jego msci pana pernawskiego do nas pisany, a do rąk tego woyta przez jenerała nadwornego wilkomirskiego Daniela Stemberskiego podany, ktory tak się w sobie ma:

Jego msci panu Stanisławowi Białozorowi, ziemskiemu wilkomirskiemu, a jego msci panu Krzysztophowi Tyszkiewiczowi, grodzkiemu trockiemu pisarzom. Gedeon Raiecki, kasztelan pernawski, rumborski etc. starosta, służby mę przyiacielskie zaleciwszy, oznaymuię, yz mię doszło wiedziec od poddanych moich woreykowskiego y puksztanskiego woytowstwa, z łaski jego kro. msci pana mego *miło*sciwego po zeszłym bracie moim panu Olbrychtu Raieckim, sędzim ziemskim trockim, za krwawe zasługi moie conferowanych, jakoby się w*asza* mc, mieniąc się byc rewizorami jego kro. msci, obwiescic onych na dzien jedynasty praesentis mieli, aby złozywszy według reiestru od waszych msci posłanego niezwyczayną y nieznosną

zwłaszcza w te ogłodzone czasy przez zołnierze stacyią, jako sami krzywd od jey msci paniey Reginy Sokolinskiey Druckiey, sędziney trockiey, takze substitorow jey msci sobie poczynionych, przed w. mciami dowodzili, tak y na załobę jey msci usprawiedliwic się gotowi byli. Ale poniewasz ta sprawa w inakszych jest daleko terminach, anizeli pomieniona jey msc pani sędzina trocka udawszy jego kro. msci panu naszemu miłosciwemu omylnie, uchyliwszy mnie actora, ktory o woytowstwo pomienione z jey moscią, osobą do tych woytowstw nienalezącą, prawem czynię, takowy list commisyiny do poddanych, do osob waszych msci namniey nienalezący, otrzymała. Przeto ja dawszy takową wiadomosc w. mciam moim miłosciwym panom y przyiaciołom, iz jey msc || pani sędzina trocka tak według przywileiu mnie służącego, jako y osobliwego listu jego kro. msci pana naszego miłosciwego do jey msci paniey sędziney trockiey wydanego, dokąd się ze mną de pacioritate juris prawem przed sądem jego kro. msci nie rozeprze, w zadne się rachunki s tymi poddanymi memi wdawac ani ich podatkami, stacyiami y inszemi exactiami, ktorych po te czasy dosc było, ociązac nie mozecie, y proszę, abyscie do czasu w liscie jego kro. msci pomienionego mnie y poddanym od jego kro. msci mnie conferowanym zadnego bezprawia y krzywdy w sądziech jako w exactiiach niepotrzebnych, ktorych penitus według pierwszego procesu mego nie pozwalam y bronie, czynic nie raczyli, inaczey do tych, od kogo by mi sie abo poddanym z łaski jego krolewskiey msci, natenczas moim, bezprawie działo, saluum jus sobie zostawuię. Pisan w Dynemborku dnia szostego marca anni tysiąc szescset trzydziestego czwartego. W. mciow moich miłosciwych panow brat służyc gotowy Gedeon Raiecki, casztelan parnawski, ręką swą.

Przy ktorym liscie y kopiią z listu krola jego msci do jey msci paniey sędziney pod datą roku tysiąc szescset trzydziestego trzeciego miesiąca wrzesnia trzydziestego dnia, aby jey msc poddanym woytowstwa woreykowskiego y puksztanskiego zadnych krzywd, szkod y bezprawia nie czyniła, pisanego, przez tegoz woznego sobie oddaną ten woyt przed nami położył.

Po przeczytaniu tego listu od jego msci pana pernawskiego do nas pisanego y pomienioney kopii, umocowany jey msci paniey sędziney wnosił takowe obrony, iz jego msc pan parnawski mimo takowe dawne y dobre prawo jey msci paniey sędziney na te dzierzawę służące oney poslednim prawem za zywota jey msci uproszac nie mogł y jey msci w tey mierze do szkod y zatrudnienia przywodzic nie moze, a zatym ani tey rewizyi przeszkadzac, owszem imieniem jey msci paniey sędziney przy bytnosci sameyze protestował się, ze y te bunty chłopskie nie skąd ynąd, tylko przez pobuntowanie ich od pana parnawskiego pochodzą, gdyz y ten list tylko z samego udania jego msci pana parnawskiego z cancelaryi jego kro. msci wydany jest, a nie zeby się to od jey msci paniey dziac miało, gdyz y sami chłopi nie powiadaią y o to się nie skarzą, bo prawo artykuł trzydziesty wtory rozdział pierwszy jasną naukę o tym dało, iz poslednie przywileia y listy w takowych sprawach odzierzane zadney mocy nie mogą miec. Przy tym ukazował to z tey copii listu krola jego msci do paniey sędziney pisanego,

iz tam posłuszenstwa poddanym czynic nie zakazano y uzywania jey msci paniey sędziney pozytkow z tey dzierzawy nie zabroniono, tylko aby spustoszenie y bezprawie poddanym nie działo się warowano. Ku temu brał sobie na pomoc listy jego kro. msci pierwszą y poslednieyszą datą do jego msci pana parnawskiego pisany, ukazuiąc z nich, iz krol jego msc roskazuie, aby przeszkody jey msci paniey sędziney w spokoynym tych woytowstw dzierzeniu y uzywaniu nie czynił, wywodząc to || szerokimi słowy, iz jego msc pan parnawski takowymi swemi listami prywatnymi nieprawnemi jako prawu jey msci paniey sędziney nie szkodzic, tak y tey rewizyi mimo listy jego krolewskiey msci rozrywac nie moze. My rewizorowie, od chłopow jesliby jako krzywdę w boiach y w więzieniu od jey msci paniey sędziney mieli wiedziec chcąc, dostatecznie wypytawszy y gdy chłopi aby się to im działo nie przyznawali y o to skargi zadney nigdy nie czynili, ten list abo obrone jego msci pana parnawskiego, jako prawu pospolitemu y listom jego kro. msci przeciwną, na strone uchyliwszy, stronam do rozprawy przystąpic nakazalismy.

Zatym pomieniony woyt woreykowski Jan Woreyko s poddanymi swoiey wsi wszytkimi y ławnicy tego woytowstwa woreykowskiego, mianowicie ławnik sioła Begielanskiego Paweł Jakubowicz ze wszytkimi poddanymi tego sioła, ławnik Osczegoły Marek Osciunas takoz ze wszytkimi, ławnik sioła Miezyszek Grygas Starkunas z Stasiem Alanenem, Mikołaiem Grygalunem y Andrzeiem kowalem samoczwart, ławnik z sioła Gitan Stanisław Skrebenas samieden y ławnik sioła Biłan Jerzy Stanisławowicz ze wszytkimi poddanymi stanowili sie, a z sioła Puczykan, z sioła Sudeykow, z Miezyszek Małych, z sioła Kubilow y z sioła Kulbogolow nikt sie nie stanowił; mianowali woyt y ławnicy, iz stanowic się nie chcieli y z domow pouciekali. A ci co stanęli jednostaynie stanowszy wszyscy jednakowe skargi swe przed nami przekładali, powiadaiąc, yz wprzod tego za nieboszczyka pana sędziego ze wszytkich sioł z kozdey włoki płacili tylko cynszu gołego po kop dwie, owsa po beczce, lnu po pięciu dziesiątkow, kurow po dwoygu, jaiec po dziesięciu, roboty latem niedziel dwie, mianuiąc, iz zadney inszey powinnosci nie pełnili y stacyi nie dawali procz tylko składki leguminami y zbozem na przyiazd dzierzawcy, a teraz mianuiąc, iz jey msc pani sędzina po smierci nieboszczykowskiey wybrała u nich przez dwie lecie z kozdey włoki cynszu po kop szes(c)iu, za stacyią po kop trzy y po groszy czterdziestu lit., za robotę po kop dwie, lnu po pundelu. Osobliwie poddani pomienionego sioła Bigaiłow, sioła Osczegoły y sioła Woreykowa skarzyli, iz z włok dziewiąciu pustych przy siele Bigolancach będących tak jako y z osiadłych płacą. Ku temu poddani pomienionego sioła Osczegoły skarzyli, jakoby im za włok pułtorey pustych przy ich siele będących jako za osiadle płacic kazano. A poddani sioła Woreykowa skargę wnosili, ze włokę gruntu ninacz niezgodną, z ktorey płacic muszą, przydano. Ktore takowe skargi to woytowstwo woreykowskie przed nami przełozywszy uskarzali sie niektore wsi, mianowicie sioło Biłany, sioło Woreykowskie y sioło Osczegoła na podłosc y nieuzytecznosc gruntow swych, potrzebuiąc, abysmy ziachawszy w grunty y położenie tych wsi weyrzeli || a płatu im

od inszych sioł, co lepsze grunty y we wszytko obfite położenia maiąc zarowno z nimi płacą, umnieyszyli y porownanie uczynili.

A umocowany jey msci paniey sędziney, czyniąc replike na skarge poddanych strony czynszu podwyszenia, potrzebował, aby oni tego nie gołymi słowy, ale pismem y ustawą, jesli za nieboszczyka pana sędziego cynsze tylko po dwie kopię według mianowania swego płacili, dowodzili. Czego gdy poddani zadnym pismem nie probowali ani ustawy zadney nie pokazali ani tez na pokazanie oney nie brali, tedy umocowany jey msci paniey sędziney pokładał regestra nieboszczyka Wilima, urzędnika tuteyszey włosci, ktory jeszcze, jako sami poddani przyznali, za zywota jego msci pana sędziego, małzonka jey msci zmarłego, ręką własną pisane, ukazuiąc z tych regestrow, iz poddani nie po dwie kopie, ale po kop trzy y po groszy czterdziestu siedmiu przedtym czynszu gotowymi pieniędzmi płacywali, przy tym owsu beczke, lnu cynszowego pięcdziesiąt, gęs y kurow dwoie, wywodząc, iz za złemi nieurodzaynemi laty w tych kraiach owsu beczke po złotych osmiu płacono, a owsa tez trudno y dostac było, tedy nieboszczyk pan sędzia folguiąc tym poddanym, yz owsa nie mieli, postanowił, aby mu tylko płacili za beczkę po piąciu złotych, a trzech złotych ustąpił im dla tego, aby mu y napotym, luboby drozszy abo tanszy był owies, juz jednakową ceną zan po złotych piąciu dawali; osobliwie za starą powinnosc, co s Kowna powinni byli wywozic sol do Wilna abo do maiętnosci, sami poddani po złotemu z włoki za ten wywoz płacic postanowili; zaczym porachowawszy cynsz gotowy, za owies kop dwie y ten złoty za wywoz, ukazował, iz słuszny jey msc pani sędzina po kop szesciu z włoki cynszu brała.

A strony brania za robotę kop dwu powiadał tak, iz sami poddani, niechcąc odrobic podług dawnego zwyczaiu niedziel dwoch, te dwie kopie płacic postąpili. Na skargę zasię poddanych o len, ze po pundelu dawali, mianował ten umocowany, iz słusznie brano, pokazuiąc, iz przy cynszu powinni dac lnu pięcdziesiąt a osobliwie kolendy według dawnego zwyczaiu po szesciu dziesiątkow, co wynosi lepiey niz pondel.

Osobliwie na skargę strony pieniędzy za stacyią branych umocowany jey msci paniey sędziney dawał takową replike ukazuiąc przykład ze wszytkich dzierzaw okolicznych, ze chocia przy drugiey dzierzawie y paszne dworne są, jednak stacyie pewne dzierzawcom swym wszędzie wydawaią, probuiąc y samych tych poddanych powiescią, iz dzierzawcy na przyiazd składke przedtym dawali.

A na skargę poddanych strony włok pustych dziewiąciu przy siele Bigayłach y włok pułtoru przy siele Oszczegole dawał takową sprawe, iż ci poddani te włoki jako z dawnego czasu, tak y za nieboszczyka pana sędziego, nie chcąc ich na dwor robic y folwarku tam miec, nieboszczyka pana sędziego sami, aby || na płat te włoki puscił, prosili y dobrowolnie na cynsz je przyieli y onych uzywaią. Na skargę zasie poddanych sioła Woreykowa, jakoby im włoke złego gruntu przydano[b], w tym puszczał na rozeznanie powiadaiąc, yz ta włoka nie jest tak zła, owszem się y drugim rowna y od dawnych czasow w uzywaniu była y teraz jest.

Takowe tedy obrony umocowany jey msci pani sędziney na skargi poddanych jego kro. msci wnosząc a powiadaiąc, iz ci poddani woytowstwa woreykowsk[iego] mieszkaią w grunciech y położeniu dobrym na włokach dawney pomiary maiąc nie tylko z gruntow y z włok swoich, ale osobliwie s pusczy wielkie pozytki, domawiał się, abysmy na grunty pola tego woytowstwa ziachawszy y probe w pomierze włoczney uczyniwszy, cynsze, podatki y stacye wszelakie przykładem okolicznych dzierzaw na tych poddanych włozyli y ustanowili, postrzegaiąc osobliwie y tego, aby ci poddani tak jako zwykli swowolnie w puszczy mimo włoki swoie przerobkow y morgow nie robili, drzewa nie spusczali, nie sprzedawali, kor z drzewa, czym się naybarziey puszcza pustoszy, nie łupili y puszcze nie pustoszyli, ale się włokami swoimi, z ktorych płacą, przykładem ynszych przyległych dzierzaw contentowali.

A poddani jego kro. msci, stoiąc przy skargach wniesionych, domawiali się, aby przy dawnym uzywaniu wszelakich gruntow y przynaleznosci zostawieni, a od stacyi uwolnieni byli. A gdysmy potym tych poddanych jego kro. msci pytali, jesliby jakie insze krzywdy od jey msci paniey sędziney, paniey swey, lubo urzędnika jey msci mieli, powiadali, lecz oni nad te wysz pomienione skargi nic więcey nie powiadali, tylko przy tych stoiąc, umnieyszenia cynszow y zniesienia stacyi, a przy tym wolnosci we wszytkiey puszczy potrzebowali.

My rewizorowie, wysłuchawszy skarg poddanych jego kro. msci tak tez obron jey msci paniey sędziney przeciwo temu wnoszonych, a widząc to z reiestrow od jey msci pokładanych, yz ci poddani woytowstwa woreykowskiego jako przedtym zdawna, tak y za zywota nieboszczyka pana sędziego y teraz za dzierzenia jey msci paniey sędziney cynszu golego nie więcey tylko po kop trzy y po groszy trzydziestu siedmiu litewskich y pieniędzy dwu płacywali, osobliwie za wywoz soli s Kowna po groszy dwadziescia cztyry litewskich dawali, zaczym my tych wszytkich poddanych we wszytkich wsiach, do woytowstwa woreykowskiego przysłuchaiących, mieszkaiących przy dawney ich powinnosci zostawuiemy, ktorzy cynszu gotowego grosza z kazdey włoki nie więcey jedno po kop litewskich trzy y po groszy trzydziestu || siedmiu lit. y pieniędzy dwa, a za wywoz s Kowna po groszy dwadziescia cztyry lit., to jest summą z kozdey włoki po kop cztyry y groszu jednemu lit. y pieniędzy dwa gotowego grosza płacic będą powinni. A przy tym owsa beczka miary dziakielney, ktory na mieysce od dzierzawczyney lub urzędnika jey naznaczone, nie rachuiąc w to podwody, wystawic y zawiesc będą powinni; lnu po pięciu dziesiątkow dobrych czosanego przy cynszu procz kolendy zwyczayney szesciu dziesiątkow, do ktorey się sami poddani znali, konopi dziesiątek, gęs jedna, kurow dwoie, jaiec dziesiątek na czasie zwyczaynym w kozdym roku z kozdey wloki nadaley Swiętego Marcina płacic y oddawac maią. Przy tym roboty z kozdey włoki na rok po dwie niedzieli s czym kazą, podwody do roku z włoki jedney dwie do Rygi albo do Wilna, straz za przyiazdem dzierzawcy koleią odprawowac, młyn swymi dniami naprawowac, a będzieli tego

potrzeba, y nowy wystawic powinni będą y w łowy swymi sieciami chodzic według dawnego zwyczaiu.

A co się tknie włok dziewiąciu pustych przy siele Bigeyłanach y włok pułtoru przy siele Osczegole będących te, iz poddani a wszytka włosc woytowstwa woreykowskiego, nie chcąc ich na dwor robic y tam folwarku miec, sami dobrowolnie za osiadłe dawno przyięli y onych zazywaią, tedy s tych wszytkich tak jako y z osiadłych porządkiem wyszey opisanym płacic y oddawac maią.

Co się tez tknie stacii, z ktorey się poddani wyłamowali, tę, iz wszytkie dzierzawy okoliczne, chocia dwory y pasznie przy nich są, jednaki je dzierzawcom swym wydawaią, tedy y temu woytowstwu woreykowskiemu y wsiom do niego należącym przykładem inszych okolicznych dzierzaw stacyią jedną na kozdy rok podług ustawy od nas nizey wyrazoney dzierzawczyney ich wydawac roskazuiemy.

Stacyia tak ma byc wydawana:

Z włoki — zyta beczki czwierc, jęczmieniu beczki czwierc, owsa puł beczki, pszenice pundela pułtora, grochu pundela pułtora, gryki pundel jeden, chmielu pundel jeden, || kokoszy dwie, syr jeden, jaiec dziesiec, maku kwarta, konopi kwarta.

Z włok dwu — gęs jedna, woz siana jeden.

Z włok piąciu — baran.

Z włok dziesiąciu — miednica masła.

Z włok piętnastu — jałowica.

Z włok dwudziestu — miodu przasnego miednica, soli beczka.

Z włok trzydziestu — wieprz karmny.

Z osobna na cebule, na jarzyny rozne, na ocet, na rozne korzenie y na ryby po groszy dwudziestu czterech lit*ewskich* s kozdey włoki płacic maią.

A iz poddani tego woytowstwa woreykowskiego opuszczaiąc włoki swoie na przerobkach w puszczach, czym włoki zapusczaią sie y w puszczy wielka się szkoda dzieie, bawią, do tego y drzewa po wszytkiey puszczy bez rząd[ney wia]domosci dzierzawczyney y urzędnikow jey nie na swą potrzebę tylko, ale y roznym ludziom rumy całe buduiąc przedaią y w puszczy wielkie sz[ko]ldy czynią, tedy aby od tego czasu zadnych przerobkow w puszczy nie mieli y drzewa nie spusczali procz tylko drew na opał, kolia y chrostu na płoty, to im na swą potrzebę brac wolno będzie za wiadomoscią jednak urzędnika.

Co się zas tknie czynienia proby w grunciech, czego się jako jey msc pani sędzina, tak i poddani s pewnych sioł mianuiąc grunty podleysze domawiali, lecz my o tym w liscie jego kro. msci, abysmy probę y pomiarę w gr[un]ciech y nowe jakie ustawy czynic mieli, zadney nauki nie maiąc, tę sprawę w tym tylko o pomiarę punkcie zadney decyzyi nie czyniąc, do jego kro. msci pana naszego *miło*sciwego na uznanie odsyłamy.

Po ktorym uczynieniu przez nas decretu w punktiech wyzey opisanych umocowany jey msci paniey sędziney przekładał przed nami skargę na tego woyta woreykowskiego, ławnikow y wszytkich poddanych tego woytowstwa o tym, iz ci poddani mimo jey msc panią sędziną, własną panią swą, zbuntowawszy się przeciwo jey msci paniey swey, związawszy się y namowiwszy się || z jego mscią panem pernawskim, ku wielkiemu zalu y szkodzie jey msci paniey sędziney posłuszenstwa zadnego czynic ani czynszow płacic, robot odprawowac, powinnosci zadnych pełnic nie chcieli i juz to od całego roku namnieyszey powinnosci nie pełnią, mianuiąc, iz jey msc za tym niewydaniem cynszow zastawiwszy się u zydow płacąc interesa straciła tak wiele jako samy niewydany cynsz wynosi. Osobliwie skarzył imieniem jey msci na ławnika gitanskiego, iz nie tylko cynszu wydac y zadney powinnosci czynic, ale y podwody ku potrzebie za potrzebowaniem jey msci dac nie chciał.

Skarzył potym imieniem jey msci na wszytkich poddanych tego woytowstwa, iz roboty zwykłe po dwu niedziel tego roku tysiąc szescset trzydziestego trzeciego nie odrobili, po wielu razy upomnieni, posłusznymi byc nie chcieli.

Po trzecie przekładał skarge imieniem jey msci paniey sędziney na poddanych wszytkich ogulnie sioła Puczkan, ktorzy nie tylko zadnego posłuszenstwa ani powinnosci oddawac za częstokrotnym upominaniem nie tyle przez urzędnika, ale y samą jey msc y rozne ludzie nie chcieli, ale owszem, gdy zadne dobre sposoby nie uszły, pograbic (ich bydło) za nieoddanie czynszu y niepełnienie powinnosci kazawszy, (do) ławnika miezyskiego urzędnik zaprowadził y aby do czasu w zawarciu u niego te bydło było przykazał; tedy ci chłopi puczkancy tym większą złosc w sobie wywieraiąc a nad tym więtszą obelgę zwierz(ch)nosci paniey swey, zbuntowawszy się, mocno gwałtem na wies naszedszy y w dom ławnika miezyskiego Gryga Starkuna wpadszy, wrota do zamknienia, kędy bydło było, kłodkę odbiwszy, wyłamali, y gdy ich pomieniony ławnik miezyski, aby takowych zbytkow y gwałtow nie czynili, upominał, nie tylko go sromotnie łaiali, ale się y do samego rzuciwszy bili y by był nie uciekł, podobno by go y na smierc zabili, a to bydło z onego zamknienia gwałtownie pograbiwszy, do wsi swey (do) domow swych odpędzili.

Jeszcze przekładał pomieniony umocowany jey msci paniey sędziney skargę na Jerzego Woreyka jako tego, ktory wszytkich buntow przyczyną był, za to, ze go jey msc wielką szkodę widząc z woytowstwa zrzuciwszy, rodzonego jego Jana Woreyka za woyta włosci tey podała, ten pomieniony Woreyko, zmowiwszy się z jego mscią panem Gedeonem Raieckim, kasztelanem pernawskim, wszytką włosc, aby się s posłuszenstwa paniey swey wyłamali, poburzywszy, a gdy jey msc pani sędzina, chcąc ich od tey swowoli zawsciągnąc, do włosci do domu pomienionego Gerzego Woreyka, gdzie y dom dla stanowiska dzierzawcy zbudowany jest, przyiechała, y aby podług zwyczaiu tak dla samey jey msci, czeladzi y dla koni co jesc dali potrzebowała, odpowiedział, ze nie ma tu pani sędzina co czynic, bo my nie służymy jey, mamy pana naszego, jego msci pana pernawskeigo, || za-

czym niech sobie jedzie precz, nie chceli, aby ją tu co podkac miało, y gdy konieczno aby dano co jesc jey msc jako pani kazała, on z wielką inszego chłopstwa gromadą z ruczniczami y orężem do boiu zgotowanym wypadszy, wołał y powiadał, ze jesli tu chce polec, niech się czego jedno wazy, a konieczno niech wie, ze jesli po dobrey woli stąd wyiachac nie będzie chciała, tedy mamy to roskazanie, abysmy ją jako gwałtownika i naiezdzce bili i zabili y na urząd odwiezli, jakoz by pewnie[c] y do uczy[n]lku się rzucili, by nie widzieli, ze czeladz y przyiaciele, ktorzy przy jey msci byli, nie byli gotowi do obrony.

Zatym postanowiwszy się pan Bartłomiey Woytkunski, urzędnik jey mosci, wnosił skargę na poddanych sioła Puczkan y Miezyszek o zbicie czeladnika swego Bartoszewicza y chłopa Walentego Woronickiego. Ktory to Woronicki stanowszy wyznał przed nami, iz bili y gonili się za tym Bartoszewiczem chłopi sioła Puczkan y Miezyszek, mianowicie sioła Miezyszek Jan Lucenas, Walenty Karbas, Matulis kowal, a z Puczk*an* Matulis Tomkunas, Mikołay Petkunas, Grygas Dylgionis y Kryscius Lenartonis[d] s Kubiliun.

Do tego skargę wnosił tenze pan Woytkunski, urzędnik, na poddanych sioła Miezyszek, yz odbiwszy kłodkę jego przy bytnosci jego samego na zufał zbuntowawszy się, piwa mu beczkę wypili, przy czym y woyt Woreyko był. Ktory za pytaniem naszym wyznał, yz odbiiali kłodkę mianowicie kowal, Jan Grygalunas, Karbas y insi.

Przy tym umocowany jey msci paniey sędziney wnosił skargę, iz ci poddani siana swymi dniami według dawney powinnosci na sianozęciach dzierzawcy należących na wozow siedmdziesiąt (...), potym upornie za roskazaniem woytowym, niechcąc zgrabic, zgnoili, co i woyt przyznał, ze go poszłuszni byc nie chcieli.

Skarzył tenze[e] umocowany jey msci paniey sędziney na młynarza, ze on arędy kop dwunastu ze młyna dac postanowioney oddac nie chce y teraz się ni stanowił.

Na ostatek wnosił skargę tenze umocowany jey msci paniey sędziney, iz za takimi buntami y nieposłuszenstwy poddanych jey msc pani sędzina, posyłaiąc do kro*la* jego msci, zwodząc przyiacioł, straciła na pułtora tysiąca złotych polskich.

A takowe krzywdy y szkody jey msci paniey sędziney przed nami ten umocowany przekładaiąc, domawiał się, aby ci poddani, sami buntownicy, ktorzy przyczyną tych buntow a zaty(m) y szkod byli, jedni na gardło, a ynni, co się targali na sług y posłancow, ucięciem[f] rąk, insi tez winami mnieyszemi karani byli.

A gdysmy woyta, ławnikow y drugich poddanych pytali, z jakich by przyczyn cynszu płacic y inszego posłuszenstwa pełnic nie chcieli y do tak srogich a niesłychanych się sposobow przeciwo paniey swey || urzędnikom rzucali, powiedzieli wszyscy zgodnie, iz nam jego msc pan pernawski zakazał, abysmy nie byli posłuszni jey msci paniey sędziney, luboby y przyiachała, abysmy jey nie przyimowali y zadnego posłuszenstwa nie wyrządzali, owszem, jesliby co gwałtem czynic chciała, abysmy się tez gwałtem

z jey posłuszenstwa wyłamywali, obiecuiąc nam y pomoc swą y ludu dodac, jesliby tego potrzeba była.

Potym za pytaniem naszym tenze woyt y ławnicy s poddanemi przyznali, ze z sioła Bigoyłow z włok osmnastu za rok tysiąc szescset trzydziesty trzeci oddano samy tylko pieniężny cynsz, a dziakła, lnow, kurow ani gęsi ani zadney rzeczy nie dali y roboty nie pełnili, a ze dwu włok jako czynszu, tak i zadney rzeczy nie dano, z Osczegoły takoz samy tylko goły cynsz dano z włok pułczwarty, a insze wszytkie powinnosci, dziakła y roboty przy nich nic a nic nie dali, a z sioła Gitan, z sioła Puczkan, z sioła Kubagoły, z Kubilow, z sioła Miezyszek Małych, z sioła Sudeykow nic a nic nie dano, z sioła Biłan samy cynsz tylko goły oddany, dziakła y wszytkie insze powinnosci y roboty przy nich (nie dano).

My rewizorowie, widząc taką swowole chłopską, iz sbuntowawszy się przeciwo jey msci paniey sędziney, paniey swoiey, nie tylko oney posłuszenstwa zadnego pełnic nie chcieli, owszem na panią swą jako słowy nieuczciwemi, tak i ręką na zdrowie jey msci, urzędnikow y sług jey msci targali, na domy y schowania jey msci y urzędnikow jey msci gwałtownie nachodzili y zgoła wszytkich sztuk, ktoremi by się sprzeciwnymi paniey swey okazac y oną zniewazyc mogli, zazywali sposobow, a jeszcze za radą buntownikow swoich, aby swą złosc tym ozdobili, suplikatie do jego kro. msci na osławę jey msci doniozszy, teraz za ziachaniem naszym z roskazania y posłania jego kro. msci barzo wiele się ich nie stanowiło i ci, ktorzy staneli, zadnych takowych krzywd na jey msc nie dowiedli, ale w dowodzie ustali, — przeto zabiegaiąc temu, aby się takie bunty y swowolenstwa od poddanych przeciwo panom nie działy y daley się t[ez] nie szyrzyła złosc, tedy tym decretem naszym pryncypałow y buntownikow samych, ktorym jey msc pani sędzina winę dała, mianowicie Jana woyta, Jerzego y Piotra Woreykow w siele Woreykach mieszkaiących, z sioła zas Bigieyłan Bałtromieia Rapszonia y Jana Ruksztełę, a z Osczegoły Marka Osczuwa, z Gitan Stanisława Skrebena, z Miezyszek Wielkich Walentego Karba, Matula kowala y Walentego Starkuna, s Puczykan Jana Tomkuna, Mikołaia Petkuna, s Kubilow Kryscia Lenartona, — tych wszytkich imiony wyszey pomienionych, jako przeciwnikow y buntownikow na gardło wskazuiemy, a dobra ich y maiętnosci wszytkie ruchome jey msci paniey sędziney względem szkod jey msci paniey sędziney przysądzamy. A jesliby ci buntownicy z domow swoich do inszych obcych dzierzaw y sioł lubo szlacheckich pouciekawszy maiętnosc swą jaką ruchomą wyprowadzili, tedy jey msc pani sędzina jako złoczyncow swych y zbiegow dochodzic u kozdego prawa wolna y mocna będzie, i kozdy sąd onych jey msci, jako paniey y dzierzawczyney ich, przysądziwszy, wrocic nakazac y odprawe uczynic powinien będzie. A jesliby inszy poddani posłuszni byc y powinnosci na się włozoney pełnic nie chcieli a temu się decretowi naszemu sprzeciwiali, tedy || takich wszytkich teyze kary gardła byc winnymi ustawuiemy y onych karac pozwalamy. A insi poddani sami gospodarze, ktorzy tych buntow usłuchawszy teraz przed nami stanąc nie chcieli y zadney o sobie nie dali sprawy, aby u pręgierza miotłami bici y karani byli, na skaranie

takowego nieposłuszenstwa ich listom i roskazaniu jego kro. msci tym decretem naszym nakazuiemy. A cokolwiek cynszu y dziakieł za przeszłe lata jey msci pani sędziney ci chłopi nie oddali, te wszytkie cynsze, dziakła, roboty y cobykolwiek przy chłopiech jescze zostawało, od daty tego decretu za niedziel trzy pod sowitym za pochybieniem tego czasu zapłaceniem jey msc paniey sędziney mocą tego decretu naszego chłopom wydac nakazuiemy.

Skonczywszy tedy tak rewizyią w woytowstwie woreykowskim, my rewizorowie jachalismy do drugiego woytowstwa wsi nazwaney Sawdogoły albo Puksztan za Poswol, w powiecie upitskim leżącey, do ktorego jako y do Woreykowa dobrze przedtym obwieszczenie od nas przez jenerała posłane y oddane było. Tam przyiachawszy do tey wsi w roku teraznieyszym tysiąc szescset trzydziestym czwartym *miesiąca* marca dwudziestego osmego dnia, tegoz dnia wszytkich chłopow w tey wsi mieszkaiących, aby się na dzien jutreyszy przed nas stanowili, przez wyszey pomienionych jenerałow Macieia Grąckiego upitskiego a Jakuba Syrewicza trockiego, z woyte*m* y ławnikiem tey wsi obesłalismy. Nazaiutrz tedy, to jest dnia dwudziestego dziewiątego *miesiąca* marca z odkładu n[a]szego przypadłego, pomieniony umocowany jey msci paniey sędziney z ich m. pany przyiacioły jey msci, tak tez woyt tego sioła Sawdogoły abo Puksztan Krzysztoph Fronckiewicz a przy nim kilka poddanych teyze wsi, mianowicie: Franciszek Fronckiewicz, Brazis Donikienas, Staniulis Jasionis Skiauterionis a Urban Banionis, — tak tylko ich wiele z siedmiudziesiąt y daley domow w tey wsi będących stanowiło się. A inszy poddani za zbuntowaniem przez ławnika, ktury od nas rewizorow posłany, miasto tego, aby się im przed nas stawic kazał, tedy kozdemu raczey aby precz z domow wychodzili y przed nas się nie ukazowali, zakazował. Co ci chłopi, ktorzy przed nas stanęli, przyznali, iz w te słowa do chłopow mowił: „A to juz tu pani sędzina przysłała przyiacioł swoich, przeto wam imieniem pana Raieckiego, kasztelana pernawskiego, przykazuię, abyscie zadne*mu* roskazaniu tych co tu przyiachali posłuszni nie byli, owszem zaraz z domow precz wychodzcie, bo jak nas nie będzie, to nie maiąc s kim co mowic y sami precz poiadą", — co nam sami chłopi ci co się stanowili powiadali. A ze ci chłopi do poblizszego miasteczka Sałat wyszli byli, mysmy do nich kilkallkroc upominaiąc woznych y woyta posyłali, aby się upamiętali a roskazaniu i listom jego kro. msci nie sprzeciwiali się, lecz oni powiadaiąc, ze nam jego msc pan Raiecki, casztelan pernawski, pod gardłem abysmy się nie ukazowali zakazał, zadną miarą aby przed nas staneli namowic się nie dali. My tedy przed woytem y pomienionemi poddanemi, ktorzy przed nas stanęli, pokazawszy list do nas y drugi do nich pisany, nakazalismy, aby skargi swe, jesliby jakie od jey msci paniey sędziney, dzierzawczyney swey, y substitutow jey mieli, przed nami przełozyli.

Zatym pomieniony woyt puksztanski y poddani tego sioła wyszey opisani przekładali na jey msc panią sędziną takowe skargi swe: iz przedtym

za nieboszczyka pana Raieckiego, sędziego trockiego, z włoki osiadłey nie więcey tylko po kop dwie y po groszy dwudziestu cztyrech lit., za gęs groszy szesc, za len groszy dziewiec, zyta puł beczki abo złotych pułtora dawali, a na przyiazd dzierzawcy nie stacyią, ktorą teraz po złotych dziesięc juz to razy dwa annuatim płacimy, ale tylko jesc y pic według potrzeby dawac jesmy zwykli, z lesnych zasie włok dziewięciu tylko po złotych szesc płacywalismy, a s pustych siedmiu tylko po kopie, z ktorych teraz wszytkich jako z osiadłych płacic musiemy, podwod tez nigdysmy za nieboszczyka, tylko na własną potrzebę panską y to rzadko odprawowalismy, ktorą teraz razy kilka do roku odprawowac musiemy. Przy tym skarzyli sie na jey msc panią sędziną, iz za pierwszym przyiazdem jey msci wzięto u nich pieniędzy gotowych kop dwadziescia y miodu miednic dwie. Potym powiadali, iz pan Korkoz, sługa i urzędnik jey msci wybrał u nich kop dwadziescia cztyry. Skarzyli się na drugiego urzędnika swego pana Bartłomieia Woytkunskiego, iz u nich stacyie sam na siebie niesłusznie wybirał. Ktore takowe skargi przed nami woyt y poddani wnosząc prosili y domawiali się, abysmy z nich stacyią y nowe podatki zniozszy, onych przy dawnych zwyczaiach y podatkach zostawili.

Umocowany jey msci paniey sędziney wyprawuiąc się na skargi tych poddanych strony cynszu ukazał s powiesci ich samych, iz cynsz takowyz teraz daią, jako y wprzod tego z włok osiadłych y lesnych po złotych szesciu, za len po złotemu a za gęs po orcie dawali, mianował, iz sami poddani, nie chcąc do maiętnosci odwozic, tak płacic postanowili. Na skargi zasię tych poddanych o stacye umocowany jey msci paniey sędziney || takichze obron wyszey pomienionych, jako y na skargę woytowstwa woreykowskiego zazywał, ukazuiąc to, yz wszytkie okoliczne dzierzawy, chocia przy ktorych folwarki y pasznie dworne są, stacyie dzierzawcom swym wydaią. A na skargi tychze poddanych (o) kop dwadziescia y dwie y o dwie miednic miodu, tak tez o kop dwadziescia cztyry pomieniony umocowany jey msci paniey sędziney mianował, iz kop dwadziescia ci poddani za niewydaną kwartę płacili, a miednic dwie miodu pokłonu samey jey msci paniey sędziney, aby tam na pustych wlokach forwarku budowac nie kazała, dali. Kop zasię dwadziescia cztyry mianował, iz ci poddani, nie chcąc roboty zwykłey robic, miasto roboty sami dobrowolnie dac pozwolili. Osobliwie na skargi wyciąganie stacyi pieniędzy na urzędnika wniesioney ten umocowany takową declaracyią czynił, iz jey msc pani sędzina, będzieli ten urzędnik w czym winien, sprawiedliwosc z niego poddanym uczyni.

Takową tedy replikę umocowany jey msci paniey sędziney na skargi pomienionych poddanych puksztanskich uczyniwszy, wnosił tez skargę od jey msci paniey sędziney na tych wszytkich (poddanych) sioła Puksztan o to, iz oni zbuntowawszy się z jednego s poddanymi woytowstwa woreykowskiego przeciwo jey msci y związawszy się jedną radą z jego msią panem pernawskim,cynszu za ten rok płacic, posłuszenstwa zadnego czynic nie chcieli. A wywodzą(c), iz za takimi buntami y nieposłuszenstwo tych poddanych y za niewydaniem od nich cynszow jey msc pani sędzina do wielkich szkod y utrat przyszła, domawiał się ten umocowany jey msci pani

sędziney, aby z uznania naszego ci poddani, sami buntownicy, mianowicie Urban Janonis ławnik, Mikołay Donikienas y Mikołay Wałynczunas na gardle, a drudzy, co tych buntownikow usłuchawszy, posłuszenstwa pełnic nie chcieli y teraz przed nami nie stanęli, winami inszemi pokarani byli.

Po ktorym przełozeniu skargi przez umocowanego jey msci paniey sędziney gdysmy tego woyta puksztanskiego i poddanych pytali, dlaczego by oni cynszu płacic, posłuszenstwa jey msci czynic nie chcieli, a przeciwko panie swoiey takie bunty czynili, powiedział woyt, iz ja buntow zadnych nie czynie y nie chcę zdradzac paniey swoiey, ale drudzy są buntownicy, co pouciekali, mianowicie Mikołay Donikienas, Jan Wolonczunas, Piotr Marcinonis ławnik y drudzy przy nich; a strony czynszu za ten rok nie wydanego powiadał ten woyt y poddani, ze jego msc pan pernawsky || przez poddanych, co byli w Wilnie, przykazał konieczno, abysmy tego czynszu nie wydawali, grozac nam, izbysmy onemu pewnie drugą dań płacic musieli.

My rewizorowie bacząc, iz ci poddani sioła Puksztan czynsz pieniężny z włok osiadłych y włok lesnych podług dawnego zwyczaiu płacą, ktorych my y teraz przy dawney ich powinnosci w tey mierze zostawiwszy, onym dan z osiadłych y z lesnych, to jest trzydziestu włok gotowego groszu po złotych szesciu, przy tym y ze trzydziestu osiadłych y lesnych s kozdey zyta pułbeczki dziakielne y odwiesc ją tam, kędy kazą, nie licząc w to podwod, lnu po piąciu dziesiątkow krom kolędnego, gęs jedne, kurow dwoie, jaiec dziesięc, konopi po dziesiątku; z włoki roboty niedziel dwie, podwody dwie do Wilna abo do Rygi na rok, straz y stacye podług ustawy we włosci woreykowskiey. A z włok, ktore oni pustemi mienili, nie więcey, tylko po złotych szesciu zapłaciwszy, od inszych wszytkich powinnosci wolni bydz maią podług dawnych zwyczaiow ustawuiemy.

A na skargi poddanych strony wybrania kop kilkudziesiąt pieniędzy, iz się replika przez umocowanego jey msci paniey sędziney słuszna dała y pokazało się to doskonale, ze te pieniądze za kwartę nie wydaną y ze roboty nalezney nie robili, chlopi okupuiąc się dali, co y sami przed nami przyznali, tedy te skargi ich jako nie słuszne uczynione y na panią sędziną wniesionę, kasuiemy y umarzamy wiecznie.

A co się tknie buntow y sweywoli chłopskiey, ktore lubo za poduszczeniem od jego msci pana Gedeona Raieckiego, casztelana pernawskiego, stałe chłopi bydz mienili, lecz iz to po wielu upominania samey jey msci y urzędnikow jey msci chłopi czynili, a co więtsza y kilkom listow jego kro. msci nieposłusznemi byli y uspokoic się w sweywoli nie dali, ale w swey złosci trwaiąc wielkie zbytki y przykrosci paniey swey wyrządzali, zarowno z woytowstwem woreykowskim w onych trwali, tedy zabiegaiąc my te*mu*, aby się takie bunty, zdrady y swowolenstwa od poddanych przeciwo panom nie działy y nie mnozyły, pryncypałow y buntownikow samych tego sioła Puksztan, abo Sawdogoły, takowymze sposobem, jakosmy || w Woreykowie uczynili, pokarania na gardle godnych bydz uznawamy a tych trzech, mianowicie Urbana Janonia ławnika, Mikołaia Donikiena y Mikołaia

Wałonczuna, a maietnosci ich ruchome wszelakie podług decretu naszego na woytowstwo woreykowskie ferowanego jey msci paniey sęd[zi]lney przysądzamy.

A z jego mscią panem pernawskim, ktorego roskazaniem, wolą y wiadomoscią naywiętsza wszytkiego zbuntowania włosci tey obudwu ty[ch] woytowstw z osoby jego msci przyczyną, co z wyznania samych chłopow, listow i pism jego msci autentice y doskonale się pokazało, wolne prawo jako o pobuntowanie tych chłopow, tak i o insze szkody, ktore sobie niemałe jey msc pani sędzina pretenduie, y o pomowki, na ktore i listy jego msc pan pernawski z cancelaryi kro*la* jego msci, pana naszego m*iło*sciwego, mimo wiadomosc chłopską, y aby się to im dziać miało, chłopi nie przyznawali, udawszy otrzymał, wolne jey m. u kozdego prawa y sądu, gdzieby o to jey msc pani sędzina czynic z jego mscią panem pernawskim chciała, mowienie zostawuiemy.

A na poddanych nieposłusznych, ktorzy by się temu decretowi naszemu sprzeciwiaiąc, powinnosci na się włozoney pełnic jey msci paniey sędziney, jako paniey, posłuszni bydz y s kim się kolwiek wiązac i przeciwko jey msci buntowac chcieli, pęny y karania na kozdego występnego w dekrecie naszym wyszey pomienioną zakładamy. Pisan w Woreykowie rok[u] tysiąc szescset trydziestego czwartego m*iesią*ca apryla pierwszego dnia.

Parašai: Stanisław Biallozor, ziemski wilkomirski pisarz, reuisor iego k. mci., ręką swą. — Krzysztoph Tyszkiewicz, pisarz grodski trocki, rewisor krola jego msci, m. p.

Du antspaudai.

---

[a] to [b] przydamiuno (?) [c] bewnie [d] Lewertonis. [e] jenze. [f] ucięcienciem.

43. *1637 m. rugpiūčio mėn. 4 d. Lietuvos D. K. žemės iždo valdytojo M. Triznos sprendimas dėl Vareikių ir Pukštonių vaitysčių valstiečių skundo prieš savo laikytoją R. Rajeckienę.*

Orig. VUB — Vareikių ir Pukštonių dokumentų tarpe.

Dėl Vareikių ir Pukštonių vaitysčių valstiečių skundų karaliui prieš savo laikytoją R. Rajeckienę, kad ji reikalaujanti per didelių prievolių, žemės iždo valdytojas, nusiuntęs iždo tarną ištirti dalyką ir išklausęs jo pranešimą, įsako laikytis revizorių nustatytų 1634 metų nuostatų ir, kadangi valstiečiai sakosi jų neturį, įrašo juos į šį savo sprendimą. Visus smulkius valstiečių skundus, kurie esą neįrodyti, iždo valdytojas atmeta. Gale pažymima, kad šalys buvusios patenkintos tuo sprendimu.

Mikołay Tryzna, podskarbi ziemski y pisarz W[o] X[a] Lit[o], błudnienski, oski y przełomski dzierzawca, oznaymuię, iz daty nizey mianowaney toczyła sie przede mną sprawa poddanych dobr jego kro. msci woytowstw woreykowskiego y puksztanskiego y sioł do nich należących, w powiatach upitskim y wilkomirskim leżących dzierzawy jey mci paniey Reiny z Drucka Sokolinskiey Olbrychtowey Raieckiey, sędziney ziemskiey trockiey, z samą jey mcią jako dzierzawczyną, takze y substitutami oney o krzywdy, ktore mieniąc sobie od jey mci uczynione w podatkach, czynszach, robotach y

podwodach, suplikowali do jego kro. mci. Gdzie krol jego msc, poglądaiąc na skargi ich, osobliwym listem swym do mnie odesłać raczył, abym sługę skarbowego dla przesłuchania krzywd y podania ustawy zesłał. Ktoremu roskazaniu jego kro. mci czyniąc ja dosyć sługę skarbowego urodzonego pana Jana Ciundziewickiego do pomienioney dzierzawy zesłałem. Za ktorego ziachaniem, gdy od jey mci paniey sędziney trockiey ukazano dekret rewizorski y postanowienie w nim powinności tak w pieniądzach, dziakle, podwodach, robotach y wszelakiey powinności od jego mci pana Stanisława Białozora, ziemskiego wilkomirskiego, a jego mci pana Krzysztopha Tyszkiewicza, grodzkiego trockiego pisarzow, rewizorow od jego kro. m. zesłanych, przy tym y confirmatią jego kro. msci tey rewizyi, nie rozsądzaiąc za potrzebowaniem jey mci paniey sędziney do mnie odesłał. A gdy dnia dzisieyszego za obwieszczeniem ode mnie jey mci pani sędziney danym y za odesłaniem sługi skarbowego jako jey msc pani sędzina do usprawiedliwienia się na zalobę poddanych, tak poddani do poparcia krzywd swoich stanęli przede mną, ktorych dowodząc poddani uskarzali się o uciążenie podwodami, o miarę wielką w odbiraniu zboza, o branie wołow miasto jałowic, o lny nad ustawę wybierane, o stacyie, ktorą jako na jey msc, tak osobliwie na urzędnika dotąd wybierano, o podwyzszenie czynszow y o to, ze do maiętnosci jey mci dziedziczney na robotę chodzą. Na to usprawiedliwiaiąc się jey msc pani sędzina, położywszy przede mną ustawę od rewizorow jego kro. msc pod datą roku tysiąc sześćset trzydziestego czwartego apryla dnia pierwszego przez jego msc pana Białozora y jego m. pana Tyszkiewicza podane, przy tym confirmatią jego kro. mci tey rewizyi pod datą roku tyśiąc szesćset trzydziestego czwartego awgusta pierwszego dnia na seymie aprobowaną y drugi list pod datą roku tysiąc sześćset trzydziestego szostego miesiąca sierpnia dziesiątego dnia od jego kro. mci do poddanych pisany y inszych wiele jego kro. mci listow tak do poddanych, jako y od poddanych wyniesionych, ktoremi jego kro. msc przykazować raczy, aby ich jey m. pani sędzina do zadnych powinności nad rewizyią nie pociągała y poddani zeby według rewizyi || wszelaką powinność pełnili, powiedziała, ze nad tę ustawę zadnych im krzywd nie czyniła y według niey sie we wszytkim zachowała, y prosiła, abym jey mci przy teyze ustawie rewizorskiey, ktora confirmatią jego kro. mci aprobowana jest, zachował. Jakoz y ja nie naruszaiąc tey rewizyi zostawuię ją wcale. A ze poddani jego kro. mci powiedzieli, ze tey rewizyi nie mieli, tak deklaruię y podaię, ze woytowstwa woreykowskiego poddani wszytkich śioł powinni będą płacić czynszu gotowego s kozdey włoki ośiadłey po kop cztyry grosz jeden pieniędzy dwa, owsa beczka miary targowey wilenskiey, ktury odwieść poddani powinni będą przy cynszu do Wilna za roskazaniem jey msc pani sędziney, lnu czesanego pięć dziesiątkow przy czynszu krom kolędy zwyczayney sześciu dziesiątkow, przy tym konopi garści dziesięć, gęś jedna, kurow dwoie, jaiec dziesięć, — ktore to podatki powinni oddawać o Swiętym Marcinie; przy tym roboty s kozdey włoki niedziel dwie po jednemu robotniku, podwody dwie do roku nie daley jedno do Wilna abo do Rygi, straz według uwagi y mieszkania podczas przyiazdu jey msc, a przy urzęd-

niku po jednemu strozu tylko koleyno odprawowac maią[a], młyn naprawić y budować, takze gdzieby zwierz s przyległych sąsiedzkich puscz w lasach y chrostach tey dzierzawy jey msc paniey sędziney przechodem pozostał, tedy za oznaymieniem urzędniczym poddani tameczni (s) siećmi swemi powinni będą iść dla ubicia zwierza wszelkiego podług zwyczaiu dawnego. Przy tym stacyią zwyczayną według tey rewizyi raz w rok jednę wydać powinni będą takowym sposobem: z włok cztyrech zyta beczka, jeczmieniu beczka; z włok dwu owsa beczka, siana woz, gęś jedna; z włoki jedney pszenice pułtora pundela, grochu pułtora pundala, gryki pundel jeden, chmielu pundel, kokoszy dwie, syr jeden, jaiec dziesięc, maku kwarta, konopi kwarta; z włok piąciu baran; z włok dziesiąciu miednica masła; z włok piętnastu jałowica; z włok dwudziestu miodu przasnego miednica y soli beczka; z włok trzydziestu wieprz karmny; osobno na cybulę, na korzenie, ryby, ocet y na jarzyny po groszy dwudziestu cztyrech litewskich s kozdey włoki osiadłey płacic maią. A w siele Puksztanach względem podłości gruntu z włok trzydziestu według rewizyi powinni płacic czynszu po złotych sześciu z kozdey włoki, s tychze trzydziestu włok przy czynszu: ze dwu włok zyta beczka, z włoki jedney lnu pięc dziesiątkow, gęś jedna, kurow dwoie, jaiec dziesięć, konopi garści dziesięć, podwod dwie przez rok do Wilna abo do Rygi, na robotę dwie niedzieli z włoki po jednemu, ktorą na grunćiech pustych krolewskich tamesznych oboie || woytowstwo odprawować powinni będą, a nie gdzie indziey, stacyię według woytowstwa woreykowskiego oddawać raz w rok y straz takze przy urzędniku po jednemu koleią, a pod bytność jey mc według uwagi odprawować powinni będą; z włok tez, ktore oni pustemi być mianuią y są, nie więcey jeno czynsz goły po złotych sześciu zapłaciwszy, od inszych podatkow wolni być maią. A nad tę ustawę tak w czynszach, dziakle, robotach, podwodach y stacyi nic więcey jako na samą jey m. panią sędziną, tak y na urzędnika wybierano być nie ma od poddanych. Miara jednak jak w dziakle, tak w odbiraniu stacyi nie insza ma być, jeno targowa wilenska beczka. A względem inszych skarg potocznych, ktore sobie poddani pretendowali, iz ich ni w czym nie dowiedli, jey m. panią sędziną od tego wszytkiego obwinienia ich wolną czynię i takową ustawę według pierwszey rewizyi y confirmacii jego kro. msc wydawszy, przykazuię chłopom, aby według oney powinności wszytkie wyzey opisane we wszytkim pełnili y sprzećiwnemi nie byli pod srogim na nich karaniem z decisii krola jego m. A jey msc pani sędzina przyiąwszy tę ustawę, chłopow tych, ktorzy z suplicami do jego kro. msc chodzili y tu krzywd swoich dowodzili, jako grabiezami, tak y karaniem zadnym penować nie ma. Data w Wilnie roku tysiąc szesćset trzydziestego siodmego mieśiąca awgusta czwartego dnia. — *Toliau Triznos ranka parašyta:* Ktorym to decretem moym obiedwie sie stronie ucontentowal. Mikolay Tryzna, podskarby wlasną ręką. — *M. Triznos antspaudas.*

Iš šono yra užrašas: „Anno 1645 dnia 18 miesiąca augusta ten decret zeszłego wielmoznego podskarbiego W. X. L. do act cancellarii mnieyszey W. X. L. jest podany. Kmrz Leo Sapieha, podkanclierzy W. X. L.

[a] moaią

44. *1637 m. rugpiūčio mėn. 12 d. Žemės iždo valdytojo M. Triznos įsakomasis raštas Vareikių ir Pukštonių vaitysčių valstiečiams, kad nebesipriešintų savo laikytojai.*

Orig. VUB — Vareikių dokumentų tarpe.

Paskelbta: vertimas LIS I psl. 196—197 Nr. 229 b.

Išsprendęs savo sprendimu ginčus tarp Vareikių ir Pukštonių vaitysčių valstiečių ir jų laikytojos, iždo valdytojas, norėdamas, kad šalių santykiuose įsigalėtų ramybė, kreipęsis į jų laikytoją Rajeckienę, kad pamirštų valstiečių maištus ir neklusnumą ir nevykdytų bausmių jiems. Be to, kadangi valstiečiai labiausiai skundėsi lažo darbais, jis kreipęsis į laikytoją, kad visą dvaro žemę ir tuščius valakus ji atiduotų valstiečiams laikyti vien už činšą ir nebevarytų jų į darbus. Laikytoja su tuo sutikusi. Kadangi laikytoja neperžengianti nuostatų, neskriaudžianti valstiečių ir sutinkanti atsisakyti nuo valstiečių darbo, iždo laikytojas kreipiasi į valstiečius, kad visų pirma maištininkams ir kaltininkams atsiprašius laikytoją, prašytų atiduoti jiems tuščius valakus laikyti vien už činšo mokėjimą ir kad toliau vykdytų visas nustatytas prievoles, nieku nesipriešindami laikytojai.

Mikołay Tryzna, podskarbi y pisarz ziemski W° X^a Lit., błudnienski, ozski, przełomski etc. dzierzawca. Woytom, ławnikom, podwoyskim y wszytkim poddanym jego kro. mci woreykowskiego y puksztanskiego woytowstw, w powiecie upitskim leżących, dzierzawy jey mci paniey Reginy z Drucka Sokolinskiey Raieckiey, sędziney ziemskiey trockiey. Oznaymuię, iz po dekrecie z władze urzędu mego miedzy jey mcią panią sędziną trocką, dzierzawczyną waszą, z jednę, a miedzy wami wszytkiemi z drugą stronę uczynionym, chcąc y do konca tę sprawę uspokoić y wszytkie umorzyc controuersie, znosiłem się z jey mcią panią sędziną y nakłoniłem moią persuasią na to, aby nie przypominaiąc sobie waszych buntow, sprzeciwienstwa y sweywoley, ktoremiscie dotychczas nad wszelką slusznosć wykraczali, y zadnego nie czyniąc karania łaskawie się z wami obchodziła y wszelkim dobrym sposobem was zachowała. Otrzymałem y to, aby na mieysce roboty, o ktorą nabarziey utyskuiecie, ten wszytek grunt y puste włoki wam na cynszu rozdawszy gołym groszem contentowała się y więcey was przez ten cynsz według starego zwyczaiu na robotę pędzić nie kazała. Jakoz bacząc to ze wszech miar, ze nie tylko jakiey cięszkosci y krzywdy, ale y zadnego z jey mci strony nie macie powodu, o co byscie slusznie jakie wzniecali suppliki y takie czynili bunty, bo jako nad ustawę nic nie wykracza ani wykraczać chce y jako nalepiey z wami obchodzic ma, tak y tey roboty dwuniedzielney na moię prozbę na goły grosz ustępuie. Przeto wy, wiedząc o tem, abyscie wprzod winnych y buntownikow do przeproszenia jey mci stawiwszy, strony tey roboty na goły grosz jey mci prosili, puste włoki wszytkie na cynsz rozebrali, a w ostatku w powinnosciach reuizyą y dekretem moim postanowionych ze wszelkim posłuszenstwem dosyc czynili i nic daley wykraczac przeciwko jey mci y urzędnikom jey mc nie wazyli się, z władze urzędu mego upominam y roskazuię pod srogim karaniem na swowolnych y buntownikow od jego kro. mci wyniesionym. Pisan w Mereczu dnia XII m*iesiąc*a augus*ta* an*no* MDCXXXVII°.

M. Triznos antspaudas ir parašas: Mikolay Tryzna podskarby własną ręką.

45. *1642 (?) m. Karaliaus universalas Vareikių ir Pukštonių vaitysčių valstiečiams, kad vykdytų nustatytas prievoles ir nebesipriešintų savo laikytojai.*

Orig. VUB — Vareikių dokumentų tarpe.

Władysław IV, z bozey łaski krol polski, wielkie x*iąze* litewskie, ruskie, pruskie, mazoweckie, zmudzkie, inflantskie, smolenskie, czernihowskie, a szwedzki, gotski, wandalski dziedziczny krol. Poddanym naszym y wszytkiey włosci woytostw woreykowskiego y puksztanskiego w dzierzeniu urodzoney Reginy z Drucka Sokolinskiey Raieckiey, sędziney ziemskiey trockiey, natenczas będącym. Mamy tę wiadomosc, ze miedzy wami rozne bunty powstaią, przez co do takiey insolentii y sweywoli przychodzicie, ze nie tylko powinnosciom od poslednieyszych reuisorow naszych y od was samychze z pomienioną dzierzawczyną pewnym contractom postanowionym nie dosyc czynicie, ale, co więtsza, posłuszenstwa należącego dworowi nie oddaiecie, przełozonych nad sobą despectuiecie y inne excessa szlachcie w sąsiedztwie będącym, zaciągaiąc w trudnosc prawną urodzoną sędzinę, z wasni y zmowy przeciwko niey czynicie. Co jesli tak jest, zeszlemy osobliwym listem naszym pewnych commissarzow naszych, aby w te wszytkie praetensie y skargi urodzoney sędziney trockiey weyrzeli y was surowo, a buntownikow, ktorzy się pokazą, by y na gardle karali. A teraz rozkazuiemy, abyscie powinnosciom od was samychze dobrowolnie postanowionym y przyiętym dosyc czyniąc, one bez uymy dochodow naszych przy należytym posłuszenstwie oddawali, zadnych buntow, spisek y innych excessow nie czynili, w sąsiedztwie spokoynie się zachowali y we wszytkim, jako na was, poddanych, należy, sprawowali zaniechawszy tego swowolenstwa y nieposłuszenstwa, ktore my surowo karac rozkazemy. Nie uczynicie tedy inaczey pod srogą animaduersią naszą. Pisan w Warszawie dnia XXI miesiąca [------][a] roku panskiego MDCXLIII[b], panowania naszego polskiego y szwedzkiego X° roku.

Lietuvos D. K. didysis antspaudas ir parašai: Vladislaus rex. — Krysztoph Zawisza, pisarz W. X. L.

Rašto pavadinimas: Uniwersał do woytostw woreykowskiego y puksztanskiego, aby poddani posłuszenstwo czynili.

---

[a] *Mėnesio pavadinimas ištrintas, jo vietoje kita ranka įrašyta* Nowembr, *o iš viršaus* Febr. [b] *Po to pridėtas dar vienas vieneto ženklas* I, *bet kitu rašalu.*

46. *1642 (?) m. Karaliaus pasirašytas blankinis raštas komisoriams, kurie esą skiriami ištirti ginčus tarp Vareikių ir Pukštonių vaitysčių valstiečių ir jų laikytojos nubausti tuos, kurie priešinosi laikytojai.*

Orig. VUB — Vareikių dokumentų tarpe.

Rašte nepažymėti nei komisorių vardai, kurie esą skiriami, nei tiksli data — mėnesiui ir dienai įrašyti paliktos tuščios vietos.

Władysław IV, z bozey łaski krol polski, wiekie x*iąze* litewskie, ruskie, pruskie, mazowieckie, zmudzkie, inflantskie, smolenskie, czernihowskie, a

szwedzki, gotski, wandalski dziedziczny krol. Commissarzom naszym od nas do sprawy nizey wyrazoney naznaczonym y zesłanym, łaskę naszą krolewską. Urodzeni, wier*nie* nam mili, mamy tę wiadomosc, ze poddani naszi woytostw woreykowskiego y puksztanskiego w dzierzeniu natenczas urodzoney Reginy z Drucka Sokolinskiey Raieckiey, sędziney ziemskiey trockiey, będący nie tylko powinnosciom swoym od samychze dobrowolnie postanowionym y przedtym przez reuizory nasze uczynionym y przez nas potwie[r]dzonym nie dosyc czynią, ale nawet ani posluszenstwa dworowi należącego oddawaią y owszem bunty jakies miedzy sobą czyniąc, przełozonych despectuią y rozne excessa, zaciągaiąc urodzoną sędzinę w prawne terminy y trudnosci, popełniaią. Co jesli tak jest, wier*nosc* wa*szą*, ktorych cnota, wiara y w odprawowaniu spraw naszych dexteritas y umieiętnosc dobrze jest wiadoma, do tey sprawy za commissarze naznaczaiąc y zsyłaiąc, miec chcemy y rozkazuiemy, abyscie o czasie z sobą znioszszy y o niem oboiey stronie przez innotescentie swoie obwiesciwszy, do pomienionych woytostw woreykowskiego y puksztanskiego ziachali, krzywd y praetensii oboyga stron przesłuchali, buntownikow by y na gardle — bez dopusczenia do nas y sądu naszego appellacii — karali, swowolę chłopską srogą animaduersią zganili y przy powinnosciach dobrowolnie y spolnie miedzy nimi postanowionych zachowali, w [po]słuszenstwo dworowi nalezyte y w poszanowanie przełozonych wp[ra]wili. A co więtsza, iz rozne wskazy prawne trybunalne urodzona sędzina za excessami tychze poddanych naszych na maiętnosciach swych ponosi, abyscie wier*nosc* wa*sza* w to weyrzeli, jakoby zadnego ukrzywdzenia y usczerbku dochodow swych urodzona sędzina ziemska ll trocka nie miała y tych poddanych naszych insolentia, ktora im daley, tym barziey się szerzy y gurę bierze, uskromiona była, zachowuiąc sie w tym wszytkim wedle prawa y zwyczaiu pospolitego. Inaczey tedy nie uczynicie wier*nosc* wa*sza* dla łaski naszey y z powinnosci swey. Dan w dnia mi*esią*ca roku panskiego MDCXLII, panowania krolestw naszych polskiego y szwedzkiego XI roku.

Lietuvos D. K. didysis antspaudas ir parašai: Vladislaus rex. — Krysztoph Zawisza, pisarz W. X. L.

Rašto pavadinimas: Commissia do woytostw urodzoney sędziney ziems*kiey* trockiey na weyrzenie krzywdy jey od poddanych y uskromienie buntow.

47. *1643 m. balandžio mėn. 16 d. Karaliaus referendorių teismo sprendimas dėl Lietuvos D. K. instigatoriaus iškeltos Vareikių ir Pukštonių vaitysčių laikytojai R. Rajeckienei bylos, kad ji peržengianti prievolių nuostatus ir skriaudžianti valstiečius.*

Orig. VUB — Vareikių dokumentų tarpe.

Dėl Vareikių ir Pukštonių vaitysčių valstiečių nusiskundimų savo laikytoja, kad ji nesitenkinanti nustatytomis valstiečiams prievolėmis, reikalaujanti iš jų daug daugiau ir skriaudžianti valstiečius, Lietuvos D. K. instigatorius iškėlė karaliaus teisme bylą laikytojai R. Rajeckienei. Valstiečiai skundėsi tuo, kad jiems esą nustatyta činšo mokėti apie 4 kapas nuo valako, o jie verčiami mokėti nuo valako po 16—17 kapų,

be to, turį duoti staciją grūdais ir kitais maisto dalykais, turį vežioti alų, rąstus ir iš viso daugiau pastočių duoti kaip nustatyta, o be to, dar turį duoti po du darbininkus per 2 savaites nuo kiekvienų 5 valakų. Karaliaus referendorių teisme laikytojos įgaliotinis atsikirto tuo, kad valstiečiai geruoju esą susitarę su laikytoja činšo, pyliavų ir kitų rinkliavų, taip pat pastočių vietoje mokėti laikytojai Vareikių vaitystėje po 17 kapų nuo valako ir 1638 m. sausio mėn. 20 d. davę jai apie tai raštą, o Pukštonių vaitystės valstiečiai, nors rašto ir nesą davę, bet taip pat sutikę mokėti nuo valako po 16 kapų grašių, be to, tam tikrą dienų skaičių dirbti ir vaišinti laikytoją, kada ji atvažiuoja pas juos — tą susitarimą valstiečiai ir vykdę. Valstiečių įgaliotinis pareiškė, kad vieni valstiečiai buvę laikytojos priversti priimti susitarimą, o kiti nieko apie susitarimo raštą nežiną. Bet šiuo metu valstiečiai nereikalauja, kad laikytoja grąžintų, ką per 5 metus yra paėmusi, bet tereikalauja grąžinti tai, ką laikytoja išreikalavusi viršaus, ir panaikinti prievarta laikytojos išgautą susitarimą. Toliau prievoles palikti tas, kurios nustatytos iždo valdytojo rašte. Valstiečiams atsisakius reikalauti iš laikytojos sumokėtų nuo valako po 16—17 kapų, karaliaus teismas nusprendė nuo to reikalavimo laikytoją atleisti, bet valstiečių duotą susitarimo raštą panaikinti ir spręsti klausimus tik dėl to, kas išreikalauta iš valstiečių peržengiant tą susitarimą, ir dėl kitų skriaudų.

Vareikių vaitystės valstiečiai skundėsi, kad jie buvę priversti duoti per 5 metus kasmet viršaus nuo 10 valakų po silkinę rugių, silkinę miežių ir 5 silkines avižų ir nuo kiekvieno valako po žąsį ir po vištą, be to, kai valstiečiai buvo ėję skųstis karaliui, laikytoja iš jų išreikalavusi už tai nuo 10 valakų po 2 silkines kviečių, po tiek pat rugių ir miežių, po 15 silkinių avižų, ir dar daug alaus, sūrių, kiaušinių, druskos, kumpių, žąsų, apynių ir dar pinigų nuo kiekvieno valako po 30 grašių prieskoniams. Be to, skundėsi, kad verčiami nuo kiekvieno valako važiuoti pastotės po 7 kartus per metus po 20 mylių, verčiami duoti po 40 saujų linų nuo valako, ir dar turį duoti nuo 10 valakų po 3 silkines miežių ir po 2 silkines kviečių ir dar apynių, iš tų grūdų padaryti salyklą ir paskiau alų ir jį nuvežti į laikytojos dvarą už 20 mylių. Raštinės rinkliavos nuo valako buvę reikalaujama po 3 grašius; nuo 50 valakų turėję duoti dvarui statinę ir ketvirtį dervos ir 50 ratlankių, nuo nuosavų valstiečių bičių iš jų paimta du saikai medaus. Valstiečiai esą priversti duoti gyvenančiam be jokio reikalo pas juos laikytojos urėdininkui grūdų, sviesto, sūrių, kumpių, aviną, linų ir po kapą grašių pinigais. Kai valstiečiai norėję 1642 metais eiti pasiskųsti karaliui, laikytoja išreikalavusi iš jų grasymais 60 kapų grašių. Laikytojos sūnui dviejų kaimų valstiečiai priversti buvę duoti 40 silkinių avižų ir tas jos sūnus liepęs paleisti suimtus kitų dvarininkų valstiečius, nužudžiusius Vareikių valstietį M. Stasiulaitį. Besibylinėjant su kaimyniniais šlėktomis dėl pievų ir sklypelių iš valstiečių išreikalauta 180 talerių ir įvairių maisto dalykų ir visa tai nežinia kam suvartota; nuo ginčijamų su šlėktomis pievų iš valstiečių išreikalauta po 30 kapų, o jie teturį mokėti po 6 grašius nuo margo; nuo priimtinių valakų turėję mokėti po 17 kapų ir duoti staciją kaip kad nuo sodybinių valakų. Jurgis Vareika skundėsi, kad jo žmona buvo kalinama — pririšus grandine ir supančiojus — 12 savaičių. Kalvis Andrius skundėsi dėl jo kalinimo 8 savaites ir paėmimo grūdų bei daugelio kitų daiktų, be to, dėl jo ir V. Steponaičio sumušimo taip, kad tekę 4 savaites išgulėti; malūninninkas Jonas skundėsi, kad iš jo atėmę 2 jaučius ir kitų gyvulių taip pat silkinę kviečių. Laikytoja primetusi valstiečiams 15 silkinių rugių, o paskui tuos rugius atsiėmusi ir paėmusi be pagrindo 15 kapų grašių.

Pukštonių valstiečiai skundėsi: iš M. Donikėno laikytojos urėdininkas atėmęs 1634 metais grūdų ir visokių namų apyvokos daiktų daugiau kaip 30 kapų grašių vertės už tai, kad jis buvo ėjęs skųstis karaliui; kitais metais jį pasodinę į kalėjimą Trakų pilyje ir atėmę iš jo jaučius, karves ir kitus gyvulius, o žmoną ir vaikus išvarę iš ūkio. Šiais 1643 metais Donikėnas, bijodamas bausmės už tai, kad ėjo skųstis karaliui, pasišalino iš namų, tada jo žmoną ir vaikus išvarę iš kaimo ir visą jo turtą paėmę į laikytojos dvarą, būtent: 8 silkines rugių, 3 silkines miežių, 15 silkinių avižmiežių, 23 silkines avižų ir daug verpalų, padargų, gyvulių ir paukščių. Kai 1642 metais valstiečiai rengėsi eiti skųstis karaliui, laikytoja išreikalavusi iš jų po 1 kapą grašių nuo

valako, prieš 5 metus jos urėdininkas išreikalavęs nuo valako po 2 kapas. Valstiečiai turėję duoti be jokio reikalo gyvenančiam pas juos laikytojos urėdininkui kasmet nuo 10 valakų po silkinę rugių ir tiek pat miežių, po 2 silkines avižų, po 5 sūrius, 5 kumpius, 1 gorčių sviesto, 1 aviną, ketvirtį silkinės kviečių ir pinigais kapą grašių, be to, pinigais ir už linus; tą pat turėję duoti kasmet ir pačiai laikytojai. Laikytojos sūnui visas kaimas subėrė 17 statinių avižų ir davęs 12 kapų alui ir degtinei. Grūdų pyliavoms paprasti maišai nebuvę priimami ir iš valstiečių ėmę užvalkalus nuo pagalvių. Raštinės rinkliavos turėję mokėti nuo valako po 3 grašius. Laikytojos kelionei į Rygą turėję duoti po auksiną nuo valako. P. Mickus buvęs taip sumuštas už tai, kad nenorėjęs mokėti nuo valako 16 kapų, kad turėjęs gulėti 6 savaites, ir dar 3 valstiečiai buvę negailestingai sumušti. Laikytoja išreikalavusi atlyginimą iš valstiečių už pirktinį alų ir vyną, kuriuos pasiėmusi.

Laikytojos įgaliotinis skundo nepripažino ir pareiškė, kad jei kas buvęs muštas, tai buvusi bausmė už neklausymą arba už pasileidimą, o jei iš valstiečių buvę kas paimta, tai ne be pagrindo, ar už neatiduotą činšą ar už pabaudą; visos rinkliavos laikytojai ir jos urėdininkams išlaikyti iš nieko nebuvusios reikalaujamos be pagrindo ir prieš valstiečių sutikimą; kadangi mandate nebuvo konkrečiai nurodyti skundo dalykai, laikytoja dabar negalinti visų reikalų atsiminti ir nėra atsivežusi tarnų, kurie patys yra ką ėmę iš valstiečių ir galėtų dėl to paaiškinti. Tai tegalėtų būti išaiškinta pasiuntus į vietą revizorius, todėl prašė bylą atidėti ir pasiųsti revizorius. Esą skundžiamasi ir dėl tų dalykų, kurie jau išspręsti iždo valdytojo sprendimu. Nuo tuščių valakų teisingai imta kaip nuo sodybinių, nes taip esą nustatyta revizorių sprendimu. O dėl paėmimo nuo valstiečių po 3 talerius bylai su šlėktomis, kuriuos Vareikių valstiečiai sumušę, taip pat dėl bylos su nužudžiusiais Vareikių valstietį, tai laikytoja neprivalanti savo lėšomis nei ginti muštynių kaltininkų, nei kaltinti nužudžiusių valstietį, nei laikyti urėdininko valstiečių apsaugai. Padegėliams, kurie nedaug tenukentėjo, laikytoja galėjusi daryti nuolaidą, bet galėjusi ir nedaryti. Savo ruožtu laikytoja kaltinanti valstiečius, kad jie sumušę jos urėdininką ir tarnus, nenorį vykdyti prievolių ir darą visokių nusižengimų.

Valstiečių įgaliotinis pareiškė, kad iždo valdytojas atskirų skundų visai nesprendęs, pavyzdžiui, dėl Vareikienės kalinimo ir kitų, todėl valstiečiai dabar galį kelti klausimą dėl atiteisimo jiems už skriaudas.

Karaliaus sprendimu laikytoja atleista nuo atsakomybės už visa, kas buvo padaryta prieš iždo valdytojo sprendimą. Malūnininkas Jonas savo skundo dėl pagrobimo jaučių ir kita ko nieku nejrodė, todėl laikytoja atleista nuo atsakomybės už tai. Nuo dalies skundų, būtent: dėl raštinės rinkliavos, dėl karčiamos statymo, dėl davimo po 2 darbininkus nuo 5 valakų, dėl medžių vežimo statybai, dėl naujų kubilų ir statinių ėmimo ir jų vietoje senų atidavimo valstiečiams, dėl nepadarymo nuolaidos padegėliams, dėl paėmimo nuo pievų — dėl kurių bylinėjamasi su šlėktomis — po 30 kapų, dėl mokėjimo už atliekamas žemes kaip už sodybines, dėl laikytojos sūnaus paimtų iš Pukštonių 17 statinių avižų, dėl statinės vyno, už kurią laikytoja ir pinigus paėmusi ir patį vyną atsiėmusi, — dėl visa to laikytoja taip pat atleista, nes valstiečiai atsisakė nuo skundų. Taip pat atleista ir nuo atsakomybės už sumušimą Čepo Armonio ir kitų pernelyg žiauriai juos baudžiant. Dėl visų kitų skundo dalykų valstiečiams įsakyta prisiekti ir, jiems prisiekus, laikytoja turėsianti sumokėti kalviui ir kitiems nustatytus Statute atlyginimus už sumušimą ir, kas per daug išreikalauta ar neteisėtai paimta, grąžinti arba atlyginti už tai valstiečiams.

Władysław IV, z bozey łaski krol polski, wielkie xiąze litewskie, ruskie, pruskie, zmuydzkie, mazoweckie, inflantskie, smolenskie, czernihowskie, a szwedzki, gottski, wandalski dziedziczny krol. Oznaymuiemy tym listem dekretem naszym, iz odprawowała się przed nami y sądem naszym sprawa miedzy instygatorem naszym W° X^a L° z delaty poddanych naszych woytowstw woreykowskiego y puksztanskiego y sioł do nich należących, w po-

wiatach upitskim y wilkomirskim będących, aktorem, a urodzoną Reginą Sokolinską Olbrychtową Raiecką, sędziną ziemską trocką, pozwaną, o to, iz ona maiąc w dzierzeniu swym prawem dozywotnym te dwa woytowstwa, mimo ustawę rewizorską przez nas confirmowaną y decret zeszłego wielmoznego niegdy Mikołaia Tryzny, podskarbiego wielkiego y pisarza W° X^a L°, nad czynsz zwyczayny w rewizii opisany rozne exactie pieniężne od poddanych tamecznych, takze statie zbozem y leguminami przez lat kilka wybierała, nadto słody poddanym narzucała, piwo do Wilna y do Merecza, takze bierwiona wozic y do inszych podwod nad powinnosc postanowioną, k temu do robot biorąc z pięciu włok na dwie niedziele po dwu robotnikow przymuszała y insze rozne krzywdy, grabieze y angarie załobliwym poddanym naszym przez czas niemały poczyniła, przeto aby do nagro[dzenia t]ych wszystkich krzywd y angarii nad ustawę rewizorską poczynionych y do wskazania win prawnych stanęła, dekretowi się naszemu w tey sprawie ferowanemu przysłuchała y we wszytkim się usprawiedliwiła, — jako o tem szerzey załoba mandatowa w sobie zawiera. Na dniu tedy dzisieyszym strony obiedwie, mianowicie poddani nasi z woytowstwa woreykowskiego Jerzy Woreyko, Jakub Stepananis, Markus Szymonis, Stasius Elenenas, a z puksztanskiego Mikołay Donikienos, Maciey Woytekunas z umocowanym swoim szlachetnym Stanisławem || Skorczynskim, a urodzona Raiecka, sędzina trocka, przez urodzonego Cypriana Pawła Brzostowskiego, podstolego oszmianskiego, secretarza naszego, przed sąd nasz stanowiwszy sie, termin ku rozprawie prawney, lubo za mandatem jeszcze był nie przypadł, zgodnie sobie przyznały. Zaczym aby w prawo postępowali nakazalismy.

Postępuiąc tedy umocowany strony załobliwey pokładał naprzod list nasz upominalny przez poddanych do urodzoney sędziney trockiey, dzierzawczyney ich, w roku tysiąc szescsetnym trzydziestym szostym, aby się podług ustawy rewizorskiey przeciwko nim zachowała y krzywd nie czyniła, wyniesiony, przy tym pokazał rozne suppliki w przeszłych leciech przeciw dzierzawczyney o rozne grauamina y angarie spisane; powinnosc zas jaką by mieli pełnic dowodząc, producował decret wielmoznego niegdy Mikołaia Tryzny, podskarbiego wielkiego y pisarza W° X^a L°, miedzy niemi, załobliwemi poddanemi, a dzierzawczyną za listownym rozkazaniem naszym uczyniony pod datą w Wilnie roku tysiąc szescset trzydziestego siodmego miesiąca augusta czwartego dnia, w ktorym opisano, iz poddani woytowstwa woreykowskiego wszytkich sioł z kozdey włoki czynszu po kop cztery groszu jednym y pieniędzy czterech, a puksztanscy z włok trzydziestu po [złotych] szesciu płacic powinni, a przy tym pewne podatki zbozem y roznemi leguminami, — lecz urodzona sędzina trocka, nie zachowuiąc się podług takowey decisiey wielmoznego podskarbiego, w woytowstwie woreykowskim po kop siedmnastu a w siele Puksztanskim po kop szesnastu pieniędzmi gotowemi, a przy tym zboze y insze rozne podatki takze statią przez lat pięc wybierała, aby tedy pieniądze, ktore nad decisią wielmoznego podskarbiego wyciągnęła, onym wrociła, plenipotent poddanych prosił y domawiał.

Na to urodzony Brzostowski, podstoli oszmianski, imieniem urodzoney sędziney trockiey powiedział, iz ona nie temere takowy || czynsz y podatki od poddanych wybierała, ale za ich dobrowolną submissią, co verificuiąc pokładał list ugodliwy z podpisem ręki jednego z teraznieyszych skarzących poddanych na imie Jerzego Woreyka z dokładem takim, ze sie imieniem swoim i wszystkiey włosci podpisuie, a przy tym z pieczęciami y podpisami rąk wielu znacznych osob, urzędnikow ziemskich y obywatelow powiatu wilkomirskiego, pod datą roku tysiąc szescset trzydziestego osmego *miesią*ca stycznia dwudziestego dnia, z ktorego ukazował, ze poddani woytowstwa woreykowskiego dobrowolnie podięli się za czynsz, zboze y insze podatki, takze za podwody z włoki kozdey po kop siedmnastu gotowemi pieniędzmi płacic, a poddani puksztanscy, lubo listu takowego od siebie dzierzawczyney nie dali, jednak sami po dobrey woli swey po kop szesnastu za wszystkie podatki y powinnosci dawac postąpili a przy tym y robic pewne dni, takze dzierzawczynę czasu przyiazdu do nich podeymowac postanowili; jakoz temu wszytkiemu przez lat kilka bez wszelakiey contradictiey dosyc czynili, a jesli ktory z poddanych zupełna w ktorym roku nie wydał, dzierzawczyna im zawsze pofolgowała, teraz zas pobuntowawszy sie miedzy sobą, posłuszenstwa y powinnosci oney należących pełnic zaniechali y z supplikami do dworu naszego się udali; więc ze sami dobrowolnie zgodziwszy się na pomieniony czynsz pieniężny y on[y w pr]zeszłych leciech z dobrey woli płaciwszy, natenczas [chcą po]zyskiwac, to ich potkac zadną miarą nie moze, abysmy tedy od tego jako niesłusznego obzałowania poddanych naszych dzierzawczynę uwolnili, a w przyszły czas abysmy albo to ich dobrowolnie gotowemi pieniędzmi za wszytkie podatki postanowienie, ktore nie więcey jeno jako ustawa rewizorska przez urodzonych Białozora, ziemskiego wilkomirskiego, y Tyszkiewicza, grodzkiego trockiego, pisarzow y rewizorow naszych w roku tysiąc szescsetnym trzydziestym czwartym uczyniona, wszytkie podatki na pieniądze || rachuiąc wynosi, stwierdzili, albo tez natenczas przy tey ustawie rewizorskiey y decrecie wielmoznego niegdy podskarbiego W^{o} X^{a} L^{o} do postanowienia napotym inszey nowey zachowali, affectował.

Przeciw temu poddanych postanowieniu plenipotent ich powiedział, iz załobliwi poddani ci, co w woytowstwie woreykowskim mieszkaią, jedni zgoła o tym liscie, ktory tu od dzierzawczyney przeciwko nim pokazuią, nie wiedzą, a drudzy to powiedaią, ze do takowey zgody przymuszeni byli; takze tez poddani puksztanscy powiedzieli, ze prawdziwie dawac pieniędzmi po kop pietnastu, a nie po szesnastu, jako dzierzawczyna mieniła, pozwolili, lecz y to pozwolenie z przymusu, gdy ich roznemi sposobami aggrawowano, uczynione było, co y comprobowac juramentem swoim gotowi są; a lubo to dzierzawczyna nad ustawę od wielmoznego^{a} podskarbiego sobie podaną wybierała, jednak natenczas za przeszłe lata tych czynszow, ktore od woreykowcow po kop siedmnastu, a od puksztancow po kop szesnastu przez lat pięc po liscie wielmoznego podskarbiego wybierała, dobrowolnie odstępuią y nie upominaią sie, tylko aby co nad te pieniądze y nad insze niektore przy tym postąpione powinnosci wybrano przywrocic nakazano

było, takze aby ten list, ktory dzierzawczyna od poddanych poniewolnie [otrzy]mała, zatem tez y słowna ich z musu uczyniona submissia skasowana była, azebysmy załobliwych poddanych przy powinnosciach w liscie wielmoznego podskarbiego opisanych, ktore są dosc niemałe, zachowali żądał.

My krol poniewaz poddani pieniędzy z Woreykowa po kop siedmnastu a z Puksztan po kop szesnastu wybranych dobrowolnie odstępuią, przeto w tym punkcie dzierzawczynę wolną uczyniwszy, list od poddanych dzierzawczyney dany y submissią przez nich uczynioną kassuiemy y annihiluiemy a do postanowienia rewizorskiego w liscie wielmoznego podskarbiego W° X^a^ L° opisanego, poniewaz na nim strony obie[l]dwie przestały, przywracamy. Zaczem, aby poddani krzywdy swe, ktore im nad te pieniądze po kop siedmnastu y szesnastu wydane y nad list pomieniony ugodliwy poczynione są, a przy tym aby y insze angarie swe przekładali, nakazuiemy.

Naprzod tedy poddani woreykowscy przez plenipotenta swego na pismie podali skargi swe takowe: Jerzy Woreyko o więzienie zony swoiey w łancuchu y w pętach przez niedziel dwanascie w maiętnosci Szukianach; Andrzey kowal o więzienie siebie przez niedziel osm, o zabranie zboza y inszych wielu rzeczy; tenze kowal z Walentym Szczeponayciem o zbicie ich oboyga zwlokszy z sukien nago tak barzo, ze przez niedziel cztery lezeli; Jan młynarz o wzięcie dwu wołow, krow dwu, wieprza karmnego, pszenicy solanki; nadto o przyrzucenie od dzierzawczyney poddanym zyta solanek piętnastu a potym odebranie tegoz zyta y wzięcie od nich niesłusznie kop piętnastu; o wybieranie przez lat pięc nad powinnosc z włok dziesiąciu zyta solanki, jęczmienia solanki, owsu solanek piąciu, z włoki kozdey gęsi jedney, kokoszy jedney; z osobna skarzyli wszyscy poddani woreykowscy, ze dzierzawczyna niedawnego czasu względem chodzenia ich do nas z supplikami niesłusznie od nich wybrała z włok dziesiąci pszenicy solanek dwie, zyta solanki dwie, jęczmienia solanki dwie, owsu solanek [pi]ętnascie, z włok piąciu piwnych beczek osm, z włoki jedne[l]y [konopi kwart szelsc, masła kwart dwie, syrow cztyry, jaiec dwudziestu, soli kwart dwie, kąpiow szesc, gęsi cztery, chmielu funtow dziesiąci, przy tym na korzenie z kozdey włoki po groszy trzydziestu; nadto skarzyli o przymuszanie do odprawowania podwod z kozdey włoki za mil dwadziescia po siedmkroc do roku; takze o wybieranie poniewolne lnu z włoki garsci czterdziestu; oprocz tych podatkow przekładali skargę, ze z włok dziesiąciu przymuszeni będąc dawali jęczmienia solanki trzy, || pszenicy solanki dwie, chmielu do kozdey beczki po piąciu funtow, z ktorego zboza słody a potym piwo urobiwszy do dworu przez mil dwadziescia odwozic musieli; skarzyli tez poddani, ze piszczego nad ustawę z włoki po groszy trzy wybierano; smoły z włok piąciudziesiąt beczkę jednę y cwierc do dworu dzierzawczyney wzięto; miodu czasu podbierania pszczoł własnych wzięto poddanym miednic dwie; z włok piąciudziesiąt brano koł obodnych pięcdziesiąt; urzędnikowi bez zadney potrzeby w woytowstwie woreykowskim mieszkaiącemu nad powinnosc dawali z włok dziesiąci zyta solankę, jęczmienia solankę, owsu solanki dwie, syrow pięc, kąpiow pięc, pszenicy cwierc solanki, grochu cwierc solanki,

masła garniec, baran jeden, nadto pieniędzmi gotowemi po kopie litewskiey y lnu dwanascieset garsci; synowi dzierzawczyney urodzonemu Constantemu Raieckiemu za przyniewoleniem poddani ze wsi Puczkan y Miezyszek dali owsu solanek czterdziesci; w roku tysiąc szescsetnym czterdziestym wtorym, gdy poddani chcieli w krzywdach swych isc z suppliką do nas, dzierzawczyna wystraszyła na nich kop szescdziesiąt litewskich; k temu karczmę z rozkazania dzierzawczyney przez całe lato budowali, przez dwie niedzieli z [piąci]u wł[ok] dway robotnicy swemi konmi y o swey strawie robili, drzewa do budowania po czworgu z włoki, ktore potym przedano za kop dwadziescia, nad powinnosc wozili; kubły y beczki od nich nowe biorąc, stare onym przyrzucaią; z pogorzałych dymow dwudziestu czterech przez lat kilka bez zadney folgi wszytkie podatki dzierzawczyna wybierała, y tez poddanych urodzonych Zaleskiego, sędziego upitskiego, y Rostowskiego, chorązego kowienskiego, ktorzy zabili Marka Staniułaycia, poddanego z woytowstwa woreykowskiego, oddanych do więzienia syn dzierzawczyney urodzony Konstanty Raiecki || rozkazał wypuscic, ta sprawa o zaboystwo y nakłady prawne onym zginęli; gdy tez szlachcie rozney sianozęci y morgi poddanym odeymuiącym za rozkazaniem urzędnika dzierzawczyney pod zapłaceniem winy bronili, za czym processa prawne urosły, na tę sprawę wybrano od nich talerow sto osmdziesiąt, krowę jednę, gęsi dziesięc, kokoszy trzydziesci, masła puł miednicy, to wszytko nie wiedziec na co wydano y gdzie obrocono; z sianozęci tych, o ktore się dzierzawczyna z szlachtą prawuie, po kop trzydziestu brano, a poddani tylko by po groszy szesciu od morga płacic powinni; z pustych włok zarowno jako y z osadnych po kop siedmnastu, a przy tym statią y legumina jako z włok osadnych dzierzawczyna brała.

Po skonczeniu takowych skarg poddanych woytowstwa woreykowskiego poddani sioła Puksztan krzywdy swe na regestrze spisane przekładali w ten sposob: podczas odprawowania rewiziey przez urodzonego Białozora y collegow jego w woytowstwie woreykowskim urzędnik dzierzawczyney Mikołaiowi Danikienowi względem tego, ze chodził z suppliką do nas, we zbozu y roznym sprzęcie domowym zabrał na kop trzydziesci y więcey; tegoz Danikiena w rok potym w turmie zamku Trockiego więziono, woły, krowy y wszytek dobytek zabrano, zonę y dzieci wypędzono; znowu w roku teraznieyszym tysiąc szescsetnym czterdziestym trzecim po Trze[ch Krolach tenze Danikienas dla tego], ze z suppliką do nas chodził, obawiaiąc się karania z domu swego uchodzic musiał, potym zonę y dzieci jego ze wsi wygnano a maiętnosc jego wszytkę do dworu dzierzawczyney zabrano, mianowicie: zyta solanek osm, jęczmienia solanek trzy, jęczmienia z owsem mieszanego solanek piętnascie, owsu solanek dwadziescia trzy, gryki pułtory solanki, pszenice pułtory solanki, siemienia lnianego beczki wilenskiey cwierc, konopnego drugą cwierc, takoz przędzy na łokci szescdziesiąt, prędze wełnianey na łokci pięc, || siekiry dwie, wrzeciono od zarn, osłę do ostrzenia kos y siekir, sieci trzy, siana co było za dwie solanki owsu woytowi oddano, gęsi dwie, kokoszy siedm, kaczek dwie, prosiąt dziesięcioro, owiec szescioro, swini dwie, krowę jednę, ciele jednę, boch wieprzo-

wy jeden; w roku przeszłym tysiąc szescsetnym czterdziestym wtorym, gdy poddani chcieli isc z supplik[ą] do nas, dzierzawczyna wybrała z włok trzydziestu kop trzydziesci; przed lat piącią szlachetny Drusieyko, urzędnik dzierzawczyney, po byciu w Puksztanach urodzonego Kolendy wybrał nie wiedziec na co mimo powinnosc y słusznosc wszelaką z włok trzydziestu kop szescdziesiąt; urzędnikowi dzierzawczyney bez potrzeby u poddanych mieszkaiącemu dawali kozdego roku z włok dziesiąciu zyta solankę, jęczmienia solankę, owsu solanki dwie, syrow pięc, kąpiow pięc, pszenice cwierc solanki, masła garniec jeden, baran jeden, nadto pieniędzmi gotowemi kopę jednę, za len z włok trzydziestu inszych lat po złotych piąciu, szesciu, siedmiu, a przeszłego roku kop trzy groszy trzydziesci szesc; a z osobna samey dzierzawczyney po temuz w kozdy rok załobliwi poddani dawali; urodzone*mu* Konstantemu Raieckiemu, synowi dzierzawczyney, owsu beczek siedmnascie, obawiaiąc się morderstwa jakiego, wszytka wies zsypała, na piwo y na gorzałkę kop dwanascie dała; do sypania zboza dzierzawczyney z niemałą poddanych szkodą płotna z poduszek [na wory, nie p]zymuiąc worow zwyczaynych, zwłoczono; piszczego z włoki nad ustawę po groszy trzy poddani płacili; Piotra Micka względem tego, ze nie chciał po kop szesnastu z włoki płacic, tak barzo zbito, ze niedziel szesc lezec musiał; na drogę do Rygi dzierzawczyney z włok trzydziestu po złotemu dac musieli; Czapa Armonia, Froncka Krysztafaycia y Piotra Janaycia nielutosciwie zbito; Alexander Jonaytis, okupuiąc klaczę swą, za beczkę biru dla dzierzawczyney wziętą zapłacił złotych osm; wina beczkę w Rydze kupioną y nazad odwozoną dzierzawczyna poddanym przyzuciła, a potym od poddanych kop dwadziescia cztery takze y to wino do siebie || wzięła. Ktore takowe skargi tak poddanych woreykowskich, jako y puksztanskich przełozywszy, załobliwym poddanym naszym niewinnie zbitym, takze zgrabionym y inszym ukrzywdzonym tak wielom, jakoby z rozsądku prawnego przyszło, na tym, jako się to wszytko, co się wyszey pomieniło, w niewinnosci niesłusznie y nad dobrowolne ich postanowienie od dzierzawczyney działo, do juramentow biorąc, przysądzenia nawiązek, grabiezow y exactii niesłusznie wybranych, takze nagrody za podwody, roboty y insze ciężary nad powinnosc podięte plenipotent poddanych domawiał się.

E contra urodzony Brzostowski, podstoli oszmian*ski,* neguiąc, aby ktorego z poddanych niewinnie bito albo grabiono y to, cokolwiek pieniędzmi albo zbozem y inszemi leguminami od kogo wzięto, aby nad powinnosc albo z musu brac miano, nie przyznawał, ale jesli kogo bito, tedy za nieposłuszenstwo albo rozpustę jaką musiano karac, grabiezow tez daremnie nie brano, ale snac za niewydany czynsz y insze podatki lubo tez za winy jakie słuszne musiały byc wzięte; co się zas tycze podatkow pieniężnych y zboza roznego na urodzoną dzierzawczynę y na urzędnika jey, ktorego dla ich ochrony y sądow trzeba było tam chowac, jakoby nad powinnosc wybieranych, tych mimo słusznosc y dobrowolne samychze poddanych postąpienie ni na kim nie wymuszano; lecz w tych wszytkich y w inszych punctach nie moze byc przed sądem naszym dostate[cz]na rozprawa, poniewaz y poddanych naszych [wszystkich y sług, ktorych załol]bliwi pobunto-

wawszy sie przeciw dzierzawczyney skarzą, obecnych dla dowodu nie masz y to jeszcze nie pewna, jesli oni maią jakie krzywdy y jesli ich chcą popierac, poniewaz ci, ktorzy dla poparcia skarg drugich przyszli, są podeyzrzanemi y juz przed tym od rewizorow przed dziewiącią lat na pokaranie gardłem niektorzy z nich osądzeni byli; a co większa, strona obzałowana, nie maiąc w mandacie po siebie przez poddanych wyniesionym skarg y krzywd pomienionych, nie wiedziała, ktorych urzędnikow, sług, woytow y inszych || od siebie nad skarzącemi poddanemi przełozonych y poddanych, ktorzy by prawdę zeznac mieli, do prawa stanowic, jakoz y nie stanowi; a zatym nie moze dac sprawy, jesli co komu y za co wzięto, za co grabiono y za co bito albo nie, trudno ma wiedziec y usprawiedliwic się, ale jako zwyczay potrzeba, zeby rewizorowie na przesłuchanie tych pretensii y rozsądzenia onych tam do woytowstwa woreykowskiego y puksztanskiego zesłani byli snadnie na mieyscu, gdzie się co działo, jesli słusznie albo niesłusznie moze się pokazac, samiz poddani jeden drugiego, takze obwinionych sług dzierzawczyney y onę samą w czym by swiadectwo potrzebne było wyswiadczą. Wnosił y to, ze tez dzierzawczyna przeciw poddanym załobliwym y inszym w possesii swey będącym ma swoie pewne praetensie. Jakoz pokładał protestatią na poddanych saudagolskich[b] o pobicie y zranienie urzędnika y sług urodzoney dzierzawczyney na urzędzie grodzkim upitskim w roku teraznieyszym tysiąc szescsetnym czterdziestym trzecim czynioną, mieniąc, ze zbuntowawszy się nie tylko powinnosci pełnic nie chcą, ale rozne excessa przy uporze y nieposłuszenstwie swoim wyrządzaiąc, urodzoną dzierzawczynę w trudnosci prawne zawodzą, abysmy tedy [na rozsądzenie] y uspokoienie wszytkich skarg zobopolnych rewizorow naszych zesłali, prosił.

Na to umocowany poddanych czyniąc replikę powiedział: co strona pozwana wnosi strony bicia y wybierania roznych nad powinnosc podatkow simplicem negationem y chce ze wszytkich skarg bez wszelakiego odwodu wynisc, to ją potkac nie moze zwłaszcza, ze z poddanych kozdy krzywdy swey juramentem chce dowiesc; zrywac się tez z teraznieyszego terminu z tey miary, ze urzędnika y inszych substitutow swoich nie stanowiła, nie || moze, poniewaz maiąc mandat o bicia, grabieze, wyciągania nad powinnosc podatkow z dokładem takim, zeby się na to y na wszytko co czasu prawa szerzey przełozono będzie usprawiedliwiła, powinna była do rozprawy przygotowac się dostatecznie, a jesli się w czem sama winną byc nie poczuwa, urzędnikow y sług swoich, aby sprawę o sobie dali, *prae*sentowac miała, snac cokolwiek urzędnicy y insi substitutowie czynili, wszytko to z rozkazania jey pochodziło; a ze się odesłania na rewizyą nową mimo rewizyą, ktora przed lat kilką przez urodzonych Białozora y Tyszkiewicza jest postanowiona y przez nas stwierdzona, a potym y dekretem wielmoznego podskarbiego W° X. L° z wyrazeniem wszelakich powinnosci z oczewistey stron obudwu rozprawy za słuszną uznana, poniewaz y natenczas strony obiedwie względem powinnosci dostatecznie opisanych na niey przestaią, nie moze byc dawana y nie jest potrzebna zwłaszcza, ze takowe miedzy dzierzawcami sprawy ex affirmatione et negatione zwykły byc

summario processu sądzone; do tego, gdyby ta sprawa miała byc na rewizory odesłana, poddani, ktorzy juz przez dzierzawczynę są dość zubozeni, podeymuiąc rewizorow do ostatniego przyszli by zniszczenia, a ze dzierzawczyna, aby krzywdy jakie w wybieraniu exactii nad powinnosc, takze angarie w biciu, grabiezach y w p[rzymuszaniu - - - - - - - - - - - - - -] ciężarow czynic miała, nie zna sie, nie mogą poddani jako przed rewizorami, tak y tu przed sądem naszym inszych probatii miec zadnych, jeno się brac do comprobowania skarg swych juramentami; co tez dzierzawczyna wnosi, jakoby poddani excessa jakies poczynic, urzędnika y sług jey zdespectowac mieli y tego protestatią, o ktorę nikomu nie trudno, in elusionem sprawy ubogich poddanych zadnego terminu do mowienia o tym nie maiąc dowodzi, to ją nic wesprzec nie moze; abysmy tedy te exceptie y obrony || pozwaney jako niesłuszne uchyliwszy na stronę, poddanym za przysięgami ich boie, krzywdy y grabieze poczynione nagrodzic y przywrocic nakazali, powtore prosił y domawiał się.

My krol controuersii stron obudwu przesłuchawszy y one dobrze wyrozumiawszy, poniewaz załobliwi poddani nasi ustawę płacenia cynszow y inszych powinnosci pełnienia w dekrecie wielmoznego niegdy podskarbiego y pisarza W° X. L° z oczewistey z urodz*oną* sędziną trocką, dzierzawczyną swą, rozprawy ferowanym w roku przeszłym tysiąc szescsetnym trzydziestym siodmym podług rewizii przez nas confirmowaney sobie podaną y przez strony obiedwie przyiętą pokazuią y ze urodzona sędzina trocka, będąc od nich rokiem zawitym przed sąd nasz pozwana, do skuteczney rozprawy ex nunc gotowa byc powinna, przeto postrzegaiąc, aby poddani nasi częstym wywodzeniem y podeymowaniem rewizorow do większego zniszczenia nie przychodzili, stronie pozwaney ex nunc na skargi ich odpowiadac y usprawiedliwic się nakazuiemy.

Zaczym urodzony podstoli oszmianski tez swoie obrony zwysz mianowane wnosząc, iz w niebytnosci urzędnika y sług urodzoney sędziney trockiey, ktorzy załobliwemi poddanemi zawiadywali y podatki od nich wybierali, nie maiąc informatiey dostateczney ju[stifica]tiey uczy[n]ic nie moze, to jednak w akcie rewizorskim y w de[krecie wielmozne]go podskarbiego W° X^a^ L° znayduie, ze poddani y przedtym niektore skargi swoie przeciw dzierzawczyney mieli, ale juz decretami są uspokoione, — na dowod czego ukazował z decretu wielmoznego podskarbiego, ze poddani mieli jakies przeciw dzierzawczyney praetensie swoie, lecz iz onych nie dowiedli, urodzona sędzina trocka od nich uwolniona była; — jesli tedy poddani tam tez dawne skargi swoie ponawiaią, nie powinna dzierzawczyna na one się sprawowac, a na insze wszytkie krzywdy, boie y angarie, ktore sobie stałe poddani praetenduią, ogulną justificatią czynił, iz nad list ugodliwy || od poddanych sobie dany y nad dobrowolne ich postąpienie dzierzawczyna od nich zadney rzeczy nie brała y do zadney powinnosci nie przymuszała, zadnego tez z nich krom słuszney przyczyny nie bito y nie grabiono; a co się dotycze skargi o branie z włok pustych w woytowstwie woreykowskim będących takowychze podatkow jako z włok osadnych, te słusznie brała, bo w rewizyey zwysz mianowaney, ktora jest przez nas confirmo-

wana, wyraznie to opisano, ze poddani włok pustych przy siele Bigieylanach dziewięc a przy siele Oszczegole pułtory, aby ich nie zarabiali, na takieyze powinnosci jaką z osadnych pełnią przyięli; strony zas wybrania po trzy talery na processa prawne przeciwko szlachcie przez poddanych pobitey, takze o zabicie poddanego woreykowskiego nie powinna dzierzawczyna swym kosztem jako występnych bronic, tak zaboystwa dochodzic y urzędnika dla ochrony poddanych y dla sądow miedzy niemi trafiaiących się chowac y sustentowac; pogorzałym tez ile tym, ktorzy niewielką szkodę podięli, wolno było dzierzawczyney folgę czynic y nie czynic, ale gdyby znaczny upadek widziała, nie tak z powinnosci, jako z politowania czyniła by folgę; zaczym aby od tych wszytkich jako niesłusznych skarg dzierzawczyna uwolniona była potrebował.

Przeciwnym sposobem umocowany załobliwych poddanych, znosząc te wszytkie obrony dzierzawczyney, powiedział: prawda to jest, ze niektore skargi poddanych są o krzywdy y angarie jeszcze przed dekretem wielmoznego podskarbiego stałe, mianowicie z woytowstwa woreykowskiego o więzienie zony Jerzego Woreyka, takze o więzienie Andrzeia kowala y zabranie onemu ubogiey substantiey, takze z woytowstwa puksztanskiego o zgrabienie dobytku Mikołaiowi Danikienowi pod bytnosc rewizorow urodzonych Białozora y Tyszkiewicza, o zabranie temuz Danikienowi w rok po byciu rewizorskim inszych wielu rzeczy, lecz ze wielmozny podskarbi zadnych krzywd nię sądził, jakoz y w dekrecie swym wzmianki o tych y o inszych skargach nie uczynił, jeno od *prae*tensii nie wiedziec jakich dzierzawczynę uwolnił, słusznie tedy y tych krzywd swoich teraz ubodzy poddani dochodzic mogą; || co zas dzierzawczyna zanosi, ze urzędnika, na ktorego mimo powinnosc statią wybierano, dla ochrony poddanych y sądow miedzy niemi chowac, o zabicie poddanego woreykowskiego sprawy popiera[c] y od szlachty względem zabierania gruntow naszych pobitey bronic swym sumptem nie powinna, było by to przeciw wszelakiey słusznosci, gdyby dzierzawcy biorąc pozytki porządku w dobrach naszych y *Rzeczypospoli*tey zachowac albo onych ochraniac nie mieli; pogorzelcom tez ze folga ma byc według wielkosci szkody podiętey czyniona, citował constitutie y zwyczaie skarbowe, podług ktorych słuszna defalcatia zawsze przyimowana bywa; o branie zas z włok pustych puliedenastu takieyze powinnosci jako z osadnych, poniewaz są tak w rewizii opisane, nie skarzą poddani, lecz tylko o statią z włoki jedney Kubile nazwaney y z morgow dziesiąciu jako ze dwu włok braną, ktorą abysmy jako y insze wszytkie z przymuszeniem przebrane podatki, boie y grabieze, na czym załobliwi juramenta wykonaią, kozdemu co komu nalezy przysądzili ządał y domawiał się.

My krol tey sprawy z oczewistey obudwu stron controuersiey przesłuchawszy y onę dobrze wyrozumiawszy, naprzod co się dotycze skarg, ktore poddani o krzywdy, mianowicie z woytowstwa woreykowskiego o więzienie zony Jerzego Woreyka, takze Andrzeia kowala y zabranie onemu [substantiey, takze z] woytowstwa puksztanskiego o podwakrotne [zabranie dobytku y] sprzętu domowego podczas bytnosci rewizorow naszych zwysz mianowanych, a drugi raz w rok potym Mikołaiowi Danikienowi y o więzienie

onego, jako sami poddani przyznawaią, przed decretem wielmoznego podskarbiego stałe, poniewaz tym dekretem urodzona sędzina trocka od wszytkich praetensii poddanych naonczas uwolniona byc pokazuie się, przeto y teraz onę od tey załoby wolną czyniemy. Co się zas tknie inszych skarg poddanych woreykowskich, przy ktorych strona załobliwa, ze się im boie, angarie, grabieze y krzywdy w niewinnosci y nad słullsznosc stały, do juramentow się biorą, a pozwana, aby co krom słuszney przyczyny uczynic y nad powinnosc brac albo do jakiego ciężaru przymuszac miała, neguie, na tych poddanym przysięgi wykonac nakazuiemy, to jest Andrzeiowi kowalowi y Walentemu Szczeponayciowi na tem, ze ich niewinnie krom słuszney przyczyny zbito y od tego zbicia przez czas niemały lezec musieli. Strony zas narzucenia zyta beczek piętnastu y wzięcia przy kozdey beczce nazad odebraney po kopie jedney y groszy dwudziestu, takze strony brania przez lat pięc z włok dziesiąci solanki zyta, jęczmienia solanki, owsu solanek piąciu, gęsi jedney, kokoszy jedney, przy tym strony wzięcia w jednym roku względem chodzenia do nas z supplikami z włok dziesiąciu pszenicy solanek dwu, zyta solanek dwu, jęczmienia solanek dwu, owsa solanek piętnastu, z włok piąciu•piwnych beczek osmiu, a przy tym roznych legumin z kozdey włoki y na korzenie po groszy trzydziestu; k temu strony dawania z kozdey włoki przez lat pięc lnu po czterdziestu garsci; do tego strony dawania nad zboze zwysz mianowane z włok dziesiąciu jęczmienia trzech solanek, pszenicy dwu solanek, chmielu do kozdey beczki po piąciu funtow przez lat pięc; strony wzięcia z włok piąciudziesiąt smoły beczki jedney y cwierci, nadto strony wzięcia miodu bez płacy miednic dwu, strony dawania koł obodnych piąciudziesiąt, wybierania statii na urzędnika wyzey w controue[rsiach opisaney, strony wybrania] urodzonemu Konstantemu Ra[ieckiemu, synowi dzierzawczyney], owsu beczek czterdziestu, na ostatek strony wybrania w roku przeszłym tysiąc szescsetnym czterdziestym wtorym, gdy z supplikami do nas wyprawowac chcieli, z włok szesciudziesiąt z kozdey włoki po kopie jedney, takze strony wzięcia z włoki jedney Kubile nazwaney y z morgow dziesiąciu jako ze dwu włok statii y roznych legumin, — na wszytkich tych dwunastu punctach z kozdey wsi, z ktorey co brano, po jednemu gospodarzu, człowieku dobrym a niepodeyzrzanym ogułem przysięgę na tym wszytkim, || jako wiele z tey wsi, gdzie przysięgaiący mieszka, zbozem, leguminami y inszemi rzeczami zwysz mianowanemi, takze pieniędzmi gotowemi nie z powinnosci ani z dobrowolnego postanowienia albo pozwolenia ich, nie względem morgow ani względem wgaynego do puszcze ani tez za winy jakie słuszne, lecz poniewolnie z przymusu dawali, a przy tym na cenie kozdey rzeczy wziętey wykonac powinni będą. A poddanych woytowstwa puksztanskiego naprzod strony wybrania przed lat piącią z włok trzydziestu po byciu urodzonego Kolendy z kozdey włoki po kop dwu, takze na drogę dla dzierzawczyney do Rygi po złotemu jednemu, przy tym strony dawania dla niey samey y dla urzędnika jey statii w controuersiach opisaney, — na wszytkich tych czterech punctach ogułem trzech gospodarzow, ludzi wiary godnych y niepodeyzrzanych, jako wiele z tey włosci, w ktorey przysięgaiący mieszkaią, zbozem, leguminami

y inszemi rzeczami, takze pieniędzmi gotowemi brano, ze to nie z powinnosci, nie z dobrowolnego postanowienia albo pozwolenia ich, nie względem morgow ani win jakich słusznych y wgaynego do lasu ani tez względem reszt jakich niewydanych, lecz poniewolnie y z przymusu dawali, a przy tem na cenie kozdey rzeczy wziętey juramenta wykonac maią. Z osobna na swey osobliwey skardze Mikołay Danikienos, ze zoną y dzieci jego ze wsi wypędziwszy tak wiele maię[tnosci zabrano, jako] w controuersiach połozono, względem chodzeni[a - - - - - - - - do nas z] supplikami ostatniego razu w niewinnosci zabrano, takze y na cenie wszytkich swoich rzeczy; Piotr Micko, ze go niewinnie, gdy nie chciał czynszu po kop szesnastu z włoki postąpic, zbito y od tego zbicia czas niemały lezec musiał; Alexander Jonaytis, ze klaczę swą odyskuiąc w niewinnosci za biru beczkę dla dzierzawczyney kupioną zapłacił złotych osm, — ci wszyscy trzey kozdy z osobna przysięgami swemi takowe krzywdy swoie comprobowac maią. A gdy takowe juramenta na punctach wyzey wyrazonych przed executorem naszym, ktorego || przez osobliwy list nasz naznaczamy y zsyłamy, poddani wykonaią, urodzona sędzina trocka, dzierzawczyna ich, pobitym kowalowi jako rzemiesnikowi y poddanym nawiązki w statucie opisane zapłacic, zagrabionym grabieze powracac, przebrane podatki pieniężne, z[bo]zem, leguminami y insze wszytkie rzeczy, co komu będzie nalezało, tamze przed executorem naszym pod troiakimi zarękami, jako waznosc rzeczy osądzoney wynosi, oddac y nagrodzic powinna będzie.

Co się zas dotycze skargi poddąnych woreykowskich, mianowicie Jana młynarza o grabiez wołow y inszych rzeczy, ze natenczas niczym nie dowodzi, dzierzawczynę od tey skargi protunc wolną czyniemy. A strony piszczego nad powinnosc przy podatkach wybieranego, strony budowania karczmy, robienia z piąciu włok po dwu robotnikach przez dwie niedzieli, wozenia do budynkow drzewa, brania kubłow y beczek nowych a starych przyrzucania, nieczynienia folgi pogorzałym dwudziestu czterem poddanym, brania z sianozęci, o ktore się z szlachtą prawuią, po kop trzydziestu, płacenia z zascianku y z morgow podłych jako z gruntow osadnych, takze strony wybrania na urodzonego Konstantego Raieckiego w woytowstwie puksztanskim owsu beczek siedmnastu, strony wina beczki w Rydze kupioney, ktorą dzierzawczyna poddanym przyrzuciwszy potym nazad wzięła y pieniędzy kop dwadziescia cztery dac sobie kazała, — iz tego wszytkiego zgodnie y do[bro]woln[ie] p[odda]ni [odstąp]ili, na ostatek stro[ny] bicia Czapa Armonia, Froncka Krysztafaycia y Piotra [Janaycia -] to karanie zbytne y niesłuszn[e - - - - - - - - - - - -] pozwaną urodzoną sędzinę trocką w tych punktach wolną czyniemy. A napotym zeby sie podług decretu wielmoznego niegdy podskarbiego W° X^a^ L° y ustawy rewizorskiey zachowała, takze aby z piniędzy na sprawę przeciw szlachcie na gruncie pobitey wybranych przed pomienionym executorem naszym rachunek uczyniła y, jesli sie reszta jaka pokaze, wrociła. O zabitego Marka Staniułaycia aby swym sumptem, ktore potym sobie z głowszczyzny || pozyskaney ma odebrac, prawem czyniła; pogorzałym, gdy p*an* bog ktorych poddanych znaczną szkodą nawiedzi, aby podług d[aw]nych ordin[atii

----------] postanło------ lego --- folgę czyniła, nakazuiemy mocą [tego] dekretu naszego. Do ktorego na większą wagę pieczęc W° X[a] L° przycisnąc rozkazalismy. Dan w Warszawie dnia szesnastego miesiąca kwietnia roku panskiego tysiąc szescset czterdziestego trzeciego, panowania krolestw naszych polskiego y szwedzkiego XI° roku.

Mažesnis Lietuvos antspaudas. Parašas: Franciszek Jsaikowski, referendarz y pisarz W° X[a] L[it.]

Apačioje pažymėta: Correxit Montrymowic m. p. *ir toliau rašto pavadinimas ta pat ranka, kuria rašytas visas sprendimas:* Dekret referendarzki poddanych woytostw woreykowskiego y puksztanskiego z urodzoną dzierzawczyną.

---

[a] wielmozmonego. [b] sandagolskich.

48. *1636 m. gegužės mėn. 27 d. Darsūniškio vaito ir miestiečių skundas dėl Darsūniškio seniūno ir jo tarnautojų daromų jiems skriaudų ir antstolio kvitas apie jų sumuštų žmonių apžiūrėjimą.*

Išrašas iš Kauno pilies teismo knygų VUB.

Darsūniškio miestiečiai skundžia Darsūniškio seniūną Aleksandrą Oginskį, kad, peržengdamas karalių nustatytas teises ir revizorių duotus nuostatus, pats ir per savo tarnautojus juos skriaudžiąs nuolatiniais mušimais, grobimais, kalinimais, siuntinėjimais pastočių, varymu į savo Strėvininkų dvarą mėšlo vežti, užliejęs malūnu miestiečių pievas, bet činšų nesumažinęs. Visa tai daro išvilioję iš miestiečių — pirmiau jo tėvas, o paskui ir jis pats — duotus jiems revizorių ir karalių raštus. Žadėdami išsirūpinti jiems didesnių privilegijų, tų raštų negrąžinę. Kai miestiečiai, nebeturėdami savo nuostatinių raštų, išsirūpino iš iždo metrikos revizoriaus Delnickio nuostatinio rašto išrašą, seniūnas pakvietęs miestiečius atvykti su tuo raštu į jo Strėvininkų dvarą, bet nuvykus pas jį gyvenusiems Darsūniškio miestelyje dviem šlėktoms su to rašto nuorašu, jis juos liepęs sukaustyti ir pasodinti į kalėjimą, kur ligi šiol juos įkalintus kankinęs. Vadovaujamą savo tarnautojo Ezdorfo, į Darsūniškį nusiuntęs iš Strėvininkų dvaro būrį savo tarnų, kurie, teiraudamiesi šlėktos Jono Barevičiaus, sumušė beriantį Barevičių berną, kuris nepasakęs, kur esąs Barevičius, ir užantspaudavę Darsūniškyje Barevičiaus motinos trobesius ir sumušę užtiktą jos namuose zakristijoną Jokūbą Simanavičių, taip pat sumušę sutiktą gatvėje miestietį Simaną Čepulevičių. Kiti miestiečiai dirbę laukuose arba užpuolus išsislapstę. Ezdorfas pagrasinęs seniūno vardu, kad su visais, kas padės ar patars miestiečiams kelti bylą seniūnui, būsią susidorota. Be to, seniūnas uždedąs miestiečiams pardavinėti druską ir degtinę ir reikalaująs už jas jo prasimanytą kainą, už kurią miestiečiai parduoti negali, ir turi todėl primokėti seniūnui savais pinigais. Dėl visų savo skriaudų Darsūniškio miestiečiai rengiasi kelti savo seniūnui bylą. Antstolio kvite aprašomi Barevičių berno ir miestiečių sumušimai ir jų pareiškimai, kad juos sumušę Ezdorfas ir jo padėjėjai ir kad, užpuolus, Barevičienei buvusi pagrobta iš rūsio statinė alaus, o zakristijonui avinas.

Видимус с книг кгрод'ских замку *господар*'ского Ковенского.

Году от нароженъя Сына Божого тисеча шест'сот трыд'цат шос'того *мес'еца* мая двад'цат семого дня.

На враде *господар*'скомъ кгрод'скомъ ковенскомъ передо мною Андреемъ Каролемъ Станкевичомъ, чашникомъ жомойт'скимъ, под'старос'тимъ ковенскимъ, жаловал и оповедал войтъ дор'сунис'ки Миколай

Юш'кевичъ и вси мещане пос'пол'ство местеч'ка *господар*'ского Дор'сунис'ко*го*, в повете Ковенскомъ лежачо*го*, на его *милост* пана Александра Окгин'ского, хоружого надвор'ного Великого Княз'ства Литовского, старосту дор'сунис'кого и рогачевско*го*, о то, ижъ по наступенъю его м*илости* на тое староство Дор'сунис'кое, тогды яко сам его м*илость*, так через врад'ники, слуги и бояре свои мещаномъ дорсунис'кимъ над право и уставу од королей их м*илости* и пановъ ревизоровъ их, мещанъ дер'жавы своее, великими а незносными тежарами нищыл и нищыти не переставаетъ, боями, грабежами, везенъемъ неслушнымъ, в под'воды немалы што денъ, где год'но ухочет, посылает и до двора своего Стравиниц'кого, в повете Троц'комъ лежачого, для воженъя и пратан'я с хлевовъ гною завсегды прымушал и примушает и они мусетъ робиты з великою тяж'кост'ю и обнаженъемь бар'зей низ'ли невол'ники якие, млынъ на влас'ных сеножатех мест'ких на реч'це Лопойни через тых же мещанъ збудоват и вси сеножати мест'кие затопил, а од'накъ циншы незвыклые над уставу зупол'на берет, аво згола, што может вод'ле воли и уподобанъя и ку пожыт'кови своему вымыслити, на тых мещанъ великие и незносные тежары вкладаеть. А то все чынит в надею того, ижъ небощыкъ год'ноей памети его м*илост* панъ Богданъ Окгинский, под'коморый троц'кий, (отец) п*ана* хоружого, также по с'мер'ти п*ана* от'ца своего и сам его м*илость* пан хоружы, будучы старостами дор'сунис'кими, идучы з нами, мещаны дор'сунис'кими ръкомо в добры способъ, упевняючы, шлюбуючы и прырекаючы мещаномъ сами через себе у королей их м*илости* великие вол'нос'ти выправити и оных вод'ле дав'ных ы старых уставъ над'то ы бол'шъ вол'нос'тей прывлащыти обецовали, вымагаючы у них, мещан, лис'товъ ревизор'ских и листовъ королей их м*илос*'ти им даных, которые мещане, будучы лагод'ными словами уведени и уфаючы лас'це их м*илости*, яко старос'товъ, дер'жавцовъ своих, ино найпер'вей п*ану* от'цу его м*илости* п*ана* хоружого, потомъ самому его м*илости* пану хоружому, старосте своему, вси квиты, лис'ты ревизор'ские и лис'ты прывел'я королей их м*илос*'ти, мещаном дор'сунис'кимъ служачые, до вер'ных рукъ в захованъе и до пречытанъя дали и поверыли, розумеючы, ижъ вод'лугъ того заховани будуть, и его м*илост* панъ хоружый вси справы, яко до *пана* от'ца его м*илос*'ти, такъ и самому его м*илос*'ти даные и повероные, ажъ и по сес час у себе маючы, || в надею тых затрыманых справъ не тол'ко абы мел што вол'нос'тей придати и у королей их м*илос*'ти, п*анов нашых милос*'тивых, выправити, але на взгар'ду их, мещанъ дор'сунис'ких, оборочает и прымушает роботами великими и посылан'ем в под'воды и на работу роз'ную, где вжо стерпети не могучы, жедали по кол'кодесят разовъ, абы его м*илость* пан хоружый вси справы, лис'ты ревизор'ские и королей их м*илос*'ти вер'нулъ, ниж'ли его м*илость* вер'нути оных и от'дати не хочет. А такъ помененые мещане, згодив'шысе с памет'ю, што могли паметат наданъя собе вол'ностей, иношед'шы до книг метрыковых скар'бовых Великого Княз'ства Литовского до Вил'на в сем року теперешнемъ тисеча шест'сот трыд'цат шос'томъ м*есе*ца мая второго дня вынели видимус ревизора его к*оролевской милос*'-

ти небощыка пана Грегор'я Дел'нец'кого яко установил, якую повин'ност мещане дор'сунис'кие до двора Дор'сунис'кого пол'нити мают. О которомъ вынят'ю видимусу его *милост* пан хоружы, старос'та их дор'сунис'ки, доведавшысе а идучы также ръкомо в добрый способъ, з мает'нос'ти своее Стравиниц'кое, в повете Троц'комъ лежачое, писал до мещанъ, абы они с тым видимусомъ скар'бовымъ до его *милос*'ти прыехали. Которые мещане, того видимусу самого зъ собою не беручы, але переписав'шы копию з него, до его *милости* до Стравиникъ поехали, меновите Ян Рощев'ский, другий Янъ Ланкевичъ року тепер идучого тисеча шест'сот трыд'цат шос'того *месеца* мая сем'над'цатого дня. Где за прыеханъемъ их место вдяч'нос'ти сам его *милость* пан хоружы перед собою без'прав'не казал тых двух шлях'тичовъ, оселос'тю на тот[a] час мешкаючых на кгрун'тах дор'сунис'ких, окрут'не а немилос'тиве кийми збити, змор'довати а потом в лан'цух, в пута, в оковы сродзе оковав'шы, у везенъю посадити, которых ажъ и по сес час (у) везен'ю тяж'кимъ трапечы, голодом их морыти, и до того под ними учынил грабежъ коней двое их влас'ных, которые кони яко много коштуют, сами тые вязневе ведают. А затымъ, маючы вжо их у везенъю того жъ часу року теперешнего тисеча шест'сот трыд'цат шос'того *месеца* мая сем'над'цатого дня его *милость* пан хоружый з ыменъя своего Стравиникъ послал много слугъ своих кол'кодесят коней, меновите год'ного гер'шта, которого мог'ли поз'нати, нем'ца пана Крыштофа Ездор'фа. Которы тот панъ Ездорфъ, чынечы досыт воли и рос'казанъю и пос'ланъю и вод'ле науки его *милос*'ти *пана* хоружого, прыеждаючы до местеч'ка Дор'сунис'кого, маючы (с) собою на возе поготовю лан'цух и пута желез'ние, напер'вей в полю дор'сунис'ком на волоках на врочыщу в Рук'штыкахъ нашод'шы оручы наймита шлях'тян'ки учтивой, которая на тот час в местеч'ку Дор'сунис'комъ домом своим меш'кает, имен'емъ пани Марыны Ейборовичовны Юр'евой Боревичовой на йме Станис'лава Жебрин'ского, тамъ же его окрут'не а нелитос'тиве кийми збили, змор'довали, пытаючысе, где бы был сынъ пани его панъ Янъ Боревичъ и где бы коня своего доброго мел, леч ижъ тот наймит не ведал, где панъ Боревич ест, поведати не моглъ. А поменены Ездор'фъ с помоч'никами, от его *милости* *пана* хоружого ему на помоч прыдаными, прыехавшы заразом того жъ дня до местечка Дор'сунис'кого, в дому ее, пани Марыны Ейборовичовны Юр'евой Боревичовой, напер'вей моц'но кгвал'томъ взяли и пограбили барана и[b] одну гус, где заразом гус и барана вер'нули, затымъ свиренъ, бровар, пив'ницу запечатовали без всякое прычыны. И в том же дому нашод'шы мещанина тамошнего на йме Якуба Семеновича, закрыс'тыяна костел'ного, окрут'не а немилос'тиве кийми збили, змор'довали. А мещанина потрафившы на улицы в местеч'ку на йме Сымона Щепулевича, идучого с поля з роботы, также окрутне || кийми збившы, змор'довав'шы, а самъ панъ Ездорфъ, взявшы за бороду и за чупрыну, почалъ бити, вес'ти з местеч'ка в поле, хотечы заразом в пута оковати. А инные помоч'ники его *милости* *пана* хоружого кинулисе до домовъ мещанских, самых господаров шукаючы, лечъ яко под час рабочы в полю были, а некоторые с поля з роботы иду-

чый, обачывшы его, пана Ездор'фа, ижъ мещанина збившы, в пута оковати и з местеч'ка выпровадити хочет, не ведаючы ни о чом, што бы се такового дело, просили пана Ездор'фа, абы такового без'правя не чынил, лечъ панъ Ездор'фъ с помоч'никами своими, о(т) его *милости пана* хоружого на чынен'е кгвал'ту ему прыданых, маючы пры собе роз'ное оружъе до бою належачые, кинулисе на них, мещан, стрел'бою на смер'тъ позабияти и лапати хотел, ажъ где хто моглъ лед'во поутекали. А затымъ пан Гездор'фъ именем *его милости пана* хоружого з рос'казанъя *его милости* на них, мещан дор'сунис'ких, учынил очевис'то срогую а неслыханую пох'вал'ку на здорове всих мещан, ижъ щас'те, же в домах всих не зостали, певне жебы кождого з них тутъ заразомъ сер'пами шый поурезовали, од'накъ ведайте о томъ певне, ижъ в корот'ком часе од его *милости пана* хоружого тое пот'кает а маетност лежачую и рухомую заберут и самых в неволю обер'нут, и х'то будет вам в той справе помагат або писат и радит, ино и того порад'ника с того света зглажонъ будет. А панъ Гездор'фъ с помочниками своими таковы збытокъ попол'нившы, знову до его *милости пана* хоружого до именъя Стравиникъ ку немалому жалю и крывде и шкоде мещанъ дор'сунис'ких. О што все и оказан'ю лис'товъ ревизор'ских и о невинное вкладанъе на них соли и горел'ки, абы продавали дорого, не такъ, яко выносит цена тор'говая, которые хотя таней продати мусели, од'накъ вод'ле уподобанъя его *милости* своими влас'ными пенез'ми доплатити мусели, и o[c] прывилей королей их *милос*'ти, такъ[d] и о бранъе над уставу цыншовъ и о невинное посыланъе в под'воды и на роботу, о бой и грабежъ, яко в чом ест крывда, хотечы правне чынити и часу права реест'ръ шкод показати и жалобу шыроко преложыти, просили, абы тое оповеданъе до книг кгрод'ских ковенских записано было.

Пры котором оповедан'ю ставшы очевис'то воз'ны *господа*р'ский повету Ковенского Александеръ Кгрончевский квит свой в той справе того жъ дня ку записанью до книг кгрод'ских ковенских прызнал писаны тыми словы:

Ja Alexander Grączewski, wozny jego kro. msci powiatu kowienskiego, zeznawam tym moim kwitem ku zapysaniu urzędowych ksiąg: w roku teraznieyszym tysiąc szesetnym trzydziestym szostym *miesiąca* maia dnia dwudziestego przy stronie dwu szlachcicach, pana Jana Stanisławowicza a pana Augustyna Adamowicza, za uzyciem mieszczan jego kro. msci miasta Dorsuniskiego w powiecie kowienskim leżącego y tam za okazywaniem tamecznych mieszczan w domu pana Jana Borewicza widziałem czeladnika na imie Stanisława Zebrynskiego chorego y na głowie sinią spuchłą y krwią pociekłą y po bokach jego sin niemało, mianował wekierą bite na polu nazwanym Rupsztyka(ch) od pana Krzysztofa Hezdorfa, y dom tego pana Jana Borewicza zapieczętowany, to jest swiren, piwnicę, komorę y izba biała. Przy tym mianowała pani Maryna Eyborowiczowna, matka pana Borewicza, iz gwałtem beczkę piwa s piwnicy wziętą. Y na drugim mieszczaninie Jakubie Andrzykiewiczu, ktory sie mienił byc zakrystyianem koscielnym,

widziałem na biedrze sinią spuchłą y krwią pociekłą y na nogach sin niemało, mianował, ze go takze wekierą zbito, a przy tym mianował tenze barana sobie pograbionego. A na drugim mieszczaninie Symonie Czepulewiczu widziałem głowę natarganą, spuchłą y brodę poszarpaną. Ktory gwałt y boie mieszczanie dorsuniscy wzwysz pomienieni y inni mianowali byc sobie stały od zwysz rzeczonego pana Krzysztofa Hezdorfa y od pomocznikow jego roznemi broniami czasu y dnia w protestacyi pomienionego. Przy tym cisz mieszczanie dorsuniscy przede mną woznym y szlachtą (mianowali), ze pan Hezdorf sam y s pomocznikami swemi przyiachawszy do miasteczka Dorsuniskiego, jako w protestacyi jest pomieniony dzien wieczor (s) strzelby do mieszczan strzelał y samych porozganiał. Y inszych despektow niemało im podziałanych mianowali y przede mną opowiadali. Y tam wszytko com widział y słyszał, daię ten moy kwit pod pieczęcią moią y s podpisem ręki moiey, takze pod pieczęciami strony przy mnie byłey. Pisan roku, *miesiąca* y dnia zwysz mianowanego. — У того квиту печатей притис'неных тры а под'пис руки воз'ного тыми словы: Alexander Grąpczewski wozny ręką swą.

Которое жъ тое оповеданъе и воз'ного соз'нанъе ест до книг кгрод'ских ковенских записано. С которых и сес видимус под моею печат'ю стороне того потребуючой ест выданъ. Писанъ у Ковне.

Antspaudas.

Nugarėlėje: Скорыкговал Бублев'ский.

---

[a]нот. [b]е. [c]но. [d]такъкъ.

1636 m. Gučkampio kaimo, Vilkijos valsčiaus, valstiečių ginčai su savo laikytojais.

49. *1609 m. rugpiūčio mėn. 23 d. Lietuvos D. K. karužos A. Valavičiaus sudarytas Gučkampio valstiečių prievolių nuostatų raštas.*

Orig. VCA — Tiškevičių fondas, Vilkija 402/95.

Lietuvos D. K. iždo valdytojo pavestas A. Valavičius, nuvykęs į Gučkampio kaimą, atskiru raštu išsprendęs valstiečių skundus prieš savo laikytoją J. Mockevičių, apžiūrėjęs kaimo laukus ir radęs, kad žemė esanti gera ir derlius toks geras, kokio sunku rasti visame Vilkijos valsčiuje, atsižvelgdamas į aplinkinių kaimų prievoles, nustatė Gučkampio valstiečių prievoles. Su tais nuostatais sutikę ir Mockevičiai, ir valstiečiai.

Iš pradžių surašyti kaimo valstiečiai ir kiekvieno kiemo turimos žemės kiekis, viso 16 valakų, o toliau duoklių ir darbo, taip pat pastočių prievolės.

Andrzey Wołłowicz, chorązy ziemski W[o] X[a] Lit., ciwun dyrwianski, plotelski, telszewski etc. starosta. Mając do siebie z listu krola jego m., pana mego *miłosciwego,* kopiią pod datą w thym roku 1609 miesiąca [a] a zwierzchnosci władzy skarbowey wielmoznego jego m. pana Jarosza Wołłowicza, podskarbiego y pisarza W[o] X[a] Lit., ciwuna

poiurskiego, dzierzzawcy upitskiego, listh do siebie pisany pod datą w roku 1609 miesiąca

a przez ktory mie przy kopii z listu krola jego m. jego m. pan podskarbi ządac raczy, zebym na prozbę jego msci pana Jerzego Mackiewicza a na skargę poddanych sioła Guczkąpiow, liezącego w ziemi Zmoydzkiey we włosci wilkiyskiey, ktorego jego m. pan Mackiewicz y jey m. pani Mackiewiczowa są dzierzzawcami, złozywszy rok y czas pewny przez listh swoj, zjachawszy do they wsi, skarg poddanych przysłuchal y rozsądził, ustawę według waznosci gruntow tego sioła y przykładem ynszych włosci y sioł przyległych tey włosci wilkyskiey jego m. panu Mackiewiczowi y jej m. paniey Mackiewiczowey s poddanemi tey wsi postanowił y uczynił, — do ktorey wsi sioła Guczkąpiow na czas przez listh swoy naznaczony w roku thym 1609 miesiąca augusta dnia 23 zjachawszy, na skargi poddanych osobliwie decreth uczyniwszy, obyachawszy wszytkie trzy pola y oglądawszy gruntow ych położenia dosc przednie dobrych y urodzaiow na nich pszennych, zythnych y ynszey jarzyny, o ktore takowe gruńty dobre y urodzaie trudno znalesc we wszytkiey włosci wilkyskiey, takze dowiedziawszy o powinnosciach ynszych wsi przyległych włosci tey wilkyskiey y jaswonskiey, uczyniłem takowe postanowienie, co s tego sioła Guczkąpiow poddani z kozdey włoki powinni będą płacic y ynsze powinnosci pełnic. Na co jego m. pan Mackiewicz y jej m. pani Mackiewiczowa, takze y poddani tego sioła spolnie z sobą pozwolili.

Naprzod, jako domami siedzą na włokach, ymionmi poddani tego sioła:

Paweł Jurgmargis		włoka 1
Walenthy Bebraytis	włoki 1/2	włoka 1
Maciey Jonaytis	włoki 1/2	
Walis Mawklis	włoki 1/3	włoka 1
Bakszys Jurguzaytis	włoki 1/3	
Piotr Węckunas	włoki 1/3	
Jan Buywaytis	włoki 1/2	włoka 1
Maczulis Petraytis	włoki 1/2	
Tomasz Pocunas		włoka 1
Kasper Gudziunas		włoka 1
Walis Mikszaytis	włoki 1/2	włoka 1
Urban Kardełaytis	włoki 1/2	
Misius Tamilzantis	włoki 1/2	włoka 1
Stanisław Jakubaytis	włoki 1/2	
Marcin Wałaynaytis	włoki 1/2	włoka 1
Mikas Stoszaytis	włoki 1/4	
Marcin Mikszaytis	włoki 1/4	
Maciey Parankis		włoka 1
Banis Dyrzaytis	włoki 1/2	włoka 1
Macys Dyrzaytis	włoki 1/2	
Staniulis Łukoszaytis		włoka 1
Ambros Węckunas		włoka 1

Piotr Stoszunas	włoki 1/2	
Mikołay Kurszaytis	włoki 1/2	. . . . włoka 1
Staniulis Dedaytis		. . . . włoka 1
Staniulis Margialis	włoki 1/2	
Baczulis Puykaytis	włoki 1/2	. . . . włoka 1

Ci poddani sioła Guczkąpiow z kozdey włoki przedthym co płacili po kop trzy, azby wzgliedem dobrych gruntow ych slusznie cynsz miał byc podwyszszony, nizli na scisnienie przez zołnierza poglądając postanowiłem, ze tez trzy kopy jako przedthym placili na kozdy rok płacic mają.

Do tego z kozdey wloki po beczce owsa miary wilenskiey mają dawac. S kozdey włoki po dwoie kurow zwyklie dawac mają. S kozdey włoki po jaiec dziesięciu zwyklie dawac mają. S kozdey włoki lnu po cztyry dziesiątki zwyklie dawac mają.

Sianozęci zwyklie kosic mają. A jezeliby sie ym zwyklie cięszko zdało kosic, tedy niedziel cztery mają kosic takowym sposobem: poczynając na dzien kosic od wschodu az do zachodu słonca; a jezeli ktory z nich rowno z drugiemi od wschodu słonca nie stanął na sianozęci zarowno, ten dzien nie ma byc przyięthy za dzien, alie drugi dzien ma odrobic, a za to winy baran ma byc wziętthy, ktory baran samiz ci poddani, co siano kosic będą, mają ziesc.

Do tego s kozdey włoki drew po dziesiąciu wozow mają odwiesc z lasu pana dzierzzawcy albo lasu krola jego msci.

Co się tknie strony podwod, mają odprawowac thakowym sposobem, a to wzgliedem zwyczaynych podwod yako w ynszych wsiach y wlosciach w daleką drogę, ktora nad mil trzydziesci dalsza byc nie ma, dwie tylko podwody po parze koni po razu jednemu do roku dane byc mają; osobliwie zasie w drogę bliską koleyną podwodę po jednym koniu w roznych potrzebach y dla krzywd y spraw ych własnych y pana dzierzawcy czynic y odprawowac powinni będą, jako w tey wlosci wilkyskiey poddani z ynszych wsi czynią y odprawuyą. ||

A osobliwie włok pięc, co ci poddani tego sioła na sztuki podzieliwszy na cynszu po groszy piąciudziesiąth placili, wzgliedem dobrych gruntow podwyszylem po groszy dziesiąciu, teraz placic mają po kopie groszy litewskiey.

I na tom dał s tey rewisiei swey na pismie ustawę, jedne jego m. panu Mackiewiczowi y jey m. paniey Mackiewiczowey, a drugą takowąz słowo w słowo poddanym tego sioła Guczkąpiow pod pieczęcią swą y s podpisem ręki mey. Pisan w Guczkąpiach roku y dnia zwysz pomienionego.

Parašas: And. Wołłowicz m. p. *Vienas antspaudas.*

---

a *Palikta neįrašyta vieta.*

50. *1636 m. birželio mėn. 30 d. Revizoriaus A. Pristanovskio sprendimas dėl Gučkampio kaimo valstiečių skundo prieš savo laikytoją J. Mockevičių dėl priespaudų ir skriaudų.*

Orig. VCA Tiškevičių fondas, Vilkija 402/95.

Dėl Gučkampio valstiečių skundų prieš savo laikytoją J. Mockevičių dėl priespaudų ir skriaudų karalius pavedė A. Pristanovskiui, nuvykus vieton ir ištyrus skundus, išspręsti ginčus tarp valstiečių ir jų laikytojo. Revizoriui Pristanovskiui atvykus į Gučkampio kaimą, stojo valstiečiai skundėjai su savo įgaliotiniu ir jų laikytojas Mockevičius. Mockevičius pareiškė nežinąs, kuo esąs kaltinamas, prašė duoti valstiečių prikišamų jam skriaudų sąrašą ir 6 savaites laiko prisiminti. Revizorius įsakė duoti jam skriaudų sąrašą ir bylą atidėjo tik rytojui. Rytojaus dieną laikytojas atsikirto, kad visos skriaudos, dėl kurių skundžiamasi, esančios išspręstos A. Valavičiaus sprendimu 1609 metų, ir pavedė to sprendimo išrašą, bet kadangi iš to Valavičiaus rašto nematyti, kurie valstiečių skundai buvo iškelti ir kaip jie išspręsti, revizorius įsakė valstiečiams papunkčiui aiškinti savo skundą.

Visų pirma valstiečių įgaliotinis skundėsi, kad Mockevičius išreikalavęs iš Vaitiekaus Diedaičio 30 kapų grašių už tai, kad gyvenęs kartu su juo jo brolėnas Kasparas išėjo iš ūkio į amatininkus — laikytojas pareiškė, kad tas dalykas esąs išspręstas Valavičiaus sprendimu ir todėl nenorįs antrą kartą aiškintis. (2) Laikytojas, 5 metus versdamas St. Diedaitį būti suolininku, išreikalavo iš jo, kad atleistų nuo tų primetamų pareigų, kasmet po statinę kviečių — laikytojas pareiškė, kad kviečiai buvę duoti gera valia, ir sutiko, kad Diedaitis prisiektų, jei yra buvę kitaip, ir sakė, kad jis nedrįsiąs prisiekti. (3) Laikytojas pasiskolinęs iš V. Diedaičio 2 statines kviečių ir dalgį akseliui, jų negrąžinęs — laikytojas atsikirto, kad tai buvę dovanota. (4—6) Sunkiai kalindamas Petrą Stasiūną už tai, kad su kitais buvo kreipęsis į karalių dėl skriaudų, laikytojas išreikalavęs iš jo 15 kapų atsiperkamųjų, o vėliau, versdamas jį būti eiguliu, vienais metais privertęs duoti statinę kviečių, o kitais metais silkinę miežių, taip kad jis visai nusigyvenęs — laikytojas atsikirto, kad dėl 15 kapų Valavičiaus sprendimu jis esąs pateisintas, o grūdai esą duoti dovanų. (7—9) Iš Jono Lukošaičio ūkio, mirus jo patėviui, laikytojas pagrobęs porą jaučių ir, ieškodamas patėvio pinigų, o neradęs jų, pasiėmęs rastus 4 saikus jo medaus, taip pat pasiskolinęs iš jo 3 silkines rugių ir kamanas ir viso to neatidavęs. Paskui primetęs jam vienais metais suolininkystę, kitais eigulystę tam, kad turėtų atsipirkti, paėmė iš jo vieną kartą statinę kviečių, antrą — silkinę; laikytojas atsikirto minėtuoju sprendimu, o kita kas esą dovanota jam. Iš Augustino Lukošaičio, kankindamas jį sunkiu kalėjimu, kad ėjęs skųstis karaliui, laikytojas išreikalavęs 20 kapų grašių, taip kad tas išsipardavęs, kad galėtų sumokėti. (10) Visi valstiečiai skundėsi revizoriui, kad kaip pirmiau, išvažiavus Valavičiui, laikytojas kankinęs kalėjimu ir grobimais jų tėvus ir juos, taip ir dabar, atvažiavęs šiandien į teismą, baisiai grasąs valstiečiams, kai kuriuos ketinąs nubausti mirtimi. (11—15) Iš Augustino Lukošaičio sūnaus Lauryno laikytojas išreikalavęs 5 kapas pabaudos už tai, kad nepavijęs pabėgusio iš dvaro berniuko; iš jo tėvo išreikalavęs 16 kapų už tai, kad tėvo brolis išėjęs iš ūkio verstis amatu, o paskui primetęs tėvui eigulystę, išreikalavęs nuo jo atsiperkamųjų jautį ir lašišą; mirus jo tėvui ir motinai, nors ūkyje jis buvo pasilikęs įpėdinis, bet laikytojas paėmęs į dvarą karvę, ožką, 2 avis ir moterišką drabužį; iš jo laikytojas pasiskolinęs silkinę rugių, neatidavęs, primetęs jam suolininkystę, kad atsipirktų, paėmęs iš jo statinę kviečių — laikytojas atsikirto, kad, būdamas jaunas, Laurynas negalįs atsiminti, kas buvę tėvo mokėta prieš 30 metų ir todėl prisiekti dėl to negalįs, 16 kapų mokėjęs ne jo tėvas, bet dėdė iš savo uždarbio, jis tegalįs ir būti ieškovu, o kita kas ar esą dovanota, ar neatsimenąs. (16) St. Diržaičio tėvas su savo broliu buvo davę bites iš pusės ponui Mantautui, laikytojas jas atėmęs ir vienas dalinąsis su p. Mantautu, o jam kaip įpėdiniui neduodąs, be to, be jokio pagrindo atėmęs iš jo jautį ir ilgai kalinęs jį prirakinęs grandine, reikalaudamas mirusiojo tėvo palikimo ir atsipirkimo — laikytojas atsikirto, kad bitės buvusios vieno dėdės ir jas paėmęs todėl, kad daug turėjęs išlaidų ieškodamas galvos baudos, kai tas dėdė buvęs Ašmenoje nužudytas, o dėl jaučio

neatsimenąs. (17) Česną Stoškaitienę, mirus jos vyrui, laikytojas pasodinęs į kalėjimą ir laikęs tol, kol ji neatidavusi visus turėtus pinigus, 18 kapų grašių; iš tų namų išeidamas verstis amatu jos brolis turėjęs duoti atsiperkamųjų 12 kapų grašių; išėjus iš tų pat namų jos kaimynei Polionijai Stoškaitienei su visais daiktais ir gyvuliais, laikytojas pagrobęs daug jos gyvulių, grūdų ir kito turto ir visus trobesius pasiėmęs į dvarą — laikytojas sutiko, kad ji prisiektų, jog yra davusi jam tiek, kiek sakanti. Brolio duotų 12 kapų — brolis tegalėtų ieškoti, o tie daiktai, apie kurių paėmimą kalbanti, esą ne jos. (18) Primetęs kalviui Česnai Mykolaičiui suolininkystę, laikytojas paėmęs iš jo silkinę miežių, be to, liepęs jam dirbti savo būdai kirvius ir visa, kas bus reikalinga, pažadėjęs už tai atlyginti ir atleisti nuo pastočių, ir jis dirbęs, bet kai nevažiavęs pastotės į Vilnių, jį prirakinę grandine ir tik dėl visų kaimynų prašymo laikytojas jį paleidęs, paėmęs pusantros kapos atsiperkamųjų — į tai laikytojas atsikirto, kad miežiai buvę duoti dovanų, o už darbą atlyginęs: davęs trobą ir per 2 žiemas leidęs vežti malkas iš savo miško, be to, davęs naują galąstuvą. (19) Išgirdęs atvažiuojant karalių ir norėdamas įbauginti valstiečius, Joną Jurgmargaitį ir Kr. Puikaitį laikytojas kamavęs sunkiu kalėjimu; iš to Puikaičio, kuris buvo paėmęs pusvalakį žemės pamokėtinai, bet negalėdamas jos išdirbti nenaudojo, laikytojas paėmė už 2 metus 3 kapas — laikytojas nepripažino kalinęs, o dėl pinigų pareiškė, kad tai buvęs sumokėtas činšas. (20) Iš A. Jusaičio laikytojas be jokio pagrindo išreikalavęs 20 kapų pabaudos, taip kad tas visai nusigyvenęs ir dabar jo vaikai gyvena prisiglaudę pas gimines — laikytojas pareiškė, kad Jusaitis teisingai buvęs nubaustas pabauda, bet dabar neatsimenąs už ką. (21) Iš Kasparo Gudžiaus laikytojas išreikalavęs 30 kapų pabaudos už tai, kad buvo ėjęs skųstis karaliui — laikytojas, nesiaiškindamas, prašė atleisti jį nuo atsakomybės, nes ieškovas nestojo. (22) Lukošius Mikšaitis dėl laikytojo pabaudų ir grobimų buvo pabėgęs, bet paskui buvęs pagautas ir laikytojas įsakęs jį ir jo žmoną mušti ir žiauriai kankinęs — nestojus pačiam ieškovui, laikytojas prašė atleisti nuo atsakomybės. (23) Iš L. Sipinaičio laikytojas pagrobęs arklį ir dvi karves — nestojus ieškovui laikytojas prašė atleisti nuo atsakomybės. (25) Laikytojas žiauriai baudęs ir kankinęs St. Sipinaitį už kaimynų surastas nežinia kieno sidabrines taureles — laikytojas pareiškė, kad teisingai buvęs baustas už slepiamą vagystę. (26) Iš brolių Jurgmargaičių laikytojas esąs pasiskolinęs silkinę rugių ir statinę alaus — laikytojas pareiškė atidavęs už tai 8 silkines avižų. (27) Gavęs iš pono Čajevskio 10 kapų grašių už to pono užmuštą M. Jurgmargaičio arklį, laikytojas nieko tam valstiečiui nedavęs, — laikytojas pareiškė, kad nieko nesąs gavęs iš Čajevskio. (28) P. Jurgmargį ir V. Bebraitį išvažiavus Valavičiui, už tai, kad jie buvo ėję skųstis karaliui, laikytojas taip mušęs ir kankinęs, kad nuo to kamavimo jie ėmę džiūti, virtę žmonių šešėliais ir mirę — laikytojas atsikirto tuo, kad nebuvę jokios protestacijos, be to, jie gyvenę po to dar kelerius metus, nuo ko jie mirė nesą žinios. (29) Radošinskio kariniam būriui užjojus į Gučkampį ir išgyvenus jame 4 savaites valstiečių maitinamam, o po to paėmus nuo kiekvieno valako po 3 auksinus, laikytojas dėl visa paimta susitaręs su Radošinskiu ir iš valstiečių antrą kartą išreikalavęs po 3 auksinus ir dar pagrobęs iš jų 16 karvių už tai, kad esą jie Radošinskio būriui prirodę atvykti į kaimą, o atsiųsti karvių imti jo bernai sumušę 3 kaimo moteris — laikytojas pareiškė, kad jis buvo susitaikęs su Radošinskiu, o po 3 auksinus nuo valstiečių ir karves paėmęs iš valstiečių už tai, kad, susitarę su Radošinskiu, jie parsikvietę jo būrį į kaimą. (30) Iš Moklaitienės paėmęs 15 kapų atpirkti jos vyrui, kurį buvęs apkaltinęs lentų vogimu ir bičių drevių išplėšimu, neturėdamas jokių įrodymų tam kaltinimui, be to, laikytojas paėmęs iš pono Čajevskio 10 kapų už užmuštą jos vyro arklį ir neatidavęs tų pinigų — laikytojas atsikirto, kad Moklaitis už vagystę buvęs vertas mirties bausmės, ne tik pabaudos, o atlyginimo už jo arklį jis negavęs. (31) Iš K. Jokūbaitienės laikytojas atėmęs jos vyrui mirus jautį ir dar reikalavęs iš jos drobės, bet ji jos neturėjusi ir turėjusi duoti kapą grašių — dėl to laikytojas pareiškė neatsimenąs. (32) Lauryną Sipinaitį laikytojas 4 dienas ir naktis mušęs ir kankinęs, kol tas sutikęs būti eiguliu, o paskui, kai jis atnešęs laikytojui 5 stirnas, laikytojas taip jį sumušęs, kad vos likęs gyvas, už tai, kad jis daugiau, esą, turėjęs gauti — laikytojas pareiškė, kad be pagrindo skundžiasi, kad buvęs kiek nubaustas, nes visada daugiau nuslėpdavęs medžioklės laimikio, kaip atiduoda-

vęs. (33) Juozui Gudžiui, kuris esąs ateivis Gučkampyje, išėjus dėl epidemijos iš namų ir palikus visa namie, laikytojas paėmęs visus grūdus, gyvulius ir kitą turtą. Gudžius, žinodamas, kaip laikytojas elgiasi su kitais žmonėmis, nebegrįžęs į Gučkampį ir palikęs užsėtą lauką; prašė priteisti grąžinti, kas paimta — laikytojas prašė jį suimti kaip bėglį, nes išėjęs nepasisakęs. (34) Kai Butlerio kareivių kuopa buvo pagrobusi iš kaimo 5 galvijus ir laikytojas buvo nusiuntęs tartis su Butleriu dėl atlyginimo savo tarną Bujalskį, kurį valstiečiai ir maistu aprūpinę, tai iš gautų 70 auksinų valstiečiams nieko nesą duota — laikytojas pareiškė nieko negavęs iš Butlerio ir tas tarnas pareiškė galįs prisiekti, kad negavęs atlyginimo. (35) Laikytojas ne tik negynęs Gučkampio kaimo valstiečių, bet, gindamas nuosavą Piktakiemio kaimą nuo kariuomenės, užrodęs Gučkampį ir Rozeno būriui ir Abramavičiaus būriui ir tie apgrobę juos, bet dar maža to, prisikvietęs prietelių su dideliu tarnų ir vežėjų būriu laikytojas, atvažiavęs į Gučkampio kaimą, per kelias dienas ir naktis vertęs visus gerai vaišinti, ir kai išvažiavęs į savo Piktakiemio kaimą, gučkampiečiai dar turėję į tą kaimą duoti 8 avinus — laikytojas atsikirto, kad niekada neužrodęs jų kariuomenei ir kad jokio maisto iš jų nereikalavęs, bet jie patys geruoju vaišinę jį kaip savo poną.

(36) Baigus atskirų valstiečių skriaudų iškėlimą ir nagrinėjimą, valstiečių įgaliotinis skundėsi dėl nepaprastai sunkių valstiečių prievolių, ypač dėl pastočių, būtent: nuo Šv. Petro (birželio 29 dienos) turi šienauti ne tik dvaro pievas, bet ir Piktakiemio pievas, ir vežti šieną, kartais net iki šalnų; nuo valako po du žmones turi vežti mėšlą iki pusantros savaitės; rugius piauti, kiek jų esti dvaro ir Piktakiemio laukuose, po savaitę gyvendami dvare; po du žmones nuo valako piauti vasarojų, kol visą nupiaus; pernai turėjo suvežti iš girios 6 laštus pelenų iki pat Nemuno, o šįmet 7 laštus; kiekvienam valakui paskiria laikytojas parduoti jo nustatyta kaina po 4 statines druskos, o jei tepavyksta pigiau parduoti, patys turi primokėti; beveik nuolat turi važiuoti pastotės po 40—20 mylių, o arčiau, ar medžių, ar lentų parvežti, kada tik įsakoma; prieš dvejus metus laikytojas išvarė nuo kiekvieno kiemo važiuoti į Karaliaučių ir buvo žadėjęs duoti už tai 2 statines druskos, bet nedavė; kai varo važiuoti su produktais, būtent: su grūdais, sūriais, sviestu ir t. t. arba su kuriuo tarnu į Kauną — o tai daro paprastai, kai kelias blogiausias, kad galėtų brangiau parduoti — tai valstiečiai turi mokėti kelto mokesčius ne tik už save, bet ir už laikytojo tarną, ir jei neparduota kaip buvo įsakyta, tai jiems primeta tas prekes. Dėl visų tų darbų ir kelionių valstiečiai atitraukiami nuo savo ūkių, palieka juos be priežiūros, todėl turi daug nuostolių ir nuo pravažiuojančių — nes kaimas yra dideliame vieškelyje — ir nuo savų bei kaimynų gyvulių, o karo metu ir nuo kareivių. Be to, kaimas pasodintas pelkėtoje žemėje ir todėl turi nuolat taisyti tiltus vieškelyje per savo kaimą, kad keleiviai galėtų išvažiuoti, o miško neturi, dėl to jiems reikią palengvinti prievoles, o ne uždėti daug sunkesnes už visas kaimynines valdas, kaip kad dabar yra, ir todėl valstiečių įgaliotinis prašė bent sulyginti jų prievoles su kitų to pat Vilkijos valsčiaus kaimų prievolėmis. Laikytojas dėl to pareiškė, kad jis neverčiąs jų dirbti ir važiuoti pastočių daugiau kaip yra nustatyta nuostatuose, valstiečiai dirbą per metus ne daugiau kaip po 4 savaites, o jei jis paprašąs į talką, tai jie patys savo noru einą be jokio vertimo; dėl dviejų statinių druskos už Karaliaučiaus kelionę, tai jis sutinkąs jiems atiduoti. Valstiečių prievolėms įrodyti laikytojas pristatė A. Valavičiaus sudarytus 1609 metais nuostatus Gučkampio kaimo valstiečiams, kuriuose jų prievolės nustatytos tokios: šienauti 4 savaites, nuo valako suvežti 10 vežimų malkų iš miško, dvi tolimos pastotės po porą arklių, o artimosios iš eilės. Valstiečių įgaliotinis pareiškė, kad revizorius, matyti, visai nežiūrėjęs kaimo žemės, trečiasis laukas toks drėgnas, kad vietomis rugiai niekada neuždera, o vasarojus uždera gerai tik sausais metais, o kitur Vilkijos valsčiuje po 3 dienas tešienavę tik dvaro pievas, o dabar ir už tai tik moką po vieną kapą nuo valako, o pastočių tevažiuoją tik 4 per metus vienu arkliu; Valavičiaus išleisti nuostatai visai sunaikinę Gučkampio valstiečius, taip kad iš 16 valakų teliko gyvenamų 6.

Revizorius rado, kad Valavičiaus rašte nenurodyta, kurias skriaudas jis yra sprendęs, taip pat ir kurie valstiečiai buvo skundęsi, todėl tą raštą, kaip skriaudų klausimui nereikšmingą, paliko nuošaliai.

Sutinkamai su valstiečių pareikštu sutikimu revizorius leido valstiečiams prisiekti ir priesaika įrodyti savo skundus. Leistų valstiečiams priesaikų sprendime surašyti 24 punktai; laikytojo tarnui Bujalskiui leista prisiekti, kad jis nėra gavęs jokio atlyginimo iš Butlerio kuopos. Dėl to nutarimo laikytojas apeliavo ir revizorius jam leido apeliaciją, išskyrus sprendimą dėl St. Diedaičio ir Č. Stoškaitienės, nes su jų priesaika laikytojas buvo sutikęs. Neprileista prisiekti: 1) Lukoševičiui dėl 20 kapų, išreikalautų iš jo tėvo, nes jis buvęs tuo metu mažametis ir negalįs to atsiminti; 2) jam taip pat dėl 12 kapų, sumokėtų jo dėdės; 3) Č. Ambrasaitei Stoškaitienei dėl 12 kapų, duotų jos brolio; 4) dėl velionies K. Gudžio sumokėtų 30 kapų, kadangi nėra ieškovo šiuo metu; 5) dėl paimtų iš Č. Ambrasaitės į dvarą kubilų, grūdų, jaučių ir kito turto, taip pat visų trobesių, nes jai yra duotas butas kituose namuose; 6) dėl užmokesčio už darbą kalviui Česnai, nes už tai jam duota troba ir buvo leista vežtis iš miško malkų; 7) dėl išrinkimo antrą kartą po 3 auksinus nuo 16 valakų už Radošinskio padarytus nuostolius; 8) dėl Gučkampio užrodymo kariuomenei apsaugojant Piktakiemį. Taip pat neleista prisiekti dėl kalinimo ir mušimo kalvio Česnos, Jurgmargaičio, Puikaičio, Bebraičio ir kitų. Bet laikytojas įspėjamas, kad nekankintų valstiečių, jei nenori netekti karaliaus malonės, ir kad atvažiavęs į kaimą su savo prieteliais ir gyvendamas tenai prievarta nereikalautų ką duoti. Nuo atsakomybės už visa tai laikytojas atleistas ir dėl to valstiečiai, išskyrus kalvį Česną, apeliavo. Dėl p. Čajevskio užmuštų Jurgmargaičio ir Moklaičio arklių laikytojui įsakyta kelti Čajevskiui bylą. Dėl Juozo Gudžio turto išgrobimo, kadangi jis išėjęs nepasisakęs, šalims ir Vilkijos seniūnei palikta teisė kelti bylas.

A. Valavičiaus sudarytus prievolių nuostatus, kaip neatitinkančius aplinkinių valdų nuostatams ir nepaprastai sunkius valstiečiams, be to, laikytojo nuolat peržengiamus, reikalaujant darbų ir pastočių savo nuosavo dvaro reikalams, revizorius nutarė atmesti. Visokius Gučkampio valstiečių darbus ir pastotes Mockevičiaus nuosavo dvaro reikalams — panaikinti. Jis sudarė naujus nuostatus, kurie atskiru raštu pateikiami karaliui patvirtinti. Dėl naujai nustatytų prievolių laikytojas apeliavo.

Trečią dieną turėjo įvykti priesaikos valstiečių St. Diedaičio ir Č. Ambrasaitės, taip pat laikytojo tarno Bujalskio, bet laikytojas neprileido tų valstiečių priesaikos, todėl revizorius be priesaikos atiteisė jiems išreikalautas iš jų pinigų sumas.

Andrzey Przystanowsky, miecznik zmuydzky, rewyzor k*rola* jego mczy, czynię wiadomo tym moim sądowym listem, yż w roku teraznieyszym 1636 m*iesią*ca czerwca trzeciego dnia, będąc od jego k. m. pana, pana a pana mego m*iłoszczi*wego do wsi Gudzk[om]piew, od starostwa Wilkickiego, jego m. panu Jerzemu Moczkiewyczowi confe[ro]wany na przesłuchanie y rozsądzenie krzywd nizey pomienionych naznaczony y zesłany, gdym do wsi pomienioney na termin przypadaiący, to jest na dzien 30 m*iesią*ca czerwca w tymze roku 1636 ziachał, strony powodowey poddani sioła Gudzkompiow prez umocowanego swego p. Kazymierza Pellę podania jego m. p. Jerzemu[a] Mackiewiczowi, dzierzawcy swemu, listu k*rola* jego m. y położenia na maiętnosci jego msci Czakiskiey listu obwieszczego wypisem |[b] z xiąg [b]| grodzkych zmudzkych w dacie roku 1636 m*iesią*ca czerwca 19 dnia przez generała Pawła Dobkiewycza y terminu zatym słusznie przypadlego dowiodszy, pokładali regestrz, chcąc z niego krzywd sobie od p. dzierzawcy uczynionych dowodzyc. A z odporney strony sam jego m. p. Mackiewicz osobą swą stanąwszy obmawiał sie niewiadomoscią krzywd, na jakie by sie justificowac miał, przydaiąc y to, ze na tak predkim terminie z sobą sie recolligowac doskonale nie może, zaczym o reiestrz krzywd przez stronę powodową podany dla informatii a dla zniesienia sie z pamiecią swą niedziel szesciu odkładu potrzebował. Na co umocowany strony powodowey

powiedział, iz pan Mackiewicz nieznosnemi exactiami znisczywszy poddanych, ku wietszey szkodzie ich y uciążeniu a na zwłoke swiętey sprawiedliwoscy, ktorey by rad uszedł, niesłusznie odkładu a w tak małym poczcie poddanych kozdego zawsze na oku maiąć y dobrze znaiąc || a zatym y co sam od kogo wziął wiedząc, nienaleznie reiestrzu krzywd od poddanych potrzebuie, ale aby zaraz na skargi odpowiadał, prosił y domawiał sie. A tak ja Andrzey Przystanowski upatrzuiąc, aby kozdy ukrzywdzony jako nayprędzey w zalu swoym utulony był, do jutra, to jest na dzien pierwszy julii, tę sprawę ze wszytkym odłozyłem a jego m. p. Mackiewiczowi dla recollectii copią z reiestru krzywd dać nakazalem.

Nazaiutrz gdy za odkładem przypadła sprawa, jego m. p. Mackiewicz, nie dopusczaiąc strony powodowey do producowania krzywd z tey miary, iz, prawi, te wszytkie krzywdy dekretem godney pamieci niebosczyka jego m. p. Andreia Wollowycza, chorązego ziemskiego W° X^{a} L°, ktory naonczas takze do rozsądzenia krzywd y podania mnie w possesją teyze wsi Gudzkompiow był zesłany, są zniesione, — a na dowod tego pokładał widimus tego dekretu | [b] z xiąg [b] | grodzkych zmuydzkych pod datą roku 1609 *miesiąca* augusta 23 *dnia* wydanego, w ktorym ogulnie pisze, yż o cokolwiek skarzyli poddani y cokolwiek p. Mackiewicz od nich brał, słusznie za przyczyną ich y uporem trzeba było brać, y z tey miary p. Mackiewicz y małzonka jego msci od wszytkiego są uwolnieni, co szerzey w tym liscie opisano jest. Po przeczytaniu tego listu umocowany strony powodowey powiedział, ze sie tym listem pan Mackiewicz zadną miarą zasłaniac nie moze, abowiem nie jest to decret, ktory zadney skargi, kto y o co załował, nie mianuie y jako rozsądzona jest nie opisuie, tylko jest jakies swiadectwo, ze słusznie na poddanych wziął y brał, a jesli po tak wielu, jako teraz utyskuią, daleko zaiste od prawa, słusznosci y ustawy generalney skarbowey, ktora wyni na poddane jakie dzierzawcy y ich urzednicy brac maią rzetelnie opisała, ten mniemany decret ustąpił, ponieważ w tymze decrecie expresse pisze, ze wprzod jego mczy pana Mackiewycza uwolnił, a potym doklada, ze ich ugadzaiąc, aby nie skarzyli, pomiarkowanie uczynił; || jesli tedy słusznie wprzod uwolnił, ugadzac potym aby nie skarzyli nie trzeba było, a jesli potym ugadzano, idzie zatym, ze niesłusznie wprzod uwolniono; ale tenze list gruntownieyszym jest poddanych oppressii, ktorą od tamtego czasu az dotąd, jako sie pokaze, ponoszą, nizeli uwolnienia jego m. pana Mackiewicza swiadectwem, abowiem z contentow listu producowanych jawnie sie to, prawi, pokazuie, ze poddani prze wielką oppressią jego m. pana Mackiewycza jako przedtym do productu nieznosnych krzywd swych przysc nie mogły, tak y teraz o to, aby do przełozenia wietszych swych ciężarow, ktore poddani po ziachaniu jego m. pana Andrzeia Wołłowycza ponoszą, nie przyszli, pan Mackiewicz usiłuie, czego chcąc dowodzyc prosił, aby do producowania kozdego punktu specifice był przypusczony. A tak ja Andrzey Przystanowski, nie bacząc z listu jego m. p. Andrzeia Wołłowycza, chorązego ziemskiego W° X^{a} L°, zadney w krzywdach poddanych jakie y od kogo naonczas były liquidatii, poniewaz nadto o insze

exactie strona chce mowić y ich dowodzić, do kozdego punktu postępować y jego m. p. Mackiewyczowi odpowiadać nakazałem.

(1)c. Umocowany strony powodowey naprzod załował o to, ze jego m. p. Mackiewicz po ziachaniu jego m. p. chorązego W° X^a L° u poddanego Wojciecha Diedaycia, ktory jako w jednym domu z bratem swym rodzonym Stanisławem na imie mieszkaiąc synowca swego Kaspra Diedaycia na rzemiosło odchodzącego musiał okupowac, wziął kop lit. trzydziesci, co jako stronie swey na przysięgę brał, tak panu dzierzawcy na odwod puszczał. Jego m. p. Mackiewicz powtore mieniąc byc te wszytk[ie] skargi produkowanym pierwszym dekretem az do 28 punktu uspokoione, declarował sie zs tym, ze na nie usprawiedliwiac sie drugi raz nie chce, y nie wdawaiąc sie w dalszą rozprawę, do sądu jego k. m. appellował. Powodowey strony umocowany na to powiedział: „Jest to zniewaga listow y sprzeciwienstwo || woli jego k. mczy, ze p. Mackiewicz, przyiąwszy za obwieszczeniem termin y wdawszy się w controuersie, dopiero znowu upornie przeciw dekretowi swiezo ferowanemu z sądow sie wyłamuie y nie słysząc jeszcze zadney decissii przed czasem mimo wszelakie prawa apelluie", — o co protestowawszy sie domawiał sie, aby p. Mackiewicz rzetelnie odpowiadał. Zaczym ja Andrzey Przystanowsky directe jego m. panu Mackiewyczowi na zalobę strony odpowiadać nakazałem. Jego m. pan Mackiewicz tę sprawę sądzoną być od jego m. pana chorązego W° X^a L° twierdząc, powiadał nadto, ze ten Wojciech Diedajtis aktorem tey sprawy byc nie moze, chyba Kasper, synowiec jego, ktorego tu nie wydze, a zatym uwolnienia od załoby przez nienaleznego aktora wyniesioney potrzebował. Umocowany powodowy na to powiedział, ze s tego domu Wojciech Diedaytis, w ktorym był jako naonczas, kiedy synowca okupował, tak y teraz jest gospodarzem, płacic kop 30 a zatym do zubozenia przysc musial, o co na przysięgę stronie swey biorąc, po wykonaniu jey wskazu sie domagał.

(2). W punkcie wtorym umocowany powodowy skarzył o to, ze u Stanisława Diedaycia od lawnicztwa, ktore nań gwałtem przez lat pięc narzucał umyslnie, ze sie on okupowac musiał, wziął po becce pszenicy na kazdy rok, ktorą natenczas po kop dwie lit. płacono, o co do pamięci samego jego m. p. Mackiewycza y do wiadomosci wszytkych sąsiadow obecznie stoiących ozwawszy sie, o wskaż aby zaplacona byla prosił. Jego m. p. Mackiewicz z dobrey woli, a nie s przymuszenia sobie daną powiadaiąc, puscił mu sam na przysięgę, jako nie dobrowolnie dawał, twierdząc to o jego sumnieniu, ze nie będzie smiał przysięgac. A poddany gotowym sie byc do niey ozwał.

(3). W trzecim punkcie skarzyl o dwie bec[ce] zyta, ktore po kopie natenczas płacono, ze jego m. p. dzierzawca u Wojciecha Diedaycia czasu powietrza pożyczywszy, takze kosę do rzezania sieczky za złotych 3 kupioney nie oddał, co sumnieniem będąc gotow potwierdzyć, po wykonaniu dowodzie || o wskaz prosił. Jego m. p. Mackiewicz, darowano to siebie mieniąc, uwolnienia prosił.

(4). Przekładał skargę imieniem Krzysztopha Petraycia o to, ze ojca jego Piotra Stasiuna cięszkym więzieniem trapiąć a więtszym coraz po ziachaniu jego m. p. chorązego W° X^a L° karaniem groząć dla tego, ze sie

w nieznosnych krzywdach do *krola* jego m. z drugimi uciekł był, wziął kop 15 lit. okupu pan dzierzawca; (5) drugi raz, narzuciwszy lesnistwo, (aby) dla grabiezow y karania miał w tym przedszy przystep, wziął pszenicy *beczkę,* ktora natenczas po kop dwie lit. była; (6) a potym narzuciwszy lesnistwo wziął jeczmienia solankę 1, ktory po kopie lit. był; zaczym ze do ubostwa wielkiego przyszedł, aby za przysięgą (wskazano) było domawiał sie. Jego m. p. Mackiewicz kop 15 od strony mianowaną pomienionym sie dekretem jego m. pana chorązego bronił y zniesioną powiedział, a pszenicę y jeczmien darowany twierdząc, uwolnienia potrzebował.

(7). Umocowany strony powodowey dowodził żałoby Jana Łukoszaycia o parę wołow, ktore kosztowały po kop 12, zgrabionych po smierci oyczyma jego Mykolaia Linkonaycia z domu jego dziedzycznego, gdzie y teraz mieszka, a nadto przeczytawszy art. 43 ustawy generalney, pokazał to, by y nie był jako jest dziedzycem, ale na tym gruncie osiadł, jednak by to jemu przy gruncie nalezało. (8) Powtore temuz Łukoszayciowi, szukaiąc z domu jego jakoby nieboszczykowskych *pieniędzy*, a nie nalaszy ych, tylko jego *miod*, wziął *miodu miednic* 4, ktore kosztowały po kop cztyry, pozyczył potym u tegoz zyta solanek trzy, || ktore płacono po kopie jedney, chomąt kupiony za zło. 3, czego dotąd nie oddał. (9). Na tegoż gwałtem narzuciwszy dla okupu ławnicztwo, wziął od niego pszenicy, ktorą płacono po kop 2 lit., beczkę wilenską, drugi raż narzuciwszy lesnistwo nad swą dworną puszcą, wziął pszenici solankę 1, za kopę jednę kupioną, za ktoremi grabiezami y exactiami ze do ubostwa przyszedł a zadney folgi za to odniesc nie moze, biorąc na przysiegę, wskazu sie domagał. Jego m. p. Mackiewicz przy pierwszey obmowie dekretu pomienionego stoiąc a ynsze rzeczy podarkiem jako od drugich brane odpowiedziawszy uwolnienia prosił.

W krzywdzie Wawrzynca Łukoszaycia, ktorego oyca Augustina Lukoszaycia do cięszkiego więzienia, ze (z) supliką (w) wielkych krzywdach swoych z drugiemi sąsiady do *krola* jego m. chodzył, p. dzierzawca wziąwszy tak długo go trapił, aż musiał dac okupu kop 20 lit., spieniężywszy wszytko co miał y dom znysczywszy, a lubo natenczas młodym jescze był, jednak ociec, ktory siodmy rok jako umarł, to zawsze powiadał y wszyscy sąsiedzy obecznie stoiący natenczas wiedzą.

(10). A zatym wszysci poddanie jednostaynie skarzili na p. dzierzawce swego y protestowali, mowiąc, ze jako po ziachaniu naonczas jego m. pa*na* Andrzeia Wollowycza, chorązego W° X^a^ L°, oycow naszych y nas więzie*niem* y roznemi grabiezami y winami y roznym karaniem grozył, y teraż na sądy przyiachawszy dzysia pod bokiem rewizorskym straszliwe pogrozky czyni, chcąc niektorych gardłem karac.

(11) Od tegoż Łukoszaycia, gdy chłopiec ze dworu uciekł, ze go na roskazanie panskie dogonyc nie mogł, wyny niesłusznie kop 5 lit. wziął. (12) Nadto tenze skarzył o kop 16, ktorą ociec jego okupuiąc brata swego a st(r)yia jego, ktory przy nich mieszkaiąc na rzemiosło odszedł, musiał dom (w) Wilkii przedawszy y s tego dom*u*, gdzie teraz mieszka, ostatka dołozywszy zaplacic. 13. A potym narzuciwszy gwałtem nad puszcą dworną lesnyctwo dla okupu na oyca || pomienionego Łukoszaycia, wziął wołu, ktory

kosztował kop osm, łososia za złotych 5. (14). Na ostatek po zeysciu oyca y matki jego powietrzem, lubo dziedzyc ostatka ubostwa został, nic jednak pan dzierzawca nie dbaiąc wziął do dworu krowę, ktora kosztowała kop 3, kozę, kupioną za gr. 24 lit., owiec dwoie po gr. 30 lit., suknią białogłowską, ktora kosztowała kop szesc. (15). Pozyczywszy od niegoż solankę żyta w powietrze, dotąd nie oddał, ktorą płacono po kopie. Na tegoż narzuciwszy ławnictwo dla okupu, wziął, jako zawsze zwykł, pszenicy, ktorą po kop 2 płacono, beczkę wilenską. Za ktoremi depactiami ze w domu tym, zs ktorego to wszystko wzięto preciw ustawie generalney, do ostatniego znysczenia przyszedł, po przysiedze, na ktorą brał, wskazu aby wrocono było domawiał sie. Jego m. p. Mackiewicz o kop 20 mianowaną młodosć lat aktorowy zarzuciwszy, ponieważ jescze teraż nad lat 23 miec więcey nie moze, powiedział zatym, ze jako tego, co sie przed lat trzydziestą kilką działo, pamiętac, tak pogotowiu y przysiegac na tym nie moze, rownym sposobem o kop 16 jako nienalezny actor czynić nie moze, bo, prawi, stry jego z swego zarobku, a nie ocieć z domu to płacił; o insze skargi częścią niepamięcią, częścią darowyzną ogulem wymawiaiąc uwolnienia prosił.

(16). Skarzył tenze umocowany powodowej strony w krzywdzie Stanisława Dirzaycia, ze mu pszczoły, ktore ociec jego z bratem swym Baltromieiem spolnie jego m. p. Mykolaiowi Montowtowi napuł dał był, wszytkie odiąwszy sam jeden p. Mackiewicz od 15 lat miodem sie dzieli z pomienionym panem Montowtem, ktore jako po ojcu, tak po stryiu jemu jednemu własnie należą. Ale y tym sie nie contentuiąć, bez zadney przyczyny u tegoż Stanisława wołu, ktory kosztował kop. lit. osm, pograbył, a samego do łancucha wziąwszy potrzebuiąc spadkow ojca jego zmarłego y pieniężnego okupu długim y cięszkim więzieniem dręczył, co przysiegą podeprzec gotow będąć, prosił, aby zatym wrocono y nagrodzono było. Jego m. pan Mackiewicz odpowiedział, ze te pszczoły jednego stryia jego Baltromieia, a nie spolnie z ojcem jego, jako udaie, byly, ktorego głowy prawnie w Osmianie szukaiąc, || iz go tam zolnierzską sluzącego naonczas zabito, wielem stracic musiał, za ktory koszt te pszczoły po nim wziąłem, a wołu ze nie pamięta, uwolnienia sie domawiał.

(17). Przez tegoż umocowanego przekladana była skarga Szczęsny Ambrosayciowny Stoszkayciowey, ze po mężu jey zmarłym powietrzem wziąwszy ją do więzienia od dziecięcia małego y niedawno urodzonego naonczas, ktore głodem bez pokarmu matczynego ledwie nie umarło, tak ją długo więzył, aż sama z rąk dała kop siedm lit., a sąsiady zs kluczem do skrzynki posyłaiąc w tymze wiezieniu kop jedynascie zapłaciła y wszytko co miała oddała; zs tegoż domu brat jey na rzemiosło odchodząc kop 12 okupu dac musiał; nadto obwyniwszy tęż Szczęsnę, ze sąsiadka jey, ktora na drugiey polowicy domu mieszkała, mianowycie Polonia Staszkayciowa, z wiadomoscią jey ze wszystkym stadkiem y bydłem uciekła, zgrabił jey kubły 2, stoły 2, grochu solanek 6, owsa solanek 8, wołow parę, ktore kosztowali po kop 8, klaczę, ktora kosztowała kop 10, kocioł kosztował kop 6, takze wieprza do karmienia, chrominy zabrał wszytkie do dworu swego, — co stwierdzyc przysięgą gotowa będąc, prosiła, aby za nią wroco-

no było. Jego m. p. Mackiewicz odpowiadaiąc na skargę jey o kop 18 na przysięgę, jako tak wiele sama y przez sąsiady swe dala, pozwolił, a o kop 12 przeż brata jey daną do aktorstwa jey nie przypuszczał, azby sam stanął; a co sie tknie obwynienia o sąsiadkę za jey wiadomoscią zbiegłą do włoscy jaswonskiey, prawda, prawi, ze mi urzędnik tameczny pan Skirmont czynił sprawiedliwosc, ktorąm sie za wroceniem bydła y sprzętu y ja contentował, a te rzeczy, o ktore w ostatku skarży, ze jey nie należą, o wolnosc prosił.

(18). Tenze umocowany skarzył w krzywdzie Szczęsnego Mykolaycia kowala, ze nań narzuciwszy ławnictwo, jako zwykł kazdemu czynic, wziął jęczmieniu solankę, ktory po kopie płacono, nadto tegoz kowala upewniwszy zapłatą y uwolnieniem od wszelakich podwod, kazał do budy swey siekiry y co jedno potrzeba robyc, ktorą || robotę od Wszystkych Swiąt az do Wielkiey nocy swym naczyniem, chlebem y czeladzią odprawował, po tym upewnieniu ze za roskazaniem do Wilna w podwody nie jachał, wzięto go do łancucha, ktorym mało go nie udawiono y ledwie za prozbą wszystkych sąsiadow, ktorych stawił, pułtory kopi okupu przyiąwszy wypuscił, na czym chcąc przysiąć wskazu domawiał sie. Jego m. p. Mackiewicz jeczmień w pokłonie dobrowolnie dany, w contentatyą zaś roboty, ze mu yzbę wartą kop 4 dał, drwa przeż dwie zymie z puszczy swey pozwolił, a za kop pułtory toczydło s Krolewca nowe mu dał, zaczym o wolnosc prosił.

(19). Załował o więzienie Jana Jurgmargaicia ławnika y Krzysztopha Puykaycia, ze usłyszawszy przyiazd k*rola* jego m., a wiedząc jako sie z poddanemi niesłusznie obchodzy, a zatym rozumieiąc, ze poydą z skargą do k*rola* jego m., aby sie przeto przed czasem osrozył, cięszko ych więził, a coż teraż po sądach jako już roznym karaniem y pod bokiem rewizorskym grozi y poddani sie protestowali, nie będzie męczył. Do tego na tymze Puykayciu, ze przyiąwszy puł włoky gruntu na pokłon a nie mogąc wyrobic porzucił, wziął kop 3 za lat dwie, lubo go nie zazywał, a na dowod tego wszystkych sąsiadow stawiwszy y za ławnyczem wyznaniem oddania p*ieniędzy*, a o więzienie po przysiedze nagrody domawiał sie. Jego m. p. Mackiewicz do więzienia sie nie przyznawaiąc, a kop trzy w czynszu wziętą mieniąc, wolnosci od załoby prosił.

(20). Skarzył o wyny kop 20 lit., ktorą beż zadney przyczyni na Andrzeiu Jusayciu wziął y tym go wnywecz spustoszył, ze y teraz dzieci jego pozostali u powinnych swych w teyze wsi Gudzkompiach tulac sie muszą, a na dowod tego sąsiadow stawiwszy do pamieci samego p. Mackiewycza referował, a zatym przywrocenia dzieciom kop 20 domagał sie. Jego m. p. Mackiewicz słusznie za jakąs winę, ktorey teraz nie mogł przypomniec, wzięto mieniąc, uwolnienia potrzebował.

(21). Tenze umocowany skarzył o wyny o kop 30, ktorą poddany Kasper Gudziius, ze do k*rola* jego m. (z) skargą chodzył, okupuiąc sie z wiezienia z domu wszytko przedawszy zaplacic musiał, a na dowod poddanych wszytkiey wsi stawiwszy, oddania || kop 30 dla osady domu spustoszałego prosił. Jego m. p. Mackiewicz samego aktora nieprzybyciem zasłaniaiąc sie, o wolnosc prosił.

(22). Donosił krzywdę poddanego Lukasza Mykszajcia, ktory winnami y grabiezami zubozony ze był uszedł, a potym go ułapiono[d] y za to samego y zonę jego bić[e] kazał y okrutnie mordował, a na swiadectwo wszystkych sąsiadow stawywszy, nagrody a napotym aby takiego morderstwa nie bywało domawiał sie. Jego m. pan Mackiewicz, nie wydząc samego pomienionego aktora, uwolnienia domagał sie.

(23). Dowodzę krzywdy Wawrzynca Sypinaycia, ze mu p. Mackiewicz niewynnie zgrabił konia kupionego za kop osm, krowy dwie po kop 3 kupione, na przysięgę brał a zatym aby zapłacono było domawiał sie. (24) Jego m. p. Mackiewicz, nie mogąc sie do konca z pamięcią zgodzyć co wziął y to za jego występek, ze będąc lesnyczym zwierz był, z pusczy drzewo przedawał, dla czego y sam uszedł był; jednak potym, gdy sie wrocił, powiadał, ze mu w nagrodę tego dał pułwłoczek z budowaniem, z bydłem, z stadkiem y zasiewkiem, zaczym o wolnosc prosił.

(25). Tenze umocowany załował w krzywdzie drugiego Stephana, Sypinaycia, ze go niewynnie pan Mackiewicz haniebnie skarał y zmordował dla sąsiada jego, ktory nalaszy cudze czarki dwie srebrne do zachowania dał był drugiemu sąsiadowi, od ktorego do siebie wziął a po dzisdzien nikt sie do nych nie ozwał y nie skarzył, a za to karanie za przysięgą strony nagrody domawiał się. Jego m. p. Mackiewicz słusznie za taione miedzy z sobą zlodzieystwo skaranego o wolnosc prosił.

(26). Skarzył o solankę zyta y piwa beczkę, ze ją pan Mackiewicz u Jana Jurgmargaicia czasu powietrza pozyczywszy nie oddał, a u brata jego Macieia takze pozyczywszy nie oddał beczky piwa, ktora kosztowała złotych 3; (27) do tego Macieiowy Jurgmargaiciowi do Kieydan jadącemu zabił p. Carol Czaiewsky konia, za ktorego s prawa zapłacił jego msci p. Mackiewyczowi kop 10 lit. a poddanemu nic nie dał, — o co do przysięgi biorąc stronie, oddania rzeczy pomienionych domawiał sie. Jego m. p. Mackiewicz za zyto y piwa beczkę ze[f] owsa solanek osm Janowy oddał, a za konia zabytego ze nic od p. Czaiewskiego nie wziął powiedział, y już od tego || czasu o krzywdach ich wiedzieć nie chcę, declarowawszy sie, uwolnienia od załoby potrzebował. A poddani zatym wszyscy protestowali sie na jego m. p. Mackiewycza, ze już o nich wiedziec nie chce wiecey, y prosili, aby to w dekret wpisano było.

(28). Donosił skargę Jana y Macieia Jurgmargaiciow, ze ojca ich Pawla Jurgmargia y Walentego Bebraycia o to, yż do krola jego mczy z suppliką chodzili, karaniem okrutnym po ziachaniu jego m. pana chorążego, to jest kijmi, postronkami zbywszy, cięszkym y długim więzieniem w lancuchu y w pętach dręczył, bo nie mieli sie czym okupic, od ktorego karania potym zeschli, nic robic przeż kilka lat nie mogli, ale cień człowieczy tylko na sobie nosząc, pomarli, — o co na przysięgę synom biorąc wskazu głowsczyzny domawiał sie. Jego m. p. Mackiewicz na to odpowiedział, ze mie niesłusznie tu calumnia od nich potyka, ktorą mie na hoydę podaią, zadney protestacii o to nie ukazuiąc; ponieważ do tego, jako sami wyznawaią, kilka lat potym zyli, kto tedy moze defekty y przyczynę smierci wiedzieć; zatym od tak niesłuszney załoby uwolnienia domagał sie.

(29). Przekładał skargę tenze umocowany imieniem wszystkych poddanych ogulnie, ze za naiazdem p. Jerzego Radoszynskiego w koni szesciudziesiąt na wies, ktory niedziel cztyry mieszkaiąc u nych y wszelakie dostatky do jedzenia y picia wymagaiąc, na ostatek pobor po złotych 3 zs kozdey włoki, ktorych naonczas było 16 osiadłych, wybrał, a potym sie jego m. p. dzierzawca, o wszystko poiednawszy z nim, znowu u nych pobor drugi po złotych 3 wybrał, a obwyniwszy nadto, jakoby poddani p. Radoszynskiego nawodzyc y zbuntowac mieli, krow szesnascie, ktore kosztowały po kop trzy, zgrabił y niewiasty przy tym grabiezu przez czeladź posłaną zbił, — zaczym poddanym trzem, ktorych sobie p. dzierzawca obierze, na przysięgę, ze p. Radoszynskiego nie nawodzili y krowy po kop trzy kosztowały, biorąc, po wykonaniu jey aby wszytko zapłacono było domawiał sie. Jego m. p. Mackiewicz, przyznawszy to, ze lubo sie z panem Radoszynskym || za włozeniem przyiacioł pogodził, jednak ze poddani onego nawodzili, porozumiawzy sie przedtym z nim y zbuntowawszy, słusznie zatym jako krow 16, tak pobor po złotych 3 wzięty powiadaiąć, uwolnienia potrzebował.

(30). Tenze umocowany dowodził krzywdy Malgorzaty Moklayciowey, ze męza jey Wala Mokłaycia obwiniwszy o jakies złodzieystwo tarcic y barci, bez zadnego dowodu do cieszkiego więzienia wziął, s ktorego okupuiąc musiała dac kop 15 lit.; temuz p. Czaiewsky konia zabił, za ktorego zapłacił panu dzierzawcy kop 10, — o co na przysięgę biorąc, ze o złodzieystwie męza nie wie, samego pana Mackiewycza biorąc, wskazu sie domawiał. Jego m. p. Mackiewicz odpowiedział na to, ze nie tylko tego karania, ale gardła był godzien, bo barci trzy albo cztyry y (s) pszczołami wydarł, tarcice s pusczy pokradł y kunice bil lesnyczym będąc, a za konia nic nie wziął y nie dochodził, a zatym uwolnienia prosił.

(31). Tenze załował o grabież wołu kupionego za kop osm, ktorego po mężu zmarłym Katarzyni Jakubayciowey u niey wziął, taż zapłacic musiała za płotno, ktorego nie miała, a p. Mackiewicz miasto pokłonu wymagał kopę jednę, o co do przysięgi biorąc, aby zapłacono było, prosił. Jego m. p. Mackiewicz, nie mogąc sie z pamięcią zgodzyc y nie znaiąc sie do tego, wolnosci prosił.

(32). Przekładał skargę Wawrzyńca Sipinaycia, mieniąc nieznosne karanie nad nim y więzienie przez 4 dni pana dzierzawcy, ze narzucaiąc nań lesnystwo powtore gwałtem, ktorego iż brac względem pierwszego karania nie chciał, naprzod go cięszko więzył cztyry dni y cztyry nocy, potym kazał go przed sobą poty bic y mordowac po dwakroc, az lesnystwo przyiął; ktory będąc lesnyczym gdy mu sarń pięć przyniosł, przy oddaniu w lancuch niewynnie włozył y trzymał przez dzień y noc z więzienia nie wypuszczaiąc, a jakoby więcey miał dostac powiadaiąc, tak zbił y zmordował, ze ledwie zywego zostawił, — o co do przysięgi biorąc, nawiąski sie domawiał. Jego m. p. Mackiewicz odpowiedział, ze wiecey zwierza zawsze utaył, anyzeli oddawał, za co ze trochę skarany, || niesłusznie tak barzo utyszkuie, o wolnosc od zaloby prosił.

(33). Tenze skarzył barzo w krzywdzie wielkiey Jozepha Gudzia, ze mu, gdy przed powietrzem uchodził wszytko doma zostawiwszy, wziął zyta solanek osm, owsa solanek 8, grochu solanek 6, bobu solanek 2, szocewice solanek 2, pszenici beczkę 1 wilenską, jeczmienia solankę 1, swynie k[ar]mną z pięciorgiem prosiąt, rusznicę ptaszą, miodu miednicę 1, posciel, pierzyny, welny run pięc, zarna jedne, — co wszytko do dworu zabrał, a potym widząc co drugim poddanym czyni, ze nie tylko bydło, sprzęt domowy, pieniezne nieznosne okupy, samych do więzienia zabieraiąc, wymaga y na ciele srogo karze coraż więcey potrzebuiąc, zatym y ten Jozeph, nie spodziewaiąc sie naonczas, aby co miał wrocic y owszem zdrowie swe barziey jako człowiek przychodzien do tey wsi ochraniaiąc, to wszystko, co z sobą w ten dom wniosł y grunt swym własnym zbozem zasiany zostawywszy, do teyze włosci wilkyskiey na mieszkanie poszedł, — o ktory grabież na przysięgę biorąc, wskazu aby wrocony był domawiał sie. A jego m. p. Mackiewicz powiedział, ze ten człowiek dom opusczywszy y spustoszywszy, yż nieodpowiednie poszedł, aby był osadzony jako zbieg, poki sie znowu do tego domu y wsi sprowadzy, prosił.

(34). Załował w krzywdzie wszytkych poddanych, yż p. dzierzawca za grabiezem pięciorga bydła przeż chorągiew jego m. pana Butlerza uczynionym y posławszy czeladnyka swego Stanisława Buiałskiego z skargą do obozu, pod ktorego jako konia, tak samemu na strawę poddani dawali, zyskał, jako sam powiedział, złotych mianowycie siedmdziesiąt, a poddanym nic s tego nie dano, — co aby wrocono było prosił. Jego m. pan Mackiewicz powiadaiąc, ze nic za to nie wziął od pomienioney chorągwi, y czeladnika tego stawił, ktory sam do przysięgi na tym, jako nie wziął, dobrowolnie sie brał, a zatym uwolnienia prosił. ||

(35). Donosił tenze umocowany, yz p. dzierzawca miasto obrony naprzod kazał na nas nawiesc chorągiew jego m. p. Rozna, ktora (w) Wilkii stała y chciała dla sioła Piktokiemia samego pana zgrabic, gdy tedy Matiasz woznyca nawiodł, zgrabiono nas. My grabież okupuiąc, choć stacyą od siebie przed tym byli jużesmy wydali, musielismy przypłacic kop cztery. Znowu gdy szła chorągiew jego m. pana Abrahamowycza, mysmy statją od siebie oddali, a gdy dla Piktokiemia chcieli pana grabic, czeladnik jego m. Gursky tęż chorągiew przywiodł do nas, ktorey gdysmy sie już z oddanej sprawowali, — „Co nam do tego, proscie pana swego“, — y wzięli powtore krow 5, ktore zginely. A nie dosyć na tym, ze nas od zołnierza nie broni y nigdy nie zastępuie, owszem sam nawodzy, ale jescze gorzey zolnierza, zaciągnąwszy w jesieni przyiacioł swoych przeż kilka dni y nocy z niemałym orszakiem czeladzy, woznyc, koni u nas mieszka, mięsa jałowyczego czwierciami kaze kupowac, kurow, gęsi, baranow y inszych rzeczy na potrzebę wyciąga, piwa podsycane przed czasom sobie gwoli kaze robić, a malo na tym maiąc, zesmy karmili, gdy potym do swego sioła odiachał, musielismy do tey wsi baranow osm dać. W czym nieznosną krzywdę y szkodę poddanych mieniąc, domawiał sie, aby p. dzierzawca tych depactacii, nawodzenia chorągwi dla ochrony wsi Piktokiemia, ktorą do swey pasny przyłączył, poprzestał y onich od zolnierza zastępował, a tę

szkody y naklady nagrodził. Jego m. p. Mackiewicz na to taką czynił justificatją, ze nigdy zolnierza na nych nie nawodził y grabić nie kazał sam, owszem od nych po kilkakroc zgrabiony był y czeladz pobyta, a tę utczciwosć, ze mi jako panu wyrządzaią, dobrowolnie to czynią, jako y czasu powietrza, gdym nie mogł we dworze mieszkac, musiałem tam ziachać, y to, co mi sami || ochotnie z dobrey woli swey dali, jesc y pic, zadney rzeczy tak na nych gwałtem nie wymagaiąc, zaczym o wolnosc od załoby prosił.

(36). Tenze umocowany strony powodowey załował na ostatek o robotę y podwody, pwiadaiąc, ze p. Mackiewicz nie tylko pomienionemy depactiamy przez grabieze nieznosne, winy niezwyczayne, karanie u słupu tę wies y poddanych w niey mieszkaiących, jakom już pokazał, znyszczył y spustoszył, ale barziey podwodami ustawicznemi y robotami we wszytkych włosciach okolicznych y nigdziey niesłychanemi, abowiem:

(1) Naprzod począwszy od S° Piotra siano kosyc y zwozyc muszą nie tylko z łąk dwornych, ale y ze wszystkych łąk y sianozęci siola Piktokiemia, do pasny dworney obroconego, robiąc czasem az do zamrozkow.

(2) Po dwa z włoky gnoj wozyć kiedy wypędzą muszą, bez folgi zadney po pultory niedziele zmieszkac, aż do szczętu wywiozą.

(3) Zyto zące, poki go na dwornym polu y siola Piktokiemia stanie, muszą po tydniu we dworze mieszkaiąc.

(4) Jerzyn wszelakich pozące y zwiesć, poki jey stanie, muszą, robiąc po dwa z włoky.

(5) Tak rok popiołu s pusczy zwiesc musieli lasztow szesc aż do brzegu. (6) Roku teraźnieyszego 1636 zwiezli do brzegu lasztow siedm.

(7) Narzucaiąc na włokę soli po beczek cztyry przedawac po miasteczkach nieslusznym targiem, jako sam postanowi, kaze, a gdy nie tak drogo przedadzą, swoim dokładac muszą.

(8) Podwody niemal ustawycznie przeż mil 40, czasem przeż 30 albo 20, a do Kowna, do Rosień, do miasteczek okolicznych pobliszych y gdziekolwiek trzeba jachac muszą, do lasu po drzewo na budowanie, tarcice, płoty y po namnieyszą rzecz, nas ubogich ludzy tylko trapiąć, a swych poddanych ochraniaiąc || niemał codzień, kiedy kaze y chce, tak w nocy, jako y we dnie pod karaniem wygania, czego indziey po włosciach nie masz y u nich z przodkow ych y antecessorow p. dzierzawcy teraznieyszego nie bywało.

(9) Do Krolewca dwie lecie temu z kazdego domu nie patrząc włok wypędził, a za to obiecał był soli beczek 2, nic nie dał.

(10) Kiedy ych w potrzebach swych lub s czeladnikiem do Kowna, mianowycie ze zbozem, s syrami, z masłem, z rzepą, kapustą y roznemi jarzynami a pospolicie w naygorszą drogę albo w powodzy dla droszego spieniężenia posyła, tedy nie tylko od siebie, ale y za czeladnika przewoż placic drogo muszą, ktory przewoż więcey ych czasem nyż jarzyna, ktorą wozą, kosztuie, a gdy wedlug roskazania nie sprzedadzą, na nych narzuca, co wszystko przysiegą potwierdzyc gotowi są.

Takiemi, prawi, tedy robot nieznosnych y podwod ustawicznych angariami poddani od domow swych, robot wlasnych y dozoru gospodarstwa przez dzierzawcę oderwani, ze po te czasy ubostwa swego doyrzec a jako na goscincu wielkym, ktory s Krolewca, z Jurborku, Skierstomunia, Wielony, Szrednyka y Wilkii do Jaswoń, Kiejdań y dalej do Upity, tak tez z Upity, Kieydań, Jaswoń y miejsc przyległich nazad ydzie, mieszkaiący, zboza swego w czas sprątnąc dla przyczyni robot y podwod pomienionej nie mogli, a zatym częścią od gosci przeiezdzaiącich podroznych, częścią od swego bydła y sąsiedzkiego, ponieważ zadnych wygonow osobliwych nie maią, szkody ustawiczne, a czasu woyni od zolnierza bez panskiey ochrony ponoszą y w niebytnosci swoiey dla robot y podwod ustawycznych w domach szkod || swych, koni, bydla zabranego dochodzyc mieli, czasem y nie wiedząc, a beż pomocy panskiey nie mogąc, do ostatniego znysczenia przyszli. Podawał do tego y to na uwagę, ze ta wies Gudzkompie przy takowym gosczyncu a na samym bagnie zasiadszy, w naprawowaniu samych mostow przeż wies dosyc by roboty y kosztu co rok miała, poniewaz swego lasu na płoti y opał, nie tylko na budowanie wietsze nie ma, ktorych mostow ze teraż dla spustoszenia naprawowac nie podoła, podrozny ludzie y kupci yle w jesieni, na wiosnę y w lato mokre topic sie niemał muszą. A tę tak nieznosną robotę ze do dworu samego p. dzierzawcy, a nie k*rola* jego m. odprawowac dotąd przeciw ustawam tey włosci y inszych przyleglych musieli, zs tych wszystkych pomienionych przyczyn aby ta wies, jesli nie nad inne lzeyszą ustawę ochroniona, przynamniey aby po zniesionych wszytkych robotach y podwodach z innemi teyze włosci wilkyskiey, od ktorey jest oderwana, z siolami y w poddatkach porownana była, prosił y domawiał sie.

Jego m. p. Mackiewicz, zem jako podwod, tak robot nad powinnosc w ustawie im opisaney nie wymagał, abowiem nie więcey na kozdy rok, tylko po niedziel cztyry według zwyczayney powinnosci robili, a nadto, kiedym ych na tłoki prosil, sami s chęci swey dobrowolnie przychodzili bez zadnego przymuszenia, jako mie teraż niesłusznie udaią y osławuią; co sie tknie odwozu jarzyn do Kowna, y to na prozbę mą, a nie z gwałtu jakiego czynili; jakoz y za podwody krolewieckie według obietnice mey w contentacii parę beczek soli dać gotowem jest, aby o to więcey, lubom raz ych tylko do Krolewca uzył, nie utyskowali. Wielkie zatym sobie ublizenia z udania opacznego poddanych mianiąc, jakoby o roboty pomienione, tak y podwody, || ktorych nad ustawę nie potrzebuie, na podporę justificatii swey pokładał ustawę jego m. p. Andrzeia Wollowycza, chorązego W° X^a L°, pomienioney wsi poddanym stanowioną pod datą roku 1609 m*iesiąca* augusta 23 d*nia,* w ktorey pisze, ze zwierchnosc władzy skarbowey wielmoznego jego m. pana Jarosza Wollowycza, podskarbiego y pysarza W° X^a L°, list do siebie pisany maiąc, aby naprzod na prozbę jego m. p. Jerzego Mackiewycza y na skargę poddanych sioła Gudzkompiow ziachawszy, po wysłuchaniu skarg ustawę wedlug waznosci sioła tego gruntow y przykładem ynszych włosci y sioł przyleglych tey wlosci wilkiskiey, jego m. pan(u) Mackiewiczowi z poddanemi tey wsi postawił; ziachawszy tedy

grunty ich przednie dobre wydząc y dowiedziawszy sie o powinnosciach inszych wsi przyleglych włosci tey wilkiskiey y jaswonskiey, uczynił postanowienie, mianowycie o robocie temy słowy: „Sianozęci zwykle kosic maią, a jesliby im zwikle kosic cieszko zdało, tedy niedziel cztyry maią kosic takowym sposobem: poczynaiąc na dzień od wschodu az do zachodu słonca; a jezeli ktory z nych rowno z drugiemi od wschodu słonca nie stanął na sianozęci zarowno, ten dzień nie ma być wzięty za dzień, ale drugi ma odrobic; a na to wyny baran ma byc wzięty, ktory baran samiz ci poddani, co siano kosic będą, maią ziesć. Do tego s kozdey włoky drew po 10 wozow maią odwiesc z łasu *krola* jego m. Co sie tknie strony podwod, maią odprawować takowym sposobem: albo względem zwyczaynych podwod jako w ynszych wsiach y włosciach w daleką drogę, ktora nad mil 30 dalsza byc nie ma, dwie podwody do roku po parze koni do roku byc maią, osobliwie zasie w drogę bliską koleyną podwodę po jednemu koniu w roznych potrzebach y dla krzywd y spraw ich własnych y p. dzierzawci czynic y odprawować powinni będą, jako w tej włosci wilkyskiey poddany i ynszych wsi czynią y odprawuią". A po tym jego m. p. Mackiewicz wywodzie || prosił, aby strony robot y podwod przy tey ustawie zostawiony był.

Umocowany strony powodowey po przeczytaniu tey ustawy powiedział: „Znac ze albo nie sam jego m. p. chorązy naonczas, a jesli sam, tedy nie do konca y nie wszystkym gruntom sie tey wsi przypatrował y od omilnych albo snać subordynowanych powiadaczow o powinnosci sioł włosci wilkiskiey y jaswonskiey wziąwszy taką albo dla tego, ze wiecznosć tey maiętnosci jego m. p*anu* chorązemu nalezała, tak cięszką niedziel cztyrech na robotę, przydaiąc condytią od wschodu do zachodu słonca z wyna barana y drugiego dnia odrobieniem nadto, jescze tak też podwodi w drogi bliskie bez ocirklowania zadnego y lidzby postanowił, abowiem trzecie tego sioła pole tak w podlym jest y wodą podsiadlym gruncie, ze zyto nigdy miejscami nie rodzy, a jarzyna tylko w suche lata dobra bywa; robotę zaś ta włosc wilkiska przeż trzy dni łąky k*rola* j. m. do dworu należącego sprzątnąc tylko odprawowała, a teraż y tego nie robiąc p*ienię*dzmy za to po kopie z w*loky*, jako sami dobrowolnie postanowili, płacą; podwod tez tylko cztyry na kozdy rok jednym koniem y to pod pieniądze cinszow na odwoz ich daią". A na dowod tego stawywszy woyta pernarowskiego teyze włosci wilkyskiey na imie Woyciecha Melekzięcia y z roznych sioł teyze włosci poddanych kilkanascie, ktory zadney inszey roboty y podwod nad cztyry pomienione nie powiadali, powiedział, ze ta ustawa, z ratii wyszey pomienionych stanowiona, jest znysczenia poddanych przyczyną, ze pod pretextem czworoniedzielney roboty ustawicznemi zawsze pan dzierzawca robotami y podwodami, ktorych y ta ustawa sama lidzby nie mianuie, od wlok szesnastu osiadłych do szesciu włok, y to kalekami naienczas zagaionych, przywiodł. W czym aby sie szkoda skarbowi jego k. m. dalsza y uyma potomnym successorom nie działa, o zniesienie pomienionej ustawy, jako wszystkym ustawom tey włosci y inszych przyległych (rozna), y robot s podwodami opysanych domawiał.

A jego m. p. Mackiewicz, aby przy teyze ustawie byl zachowany, potrzebował y prosił. ||

A tak ja Andrzey Przystanowsky, miecznyk zmuydzki, rewizor *krola* j. m. w sprawie poddanych sioła Gudzkompiow z jego mscią panem Jerzym Mackiewyczem, dzierzawcą ich, yakoby o krzywdy, ktore w roznych grabiezach y pieniężnych exactatii wybieraniu, soli y legumin roznych gwałtem narzucaniu a podług ceny przez sie stanowionej płaceniu, do robot nad ustawę pędzeniu y ustawycznym w podwody wysyłaniu od jego m. p. Mackiewycza, jego, dzierzawcy swego, ponoszą, wysłuchawszy dostatecznie dowodow y odwodow obu stron a bacząc to, iz jego m. p. Mackiewicz wszystkę obronę swą na dekrecie y ustawie jego m. pana Andrzeia Wollowycza, chorązego ziemskiego W° X^ai L°, zasadzywszy, mieny być skargi przeciw sobie od poddanych natenczas intentowane pomienionym dekretem zniesione, w ktorym ze zadnego obiasnienia krzywd, jakie naonczas byli, y o co za satisfactiją sądową wzieły, tak też opisania imion poddanych, ktorzy je producowali, nie nayduię. Ponieważ nadto strona zalobliwa inszych krzywd swoych już po dekrecie pomienionym sobie uczynionych dowodzy, zs tych miar y inszych okolicznosci jego pomieniony dekret, jako do skarg teraznieyszych nie należący, na stronę y gołych słow jego m. p. Jerzego Mackiewycza, ponieważ zadnego dowodu nie stawił y do niego sie nie brał, replikę uchiliwszy, podług dobrowolnego brania na przysięgę poddanych:

(1) Naprzod Wojciechowi Diedayciowi na tym, jako po dekrecie jego m. p. Andrzeia Wollowycza, chorązego ziemskiego Wielkiego Xięstwa Litewskiego, (2) okupuiąc synowca swego Kaspra Diedaycia kop trzydziesci lit. placic musiał, (3) i na tym, jako panu dzierzawcy swemu beczek dwie zyta, ktore naonczas po kopie płacono, y kose do rzezania sieczky, za złotych trzy kupioną, pozyczył;

(4) Krzysztophowy Petrayciowi na ty[m, jako ociec jego okupuiąc sie] od więzienia, ze (z) skargą do *krola* jego [m. w krzywdach swych chodził, kop piętnascie lit.] okupuiąc sie zapłacił, (5) y na tym, jako z narzuconego gwałtem ławnycztwa beczkę pszenicy, ktorą natenczas po kop 2 lit. placono, (6) a drugi raż z narzuconego lesnicztwa jęczmienia solankę, ktora po kopie była, okupu dac musiał;

(7) Janowi Łukoszayciowi na tym, jako po dekrecie pomienionym parę wołow, ktore po dwunastu kop kosztowały, (8) i miednic cztyry miodu, ktore kosztowały po kop cztyry, z domu jego dziedzycznego pograbił, (9) y na tym, jako zyta solanek trzy, ktore po kopie płacono, chomąnt kupiony za złotych 3 pozyczywszy nie oddał, (10) do tego y na tym, jako od narzuconego ławnycztwa pszenicy solankę, ktora po pułto[ry] kopi, a od lesnycztwa narzuconego pszenicy beczkę wilenską, ktora po dwie kopie była, okupu dac musiał;

(11) Wawrzyncowy Łukaszayciowi na tym, jako narzuciwszy na oyca jego lesnystwo wołu, ktory kosztował kop osm, łososia, kupionego za kop 2, (12) a od niego samego narzuceniem takze ławnictwa pszenicy beczkę, ktorą po kop 2 płacono, (13) i winy osobliwie, ze panskiego chłop-

ca zbiegłego dogonić nie mogł, kop pięc lit. na nym wymogł, (14) i na tym, jako po zmarłych powietrzem jego rodzycach krowę, ktora kosztowała kop trzy, kozę kupioną za gr. 24, owiec dwoie po gr. 30 lit., suknią białogłowską, ktora kosztowała kop 6, z domu jego pograbił.

(15) Stanisławowi Dirzayciowi na tym, jako ociec jego spolnie pszczoli z bratem swym a strzyiem jego dał napuł jego m. p. Mykolaiowi Montowtowi, (16) y na tym, jako wołu, ktory || kop osm [lit. kosztował, bez zadney przlyczyny pograbił.

[(17) Szczęsnemu Mikołayciowi na tym, jako] od narzuconego ławnicztwa jeczmienia solankę, [ktorą] po kopie płacono, dac musiał.

(18) Trzem mężom ze wsi, ktorych jego m. pan Mackiewicz obierze, na tym, jako jego m. p. Radoszynskiego na swą wies aby ją zaiachał (nie) nawodzili y (19) pan dzierzawca niewynnych zatym krow 16 po kop 3 kosztowały pograbił.

(20) Malgorzacie Moklayciowey na tym, jako o złodzieystwie męża swego tarcic, łupieniu barci y łowieniu kunic w pusczy pańskiey (nie wie) y zatym niewynnie z wiezienia okupuiąc męża swego kop 15 płacic musiała.

(21) Katarzynie Jakubayciowey na tym, jako po zmarłym mężu wołu, ktory kosztował kop osm lit., pograbił y kopę jednę pieniędzy wymogł.

(22) A Wałowi Andrzeiayciowy y bratu jego za dobrowolnym przyznaniem wyny kop 20 na oycu ych Andrzeiu Jusaiciu wziętey, gdy lat doroszy oba albo ktory z nych osiędzie, aby jego m. pan Mackiewicz oddał przysądzam.

(23) Osobliwie za dobrowolnym samego jego m. pa[na] Mackiewycza na przysięgę puszczeniem Stanysławowi Dedayciowi na tym, jako od narzuconego (ławnictwa) przeż lat pięc po becce pszenicy, ktorą po kop dwie lit. płacono, okupu dac musiał.

(24) Szczęsnie Ambrosayciowey na tym, jako okupuiąc sie z łancucha dla spadkow męża sama z rąk swych kop siedm, a przez sąsiady posławszy je w tymze więzieniu zs kłuczem do skrzynki, kop 11 dać musiała.

(25) Na ostatek czeladnikowi jego m. p. Mackiewycza Stanisławowi Buialskiemu według dobrowolnego brania jego na tym, jako od chorągwi pana Butlerza, będąc w krzywdach poddanych gudzkompskych do obozu posłany, nic nie wziął, przysięgę przed sobą na dzień trzeci wykonać a po przysiedzę pomienionego Stanisława Buialskiego od załoby pozyskuiących wolnym uczyniwszy, aby jego m. p. Mackiewicz exactie y grabieze ceną w tym dekrecie opisaną poddanym zapłacił, nakazuię.

Od ktorego dekretu y wszystkych punktow || w nym opysanych mieniąc być z [uciążeniem swym j. m. p. Mackiewicz do] sądow jego k. m. appellował, ktorey [appellatii oprocz punktow Stanysława] Diedaycia y Szczęsny Ambrosayciowny z przyczyni wyszey pom[ienioney dopu]scilem.

Z drugiej strony (1) Wawrzynca Lukoszaycia o kop 20 na ojcu jego, ze do k. j. m. z załobą chodzył, w więzieniu wymoz(o)ną, względem młodosci lat jego, ponieważ sam tego pamiętac nie moze a powiescią tylko ojca swego y sąsiadow alleguie, do przysięgi nie przypuszczaiąc, (2) a osobliwie o kop 16 za okup stryia jego od oyca wzięte, za actora, (3) jako

y Sczęsny Ambrosayciowny o kop 12 okupu przeż brata jey daną za aktorkę nie uznawaiąc, (4) tak też o kop trzydziesci wyni od niebosczyka Kaspra Gudzia, ze do k. j. m. (z) skargą chodz(i)ł, względem niebytnosci aktora natenczas; (5) o zabrane Sczęsny Ambrosayciowny kubli wielkie 2, stoły 2, grochu solanek 6, owsa solanek osm, wolow parę, ktore kosztowały po kop osmiu, klaczę, ktora kosztowała kop 10, kocioł, ktory kosztował kop osm, wieprza do karmienia y budowanie wszysztko domowe do dworu zabrane, względem danego teyze Sczęsnie w drugim domu mieszkania; (6) od placenia roboty Sczęsnemu kowalowi y winy kop pułtory na nym wziętey względem daney za to yzby, drew s pusczy lat dwie wiezionych y toczydła darowanego; (7) od poboru powtore z włok 16 osiadłych po zło. 3 wybranego względem szkod przez pana Radoszynskiego, jako mienił, podiętych; (8) od obwynienia nawodzonych jakoby dla ochrony Piktakiemia chorągwi. (9) Tak też od więzienia Sczęsnego kowala, (10) Jana Jurgmargaicia ławnika, (11) Krzysztopha Puykaycia y (12) Walentego Bebraycia, (13) jakoby dla pomienionego karania przez lat kilka wyzdrowiec nie mogąc pomrzec mieli, y innych wyszey pomienionych, napomniawszy jego mczy pana Mackiewycza pod łaską jego k. mscy, aby sie tego więcey czynic y poddanych mordowac nie wazył, || tak też [przyiezdżaiąc do wsi] sam s przyiacioły swemi y tam mieszkaiąc exactii [od poddanych nie wybierał y - - - lbek ych aby nie wymagał, wolnym natenczas jego msci pana Mackiewycza czynię. W ktorych punktach poddani, oprocz Sczęsnego kowala o robotę y winę, do sądow jego k. m. appellowali y ja dopuscilem.

A o zabite Macieiowy Jurgmargaiciowi y Wałowi Moklayciowi od pana Carola Czaiewskiego koni aby jego m. p. Mackiewicz prawem dochodzył, ponieważ o to dotąd nie czynił, nakazuię. O grabieze Jozepha Gudzia, ponieważ s tey wsi nie opowiedziawszy sie poszedł, według potrzebowania jego msci pana Mackiewicza, będzieli miał przystep, tak też jey msci paniej staroscinej wilkyskiej o grabieze jego wolne mowienie zostawuię.

A co sie tycze robot y podwod jakoby według ustawy jego m. pan[a] chorązego ziemskiego W° X^{a} L° odprawowanych, upatruiąc to, ze ta ustawa, ktorey wydimus |^{b}z xiąg^{b}| grodzkych zmudzkych beż originału ukazano, wyznanym swiadecztwem woyta pernarowskiego włosci wilkyskiej na ymie Wojciecha Melekaycia y kilkunastu mężow z roznych sioł teyze włosci wiary godnych y innych dzierzaw, a potym y zniesieniem ustawy samey starostwa Wilkiskiego daleko rozna sie pokazała y do zadney ustawy dzierzaw przyległych według woli k. j. m. stosowana nie jest, a niemniej uwazaiąc, ze na goscincu, ktory s Krolewca, Jurborku, Skierstomunia, Wielony y Wilkii do Jaswoń, Kieydan y daley do Upity, a stamtąd nazad ydzie, ta wies zasadzoną będąc oderwaniem robot panskych y podwod od dozoru gospodarskiego często w nim szkodę nie tylko od goscia przeiezdzego gospodarstwa ustąpić y czasu woyny od zolnierzstwa, ale y od swego dobytku podniesc moze, na ktorych ze drew jako na opał, tak grodzą domową, nie rzkąc do budowania y naprawowania mostu przez wies, wielky defect cierpią, ktory dla przeiazdu sposobnieyszego ludzy podroznych, gdyż teraż ile na wiosne, w jesieni y w lato mokre topic sie niemał muszą, po-

trzebny jest; nadto || stosuiąc sie do ustaw rewizorskych dzierzaw okolicznych dawanie podwod na potrzeby dworow ojczystych panow dzierzawiec zabrolniła, pod ktorey ustawy teraż protextem jego m. [p. Mackiewicz do maiętnosci] swey na wywoż gnoiu, sprzątanie żyta y wszelakiey jarzyni zs paszny swey dworney, na skoszenie sianozęci, zwozenie siana y wszelakiego zboza, także klepki, popiołow, tarcic, drzewa na budowanie pędząc, w podwody ustawycznie wyganiaiąc, ze nie tylko tę ustawę dosyc cieszką y w dzierzawach okolicznych niezwyczayną przestąpił, s tych tedy przyczyn y innych nadto consideratii pomienioną ustawę na stronę uchyliwszy, wszytkie roboty y podwody do maiętnosci p. dzierzawcy y w potrzebach roznych onego dotąd odprawowane tym dekretem znaszam y aby jego m. p. dzierzawca więcej do nych pod laską k. j. m. poddanych nie przymuszał, ale sie według teraznieyszey osobliwey listem opisaney y na confirmatyę jego k. m. *pana*, pana a pana mego *miłosciwego* odesłaney ustawy sprawował nakazuię. W ktorym punkcie dekret jego m. p. Mackiewicz uciążeniem swym być mieniąc w zniesieniu robot y podwod, do sądow jego k. m. appellował, ktorey appellatii y ja Andrzey Przystanowsky dopusciłem.

A gdy dzien trzeci prysiędze przypadł, Stanislaw Buialsky, czeladnik jego mscy pana Mackiewycza, Stanislaw Diedaytis, poddany, y Sczęsna Ambrosayciowa z rot przeż woznego wydanych przysięgę na punktach wyszey mianowanych wykonac gotowi biły, ale jego m. p. Mackiewicz przez tegoż czeladnika swego Stanisława Buialskiego, przedtym sam dobrowolnie na przysięgę poddanych pomienionych pozwoliwszy, na dniu trzecim nie przypusczył. S tey miary uwolnywszy od przysięgi poddanych, aby jego m. p. Mackiewicz wyny od nych wymozone według waznosci rzeczy w tym dekrecie opisaney zaplacił nakazuię, a dosyc uczynienie im do spolney executii dekretu, ktorą drudzy po wykonaney z rozsądkow sądow k. jego m. przysiędze za szkody swe na terminie naznaczonym odnosyc będą. ||

Tak tez [przysięgę Stanisława Bluialskiego za potrzebowaniem poddanych do są[dow k. j. m. y dnia, ktory przysiędze poddalnych z sądow k. j. m. złozony będzie, odkladam.

[Y na tom] dał ten moy sądowy list poddany*m* gudzkomp(s)kym s podpisem ręky mey. Pysan w Gudzkompiach roku tysiąć szescset trzydziestego szostego *miesią*ca czerwca trzydziestego dnia.

Parašas: Andrzey Przystanowski, miecznik zmudzki, ręką swą.

Liekanos buvusio antspaudo.

---

[a] Jerzego. [b] xziąg. [c] *Čia ir toliau skliausteliuose duodami tie numeriai, kurie parašyti paraštėse.* [d] ułupiono [e] był. [f] *Pakartota.* [g] ochroniema.

51. *1636 m. liepos mėn. 3 d. Žemaičių žemės antstolio J. Jonavičiaus kvitas, kad atvykus jam į Gučkampio kaimą išklausyti priesaikų dėl to kaimo valstiečių skundų prieš savo laikytoją, laikytojas neprileidęs prisiekti, nes jis pareiškęs apeliaciją prieš revizoriaus sprendimą, kuriuo įsakyta prisiekti; kvite įrašyti neįvykdytų priesaikų tekstai.*

Iš 1636 m. liepos mėn. 5 d. išrašo iš Žemaičių pilies teismo knygų — VCA, Tiškevičių fondas, Vilkija 402/95.

Ja Jerzy Janowicz, wozny jego kro. mosci ziemi Zmuyckiey, zeznawam tym moim kwitem o tym, iz w roku teraznieyszym tysiąc szescset trzydziestym szostym *miesiąca* juli trzeciego dnia byłem posłanym od jego msci pana Andrzeia Przystanowskiego, rewizora jego kro. msci, do sioła Guczkompiow dzierzawy jego msci pana Jerzego Mackiewicza, leżącego w ziemi Zmudzkiey we włosci wilkiskiey, do pilnowania przysiąg z rotami od jego msci wydanemi, mianowicie Sczęsnie Ambrosayciownie, Staniuliowi Dedayciowi, poddanym guczkomskim, a Stanisławowi Buialskiemu, czeladnikowi jego msci pana Mackiewicza, o rzecz w tych rotach mianowicie opisaną według dekretu jego msci pana rewizora, do ktorych przysiąg sam jego msc pan Mackiewicz nie przybywaiąc przysłał sługę swego ze dworu na ymie Stanisława Buialskiego, ktory powiedział te słowa od pana swego: „Dzisia jego msc pan moy nie przypuscza do przysięgi, ale apellował od wszytkiego, to jest od namnieyszego do namnieyszego punktu w tey sprawie". A tych poddanych guczkomskich umocowany powiedział, yż jego msc pan rewizor apellacii nie dopuscił w tych punktach s przyczyn w dekrecie mianowanych. A w tym podanka y podany wyżey pomienieni, że ich nie przypuszczał pan Mackiewicz do przysięgi, mnie woznemu y stronie oswiadczyli. A czeladnik jego msci pana Mackiewicza Stanisław Buialski był gotow przysięgę wykonac, ale poddani do ktorych przysiąg, ktore są w apelacii, odłozyli. Tenże czeladnik mną woznym y stroną oswiadczył. Jakoż y roty w te słowa pisane:

Ja Sczęsna Ambrosowna przysięgam panu bogu w troycy s*więtey* jedynemu na tym, jakom sprawiedliwie wykupuiąc się z lancucha dała jego msci panu Jerzemu Mackiewiczowi, panu swemu, sama (z) swych rąk kop siedm a przes sąsiady swe, ktorychem w tymże więzieniu będąc do skrzynki posyłała, dałam kop jedynascie. Na czym jako sprawiedliwie przysięgam, tak mi panie boże pomoż, a jesli niesprawiedliwie, boże mie ubi. — Andrzey Przystanowski, miecznik zmudzki y rewizor kro*la* jego msci do sioła Guczkompiow.

Ja Staniulis Diedaytis przysięgam panu bogu w troycy s. jedynemu na tym, iz ja wykupuiąc się od ławnictwa, ktore na mię narzucał przez pięc liat jego mosc pan Jerzy Mackiewicz, pan moy, musiałem dac od kozdego roku po becce pszenicy, ktorą natenczas po kop dwie płacono. Na czym jako sprawiedliwie przysięgam, tak mi panie boże pomoż, a jesli niesprawiedliwie, boże mię ubi. — Andrzey Przystanowski, miecznik zmuycki y rewizor kro*la* jego msci do sioła Guczkomp.

Ja Stanisław B(u)ialski przysięgam panu bogu wszechmogącemu w troycy s. jedynemu na tym, iżem od chorągwy pana Butlera, będąc do niey do obozu posłany w krzywdach guczkomskich od jego m. pana Jerzego Mackiewicza, pana swego, nic nie wziął. Na czym || jako sprawiedliwie przysięgam, tak mi panie boże pomoż, a jesli niesprawiedliwie boże mie ubi. — [An]drzey Przystanowski, miecznik zmuycki y rewizor kro*la* jego msci do sioła Guczkompiow.

[Na] tom dał ten moy kwit pod moią pieczęcią y s podpisem ręki mey.

Originale vienas antspaudas ir parašas: Юры Яновичъ воз'ны рукою под'писалъ.

52. *1636 m. gruodžio mėn. 16 d. Karaliaus revizorių sprendimas dėl Gučkampio kaimo, Vilkijos valsčiaus, valstiečių skundo prieš savo laikytojus J. Mockevičių ir jo žmoną dėl priespaudų ir skriaudų.*

Orig. VCA — Tiškevičių fondas, Vilkija 402/95.

Karaliaus asesorių teismo sprendimu revizoriaus Pristanovskio 1636 m. birželio mėn. 30 d. sprendimas dėl Gučkampio valstiečių skundų prieš savo laikytoją yra panaikintas ir nutarta pasiųsti revizorius, kurie su iždo pareigūnu išnagrinėtų valstiečių skundus ir nustatytų jų prievoles. Revizoriais buvo paskirti tas pat A. Pristanovskis ir M. Navickis ir kartu su iždo tarnautoju J. Ciundevickiu, paskyrę iš anksto bylos sprendimo terminą, jie nuvyko į Gučkampio kaimą. Bet tuo metu laikytojas Mockevičius susirgo, į bylos nagrinėjimą nestojo ir prašė bylą atidėti, o atidėjus bylą jis mirė. Pagaliau bylos nagrinėjimą paskyrus gruodžio 15 dieną stojo tik valstiečiai su savo įgaliotiniu, laikytoja Mockevičienė nestojo ir jokio pareiškimo neįteikė. Valstiečių prašomi revizoriai nutarė bylą spręsti. Kadangi ilgai belaukiant Mockevičienės bylos nagrinėjimas vėlai tebuvo pradėtas, tai valstiečių įgaliotiniui pradėjus dėstyti skundus, dėl vėlyvo laiko nagrinėjimą teko nutraukti ir bylą atidėti kitai dienai. Antrą valandą nakties pas revizorius atvyko Mockevičienės prieteliai ir norėjo įteikti pareiškimą jos vardu, kad jis būtų priimtas vakarykščios dienos data, bet revizoriai nesutiko priimti pareiškimo be priešingosios šalies. Kitą dieną generalinis antstolis padavė, pradėjus bylos nagrinėjimą, Mockevičienės pareiškimą, kuriame sakoma, kad ji nebuvusi šaukiama į jokią bylą karaliaus asesorių teisme, be teismo šaukimo neprivalanti atsakyti, jei valstiečiai turį jai pretenzijų, tešaukią ją į teismą teisės reikalaujamu keliu, o jei jos vyras yra jiems daręs skriaudų, tai už tai ji neatsakanti; be to, Vilkijos seniūnė užgriebusi iš jos Gučkampio kaimą ir ji jo nevaldanti. Valstiečių įgaliotinis prieštaravo tam Mockevičienės pareiškimui, nes jis paduotas po termino ir paniekina karaliaus pavedimą išspręsti Gučkampio valstiečių skundus. Revizoriai rado Mockevičienės pareiškimą nepamatuotą ir priešingą karaliaus įsakymui ir įsakė atsakyti į valstiečių pareikštus skundus, bet laikytojos prieteliai to nepaklausė ir išvyko. Revizoriai toliau ėmė nagrinėti valstiečių skundus laikytojai nedalyvaujant.

Valstiečių įgaliotinis skundus dėstė papunkčiui, taip, kaip tai yra išdėstyta revizoriaus Pristanovskio sprendime, bet kai kur kita eile. Didesni skirtumai yra šie: (3) skundžiamasi dėl paimto ir negrąžinto iš Vait. Diedaičio arklio — pirmesniame sprendime apie tai nebuvo sakyta; pirmesniame sprendime (20) A. Jusaičio vaikai buvo skundęsi dėl išreikalautos iš jų velionies tėvo pabaudos, o dabar skundžiamasi, (22) kad Mockevičius paėmęs iš jų tėvo pirktą už 9 kapas arklį, jį suluošinęs, vėliau privertęs tėvą būti eiguliu ir be jokio įrodymo apkaltinęs jį, kad tas slaptai medžiojąs, pasodinęs į kalėjimą ir privertęs mokėti 11 kapų; tėvui mirus, laikytojas įsakęs valstiečiams nupiauti tėvo pusvalakyje rugius ir suvežti į dvarą, ten jų buvę pripiauta 12 kapų; pirmiau (22) tebuvo pasakyta, kad L. Mikšaitis buvęs išėjęs dėl pabaudų ir grobimų, o dabar (24) plačiau tos skriaudos išdėstomos — laikytojas pagrobęs iš jo arklį, jautį ir pasiėmęs iš jo pusvalakio rugius, 16 kapų. Be to, šiame sprendime kalbama ir apie kai kurias skriaudas, apie kurias pirmiau nebuvo kalbėta. (35a) Iš Mačiulio Jurgmargaičio, A. Buivaičio, T. Pociūno, Gr. Margalženčio, A. Venckūnaičio ūkių laikytojas paėmęs trobesius ir arba atidavęs juos nuosavų kaimų valstiečiams, ar išdalinęs juos kitiems pašaliečiams, taip kad susidaro sunkumų įsikurti tuščiuose ūkiuose, nes savo miško kaimas neturįs. Skundėsi (36) dėl Mockevičiaus darytų — susitarus su žmona jau po asesorių teismo sprendimo — grobimų, kalinimų, neleidimo naudotis savo turtu, neleidimu savo laukuose piauti rugių, jų gaudymu ir vaikymu rugiapiūtės metu.

Patykojęs L. Šupinaitį ir Kr. Puikaitį grįžtančius iš Vilkijos turgaus naktį, laikytojas įsakęs juos suimti, atėmęs iš Šupinaičio karvę ir už tai, kad Vilniuje buvo laukęs bylos, laikęs jį suimtą, kojas, rankas ir kaklą suveržęs grandinėmis ir kitaip, 4 paras, pakišęs po lataku, kur smarkiausiai pylė lietus, ir privertęs jį taip laikydamas prisiekti, kaip ir Puikaitį, kad nieko prieš poną nesakys ir kaimynams nepadės kelti bylos. (37) Susitaręs su savo žmona, jau paskelbus šią reviziją, iš T. Klausutaičio laikytojas atėmęs arklį ir iki šiol negrąžinęs. Toliau išdėstytas skundas dėl valstiečių prievolių ir pastočių, toks, kaip išdėstytas pirmesniajame sprendime, ir dėl neatsižvelgimo, nustatant prievoles, ir į ne visų kaimo laukų žemės tinkamumą ir į sunkumus gyvenant prie didelio vieškelio.

Išnagrinėję bylą revizoriai dėl daugelio skundų leido valstiečiams įrodyti savo skriaudas priesaika ir po priesaikos jiems atiteisė iš Mockevičiaus palikto turto ir iš Mockevičienės. Dėl kai kurių dalykų prisiekti neleista, daugiausia dėl tų pačių, dėl kurių nebuvo leista prisiekti ir pirmajame sprendime, ir dar dėl kitų valstiečių mušimo ir kalinimo, nes dėl Mockevičiaus mirties atsakomybė už tai jo našlei nededama. Nustatytas 1609 metais valstiečiams prievoles revizoriai rado esant labai sunkias ir neatitinkančias kitų, kaimyninių kaimų valstiečių prievolėms, nustatė naujas prievoles ir dėl jų surašė atskirą raštą.

Andrzey Przystanowski, miecznik zmucki, Mikołay Nowicki, rewizorowie k. j. m., a Jan Ciundziewicki, sługa skarbowy, do wsi Guczkompiow od starostwa Wilkyskiego j. m. panu Jerzemu Mackiewiczowi y małzonce jego jey m. paniey Katarzynie Bilewiczownie conferowaney na przesłuchanie y rozsądzenie wszelakich krzywd, takze postanowienie pewney ustawy z dekretu sądu k. j. m. assessorskiego y przez list otworzysty, przy ustawie od nas rzetelnie wyrazony, naznaczeni y zesłani, oznaymuiemy tym naszym sądowym listem: gdysmy do wsi pomienioney na pierwszy termin przypadły, to jest na dzien dwudziesty miesiąca octobra w tym roku tysiąc szescseth trzydziestym szostym, ziachali, z strony powodowey poddani sioła Guczkompiow przez umocowanego swego pana Jana Karczewskiego podania j. m. panu Jerzemu Mackiewiczowi y małzonce jego jey m. paniey Katarzynie Bilewiczownie, dzierzawcom swym, copii z listu krola j. m. oraz y położenia listu obwieszczego na maiętnosci ich m. Czakiskiey, leżącey w ziemi Zmuckiey w powiecie wiłkyskim, przez generała ziemi Zmuckiey Jana Kolnickiego wypisem z ksiąg grodzkich zmuckich pod datą roku 1630 szostego miesiąca octobra trzeciego dnia wyiętym y terminu zatym słusznie we czterech niedzielach przypadłego dowiodszy, pokładali reiestr, chcąc z niego krzywd sobie od panow dzierzawcow uczynionych dowodzic. Z odporney strony j. m. pan Mackiewicz, załozywszy się obłozną chorobą, list swoy odroczny przez generała ziemi Zmuckiey Piotra Goyzewskeigo na tymze pomienionym terminie według copii z listu k. j. m. sobie podaney y naszego obwieszczenia przypadłym posłał do nas do wsi Guczkompiow, uwolnienia od tego terminu y odłozenia sprawy do polepszenia zdrowia swego potrzebuiąc, jako na tymze liscie jego odrocznym szerzey opisano jest. Na co umocowany strony powodowey powiedział, iz pan Mackiewicz nieznosnemi grabiezami do ostatnego znisczenia poddanych przywiodszy, a widząc, ze za czasem prze(z) ubostwo swe o krzywdy czynic z nim nie podołaią, umyslnie na zwłokę swiętey sprawiedliwosci, ktorey by rad uszedł, załozywszy się chorobą odroczny list posyła y odłozenia sprawy

potrzebuie, choc zadnych dokumentow, na ktorych pierwiey o tez skargi z nami controuertuiąc ustał, y teraz miec nie moze, zatym aby się przez umocowanego rozprawował prosił y domawiał się. A tak my rewizorowie, lubo się poddanym przewłoką *swiętey* sprawiedliwosci cięszko uczynic przyszło, jednak stosuiąc się do prawa pospolitego, odroczenie pana Mackiewicza przyiąwszy, od tego terminu wolnym go uczynilismy, a drugi wtorym listem naszym przez tegoz generała Jana Kolnickiego nazaiutrz podanym, j. m. pa*n*u Mackiewiczowi y małzonce jego jey m. paniey Katarzynie Bilewiczownie termin złozylismy, przed ktorym ze pana Mackiewicza w zywocie nie stało y nas niektorych pilne a gwałtowne zaszły potrzeby, dla ktorych jako sami przybyc nie moglismy, tak y na jey m. panią Mackiewiczową w swiezym jey zalu nagle następowac nie chcielismy. Przeto listem naszym odroczywszy, aby tego terminu za wtorym naszym obwieszczeniem na dzien osmnasty nouembra w tymze roku przypadaiącego nie pilnowała, jednak za codziennym nabieganiem poddanych guczkompskich, czyniąc dosyc roskazaniu j. k. m. pana || naszego *miłosciwego,* tymze listem naszym znowu drugi termin zawity jey m. paniey Mackiewiczowey, aby od podania naszego obwieszczenia we czterech niedzielach na wszelakie krzywdy poddanych podług woli j. k. m. skutecznie usprawiedliwiła, naznaczylismy.

Na tym tedy za trzecim obwieszczeniem naszym przypadłym terminie, to jest piętnastego dnia *miesią*ca decembra w tymze roku 1630 szostym, gdysmy powtore do wsi Guczkompiow ziachali, za przywołaniem stron do prawa przez generała ziemi Zmuckiey Jana Kolnickiego poddani sioła Guczkompiow oczewisto wszyscy stanęli, a od jey m. paniey Mackiewiczowey jako na pierwszym wołaniu, tak y na wtorym potym nikt się nie ozwał. Jednak skoro nie postępuiąc czekalismy niemał cały dzien, y gdy się juz ku nieszporney godzinie przyblizało, za przywołaniem trzeci raz stron do prawa, ze się jey m. pani Mackiewiczowa nie stanowiła y zadney wiadomosci o sobie przez zadnego nam nie dała, przystępowac do sprawy poddanym nakazalismy.

Ktorych umocowany pan Jan Karczewski za mocą sobie oczewisto zleconą po przeczytaniu dekretu sądu assessorskiego, listu k. j. m., takze listu obwieszczego y podania onego jey m. paniey Katarzynie Bilewiczownie Jerzyney Mackiewiczowey przez generała ziemi Zmuckiey Pawła Dobkiewicza na imieniu nazwanym Czakiszki, lezącym w ziemi Zmuckiey w powiecie wilkyskim, wypisem z ksiąg grodzkich zmuckich w dacie roku 1630 szostego *miesią*ca nouembra dwudziestego czwartego dnia wyiętym y terminu zatym prawnie przypadłego dowiodszy załował naprzod w ten sposob, ze ci poddani guczkompsci, jako sie dostali w dzierzenie ze[szłego] teraz pana Jerzego Mackiewicza y małzonki jego m. potym, od tego czasu az dotąd wi[ele] cierpieli y cierpią w grabiezach nieznosnych, robotach niezwyczaynych, w podwodach ustawicznych, w wiezieniu srogim y w boiach niesłusznych uciązenie y oppressią, jako krzywdy, ktore się pokazą, będą swiadectwem y same wsi spustoszenie widomym jest dowodem. Takowych znosic nie mogąc poddani ciężarow, jescze przed lat dwudziestą

kilką uciekli się byli do k*rola* j. m. swiętey pamięci Zygmunta III°, prosząc o wzgląd miłosierny, aby na ich utrapienie weyrzec y rewizory pewne zesłac raczył. Jakoz za zleceniem tey sprawy jasnie wielmozne*mu* jego m. pa*nu* Jaroszowi Wołłowiczowi, podskarbie*mu* naonczas W° X^a^ Lit., ziezdzał j. m. pan Andrzey Wołłowicz, chorązy W° X. Lit., na rozsądzenie ich krzywd y postanowienie pewney ustawy, ktore*mu* teyze maiętnosci Czakiskiey wiecznosc naonczas nalezała, a pan Mackiewicz w sumie p*ie*ni*ę*dzy dzierzącym jey był, teraz tez jasnie wielmozne*mu* j. m. panu staroscie zmuckie*mu* y j. m. pa*nu* Ostafieiowi Wołłowiczowi etc. taz wieczność służy. Lecz za ziachaniem j. m. pana chorązego nie tylko do ukoienia swych krzywd, ale y do produkowania ich poddani przez oppressią pana Mackiewicza przysc nie mogli, a zatym z rozsądku j. m. pana chorązego więtszemi robotami, czynszem y podwodami nad wszytkie okolicznych dzierzaw ustawy uciążeni będąc, trwali w wielkiey cięszkosci swey az dotąd. Ale ze pan Mackiewicz y małzonka jego jey m. pani Katarzyna Bilewiczowna, nie contentuiąc się y tak wielkiemi podatkami, więtsze coraz grabieze, roboty y rozne exactie na nich wymagali, powtore teraz do j. k. m. w nieznosnych krzywdach swych po ziachaniu j. m. || pana chorązego sobie uczynionych uciec się musieli. (1)^a^ Z ktorych pierwsza jest Woyciecha Diedaycia, ktory z bratem swym Stanisławem w jednym domu mieszkaiąc y w nim po dzis dzien gospodarzem będąc, synowca swego Kaspra Diedaycia z więzienia okupowac y kop trzydziesci lit. wszytko rozprzedawszy według roskazania pana dzierzawcy dac musiał, co jako za zywota pa*nu* dzierzawcy swe*mu* na obwod pusczał y swey stronie na przysięgę brał, tak y teraz do tegoz się dowodu biorąc, po wykonaniu onego wskazu się domawiał.

Po wysłuchaniu tey załoby za nastąpieniem wieczora jako promulgatią dekretu, tak cognitią skarg inszych podanych do jutra odłozylismy. A potym godzin dwie w nocy jego m. pan Samuel Sobolewski, przyiaciel od jey m. paniey Mackiewiczowey uzyty, y p. Jan Juriewicz, przybywszy z generałem Piotrem Goyzewskim y stroną do wsi Guczkompiow, cedułę imieniem jey m. paniey Mackiewiczowey podawali, prosząc, aby pod tymze dniem przyięta była. Lecz ze ani zwyczay, ani prawo, ani sama słuszność pozwalała bez przytomnosci drugiey strony po powstaniu od sądow, a co więtsza w nocy obrony prawne pod tym terminem, ktory sobie strona upusciła, przymowac, przetosmy y my tey ceduły w nocy podawaney nie przyięli.

Nazaiutrz tedy, to jest dnia szesnastego decembra w tymze roku 1630 szostym pomieniony wyżey generał przy stronie swey podał nam cedułę w te słowa pisaną:

*Miłosc*iwi panowie rewizorowie od j. k. m. pana naszego miłosciwego do sioła Guczkompiow na rewizią naznaczeni, coscie mi w. m. przez list swoy otworzysty obwiescili po zeysciu z tego swiata małzonka mego miłego niebosczyka j. m. pana Jerzego Mackiewicza, abym do tego sioła Guczkompiow, dzierzawy swey, ktorey natenczas dzierzącą nie jestem, dla przysłuchania jakoby krzywd jakich przez niebosczyka pana małzonka mego jakoby im stałych, rozsądku y ustawy w. m. przysłuchała y tam się

stanowiła sama, jako szerzey w tem liscie w. m. obwiesczym opisano jest. Za ktorym obwieszczeniem w. m. będąc ja osierociałą po smierci niebosczyka pana małzonka mego, w ktorym osieroceniu mię pan naywyszszy z wielu miar naznaczył, jedna, ze mi małzonka miłego s tego swiata wziąc raczył, druga, ze mię poddani j. k. m. dzierzawy mey krom zadney naleznosci y dekretu j. k. m. niewinnie teraz turbuią, trzecia, iz mi jey m. pani Anna Hołowczynska Sapiezyna, dzierzawca wilkyska, nad prawo moie y daninę j. k. m. gwałtem tę wies nasławszy w kilkudziesiąt człowieka odięła, czeladz mi posiec y pobic kazała y mnie (z) spokoynego dzierzenia wybiła na zniewagę zwierzchnosci j. k. m. y prawa pospolitego, — od ktorych ja poddanych dzierzawy mey nie maiąc zadnego zapozwu y mandatu, jakom się o to u sądu j. k. m. assessorskiego niewinna będąc nie rozprawowała, bom zadnych boiow, grabiezow, excessow tym poddanym nie wyrządzała, tak ani zaden mię dekret sądu assessorskiego j. k. m. przymusza do tego, abym się o to, w czym nie jestem nikomu winna, sprawowała. Y w. m. *miłosciwi* panowie rewizorowie, niepotrzebnie do mnie obwieszczenie swe wydali, ktora nie jestem okrytą zadnym dekretem j. k. m. pana naszego *miłosciwego*. Jezeli jakie krzywdy poddani dzierzawy moiey mieli od niebosczyka pana małzonka mego, tedym ja w tem nic niewinna; kozdy tam za się będzie pokutował, gdy się to okaze, ze był winien. Y niechay chłopi, maiąli jaki przystąp w tey mierze, ze mną według prawa postąpią. Okazeli się co u mnie dobr niebosczyka małzonka mego wolno pozostałych, będę z nich odpowiadała. A dopiero ze się nie zachowali według prawa, ale za pobuntowaniem niektorych ludzi, z ktoremi sobie napotym wolne mowienia zachowuię, niewinnie mi turbuią y do sądu nienaleznego wyzywaią obwieszczeniem niesłusznym nieprawnym w. m., o to sobie wolne z nimi napotym mowienie zachowawszy, natenczas forum excipuię, oznaymuiąc to w. m., ze się usprawiedliwiac nie mam komu, bo mi jey m. pani staroscina wilkyska tę wies Guczkompie gwałtownie odięła.

Po przeczytaniu tey ceduły umocowany strony powodowey pan Jan Karczewski powiedział: „Nie tylko zadney słusznosci y fundamentu prawnego ratie w tey cedule y obmowie jey m. paniey Mackiewiczowey pomienione nie maią, ktoremi się z prawa y terminu, ktory wczora za niestaniem swoim upusciła, teraz zrywa, ale znacznie przeciwko sobie, słusznosci y prawu biią, a co więtsza, jawną zniewagę listom k. j. m. y dekretowi sądu assessorskiego czynią. Abowiem wprzod jey m. pani Mackiewiczowa przyznawszy słuszne obwieszczenie za zesłaniem na rewizią od k. j. m. do wsi Guczkompiow sobie podane, tylko się częścią smiercią małzonka swego, częścią zaiachaniem wsi przez jey m. panią staroscinę wilkyską, częścią tez niewinnym poddanych turbowaniem wymawia. Ale lubo małzonek jey m. paniey Mackiewiczowey zmarł, jednak sama zarowno z nim od poddanych obwiniona będąc y po smierci jego według listu k. j. m. przy dekrecie wydanego usprawiedliwic się powinna, nie zasłaniaiąc się zaiachaniem wsi, ktore do krzywd przedtym poddanym uczynionych nie nalezy y osobliwe prawo za sobą pociąga. Słusznie tedy poddani o swe grabieze y rozne exactie jako z j. m. panem Mackiewiczem za zywota, tak z jey m. panią

Mackiewiczową czynią, ktora rzeczy poddanym zabranych y maiętnosci ruchomey ztąd przysporzoney, takze sumy pieniężney possessorką została, względem czego, by y obzałowana nie była, ciężarom jednak y dosyc czynieniu za grabieze y exactie podlega. Y nie może tu słownie niewinnosci swey y pobuntowania poddanych allegowac, ponieważ na terminie sobie obwieszczonym przez usprawiedliwienie się y słuszny u prawa wywod tey niewinnosci nie dowodzi, ale mieniąc, ze zadnych dobr niebosczyka małzonka swego wolno pozostałych nie ma, jawnie czynic dosyc poddanym za szkody ich y do rozprawy z nimi przystępowac nie chce. A ze wprzod za słuszną innotescentią y termin przypadły przyiąwszy pomienionemi się wyżey przyczynami, ze się rozprawowac nie może, wymawia, przeciwnym potym sposobem toz obwieszczenie niesłuszne y nieprawne powiada. Takze na początku ceduły swey rewizorow od k*rola* j. m. do sioła Guczkompiow na rewizią zesłanych przyznawszy, na conclusii sąd nienalezny mieniąc y ze się usprawiedliwiac nie ma komu, forum excipuie". Na to tenze umocowany powiedział: „Lubo kto rzecz swą dwoi, tym samym ją traci y sobie przeciwny nie ma byc u prawa słuchany". Jednak przeczytawszy dekret sądu assessorskiego, list k. j. m. y innotescentią, takze wypisem z ksiąg grodzkich zmuckich podania jey y copii z listu k. j. m. do zeszłego małzonka panieу Mackiewiczowey y do niey samey wydanego, przy pierwszym obwieszczeniu podaney, a zatem terminu we czterech niedzielach przypadłego powtore dowiodszy, słuszną y pewną innotescentią według woli k*rola* j. m. w liscie pomienionym wyrazoney, y do dekretu sądu assessorskiego stosowaney, po panią Mackiewiczową do sądu naleznego wyniesioną pokazawszy, tenze list k*rola* j. m. original przed nami stronie oddawał, reuersału z niego potrzebuiąc, a zatym wolne sobie mowienie o zniewagę pomienionych listow k. j. m. y sprzeciwienstwo dekretowi sądu assessorskiego zachowawszy, aby ta ceduła po terminie podana na stronę uchylona y skuteczna we wszytkim rozprawa nakazana była, domawiał się.

A tak my rewizorowie tę cedułę jako niesłuszną y woli k. j. m. przeciwną na stronę uchyliwszy a wolne o to mowienie aktorom zachowawszy, na skargi poddanych odpowiadac y do rozprawy jey m. paniey Mackiewiczowey przystępowac nakazalismy. Od ktorego nakazu naszego przyiaciele jey m. paniey Mackiewiczowey wyzey pomienieni do sądu k. j. m. assessorskiego appellowali. Ktorey appellatii jako nie po głownym skazie nie dopuscilismy, ale napotym wolną obudwum stronam od dekretu w samey rzeczy ferowanego appellatią zachowawszy, skutecznie się przed sobą, nie dopusczaiąc dalszych zwłok, rozprawowac nakazalismy. Nie słuchaiąc tego nakazu naszego j. m. pan Sobolewski y Juriewicz, przyiaciele od jey m. paniey Mackiewiczowey posłani, y nie chcąc się z poddanemi rozprawowac upornie precz odeszli.

A umocowany strony powodowey dowodząc krzywdy poddanego sioła Guczkompiow (2) Woyciecha Diedaycia skarzył o dwie becce zyta, ktore po kopie natenczas płacono, ze j. m. pan Mackiewicz u niego czasu powietrza pozyczywszy, takze kosę do rzezania sieczki za złotych trzy polsk*ich* kupioną, nie oddał, co sumnieniem chcąc potwierdzic, o wskaz prosił.

3. Załował o konia kupionego za kop siedm lit., ktorego u tegoz Woyciecha Diedaycia pan Mackiewicz z małzonką swą przez czeladnika swego Eliasza Krzysztofowicza wziąwszy nie oddał, co stronie swey na dowod biorąc wskazu domawiał się.

4. Skarzył w krzywdzie Stanisława Diedaycia, ze nan gwałtem przez lat pięc ławnictwo dla okupu y grabiezow umyslnie narzucaiąc wziął p. Mackiewicz za lat cztyry po becce pszenicy, ktorą natenczas po kop dwie lit. płacono, a za piąty kłaczę, ktora kop sześć lit. kosztowała, pograbiwszy nie oddał, co za przysięgą aby nagrodzono było prosił.

5. Przekładał skargę imieniem Krzysztofa Petraycia o to, ze oyca jego || Piotra Stasiuna cięszkim więzieniem trapiąc a więtszym coraz po ziachaniu j. m. pana chorązego W° X. Lit. Andrzeia Wołłowicza karaniem groząc dla tego, ze się w nieznosnych krzywdach do k. j. m. z drugimi uciekł był, wziął kop piętnascie lit. okupu pan Mackiewicz. (6) A potym gwałtem na tegoz dla okupu umyslnie narzuciwszy ławnictwo, aby snadnieyszy do grabiezow miał przystęp, wziął pszenicy, ktora natenczas po kop dwie lit. była, beczkę. (7) Drugi raz narzuciwszy lesnictwo wziął jęczmienia, ktory po kopie lit. był, solankę. Zaczym, ze do znisczenia przyszedł, aby za przysięgą zapłacono było, domawiał się.

8. Dowodził zaloby Jana Łukoszaycia o parę wołow, ktore po smierci oyczyma jego Mikołaia Linkonaycia z domu jego dziedzicznego, gdzie y teraz mieszka, zgrabiwszy p. Mackiewicz niewinnie, przedał po kop dwunastu lit. (9) Nadto temuz Łukoszayciowi, szukaiąc w domu jego jakoby niebosczykowskich pieniędzy, a nie nalazszy ich, tylko jego miod, wziął miodu miednic cztyry, ktore kosztowały po kop cztyry lit. Potym u tegoz wziął zyta solanek dwie, a trzecią w powietrze pozyczył, ktore po kopie lit. płacono, chomąt kupiony za złotych trzy, czego dotąd nie oddał. 10. Na tegoz gwałtem narzuciwszy dla okupu ławnictwo wziął pszenicy, ktorą po kop dwie lit. płacono, beczkę. Drugi raz narzuciwszy lesnictwo nad swą dworną pusczą pograbił krowę, ktorą okupuiąc musiał dac pszenicy, ktora kosztowała kop pułtory lit., solankę. Za ktoremi grabiezami y exactiami ze do ubostwa przyszedł a zadney nagrody dotąd odniesc nie mogł, biorąc na przysięgę wskazu się domagał.

11. Przekładał krzywdę Wawrzynca Łukoszaycia, ktorego oyca, mianowicie Augustyna Łukoszaycia, do cięszkiego więzienia, ze z skargą w wielkich krzywdach z drugimi sąsiady do k. j. m. chodził, wziąwszy go pan Mackiewicz tak długo trapił, az musiał dac okupu kop dwadziescia lit., spieniężywszy wszytko co miał y dom znisczywszy, czego syn nie tylko z powiesci oyca swego, ktory rok siodmy jako umarł, ale sam przy tym naonczas będąc dobrze wszytkiego wiadom jest. (12). Od oyca tegoz Łukoszaycia, gdy chłopiec ze dworu uciekł, ze go na roskazanie panskie dogonic nie mogł, winy niesłusznie kop pięc lit. wziął. (13) Tenze skarzył o kop szesnascie lit., ktorą ociec jego okupuiąc brata swego a stryia jego, ktory przy nich mieszkaiąc na rzemiosło odszedł, musiał dom w Wilkii przedawszy y z tego domu, gdzie teraz mieszka, ostatka dołozywszy, zapłacic, jakoz y sąsiedzi na dowod stawieni, mianowicie Jan Łukoszaytis,

Maciey Jurguzaytis, Krzysztof Puykaytis y inni, za pytaniem naszym to wyznali. (14) A potym narzuciwszy gwałtem nad pusczą dworną lesnictwo na oyca pomienionego Łukoszaycia wziął wołu, ktory kosztował kop osm, łososia, kupionego za kop dwie. (15) Na ostatek po zysciu oyca y matki jego powietrzem, lubo dziedzic ostatka ubostwa został, nic jednak pan Mackiewicz nie dbaiąc wziął do dworu krowę, ktora kosztowała kop trzy, kozę kupioną za g. dwadziescia cztyry, owiec dwoie po g. trzydziesci lit., suknią białogłowską, ktora kosztowała kop szesc lit. Pozyczywszy od niegoz samego solankę zyta w powietrze, dotąd nie oddał, ktorą płacono po kopie lit. Lubo stacią osobliwą ze wszytkiey wsi z łaski jakoby dali, ktorey tu nie kładą. (16) Na tegoz Łukoszaycia narzuciwszy ławnictwo dla okupu według swego zwyczaiu, — bo czasem jednego dnia na pięciu narzucał, a kozdy się okupowac || musiał, — wziął, jako zawsze zwykł, pszenicy, ktorą po kop dwie lit. płacono, beczkę. Za ktoremi depactatiami, ze w domu tym, z ktorego to wszytko wzięto, do ostatnego znisczenia przyszedł, po przysiędze, na ktorą brał, wskazu, aby to zapłacono było, domawiał się.

17. Skarzył tenze umocowany w krzywdzie Stanisława Dyrzaycia, ze mu pszczoły, ktore ociec jego z bratem swym Bartłomieiem spolnie j. m. panu Mikołaiowi Montowtowi napuł dał był y namnozyło się było ulow trzydziesci, wszytkie odiąwszy sam jeden pan Mackiewicz od piętnastu lat miodem się dzieli z pomienionym panem Montowtem, jako wszyscy sąsiedzi wyznali, ktore pszczoły jako po oycu, tak po stryiu jemu własnie należą. 18. Ale y tym się nie contentuiąc, bez zadney przyczyny u tegoz Stanisława wołu, ktory kop osm lit. kosztował, pograbił, a samego do łancucha wziąwszy, potrzebuiąc spadkow oyca jego zmarłego y pieniężnego okupu, długim y cięszkim więzieniem dręczył. Co przysięgą podeprzec gotow będąc, prosił, aby zatym wrocono to y nagrodzono było.

19. Przekładał skargę Szczęsny Ambrosayciowny Stoszkayciowey, ze po mężu jey zmarłym powietrzem wziąwszy ją do więzienia od dziecięcia małego y niedawno urodzonego naonczas, ktore głodem bez pokarmu matczynego ledwie nie umarło, tak ją długo więził, az sama z swych rąk dała kop siedm lit. a sąsiady z kluczem do skrzynki posyłaiąc w tymze więzieniu kop jedenascie zapłaciła y wszytko, co miała, to jest kop osmnascie, oddała. Z tegoz domu brat jey na rzemiosło odchodząc kop dwanascie okupu dac musiał. Nadto obwiniwszy tęz Szczęsnę, ze sąsiadka jey, ktora na drugiey połowicy domu mieszkała, mianowicie Połonia Stoszkayciowa, jakoby z wiadomoscią jey ze wszytkim statkiem y bydłem uciekła, zgrabił jey kubły dwa wielkie, po g. trzydziestu kupione, stoły dwa dębowe, po g. trzydziestu takze kupione, grochu solanek szesc, owsa solanek osm, wołow parę, ktore kosztowały po kop osmiu, klaczę, ktora kosztowała kop dziesięc, kocioł kosztował kop sześć, wieprza takze zgrabił do karmienia, chrominy wszytkie do dworu swego zabrał, to jest izbę, wiezę, staynią, odrynę, — co stwierdzic przysięgą gotowa będąc prosiła, aby za nią wrocono było.

20. Skarzył w krzywdzie Sczęsnego Mikołaycia kowala, ze nan narzuciwszy ławnictwo, jako zwykł kozdemu czynic, wziął jęczmienia, ktory po kopie płacono, solankę. Nadto tegoz kowala upewniwszy zapłatą y uwolnieniem od wszelakich podwod kazał do budy swey siekiry y co jedno potrzeba robic, ktorą robotę od Wszytkich Swiąt az do Wielkiey nocy swym naczyniem, chlebem y czeladzią odprawował; po tym upewnieniu y umowie, ze za roskazaniem do Wilna w podwody nie jachał, wzięto go do łancucha, ktorym mało go nie udawiono, y ledwie za prozbą wszytkich sąsiadow, ktorych stawił, pułtory kopy okupu przyiąwszy wypuscił, — na czym do przysięgi biorąc wskazu domawiał się.

21. Załował o więzienie Jana Jur(g)margaycia ławnika y Krzysztofa Puykaycia, ze usłyszawszy przyiazd k. j. m. do Wilna a wiedząc, jako się s poddanemi niesłusznie obchodzi, a zatym rozumieiąc, ze supplikowac w krzywdach swych będą, aby się przeto osrozył przed czasem, cięszko ich więził, jako y tellraz sama jey m. pani Mackiewiczowa odyskawszy szubienicą y roznym karaniem grozi. Do tego na tymze Puykayciu, dawszy mu pustą pułwłoki na czynsz przyiemny, potym jako z osiadłey gwałtem płacic kazał, czemu podołac nie mogąc ze porzucił, wziął jednak kop trzy lit., lubo gruntu nie zazywał. A na dowod wszytkich sąsiadow stawiwszy y za ławniczym wyznaniem oddania pieniędzy a o więzienie po przysiedze nagrody domawiał się.

22. Skarzył w krzywdzie Wala Andrzeiaycia y brata jego młodszego, ze u oyca ich Andrzeia Jusaycia kupionego konia za kop dziewięc własnych pieniędzy p. Mackiewicz do cugu wziąwszy y tam okaleczywszy, kazał panu Klikawskiemu, od ktorego był nabyty, przyrzucic, gdzie prętko zdechł, a oycu ich nic nie dał. Na tegoz narzuciwszy lesnictwo y do wiezienia, jakoby zwierz miał kryiomo bic, bez zadnego dowodu niewinnie wymogł kop jednascie lit. y tym go wniwecz obrocił, ze y teraz dzieci pozostali u powinnych swych w teyze wsi tułac się muszą. Do tego po smierci oyca ich siodmy rok temu zyto z pułwłoczka całego zebrac, ktorego dwanascie kop nazęto, y do dworu swego Czakiszek poddanym y ławnikowi teyze wsi zaprowadzic kazał. A na dowod jako zyta zabranego, tak konia wziętego sąsiadow y ławnika stawiwszy, za ich przyznaniem oddania grabiezow domawiał się.

23. Skarzył imieniem Kaspra Gudzia o kop trzydziesci, ktorą, ze do k. j. m. z skargą chodził, do więzienia wzięty, wszytko z domu rozprzedawszy okupic się musiał, a na dowod wszytkiey wsi poddanych stawiwszy, oddania kop 30 dla osady domu spustoszałego prosił.

24. Donosił krzywdę poddanego Łukasza Mikszaycia, ktoremu pograbił niewinnie konia, kupionego za kop pięc, wołu, kupionego za kop pięc, y zyta na pułwłoczku zasianego kop szesnascie zabrał lat temu cztyry, ktore ławnik do dworu Czakiszek z sąsiady drugiemi zaprowadził, — a na swiadectwo tychze wszytkich stawiwszy jako grabiezow pomienionych, tak boiow swoich, ze zubozony precz odszedł, potym go z zoną ułapiwszy srodze mordowac y powiesiwszy bic kazał, co na przysięgę biorąc wskazu domagał się.

25. Dowodząc krzywdy Wawrzynca Siupinaycia, ze mu p. Mackiewicz niewinnie zgrabił konia kupionego za kop osm, krowy dwie po kop trzy kupione, na przysięgę brał y wskazu się domawiał.

26. Załował w krzywdzie Stefana Siupinaycia, ze go niewinnie p. Mackiewicz haniebnie zbił y zawiesiwszy zmordował o cudze czarki dwie srebrne, ktore sąsiedzi jego nalazszy miedzy sobą taili y od nich do siebie wziął, a po dzis dzien nikt się nie ozwał do nich y nie skarzył, — za ktore morderstwo po przysiędze nawiąski domawiał się.

27. Skarzył o piwa beczkę, ktora kosztowała złotych trzy, ze ją u Macieia Jurgmargaycia pozyczywszy czasu powietrza p. Mackiewicz nie oddał. Do tego temuz jadącemu do Kieydan zabił pan Karol Czaiewski konia, za ktorego z prawa za nakładem poddanego wziąwszy p. Mackiewicz kop dziesięc, nic mu nie dał. Takze u brata jego Jana Jurgmargaycia czasu powietrza zyta solankę y piwa beczkę pozyczywszy, ktore po kopie kosztowały, nie oddał. O co do przysięgi biorąc wskazu się domawiał.

28. Donosił skargę Jana y Macieia Jurgmargayciow, ze oyca ich Pawła Jurgmargia y Walentego Bebraycia o to, iz do *krola* j. m. z supplicatią chodzili, karaniem okrutnym po ziachaniu j. m. pana chorązego skarał, to jest kijmi, postronkami częstokroc zbiwszy, gdy omdleli, wodą polewał y tak cięszkim y długim w łancuchu y w pętach więzieniem dręczył, bo nie mieli czym się okupic, od ktorego karania potym zeschli y nic robic przez lat kilka nie mogli, ale cien człowieczy tylko na sobie nosząc pomarli, — co na przysięgę synom biorąc, wskazu głowszczyzny domawiał się.

29. Przekładał załobę wszytkich poddanych ogulnie, ze za naiazdem pana Jerzego Radoszynskiego w koni szesciudziesiąt na wies ich, ktory niedziel cztyry mieszkaiąc u nich y wszelakie dostatki do jedzenia y picia wymagaiąc, na ostatek pobor po złotych trzy z kozdey włoki, ktorych naonczas było szesnascie osiadłych, wybrał; a potym pan Mackiewicz o wszytko poiednawszy się z nim znowu u nich pobor drugi niesłusznie po złotych trzy wybrał, a obwiniwszy nadto, jakoby poddani pana Radoszynskiego nawodzic mieli, krow doynych szesnascie, ktore kosztowały po kop trzy, zgrabił y niewiasty przy tym grabiezu przez czeladz posłaną zbił, — zaczym poddanym trzem, ktorych sobie strona obierze, na przysięgę, ze pana Radoszynskiego nie nawodzili, takze na cenie krow, poniewaz za zywota p. Mackiewicz do grabiezu ich y poboru powtore branego znał, biorąc, wskazu domagał się.

30. Dowodził krzywdy Małgorzaty Mokłayciowey, ze męza jey Wala Mokłaycia, obwiniwszy o jakies złodzieystwo tarcic y barci, bez zadnego dowodu do cięszkiego więzienia wziął, z ktorego okupuiąc musiała dac kop piętnascie lit. Temuz mężowi jey zeszłemu pan Czaiewski konia zabił, za ktorego z ugody p. Mackiewicz kop dziesięc wziąwszy, ukrzywdzonemu nic nie dał. Biorąc zatym na przysięgę, ze o złodzieystwie męza zona nie wie, wskazu domawiał się.

31. Załował o grabiez Katarzyny Jakubayciowey, ze u niey po mężu zmarłym wołu kupionego za kop osm lit. pograbił. U teyze płotna za po-

kłon niesłusznie wymagaiąc, ze go nie miała, krowę zgrabił, ktorą okupuiąc kopę jednę lit. dac musiała. Co na przysięgę biorąc o wskaz prosił.

32. Przekładał skargę Wawrzynca Siupinaycia o nieznosne karanie y więzienie jego za to, ze narzuconego powtore gwałtem na się lesnictwa względem pierwszego karania brac nie chciał, naprzod go cięszko więził cztyry dni y cztyry nocy, potym kazał go przed sobą poki bic y mordowac po dwakroc, az lesnictwo wziąc musiał. Ktory będąc lesniczym gdy mu sarn pięc przyniosł, przy oddaniu w łancuch niewinnie włozył y przez dzien y noc trzymawszy powiadaiąc, jakoby miał więcey dostac, tak zbił y zmordował, ze ledwie zywego zostawił. O co do przysięgi biorąc nawiąski się damagał.

33. Skarzył w krzywdzie Jozefa Gudzia, ze mu, gdy przed powietrzem uchodził wszytko doma zostawiwszy, wziął zyta solanek osm, owsa solanek osm, grochu solanek sześć, || bobu solanek dwie, szocewicy solanek dwie, pszenicy beczkę jednę wilenską, jęczmienia solankę jednę, swinię karmną z pięciorgiem prosiat, ruczniczkę ptaszą, miodu miednicę jedną, pierzynę, wełny run pięc, zarna jedne, — co wszytko do dworu zabrał. A potym widząc, co drugim poddanym czyni, ze nie tylko bydło, sprzet domowy, pieniężne nieznosne okupy samych do wiezienia zabieraiąc wymaga y na ciele srogo karze, coraz więcey potrzebuiąc, zatym y ten Jozef, nie spodziewaiąc się naonczas, aby to miał wrocic y owszem zdrowie swe barziey jako człowiek przychodzien do tey wsi ochraniaiąc, to wszytko, co z sobą w ten dom przyniosł y grunt nadto swym zbozem zasiany zostawiwszy, do drugiey wsi teyze włosci wilkijskiey na mieszkanie poszedł. O ktory grabiez na przysięgę biorąc o wskaz prosił.

34. Załował w krzywdzie wszytkich poddanych, iz pan dzierzawca za grabiezem pięciorga bydła przez chorągiew j. m. pana Butlera uczynionym, posławszy czeladnika swego Stanisława Buialskiego z skargą do obozu, pod ktorego jako konia, tak samemu na strawę dali, wziął, jako ten Buialski powiadał, złotych siedmdziesiąt, a poddanym nic z tego nie dał. Za przysięgą dwu mężow ze wsi, aby przynamniey złotych cztyrdziesci wrocono, prosił.

35. Skarzył o to, iz pan Mackiewicz miasto obrony naprzod kazał na nas nawieść chorągiew j. m. pana Rozna, ktora w Wilkii stoiąc chciała dla sioła Piktakiemia samego p. Mackiewicza zgrabic, gdy tedy Matiasz woznica nawiodł, zgrabiono nas; my grabiez okupuiąc, choc statią od siebie przed tym juzesmy byli wydali, musielismy przypłacic kop cztyry. Znowu gdy szła chorągiew j. m. pana Abrahamowicza, mysmy statią od siebie oddali, a gdy dla Piktakiemia chcieli takze p. Mack*iewicza* grabic, czeladnik Gurski tęz chorągiew przywiodł do nas, ktorey gdysmy się z oddaney juz statii sprawowali, odpowiedzieli nam, ze sam pan u was kazał nam wziąc y za tę wioskę, zaczym wzięli powtore krow pięc, ktore zginęły. A nie dosyc na tym, ze nas nie zastępuie, owszem sam nawodzi, ale jescze gorzey zołnierza zaciągnąwszy w wiesieni przyiacioł swoich przez kilka dni y nocy z niemałym orszakiem czeladzi, woznic, koni u nas mieszka, mięsa jałowiczego cwierciami kaze dla siebie kupowac, kurow, gęsi,

baranow y inszych rzeczy nad potrzebę wyciąga, piwa podsycane przed czasem sobie gwoli kaze robic. Do tego czasu powietrza, gdy z swego dworu uchodził, przyiachawszy do nas mieszkał niedziel osm z czeladzią y ze wszytkim pocztem obozowym, musielismy tedy wszelakie dostatki, jako sam chciał y kazał, dawac z wielką szkodą y usczerbkiem naszym, a mało na tym maiąc, zesmy karmili, gdy potym do swego sioła Dakiow odiachał, musielismy dac do tey wsi baranow osm. W czym nieznosną krzywdę y szkodę poddanych mieniąc, damawiał się, aby tych depactatii, nawodzenia chorągwi dla ochrony wsi Piktakiemia, do dworney paszni przyłączoney, więcey nie bywało, a szkody y nakłady nagrodzono.

35a[b]. Skarzył o spustoszenie y zabranie budowania, mianowicie: ze z d*o*mu Maciula Jurgmargaycia wziąwszy dwie piekarnie, klec y wiezę czwartą do Dallkiow, swey wsi dziedziczney, wywiozł; z domu Andrzeia Buywaycia poddanemu swe*m*u dziedzicznemu Romanowi nazwane*m*u do wsi Kaszełkow piekarnią oddał; z domu Tamula Pacuna słudze swemu Wawrzyncowi Goyzewskiemu odrynę darował; z domu Gryga Margalzięcia woznicy swe*m*u do wsi Kaszełkow klec oddał; z tegoz domu szlachcicowi Grzegorzowi Ławrzynayciowi wiezę, alias oborę, za kop trzy lit. przedał; z d*o*mu Ambrosa Węckunaycia wywiozł do dworu oborę y dla swego bydła postawił; z tegoz domu odrynę wziąwszy słudze swe*m*u Wawrzyncowi Goyzewskiemu oddał, a staynią do wsi Kaszełkow Romanowi, poddanemu swemu, — za ktorym zabraniem chromin nie tylko spustoszenie wsi, ale y trudnosc do osady poddanych ukazuiąc, poniewaz drzewa do budowania na swym gruncie nie maiąc kupowac muszą, przeto aby to wszytko budowanie nazad przywrocone y na tymze mieyscu, zkąd wzięto, porządnie postawione było, prosił y domawiał się.

36. Skarzył o więzienie, grabieze y rozne krzywdy poddanych, ktore pan Mackiewicz z spolney rady y namowy małzonki swey jey m. paniey Katarzyny Bilewiczowny, jako zawsze czynił, tak teraz juz nie tylko w prawo wstąpiwszy, ale po dekrecie sądu k*rola* j. m. assessorskiego na zniewagę zwierzchnosci y prawa tymze poddanym guczkompskim kleci zapieczętował, bydło, zboze, sprzęt y wszytko w domach, w gumnach y w polu spisawszy, ruszyc y brac do uzywania pod winą zakazał, samych we dnie y w nocy czeladz nasyłaiąc w same zniwa łapał y umyslnie snac rozganiaiąc, zboza sprzątac s pola nie dopusczał, aby do znisczenia przyszedszy, krzywd swych o czym dochodzic nie mieli. Jakoz wyszpiegowawszy Wawrzynca Szupinaycia y Krzysztofa Puykaycia z miastecka Wilkii z targu idących w drodze ułapic w nocy kazał y krowę Szupinayciowi tamze wziął, za ktorą kop trzy dawano. A ze on w Wilnie prawa pilnował, rankor ztąd przedsięwziąwszy srogim go więzieniem, włozywszy skręcone pęta na nogi, łancuch na szyię y panny na ręce dręczył a przez cztyry dni y nocy wysadzaiąc pod rynę, gdy lał descz nabarziey, zimnem trapił, y w tym więzieniu do niesłuszney przysięgi, ze nigdy przeciw panu mowic y sąsiadom pomagac nie miał y cokolwiek sam pan Mackiewicz chciał y wprzod mowił, do tego wszytkiego, jako y Krzysztofa Puykaycia przymusiwszy, wypuscił, grabiezu jednak nie oddał. O co protestatią na urzędzie grodzkim

zmuckim w tym roku 1636 m*iesiąca* septembra siedmnastego d*nia* czynioną y relatią generała Jana Kolnickiego ukazawszy, na przysięgę biorąc, nawiązki za grabiez y więzienie domagał się.

37. Przekładał krzywdę Tamula Kłausutaycia, ze pan Mackiewicz z spolney rady y || namowy z małzonką swą jey m. panią Katarzyną Bilewiczowną nie tylko po dekrecie y naznaczoney wtorey o krzywdy poczynione rewizii, ale jusz po wyniesioney na sądowy termin innotescentii y po podaney copii z listu k*rola* j. m., na zwierzchnosc y prawo nie oglądaiąc się, pomienione*m*u Kłausutayciowi konia, za ktorego kop osm dawano, pograbiwszy, dotąd nie oddał. Co na przysięgę stronie swey biorąc, grabiezu z nawiąską się domawiał.

38. Tenze umocowany strony powodowey załował na ostatek o robotę y podwody, powiadaiąc, ze niebosczyk pan Mackiewicz y pozostała małzonka j. m. nie tylko pomienionemi depactatiami przez grabieze nieznosne, winy niezwyczayne y karanie srogie tę wies y poddanych w niey mieszkaiących, jakom juz pokazał, zniszczył y spustoszył, ale barziey podwodami ustawicznemi y robotami we wszytkich włosciach okolicznych y odległych niesłychanemi, abowiem:

(1[a]) Naprzod poczowszy od S° Piotra kosic, suszyc y zwozic muszą nie tylko z łąk dwornych, ale y ze wszytkich łąk sioła Piktakiemia, do paszni dworney obroconego, robiąc czasem az do zamrozkow.

2. Po dwa z włoki gnoy wozic, kiedy wypędzą, muszą bez folgi zadney po pułtory niedziele zmieszkac, az go do sczętu wywiozą.

3. Zyto zą̨c, poki go na dwornym y sioła Piktakiemia polu stanie, muszą, po tygodniu we dworze mieszkaiąc.

4. Jarzynę wszelaką poząc y zwieść, poki jey stanie, muszą, robiąc po dwa z włoki.

5. Tak rok popiołu z pusczy zwiesc musieli łasztow sześć az do brzegu.

6. Roku teraznieyszego 1636 zwiezli do brzegu łasztow siedm.

7. Narzucaiąc na włokę po beczek cztyry soli, przedawac po miasteczkach niesłusznym targiem, jako sam postanowi, kaze, a gdy nie tak drogo przedadzą, swoim dokładac muszą.

8. Podwody częstę przez mil 40, czasem przez trzydziesci lub dwadziescia, a do Kowna, do Rosien y do miasteczek pobliszszych albo gdziekolwiek trzeba niemal codzien jachac muszą. Do lasu po drzewo na budowanie, tarcice, płoty y po namnieyszą rzecz, tych tylko ludzi ubogich trapiąc, a swych poddanych ochraniaiąc, niemal codzien, kiedy zachce, tak w nocy, jako we dnie pod karaniem wygania, czego nigdzie po włosciach nie masz y u nich za przodkow ich y antecessorow jey m. paniey Mackiewiczowey nie bywało.

9. Do Krolewca dwie lecie temu z kazdego domu nie patrząc włok wypędzili panowie dzierzawcy, a za to obiecawszy soli beczek dwie, nic nie dali.

10. Kiedy ich w potrzebach swych lub z czeladnikiem do Kowna, mianowicie ze zbożem, z syrami, masłem, z rzepą, kapustą y roznemi jarzynami a pospolicie w nagorszą || drogę albo w powodzi dla droszszego

spieniężenia posyła, tedy nie tylko od siebie, ale y za czeladnika przewoz płacic drogo muszą, ktory więcey ich czasem, niz jarzyna, ktorą wiozą, kosztuie, a gdy według rozkazania nie sprzedadzą, narzuca na nich. — Co wszytko przysięgą potwierdzic gotowi są.

Takiemi tedy, prawi, robot nieznosnych y podwod ustawicznych angariami poddani od domow swych, robot własnych y dozoru gospodarskiego przez panow dzierzawcow oderwani, ze po te czasy ubostwa swego doyrzec, a jako na goscincu wielkim, ktory z Krolewca, Jurborku, Skierstomonia, Wielony, Srzednika y z Wilkii do Jaswoin, Kieydan y daley do Upity, tak tez ztamtąd nazad idzie, mieszkaiący, zboza swego w czas sprzątnąc dla przyczyny robot y podwod pomienioney nie mogli, a zatym częścią od gosci przeiezdzaiących podroznych, częścią od swego bydła y sąsiedzkiego, poniewaz zadnych wygonow osobliwych nie maią, szkody ustawiczne a czasu woyny od zołnierza bez panskiey ochrony ponosząc y w niebytnosci swey dla robot y podwod ustawicznych w domach szkod swych, koni, bydła zabranego na kim by dochodzic mieli czasem y nie wiedząc, a bez pomocy panskiey nie mogąc, do ostatnego znisczenia przyszli. Podawał do tego y to na uwagę, ze ta wies Guczkompie, przy takim goscincu a na samym bagnie zasiadszy, w naprawowaniu samych mostow przez wies dosyc by roboty y kosztu co rok miała, poniewaz swego lasu na płoty y opał, nie tylko na budowanie więtsze, nie ma; ktorych mostow ze teraz dla spustoszenia naprawowac nie podoła, podrozni ludzie y kupcy ile w wiesieni, na wiosnę y w lato mokre topic się niemal muszą. Trzecie tez tego sioła pole tak w podłym jest y wodą podsiadłym gruncie, ze zyto mieyscami nigdy, a jarzyna tylko w suche lato rodzi. A tę tak nieznosną robotę, ze do dworu samych pp. dzierzawcow a nie *krola* j. m. odprawowac dotąd przeciw ustawom tey włosci y inszych przyległych musieli, y ta wies zatym od włok szesnastu do szesciu osiadłych y to kalekami natenczas zagaionych przyszła. Z tych tedy wszytkich pomienionych przyczyn aby ta wies, jesli nie lzieyszą nad inne dla osady potomnym successorom ustawą ochroniona, przynamniey aby po zniesionych wszytkich robotach y podwodach z innemi teyze włosci wilkyskiey, od ktorey jest oderwana, siołami w podatkach porownana była, prosił y domawiał się.

A tak my rewizorowie w sprawie poddanych sioła Guczkompiow za obwieszczeniem podług dekretu sądu assessorskiego y listow j. k. m. pana naszego *miłosciwego* do siebie y do zeszłego j. m. pana Jerzego Mackiewicza, takze pozostałey małzonki jego jey m. paniey Katarzyny Bilewiczowny wydanych jakoby o krzywdy, ktore || od nich jako dzierzawcow swych w roznych grabiezach y pieniężnych exactii wybieraniu, soli y legumin roznych gwałtem narzucaniu a podług ceny przez się stanowioney płaceniu, do robot nad ustawę pędzeniu y ustawicznym w podwody wysyłaniu ponoszą, od nas rewizorow wyniesionym y jey m. paniey Katarzynie Bilewiczownie Jerzyney Mackiewiczowey po kilkakrotnym odroczeniu do skuteczney rozprawy podanym, ze się jey m. pani Mackiewiczowa na terminie pierwszego dnia sądowego przypadłym nie stanowiła y zadney o sobie wiadomosci nam y stronie nie dała; potym godzin dwie w nocy, nie

według czasu y po upusczonym terminie, posławszy cedułę, a za nieprzyięciem jey z przyczyn pomienionych od nas, nazaiutrz przez generała Piotra Goyzewskiego podawszy w obmowie w cedule opisaney stanęła, w ktorey zadney do prawa y słusznosci należącey ratii nie nayduiąc, owszem słow gołych na zwłokę sprawiedliwosci sposobionych a ku zniewadze dekretu sądu assessorskiego y listow k*rola* j. m. sciągaiących się, znaczny upor bacząc, uchyliwszy ją z tych miar y względem omieszkanego terminu na stronę y nie dopusciwszy, jako nie od głownego wskazu, od niey appellatii, skutecznie się bez zadnych dalszych zwłok rozprawowac nakazalismy. Ktorego nakazu naszego ze strona odporna nie słuchaiąc y sprzeciwiaiąc się woli k*rola* j. m. w lisciech wyrazoney y do dekretu sądu assessorskiego stosowaney upornie precz odeszła. Przeto dowodow strony powodowey dostatecznie wysłuchawszy, według dobrowolnego brania na przysięgę poddanych:

Naprzod (1) Woyciechowi Dieydayciowi na tym, jako po dekrecie j. m. pana Andrzeia Wołłowicza, chorązego ziemskiego W. X. Lit., okupuiąc z więzienia synowca swego Kaspra Diedaycia kop trzydziesci lit. niewinnie płacic musiał, y na tym, (2) jako pa*n*u dzierzawcy swemu dwie becce zyta czasu powietrza, ktore naonczas po kopie płacono, y kosę do rzezania sieczki za złotych trzy kupioną, prawdziwie pozyczył; do tego na tym, (3) jako z roskazaniem pana dzierzawcy czeladnik jego Matyasz Jozefowicz konia za kop siedm lit. kupionego wziął y dotąd nie oddano;

(4) Stanisławowi Diedayciowi na tym, jako od narzucanego przez lat cztyry ławnictwa po becce wilenskiey pszenicy, ktora po kop dwie lit. była, okupu dac musiał, a za piąty rok klaczę, za kop szesc lit. kupioną, zgrabiwszy nie oddał;

(5) Krzysztofowi Petrayciowi na tym, jako ociec jego od więzienia, ze z skargą do k*rola* j. m. w krzywdach swych chodził, kop piętnascie lit. okupuiąc się zapłacic, i na tym, (6) jako z narzuconego gwałtem ławnictwa beczkę pszenicy, ktorą natenczas po kop dwie lit. płacono, a (7) drugi raz z narzuconego lesnictwa jęczmienia solankę, ktora po kopie lit. była, okupu dac prawdziwie musiał;

(8) Janowi Łukoszayciowi na tym, jako niewinnie parę wołow, ktore po osmiu kop kosztowały, y miednic cztyry miodu, ktore płacono po kop cztyry lit., z do*m*u jego dziedzicznego pogra||bił, y na tym, (9) jako zyta solanek trzy, ktore po kopie lit., chomąt, kupiony za złotych trzy, pozyczywszy, nie oddał; do tego na tym, (10) jako od narzuconego ławnictwa pszenicy solankę, ktora po pułtory kopy, a od lesnictwa narzuconego pszenicy beczkę wilenską, ktora po dwie kopie była, okupu dac musiał;

(11) Wawrzyncowi Łukoszayciowi na tym, jako ociec jego okupuiąc się z więzienia, ze do k. j. m. z skargą w krzywdach roznych chodził, z wiadomoscią jego kop dwadziescia lit., (12) drugi raz okupuiąc z więzienia brata swego kop szesnascie lit. niewinnie dac musiał, i na tym (13), jako narzuciwszy gwałtem na oyca jego lesnictwo, wołu, ktory kosztował kop osm, pograbił y łososia kupionego za kop dwie wziął, (14) a od niego samego narzuceniem takze ławnictwa pszenicy beczkę, ktorą po kop dwie

lit. płacono, wymogł; (15) do tego, czasu powietrza solankę zyta, ktore po kopie było, pozyczywszy dotąd nie oddał, i na tym, (16) jako po zmarłych powietrzem jego rodzicach krowę, ktora kosztowała kop trzy, kozę kupioną za groszy dwadziescia cztyry, owiec dwoie po gr. trzydziestu lit., suknią białogłowską, ktora kosztowała kop sześć, z domu jego niewinnie pograbił;

(17) Stanisławowi Dyrzayciowi na tym, jako ociec jego spolne pszczoły z bratem swym a stryiem jego Bartłomieiem dał napuł j. m. panu Mikołaiowi Montowtowi, i na tym, (18) jako wołu, ktory kop osm lit. kosztował, bez zadney przyczyny pograbił;

(19) Szczęsnie Ambrosayciowey na tym, jako okupuiąc się z łancucha dla spadkow męza, sama z rąk swych kop siedm, a przez sąsiady, posławszy je w tymze w więzieniu z kluczem do skrzynki, kop jedenascie dac musiała, i na tym, jako kubły dwa, ktore kosztowały po g. trzydziestu lit., stoły dębowe dwa po groszy trzydziestu lit., grochu solanek sześć, owsa solanek osm, wieprza do karmienia, woły dwa, ktore kosztowały po kop osmiu lit., klaczę, ktora kosztowała kop dziesięc lit., kocioł, ktory kosztował kop szesc lit., zgrabiwszy nie oddał;

Szczęsnemu Mikołayciowi na tym, jako od narzuconego ławnictwa jęczmienia solankę, ktorą po kopie lit. płacono, i na tym, jako niewinnie do więzienia wzięty, okupu kop pułtory dac musiał;

Walowi Andreiayciowi na tym, jako konia, kupionego za kop dziewięc własnych *pieniędzy* oyca jego, wziąwszy nie oddał y nie nagrodził;

Łukaszowi Mikszayciowi na tym, jako niewinnie konia, ktory kosztował kop pięc, wołu, ktory takze kosztował kop pięc, pograbił y zyta kop szesnascie do dworu przez ławnika y poddanych zabrał;

Macieiowi Jurgmargayciowi na tym, jako beczkę piwa, ktora kosztowała złotych trzy, pozyczywszy nie oddał, i na tym, jako za konia z prawa za nakładem jego od pana Carola Czaiewskiego wziąwszy kop dziesięc nic mu nie dał;

Trzem mężom ze wsi, mianowicie Janowi Jurg||margayciowi, Woyciechowi Diedayciowi, Macieiowi Jurguzayciowi na tym, jako j. m. pana Jerzego Radoszynskiego na swą wies aby ją zaiachał nie nawodzili y niebosczyk p. Mackiewicz niewinnie zatym krow szesnascie, ktore po stu groszy kosztowały, pograbił y powtore pobor po złotych trzy z włok szesnastu wybrał;

Małgorzacie Mokłayciowey na tym, jako o złodzieystwie tarcic męza swego, łupieniu barci y łowieniu kunic w pusczy panskiey nie wie y zatym niewinnie z więzienia okupuiąc męza swego zeszłego kop piętnascie lit. płacic musiała;

Katarzynie Jakubayciowey na tym, jako po zmarłym mężu wołu, ktory kosztował kop osm lit., niewinnie pograbił y kopę jednę *pieniędzy* wymogł;

Jozefowi Gudziowi na tym, jako niewinnie zyta solanek osm, owsa solanek osm, grochu solanek szesc, bobu solanek dwie, szocewicy solanek dwie, pszenicy beczkę wilenską, jęczmienia solankę jednę, swinię karmną

z prosiąt pięciorgiem, rucznicę ptaszą, ktora kosztowała groszy trzydziesci lit., miodu miednicę, ktora kosztowała kop cztyry lit., pierzynę, ktora kosztowała kopę jednę y gr. dwanascie lit., wełny run pięc po g. trzy lit., zarna, ktore kosztowały g. cztyrdziesci lit., zgrabił;

Dwum mężom ze wsi, mianowicie Janowi Jurgmargayciowi ławnikowi y Krzysztofowi Puykayciowi na tym, jako za grabiez pięciorga bydła od chorągwie pana Butlera za nakładem poddanych z ugody złotych cztyrdziesci wziąwszy, nic im nie dał;

A Wawrzyncowi Szupinayciowi na tym, ze po teraznieyszym dekrecie sądu k. j. m. assessorskiego krowę, za ktorą dawano kop trzy, z targu idącemu pograbił;

Takze Tamulowi Kłausutayciowi na tym, ze po dekrecie pomienionym y podanym obwieszczeniu konia, za ktorego dawano kop osm lit., pograbiwszy nie oddał;

— przysięgę nakazuiemy, a po przysiędze exactie y grabieze przed dekretem sądu k. j. m. assessorskiego wymozone ceną opisaną, a po dekrecie Wawrzyncowi Szupinayciowi zgrabioną krowę y Tamulowi Kłausutayciowi konia sowito na maiętnosciach niebosczyka pana Jerzego Mackiewicza y małzonki pozostałey jey m. paniey Katarzyny Bilewiczowny Jerzyney Mackiewiczowey wszelakich lezących y ruchomych, sumach pieniężnych gdziekolwiek będących.

A Walowi Andreiayciowi y bratu jego za dobrowolnym wyznaniem Jana Jurgmargaycia y poddanych, ktorzy sami pozązwszy z pułwłoczka zyta kop dwanascie do dworu pana Mackiewicza y małzonki jego m. zaprowadzili, bez przysięgi ceną statutową, jako y inne grabieze, ktorych szacunku w tym dekrecie nie pomieniono, na tychze maiętnosciach wskazuiemy.

Tak tez zabrane budowanie, mianowicie z domu Maciula Jurgmargaycia piekarnie dwie, || klec y wiezę do wsi dziedziczney Dakiow wywiezioną; z domu Andrzeia Buywaycia piekarnią do wsi dziedziczney Kaszełkow oddaną; z domu Tamula Pacuna czeladnikowi swemu Goyzewskiemu odrynę darowaną; z domu Gryga Margalzięcia klec woznicy swemu oddaną y wiezę za kop trzy lit. przedaną; z domu Ambrosa Węckunaycia izbę y oborę do dworu wziętą y odrynę czeladnikowi swemu Goyzewskiemu, a staynią poddanemu dziedzicznemu Romanowi oddaną, — nazad przywrocic albo tak dobre budowanie na tymze mieyscu zkąd wzięto porządnie swym kosztem postawic nakazuiemy.

Z drugiey strony (1) od załoby Wawrzynca Łukoszaycia o pięc kop winy na oycu jego, ze chłopca panskiego zbiegłego dogonic nie mogł, wymozoną, poniewaz sam tego pamiętac nie moze, a powiescią tylko sąsiadow alleguie, do przysięgi nie przypusczaiąc. (2) Szczęsny Ambrosayciowny o kop dwanascie okupu przez brata jey daną za aktorkę nie uznawaiąc. (3) Tak tez o kop trzydziesci winy od niebosczyka Kaspra Gudzia ze do k. j. m. z skargą chodził wziętey względem niebytnosci aktora natenczas. (4) Od płacenia dwuletney roboty Szczęsnemu kowalowi względem daney za to izby, drew z pusczy lat dwie wiezionych y toczydła darowanego. (5) Od

wziętych kop trzech jakoby za czynsz na Krzysztofie Puykayciu względem porzuconego przezen nieopowiednie przyiętego gruntu. (6) Od wymozonych w więzieniu kop jedenastu lit. okupu na oycu Wala Andreiaycia y brata jego, poniewaz sami tego prze młodosc lat nie pamiętaią. (7) Od grabiezu Wawrzyncowi Szupinayciowi konia kupionego za kop osm lit., krow dwu po kop trzy lit., względem danego na drugim mieyscu z bydłem y zasiewkiem domu. (8) Od pozyczoney u Jana Jurgmargaycia zyta solanki y piwa beczki po kopie kupionych, względem darowanych jemu solanek osmiu owsa. (9) Od wziętych jakoby kop dziesięciu za konia Małgorzaty Mokłayciowey od pana Czaiewskiego, poniewaz tego doskonale wiedziec nie moze. (10) Od obwinienia nawodzonych jakoby dla ochrony Piktakiemia wsi chorągwi y szkod przez nie poczynionych. (11) Od przymuszonych bankietow jesiennych y nakładow w podymowaniu panow dzierzawcow, przyiacioł ich, czeladzi y koni podiętych. (12) Takze od szkod y nakładow, ktore przez niedziel osm czasu powietrza pana Mackiewicza ze wszytką czeladzią y pocztem obozowym podięli wszelaki daiąc dostatek. (13) Od płacenia osmiu baranow po wyiachaniu ze wsi czasu powietrza wziętych. (13a)[c] Od szkod tegorocznych względem niedopusczenia sprzątac zboza czasu prawa w polu podiętych. (14) Od narzucenia soli y wszelakich jarzyn, takze ceny przez panow dzierzawcow nad słuszność || stanowioney. (15) Od robot y podwod nad ustawę wymaganych. (16) Na ostatek od więzienia Szczęsnego kowala, Stanisława Dyrzaycia, Szczęsny Ambrosayciowny, Jana Jurgmargaycia, Krzysztofa Puykaycia, Andrzeia Jusaycia, Kaspra Gudzia, Wawrzynca Szupinaycia, od boiu y karania Łukasza Mikszaycia y zony jego, takze Stefana Szupinaycia, (17) a mianowicie od więzienia y karania Pawła Jurgmargia y Walentego Bebraycia, ze z skargą do k. j. m. chodzili, jakoby dla pomienionego karania przez lat kilka do zdrowia przysc nie mogąc pomrzec mieli, (18) tak tez od wiezienia y boiu po teraznieyszym dekrecie sądu k. j. m. assesorskiego Wawrzynca Szupinaycia y Krzysztofa Puykaycia — względem zaszłey smierci pana Jerzego Mackiewicza wiecznie jey m. panią Mackiewiczową wolną czyniemy.

A co się tycze robot y podwod jakoby według ustawy j. m. pana Andrzeia Wołowicza, chorązego W° X. Lit. dotąd odprawowanych, upatruiąc to, ze ta ustawa od postanowienia dzierzawy Wilkyskiey daleko rozna się pokazała y do zadney ustawy dzierzaw przyległych według woli k. j. m. stosowana nie jest, a nie mniey uwazaiąc, ze na goscincu, ktory z Krolewca, Jurborku, Wielony y Wilkii do Jaswoin, Kieydan y daley do Upity, a ztamtąd nazad idzie, ta wies zasadzoną będąc, oderwaniem robot panskich y podwod od dozoru gospodarskiego często w nim szkodę nie tylko od goscia przeieżdzego y czasu woyny od zołnierza, ale y od swego dobytku podniesc moze względem tego, ze zadnych osobliwych wygonow krom gruntu cynszem obciązonego nie ma, na ktorych ze drew jako na opal, tak grodzą domową, nie rzkąc do budowania y naprawowania mostu przez wies, wielki defekt cierpią, ktory dla przeiazdu sposobnieyszego ludzi podroznych, gdyz teraz, ile na wiosnę, w wiesieni y w lato mokre topic się niemal muszą, potrzebny jest, nadto stosuiąc się do ustaw rewizorskich y generalney

skarbowey, ktora robot y podwod na potrzeby dworow oyczystych y maiętnosci własney dzierzawcow zabroniła, pod ktorey ustawy teraz praetextem zeszły pan Mackiewicz y małzonka pozostała j. m. do maiętnosci swey na sprzątanie zytá y wszelakiey jarzyny nie tylko z paszni dworney, ale y z szesciu włok sioła Piktakiemia do dworney paszni przyłączonego na skoszenie sianozęci, zwozenie siana y wszelakiego zboza, takze klepki, popiołow, tarcic, drzewa na budowanie pędząc, w podwody ustawiczne wyganiaiąc, ze nie tylko tę ustawę dosyc cięszką y w dzierzawach okolicznych niezwyczayną przestąpił, ale liczby robot y podwod nie zachował, — z tych tedy przyczyn y innych nadto consideratii pomienioną ustawę na strolinę uchyliwszy, wszytkie roboty y podwody do maiętnosci panow dzierzawcow y w roznych ich potrzebach dotąd odprawowane tym dekretem znaszamy y aby panowie dzierzawcy więcey do nich poddanych nie przymuszali, ale się według teraznieyszey osobliwym listem opisaney y do dzierzawy Wilkyskiey podług woli j. k. m. pana naszego *miłosciwego* stosowaney ustawy sprawowali, nakazuiemy.

A przysiąg na exactiach opisanych y grabiezach podług tego dekretu naszego poddanym przysądzonych przed sobą wykonywac nie nakazuiąc względem tego, ze strona obzałowana sprzeciwiwszy się listom k. j. m., dekretowi sądu assessorskiego y nakazowi naszemu rozprawowac się, uchodząc dosyc uczynienia stronie załobliwey, nie chciała, o ktore sprzeciwienstwo wolne mowienie zachowawszy, ten dekret nasz y executią onego na rozsądek sądu k. j. m. assessorskiego ze wszytkim odsyłamy. I na tosmy dali ten nasz sądowy list s podpisami rąk naszych y pieczęciami poddanym sioła Guczkompiow. Pisan w Guczkompiach roku panskiego tysiąc szescseth trzydziestego szostego miesiąca decembra szesnastego dnia.

Trys antspaudai ir šie parašai: Andrzey Przystanowski, mieczny ziemie Zmudzkiey, ręką swa. — Mikołłay Nowicki ręką swą. — Jan Ciundziewicki ręką swą.

---

a *Čia ir toliau skliausteliuose duodami skaičiai, kurie rankraštyje parašyti paraštėse.* b 35. c 13.

53. *1636 m. gruodžio mėn. 16 d. Karaliaus revizorių išleisti nauji prievolių nuostatai Gučkampio kaimo, Vilkijos valsčiaus, valstiečiams.*

Orig. VCA — Tiškevičių fondas, Vilkija 402/95.

Nuostatų rašte iš pradžių įrašytas karaliaus Vladislovo IV pavedimo raštas revizoriams ištirti Gučkampio valstiečių skundus prieš savo laikytojus Mockevičių ir Mockevičienę, toliau duotas Gučkampio kaimo valstiečių ir jų turimos žemės kiekio surašymas, o pagaliau išdėstomos jų feodalinės prievolės — palyginus su pirmesnėmis, jos sumažintos.

Ustawa siołu Guczkompiom dana przez nas Andrzeia Przystanowskiego, miecznika zmuckiego, Mikołaia Nowickiego, rewizorow, a Jana Ciundziewickiego, sługę skarbowego, zesłanych z dekretu sądu zadwornego j. k. m. pana, pana a pana naszego *miłosciwego* y przez list otworzysty, ktory w słowo słowo wpisuiąc tak sie w sobie ma:

Władysław IV, z bożey łaski krol polski, welkie *xiąze litewskie,* ruskie, pruskie, zmoyckie, mazowieckie, inflantskie, smolenskie, siewierskie, czernihowskie, a szwedski, gott*ski,* wand*alski* dziedziczny krol. Urodzonym Andrzeiowi Przystanowskiemu y Mikołaiowi Nowickiemu, rewizorom od nas do wsi Guczkompiow zesłanym, wier*nie* nam miłym, łaskę naszą krolewską. Urodzeni, wier*nie* nam mili, donosili nam powtore poddani nasi od starostwa Wilkiskiego ze wsi Guczkompiow rzeczoney, w dzierżeniu urodzonego Jerzego Mackiewicza y małżąki onego Katerzyny Bilewiczowny będącey, wielkie krzywdy, ktore od nich jako dzierzawcow swych w wybieraniu nieznosnych exactii pieniężnych, w roznych grabieżach, soli gwałtem narzucaniu a podług woli y ceny swey jey płaceniu, do robot nad ustawę przymuszaniu y w ustawicznym w podwody pędzeniu ponoszą, i prosili nas, abysmy na przesłuchanie y rozsądzenie tych krzywd podług dekretu naszego assessorskiego znowu rewizorow naszych naznaczyli y zesłali. Przychilaiąc sie my tedy do pomienionego dekretu naszego y chcąc, aby jako dzierzaw(c)y o pewnych wiedzieli powinnosciach, tak y poddani nasi bez uciążenia one pełnic mogli, wier*nosc wasza,* ktorych wiara w rzeczach takowych y umieiętnosc jest nam dobrze zalecona, naznaczamy y tym ninieyszym listem naszym zsyłamy, abyscie wier*nosc wasza* na pewny termin przez innotescentią swoie obiema stronom onym oznaymiwszy, do pomienioney wsi ziechali, krzywd wysz pomienionych y jakie sie naonczas przed wier*noscią waszą* okażą, statecznie przesłuchawszy, one skutecznie rozsądzili y uspokoili, tak tez ustawe pewną przykładem || dzierżawy Wilkyskiey, od ktorey ta wies Guczkompie oderwana jest, na pismie dali y w dobry porządek one wprawili, appelatii jednak stronie, ktora by dekret wier*nosci waszey* z uciążeniem byc widziała, do nas y sądu naszego nie broniąc. Uczynicie to wier*nosc wasza* dla łaski naszey y z powinnosci na sie włozoney. Pisan w Wilnie miesiąca wrzesnia V dnia roku panskiego MDCXXXVI, panowania krolestw naszych polskiego IV, a szwedzkiego V roku. — U tego listu podpisy rąk temi słowy: Albrycht Stanisław Radziwił, *xiąże* na Ołyce, canclerz W° X. Lltt. — y pieczęc wielka W° X. Llt. przycisniona. — Franciszek Dołmat Ysaykowski, jego k. mc. sekretarz.

Sioło Guczkompie.

W tym siele było włok 16 osiadłych, a natenczas włok 6 y ⅔, mianowicie:

		Osiadłe	Puste
Paweł Jurgmargaytys	włok	—	1
Czapas Siupinaytys	włok	½	—
Eniulis Jusaytys	włok	—	½
Maciulis Jurgmargaytys	włok	⅓	—
Tęże	włok	⅓	—
Piotr Więckun	włok	—	⅓
Eniulis Buywaytis	włok	—	½
Maciul Petraytys	włok	—	½
Tamulis Pocius	włok	—	1
Krysciusa Puykaytysb	włok	½	—

		Osiadłe	Puste
Jozef Gudziunas	włok	—	1/2
Walis Mikszaytys	włok	—	1/2
Marcin Urbzentis	włok	—	1/2
Sczęsny kowal	włok	1/2	—
Tamulis Uszkuris	włok	1/2	—
Wasil Walenaytys	włok	1/2	—
Jan Jurgmargaytis ławnik . . .	włok	1/2	—
Paweł Gudaytys	włok	1/2	—‖
Stanisław Dyrzaytys	włok	1/2	—
Masia Dyrzaycia	włok	—	1/2
Ławryn Łukoszaytis	włok	1/2	—
Jan Łukoszaytis	włok	1/2	—
Kryscius Petrulaytis	włok	1/2	—
Ambroży Jurgaytis	włok	—	1/2
Mikołay Kurszas	włok	—	1/2
Woyciech Diedaytys	włok	1/2	—
Tenże	włok	—	1/2
Grygas Margaytys	włok	—	1/2
Poaciulis Puykaytis	włok	—	1/2
Łukoszaycia	włok	—	1/2
Krutaycia	włok	—	1/2

Uwazywszy tey wsi pożytki y niedostatki, mianowicie: grunt, ktory jako we dwu polach dobry, tak w trzecim polu od lasow przypodły y wodami poniekąt podsiadły; wies, ile na goscincu zasadzona, od goscia przeiezdzego, a czasu woyny od żołnierza usczerbiona byc moze; drew na opał y wygonow krom włok y zasciankow czynszem obciązonych nie ma; most przez sioło dla ludzi podroznych potrzebny, — jednak w takich defektach y to na dobrym maiąc baczeniu, że w gruncie, jako się pomieniło, dobrym leży y czasow teraznieyszych kazda rzecz do więtszey niz była przedtym ceny przyszła, przeto podług woli jego k. mcu pana naszego miłosciwego, stosuiąc sie do swieżo wydaney w tym roku 1636 na dzierzawę Wilkiską przez jego mcu pana Mikołaia Strawinskiego, podstolego kowienskiego, jego mcu pana Alexandra Wołowicza y jego mcu pana Jana Bukowskiego ustawy, taką stanowiemy poddanym sioła Guczkompiom powinnosc:

Naprzod s kozdey włoki osiadłey maią gotowego czynszu płacic kop dwie y groszy dziesięc ltt., pisczego groszy pięc, za niekoszenie siana kopa jedna, siana woz albo groszy trzydziesci, za drwa groszy dwanascie albo cztyry wozy drew, lnu garsci dziesięc y grosze cztyry, przy tym zyta beczka dziakielna we dwie solanki, owsa ‖ teyże miary beczek dwie, gęs jedna, kurow dwoie, osobliwie do kapłunienia kur jeden, jaiec dziesięc; za podwodę roczną, ktorą włosc wilkiska lub do Krolewca raz albo do Wilna, ze w puł drogi mniey, dwa razy odprawowac powinna, poddani guczkompscy wzglendem spustoszenia y ubostwa po kopie ll. co rok z kozdey włoki osiadłey płacic powinni będą; a miasto wozenia drzewa na budowanie dworu, naprawowanie parkanu, folwarku, promu y straży, ktorą taz włosc do dworu k. jego mcu Wilkiskiego dosyc lekko odprawuie, tedy upatrzuiąc to, ze wies Guczkompie od dzierzawy Wilkiskiey jey mcu pani Jerzyney Mackiewiczowey conferowana jest, ktorę te powinnosci mniey są potrzebne,

miasto ich jeden dzien zyto, drugi jarzynę żąc, trzeci siano kosic po jednemu z włoki osiadłey wychodżic powinni na rok będą, nie susząc tegoz siana ani go zwożąc, jako żyta y jarzyny.

Przy tymze siele w zascianku włok pięc sianozętnych gruntu srzedniego, z ktorych z osobna po groszy pięcdziesiąt płacic maią. Nadto gruntu takze srzedniego przy tychze włokach sztuk trzy: w jedney morgow osm, z ktorych groszy trzynascie litewskich, w drugiey morgow dziewięc, s ktorych groszy osminascie, w trzeciey morgow siedm, z ktorych g. cztyrnascie litewskich płacic powinni będą, — zadney ynszey nadto jako z tych włok sianozentnych y trzech sztuk opisanych, tak y z osiadłych nie pełniąc powinnosci.

Kturą ustawe daiemy poddanym sioła Guczkompiow s podpisami rąk naszych y s pieczęcmi. Działo sie w Guczkompiach tysiąc szesceset trzydziestego szostego roku miesiąca 10-bra szesnastego dnia.

Trys antspaudai. Parašai: Andrzey Przystanowski, mieczny ziemie Zmudzkiey, tę ustawę ręką swą podpisałem. — Tę vstawę Mikołłay Nowicki podpisałem ręką własną. — Jan Ciundziewicki, dworzanin skarbowy.

---

[a] Kryscuis. [b] Przykaytys.

54. *1636 m. lapkričio mėn. 20 d. Nusiųstų į Utenos valsčių revizorių sprendimas, kad valstiečiai atsisakė nuo savo skundų prieš Utenos seniūnę ir poseniūnį ir tepraše nustatyti prievoles, taip pat ir seniūnė su poseniūniu atsisakė nuo pretenzijų prieš valstiečius dėl maištavimo, ir todėl visiems laikams visos pretenzijos iki šio sprendimo datos panaikinamos.*

Iš įrašo 1636 m. lapkričio mėn. 23 d. Ukmergės pilies teismo knygoje — VUB UkP 18 l. 1257—1258a Nr. 974.

Co sie dotycze skarg włosci ucianskiey na wielmozną jey msc panią podskarbiną nadworną Wielkiego Xięstwa Lit°, staroscinią ucianską, y na pana Stanisława Gorskiego, podstarosciego ucianskiego, tę zaraz po ustanowieniu juryzdyki naszey my, rewizorowie zesłani od jego kro. msci pana naszego miłosciwego, po dniu dwudziestym czwartym sądzic zaczeli y w roznych sprawach z obu stron zachodzących dekretowali y decidowali. Przy ktorych sądow odprawowaniu stanąwszy przed nami włosc || wszytka ucianska z woytami, ławnikami, podwoyskiemi prosiła nas, abychmy te skargi, supliki na wielmozną jey msc panią dzierzawczyne ucianską y na pana Stanisława Gu(r)skiego, podstarosciego ucianskiego, tudziesz na woytow y ciwunow dwornych od nich podziałane, jako mniey wazne y potrzebne, pominąwszy, do ustawy w robotach, dziakłach, cinszach y do inszych waznieyszych spraw przystąpili, prosząc y to, abychmy juz te wszytkie wpisane w reiestr nasz krzywdy wymazali y dekretem naszym wiecznemi czasy cassowali. Zaczym tez pan Stanisław Gurski, podstarosci ucianski, za mocą sobie daną ymieniem jey msci pani dzierzawczyney ucianskiey, pani swoiey, tak tez imieniem swoim takową przed nas declaracyą przynios, yz y on szkod wszytkich, ktore od poddanych ucianskich podczas buntow y przedtym poczynione byc mianował, ustępuie y popirac przed sądem naszym[a] nie chce. My tedy przyąwszy dobrowolne onych z obu stron na kasa-

cyą tych skarg y suplik pozwolenie, tym dekretem naszym teraznieyllszym wszytkie wiecznymi czasy umarzamy, przy ktorych tez rozne protesta, relacyie woznych y inne sprawy przed nami pokładane. A umarzamy y kasuiemy tak, iz juz co kolwiek jey msc panią dzierzawczyne ucianską y pana Stanisława Gurskiego, podstarosciego ucianskiego, od poddanych ucianskich, podanych zasie od jey msci y od pana podstarosciego obchodziło az do daty tego dekretu naszego, zadney wagi y mocy miec nie moze ani sie o to prawem lubo jakimikolwiek suplikami przed zadną osobe utraque pars turbowac nie ma[b]. Na ktorym to dekrecie naszym obie stronie przestały. Na co daiemy ten dekret nasz s podpisem rąk naszych y przyłozeniem pieczęci. Dat roku tysiąc szescset trzydziestego szostego miesiąca nowembra dwudziestego dnia.

Originale 3 antspaudai ir tokie parašai: Piotr Pac, podskarbi nadworny Wielkiego Xięstwa Lit°. — Jako rewizor Krzysztof Rudomina Dusiatski, marszałek brasławski, manu proprya. || — Jako (z) skarbu zesłany Demetry Masalski, woyski brasławski, sekretarz jego kro. msci, ręką.

[a] *Pakartota.* [b] mam.

55. *1636 m. gruodžio mėn. 30 d. Žemaičių žemės antstolio St. Liubkevičiaus kvitas, kad, Ragainės seniūno kviečiamas, jis važiavęs į Ragainę dalyvauti komisorių sprendime bylos dėl kelių vaitysčių valstiečių priešinimosi Ragainės seniūnui.*

Iš įrašo 1637 m. sausio mėn. 13 d. Žemaičių žemės teismo pareiškimų knygoje — VUB ŽB 99 l. 115/a Nr. 80.

Kelių vaitysčių, priklausiusių Ragainei, valstiečiai padavė karaliui skundą prieš savo viršininką, Ragainės seniūną dėl skriaudų. Prūsijos kunigaikštis paskyrė savo komisorius, kad ištirtų skundus, ir atvykusiems valstiečiams buvo perskaitytas karaliaus raštas, kad tie valstiečiai, kurie skundėsi, būtų paklusnūs Ragainės seniūnui. Valstiečiai aiškinosi neklausę Ragainės seniūno dėl Naujosios Valios (Virbalio) vaito J. Vscieklicos prikalbinimo ir kurstymų, kuris kurstydamas išgavęs iš jų pinigų ir kitokių gėrybių viso 3876 lenk. auksinų vertės.

Ja Stanisław Lubkiewicz, generał ziemi Zmudzkiey, zeznawam tym swoim kwitem, iz w roku teraznieyszym tysiąc szescset trzydziestym szostym miesiąca grudnia trzydziestego dnia za uzyciem pana starosty ragneckiego jego mci pana Fridricha Apdonsa jezdziłem ja wozny generał do zamku Ragneckiego, w ziemie Pruskiey[a] lezącego, maiąc ja przy sobie stronę trzech szlachcicow ziemie Zmuckiey, pana Jana Piotrowicza, pana Stanisława Witorta a pana K[ri]sztofa Czaykowskiego. Y tam tego zwysz pomienionego dnia gdysmy byli w zamku, commisarze pewni od jasnie oswieconego xiązęcia jego msci pruskiego, na ynquisicią do starostwa Ragneckiego zesłani, ich msc || [- - - - - - - -] pan starosta chrustucki, pan Paweł Domaracki a pan Faustin [- - - - d]la wysłuchania skarg poddanych xiązęcia jego mci, do tego zamku należą[cych, w] krzywdach ych, ktore jakoby mieli ponosic od pana starosty ragnec[kiego], o ktore krzywdy swe poddany jego xiązęciey msci suplicowali byli do [jego kro.] msci, a

mianowicie woytowstwo albo poszołtostwo nazwanego [- - - - i]awnie alias Szwarple y Stule y ynsze woytowstwo ku nim przyległe [za na]mową y za pobuntowaniem pana Jana Wscieklicy, woyta kro*la* jego mci [no]wowolskiego, publiz nich mieszkaiącego. Jakoż tego dnia zwysz pomienio[nego] na pewny termin złozony poddani woytowstwa zwysz pomienionego [m]ało co ich się stawiło, a y wszyscy wymawiali się tym panem Wscieklicą [p]lowiadaiąc, ze my bez pana Wscieklicy, pana swego, nie mozem isc do zamku. A panowie comisarze, maiąc list kro*la* jego msci a czyniąc dosyc woli y roskazaniu jego xiążęciey msci, czytali ten list jego kro. msci przed tymi poddanymi, ktory się natenczas do zamku stawili, w ktorym liscie jego kro. msci tak opisuie: aby ci poddani wszyscy, kturzy do jego kro. msci suplicowali byli, posłuszenstwo wszelakie do zamku według dawnego zwyczaiu oddawali. Nizli za roskazaniem panow kommissarzow mała się gromatka stanowiła, nie będąc posłuszni xiążęciu jego msci. Przy ktorey tey gromadzie przybyłey panowie komisarze przede mną generałem, przed stroną pytali, dlia czego oni posłuszenstwa do zamku tego czasu nie oddawali. Na co oni powiedzieli, ysz nas pan Jan Wscieklica pobuntował maiąc rankor jakis na pana starosty naszego ragneckiego a nabarziey dlia pozytku swego, kturzy od nas roznimy czasy jako pieniędzmi, tak y zbozem brał, a mianowicie co mozem pomnieć, cosmy jemu dawali: jedną razą po złotych trzy, drugą razą po złote dwa, trzecią razą po puł złotego; a gdy nam list krolewski przyniosł, nam oddał ten list, dalismy jemu zyta beczek cztyrdziesci, owsa beczek cztyrdziesci. A jako szołtyszowie y sami poddani przyznawali oczewisto, ktorzy tego wiadomi byli, ze ten pan Wscieklica za to buntowanie poddanych wziął, jako sami szołtyszowie y sami podda[n]i przyznawali, oczewisto rachuiąc mianowali wszytkie wydatki swoie [j]akoby trzy tysiące osmset siedmdziesiąt szesc złotych polskich wydali, [r]achuiąnc sobie pieniędzmy y ynszymi wydatkami. Co to wszytko panowie [k]omisarze (y) pan starosta ragnecki mną jenerałem y stroną oswiadczyły.

[a] Zmudzkiey.

1638—1639 m. Tverų valsčiaus žmonių ginčai su savo tijūnu.

56. *1638 m. birželio mėn. 11 d. Žemaičių žemės antstolio Kr. Limanto kvitas apie tai, kad revizorių paskirtas bylos sprendimas dėl Tverų miestelio ir valsčiaus žmonių skundo prieš savo tijūną Bogušą atidėtas jam prašant iki birželio 19 d. ir per tą laiką tijūnui įsakyta nevaryti valstiečių dirbti į savo dvarą, nieko iš žmonių negrobti ir jų nepersekioti dėl skundimo.*

Iš 1638 m. birželio mėn. 15 d. įrašo Žemaičių žemės teismo pareiškimų knygoje — VUB ŽB 103 l. 218—219 Nr. 348.

Ja Krzysztow Limont, wozny jego kro. msci ziemie Zmudzkiey, zeznawam tym moim kwitem, yz w roku tisiąc szescseth trzydziestym osmym miesiąca czerwca jedynastego dnia, maiąnc przy sobie stronę dwuch slach-

cicow, ziemian jego kro. msci ziemie Zmudzkiey, za uzyciem mieszczan twerskich y podanych włosci ciwunstwa Twerskiego, takze sioł Łaupkayciow y Zarubow dzierzawy jego msci pana Abrama Bogusza Okminskiego, ciwuna twerskiego, pilnowałem w miescie Twerskim w domu Piotra Jotkaycia, woyta twerskiego, podczas ziachania y bytnosci ich mscow panow rewizorow według obwieszczenia ich msciow przybycia jego msci pana Bogusza, ciwuna twerskiego, do poparcia krzywd swoich y szkod, ktore mienili sobie od jego msci pana Bogusza. Gdzie na dniu dzisieyszym przybywszy w dom pomienionego woyta Piotra Jotkaycia y stanąwszy przed ich msciami pany rewizorami powiedział, yz dnia dzisieyszego według obwieszczenia w. msciow nie mogę usprawiedliwic się na załoby chłopskie, gdysz maiąnc gwałtowne potrzeby moie w sprawie tegos ciwunstwa Twerskiego, zaraz dzisia biegę do Rosien, a prosił, abis ich msc pp. rewizorowie na dalszy czas tę rewizią odłozyli. A podani wszyscy, chcąnc krzywd y załob swych popierac, prosili ich mśc || panow rewizorow, aby nie[a] odkładaiąnc na dalszy czas, krzywd ich sądzic racyli, powiadaiąnc, ze pan ciwun umyslnie terminy zwłaka a nas cięznieyszym coraz (...) boiami y grabiezami y teraz przed przyazdem ich msciow panow rewizorow kazał nam jakąz stacyę zsypowac, kturey gdysmy wydawac nie chcieli, grabił konie y chłop(ow) kilku a kilku zbył, kturzy zaraz stanęli przed ich msciami pany rewizorami. Załowali y o to, ze swini czterdziescie wpendziwszy do wsi Lawpkayciow[b] kazał one pasc poddanym, samych do dworu swego oyczystego na robotę zagania. Jakosz ich mśc panowie rewizorowie nakazali, zeby jego msc pan Bogusz usprawiedliwiał się na załoby poddanych, a jeslibyscie wszytkę skonczyc nie mogli, zeby rozkazał substitutom swoim na mieyscu swym odpowiadac na skargi podanych. A jego msc pan Bogusz powiedział, yz substitutow swoich niiakich nie mam, kture kolwiek krzywdy podani mienią, ja bym w nich winym został y sam respondowac powinien będę, a teraz proszę, abyscie waszec ten termin daley odłozyli dla pilney sprawy moiey. A ich msc panowie rewizorowie, aby się stronie krotko nie działo, odłozyli do[c] dnia dziewiętnastego tegos *miesiąca* czerwca, na ktury termin y jego msc pan Bogusz sam oczewisto pozwolił y podiął się stanąwszy na onym sam we wszytkim na załoby podanych respondowac y we wszytkim poddanym dosic uczynic. A podani tez na ten dzien pozwolili, jednak prosili, aby ich pan Bogusz więcey robotami we dworze swoim oczestym nie ciemiezył, grabiezami y boiami nie trapił, kture dotąnt ponosili. Jakosz ich msc panowie rewizorowie zakazali panu ciwunowi, zeby od dnia dzisieyszego poddanych ciwunstwa Twerskiego y sioł Łaupkayciow, Zarubow y Sydorow do oyczystey maiętnosci swey nie zaganiał, grabiezow y boiow zadnych do rosprawy na terminie naznaczonym nie czynił y tych, kturzy z suplikami do jego kro. msci chodzili, aby niczym nie karał pod winą trzech tysięcy złotych na jego kro. msci. A podani wszyscy ciwunstwa Twerskiego y sioł Ławpkayciow[d] y Zarubow te statią, kturą był jego msc || pan Bogusz wybrał przed przyazdem ich msc panow rewizorow, zostawszy w miasteczku Twerskim onę (a)resztowali a wydawac mieszcza-

nom panu Boguszowi nie kazali, powiadaiąnc, ze te statię wybierano na przyazd jego mść.

---

[a] nic. [b] Lawkpayciow [c] od. [d] Ławkpayciow.

57. *1639 m. vasario mėn. 9 d. Karaliaus asesorių teismo sprendimas, kuriuo, Laupkaičių ir kitų kaimų valstiečiams skundėjams nestojus į teismą, atmetamas jų skundas prieš laikytoją, Tverų tijūną A. Bogušą Akminskį ir panaikinamas revizorių sprendimas, prieš kurį laikytojas yra apeliavęs.*

Iš įrašo Lietuvos Metrikoje — CGADA f. 389 kn. 318 (II A/104) l. 607—619a.

Tverų valsčiaus Laupkaičių, Zorūbų ir Siderių kaimų valstiečių skundų prieš savo laikytoją, Tverų tijūną A. Bogušą Akminskį ištirti ir išspręsti karaliaus buvo paskirti ir nusiųsti į vietą revizoriai, kurie 1638 m. liepos mėn. 1 d. sprendimu atiteisė valstiečiams iš laikytojo skriaudų ir nuostolių atlyginimą. Prieš šį revizorių sprendimą laikytojas apeliavo ir šalys turėjo stoti karaliaus asesorių teisme. Kadangi skundėjai valstiečiai nestojo, jų skundas atmestas ir revizorių sprendimas panaikintas, nesprendus bylos iš esmės.

Dekreth miedzy urodzonym Bohuszem a poddanemi ciwunstwa Twertskiego.

Владыслав 4... Ознаймуем сим листом декретом нашым, иж кгды перед нами и судом нашымъ асесор'ским прыточылась справа межы урожоным Абрамом Богушомъ Ок'минским, тивуном нашым твер'тским, а под'даными нашыми тивун'ства Тверт'ского, в дер'жаве у пречоного урожоного Богуша будучыми, села Лав'кпайтевъ, Зарубовъ и Сидоровъ, в зем'ли Жомойт'ской лежачых, за апеляцыею од декрету ревизоровъ нашых, до помененого тивун'ства Тверт'ского на выслуханье крыв'дъ, тым под'даным од пречоного урожоного Богуша, тивуна тверт'ского, почыненыхъ, зосланых, в году прош'лом тисеча шест'сотъ трыд'цать ос'момъ месеца июля пер'вого дня уделаного, через урожоного Богуша до суду нашого урощоной, яко шырей на помененых декретахъ ревизор'скихъ ест описано, и року тог'ды нинеш'нем з той апеляцый за вписом пречоного урожоного Богуша прыпад'лом, за прыволан'ем через енерала нашого двор'ного сторон до права урожоны Абрам Богуш Ок'мин'ски, тивун тверт'ски, сам очевисто и з умоцованым своим шляхет'ным Мар'тином Свежын'ским пос'тановив'шысе, давал через того ж енерала тых под'даных тивун'ства Тверт'ского ку попар'тю тых крыв'дъ перед комисарами нашыми вношоных, в декрете помененыхъ, прыволыват, которые, будучы через тры дни трыкрот, а на д'ню нинеш'немъ || чет'вер'ты раз прыволываными, яко се сами не становили, так ани жад'ной ведомости судови нашому и помененому урожоному Богушу, тивуну тверт'скому, не дали. Затым умоцованы пречоного урожоного Богуша тых под'даныхъ в року завитом на упад в самой речы вздалъ. А в дал'шом пос'тупку прав'ном доводечы того, же тые помененые под'даные тивун'ства нашого Тверт'ского взглядом тол'ко бун'тов и небеспечен'ства против дер'жав'цы своему лист з кан'целярый нашой до комисаров, урожоного Сте-

фана Хростовского, ин'стыкгатора нашого Вел'*икого* Княз'*ства Литовского*, и Даниеля Хростов'ского, на выслухан'е через помененых под'даных крив'дъ менованых, яко бы въ выберанью над уставу цыншовъ и ин'шых подат'ков, примушенье до нез'вычайныхъ роботъ одер'жали, за таковым тог'ды лис'том пречоные ревизорове нашые, имены вышей помененые, дав'шы урожоному тивуну тверт'скому через лист свой об'вещоны ведать, в року прош'лом тисеча шест'сотъ трыд'цат ос'мом *месеца* июня двад'цат пер'вого дня до помененого тивун'ства Тверт'ского зъехали; там теды на том тер'мине пречоные комисаре за преложеньем скар'кгъ через помененых под'даныхъ з сел Лав'кспайтев, Зарубов и Сидоров яко бы въ выберанью над уставу цын'шовъ и ин'шыхъ податков, в прымушан'ю до нез'вычайныхъ роботъ, за грабежы, за бое яко бы через пречоного урожоного Богуша, тивуна тверт'ского, самого, челеди и од слуг почыненые, мимо всякую слуш'ность кром жад'ного доводу прав'ного ку великой крив'де и шкоде пречоного Богуша тым под'даным суму немалую всказали и прысудили, от которого такъ неправ'ного декрету, ку крив'де своей уделаного, пречоны тивун тверт'ский до суду нашого апелевал, которой апеляцый пречоные ревизорове допустили. На довод чого покладалъ перед нами декрета помененыхъ || ревизоров в дате року прош'лого тисеча шест'сот трыд'цат ос'мого *месеца* июля пер'вого дня. Затым теды, поневаж пречоные под'даные тивунства Тверт'ского ку довоженью тых менованых крив'дъ и ку попар'тю апеляцый через пречоного урожоного Богуша, тивуна тверт'ского, до нас урощоной не становили, абыс мы теды помененого урожоного тивуна твер'тского од тыхъ ихъ жалоб увол'нившы, тые декрета ревизор'ские скасовав'шы, шкоды, наклады взглядом тых под'даных невин'не под'нятые на них всказали, просилъ и домагал'се

Мы, корол, через панов рад и врад'ников нашых двор'ныхъ, на суды асесор'ские высажоных, той справы прослухав'шы и оную добре выразумев'шы а бачечы то, же под'даные нашые тивунства Твер'тского, в дер'жан'ю у урожоного Абрама Богуша Ок'минского будучые, за апеляцыею од декрету ревизоров нашых до помененого тивунства Твер'тского на выслухан'е крив'дъ, тым под'данымъ од пречоного урожоного Богуша, тивуна твер'тского, яко бы въ выберанью над уставу цын'шов и иншыхъ подат'ков, в прымушан'ю до нез'нос'ных роботъ зосланых, а через пречоного урожоного Богуша до нас урощоных, ку довоженью тыхъ меноваыхъ крив'дъ и ку попар'тю апеляцый не становили, прото оных в року завитом на упад в самой речы здав'шы, од жалобъ их помененого урожоного Богуша, тивуна твер'тского, вол'ного чынимъ, декрета ревизор'ские на немъ урощоные моцъю сего декрету нашого касуемъ. Которая справа, яко се точыла, до книг || метрык Вел'*икого* Княз'*ства Литовского* уписана ест. Писан у Вильни дня девятого *месеца* февраля року тисеча шест'сот трыд'цать девятого. — Стефан Пац, под'кан'цлеры Вел'*икого* Княз'*ства Литовского.*

58. *1639 m. balandžio mėn. 11 d. Karaliaus asesorių teismo sprendimas, kuriuo atmeta Laupkaičių ir trijų kitų Tverų tijūnystės kaimų valstiečių skundą prieš savo laikytoją A. Bogušą Akminskį, nes skundas jau esąs išspręstas kitu sprendimu, bet siunčia naujus revizorius skriaudų ir nuostolių ištirti.*

Iš įrašo Lietuvos Metrikoje — CGADA f. 389 kn. 319 (II A/105) l. 235a—236a.

Laupkaičių, Zorūbų, Siderių ir Plauskinių kaimų valstiečiai skundė savo laikytoją A. Bogušą Akminskį dėl jo daromų skriaudų: jis reikalaująs iš jų, be nustatytų prievolių, didesnių piniginių činšų ir pyliavų ir verčiąs juos eiti dirbti ir sargybos į jo tėvoninius dvarus. Tuo reikalu buvę nusiųsti revizoriai, revizijos metu laikytojas pripažino kai kuriuos skundo dalykus, dėl kitų valstiečiai turėję prisiekti, bet laikytojas jų nevedęs prisiekti, todėl revizoriai ir be priesaikos priteisę atlyginti valstiečiams. Revizorių sprendimą laikytojas apeliavo. Tuo pat reikalu jį pašaukė į teismą dėl valstiečių skundo ir instigatorius. Laikytojas atsikirto, kad šis klausimas jau esąs išspręstas asesorių teismo sprendimu 1639 m. vasario mėn. 9 d. Viceinstigatorius prašė patvirtinti 1638 m. liepos mėn. 1 d. revizorių sprendimą. Asesorių teismas neradęs teisėto pagrindo paneigti pirmesnį neakivaizdinį asesorių teismo sprendimą, todėl jį patvirtino ir revizorių sprendimą panaikino. Bet kadangi valstiečiai nepatenkinti ir esą skriaudžiami, nutarta nusiųsti ištirti jų skriaudų naujus revizorius.

Decret miedzy urod*zony*m Boguszem y poddanemi ciwonstwa Twerskiego.

Władysław IV ... Oznaymuiemy ninieyszym listem dekretem naszym, iż był przypozwany przed nas y sąd nasz zadworny assesorski urodzony Abram Bogusz Okminski na instantią instigatora W° X[a] L° z delaty poddanych naszych ciwunstwa Twerskiego sioła Ławpkayciow[a], Zarubow, Sidorow y Pławskinow w dzierzeniu pozwanego natenczas będących o rozne krzywdy w braniu nad powinnosć cynszow pieniężnych, zboża, w przymuszaniu na robotę y na straż do swoich dziedzicznych dobr. W ktorey sprawie za supliką pomienionych poddanych naszych zsyłalismy rewizorow na rozsądzenie tych krzywd, ktorzy gdy tam ziachali, przerzeczony Bogusz Okminski, wdawszy się w rozprawę z temi poddanemi y sam dobrowolnie pusciwszy im do przysięgi na niektorych punktach y szkodach, submittowawszy się też (po) przysiędze za szkody płacić, gdy przysiędze termin złozony przyszedł, do przysięgi wiesc nie chciał y nie wiodł, zaczym według dobrowolney submissiey rewizorowie naszy bez przysięgi wszytkie szkody płacić nakazali; od ktorego dekretu urodzo*ny* Bogusz do sądu naszego za dworem appellował y ta appellatia onemu dopuszczona jest, — jako to szyrzey pozew nasz brzmi w sobie. A w teyze sprawie osobliwym pozwem mandatem naszym simul et semel przypozwany był na instantią urodzonego Stephana Chrząstowskiego, instigatora W° X[a] L°, o krzywdy y oppressie pomienionych poddanych naszych ciwonstwa Twerskiego sioł Łowpkayciow[b], Zarubow, Sidorow y Pławskinow. Na terminie tedy ninieyszym z tych pozwow y porządku regestrowego przypadłym od strony powodowey szlachetny Marcin Swieżynski, viceinstigator W° X[a] L°, a pozwany sam oczewisto z szlachetnym Stanisławem Skorczynskim, plenipotentem, przed sądem naszym stanęli. Gdzie pozwany przez plenipotenta || swego powiedział, yż już w tey sprawie y turbatiey sobie tak od instigatora

niewinnie, jako y od poddanych dzierżenia jego, powodowych ninieyszych, z zuchwalstwa y uporu zadaney dekretu sądu naszego assesorskiego uwolniony jest. Na dowod tego położywszy ten dekret in contumatiam w roku ninieyszym tysiąc szescset trzydziestym dziewiątym *miesiąca* lutego dziewiątego dnia otrzymany, ztwierdzenia onego y sobie wolnosci od nienalezney actiey prosił. Na co viceinstigator powiedział, że pozwany tym dekretem intergum partis actoreae poddanych naszych prawa nie umieiętnych y ktorzy nie będąc sui juris na onym terminie, do ktorego się pozwany dzierżawca ich pospieszył, stanąć nie mogli, otrzymanym zasłaniac się y od tych krzywd y szkod, ktore im poczynił, uwolnic siebie nie może, bo nie dekretem, ale satisfactią uznaniu rewizorow naszych y zapłatą wszytkich szkod poddanym naszym wskazanych według prawa y sprawiedliwosci *swiętey* potrzeba nagrodzic, a in posterum do cynszow, podatkow y robot niepowinnych nie przymuszac y żadnemi ciężarami nie angarizować, — co wszytko yż skarżący poddani naszy od niego prosili, probuiąc tego pokladał dekret rewizorow naszych, urodzonego Stephana, instigatora W° X[a] L°, y Daniela Chrząstowskich miedzy stronami ninieyszemi w roku tysiąc szesćset trzydziestym osmym *miesiąca* lipca pierwszego dnia uczyniony, gdzie rożne krzywdy, szkody, angarie, grabieże, boie, wyciąganie podatkow nad powinnosć y przymuszanie do robot niepowinnych przeciwko pozwanemu ninieyszemu opisane y przysądzone są, abysmy tedy dekret sądu naszego assesorskiego in contumatiam powodowych na zniesienie dekretu rewizorskiego otrzymany suspendowali, a in principali rozprawować się nakazawszy, pomieniony dekret rewizorski approbowali y do executiey przywiesć rozkazali, viceinstigator domawiał się. Pozwany przy dekrecie sądu assesorskiego stoiąc, ktory sine legitima legalitate gołemi słowy znosic się nie może, approbatii onego y sobie wolnosci powtore affectował. || My krol przez p*ano*w rad y urzędnikow naszych na sądy zadworne assesorskie wysadzonych tey sprawy przesłuchawszy, bacząc to, yż strona powodowa, poddani naszy ciwunstwa Twerskiego, przeciwko dekretowi przez pozwanego ninieyszego urodzonego Bogusza Okminskiego w sądzie naszym assesorskim w niestaniu ich otrzymanego zadney prawney przyczyny do zniesienia nie wnoszą, przeto go in toto approbuiemy, dekret rewizorow naszych miedzy temiż stronami ninieyszemi uczyniony cassuiemy y podnosimy, a yż dotąd w krzywdach swoich poddani nasi nie są uspokoieni, tedy nowych rewizorow, ktorzy osobliwem listem naszym naznaczeni za innotescentią obum stronom daną ziachać, krzywd, szkod przesłuchać y decesią swoią salua appellatione do nas y sądu naszego uczynić powinni będą, tym dekretem naszym zsyłamy. Do ktorego na większą powagę pieczęc W° X[a] L° przycisnąć rozkazalismy. Działo się w Wilnie dnia jedennastego *miesiąca* kwietnia roku panskiego tysiąc szesćset trzydziestego dziewiątego. — Albricht Stanisław Radziwił, canclerz W° X[a] Lit°.

---

[a] Ławkpayciow. [b] Lowpawciow.

59. *1639 m. kovo mėn. 12 d. Karaliaus asesorių teismo sprendimas dėl instigatoriaus skundo prieš Merkinės seniūną, kad jis nesilaikąs nuostatų ir reikalaująs iš Merkinės valsčiaus žmonių didesnių prievolių.*

Iš įrašo Lietuvos Metrikoje — CGADA f. 389 kn. 319 (II A/105) l. 47—50 a.

Merkinės valsčiaus žmonėms pasiskundus, kad jų seniūnas nesilaikąs revizorių nustatytų prievolių nuostatų ir reikalaująs iš jų didesnių prievolių, būtent: reikalaująs iš jų naujos stacijos — žąsų, gaidžių, apynių ir medaus, varąs juos neprivalomų darbų ir dar kitaip juos engiąs, Lietuvos D. K. instigatorius iškėlė dėl to Merkinės seniūnui bylą karaliaus asesorių teisme. Stojęs teisme Merkinės seniūnas pareiškė, kad jis nereikalaująs iš valstiečių nieko daugiau, nei revizorių nustatyta, ir tik seni maištininkai nenorį vykdyti šitų revizorių išleistų nuostatų ir siekią grąžinti senus, jau panaikintus nuostatus. Jis rėmėsi revizorių Gieškovskio ir Kaunackio sudarytais 1637 m. nuostatais ir karaliaus jų patvirtinimu 1638 m. sausio mėn. 12 d. Seniūnas prašė įsakyti valstiečiams vykdyti juos ir nubausti tuos, kurie priešinasi tiems nuostatams bei jų patvirtinimui ir kitus kursto. Valstiečių įgaliotinis pareiškė, kad ši revizija labai apsunkinusi valstiečius, kad ji labai pakėlusi činšus ir lažo darbus — pirmiau turėję dirbti po vieną dieną savaitėje, dabar po 4 dienas, pirmiau gvoltų buvę per metus 14 dienų, dabar 8 savaitės, gaidžių, žąsų, kiaušinių, pusinio medaus neduodavę, dabar verčiami duoti, ir t. t. ir prašė reikalauti prievoles pagal A. Bronievskio sudarytus 1631 metais nuostatus. Karaliaus teismas rado, kad Merkinės seniūnas nesąs peržengęs nuostatų ir nieko perviršnesąs reikalavęs iš valstiečių, todėl skundą prieš jį atmetė ir jau 1638 metais patvirtintus revizorių sudarytus nuostatus dar kartą patvirtino. Bet karaliaus teismas nutarė juose kai ką pataisyti ir pakeisti, būtent: lažo darbą sumažinti iki 3 dienų savaitėje, vietoj 8 savaičių gvolto ne daugiau kaip 18 dienų ir dar valstiečiai privalą savo dienomis nušienauti pievas; nuo mokėjimo už rąstus valstiečiai atleisti, bet turį vežioti rąstus, kai dvare būsianti statyba; linus turį duoti, kaip tai buvo nustatyta senesniais nuostatais; avižų dėklą turį duoti, kur ji yra nustatyta revizorių, bet kiek mažiau, pavyzdžiui, kur buvo nustatyta duoti po 4 silkines, ten turį duoti tik po 2 vilniškes statines ir t. t.; apyniai teturį būti duodami iš tų kaimų, kuriuose jie auga; nuo visokių bičių turį duoti dvarui pusę medaus, o antroji pusė liekanti valstiečiui su jo bičiuliais; valstiečiams leidžiama krikštynoms, vestuvėms ir laidotuvėms pasidaryti alaus be jokio mokesčio, bet pardavinėti alaus negalima; tik seniūnas galįs leisti pardavinėti alų ir degtinę; važiuoti į tolimą kelionę, būtent: į Varšuvą ar į Karaliaučių, valstiečiai turį per metus vieną kartą nuo 10 valakų, o į Vilnių ir kitas artimesnes vietas turį važiuoti iš eilės. Kitos nuostatų dalys paliktos nepakeistos.

Decret miedzy urodz*onym* starostą mereckim y poddanemi.

Władysław IV ... Oznaymuiemy tym listem dekretem naszym, iz przed nami, sądem naszym, toczyła się sprawa za przywołaniem generała naszego dwornego szlachetnego Krzysztopha Gruszewskiego miedzy instigatorem naszym W^{o} X^{a} Ł^{o} z delaty || poddanych naszych starostwa Mereckiego z jedney, a urodzonym Janem Wypyskim, chorązym nurskim, starostą naszym mereckim, pozwanym, z drugiey strony za pozwem mandatem naszym od actorow po urodzonego starostę mereckiego pozwanego z cancellariey naszey wyniesionym o to, yz jakoby pozwany urodzony starosta merecki ku jawnemu zniszczeniu pomienionych poddanych naszych, nie zachowuiąc się podług ustawy rewizorskiey, nowe, nigdy nie bywałe y nie powinne ciężary wkładać, cynszami zwyczaynemi nie kontentuiąc się, stacie nowe, jako gęsi, kury, chmiele y miody na nich wyciągać, do robot niepowinnych pendzić y inne grauamina sam przez się y przez substitutow swych im czynić miał, — jako szyrzey ta załoba ich w pozwie mandacie

naszym opisana jest. Po ktorego pozwu przeczytaniu plenipotent strony powodowey położenia onego y terminu za nim przypadaiącego relatią szlachetnego Jozepha Leszczynskiego, generała woiewodstwa wilenskiego, prawnie dowiodszy, domawiał się, aby pozwanemu na takową załobę w pozwie opisaną sprawowac się nakazano[a] było. A urodzony starosta nasz merecki stanąwszy, na takową skargę poddanych naszych sprawuiąc się, powiedział, yż niesłusznie skarzą y ten pozew mandat nasz wyniesli, ponieważ żadney krzywdy nie maią, || samą rzeczą nie pokażą, abowiem pozwany teraznieyszy nic nad ustawę poslednieyszą przez rewizorow od nas zesłanych uczynioną jako w robotach, tak wszelkich podatkach nie wyciąga y zadnych nowych ciężarow na nich nie wkłada, owszem niektorzy z tych poddanych, hersztowie dawni y buntownicy, chcąc, aby podług dawnych jakichsi ustaw, ktore już poslednieyszemi rewizorami zniesione są y z jawną szkodą skarbu naszego były, zostawali, drugich do tego przywodzą y buntuią, zaczym pokazawszy reuisią poslednieyszą przez urodzonych Krzysztopha Gieszkowskiego y Stanislawa Kownackiego, podstolego ciechanowskiego, rewizorow od nas zesłanych, y przy nich urodzonego Stephana Orłowskiego, sekretarza naszego, dworzanina skarbowego, w roku przeszłym tysiąc szesćset trzydziestym siodmym odprawowaną, w ktorey wyraznie robota, straza, podwody y insze podatki y powinnosci, a mianowicie gęsi, kury, jayca, chmiel y miod po połowicy od kazdego poddanego, ktory go ma y miec będzie, opisane y dołozone są, y podług niey urodzony starosta merecki, pozwany ninieyszy, we wszytkim zachowuiąc się postępuie, a zatym confirmatią naszą de data w Warszawie dnia dwunastego *miesiąca* stycznia roku tysiąc szesćset trzydziestego osmego na tę rewizyią zaszłą pokazawszy, prosił, aby przy takowey naszey confirmatiey wszelaka powinnosć w tey rewizii opisana poddanym do pełnienia nakazana była, a hersztowie, || ktorzy jawnie sprzeciwiaiąc się tey rewizii y confirmatii naszey a niesłusznie przy dawnych ustawach chcąc zostawać y drugich buntuiąc, powinnosciam w tey rewizii opisanym dosyc czynic nie chcą, z dekretu naszego pokarani byli. Na ktorą replikę plenipotent poddanych naszych starostwa Mereckiego powiedział, yz ta rewizyia z wielkim uciążeniem ich jest uczyniona, abowiem naprzod w cynszach podwyszenie uczyniono, potym w robotach, ktorą oni tylko jeden dzień w tydzień zdawna odprawowali, teraz po cztery dni, gwałtu było dni czternascie do roku, a teraz niedziel osm, kurow, gęsi, jaieć, chmielu, miodu nie bywało, a teraz to wszytko dawać muszą y miod po połowicy w boru y w domu w ulach będący y insze rzeczy nigdy za antecessorow teraznieyszego pozwanego nie bywały do tey rewizii włozyli y do oddania y pełnienia tego wszytkiego onych przymuszaią, w podwodach też wielka krzywda dzieie, yż nie masz wyraznego postanowienia, jako z wielu włok droga daleka y jako mnieysza, zaczym wszytkie podwody z jedney włoki odprawuią, y inne ciężary sobie w tey rewizii byc mienili, a zatem pokazawszy tak wielkie krzywdy y uciążenia w tey rewizii opisane domawiał się, abysmy one podnioszy, nie podług dawnych rewizii, jako plenipotent pozwanego udaie, ale podług ustawy tey, ktorą oni za dzierzenia naszego starostwa Mereckiego || sobie w roku

tysiąc szesćset trzydziestym pierwszym za zesłaniem od nas urodzonego niegdy Andriana Broniewskiego, oeconoma naszego, daną y postanowioną mieli y przed nami autentice pokładali, zachowani byli. My krol przez urzędnikow naszych dwornych, assesorow od nas wysadzonych, tey sprawy z obudwu stron, powodowey poddanych naszych przy bytnosci ich samych przez szlachetnego Woyciecha Chudzinskiego, a pozwanego urodzonego starostę mereckiego personaliter y przez szlachetnego Jana Michałowskiego, przesłuchawszy y onę dobrze uwazywszy, iż się to pokazało, że pozwany urodzony starosta nasz merecki zadnych nowych podatkow y ciężarow, ktore by ku zniszczeniu poddanych naszych starostwa Mereckiego w dzierzeniu jego będącego być miały, nie wkładał, owszem we wszytkim zachowuiąc się podług ustawy poslednieyszey rewizorow naszych urodzonych Krzysztopha Gieszkowskiego y Stanisława Kownackiego, podstolego ciechanowskiego, y urodzonego Stephana Orłowskiego, secretarza naszego, dworzanina skarbowego, w roku przeszłym tysiąc szescset trzydziestym siodmym postanowioney y od nas w roku przeszłym tysiąc szesćset trzydziestym osmym już approbowany, nie w sposob statiey, jako w pozwie załuią, ale za tem postanowieniem rewizorskim gęsi, kury, jayca, chmiel, miody a insze || podatki bierze y w robocie do dworu Mereckiego należącey postępuię, przeto od pozwu y załoby w nim opisaney urodzonego chorązego nurskiego, starostę naszego mereckiego, uwalniamy. Proces prawny jesliby gdzie w tey załobie zaszedł, kassuiemy y umarzamy. Ustawę abo rewizyią poslednieyszą wzwysz mianowaną, już przez nas approbowaną i ninieyszym dekretem naszym ztwierdzamy, zmacniamy y przy zupełney mocy zostawuiemy z melioratią y declaratią w niektorych punktach, mianowicie: robota wszelka jaka kazą, lub pieszo, lub konno, trzy dni w tydzien; gwałtu nie osm niedziel, jako napisano, ale jako mogą w czas roboczy wszelkie zboza z pola zprzątną y na zasiew poorać y zasiać, ktorego nie ma być więcey, jedno do roku dni osmnascie, oprocz sianozęci, ktore na swych dniach maią y powinni zprzątać; za len też y bierwiona w tey rewizii w każdy rok po groszy jedennastu płacić naznaczono y opisano, poddanych naszych od tey płace za bierwiona uwalniamy, len jednak podług dawnych ustaw dawać, takze drzewo na budynek y poprawę dworną, gdy tego potrzeba będzie ukazywała y rozkazanie urodzonego starosty naszego mereckiego zaydzie, wedle rewizii wozić powinni będą; owies dziakielny takowym sposobem ma byc dawany: gdziekolwiek w ktorey wśi napisano solanek cztery z wierzchiem deptanych, tam tylko maią dawać beczek wilenskich dwie, a gdzie dwie solanki, tam jedną beczkę || wilenską, gdzie zas jednę solankę tylko napisano, ta wieś y teraz jednę solankę dawać ma, a ktorekolwiek wieś przez rewizorow naszych od dawania owsu uwolniona, ta y teraz wolna zostawać ma; chmiel tylko z tych wsi ma być dawany, w ktorey się rodzi, a w ktorey nie rodzi się, ta wolna od dawania być ma; miod tak w barciach, borach, jako też pasiekach y w domu w ulach będących u ktoregokolwiek jedno poddanego jest y będzie, ma po połowicy dawać do dworu, a połowica przy nim z siabrami jego zostawać, y zaden z poddanych naszych tamecznych nie ma się wazyć w domu y w boru

pszczoł podbierać bez przystawa dwornego od urodzonego starosty mereckiego abo substituta jego naznaczonego; piwo tez y gorzałkę, będzieli sobie urodzony starosta nasz merecki ztąd rozumiał pożytek, wolno mu będzie na szynk do wszytkich woytowstw do starostwa Mereckiego należących, w dzierzeniu jego będących, ze dworu dawać, a poddani też nasi od tego, co przy cynszu, yż piwo y gorzałkę robiwali, pewną quotę płacili, wolnemi od płacenia tey quoty być maią y na potrzebę ich domową, mianowicie na krzsciny, wesela y pogrzeby wolno im będzie piwo sobie zrobic krom zadnych podatkow, jednak szynkować nie maią; względem podwod, przychyliaiąc się do ustawy od urodzonego niegdy Adriana Broniewskiego, oeconoma naszego, tey włosci starostwa Mereckiego za zesłaniem y rozkazaniem naszym podaney, tak declaruiemy, || iz do Warszawy lubo do Krolewca, jako daleką drogę, z włok dziesiąciu jedna podwoda do roku, do Wilna zas, Grodna, Kowna, miast pobliższych, koleią z wloki wyprawować maią. Insze zaś podatki y powinnosci podług ustawy pomienionych rewizorow naszych poslednieyszey y confirmatii naszey na nie zaszley poddani naszy pełnic maią. W czem wszytkim aby jako urodzony starosta nasz merecki przeciwko poddanym naszym tamecznym podług pomienioney ustawy poslednieyszey rewizorskiey y ninieyszego dekretu naszego zachował y zadnych inszych powinnosci y ciężarow nadto na nich nie wkładał y nie wyciągał, tak poddani naszy przy powinnym posłuszenstwie tym wszytkim powinnosciam aby dosyć czynili y skutecznie wykonywali, miec chcemy y ninieyszym dekretem naszym nakazuiemy. Do ktorego dla większey wagi pieczęc W° X^{a} L° przycisnąc rozkazalismy. Dan w Wilnie dnia dwunnastego *miesią*ca marca roku panskiego tysiąc sześćset trzydziestego dziewiątego, panowania naszego polskiego y szwedskiego siodmego roku. — Albricht Stanisław Radziwił, canclerz W° X^{a} Litewskiego. — Marcian Tryzna, referendarz, pisarz W° X^{a} L°.

---

[a] nie kazano.

1639—1646 m. Šašių vaitystės, Veliuonos valsčiaus, valstiečių ginčai su laikytojais.

60. *1639 m. balandžio mėn. 5 d. Karaliaus asesorių teismo sprendimas dėl Šašių vaitystės valstiečių skundo prieš savo laikytoją J. Oginskį.*

Iš įrašo Lietuvos Metrikoje — CGADA f. 389 kn. 319 (II A/105) l. 192—196a.

Šašių vaitystės valstiečiams pasiskundus, Lietuvos D. K. instigatorius iškėlė karaliaus teisme bylą Šašių laikytojui Jonui Oginskiui, kad jis nesitenkinęs valstiečių prievolėmis, nustatytomis revizorių nuostatuose, reikalavęs ir vertęs duoti didesnių ir, kai jie nenorėjo duoti daugiau, kalinęs ir kitaip engęs juos. Laikytojo įgaliotiniai aiškinosi, kad, kai revizoriai Geištaras ir Valadkevičius darė 1636 metais reviziją, jie ne taip pranešę laikytojui valstiečių prievoles, kaip vėliau surašę nuostatuose, bet ir tada revizoriai pripažinę valstiečius, nenorėjusius vykdyti prievolių, maištininkais ir, neturėdami pavedimo bausti, nusiuntę baudimo klausimą karaliaus nuožiūrai, bet karaliaus teisme visi valstiečiai prašę, kad jų nekaltintų ir darytų kitą nutarimą arba atidėtų dalyko išaiškinimą kitai revizijai. Valstiečių įgaliotinis pareiškė, kad revizorių nutarimas tebuvęs vienas ir laikytojas dėl jo neprotestavęs, bet paskui ir jis pats ir jo tarnautojas ėmęs juos

engti ne tik reikalaudamas didesnių prievolių, bet ir tuo, kad pagrobęs iš jų keliolika jaučių ir be jokios jų kaltės išreikalavęs 160 kapų grašių. Kai jie ėmę skųstis karaliui, mušimais ir grobimais laikytojas privertęs juos priimti jo paties sudarytą kitą prievolių nustatymą, su kuriuo valstiečiai nebuvo sutikę, — prašė patvirtinti revizorių duotus prievolių nuostatus, o laikytojų sudarytą jų vardu susitarimą kaip neteisėtą panaikinti ir atiteisti iš laikytojo pagrobtus jaučius ir išreikalautus pinigus dvigubai. Laikytojo įgaliotinis pareiškė, kad jaučiai ir pinigai buvę gauti prieš reviziją ir kad revizija išsprendusi visus šalių ginčus. Karaliaus asesorių teismas nusprendė patvirtinti revizorių nuostatus, su kuriais šalys buvo sutikusios, ir revizorių nustatytas valstiečių prievoles įrašė ir į šį sprendimą; laikytojo pristatytą susitarimo raštą nuspręsta panaikinti; laikytojas jau buvo atleidęs valstiečius nuo kaltinimo dėl maištavimo ir to kaltinimo nebeturįs kelti, taip pat ir valstiečiai neturį daugiau skųstis dėl grobinių — tie kaltinimai numarinami visam laikui.

Dekret miedzy poddanemi saskiemi actorami a wielmożnym casztellanem mscisławskim.

Władysław IV ... Oznaymuiemy tym listem dekretem naszym, iz przed nami y sądem naszym toczyła się sprawa za przywołaniem generała naszego dwornego szlachetnego Krzysztopha Gruszewskiego miedzy instigatorem naszym W° X^a^ L° z delaty poddanych naszych Saskiey dzierzawy, actorami, z jedney, a wielmoznym Janem Oginskim, casztellanem mscisławskim, dzierzawcą naszym saskim, pozwanym, z drugiey strony, pozwem mandatem naszym od actorow wyniesionym o to, yż wielmozny casztellan mscisławski pozwany, nie zachowuiąc się podług ustawy reuizorskiey, nowe niebywałe y niepowinne ciężary wkłada, danią zwyczayną y cynszami nie kontentuiąc się, więtsze wymaga y wybiera, a gdy ich dawać nie chcą, więzieniem trapi y inne grauamina sam || przez się y substitutow swych im czyni, jako szyrzey załoba w pozwie mandacie naszym opisana y dołozona jest. Na roku tedy ninieyszym z pomienionego pozwu mandatu naszego przypadłym plenipotent strony powodowey, poddanych naszych, przy oczewistey bytnosci ich niektorych samych, szlachetny Woyciech Chudzinski położenia tego mandatu w maiętnosci Rogowie nazwaney, w powiecie wilkomirskim leżącey, y roku za nim przypadaiącego ręką generała szlachetnego Piotra Romaszka wypisem autenticznym z xiąg starostwa Zmoydzkiego de data roku tysiąc sześćset trzydziestego dziewiątego miesiąca marca wtorego dnia prawnie dowiodszy, domawiał się, aby pozwanemu na takową załobę w pozwie opisaną sprawowac się nakazano było. A wielmozny casztellan mscisławski, pozwany, przez plenipotentow swych szlachetnych Malchra Gostynskiego y Stanisława Zurowicza na takową załobę poddanych naszych sprawuiąc się powiedział, yż ci poddani niesłusznie skarżą y ten pozew mandat nasz wyniesli, ponieważ zadney krzywdy nie maią y samą rzeczą nie pokazuią, abowiem rewizyia ta poslednieysza, ktorą się poddani szczycą || y podług niey zostawać usiłuią, przez urodzonych Jana Gieysztora, stolnika trockiego, y zeszłego Piotra Wołodkiewicza, podczaszego kowienskiego, rewizorow naszych, przy bytnosci dworzanina skarbowego urodzonego Andrzeia Eyrymowicza, pisarza grodzkiego wilkomirskiego, w roku przeszłym tysiąc sześćset trzy-

dziestym szostym odprawowana, pod tenczas, gdy skonczona była, inaczey pozwanemu teraznieyszemu wszelka powinnosć opisana na karteczce z podpisem rąk ich dana była, a potym odiachawszy tę rewizyią w niedziel kilka nie wiedzieć z jakich przyczyn inakszą z wielkim faworem poddanych skarżących teraznieyszych a jawney szkodzie skarbu naszego y pozwanego ninieyszego, dzierzawcy saskiego, wydali. A jednak ciż rewizorowie lubo takowy fawor poddanym uczynili, natenczas bacząc jawne bunty tych poddanych, ktorzy przy bytnosci ich listy nasze do nich dane lekceważąc y naymniey się na nie nie oglądaiąc podług dekretu ich roboty winney odrabiać nie chcieli y przed nim się declarowali, yż robic nie będą, uznali ich być za sprzeciwnych y buntownikow, a nie maiąc w liscie naszym do nich danym, aby zaraz || za takowe bunty ich karali, wyraznego pozwolenia, w tem punkcie do nas, jako się to dostatecznie w rewizii ich autenticzney pokazuie, na rozsądek nasz odesłali, chcąc samych hersztow zaraz kazać okować y do nas odesłać, niżli tych hersztow wszystka włosc na parękę wzięła takową conditią, że do rozprawy przed nami stawić mieli. Jakoż gdy w tem punkcie na terminie od rewizorow naznaczonym wielmozny casztellan mscisławski za dworem naszym tey sprawy na tych buntownikow poprzeć chciał, wszyscy zgodnie prosili, aby na nich nie następował, insze postanowienie przy bytnosci szlacheckiey okolicy tameczney y generala ziemi Zmoydzkiey produkował, a zatym ztwierdzenia tey ugody y postanowienia w niem opisanego, abo też na nową rewizyią odesłali, a za to, yż nie ustaią w buntach swych, owszem onę znowu wszczynaią y posłuszenstwa przystoynego pełnic nie chcą, poddani pokarani byli, affectowali. A plenipotent poddanych naszych saskich na takową replikę pozwanego powiedział, yż niepotrzebne in dubium vocuią plenipotentowie pozwanego fidem || wzwysz mianowanych rewizorow, jakoby ynakszą rewizyią mieli postanowić, a inakszą wydali; gdyż tego niczym nie probuią, tylko jakąś gołą kartką bez żadnego podpisu rewizorskiego y sługi skarbowego, owszem pospołu tak poddanym, jako y pozwanemu rewizyią słowo w słowo opisana wszelakich powinnosci zgodną wydali y pozwany na niey przestał y oną contentowali, bo zadney protestatii o to, aby niesłuszną rewizyią wydać mieli, nie czynił ani prawnie z rewizorami naszemi o to postępował, aż gdy poddani skarżący się poczęli mieć nad tę ustawę uciążenie wielkie od pozwanego y substituta jego nie tylko w roznych powinnosciach, ale osobliwie w pograbieniu wołow kilkudziesiąt y wzięciu na nich krom zadney winy y dania przez nich przyczyny gotowemi *pieniędzmi* kop sta szescidziesiąt y do nas z suplicami o to uciekać poczęli, pozwany boiem, grabieżami y inszemi postrachami na nich to wymusił, ze pozwolili na tę ugodę y postanowienie powinnosci, ktore tu producuią, napisawszy, ze podług woli swey, y sam się pozwany do niey podpisał, uzywszy *przyiacioł* swych y generała, na co actorowie nigdy nie pozwalali y co tam napisano nie wiedzieli y dotychczas nie wiedzą; zaczym tak jawne maiąc krzywdy, || mandat z cancellariey naszey do skuteczney przed nami y sądem naszym rozprawy wyniesli; domawiał się tedy, aby rewizyią przez poslednieyszych rewizorow odprawowana, na ktorey tak załuiący, jako y pozwany pozwolił y na niey

przestał, stwierdzona, ugoda od pozwanego produkowana, ktora z musu na nich stanęła, jako nieprawna zcassowana a woły pograbione y pieniądze sowito oddać nakazane były. Plenipotentowie zaś z strony powodowey replikę daiąc powiedzieli, yż jako te woły, tak pieniądze jeszcze przed odprawowaniem przez pomienionych rewizorow w tey tam wlosci rewizyey wzięte są, już to oraz decisią rewizorską uspokoiono jest, a po tey rewizyey aby im grabieze dziac miały, nie przyznawali y zatym wolnosci od zapozwu y rzeczy w nim wyrażoney affectowali, a hersztowie buntow w dekrecie rewizorskim imiony specificowane aby pokarani byli, domawiali. — My przez urzędnikow naszych dwornych, assesorow od nas wysadzonych, tey sprawy z obudwu stron przesłuchawszy y onę dobrze uważywszy, iż się to pokazało, ze pozwany wielmozny casztellan mscisławski na rewizyey przez urodzonych Jana Gieysztora, || stolnika trockiego, y zeszłego Piotra Wołodkiewicza, podczaszego kowienskiego, rewizorow naszych, przy bytnosci dworzanina skarbowego urodzonego Andrzeia Eyrymowicza, pisarza grodzkiego wiłkomirskiego, odprawowaney y ustawie w niey opisaney przestał y oną się kontentował, a teraz jakąs golą kartką krom zadnego podpisu zasłania, mieniąc sobie y tę kartkę zpisania powinnosci od pomienionych rewizorow daną, a potym jakoby inakszą rewizyią wydać mieli, o co zadnego processu na przerzeczonych rewizorow nie zaniosł y niczym tego nie probuie, aby ta własnie karta od nich dana być miała, do tego ugodą jakąś jakoby już z samemi poddanemi skarżącemi się uczynioną y zawartą zasłaniaiąc się, odesłania na nową rewizyą affectuie, przeto takowe obrony jako nieprawne na stronę uchyliwszy, rewizyą przez zwysz mianowanych rewizorow naszych odprawowaną y przed nami pokładaną we wszytkim zmacniamy, stwierdzamy y approbuiemy, podług ktorey aby wszelaką powinnosć opisaną takową pełnili: ze wsi Bakayniow, Pokroysz z dziesiąciu włok osiadłych po kop połpięty, zyta beczkę kowienskiey miary, gęś jedna, kurow dwoie, jaiec dwadziescia, || lnu z włok dziesiąci kamien zwyczayny wyczosanego wagą kowienską, a z włok pustych, ktore są w uzywaniu, po kop trzy, z leśnych włok po kop dwie, a z sioła Popilow, ponieważ podleyszy grunt y włoki krotsze maią, tedy z włoki osiadłey po kop cztery, owsa po beczce kowienskiey miary, a insze powinnosci, jako kury, gęśi, jayca, len z inszemi wsiami zarowno, także y z włok pustych pisczego przy cynszu urzędnikowi po groszy szesci, dziakło y len powinni odwozic do Wilna abo tak daleko, jako wiele mil do Wilna wczyni. List ugodliwy przez wielmoznego casztellana mscisławskiego pozwanego producowany cassuiemy, umarzamy y z poddanych naszych znosiemy. Co się zaś tknie grabieżow wołow, pieniędzy y inszych wszytkich rzeczy na osobliwym regestrze podanych, już po rewizii poslednieyszey wziętych, ponieważ wielmozny casztellan mscisławski, pozwany ninieyszy, podług dekretu rewizorskiego, ktorym pewnych hersztow za bunty na pokaranie wskazano y do nas odesłano, z takowego karania ich uwolnił y o to na nie nie następował, tedy jako od tych zaszłych już wszytkich grabieżow wołow, pieniędzy y wszytkich rzeczy do daty ninieyszego dekretu naszego u poddanych pobranych, || pozwanego uwalniamy, tak

wielmoznemu casztellanowi mscisławskiemu pozwanemu żadnego praetextu o te bunty zaszłe w decrecie rewizorskim opisano do poddanych naszych nie zostawuiemy y drogę do wznowienia na obiedwie stronie — poddanym o grabieże ich, a pozwanemu do poddanych o bunty — zawieramy, owszem, aby poddani naszy względem tych przeszłych buntow y skarg w krzywdach ich do nas teraz doniesionych zadnego karania y więzenia nie ponosili, mieć chcemy y waruiemy. W czym obiedwie strony, tak wielmozny casztellan mscisławski pozwany, jako y poddani naszy sascy, we wszytkim podług pomienioney ustawy poslednieyszey rewizorow naszych y ninieyszego dekretu naszego zachowac się maią y powinni będą, a nadto jako pomieniony dzierzawca nasz żadnych inszych powinnosci y ciężarow na poddanych naszych sam przez się y substitutow swych wkładać, onych uciężać y do nich przymuszać nie ma y nie maią, tak też poddani nasi przy posłuszenstwie powinnym wszelakie powinnosci w tey rewizii opisane y od naś approbowane dzierzawcy || naszemu płacić, oddawać y skutecznie pelnic y wykonać powinni będą, mocą ninieyszego dekretu naszego miec chcemy y rozkazuiemy. Do ktorego dla więtszey wagi pieczęc W° X^{a} Litewskiego przycisnąc rozkazalismy. Dan w Wilnie dnia piątego miesiąca kwietnia roku panskiego tysiąc szesćset trzydziestego dziewiątego, panowania naszego polskiego y szwedskiego siodmego roku. — Albrycht Stanisław Radziwił, canclerz W° X^{a} L°. — Marcyan Tryzna, refferendarz, pisarz W° X^{a} Litewskiego.

61. *1646 m. gruodžio mėn. 17 d. Karaliaus referendorių teismo sprendimas dėl Šašių vaitystės valstiečių neklusnumo savo laikytojui.*

Iš 1648 m. gegužės mėn. 5 d. įrašo Žemaičių pilies teismo knygoje — VUB ŽP 13 l. 165—166a Nr. 57.

Šašių vaitystės laikytojas J. Rudamina Dusetiškis skundė tos vaitystės valstiečius, kad jie pakėlę maištą, neatlieką prievolių, nemoką činšo, stacijos ir kitų rinkliavų ir t. t., kaip nustatyta paskutiniuose, karaliaus patvirtintuose nuostatuose. Valstiečių įgaliotinis pristatė 1639 metų nuostatus, karaliaus patvirtintus valstiečių byloje prieš pirmesnį jų laikytoją Oginskį, ir karaliaus teismo sprendimus 1639 ir 1643 metų, kuriais laikytojams įsakyta neperžengti šių nuostatų, ir paaiškino, kad vėlesni, Kiškos išrūpinti, nuostatai sudaryti neteisėtai, nedavus žinios valstiečiams. Karaliaus teismas pripažino teisėtus 1639 m. nuostatus, o Kiškos nuostatus, kuriais rėmėsi laikytojas, panaikino, kaip neteisėtai sudarytus.

Władysław Czwarty, z bozey łaski krol polski, wielkie xiąże litewskie, ruskie, pruskie, zmudzkie, mazoweckie, inflantskie, smolenski, czernihowski a szwedski, gotski, wandalski dziedziczny krol. Oznaymuiemy tym listem dekretem naszym, iż toczyła się przed sądem naszym sprawa za pozwem mandatem naszym miedzy urodzonym Janem Mikołaiem Rudominą Dusiatskim, marszałkiem bracławskim, z instantią instigatora naszego W° X^{a} Lit. aktorem, a pracowitemi poddanemi naszemi woytowstwa saskiego pozwanemi o to, iż oni zbuntowawszy się przeciwko niemu, dzierzawcy swemu, posłuszenstwa y powinnosci onemu należących nie oddaią y nie pełnią, czynszow, statii y inszych podatkow, w posledniey ustawie reuizor-

skiey, przez nas confirmowaney, opisanych, nie placą, podwod y innych służb postanowionych nie odprawuią, preto aby na terminie przypadłym principałow takowych buntow przed sądem naszym postawili, winom, ktore na nich wskazane będą, podlegali, — o czym szyrzey załoba mandatowa w sobie zawiera. Na terminie tedy z takowego zapozwu przypadłym strony obiedwie przez plenipotentow: aktor przez szlachetnego Stephana Bilinskiego, a pozwani przez szlachetnego Malchra Gostynskiego, — przed sąd nasz stanowili się. Umocowany aktorow, ukazuiąc ustawę autentyczną za dzierzenia woytowstwa saskiego zeszłego wielmoznego Krzysztopha Kiszki, woiewody witebskiego, y małzonki jego przez reuizorow naszych przy dworzaninie skarbowym postanowioną y przez nas in toto approbowaną y stwierdzoną, iż poddani podług || tey ustawy powinnosci pełnic nie chcą, aby paenowani byli żądał. A umocowany poddanych saskich powiedział, iz oni maią ustawę reuizorską, przez urodzonych Jana Gieysztora, stolnika trockiego, y Piotra Wołodkiewicza, podczaszego kowienskiego, legitime postanowioną y dekretem naszym miedzy nimi a miedzy zeszłym wielmoznym Janem Oginskim, kasztellanem mscisławskim, przeszłym dzierzawcą swym, z oczewistey controuersii w roku tysiąc szescsetnym trzydziestym dziewiątym dnia piątego *miesiąca* kwietnia ferowanym, w ktorym powinnosci wszytkie na poddanych włozone wyraznie są opisane, confirmowaną; potym, gdy zeszła wielmozna Oginska, kasztellanowa mscisławska, po smierci pierwszego małzonka swego szedszy w stan małzenski za wielmoznego Kiszkę, woiewodę witebskiego, na pomienioną ustawę, dekretem naszym confirmowaną, nastąpiła, krzywdy y angarie im czyniła, zapozwali ją poddani y otrzymali drugi dekret nasz in contumatiam, ktorym ich przy pełnieniu powinnosci wszelakich, w pierwszym dekrecie naszym opisanych, zachowalismy. Na dowod czego te obadwa dekreta, pierwszy pod datą wyzey mianowaną, a drugi pod datą roku tysiąc szescset czterdziestego trzeciego *miesiąca* stycznia siedmnastego dnia produkuiąc, zanosił to, iz zeszły wielmozny woiewoda witebski, a antecessor teraznieyszego aktora, z małzonką swą mimo takowe dekreta nasze, nie pozwawszy poddanych ad sinistram informationem, listy z cancellariey naszey do sług swoich na postanowienie nowey ustawy otrzymał, ktorą gdy ci reuizorowie w niestaniu y w niewiadomosci poddanych napisali, confirmatią oney u nas odzierzał a zatym to woytowstwo saskie teraznieyszemu aktorowi prawem swym puscił; iz tedy ta ustawa przeciw dekretom naszym niesłusznie y nieprawnie przez wielmoznego woiewodę witebskiego sprawiona jest, skasowania oney a[a] przy pierwszey ustawie dekretem naszym w roku tysiąc szescsetnym trzydziestym dziewiątym confirmowaney || zachowania żądał. E contra plenipotent aktorow allegował, iż kozda ustawa do czasu bywa stanowiona, a za podwyszeniem coraz większym ceny w rzeczach musi byc podniesiona, aby tedy tamta reuizia, ktorą sie poddani sczycą, ponieważ poslednieysza nastąpiła, zniesiona y annihilowana, a ta ostatnia przy swey mocy zachowana była, domawiał się. Sąd nasz po wysłuchaniu takowych controuersy wziął do nas pro informatione. My tedy krol controuersie pomienione uwazywszy, ponieważ się ustawa rewizorska

przez zeszłego wielmoznego Krzysztopha Kiszkę, woiewodę witebskiego, y małzonkę jego mimo reuizyą, dekretem naszym approbowaną, za listami in tergum partis z cancellariey naszey wyniesionemi nuliter et illegitime otrzymana byc pokazuie, przeto tę reuizyą y confirmatią oney kassuiemy, annihiluiemy a ustawę pierwszą, przez urodzonych Jana Gieysztora, przedtym stolnika trockiego, a teraznieyszego starostę kowienskiego, y zeszłego Piotra Wołodkiewicza, podczaszego kowienskiego, postanowioną, dekretem naszym w roku tysiąc szescsetnym trzydziestym dziewiątym stwierdzoną, przy swey mocy zostawuiemy y zeby się podług niey jako urodzony Rudomina, marszałek bracławski, dzierzawca, tak y poddani naszy woytowstwa saskiego w pełnieniu powinnosci wszelakich zachowali, nakazuiemy mocą tego dekretu naszego. Do ktorego na większą wagę pieczęc Wielkiego Xięstwa Litewskiego przycisnąc rozkazalismy. Dan w Warszawie dnia siedmnastego *miesiąca* grudnia roku panskiego tysiąc szescset czterdziestego szostego, panowania krolewstw naszych polskiego piętnastego a szwedskiego szesnastego roku. ||

Originale didysis Lietuvos D. K. antspaudas ir toks parašas: Franciszek Isaikowski, referendarz y pisarz Wielkiego Xięstwa Lit.

---

[a] o.

62. *1640 m. sausio mėn. 20 d. Žemaičių žemės antstolio K. Norvaišević iaus kvitas apie Akmenės urėdininko papasakotas nuomininko Klokmano daromas Akmenės miestelėnams ir valstiečiams skriaudas.*

Iš 1640 m. sausio mėn. 23 d. įrašo Žemaičių žemės teismo pareiškimų knygoje — VUB ŽB 106 l. 69/a Nr. 123.

Antstolis pareiškia savo kvite, kad jam esant Raseiniuose V. Šemeto, Didž. Dirvėnų tijūno, bute pas Šemetą atėjęs jo paliktas Akmenėje urėdininkas M. Bagdonavičius ir papasakojęs, kad Klokmanas, kuriam Šemetas esąs išnuomojęs Akmenės valsčių, savo žento Butlerio kurstomas, labai skriaudžiąs žmones, būtent: Akmenės miestelėnus kasdien varąs vežti grūdų už keliolikos mylių į savo malūną, iš miestelėnų atimąs dvarui klojimų sklypus ir daržus, taip pat jų pievas šienaująs dvarui; miestelėnai nebestatą namų, o kiti parduodą namus ir išeiną; Akmenės valsčiaus žmones kasdien varąs dirbti dvare, jų priimtinius ir visokius tuščius valakus verčiąs dirbti dvarui. Be to, didelę skriaudą daręs valsčiaus žmonėms tuo, kad, rinkdamas činšą, Klokmanas su žentu, abiejų žmonomis ir vaikais, taip pat su šeimyna ir su prisikviestais iš Kuršo prieteliais, su daugeliu arklių ir keliasdešimt medžioklinių šunų važinėjąs po kaimus, verčiąs skersti jaučius ir avinus, šunims piauti žąsis, arklius šerti avižomis, vaišinti save midum, alum ir degtine akvavita ir iki paskutinio pinigėlio išreikalaująs činšą (didesnį kaip nustatytą), taip pat ilges ir linus. Urėdininkas prašęs Šemetą greičiau atvažiuoti į Akmenę ir pasirūpinti valstiečiais, kol jie dar nėra išėję ir nevirtę elgetomis.

Ja Krzysztof Narwoyszewicz, wozny jego kr. m. xięstwa Zmudzkiego, zeznawam tym moim kwitem, iz w roku teraznieyszym tysiąc szescset cztyrdziestym będącemu mnie natenczas w miescie Rosienskim podczas sądzenia rokow ziemskich zmuckich trzykrolskich dlia przyznawania spraw ludzkich byłem wezwanym w niektorych sprawach od jego m. pana Wacława Szemeta, ciwuna jego kro. mci Wielkich Dyrwian, do dwora jego m.

lezącego w ziemi Zmuckiey w miescie Rosienskim na ulicy Gieiszowskiey, tegoz miesiąca januarii dnia dwudziestego, gdym oddawał sprawy y pozwy jego mci panu Szemetowi rozne y w inszych potrzebach z jego mscią rozmawiał, zatym przyszedł urzędnik okmianski na ymie Mikołay Bogdanowicz, jako do pana swego dawnego, y gdy obiad jesc poczęli, pytał się jego m. pan ciwun, co by się w jego w ciwunstwie działo y jako się pan arendar pan Klokman s poddanymi krolewskiemi obchodził. Na ktore pytanie odpowiedział ten Bogdanowicz, ze wiele krzywdy od pana arendarza ponoszą poddani z naprawy zięcia jego pana Butlera, to jest w miescie Okmianskim jego mci pana ciwuna ze kozdego dnia nad inwentarz za kilkanascie mil, maiąc swoy młyn, ze zbozem posyła a przy tym gumienne place miesckie, ogrody, jako tenze Bogdanowicz mianował, odebrawszy mieszczanom y wiele sianozenci na dwor kosi; tenze znowu powiadał, ze się mieszczanie nie buduią, drudzy, domy przedawszy, do inszych miast wychodzą; tenze powiadał, ze włosc okmianska takze wielką ma krzywdę naprzod w robocie paszni dworney, ktorey nie powinny byli podług ynwentarza zarabiać, tylko trzy włoki a pewne sianozęci na dwor kosic, teraz ich codzień na robotę pędzą, włoki ich przyiemne orome y sianozętne, takze wszytkie || puste włoki miesckie na dwor wyrabiac kaze. Teńze powiedział, ze się y w tym niemała krzywda włosci okmianskiey y dyrwianskiey dzieie, gdy w kozdy rok cinsze odbiera, tedy pan Klokman (z) zięciem swoim, z zonami, z dziecmi, ze wszytką czeladzią, przywodząc psow gończych swor po kilkadziesiont y chartow, takze koni gromady, a co większa s Kurlandy nabrawszy przyiacioł, kazanc woły y barany być, kury, gęsi dla psow tłucz y dla koni owsa dostatek dawać, nie przestaiąc, co chłopek ubogi przyniesie, ale miodem, piwem poczucanym y gorzałką akwawitą przymuszaią siebie czestować, ilgie, lny, pieniądze aż do namnieyszego kazą dawać y cinsze u niektorych większe nad ynwentarz podwyszaią. Kończąc tę przedmowe swoię prosił jego mci pana ciwuna, aby sam tam jako naprędz[ze]y przyiachał y zmiłował się nad chłopkami, poki się nie rozeidą abo nie zubozeią, abowiem ten pan Butler do wszytkiego złego pana Klokmana przywodzi y włosc gubi. Ktore słowa powiedziane od pana Bogdanowicza y mianowane przy bytnosci natenczas ludzi zacnych, te słowa wszytkie onego jego m. pan ciwuń mną woznym oswiadcył,

63. *1640 m. sausio mėn. 23 d. Didž. Dirvėnų tijūno V. Šemeto pareiškimas apie Akmenės ir Dirvėnų valsč. nuomininko Klokmano peržengimą inventorinių nuostatų ir daromas valsčiaus žmonėms skriaudas.*

Iš Žemaičių žemės teismo pareiškimų knygos — VUB ŽB 106 l. 68/a Nr. 122.

Kad nereikėtų paskiau pačiam atsakyti už reikalavimą iš valstiečių nenustatytų inventoriuje prievolių, Didž. Dirvėnų tijūnas V. Šemetas pareiškia, kad atvykęs pas jį į Raseinius iš Didž. Dirvėnų valsčiaus M. Bagdonavičius papasakojęs apie to valsčiaus nuomininko Klokmano daromas valsčiaus žmonėms skriaudas: kad juos verčiąs arti jam visas tuščias žemes ir atimąs iš jų pievas, už kurias jie mokėję činšą, ir verčiąs jas jam šienauti, reikalaująs didesnio kaip nustatyta inventoriuje činšo ir visaip engiąs valstiečius.

Году 1640 *месеца* генвара двaт'цат третего дня.

Жаловалъ и оповедал его *милость* панъ Вац'лавъ Шемет, тивунь его *королевской милости* Великих Дыр'вянъ, за данем собе справы под'даного его *королевской милости* того жъ тивунства на йме Миколая Богдановича, которого его *милость* панъ Шемет часу подаваня в аренду того тивунства своего Великих Дыр'вянъ на мейсцу своим зоставил || и приказалъ до службы его *милости* пану Вилгелму Клокману, яко арендарови, которы Миколай Богдановичъ всее волости того тивунства в семъ же году тисеча шест'сот чотыр'десятом *месеца* генвара двaт'цатого дня доброволне, яко слуга его *милости* пана Шеметовъ, зычливе пришод'шы до двора *пана* своего, лежачы в месте Росенским на улицы Кгейшовское, под'часъ обеду, з многими пани приятели своими од'правуючомъ, поведал и оз'наймовалъ, ижъ тот панъ Вилгелмъ Клокманъ, арендар тивунства Дир'вянского, за подущенем и якобы примушенем в некоторых крыв'дах тивунства того под'даных его *королевской милости* аренды свое(й) а потом и сам великие тежары над повинност в инвентару описаныхъ, вси пустые застенки[a], яко в оромым кгрунте, такъ в сеножат'ным над уставу запахать и кгвал'томъ робит кажеть и примушает, такъ теж сеножати одимуючы тым же подданымъ, чынечы имъ великую крыв'ду в том, с которых они цыншъ платили, грабечы их, на дворъ Окмян'ски на свое пожыт'ки оборочает, а наконецъ там же над ин'вентар собе поданы и цын'шы под'вишаетъ и яко может под'даных его *королевской милости* губит. Абы его *милость* панъ Шеметъ под'часъ скар'ги од под'даных его *королевской милости* места и волости Окмян'ское, также и волости Дыр'вянское до труд'ности не приходилъ, а не толко в тыхъ менованых шкодах, над ин'вентар почыненых черезъ пана Клокмана, але и в ин'шых яко се место и волостъ пану своему удает и ускар'жаетъ, на приш'лые часы, гды з арен'ды тое тивунство од пана Клокмана винидетъ, о вси шкоды, над инвентар почыненые, волное мовене его *милость* панъ Шемет собе зоставуючы, тое оповедане свое до книгъ зем'ских жомоит'ских далъ записати.

---

[a] застенми.

1641—1645 m. Lazdijų miestelėnų ginčai su savo vaitu laikytoju.

64. *1641 m. sausio mėn. 31 d. Karaliaus asesorių teismo sprendimas, kuriuo panaikina komisorių tardymus ir sprendimus dėl Lazdijų miestelėnų ir jų vaito laikytojo Vl. Noruševičiaus abipusių skundų ir skiria naujus komisorius.*

Iš įrašo Lietuvos Metrikoje — CGADA f. 389 kn. 319 (II A/105) l. 745a—746.

Dėl komisijos, paskirtos ginčams tarp Lazdijų miestelėnų ir jų vaito laikytojo išspręsti, tardymo ir sprendimo abidvi šalys pareiškė apeliacijos skundus karaliaus asesorių teismui. Kadangi paaiškėjo, kad dėl šalių ginčų būta dviejų komisijų, skirtingai sprendusių reikalą, abiejų komisijų tardymai ir sprendimai panaikinami ir skiriami nauji komisoriai tam ginčui išspręsti. Laikytojui įsakoma neengti miestelėnų, o miestelėnams įsakoma nekelti maišto ir vykdyti prievoles.

Dekret miedzy mieszczany łozdzieyskimi a urodzonym Naruszewiczem, dzierzawcą y woytem łozdzieyskim.

Władysław IV ... Oznaymuiemy tym listem dekretem naszym, iz gdy za odesłaniem od commissarzow naszych miedzy sławetnemi burmistrzem, raycami y pospolstwem wszytkim miasta naszego Łozdzieyskiego a urodzonym Władysławem Naruszewiczem, dzierzawcą y woytem łozdzieyskim, za odesłaniem z jedney strony od mieszczan łozdzieyskich, a z drugiey od urodzonego dzierzawcy wywiedzionych commissarzow przytoczyła się sprawa mieniąc o rozne grauamina, na terminie tedy ninieyszym z tego odesłania od commissarzow przypadłym sławetni mieszczanie łozdzieyscy z umocowanym swoim szlachetnym Woyciechem Chudzinskim, a urodzony dzierzawca nasz łozdzieyski przez szlachetnego Macieia Popiela, plenipotenta swego, stanąwszy, a chcąc okazac wielkie krzywdy, plenipotent mieszczan łozdzieyskich prosił, aby inquisitia od commissarzow odesłana w sądzie naszym była czytana. A umocowany urodzonego dzierzawcy, okazuiąc to, iz ta inquisitia, ktorą mieszczanie okazuią, jest invalida od drugich commissarzow na instantią urodzonego dzierzawcy od nas zesłanych, in occluso rotulo drugą pokładał commissią, nieposłuszenstwo y zbuntowanie mieszczan przeciw urodzonemu dzierzawcy z niemałą szkodą jego ukazował. My krol przez pp. rad y urzędnikow naszych na sądach assessorskich zasiadaiących tey sprawy z oczewistych controuersii przesłuchawszy y one dobrze wyrozumiawszy, bacząc bydz miedzy stronami dwie inquisitie y commissie z obu stron wyniesione y do nas odesłane niedoskonałe, natenczas zadney naszey w tey sprawie cognitiey nie czyniąc, obadwa inquisitorskie listy y dekreta commissarskie na stronę uchylamy, a na uspokoienie juz gruntowne commissarzow naszych do miasta Łozdzieyskiego osobliwym listem naszym naznaczamy, ktorzy po wydaney obudwum stronam według prawa innotescentii na termin przypadaiący do pomienionego miasta Łozdziey ziachawszy, we wszystkie skargi o boie, grabieze y inne krzywdy poczynione, dowodow || y odwodow obu stron wysłuchac, decisią swoię uczynic y nie broniąc do nas y sądu naszego a definitiua sententia stronie, ktora by sobie ublizenie praetendowała, appellatiey, termin obiema stronom stanowienia się przed nami naznaczywszy rokiem zawitym, odesłac maią. A tem czasem aby urodzony dzierzawca spokoynie, nie czyniąc zadnych violentii, więzienia ani bicia mieszczanom łozdzieyskim pod winami, ktore z uznania naszego extendowane będą, zachował. Mieszczanie takze naszy buntow czynic nie wazyli y podług praw sobie nadanych y według powinnosci w przywileiach wyrazoney zostawali mocą ninieyszego dekretu naszego waruiemy. Do ktorego na większą powagę pieczęc W° X^a L° przycisnąc roskazalismy. Dan w Warszawie dnia trzydziestego pierwszego miesiąca stycznia roku panskiego tysiąc szescset czterdziestego pierwszego, panowanie krolestw naszych polskiego osmego, a szwedskiego dziewiątego roku. — Albrycht Stanisław Radziwił, canclerz W° X-stwa Lit°.

65. *1643 m. balandžio mėn. 8 d. Karaliaus asesorių teismo sprendimas, kuriuo, iššiūrėjus asesorių teismo paskirtų komisorių ir tardytojų pranešimą apie jų tirtus Lazdijų laikytojo ir vaito Vl. Noruševičiaus, taip pat miestiečių abišalius skundus, Lazdijų miestiečiams nestojus į teismą jų skundas atmestas, o dėl laikytojo skundo prieš miestiečius, kad jie užmušę ir sužeidę kai kuriuos laikytojo tarnus, užpuolę dvarą, nevykdę prievolių ir priešinęsi komisoriams, nutarta nusiųsti komisorius ir vykdytojus, kad nubaustų kaltininkus ir atiteistų ir išieškotų kas reikia laikytojui.*

Iš įrašo Lietuvos Metrikoje — CGADA f. 389 kn. 321 (II A/107) l. 207—211.

Lazdijų laikytojas ir vaitas Vl. Noruševičius skundė karaliui Lazdijų miestiečius, kad jie priešinęsi jam, nužudę jo pusbrolį Kazlauską, pašovę jo haiduką Ištvaną Misevičių, plyta sužeidę galvą jo tarnui M. Černėnui, padegę burmistro Tilnickio namus, užpuolę dvarą, nevykdę prievolių ir nemokėję jam vaito pajamų. O Lazdijų miestiečiai skundėsi, kad juos sumušę ir jų žmonas kalinę, atėmę iš jų galvijus ir karčiamą. Tų skundų ištirti asesorių teismas buvo paskyręs komisorius tardytojus, kurie savo tardymo aktą surašė 1643 m. vasario mėn. 10 d. uždarame rašte ir persiuntė jį asesorių teismui kaltininkams nubausti. Rašte sakoma, kad kai kurie miestiečiai atsisakę nuo skundų, paduotų jų vardu, o visa kita miestiečių dauguma neleidusi daryti tardymo ir komisoriams suėmus svarbiausius kaltinamuosius, jie varpu sušaukę visus žmones, apstoję namus, kuriuose buvo komisoriai, ir rengėsi juos padegti. Kadangi miestiečiai nestojo į teismą, jų skundas atmestas, o dėl miestiečių priešinimosi laikytojui ir komisoriams ir jų smurto veiksmų nutarta nusiųsti komisorius vykdytojus kaltininkams nubausti ir atiteisti iš miestiečių kas reikia.

Contumatia urodzonemu Władysławowi Naruszewiczowi, staroscie łozdzieyskiemu, na mieszczan y poddanych dzierzawy Łozdzieyskiey. ||

Władysław IV ... Oznaymuiemy tym listem decretem naszym, iz gdy przed nami y sądem naszym assesorskim przypadła sprawa miedzy urodzonym Władysławem Naruszewicem, dzierzawcą y woitem łozdzieiskim, a sławetnemi burmistrzem, raicami, takze wszytkim pospolstwem miasta naszego Łozdzieiskiego za odesłaniem do nas y sądu naszego od wielebnego xiędza Jerzego Niewiarowskiego y urodzonego Stanisława Krzętowskiego, secretarzow, commisarzow y inquisitorow naszych, decretem naszym assesorskim na uczynienie inquisitiey w roznych miedzy tymi stronami zachodzących praetensiach zesłanych, na terminie tedy ninieyszym z inquisitiey in occluso rotulo nam podaney przypadłym actor urodzony starosta łozdzieyski sam personaliter z plenipotentem swym szlachetnym Macieiem Popielem postanowiwszy dawał przez jenerała naszego dwornego szlachetnego Krzysztopha Gruszewskiego burmistrza, raicow y wszytkiego pospolstwa miasta naszego Łozdzieyskiego do prawa przywoływac. Ktorzy będąc przez trzy dni trzykroc y na dniu ninieyszym czwartym przywołanemi sami do prawa nie stanęli y zadnei wiadomosci sądowi naszemu y stronie swey nie uczynili. Zatym tenze plenipotent actorow przerzeczonych nie stanowiących się na upad w rzeczy wzdał, ktore wzdanie imieniem burmistrza, raycow y mieszczan naszych łozdzieyskich dway z pomienionych mieszczan na imie Malcher cerulik y Modzelewski cymbalista o godzinie zwykley w cancellaryei naszey aresztowali. Na terminie tedy ninieyszym z tego aresztu przypadłym urodzony Naruszewic, || dzierzawca

łozdzieyski, sam oczewisto y z tymze plenipotentem swym stanowił się, a burmistrz y mieszczanie łozdzieyscy po uczynionym areszcie, tak y ci aresztowni y za nieodezwaniem się na terminie z aresztu przypadłym zakazem do pilnowania aresztu zapozwani y przez tegoz jenerała naszego na trzecim terminie przywoływanymi będąc, jako się sami nie stanowili, tak zadney wiadomosci sądowi naszemu y stronie swey nie uczynili, przeto onych wszytkich: burmistrza, raycow y mieszczan naszych łozdzieyskich, — w roku zawitym na upad w rzeczy wzdac dopuscilismy. A w dalszym postępku prawnym umocowany urodzonego dzierzawcy łozdzieyskiego, dowodząc terminu przed sądem naszym, pokładał przed nami list inquisitorski in occluso rotulo z napisaniem na wierzchu tego listu roku teraznieyszego tysiąc sześćset czterdziestego trzeciego *miesiąca* februaryi dziesiątego dnia wydany, ktorym pomienieni inquisitorowie obudwum stronom za zgodą ich przed nami y sądem naszym od daty wyzey mianowaney za niedziel cztery, to jest dnia trzynastego *miesiąca* marca roku teraznieyszego, stanowic się y rozprawę przyiąc skuteczną determinowali. Daley wywodząc tę sprawę pokładał przed nami decret sądu naszego w dacie roku przeszłego tysiąc sześćset czterdziestego wtorego we czwartek przed Swiętym Bartłomieiem w Warszawie ferowany, ktorym sąd nasz w pewnych punctach pretensie miedzy urodzonym dzierzawcą łozdzieyskim a mieszczany tez łozdzieyskiemi zachodzące uspakaiaiąc decidował y na executią tego decretu, jako y strony inszych punctow, a to jest z actoratu urodzonego dzierzawcy łozdzieyskiego strony zabicia wyrostka urodzonego dzierzawcy imieniem Kozłowskiego, || postrzelenia Isztwana Misiewicza, obrazenie w głowę Mikołaia Czerniana cegłą, zapalenia domu Tylnickiego, nayscia dworu y inszych poczynionych excessow; z actoratu zas mieszczan o pobicie ich samych y zon ich więzienie, takze o zabranie jakoby w roku tysiąc sześćset czterdziestym wtorym bydła mieszczanom, takze strony odięcia jakoby karczmy — do tychze przerzeczonych inquisitorow odesłał, aby tam ziachawszy zarazem w te zachodzące pretensie obudwu stron weyrzeli, a jako cognitią zwłaszcza strony karczmy, jesliby miastu albo urodzonemu dzierzawcy nalezała, tak y inquisitią w wyzey mianowanych punctach y w nich executią, od ktorych apelacye nie były założone, uczynili, z dokładem tego, aby tak urodzony dzierzawca łozdzieyski sub paena *nostra* arbitraria jako y mieszczanie dosyc czynili. Po odprawieniu zas inquisitiey w punctach wyzey wyrazonych do inquisitiey naznaczonych y w nie dosyc uczynieniu temu decretowi stronom obudwum termin w sądzie naszym assesorskim ku dalszey decisiey w osmiu niedzielach po odprawieniu inquisitiey y executiey decretow commissarskich złozono. Podług ktorego decretu gdy pomienieni commissarze y inquisitorowie nasi takowey functiey na siebie włozoney dosyc czyniąc, wprzod obiedwie strony porządkiem prawa pospolitego obwiesciwszy o przyiezdzie swym, tam do miasta Łozdziey ziachali y jurisdikę swoią ufundowawszy decret sądu naszego do executiey przywodzic chcieli, tedy pomienieni burmistrz, raycy, ławnicy y mieszczanie miasta Łozdzieyskiego w uporze, buntach y sweywoli stoiąc, przystąpiwszy do actu pomienionych commissarzow naszych a obaczywszy, iz niektorzy mieszczanie, || kto-

rych imieniem skargi buntownicy na wielu terminach tak przed commissarzami pierwszymi, jako y przed sądem naszym na urodzonego dzierzawcę przekładali, tych skarg odstąpili y to, ze zadney od dzierzawcy swego nie mieli krzywdy, przed commissarzami naszemi przyznawszy, przysiąg nakazanych wykonywac nie chcieli, owszem o niemałych wydatkach swoich buntownikom z przymusu na zniszczenie siebie czynionych zeznali y zadnych skarg wnosic nie chcieli, tedy pomienieni buntownicy zebrawszy się z wielą tamecznych mieszczan w niemałey gromadzie, jawnie przeciwo decretowi sądu naszego assesorskiego wykraczaiąc, nie tylko decretu pomienionego do executiey przywodzic nie pozwalali, liczby z składanek miesckich y z podatkow[a] nie wydanych ani się tez z obwinienia strony poczynionych excessow, buntow, zaboystwa y srogiego nieposłuszenstwa sprawowac nie chcieli, ale przeciwo słusznosci, nie dbaiąc na karanie, zniewazaiąc commissarzow naszych, armatno z broniami do pomienionych commissarzow wchodzaiąc, onym sprawowac się nie chcieli, declaruiąc to, ze decretowi naszemu ni w czym dosyc czynic nie maią, y tumułtami tak przerzeczonych commissarzow, jako y samego dzierzawcę łozdzieyskiego oprimuiąc, czynienia commissyei y inquisitiey zabronili. O czym gdy pomienieni commissarze nasi nam przez list swoy oznaymiwszy, znowu za drugim listem naszym do siebie pisanym tam do tegoz miasta Łozdziey ziachali y tę functią continuowali, gdzie za ucynieniem inquisitiey, gdy samych pryncypałow o zabicie czeladnika, postrzelenie y poranienie czeladzi y inszych excesow przez nich poczynionych pomienieni || commissarze y inquisitorowie nasi do więzienia wziąwszy, do grodu Trockiego odsyłali, tedy y niektorzy buntownicy, a mianowicie Rekuc y Zawistowski, krawcy, Modzelewski cymbalista, Grzegorowicz rzeznik, Kawluk kotlarz, dwoch Przezdzieckich — Jan y Stanisław, Tomasz Kuborski szwiec z Kowienskiey ulicy, y wiele inszych, mało nie wszytko miasto zbuntowane, nie oglądaiąc sie nic na srogosc prawa pospolitego na swowolnych y występnych opisanego, we dzwon uderzywszy, dom wiezdny, gdzie commissarze stali, ostąpiwszy, słomą obwłoczaiąc palic chcieli y strzelanie częste, odpowiedzi rozne czyniąc, czynienia commissyei y inquisitiey violenter zabronili. Przez ktore takowe bunty urodzony dzierzawca łozdzieyski jako w niewydaniu powinnosci, tak y w zabiciu czeladnika y inney postrzelenie czeladzi, w naiazdach na dwor maiąc niemałą krzywdę y obelgę, na dowod czego processa na pierszych terminach wnoszone producuiąc y takowe tych mieszczan bunty, swowoli y jawne sprzeciwienstwo decretowi naszemu okazuiąc, abysmy urodzonego dzierzawce łozdzieyskiego od tego wszytkiego obwinienia mieszczan łozdzieyskich uczynili wolnym a samych pryncypałow podług występkow ich dalszą srogoscią pokarac nakazali y na uczynienie executiey, takze y odprawy za nieoddane powinnosci executorow naszych zesłali, prosił y domawiał się.

My krol przez pp. rad y urzędnikow naszych dwornych na sądach assesorskich zasiadaiących tey sprawy przesłuchawszy y oną dobrze wyrozumiawszy, poniewaz burmistrz, raycy, ławnicy y mieszczanie miasta naszego Łozdzieyskeigo wprzod na terminie || za remissyą od commissarzow y inquisitorow naszych przypadłym na instantią urodzonego Władysława Naru-

szewicza, dzierzawcy y woyta łozdzieyskiego, będąc przez trzy dni trzykroc y na dnu czwartym przez jenerała naszego dwornego, potym po zaniesionym przez Malchera cerulika y Modzelewskiego cymbalisty, mieszczan łozdzieyskich, areszcie, nakoniec za odezwaniem się na terminie z aresztu przypadaiącym, gdy pomienieni mieszczanie, bywszy przytomnymi u sądow naszych, po wzdaniu iterum post arestum excusatię zaniesli, jakoby się do izby sądowey docisnąc nie mogli, tedy za uzyczeniem im od sądu naszego trzeciego terminu, do ktorego pilnowania y przyięcia skuteczney rozprawy przez jenerała naszego dwornego ciz pomienieni aresztownicy, Malchier cerulik y Modzelewski, aby zwłok nie zazywali, będąc na dzien dzisieyszy zakazani y przez tegoz jenerała przywołani, jako się sami nie stanowili, tak zadney wiadomosci sądowi naszemu y stronie swey nie uczynili, przeto onych wszytkich — burmistrza, raycow, ławnikow y mieszczan naszych łozdzieyskich — jako w roku zawitym na upad w samey rzeczy wzdac dopuscilismy. A w dalszym postępku prawnym bacząc to z actu commisarskiego wielebnego xiędza Jerzego Niewiarowskiego, urodzonego Stanisława Krzętowskiego, commissarzow y inquisitorow naszych, iz mieszczanie nie tylko decretowi naszemu sprzeciwiaiąc sie do executiey onego przywodzic nie pozwolili y commissarzom naszym posłusznymi byc nie chcieli, ale tez y na drugim terminie za oznaymieniem o takowym ich nieposłuszenstwie, gdy ciż commissarze naszi za informatią naszą do miasta Łozdziey ziachawszy włozoną na się functią continuowali, przysiąg decretem naszym naznaczonych nie wykonali, jedni praetensyi swych, o ktore się na urodzonego dzierzawcę swego skarzyli, || przysięgac nie chcąc odstąpili, drudzy bez przysięgi satisfactią odniesli, z tych przyczyn decret commissarzow naszych w punctach decidowanych zaszły we wszytkim approbuiemy, a urodzonego dzierzawcę od praetensyi wszytkich mieszczan łozdzieyskich, jakiekolwiek do daty tego decretu naszego byc mienili, wolnego czyniemy. A iż się to z ynquisitiey inquisitorow naszych do nas in occluso rotulo odesłaney ukazało, ze tak spalenie domu Tylnickiego burmistrza, zabicie wyrostka Kozłowskiego, postrzelenie heyduka Isztwana Misiewicza y poranienie drugiey czeladzi, nayscie na dwor, zbicie strozow, zabranie bydła za zbuntowaniem się y tumultem wszczętym od pryncypałow, na imie Marcina Sinickiego, Kazimierza Smoylisa, Jana Tylnickiego, Adama Packiewicza, Jerzego Koczarhy, stało się, przy tym tez niektorzy z mieszczan naszych łozdzieiskich, imieniem Rekuc krawiec, Bartłomiey Błudzien z ynszemi pomocnikami swemi w reiestrze inquisitorskim pomienionemi jawnie się sprzeciwiaiąc zwierzchnosci y decretowi naszemu, po wzięciu samych tych pryncypałow od commissarzow naszych do sequestru, we dzwon uderzywszy, wielkim tumultem ludzi gospodę tych commissarzow, gdzie commissya y inquisitia odprawowała się, około ostąpiwszy y słomą oblokszy na zdrowie ich następowali, za czym commissarze nasi z tych inszych excessow uznawszy byc tych buntownikow winnemi, na wskazanie paen y pokaranie do sądu naszego odesłali. Z tych przyczyn, zabiegaiąc temu , aby złość takowych swowolnikow nie mnozyła się y aby urodzony dzierzawca łozdzieyski przez takowe bunty mieszczan łozdzieyskich oppressyi y szkod nie ponosił, || na pokaranie takowych bun-

townikow y executiey uczynienie commissarzow y executorow naszych ossobliwym listem naznaczonych zsełamy, ktorzy porządkiem prawa pospolitego po innotescentiey swey obudwum stronom uczynioney tam do miasta Łozdziey ziachac a tych pryncypałow obwinionych jako za zabicie wyrostka, postrzelenie heyduka, zranienie czeladzi, tak za zniewazenie commissarzow naszych, jako y za insze excessa criminalne nad winnemi podług występkow ich executią pro qualitate delicti, stosuiąc się do prawa pospolitego, tak y za nieoddawanie urodzonemu dzierzawcy należącey powinnosci y dochodow woytowskich, we wszytkim skuteczną y finalną cognitią y decisią uczyniwszy, odprawę na dobrach obwinionych uczynic y urodzonego dzierzawce łozdzieyskiego w praetensiach uspokoic, buntownikow uskronic, decreta swe do executiey przywodzic, w tych jednak dwuch punctach, gdzie by szło o stracenie prawa Maideburskiego miastu wszytkiemu albo o gardło obwinionym, appelacyei do nas y sądu naszego dopusciwszy, a winnych do rozprawy w sequestrze zostawiwszy, maią y powinni będą mocą decretu naszego. Do ktorego na większą powagę pieczęc W° X-twa Li° przycisnąc roskazalismy. Dan w Warszawie dnia osmego miesiąca aprila roku tysiąc sześćseth czterdziestego trzeciego, panowania naszego polskiego y szwedzkiego jedennastego roku. — Albrycht Stanisław Radziwił, canclerz W° X-twa Litewskiego.

[a] podactow.

66a. *1645 m. kovo mėn. 27 d. Banicijos (ištremties) raštas M. Sinickiui ir keliems kitiems Lazdijų miestelėnams, nestojusiems į asesorinį teismą Lazdijų seniūnui kaltinant juos neklusnumu ir maišto kėlimu ir asesorinio teismo nubaustiems dėl to mirties bausme ir ištremtimi.*

Iš 1645 m. gegužės mėn. 1 d. įrašo Trakų pilies teismo knygoje — VUB TrP 1 l. 102—103a Nr. 49.

Władysław Czwarty, z bozey łaski krol polski, wielkie xiąze litewskie, ruskie, pruskie, zmoyckie, mazoweckie, iflianskie, smolenskie, siwierski, czernihowski, a szwedski, godski, wandalski dziedziczny krol. Wszem wobec y kozdemu z osobna wszeliakiego dostoienstwa, urzedu y stanu ludziom, duchownym y swieckim, obywatelom panstw naszych. Oznaymuiemy, iz w roku teraznieyszym tysiąc szescset czterdziestego piątego miesiąca marca dwudziestego siodmego dnia przed nami y sądem naszym asesorskim była sądzona sprawa || urodzonego Władisława Naruszewicza, starosty naszego lozdzieyskiego, z mieszczany miasta naszego Lozdziey obzałowanemi, w pewnych pretensiiach od urodzonego starosty o bunty y podziałane excesa w procesach tey sprawy y dekretach komisarskich szyroce wyrazonych. W ktorey sprawie wysz pomienionych mieszczan sąd nasz assesorski, a mianowicie | [a] Marcina Sinickiego za wiele zbrodni roznych, Kazimierza Smoylewicza mezoboyce, Adama Packiewicza, Jana Tylnickiego, Jerzego Koczerge, przezywaiącego sie Staszewskim, jako pryncypałow, [a] | w roku zawitym na upad w samey rzeczy wzdawszy, za okazaniem prawnymi dokumentami, dekretami na wielu terminach komisarzow naszych uczynionemi, yz ci po-

mienieni mieszczanie za pobuntowaniem nie tilko nieposłuszenstwa, seditie, zaboystwa[b] w miescie naszym rozpustnie pełnili, |[b] listy nasze y wszelką zwierchnosc zniewazyli[b] |[c] do niemałych szkod y utrat urodzonego staroste łozdzieyskeigo za nieposłuszenstwem przywiodszy, na terminie od comisarzow naznaczonym sprzeciwiaiąc sie prawu pospolitemu y zwierchnosci naszey krolewskiey ku usprawiedliwieniu upornie stanowic sie nie chcieli, zaczym sąd nasz assesorski onych w winach prawnych na banicyą || i na garło wzdał, jako o tym szyrzey w dekrecie naszym wyrazono jest. A tak my wykonywaiąc[d] dalszy postępek srogosci prawa pospolitego nad przerzeczonemi mieszczany łozdzieyskimi na instanciią urodzonego Władysława Naruszewicza, starosty y woyta łozdzieyskiego, kazalismy ich ze wszytkich ziem panstw naszych wywołac, jakoz y tym listem naszym banicynym wywołancami ich czynim, od spułku y obcowania ludzi uczciwych wymuiemy y wyłączami. |[e] A zatym przykazuiemy,[e] | aby kazdy o tym wiedząc s przerzeczonemi |[f] Marcinem Sinickim, wierutnym łotrem, Kazimierzem Smoylewiczem mężoboycem, a Adamem Packiewiczem, Janem Tilnickim, Jerzym Koczergą, przezywaiącym Staszewskim, jako pryncypałami łotrostwa,[f] | nieiakiego spułku y obcowania miec, rady y pomocy dodawac ani ich w domach swych y maiętnosciach przechowywac nie wazył sie pod winami w prawie pospolitym opisanemi. Azeby to wszytkim ku wiadomosci przyszło, urzędom naszym ziemskim, grodzkim y inszym[e] wszeliakim sądowym roskazuiemy, aby ten list nasz banicyny wszędzie za podaniem jego do akt przymowali, aktikowali, publikowali y obwołali konieczno. Dan w Warszawie dnia dwudziestego siodmego m*iesią*ca marca roku panskiego tysiąc szescset czterdziestego piątego, panowania || krolestw naszych polskiego y szwedskiego trzynastego roku.

Originale karaliaus antspaudas ir toks parašas: Albrycht Stanisław Radziwił, cancler Wielkiego Xiestwa Litewskiego, manu proprya.

[d] wynokonywaiąc. [e] *Šiame rašte nėra, tai yra tik B.*

66b. *Tos pat dienos toks pat banicijos raštas dėl P. Grigučio ir kelių kitų Lazdijų miestelėnų.*

Iš tos pat dienos įrašo ten pat l. 104—105 Nr. 50.

Šito rašto (B) duodami tik teksto skirtumai, palyginti su 66a, būtent:

[a] Piotra Grygowicza rzeznika, Stefana Kawluka, Jana młynarza, Stanisława y Jana Przezdzieckich, Jana Modzelewskiego, Malchra cyrulika, Mikołaia Ławgwienisa, Adama Odełyke krawca, Krzysztofa Dziewiełowicza,

[b] *Šiame rašte nėra, tai yra tik A.*

[c] ale

[f] Piotrem Gryguciem rzeznikiem, Stefanem Kaulukiem, Janem młynarzem, Stanisławem y Janem Przezdzieckim, Janem Modzelewskim, Malchrem cyrulikiem, Mikołaiem Ławgwienisem, Adamem Odełykę krawcem, Krzysztofem Dziewiełowiczem

67. *1643 m. spalio mėn. 26 d. Revizorių išleisti Tverų valsčiaus žmonių prievolių nuostatai.*

Orig. MAB, Aušros muziejaus rinkiniuose, A 7122.

Pirmiausia nustatomos prievolės bažnyčiai: kada prireiks, taisyti bažnyčią, atiduoti klebonui paskirtas pyliavas ir rinkliavas; kiekvieną šventadienį bent vienas žmogus nuo kiemo turi eiti į bažnyčią, o kiti turi mokytis tikybos dalykų, visi turi kasmet atlikti velykinę išpažintį, o jei kas to nepadarytų, tam uždedama pabauda. Kadangi Tverų dvare tėra pievos ir nėra ariamos žemės, valsčiaus žmonės turi po dvi dienas šienauti jas gvoltu, o palivarko arimuose turi dirbti po 12 dienų ir dar vieną dieną gvolto, be to, taisyti ir statyti dvaro ir palivarko trobesius ir eiti sargybos. Tverų miestelėnai dirbti turi tik po 6 dienas per metus ir atleidžiami nuo važiavimo į tolimas keliones, o vienas miestelio žmogus turi nuolat daryti alų dvarui; jis atleidžiamas nuo kitų prievolių. Miestelėnai turi mokėti činšo po kapą grašių už ariamosios žemės rėžį ir pievos rėžį ir karčiamų mokestį nuo laikomos karčiamos. Visiems valsčiaus žmonėms įsakoma juo greičiau baigti statyti viešbutį atvažiuojantiems. Tveruose esti trys jomarkai, be to, turgus; turgaus muitas, t. y. rinkliava, turi būti tokia kaip aplinkiniuose miesteliuose. Valsčiaus žmonėms draudžiama grūdus, gyvulius ir ką kita pardavinėti ne Tverų turguje, tik nepardavus parduodamos prekės dviejuose turguose, galima ją parduoti kitur. Parduodama turi būti teisingu Vilniaus matu ir saiku. Nuostatuose sužymėta iš inventoriaus, kiek kuriame kaime mokama činšo nuo valako, be to, nuo valako turi būti duodama statinė avižų, žąsis, 2 gaidžiai, 20 kiaušinių, 2 žemaitiški sūriai, 15 svarų linų, 10 saujų kanapių, o nuo 5 valakų — avinas ir nuo visų kaimų 2 nupenėti jaučiai. Be to, turi būti duodama velykinė rinkliava. Valstiečiai turi važiuoti pastotės į Vilnių ar į Karaliaučių. Valstiečiui išėjus į kitą valsčių, trobesiai turi būti saugojami ir taisomi, kol kas kitas neapsigyvens ūkyje. Valstiečiams leidžiama išeiti, palikus trobesius ir tvoras sveikus, davus įprastą pamokėjimą ir gavus iš patijūnio atleidžiamąjį raštą. Kadangi valsčiuje yra daug tinkamų vietų įsikurti, kiekvienam, kas nori, leidžiama daryti su dvaro žinia lydimus ir kurtis juose, ir tokie naujakuriai atleidžiami 3 metus nuo visų prievolių. Įsakoma dirbti ir mokėti už visus 3 laukus, nė vieno jų neapleisti. Savo žemėse valstiečiai gali laisvai kirsti medžius, o kas neturi savo miško ar kam reikia statytis trobesius, gali pirktis medžių iš girios. Nuo valako valstiečiai kasmet turi suvežti ašį malkų, t. y. 8 vežimus. Valstiečiai turi duoti virvių tinklui traukti ir padėti žvejoti, taip pat turi padėti statyti ir taisyti malūną ir tvenkinio pylimą. Šauliai ir eiguliai turi savo prievoles atlikti, kaip jos yra iš seno nustatytos; jei kuriam jų pavyktų sumedžioti žvėrį, kailį arba patį žvėrį turi atiduoti dvarui ir dvaras turi jam už tai užmokėti nurodyta nuostatuose taksa. Kaimų ribas įsakoma laikyti išskirtas nuo kaimynų žemių. Nuostatuose surašytos patijūnio gaunamos įvairios rinkliavos: nuo parduodamų ar skerdžiamų gyvulių, nuo parduodamų trobesių, nuo pabaudų, nuo raštų sudarymo, nuo sumokamo činšo įrašymo, nuo ištekančių mergaičių ir t. t. Nuostatuose pažymėtos vaitų ir suolininkų pareigos palaikant tvarką ir tikrinant jos peržengimus; valstiečių ginčus dėl ežios perarimo jie gali spręsti patys, nesišaukdami patijūnio.

Ustawa przez nas, Victorego Constantego Mleczka, strukczaszego, Jana Rukiewicza, secretarza kro*la* jego msci, rewizorow od jego kro. msci naznaczonych, a mnie Piotra Rybynskiego, dworzanina skarbowego W*ielkie*go X*ię*stwa Litewskiego, od jasnie wielmoznego pana jego msci pana Mikołaia Kiszki, podskarbiego W° X-stwa Lit., do rewiziey ciwonstwa Twerskiego w dzierzeniu jego msci pana Adama Stankiewicza, ciwona kro*la* jego msi twerskiego będącego, zesłanego, miesczanom y poddanym tegoz ciwunstwa dana w roku 1643 m*iesią*ca octobra dnia dwudziestego szostego.

Iz jako matka cielesna za upiastowanie dziatek swych przystoyne zwykła odnosic s przyrodney miłosci wdzięki, tak y matce duchowney, kosciołowi s*więtemu*, za pieczołowanie koło skarbnicy dusz ludzkich s powi*n*ney poboznosci nalezy naprzednieysze uszanowanie, przetoz y nam tę od kro*la* jego msci, pana naszego miłosciwego, zleconą functią godziło się napierwey od porządku kosciołowi swiętemu rzymskiemu katholickiemu y nabozenstwa jemu swiętobliwie należącego zacząc. A naprzod, iż jako rzecz kozda labefactatiey będąc podległa naprawy potrzebuie, tak y ten koscioł lubo natenczas || dobrze opatrzony jest, jednak gdyby za powodem czasu w czym naprawy potrzebował, aby wszyscy ze wszytkiego ciwunstwa poddani wespol y s x*ięd*za plebana poddanymi niemieszkale y jako do nawiększego gwałtu poskoczywszy naprawili, a będzieli kiedy tego potrzeba, y do nowego budowania pomocą byli. Także aby y prouisią zbożem y pięniędzmi w fundaciey opisaną wedle miary przetakowey żelazem okowaney y cechą krzyża swiętego naznaczoney woytowie y ławnicy tegoz ciwonstwa porządnie wybrawszy, pod winą zapłacenia x*ięd*zu plebanowi kop gro*szy* lit*ewskich* dwu tylekroc, ile by kroc w tym sprzeczni byli, nadaliey do dnia swiętego Marcina do plebaniey twerskiey s poddanymi odwozili y oddawali, postanawiamy.

Zabiegaiąc tez temu, aby poddani nie byli tak, jako sie teraz po nich pokazuie, oziebłymi do nabożenstwa, surowo przykazuiemy, aby w kozdą niedzielę y swięto od kościoła przykazane, jesliby sami z jakich przyczyn gospodarze byc w kosciele nie mogli, pewną czeladzi część, a namniey jednego z domu kozdego wysyłali, a drugą czeladz w domu pozostałą pacierza y Przykazania bozego uczyli, co aby sie tym porządniey odprawowac mogło, taką zostawuiemy informatią: maią byc od podciwoniego tego ciwonstwa w kozdey wsi dway dziesiętnicy naznaczeni — jeden na to, aby w domu ten, ktory sie przez urzednika naznaczy, czeladz w domach pozostałą zebrawszy pacierza y Przykazania panskiego nauczył, a drugi, aby z gospodarzem kozdego domu albo s pewną czeladzi częścią z domow tey wsi wziętą szedł do kościoła y, gdzieby z domu ktorego nie było gospodarza w kosciele albo czeladzi ktory z nich bądz do kościoła, bądz do tego domu, w ktorym dziesiątnik będzie pacierza nauczał, nie puscił, tedy to dziesiątnicy ławnikowi albo woytowi opowiedziec maią, a ławnik abo woyt, wziąwszy od takowego gospodarza winy po groszy szesciu lit*ewskich,* sam na sie gro*szy* dwa lit., a na dziesiętnika grosz jeden ma obrocic, reszty zas gro*szy* trzy lit. do carbony || koscielney za wiadomoscią na to postanowionego od x*ięd*za plebana człowieka oddac; ktorą winę szesciugroszową tylko do razow dziesięciu od kozdego gospodarza brac będzie wolno, a potym juz sowitey winy po gro*szy* dwunastu lit. za kozdym razem przypłacac — na woyta abo ławnika po gro*szy* dwa lit., na dziesiętnika po gro*szu* jednemu, podciwoniemu gro*szy* trzy, a do skarbony koscielney po gro*szy* szesciu lit. powinni będą; a nie zechceli ktory tych dwunastu gro*szy* płacic, winie siedzenia przy kosciele w kunicy podlegac będzie. Toz sie ma rozumiec y o tych, ktorzy by sie namniey raz w rok na Wielkąnoc nie spowiadali y do sacramentu naswiętszego nie przystępowali, tedy maią byc jako sami gospodarze, tak y ich czeladz miasto inszey

winy siedzeniem w dzien swięty przy kosciele w kunicy pęnowani, po ktorym siedzeniu skutecznie odprawionym przecie powinni będą juz pod sroszymi pęnami na uwagę jego msci pana ciwona samego y urzednika jego msci conserwowanymi spowiadac sie y communikowac, czego także dziesiątnicy, ławnicy y woytowie pod winą zapłacenia za niedozor y niedbalstwo kopy gro*szy* lit., to jest połowicy podciwoniemu, a drugiey połowicy do carbony koscielney doyzrzec maią; a podciwoni woytom y ławnikom za te winy wyzey opisane płacic popadłe, gdzieby nie chcieli ich płacic, ma poddanym pozwolic grabic y w tym wszytkim znosząc sie s tutęcznym kapłanem porządku postrzegac.

Dwor w miasteczku.

Lubo tam jest dwor zdawna, jednak iz paszni nie masz, tylko sianozęci, powinni będą wsi wszytkich poddani na gwałt do sprzątywania ich poskoczywszy przez dwa dni robic, tegoz || dworu budynki naprawowac, y kiedy potrzeba ukażę, nowy budowac maią; na straz w tydzien po jednemu z włoki kozdey colleią chodzic będą.

Folwark.

Iz w nim jest pasznia, poddani ciwunstwa wszytkiego maią kozdego roku po dni dwunastu o swym chlebie y sprzezaiu na robotę, a przy tym na gwałt dzien jeden chodzic z domu, budynki naprawowac y nowe budowac, takze | [a] na straz [a] | co tydzien s kozdey włoki po jednemu tylko kladąc colleią chodzic będą.

Na tymze gruncie folwarkowym podle ziemian kro*la* jego m. Pupzubiow mieszkaiący Jerzy Krupeykis z sąsiądem swoim płaci kop 3.

Miasteczko Twery.

Uważaiąc to, iz dlia podłych gruntow y targow nie maią sie s czego zapomoc mieszczanie, przy mnieyszey ich robocie nisz poddanych wieyskich, to jest dni szesciu o swym chlebie y sprzęzaiu y to tylko do sprzątywania siana z sianożęci dworu Twerskiego y plewidła w ogrodach zostawuiemy, a od podwod dalekich, oprocz posyłek nadaley za mil dziesięc wolni byc maią. | [b] A iz w zwyczaiu jest słody y piwa mieszczanom na dwor robic, przeto od tego czasu jeden na to tylko mieszczanin ma byc naznaczony, ktory przez rok ma byc uwolniony od robot wyzey opisanych, posyłek y kapsczyzny. Wygony tez jako do paszenia bydła, tak y do zazywania drew na opał nie maią byc bronne, takze drzewa wielkiego na budowanie opowiedziawszy sie dworowi będą mogli zazywac y domy swoie przedawac komu chcąc. [b] |

Czynsze.

Z rezy osiadłey jedney a z drugiey sianozętney kopę lit*ewską* jedną; kapczyzny od karczmy miodowey kopę jedną, od piwney kopę jedną, od gorzałczaney gro*szy* trzydziescie lit.; jednak Piotrowi Błusayciowi groszy

osm lit., a Kazimierzowi Wętskayciowi y Zachariaszowi Giryczayciowi po gro*szy* cztyry lit. ma byc s tych czynszow odpusczono nagradzaiąc za ich sianozęci stawem y sadzawką zaięte. ||

Dom wiezny

Iz dla gosci przyiezdzych potrzebny jest, ma byc przez wszytkich poddanych co prędzey dokonczony, a napotym gospodarz tego domu powinien będzie opatrowac y naprawowac.

Jarmarki

Zwykłe bywac co rok trzy razy: pierwszy w dzien Zwiastowania, drugi w dzien Nawiedzenia, trzeci w dzien Wniebowzięcia Panny naswiętszey utwierdzamy. A myto targowe jako od poddanych tego ciwunstwa Twerskiego, tak y od ludzi przyiezdzych y kupcow ma byc przykładem inszych przyległych miasteczek brane.

Targi.

Dlia snadnieyszego tychze miesczan wsparcia postanawiamy[a], aby sie zaden z ludzi wieyskich tego ciwonstwa nie wazył nigdzie indziey taiemnie po domach abo inszych miasteczek targach zboza, bydła y inszych domowych rzeczy przedawac, jedno na targu tego miasteczka, wszakze, gdzieby kto jakiey rzeczy przez dwa targi nie przedał, wolno będzie i na inszy cudzego miasteczka targ prowadzic y przedac. A kto by sie wazył cokolwiek wprzod gdzie indziey niz do tego targu na przeday prowadzic, kozdy taki będąc przeswiaczony kopę gro*szy* lit. winy dworowi zapłaci. Takze y miesczanie na targu wszytkie rzeczy y towary przedawac maią, a czego by na targu nie przedali, opowiedziawszy sie dworowi y bez targu wolno będzie przedawac. Myto tez targowe nie większe, jedno jako w inszych miasteczkach ma byc brane. ||

Miara y łokiec.

Poniewaz na sprawiedliwey mierze y łokciu siła w miasteczkach y ich targach nalezy, przeto y w tym miasteczku Twerskim ma byc beczka prawdziwa wilenska, pułbeczek y czwarta częsc beczki s cechą od dworu wybitą. Na napoie rozne garce y kwarty wilenskie miec maią. Kupcy y kramarze skądkolwiek na targi y jarmarki przyiezdaiący wilenskim łokciem odmierzac będą powinni. A jesliby na ktorym przewiedziono, ze niesprawiedliwym łokciem mierzą, pod zapłacenie wyny kop cztyrech gro*szy* lit. podlegac będzie. Napoie zas tuteczne, chleb rzany y pszenny według ceny od urzędu postanowioney pod straceniem na dwor, gdyby drozey przedawali, przedawac będą powinni.

Czynsze y insze w kozdey wsi tego ciwunstwa postanowione[c] powinnosci.

Pogłądaiąc w niektorych wsiach na dobroc, a w niektorych na podłosc gruntow, ktore sie z ograniczeniem, opisaniem imiony kozdey wsi poddanych y inszymi swymi okolicznosciami szyrzey w osobnym inwentarzu

wyrazili, takowe czynszow y przy nich inszych podatkow pełnienie jest postanowione:

Poddani wsi Zyłayciow s kozdey włoki osiadley płacic maią kop $^{3}/_{15}$, s przyiemney takze włoki kop $^{3}/_{15}$. ||

Poddani wsi Wilginiow jako z osiadłey, tak y s przyiemney włoki po kop 3; osobno z zascianku przy teyze wsi lezącego, w ktorym jest włoka jedna, płacą dla podłego gruntu kopę 1.

Poddani wsi Gomontławkiow, wsi Ławzow, wsi Dawgiedow jako z osiadłey, tak y s przyiemney włoki po kop 4.

Poddani wsi Uzdubuliow z włoki osiadłey kop 5, s przyiemney takze kop 5; z zascianku pod domem p. Dawida Kontryma, w ktorym wymierzono włokę jedną y morgow 5, kop 4.

Poddani wsi Giedykian z osiadley y przyiemney włoki po kop 6; osobno z zasciankow: jednego nazwanego Kiętrakałnas, w ktorym wymierzono włok szesc y morgow dwadziescie, kiedy osiędą, płacic będą z włoki po kop 2, a teraz iz jeden tylko siedzi poddany, powinien płacic jako sam jeden wszytkim gruntem władaiący kop 6; z drugiego w koncu wsi Giedykian ku pp. Burneykom, w ktorym wymierzono włokę jedną morgow dwadziescia dziewięc, płacic maią kop 8.

Poddani wsi Kiłunian jako z osiadłey włoki kop $^{4}/_{30}$, tak y s przyiemney kop $^{4}/_{30}$ ||, a z zascianku nazwanego Ałgakałnas, w ktorym wymierzono włokę jedną y morgow dwadziescia y osm, kop 4.

Wszakze s tych włok przyiemnych czynsz wyzey pomieniony oddawszy inszym z nich zadnym podatkom y powinnosciom podlegac nie będą powinni.

A z włoki kozdey osiadłey przy tychze czynszach tak postanowionych we wszytkich wsiach mieszkaiący poddani dawac będą owsa beczkę jedną wilenską, gęs jedną, kurow dwoie, jaiec dwadziescia, syrow zmudzkich dwa, lnu dobrze otrzepanego sworow piętnascie. Wołow karm(n)nych ze wszytkich wsi y zasciankow dwu albo pieniędzy kop dwanascie, z wlok piąciu baran jeden. Konopi na sieci garsci dziesięc z włoki. Co to wszytko począwszy od dnia s. Michała az do dnia s. Marcina wespoł s czynszami woytowie y ławnicy wydac y do dworu Twerskiego odwiesc maią.

Z osobna na Wielkąnoc włoczebnego s kozdey włoki osiadłey po pietnastu jaiec y po cietrzewiu albo inszego ptaku dawac bedą.

Podwody.

Wielka y ogulna podwoda z włoki osiadłey raz w rok do Wilna abo do Krolewca ma byc odprawiona, a gdzieby jey nie trzeba było, tedy ma kozdy z włoki dac po kopie gro*szy* lit. A jesliby przyszło dwie abo trzy podwody do Krolewca abo y do Wilna wyprawowac, tedy ze wszytkiego ciwonstwa ci dway abo trzey poddani s konmi || y wozami dobrymi wybrani byc maią, od ktorych juz po kopie nie ma byc brano, a jesliby wzięto było, ma byc wrocono, a nadto jescze y ci poddani doma zostawuiący zrzucic sie im maią

na drogę ze wszytkich wsi s kozdey osiadłey włoki nawięcey po gro*szy* dwu lit. na jednego. Posyłki zas colleią za mil pięc abo y szesc z wozem y bez woza odprawowac będą powinni.

Domy puste.

Potrafiaiąc w to, aby po odysciu poddanego do inszey włosci dom wcale y bez szkody, poki go kto drugi osiędzie, zostawał, powinien woyt abo ławnik jako tego doyzrzec, aby w tym domu namnieyszey rzeczy nie ruszono, tak y w czas naprawuiąc go y nakrywaiąc s poddanymi tey wsi, w ktorey dom wpuscie będzie, opatrowac, nie pozwalaiąc go nikomu zwozic pod winą dwu kop gro*szy* lit. na dwor y zapłaceniem sowito stałey przez ten niedozor szkody od woyta abo ławnika, czego zas onym na tak smiałym szkodniku dochodzic wolno będzie.

Osadzenie poddanych na pustych gruntach.

Iz sie niemal we wszytkich wsiach siła mieysc podobnych do osadzenia nayduie, przeto kozdemu ma byc wolno przerobki opowiedziawszy sie dworowi czynic, a dwor ma pozwolic na takowych mieyscach budowac sie y względem kosztu w budowaniu y pracy w przerobkach podiętych nie ma nic czynszow y podatkow y inszych zadnych powinnosci az do lat trzech wyciągac, po wysciu jednak trzech lat jednaką z drugiemi poddanymi powinnosc takowy człowiek pełnic będzie.

O uzywaniu wszytkich trzech pol rowno.

Iz w niektorych wsiach tego ciwonstwa wielki sie nieporządek || w opusczeniu y zaniedbaniu pachac trzecie pole pokazuie, przeto ten nieporządek odtąd tak ma byc naprawiony: ille poddanych tam jest, kozdy rownie jako z dwu pol, tak y s trzeciego pola według opisu w inwentarzu naszym ma czynsz płacic y wszelakie insze powinnosci pełnic, waruiąc y to, aby zadnemu nie było wolno jedne pole opusciwszy w drugim abo w trzecim siedlic sie.

Wolnosc odysc gdzie chcący.

Kozdemu poddanemu, zostawiwszy chrominy naprawne y płoty zagrodzone a przy pokłonie zwykłym oddanym opowiedziawszy sie podciwoniemu y list wolnego wysciu otrzymawszy, wolno będzie odysc.

Puscza, lasy, barcie i wygony.

Kozdemu poddanemu na swych włokach, rezach y wygonach przyległych, s ktorych czynsz płacą, wolno będzie nie opowiadaiąc sie dworowi ani lesniczym pusczy, lasow y zarosli, takze wygonow zazywac, a ktorzy by łasu swego nie mieli alboby na budowanie drzewa wielkiego potrzebowali, ci sie maią do pusczy wkupowac, wszakze podciwoni ma miec na wkupuiących sie tutecznych poddanych większy niz na ludzi obcych res-

pect. Woytowie tes z ławnikami y lesniczymi pilno tego maią doyzrzec, aby sie jako w pusczy, lesiech, zaroslach, tak y w barciach szkoda nie działa, inaczey pod karanie wedle uwazenia urzędowego podiegac będą.

Wozenie drew.

Drew s kozdey włoki osiadley po osi jedney, to jest po wozow osmiu || wedlug dawnego zwyczaiu w kozdy rok dawac powinni.

Jeziora, stawy y młyny.

Iz wzendzie gdziekolwiek są jeziora zwykli byc poddani pomocą do łowienia, przeto y my tak ordynuiemy, aby do niewodow maiąc s potrzebę powrozow, gdy tego będzie potrzeba, dodawali y sami ciągnąc y łowic s kozdey wsi colleią chodzili. Do budowania tez koło stawu y młyna, jesliby tego dwor potrzebował ku pozytkowi y wychowaniu swemu, takze y do poratowania abo zasypania grobli za nawalnoscią od wody następuiącą y do naprawy koło stawow y młyna wszyscy do jednego, nie excipuiąc sie zadnymi przyczynami, z gwałtu maią byc pomocni.

Strzelcy y osocznicy

Powinnosci swey dawney postrzegac maią, a gdy sie komu zdarzy zwierza ubic, ma do jego msci pana ciwona skurę przyniesc, a dwor mu płacic powinien: za skurę rysią gro*szy* trzydziescie, za wilczą gro*szy* dwadziescia cztyry, za lisią gro*szy* szesnascie, za niedźwiedzią gro*szy* trzydziescie, za łosia kopę gro*szy*, za sarnę gro*szy* dwanascie, — czego nie maią utaiwac pod winą zapłacenia kop piąciu za kozdą razą dworowi.

Sciani y kopce.

Poniewaz sie podtenczas rewiziey naszey pokazało niemało byc zaiętych lasow y gruntow od przyległych sąsiadow za niellprzetrzebieniem przez czas niemały scian, granic y kopcow, przeto woytom y ławnikom surowo pod winą zapłacenia kop dwu gro*szy* lit. na dwor przykazuiemy, aby y teraz, gdzie nie przetrzebiono, y napotym przetrzebiwali.

Sądy y dochod podciwuniego.

Jako w inszych dzierzawach pewne na urzedniki są postanowione dochody, tak y tu podciwuni ma przy nich zostac, biorąc od bydlęcia wszelakiego bitego y na targ przywiezionego po łopadce jedney zwyczayney, od niezagrodzenia płotu albo nienaprawienie mostu miasto barana gro*szy* dwanascie lit., od konia zaiętego na ispaszy gro*szy* dwa, od bydła rogatego po gro*szy* dwa, od owcy, kozy y swini kozdey po gro*szu* jednemu, od konia błędnego gro*szy* dwanascie, od chrominy kupney gro*szy* szesc, winy złodzieyskiey groszy piędziesiąt, poturemne, połancuzne, pokłodne według dawnego zwyczaiu, a od opowiadania wypisow przedaznych

y kupnych, przesądow, testamentow y inszych spraw wszelakich według statutu W° X-stwa Lit., a nadto jescze przy odbieraniu czynszow oddawszy, poddani zwyczaynego pisczego z włoki osiadłey po gro*szy* szesciu lit., s przyiemney po gro*szy* trzy, a z morga po groszu jednemu będą powinni dac groszy szesc lit. y owsa przetak.

Woyta y ławnika powinnosc.

Woytowie y z ławnikami mieyscy y wieyscy wszelakiego względem sprawiedliwosci czynienia w mnieyszych krzywdach || ukrzywdzonym ludziom, zatrzymania pokoiu miedzy nimi, gaszenia w domach ogniow, za czasu wydawania czynszow y inszych podatkow na terminie zamierzonym, pędzenia na gwałty y dni na robotę postanowione, przeorania y zepsowania granic, doniesienia o czyieykolwiek swawoli y zbytkach podciwoniemu porządku maią postrzegac; na szacunek szkod w zbozu wszelakim stałych s kilka mężow chodzic, boie ogłędowac a potym jako o tych, tak y o inszych szkodach y krzywdach, jesliby sie ktore bądz w grunciech, bądz w pusczy, lasach y barciach stały, podciwoniemu oznaymowac, wszakze o miedze przeorane miedzy poddanymi sami nie wywodząc podciwoniego uspokaiac y naprawowac mogą, biorąc z winnego gro*szy* dwanascie lit. | [a] na urząd [a] | a sobie gro*szy* cztyry litewskich. A względem swego urzędu maiąc wolną rezę, od podatkow y robot wolni byc maią. Nieposłusznego, niesprawnego albo wykrotnego woyta y ławnika samemu jego msci panu ciwonowi albo rewizorom krola jego m. wolno zrzucic y dr[u]giego na to mieysce, ktorego poddani zgodnie obiorą, podac, zostawuiąc wolnosc podciwoniemu ich za kozdy występek sądzic y karac z wolną appelacią jako woytowi y ławnikowi, tak y wszytkim poddanym w głownieyszych krzywdach do jego msc pana ciwona. | [b] Od kunicy tez dziewka zamąz idąc ma dac zło*te* dwa na dwor, podciwuniemu g*roszy* dwanascie, a człowiek obcy złoty jeden dworowi, podciwuniemu groszy szesc lit. [b] |

A nad te czynsze, podatki y powinnosci w ustawie naszey opisane nic więcey nie ma byc wyciągano. Ktorą rękoma swemi podpisaną y pieczęciami przycisnioną dalismy jego msci panu ciwonowi twerskiemu roku, m*iesiąc*a y dnia zwysz pisanego. Na ktorey tey ustawie jego m. p. ciwon y poddani jego m. przestali.

Antspaudai nebuvo prispausti. Parašai: Victor Constanty Mleczko, strukczaszy j. k. m. y rewizor. — Jan Rukiewicz, secretarz k. j. m. y reuisor. — Piotr Rybinski, dworzan*in* skarbowy, ręką swą.

---

[a] *Pakartota.* [b] *Įrašyta ta pat ranka tuščioje vietoje smulkesnėmis raidėmis.* [c] postanowioney.

Barčių ir Teizų kaimų, Metelių dvaro, valstiečių ginčai su laikytoju

68. *1644 m. sausio mėn. 27 d. Karaliaus asesorių teismo sprendimas dėl Barčių ir Teizų kaimų, Metelių dvaro, valstiečių skundo prieš savo*

laikytoją J. Danavoją, kad reikalavo nenustatytų prievolių ir neteisėtų pajamų.

Iš įrašo Lietuvos Metrikoje — CGADA f. 389 kn. 321 (II A/107) l. 327a—328a.

Barčių ir Teizų kaimų valstiečiai per Lietuvos D. K. instigatorių skundė savo laikytoją J. Danavojų, karaliaus karininką, kad jis nesilaikąs revizorių nustatytų 1641 metais prievolių nuostatų, spaudžiąs ir skriaudžiąs juos, būtent: išreikalavęs iš jų 51 auksiną pinigais, nuo priimtinių valakų, už kuriuos teturį mokėti činšą, išreikalavęs trečią pėdą visokių javų ir dar liepęs juos iškulti, nuo tų priimtinių valakų pievų išreikalavęs 14 kapų grašių, privertęs nupirkti jam jautį už 7 kapas, po kelis kartus varęs važiuoti su vežimais į Kauną; iš Barčių valstiečio B. Tamulevičiaus išreikalavęs neteisėtai telyčią, 12 auksinų pinigais ir indą medaus, ir dar įvairių kitų skriaudų padaręs. Gavęs šaukimą Danavojus nestojo į teismą. Valstiečių įgaliotinis pristatė jų pareikštus Trakų pilies teisme protestus prieš laikytoją ir antstolių pranešimus apie revizorių nuostatų peržengimus. Karaliaus asesorių teismo sprendimu iš laikytojo priteistas valstiečiams dvigubas padarytų nuostolių ir skriaudų atlyginimas, viso 286 auksinai ir dar už trečio pėdo javus tų metų javų kainomis. Tų pinigų išieškoti iš Danavojaus ir iš jo laikomo Metelių dvaro pajamų siunčiamas karaliaus dvarionas.

Contumatia poddanym y mieszczanom metelskim na urodzonego Donowaia, starostę metelskiego.

Władysław IV ... Oznaimuiemy tym listem decretem naszym, iz był przed nas y sąd nasz assesorski przypozwany urodzony Jan Donoway, oberszter nasz, dzierzawca semnenski y metelski, ad instantiam instigatoris W. X. L°, z delatiey poddanych naszych dzierzawy Metelskiey sioł Borciow, alias Starowinow, Teyzow o to, iz on sam przez się y przez syna swego urodzonego Jana Donowaia, nie zachowuiąc się podług ustawy rewizorow naszych w roku tysiąc szescset czterdziestym pierwszym postanowioney, rozne krzywdy y grauamina załobliwym poddanym poczynił, a mianowicie złotych pięćdziesiąt jeden gotowemi pieniędzmi, z włok przyiemnych, z ktorych oni czynsz pieniężny powinni dawac, trzeci snop wszelakiego zboza wybrał y te zboze nad powinność wymłocic kazał, z osobna za sianozęci z tychze włok przyiemnych kop litewskich czternascie sobie dac, wołu dla siebie za kop siedm kupic, podwody do Kowna po kilakroc odprawowac przymusił, nadto od Bartłusa Tomulewicza, poddanego z sioła Borciow, jałowicę wartą kop szesciu lit*ewskich,* pieniędzmi złotych dwanascie y miodu miednicę, za ktore szacuie sobie kop lit*ewskich* (pięc), niesłusznie y nienaleznie wyciągnął y insze rozne krzywdy, grabieze y boie, ktore w procesach wyrazone są, jako przed pomienioną rewizyą, tak y po rewizyi poczynił, jako szerzey w pozwie mandacie naszym opisano jest. Na terminie tedy ninieyszym z tego pozwu mandatu naszego przypadłym instygator W. X. L° y poddani nasi dzierzawy Metelskiey przez szlachetnego Jana Zdanowicza, plenipotenta swego, postanowiwszy, stronę pozwaną, urodzonego Donowaia, przez jenerała naszego dwornego szlachetnego Krzysztopha Gruszewskiego przez trzy dni trzykroc y na dniu ninieyszym czwartym przywoływac dawał, ktory jako się sam nie stanowił, || tak zadney sądowi naszemu y stronie swey przeciwney wiadomosci nie uczynił. Zatym tenze strony powodowey umocowany, pozwu mandatu naszego we dworze Metelskim przez jenerała woiewodztwa trockiego Jana

Szczuckiego położonego wypisem z xiąg grodzkich trockich w dacie roku przeszłego tysiąc szescset czterdziestego trzeciego *miesiąca* septembra dwudziestego dziewiątego dnia słusznie y prawnie dowiodszy y troie wołanie w kancellaryei naszey napisane okazawszy, załobę tez wyszey wyrazoną z tego mandatu przełozywszy, na dowod oney producuiąc przed nami procesa do urzędu grodzkiego Trockiego doniesione abo y relatie jeneralskie, przy ktorych się takowe im bezprawie y exactie nad ustawę rewizorską działy, jako tez y list nasz do urodzonego Donowaia upominalny, aby nad pomienioną ustawę powinnosci niezwykłych nie wyciągał, domawiał się, abysmy[a] na pozwanym urodzonym Donowaiu podług procesu zaniesionego sowito za wymuszenie takowych podatkow *summę pieniędzy* wskazali y na odprawę dworzanina naszego na prouentach dzierzawy Metelskiey zesłali, winę na tegosz urodzonego Donowaia, aby dalszych exactii czynic nie wazył, załozyli.

My krol przez pp. rad y urzędnikow naszych dwornych na sądach assesorskich zasiadaiących tey sprawy przesłuchawszy, bacząc to, ze urodzony Donoway, będąc ad instantiam instigatoris W. X. L° z delatiey poddanych dzierzawy Metelskiey wsi Borciow, alias Starowinow, Teyzow o niesłuszne mimo ustawę rewizorską poczynienie krzywd y roznych exactii pozwem mandatem naszym pozwanym y przez jenerała naszego dwornego przez trzy dni trzykroc y na dniu ninieyszym czwartym do sprawy przywoływanym, sam ani przez plenipotenta swego nie stanowił się y zadney wiadomosci sądowi naszemu y stronie swey przeciwney nie uczynił, s tych przyczyn onego jako w roku zawitym na upad w rzeczy wzdac dopusciwszy, za pokazaniem od poddanych naszych dzierzawy Metelskiey procesow o te grauamina || y branie u nich nad ustawę rewizorską niesłusznych exactii doniesionego, to jest za wymuszenie złotych pięciudziesiąt, brania trzeciego snopa wszelakiego zboza y wymłocenie onego, za sianozęci z tychze włok przyiemnych kop lit. czternastu, wołu za kop siedm kupionego wzięcia, jałowicy u Bartłusa Tomulewicza, poddanego z sioła Borciow, kop szesciu wartą y pieniędzmi złotych dwunastu y miodu miednicy, kładąc kop pięc, — wszytkiego sowito złotych dwiescie osmdziesiąt szesc, osobliwie za zboze wybiranie trzeciego snopa szacunkiem teraznieyszych lat na urodzonym Donowaiu y prouentach dzierzawy jego Metelskiey wskazuiemy y na odprawę tey summy dworzanina naszego osobliwym listem naznaczonego, załozywszy na sprzeciwnego według waznosci rzeczy troiakie zaręki zselamy. A zeby urodzony Donoway podług ustawy rewizorskiey, nie czyniąc tym poddanym naszym zadnego bezprawia, zachował się, nakazuiemy pod winami w prawie pospolitym opisanemi mocą ninieyszego decretu naszego. Do ktorego na większą powagę pieczęc W. X. L° przycisnąc roskazalismy. Dan w Wilnie dnia dwudziestego siodmego *miesiąca* januarii roku panskiego tysiąc sześćset czterdziestego czwartego, panowania naszego polskiego jedenastego, a szwedzkiego dwunastego roku. — Albrycht Stanisław Radziwiłł, canclerz W° X-twa Litewskiego.

---

[a] *Pakartota.*

69. *1644 m. lapkričio mėn. 7 d. Karaliaus asesorių teismo sprendimas dėl Simno ir Metelių laikytojo J. Danavojaus neleidimo išieškoti priteistos iš jo Barčių ir Teizų kaimų žmonėms jo padarytų jiems nuostolių sumos.*

Iš įrašo Lietuvos Metrikoje — CGADA f. 389 kn. 321 (II A/107) l. 508—509.

Išieškoti iš Simno ir Metelių laikytojo J. Danavojaus pinigų, Barčių ir Teizų kaimų valstiečiams atiteistų 1644 m. sausio mėn. 27 d. asesorių teismo sprendimu už jo padarytas jiems skriaudas ir nuostolius, buvo nusiųstas į Metelius karaliaus dvarionas. Bet Danavojus griežtai neleido jam išieškoti tų pinigų iš Metelių (Simno) pajamų, padarė tiems valstiečiams naujų skriaudų ir ypač skriaudė A. Galavecką, siuntinėdamas jį į įvairias tolimas keliones, patupdęs jį į kalėjimą, kuriame išlaikęs pusantros savaitės, o po to išreikalavęs iš jo atsiperkamųjų 30 auksinų pinigais ir dar statinę kviečių ir antrą statinę kviečių salyklos. Dėl valstiečių skundo Lietuvos D. K. instigatorius pašaukė Danavojų į karaliaus asesorių teismą, bet Danavojus, gavęs karaliaus mandatą šaukimą, į teismą nestojo. Kadangi pirmesniuoju sprendimu buvo nustatyta įspėjamoji bauda trigubo priteistosios sumos dydžio tam, kas priešinsis sprendimo vykdymui, šiuo asesorių karaliaus sprendimu iš laikytojo atiteisiama jau 1144 auksinai ir triguba neatiduotų javų vertė, gresiant už pasipriešinimą banicijos bausme. Tas pat dvarionas, kuris siunčiamas išieškoti priteistų pinigų, turės išieškoti ir nusiųstų į Simną revizorių priteistus tiems valstiečiams iš Danavojaus pinigus už padarytas laikytojo jiems skriaudas po to, kai valstiečiai jį buvo jau pašaukę mandatu į asesorių teismą.

Contumatia poddanym dzierzawy Metelskiey sioł Borciow y Teyzow na szlachetnego Jana Donowaia, dzierzawce simnieyskiego y metelskiego.

Władysła(w) IV ... Oznaymuiemy tym listem dekretem naszym, iż zapozwany był przed nas y sąd nasz assessorski szlachetny Jan Donoway, oberszter nasz, siemnieyski y metelski dzierzawcą, na instantią instygatora W° X^a L° z delaty poddanych naszych dzierzawy Metelskiey sioł Borciow, alias Starowiniow, y Teyżow o to, iz on sprzeciwiaiąc się dekretowi sądu naszego assessorskiego przez delatorow w roku teraznieyszym tysiąc szescset czterdziestym czwartym *miesiąc*a stycznia dwudziestego siodmego dnia in contummaciam otrzymane*mu,* ktorym pewne grabieze y grauamina mimo ustawe rewizorską poczynione z winami prawnemi załobliwym przysądzilismy, dworzaninowi naszemu porządkiem prawnym zesłanemu czynienia odprawy na prouentach dzierzawy naszey Metelskiey upornie bronił y nie dopuscił, przez co w płacenie troiakich zarąk w tymze dekrecie naszym na sprzeciwnego załozonych popadł, a nadto nie dbaiąc na list nasz upominalny, chcąc pomienionych poddanych naszych zniszczyc, przeciw ustawie rewizorskiey po wyniesieniu z cancellaryei naszey mandatu, za ktorym dekret zwysz mianowany stanął, znowu im rozne krzywdy, boie y grabieze poczynił, z gruntow y sianozęci niesłuszne podatki wybrał, z osobna Andrzeia Gołoweckiego umyslnie trapiąc y niszcząc ustawiczne w dalekie rozne drogi nad powinnosc jego posyłał y w więzieniu przez pultory niedziele onegosz trzymał, a potym okupu złotych trzydziesci y pszenice beczkę a drugą słodu pszennego wymogł, jako to szerzey w pozwie mandacie naszym wyrazono jest. Na terminie tedy || ninieyszym z tego pozwu mandatu naszego przypadłym actorowie, poddani dzierzawy Metelskiey wsi Borciow y Teyzow, przez plenipotenta swego szlachetnego Jozepha Piotrowicza stanowszy, dawali szlachetnego Jana Donowaia przez

jenerała naszego dwornego szlachetnego Krzysztopha Gruszewskiego przez trzy dni trzykroc y na dniu ninieyszym czwarty raz do prawa przywoływac, ktory jako się sam nie stanowił, tak o przyczynie niestania swoiego sądowi naszemu y stronie swey przeciwney (wiadomosci) nie uczynił. Zatym tenze strony powodowey plenipotent podania pozwanemu pozwu mandatu naszego przez generała woiewodstwa trockiego szlachetnego Michała Konstantynowicza wypisem relacii onego z xiąg grodzkich woiewodstwa trockiego datą roku teraznieyszego tysiąc szescset czterdziestego czwartego miesiąca aprila czwartego dnia zeznaney prawnie y słusznie dowiodszy, takze pilnosc troyga wołania napisem cancellaryei naszey na mandacie napisaną okazawszy, szlachetnego Jana Donowaia na upad w samey rzeczy wzdał. A w dalszym postempku prawnym producował decret sądą naszego assessorskiego datą roku tysiąc szescset czterdziestego czwartego miesiąca januarii (dwudziestego) siodmego dnia, ktorym grabieze y szkody pomienionym poddanym poczynione, złotych dwiescie osmdziesiąt, pomieniony sąd nasz na prouentach dzierzawy Metelskiey wskazał, za ktorym gdy urodzony Adam Sempkowski, starosta berznicki, dworzanin nasz, na uczynienie odprawy na prouentach pomienioney dzierzawy ziezdzał, szlachetny Donoway czynienia odprawy zabronił y nie dopuscił, zatym wskazania na pozwanym troiakich zarąk y zesłania na uczynienie odprawy dworzanina naszego, założywszy na sprzeciwnego wine wywołania, affectował, a o grabieże y insze krzywdy po podaniu mandatu naszego poczynione wskazania win prawnych y szkod sowito nagrodzenia domawiał się.

My krol przez pp. rad y urzędnikow naszych dwornych na sądach assessorskich zasiadaiących tey sprawy przesłuchawszy y onę dobrze zrozumiawszy, bacząc to, yz szlachetny Jan Donoway, będąc pozwem mandatem naszym || zapozwanym y przez generała naszego dwornego przez trzy dni trzykroc, a na dniu dzisieyszym nad prawo czwarty raz przywoływanym, sam ani przez plenipotenta swego nie stanowił się y zadney o niestaniu swym wiadomosci sądowi naszemu y stronie swey przeciwney nie uczynił, z tych przyczyn onego na upad w samey rzeczy jako w roku zawitym stronie powodowey wzdac dopuscilismy. A w dalszym postempku prawnym, poniewasz actorowie, poddani nasi dzierzawy Metelskiey, listem poiezdzym dworzanina naszego dowiedli, iz szlachetny Donoway jawnie prawu pospolitemu y dekretowi sądu naszego assessorskiego niepostąpieniem za wskazaną summę czynienia odprawy na prouentach dzierzawy naszey Siemnienskiey sprzeciwił się, przeto troiakie według waznosci rzeczy zaręki przy pierwszym wskazie, to jest wszystkiego summą jedenascieset czterdziesci cztyry złotych polskich, osobliwie względem niewydanego zboza szacunkiem teraznieyszym takze troiakie zaręki na szlachetnym Donowaiu takze prouentach dzierzawy Siemnienskiey y wszelakich dobrach jego gdziekolwiek będących poddanym naszym dzierzawy Metelskiey wsi Borciow y Teyzow wskazuiemy y na uczynienie odprawy dworzanina naszego osobliwym listem naszym naznaczonego, założywszy na sprzeciwnego winę wywołania, odsyłamy. A za grabieze przez szlachetnego Dono-

waia poddanym sioł Borciow y Teyzow w wyniesieniu przed sąd nasz mandatu poczynione, ktore rewizorowie do dzierzawy Siemnieyskiey zesłani za przysięgą ich onym przysądzili, tenze dworzanin nasz odprawę uczynic ma, w czym na sprzeciwnego troiakie według waznosci rzeczy zaręki zakładamy mocą tego dekretu naszego. Do ktorego na większą powagę pieczęc W° X^{a} L° przycisnąc rozkazalismy. Dan w Warszawie dnia siodmego miesiąca nouembra roku panskiego tysiąc szescset czterdziestego czwartego, panowania krolewstw naszych polskiego dwunastego, a szwedzkiego trzynastego roku. — Albrycht Stanisław Radziwił, canclerz W° X-stwa L°.

70. *1644 m. birželio mėn. 22 d. Karaliaus teismo sprendimas dėl Anykščių valsčiaus Laičių vaitystės valstiečių ginčo su jų valdytoju J. Padleckiu, kad iš jų reikalaujama per daug prievolių.*

Iš įrašo Lietuvos Metrikoje — CGADA f. 389 kn. 321 (II A/107) l. 465—466 a.

Laičių vaitystės valstiečiai skundė per Lietuvos D. K. instigatorių savo valdytoją J. Padleckį, kad jis reikalaująs iš jų per didelių duoklių ir verčiąs juos atlikti nenustatytas ir neįprastas jiems prievoles, būtent: jie teturį atlikti tik tas prievoles, kurios yra nustatytos visam Anykščių valsčiui, kaip tai yra nuspręsta Lietuvos D. K. iždo valdytojo M. Triznos sprendimu 1636 m. rugpiūčio 8 d., išsprendus valstiečių ginčą su jų laikytoju Padleckiu. Bet valdytojas visai nesilaikąs tų nuostatų ir reikalaująs nuo valako pinigais po 20 kapų grašių, statinę rugių, dvi statines avižų, vežimą šieno, 3 dešimtis linų, 1 žąsį, 3 gaidžius, 40 kiaušinių, vežimą malkų ir dar kitų duoklių ir nuolat verčiąs eiti į darbus, važiuoti pastotės ir eiti sargybos. Valstiečiai prašė atiteisti iš jo pagal teisę dvigubą atlyginimą už tai, kas išreikalauta viršaus, ir atlyginimą už atliktas nenustatytas prievoles. Įrodymui to, kas išreikalauta, trys iš valstiečių skundėjų tarpo prisieksią. Pašauktas karaliaus mandatu šaukimu J. Padleckis į karaliaus teismą nestojo. Karaliaus sprendimu nuspręsta, kad trims iš valstiečių tarpo prisiekus, Padleckis turįs dvigubai atlyginti valstiečiams už paimtas perviršduokles ir atlyginti jiems už kitas išreikalautas iš jų nenustatytas prievoles; priesaikos išklausyti ir vykdymo prižiūrėti į vaitystę siunčiami vykdytojai.

Contumatia poddanym woytowstwa Łoyciewskiego na urodzonego Jana Podleckiego.

Władysław IV... Oznaymuiemy tym listem decretem naszym, iż pozwany był przed nas y sąd nasz od instygatora naszego W° X^{a} L° z dalatiey poddanych naszych woytowstwa Łoyciewskiego urodzony Jan Podlecki, possesor tegosz woytowstwa, o to, iż mimo ustawę rewizorską od załobliwych poddanych naszych sam przez się y przez arędarza, albo substituta swego, czynsze, dziakła y rozne podatki wyciąga, także do robot, podwod y do inszych powinnosci niezwyczaynych przymusza, rozne krzywdy y angarie im czyni, o czem szerzey załoba mandatowa w sobie zawiera. Na terminie tedy ninieyszym z takowego zapozwu przypadlym za przywołaniem przez woznego jenerała koronnego szlachetnego Marcina Dybałę stron do prawa z powodowych trzey poddani nasi na imie Kasper Macieiewicz, Piotr Kumeluksztis y Bałtromiey Hrehorowicz z swoim y drugich uczęstnikow swych umocowanym oczewisto przed sąd nasz stanowili się, a pozwany

urodzony Podlecki jako się sam nie stanowił, tak y zadney o niestaniu swym wiadomosci sądowi naszemu y stronie swey przeciwney nie uczynił Zatem plenipotent strony załobliwey podania pozwu mandatu naszego we dworze urodzonego Podleckiego Juzentach[a], w powiecie wilkomirskim leżącym, położonego wypisem z xiąg grodzkich wilkomirskich relatiey szlachetnego Mikołaia Lewonowicza, jenerała, w dacie roku teraznieyszego tysiąc sześćset czterdziestego czwartego miesiąca marca dwunastego dnia dowiodszy y troie wołanie napisem || kancellaryey naszey na mandacie okazawszy, prosił, abysmy stronę pozwaną w niestaniu do prawa na upad w rzeczy jako na roku zawitym wzdac dopuscili. A w dalszym postępku prawnym tenże plenipotent actorow, pokazuiąc to, ze oni w przeszłych czasiech będąc odłączonemi od starostwa naszego Onikszcienskiego, do ktorego z dawnych czasow nalezeli, nie inakszą powinnosc dzierzawcy swemu pełnic maią, jeno taką, jaka jest na włosc onikszcienską przez reuizory włozona, pokładał decret wielmoznego niegdy Mikołaia Tryzny, podskarbiego ziemskiego y pisarza W° X[a] L°, pod datą roku tysiąc sześćset trzydziestego szostego miesiąca augusta osmego dnia z oczewistey poddanych z dzierzawcą rozprawy ferowany, ktorym, pewne ciężary na poddane przez sługę skarbowego podczas intromittowania urodzonego Podleckiego włozone zniozszy, przy pełnieniu powinnosci przykładem ustawy dzierzawy Onikszcenskiey, do ktorey załobliwi należą, zostawił. A zatym powiedział, iz po takowym decrecie y ordinatiey wielmoznego podskarbiego W° X[a] L° pozwany urodzony Podlecki nie zachowuiąc się podług ustawy onikszcienskiey, wazył się z włoki kozdey kop dwadziescia litewskich, zyta beczkę, owsu dwie beczki, siana woz, lnu trzy dziesiątki, gęs jednę, kurow trzy, jaiec czterdziesci, drew woz y insze podatki w przeszłych leciech wybierac, do robot, podwod y do strazy ustawicznie przymuszac, także insze rozne angaria czynic, abysmy tedy to wszytko, cokolwiek nad ordinatią wielmoznego podskarbiego y nad ustawę onikszcienską przebrał, podług prawa jako grabiez sowito wrocic, takze za podwody, roboty y strazy nad powinnosc odprawowane y insze wszytkie || angarie nad słuszność poczyniane, na czem trzey z poddanych załobliwych przysięgę wykonaią, nagrodzic kazali, prosił y domawiał się.

My krol tey sprawy przesłuchawszy, poniewaz się urodzony Podlecki, będąc przez jenerała do prawa przywoływanym, sam ani przez plenipotenta swego ku rozprawie nie stanowił y zadney o niestaniu swym wiadomosci nie uczynił, onego jako prawu nieposłusznego na upad w samey rzeczy w roku zawitym wzdac dopuscilismy. A w dalszym postępku prawnym bacząc, iż załobliwi poddani nasi decretem wielmoznego niegdy Mikołaia Tryzny, podskarbiego y pisarza W° X[a] L°, miedzy nimi a urodzonym Podleckim, ninieyszym pozwanym, dzierzawcą swym, z oczewistey rozprawy ferowanym od pewnych ciężarow uwolnieni y przy ustawie dzierzawy Onikszczenskiey, do ktorey zdawna należą, zostawieni są, a urodzony Podlecki mimo takowy decret y ustawę w nim mianowaną czynsze y roznę podatki niezwyczayne nad powinnosc sam przez się y przez substi-

tutow swoich wybierał, do robot, podwod y do strazy niesłusznie przymuszał, zaczym poddani, jako wiele czego nad powinnosc od nich wybrano y inszych krzywd swoich chcąc dowiesć, trzem z posrzodka siebie do przysięgi biorą, przeto załobliwych poddanych naszych przy pełnieniu wszelakich powinnosci podług przerzeczoney wielmoznego podskarbiego ordinatiey y ustawy reuizorskiey poddanym onikszcienskim służącey we wszytkim zachowawszy, aby urodzony Podlecki czynsze y wszelakie podatki nad tę ordinatią podskarbską od daty oney przebrane za przysięgą trzech z poddanych załobliwych sowito przywrocił, takze || aby za robotę, podwody y strazy nad powinnosć odprawowane y za wszytkie angarie poczynione, na czym ciż trzey poddani dowod uczynią, zarazem po juramencie nagrodził, uznawamy, y zeby się pozwany niczem temu decretowi naszemu nie sprzeciwiał, troiakie zaręki jako waznosć osądzoney rzeczy wynosi zakładamy. A jako dla wysłuchania przysięgi poddanych, tak tez dla doyrzenia satisfactiey onym od urodzonego Podleckiego tym decretem naszym przysądzoney pewnych executorow naszych osobliwym listem naszym naznaczonych tam do woytowstwa Łoytelowskiego zselamy. K temu, aby się tenze urodzony Podlecki do skonczenia tey sprawy we wszytkim spokoynie przeciw poddanym zachował, takze aby poddani wszelakie powinnosci w ustawie onikszcienskiey opisane onemu pełnili y posłuszenstwo oddawali, sub paenis nostris arbitrariis nakazuiemy mocą tego decretu naszego. Do ktorego na większą powagę pieczęc Wielkiego Xięstwa Litewskiego przycisnąc roskazalismy. Dan w Krakowie dnia dwudziestego wtorego miesiąca czerwca roku panskiego tysiąc sześćset czterdziestego czwartego, panowania krolewstw naszych polskiego dwunastego, a szwedzkiego trzynastego roku. — Albrycht Stanisław Radziwił, kanclerz W. X-twa Litewskiego.

---

[a] Jeszentach.

71. *1650 m. gegužės mėn. 12 d. Kražių benediktinių vienuolyno viršininkės sudaryto bajorų teismo sprendimas, kuriuo nubaudžia priklausančio tam vienuolynui Dirvėnų dvaro valstiečių priešinimosi kurstytojus ir vadus.*

Iš 1650 m. birželio mėn. 2 d. įrašo Žemaičių pilies teismo knygoje — VUB ŽP 14 l. 376—377a Nr. 25.

Kražių benediktinių vienuolyno viršininkė Eufrozinė Sluškaitė sudarė teismą iš bajorų žemininkų, kuriam pavedė spręsti priklausančio vienuolynui Dirvėnų dvaro nepaklusnių valstiečių bylą. Į teismą stojo Sluškaitės įgaliotinis ir priklausančių Dirvėnų dvarui Kirklių, Eičių, Girkantų ir Žemalėnų kaimų valstiečiai. Skundėjos įgaliotinis kaltino buvusį Žemalėnų kaimo valstietį Lukošių Gedaitį, kad jis sukurstęs Girkantų ir Žemalėnų kaimų valstiečius, sakydamas jiems, kad jie nesą baudžiauninkai, nes buvusio dvaro savininko Chr. Valadkevičiaus testamentu esą atleisti laisvėn. Tam testamentui gauti surinkęs iš jų 11 auksinų ir po to pabėgęs su žmona. Grąžintas ir sušelptas, vėl pabėgęs pas kitą dvarininką ir ten būdamas sukurstęs Kirklių ir Eičių kaimų valstiečius. Kai jis vėl buvęs grąžintas ir surakintas, Kirklių kaimo valstietis Jonas Šimaitis su kitais Kirklių ir Eičių valstiečiais užpuolę palivarką, kuriame Gedaitis buvo laikomas, smurtu bandę jį paleisti, bet tai jiems nepavykę; po to vienuolyno viršininkė pasiuntusi savo tarną šlėktą su vaitu į kaimus, tarp ko kita į Kirklių kaimą, ragindama nustoti kelti maištus ir vykdyti prievoles, tada tas Jonas Šimaitis tą tarną

ir vaitą sumušęs lazdomis, dėl to įgaliotinis prašė juos nubausti. L. Gedaitis prisipažino gyvenęs Dirvėnų dvaro žemėje, sukurstęs Žemalėnų ir Girkantų kaimus, paėmęs iš tų kaimų 11 auksinų išgauti Chr. Valadkevičiaus testamentui, nes tikėjosi jame rasti atleidimą laisvėn. Prisipažino du kartus buvęs pabėgęs; antrą kartą — pas Gondingos tijūną Stankevičių, kuriam davęs pusę statinės medaus ir gavęs Valadkevičiaus testamento išrašą. Kirklių valstiečiai dar davę Stankevičiui už tą išrašą 7 kapas grašių; manydamas, kad tuo testamentu jie esą atleisti, visus tuos keturis kaimus sukurstęs. Jonas Šimaitis su Kirklių ir Eičių kaimų valstiečiais pareiškė, kad Valadkevičiaus testamentu jie visi esą atleisti laisvėn, bet atsisakė duoti testamento išrašą, jie tegalėsią jį duoti žemės teismui. O Girkantų ir Žemalėnų kaimų valstiečiai pareiškė, kad Gedaičio prikalbinti jie buvo davę jam 11 auksinų, bet matydami, kad jis neišrūpino jokios laisvės ir žinodami, kad iš seno esą Dirvėnų dvaro amžini valdiniai, atsisako nuo visokio maišto. Sluškaitės įgaliotinis pristatė ir Valadkevičiaus testamento išrašą ir Dirvėnų užrašymo vienuolynui raštą, iš kurių matyti, kad valstiečių atleidimo laisvėn juose nėra. Teismas nubaudė maišto sukėlėjus J. Gedaitį ir J. Šimaitį mirtimi, o 4 jų padėjėjus išplakti prie stulpo, bet trečią dieną, kada bausmė turėjo būti vykdoma, mirties bausmę pakeitė nupiovimu po pusę ausies ir išplakimu, kad maištų nebedarytų, ir įsakė budeliams įvykdyti bausmę, o padėjėjus tik išplakti saitais.

Roku tysiąc szescset pięcdziesiątego miesiąca maia dwunastego dnia. ‖ Przed nami Marcinem Guzewskim, Stanisławem Tomkiewiczem, Andrzeiem Mickiewiczem, Stanisławem Płuszczewskim a Krzysztophem Sudymontem, ziemiany jego kro. msci xięstwa Zmudzkiego, przy bytnosci przy nas dwuch jenerałow jego kro. mosci ziemie Zmudzkiey, pana Daniielia Lawdgina a pana Balcera Dymowicza, y przy nich strony szlachty, wysadzonemi od przewielebney w bodze jey mosci panny Eufrozyny Słuszczanki, woiewodzanki wendenskiey, xieni conuentu kroskiego reguły swiętego Benedykta, na rossądzenie sprawy nizey wyrazoney do maiętnosci jey mosci leżącey w xięstwie Zmudzkim w powiecie Mnieyszych Dyrwian nazwaney Dyrwiany, ziechawszy, gdzie pod niebytnosc jey mosci panny xieni stanąwszy za mocą prawną od jey mosci y wszytkiego konwentu kroskiego sobie daną pan Daniiel Jankiewicz, gdy poddani maiętnosci jey mosci Dirwianskiey, mianowicie ze wsi Kirkliow, Eyczow, Girkont y Zeymelan staneli, przekładał skargę, yz w roku przeszłym tysiąc szescset czterdziestym osmym[a] miesiąca febrauariy cztyrnastego dnia poddany jey msci ze wsi Zeymelan na ymie Łukasz Giedaytys przez ogien zubożał, ktoremu dla wspomozenia y nimby sie pobudował na swym siedlisku jey mosc karczmę nad rzeką Upiną podac roskazac raczyła, tam wspomogszy sie, miasto budynku we wsi na swey włoce y oddawania powinnosci, wies Girkonty y drugą Zeymelany zbuntował, udawaiąc, yz zeszły jego msc pan Chryzostom Wołodkiewicz, podsędek zmudzki, testamętem wolnemi ich uczynił y na wyięcie tego s xiąg złotych jedynascie s tych dwu wsi wybrał, a wybrawszy, bunt wzniąsszy, sam y z zoną uciekł pod jego msci pana Bilewicza, ktorego to Łukasza za okazaniem prawa wieczystego, ysz tey maiętnosci Dyrwianskiey poddany wieczysty, jego msc pan Olbrych Bilewicz wydał; po wydaniu stamtąt tenze Łukasz Giedaytys niedługo mieszkaiąc, wziąwszy niemało zapomozenia od jey msci po drugie uciekł z zoną y ze wszytką ruchomą maiętnoscią y osied pod jego msią panem Hrihorym Stankiewiczem, bywszym podczaszym zmudzkim a teraznieyszym ciwunem gondynskim,

y tam mieszkaiąc zbuntował wies Kirkle y drugą Eycze; kturego Łukasza Giedaycia z niemałym kosztem przez prawo jey msc panna xieni doszła y gdy go do dworu jako zbiega wydanego pod niebytnosc jey mosci przyprowadzono, do wiadomosci od jey mosci natenczas urzędnik dyrwianski w pętach chował, poddani ze wsi Kirklow, mianowicie Jan Szymaytys z synem, Joseph y Adam Rudokayciowie, Jakub, Woyciech y Piotr Repszełayciowie, Krzysztoph Krakinaytys, || Tweryian Skabeykaytys z ynszemi s tey wsi Kirklow y drugiey Eyczow pomocnikami w tym roku tysiąc szescset pięcdziesiątym miesiąca aprila dwudziestego dziewiątego dnia w nocy gwałtem na folwark jey msci, gdzie ten Łukasz siedział, naszedszy, z więzienia gwałtem wziąc chcieli y pęta odbiiac poczęli, az zaledwo urzędnik z woytem y czeladzią ych rospędził; po takiey swowolney zbrodni sczycąc sie widymusem (testamentu) godney pamięci jego msci pana Chryzostoma Wołodkiewicza, podsędka zmudzkiego, posłuszęstwo oddawac y na robotę chodzic nie chcieli, o czym w(z)iąwszy wiadomosc, jey mosc panna xieni sługę swego pana Andrzeia Hawryłkiewicza y przy nim woyta jako do inszych wsi, tak y do Kirklow zesłała, napominaiąc, aby poniechawszy buntow jako za antecesorow przeszłych powinnosc czynili y robotę odprawowali y teraz pelnili, na ktore słowa Jan Szymaytys, będąc w wielkiey gromadzie mężow, poszkalowawszy kiymi tego sługę y woyta zbił y zaledwo obronną ręką od zabitey smierci zdrowie zbici uniesli; takowe nieznaski, bunty, boie od nich, nayscie na folwark y zdradę tego Łukasza pokazawszy, proszę, aby z dekretu w. msciow pokarani byli.

Na przełozoną skargę od nas pytany Łukasz Giedaytys sam dobrowolnie, yz w karczmie nad Upiną mieszkaiąc wies Zeymelany y drugą Girkonty zbuntował, s tych dwuch wsi złotych jedynascie wybrał, przyznał, na wyięcie widymusu s xiąg ziemskich jego msci pana Chryzostoma Wołodkiewicza, podsędka zmudzkiego, spodziewaiąc w nim wolnosci, przyznał dobrowolnie, yz uciekł od jey msci raz pod jego msci pana Bilewicza, drugi raz pod jego msci pana Stankiewicza, ciwuna gondynskiego, ktory jego msc pan ciwon gondynski, przyiąwszy ode mnie miodu puł beczki przasnego, widymus testamętu jego msci pana Chryzostoma Wołodkiewicza, podsędka zmudzkiego, do mnie oddał a poddani kirklewscy na tenze widymus panu Samueliowi Juriewiczowi kop siedm litewskich dali; wyznawam y to, zem uciekł rozummieiąc byc wolnym za tym testamętem, zatym wprzod wies Girkonty y drugą Żeymelany, a potym wies Kirkle y drugą Eycze spolnie z Janem Szymayciem zbuntowałem. Tam stanąwszy sam oczewisto Jan Szymaytys z drugiemi mężami ze wsi Kirklow y drugiey Eyczow powiedział: „Tą wolnoscią testamętu y my wszyscy sczycim y wolnichmy są". Umocowany jey msci panny xieni powiedział: „Ponieważ na wolnosc sobie służący widymus testamętu maią, niech wprzed w. msciąw połozą, tu sie pokaze". Odpowiedział Szymaytys: „Widymus ten jest u syna mego za wiadomoscią moią y Jakuba Repszełaycia, takiez mężow, pokazowac y dawac nie będziem az przed sądem ziemskim, tam wolnosci swoie okazem, a tu sprawowac sie nie będziem". Wies Girkonty y druga Zeymelany wszyscy mężowie y ławnicy stanowszy dobrowolnie przyznali,

yzesmy za namową Łukasza Giedaycia z obudwu wsy pieniędzy złotych jedynascie dali, ale widząc, yz zadney wolnosci nie sprawił, jakosmy zdawna s przodkow do tey maiętnosci jey msci Dyrwianskiey nalezeli prawem wiecznym na powinnosci, ktorą teraz pełnym, byli y teraz prosim, abychmy zostawali, a buntow wszelakich zrzekamy, jako Łukasza, tak mężow kirklewskich y Eyczow odstępuiem. Umocowany jey msci panny xieni y po drugie upominał, aby listy, jesli jakie maią, pokazali a buntownikow nieposłusznych wydali. Kturzy y po drugie za napomnieniem naszym listow oddac zadnych y pokazac nie chcieli a buntownikow wydac nie chcieli, ale powiedzieli, ze wszyscy wolnoscią sczycim. ||

Umocowany jey mosci panny xieni, widząc, (że) ci buntownicy sczycą sie widymusem wolnosci a ukazac nie chcą, pokazuie przed w. msciami widymus testamętu niebosczyka pana Chryzostoma Wołodkiewiwicza, podsędka zmudzkiego, ktory gdy przeczytał od konca do konca, zadney wolnosci poddanych nie masz; pokazuię fundusz godney pamięci tegoz jego msci pana podsędka, yż ze wszytkim maiętnosc tą jako sam kupił funduie y zapisuie; pokazuię przy tym przywiley jego kro. msci swiętobliwey pamięci Zygmonta Augusta przed uniią lat siedmią, ktorym wies Girkle y Eycze prawem wiecznym panu Janowi Gradowskiemu samych (z) zonami y z dziecmi oddaie; pokazuię list przedazny wsi Kirklow y Eyczow od pana Gradowskiego dany panu Piotrowi Kotkowskiemu, — to pokazawszy, yż wiecznemi dziedzicami jey mosci do tey maiętnosci Dyrwanskiey będąc własnemi poddanemi, takie bunty, nieposłuszenstwo, nayscie na folwark, zbicie czeladnika jey msci szlachcica utsciwego, przy nim woyta, proszę w. msciow, aby ci buntownicy Łukasz Giedaytys, Jan Szymaytys y inni garłem karani byli.

A tak my, osoby zwysz opisane, wyrozumiawszy z obu stron z umocowanego jey msci y obron tych buntownikow, ponieważ jawnie do wszytkich buntow sami znali, nie pokazuiąc zadnego na to pisma na wolnosc służącego, aby swawolia gory nie brała a złosc sie chłopska nie mnozyła, Łukasza Giedaycia y Jana Szymaycia na garło jako pryncypałow do buntow wskazuiem[b] y na pokaranie dzien trzeci, to jest szesnasty maia, naznaczamy, a pomocznikow Jakuba Repszela y Ambrozeia Giedaycia, Krzysztopha Krakinaycia y syna Szymayciowego na wysieczenie u słupa uznawamy y nakazuiem na teyze wsi Kirklach y Eyczach maiętnosci buntownikow nawiąski panu Hawryłkiewiczowi za kiiowe rany kop czterdziesci, woytowi za boie według konstytucyi kop dziesięc, za winę dworną y nakład kop dwadziescia wskazuiem.

A gdy dzien trzeci przyszed, dzien szesnasty may, zazywszy miłosierdzia natenczas tego Łukasza Giedaycia y Jana Szymaycia od garła uwolniwszy, po puł ucha urznąc y wycwiczyc, aby buntow nie wznawiali y nie zdradzali, kazalichmy mistrzowi, a pomocnikow tylko postronkami wysiec kazali, ktora exekuciia tego dnia koniec wzieła. Ktora sprawa jako się przed nami toczyła y koniec wzieła, wypisawszy ten nasz dekret s podpisy rąk y pieczęciami naszemi wydalichmy. Pisan w Dyrwianach roku tysiąc szescset pięcdziesiątego miesiąca maia dwudziestego dnia.

Originale 5 antspaudai ir šie parašai: Do tey sprawy wysadzony od przewielebney jey mosci panny xieni klasztoru kroskiego reguły swiętego Benedykta Marcin Guzewski mano pro. — Jako przy tym dekrecie były y wysadzonym na sądzenie poddanych nieposłusznych od przewielebney jey msci pany xięni klasztoru kroskiego reguły swiętego Benedykta y wszytkiego konwentu Stanisław Płuszczewski. — Jako pieczętarz przy tym były, ręką swą podpisałem Stanisław Tomkiewicz Nargieło. — Jako przy tym były y na rossądzenie nieposłusznych poddanych maiętnosci Dyrwianskiey Krzysztoph Sudymąt ręką własną. — Jako przy tym były na rossądzeniu Andrzey Mickiewicz ręką swą.

---

[a] osmymym. [b] *Pakartota.*

72. *1650 m. spalio mėn. 26 d. Telšių miesto ir valsčiaus žmonių skundas prieš savo laikytoją K. Dinofienę dėl įvairių skriaudų.*

Iš Žemaičių žemės teismo pareiškimų knygos — VUB ŽB 124 l. 190/a Nr. 11(235).

Telšių miestiečiai skundėsi, kad nedirbantieji alaus verčiami mokėti už alų, kaip ir dirbantieji; kad laikytoja nepatenkinanti miestiečių skundų prieš vaitą ir suolininką; kad draudžianti žvejoti ežere.

Valstiečiai skundėsi, kad laikytoja verčianti valstiečius savo lėšomis statyti ir taisyti dvaro trobesius; reikalaujanti iš jų neįprastų stacijų sau ir savo urėdininkui pinigais, javais ir linais; imanti pusę medaus nuo bičių, o už antrą pusę temokanti po 10 grašių už štuopą; nuolat varanti žvejoti tinklu; saikelius stacijai duoti prie činšo įvedusi tokius didelius, kad iš keturių susidaranti didelė statinė; žemės priedus atimanti ir atiduodanti kitiems, bet činšą už juos vis dėlto verčianti mokėti, nors jie ir nebeturį tų priedų.

Verčianti valstiečius eiti muštis su kaimyniniais šlėktomis ir per tokias muštynes valstietis Jokūbas Tauginaitis buvo užmuštas. Ir daug kitų skriaudų ir grobimų daranti valstiečiams.

Году тисеча шест'сотъ пет'десятого мес'еца ок'тобра двад'цат шос'того дня.

Постановившисе очевисто под'дани господар'ские волости Телшевской дер'жавы велможной ее милости пани Катарины Фонденов'ны Динофовой, воеводиной пер'навской, лежачой зем'ли Жомоит'ской, з места Тел'шевского на йме Павел Соколов'ски, селъто(й) волости: села Нур'ковъ Криштофъ Станис'лавайтис и Янъ Кебелсис села Скав'дутюв — оповедали и жаловали сами от себе и именем всей волости, войтов, мещанъ, лав'ников и под'даных его королевской милости о том, ижъ велможна ее милост пани Динофова, воеводина пер'навска, пани и дер'жавцина той волости:

Мещане, хот кто не роби пива, заров'но платъ з робечеми платит примушает. Войтъ з лав'ником на двор витегает; гди скар'жылисе мещане на войта и лав'ника, справед'ливости не чыны. Ей милост мещаномъ не поз'вала ловит озере.

Влост незнос'ные тежары понашает, двор своим коштом будуетъ и направоват прымушает. Стацие незвикле и складанки готовеми пенежми,

збожем, лнем собе и урад'нику своему виберат кажет. Пщолы на дворъ под'берает напулъ, а за другою половицу за штофъ по десетю грошей плати. До неводу устав'не пенди по килкудесят. Претаки, которыми стацие при чын'шу, такъ великие сутъ, ижъ щотирохъ бочка великая виносит. Мор'кги и придат'ки, здав'на под'даным его *королевской милости* для под'лости кгрунтовъ приданые, одебравшы од ных, ин'шым под'даным от'дает и будоватисе нан кажет, а они с тих придат'ков, хот не сутъ дер'жачыми, чыншъ платит примушает. Шлахтою прилеглою суседи кажет под'даным его *королевской милости* кгвал'томъ до бою под кар'ностю пен'дитъ, где од'ного под'(да)ного зе в'си Пет'ра(и)тев Якуба Тавкгинайтя забито. И ин'ше роз'не крив'ды, бое, грабеже, которые шырей часу права и довод'ней с кождой вси продукованые при протестацы з *особливого* реестру довожоно будет. О што хотечы || под'даные его *королевской милости* за двором его *королевской милости*, пана своего милостивого, правом мовити, дали тое оповедане свое до книг зем'ских жомоит'ских записати.

1650—1652 m. Beržėnų valsčiaus žmonių priešinimasis

73. *1650 m. spalio mėn. 26 d. Beržėnų tijūnystės Naujamiesčio (Šakynos) miestelėnų ir valsčiaus valstiečių skundai prieš tijūno vietininką Talkovskį dėl daugelio skriaudų.*

Iš Žemaičių žemės teismo pareiškimų knygos — VUB ŽB 124 l. 188—189a Nr. 9(233).

Paskelbta: ištrauka JLŽ psl. 246 *Nr.* 185[2] *ir sutrumpintas vertimas LIŠ I psl.* 200—201 *Nr.* 234[a].

Naujamiesčio miestelėnai skundėsi, kad vietininkas Talkovskis neatleidžiąs padegėlių nuo mokesčių, bet juos išrinkęs ir pasiėmęs sau; sumažinęs miestelio sklypus; činšą dvigubai padidinęs; už linus reikalaująs po kapą grašių ir verčiąs miestelėnes verpti po 4 ar 5 svarus; verčiąs miestelėnes per visą naktį malti grūdus; liepiąs miestelėnų mėšlą vežti į dvaro laukus; verčiąs miestelėnus piauti dvaro rugius, vežti vandenį į dvaro šulinį, pardavinėti dvaro degtinę ir dvaro pargabentas iš Rygos silkes; verčiąs miestelėnes visą dieną iki vėlybos nakties šukuoti linus; iš mėsininkų reikalaująs už kiekvieną paskerstą gyvulį po 12 grašių, nuo kai kurių miestelėnų atėmęs sklypų dalį ar ir visą sklypą ir priskyręs tas žemes dvarui; iš V. Pukštos paėmęs dvarui svirną, iš kitų pagrobęs kailinius, katilą, karvę ir t. t.

Valstiečiai skundėsi, kad verčiąs pirkti medžius ir statyti dvarą ir kad dailidėms turėję sumokėti po 2 talerius; rinkdamas činšą važiuojąs iš kaimo į kaimą su žmona, vaikais, šeimynykščiais ir medžiokliniais šunimis ir iš kiekvieno kaimo, išvažiuodamas, išsivežąs po kelias statines įvairių javų, viename kieme valgąs, o iš kitų kiemų imąs po žąsį ir po porą gaidžių, susitaręs su kuriuo turtingesniuoju ūkininku verčiąs, kad jis užgertų vietininką statine rugių arba miežių, o paskui mušdamas reikalaująs ir kitus tą patį daryti, sakydamas, kad kuo jie menkesni, jei jo neužgerią; suolininkui privertus Kr. Kazaitį užgerti Talkovskio šeimynykštį Dovydą statine avižų ir Kazaičiui nuvežus, Talkovskis jį žiauriai sumušęs lazda, kad atvežė tik avižas, o ne miežius; už linus reikalaująs mokėti po kapą grašių, o imąs juos kaip ir pirmiau; už pastotę imąs po kapą, o vis dėlto kelis kartus siunčiąs vežti grūdus į Rygą, duodamas nepilną pūrų saiką, taip kad jie turį primokėti savais po auksiną, po 20 lietuviškų grašių; įsakęs mokėti

kunigui po 2 auksinus, o činšo nesumažinęs, bet dar padidinęs; kiekvienam kiemui suolininkas atvežąs po 4—5 svarus ir verčiąs suverpti; pirmiau sargybos neidavę, samdydavę sargus, dabar turį eiti po 6—9 žmones sargybos; lažo varąs ne tik į dvarą, bet ir į aplinkinius dvarus; bažnyčiai nupirkę ir suvežę nuo valako po 4 rąstus, o Talkovskis išpiovęs iš tų rąstų lentas ir jas išpardavęs; tijūno brolio užrašytus bažnyčiai 400 kapų graših Talkovskis pasisavinęs; be to, labai daug skriaudų padaręs ir kaimams ir atskiriems valstiečiams — jie sužymėti skunde.

Году тисеча шест'сотъ пет'десятого мес'еца октобра двад'цат шос'того дня.

Постановив'шысе очевисто под'(да)ни господар'ские дер'жавы его милости пана Фридриха Вул'ва, тивуна бер'жанского, места Новомест'цкого, лежачого зем'ли Жомоит'ской, на йме Станис'лав Виз'кгейдайтис а Балтромей Юкубайтис, и при них под'дани того жъ тивунства Миколай Лукашайтис а Станис'лав Вилкус, оповедали и жаловали:

Мещане в том, же панъ Талков'ски, хотъ войтъ небощикъ присеглъ на погоре(не), якъ веле погорело, пред'се побор и подымне платили, то ест от чотир'над'цати подимъя на себе отобралъ; плаце мест'ке змнейшылъ, по шестю сажни учынилъ, што перет тым яко шнур волочны заходилъ; чынше под'лугъ воли и уподобаня под'вишыл, совито платит примусилъ; за ленъ по копе дат при дани мушутъ, при томъ чотиры або пети фунтов великих мещанком пруст прикидает; также мещан'ки до пекар'ни млет примушает по десети, штобы з вечора прышод'шы, через вес ноч млели; гной з домовъ мест'ких влости по килкудесят (возов) на двор'ны кгрунтъ вивожитъ кажет; мещане, штобы жыто пожали, примушает; воду з реки або студ'ни мест'кей до двор'ной студ'ни возит кажет; от горелки хотъ плат заплатут, двор'ну горел'ку шынковать даютъ, а которы бы шынковати не хотелъ, теди повторей окуповатисе муси; следи по копе привез'шы з Рикги, на кожде подиме прикидает, штобы продавали; ленъ мещанки через вес денъ чохрают и з роботи ажъ колки один в ночы сходут; мыта мещани не платывали, тепер платут. Пана Янушкевича раз честовалъ, за то с кождой влоки яко з мейской, такъ з влости по злотому взялъ. На резники постановил, хот малее або великое быд'ле убилъ, дванад'цатъ грошей дат мушут, такожъ хот бы купившы быд'ле продалъ а не убилъ, по старому муси дат дванад'цат грошей литовских. Миколаюви Тракюнови рез'никови за копъ чотиры волу оценил а копъ сем взялъ; того жъ мат'це кожухъ белоголов'ски за золотых шест невине пограбилъ. Валентому Пукште три гумна на двор'ну пашнъ оборотил и свиренъ, которы копъ шестю стал, до двору взялъ. Станис'лавови Виз'кгейдайтю плац приданы пусты на двор забралъ. Бал'тромеюви Якубайтюви тес'ли кром нагроды уставне двор будовати, коле дзвонясте и роз'не роботы роз'ным лудем робыт примушаетъ. Янови Стасайтюви котел застав'ны в таларъ пограбил невинне; тому жъ, же войтъ лас ему висеклъ а не скар'жыл'се, крову пограбил в чотирохъ || копахъ, а потом хот се скар'жылъ и пересуду пет'десят грошей взялъ, кровы не вротилъ и от'правы не учынилъ; тому жъ крову повторей в пети копахъ пограбил. Кас'перови Кат'ларайтюви котелъ, куплены за копъ

шест, пограбилъ. Матеюви Щефанайтюви дом знес'тъ казал а сам'ы плацъ на двор'ну пашнъ зобралъ. И ин'шых кривдъ немало тому мяс'точку почынилъ, которые часу права переложоные будутъ.

Крив'ды, которые влост понашают. Двор дерево купуючы будуютъ, особливе на тес'ле по два талары дала, а которы не возилъ дерева, теды окупуючысе по пулъ копы далъ. Чыншъ по волости ез'дечы оде вси до вси зо всим двором, (з) жоною, з дет'ми и щелед'ю, с конми, зе псы гон'чыми и хар'ты панъ Талковски виберaючы ез'дит и от'ез'джаючы зо вси вымает бочку жыта, (бочку) овса на кони и бочку овса з оч'менем напулъ на пиво; такожъ в од'ним дому будет ес'ти, а з другихъ домов по гуси и по паре куров вибераютъ; при том намовив'шисе з лав'ником або с которым богатшым, до себе бочку збожа, жыта або ечменя, препит'се кажет, а потомъ до других под'даных мовечы: «Штомъ ти лепшы, же до м'не не перепиешъ, яко там'тон, бочкою збожа або жыта?» — бьючы, построн'куючы. Стацые по копъ три берет. За ленъ по копе, а по старому лну по двад'цати гар'сти беретъ. За под'воду по копе, а од'накже под'воды по килкакрот до Риги от'правует до року до Риги, даючы збоже вест недомера пуровъ, то своимъ што раз по золотому, по двацаты грошей *литовских* приплативаютъ. Ксен'дзу по два золоты платит постановил, а жад'ного уменшене в чиншу не учынилъ и овшем под'вишылъ. Лав'никъ до кождой вси привез'шы возъ згребинъ або пачешы, по чотири або пяти фунтовъ до кождого подимя пруст накидает, такожъ и велнъ. Сена с пустовщыз'нъ скосив'шы, в зиме леда возики наложив'шы, по талару платитъ примушает. На стражъ не ходивали, але наймити от'правовали, тепер по шестю, по ос'мю и деветю ходит (мушут); которы богат'шы, окупуючысе по два золотые дают, а которы от всих повиности, по шестю золотых. Лес, што на двор былъ прыданы, на чыншъ оборотилъ, а дерево наймуючы и купуючы до двору на опал по пултора сажня вожутъ, а от иншых по пул талара окупу берет. На роботу с подимя виганяют не толко двор'ную, але и околичным суседом робитъ примушает. Дерево купуючы на костелъ по чотиры бер'вени з влоки звез'шы, которое дерево панъ Талков'ски на тар'тице витар'лъ и тар'тице роз'предалъ. А небощыкъ его *мило*ст панъ Вулвъ, брат его *мило*сти, на костел чотириста копъ лекговал, пан Тал'ков'ски на свой пожитокъ || оборотилъ. Пщолы на двор подберает. Жолнере нет ведома за што погодив'шы, с кождой влоки по десети копъ взялъ, собе болшую част берет. И иншыхъ немало кривдъ той дер'жавы панъ Талковски почынилъ, которие часу пра(ва) переложоные будут, а меновите: Катарине Пет'ровей Начайтевой, которой мужъ ижъ виделку брату своему Вац'лаву Начайтю, яко ойтец ихъ былъ наменилъ, жыта, ечменя и овса по беце дат наменил, а онъ за жывота не от'далъ былъ, в нагороду того по смер'ти своей кров'ку двулет'ну и бичка двулет'ного от'датъ наказалъ, ижъ она, не доложывшысе двору, вод'лугъ остав'лене мужа своего брату небощыков'скому от'дала, за то панъ Талков'ски волу, которы сталъ копъ ос'мю, и крову, которая стала копъ чотырохъ, зграбил. Криштофу Казайтю лав'никъ Шым Кир'килъ прымусилъ, што-

бы бочку ов'са до Давида, челед'ника пана Талков'ского, препилъ, онъ гды от'вез'лъ бочку ов'са, менечы же не ечменя, окрут'не кийми збилъ. Село Слубкюв по смер'ти жоны Пет'ра Нор'кайтя половицу при детяхъ зоставил внесене ей, а собе волу в ос'мю копах и корову в чотирох копах и, поклону таляр взявшы, грабежу не вротилъ. Село Пуйков Фран'чишкови Станис'лавайтюви, же в лесе, з братю его рожоною Адамом и Станис'лавом на рези розебраным, черезъ межу неумис'лне три брозы витялъ, за скар'кгу брат'ню от'давал древом за дерево а пану Талков'скому тры золотый вины давалъ, панъ Талков'ски не брал а волу в ос'мю копахъ и корову в чотирох копахъ пограбилъ. Того жъ села в третем полю три влоки, то ест девет шнуровъ панове Умястов'сцы зобрали, о то панъ дер'жавца от ревизоров роз'казане мает, абы правем чынил, не чынил и чынити не хочет, а зупол'ны чын'шъ от под'даных берет. Село Мар'тинишекъ Абрама Станайтя купец Можейко села Пуйкюв едучого (з) Жакгор на дорозе невин'не збилъ, пан Тал'ков'ски огледане синъ пулъ золотого и пересуду пулъ копы взялъ, а от'правы не учынил. Пры том селе его милост панъ Олчур над стеною двор побудовал, глину на цегли и на инше потребы с того кгрунту берет и немалую шкоду понашают по пашеню збожа, якожъ в сем году на сорокъ копъ шкоду почынилъ, а о то панъ Талковски правомъ чынит не хочетъ. Село Пайловъ под угорами паст'виско плативают по тры копы от [з]укгор, где пустов'щыз'ны || заходут, николи того не бывало. И ин'шых кривдъ, битя, грабежов, тимеженя под'даных его королевской милости, которых и выписат не могут, все то понашают от пана Тал'ков'ского, урад'ника своего, што часу права шырей меновите переложоные будут, ижъ его милост пан Вул'въ справед'ливости чынит не хочет а сам в од'леглости мешкаючы. О што хотечы черезъ за двором его королевской милости, паном своим милостивым, прав'не мовити, дали тое оповедане свое до книг зем'ских жомоит'ских записати.

74. *1652 m. rugpiūčio mėn. 23 d. Karaliaus Jono Kazimiero raštas Beržėnų tijūnystės valstiečiams, kuriuo įsakoma liautis kėlus maištą ir būti paklusniems savo tijūnui.*

Iš įrašo 1652 m. spalio mėn. 7 d. Žemaičių žemės teismo aktų knygoje — VCA Senųjų aktų kn. 14676 l. 548/a.

Paskelbta: sutrumpintas vertimas LIŠ I psl. 201 Nr. 234[b].

Jan Kazimierz z bozey łaski krol polski, wielkie xiązę litewskie, ruskie, pruskie, zmudzkie, mazowieckie, inflianskie, smolenskie, czernichowskie, a szwedski, gotski, wandalski dziedziczny krol. Woytom, ławnikom y wszytkim poddanym dzierzawy ciwunstwa Berzanskiego. Przełozono jest nam imieniem urodzonego Jana Frydrycha z Ludynhauzu Wolfa, ciwuna naszego berzanskiego[a], dzierzawcy waszego, ze wy, podnioszszy przeciwko jemu bunt, posłuszenstwa zwyczaynego pełnic, czynszow, dziakła, robot, podwod, strazy, powinnosci oddawac y odprawowac nie chcecie, za ktorym to pobuntowaniem sie waszym wielką szkodę skarb nasz y pomieniony dzierzaw-

ca wasz ponosic musi. Zabiegaiąc my tedy dalszemu swawolenstwu waszemu y buntom przez ten list nasz surowie napominamy was, roskazuiemy y koniecznie miec chcemy, abyscie porzuciwszy te bunty, wszelakie posłuszenstwo y pollwynnosci, skarbowi naszemu należące, podług zwyczaiu urodzonemu Wolfowy, ciwunowi berzanskiemu, dzierzawcy swemu, pod łaską naszą y surowym karaniem, ktore nad wami nieodwłocznie wskazane y exequouane będzie, pełnili y oddawali. Dan (w) Warszawie dnia dwudziestego trzeciego miesiąca augusta roku panskiego tysiąc szescseth pięćdziesiąt wtorego, panowania naszego polskiego czwartego, szwedzkiego piątego roku.

Originale esąs mažasis Lietuvos Didž. Kun-stės antspaudas ir tokie parašai: Jan Kazimierz krol. — Jan D. Zawisza, refe(re)ndarz y pisarz W° X[a] Lit.

---

[a] birzinianskiego.

75. *1650 m. spalio mėn. 26 d. Beržėnų tijūnystės Laumėnų ir Dovydžių kaimų valstiečių skundas prieš savo laikytoją T. Bičkevičių dėl didelių skriaudų.*

Iš Žemaičių žemės teismo pareiškimų knygos — VUB ŽB 124 l. 189 a Nr. 10(234).

Valstiečiai skundėsi, kad seniau nuo valako mokėję činšo po 70 grašių, o dabar laikytojas verčiąs mokėti po 10 kapų 18 grašių; reikalaująs duoti nuo dviejų valakų statinę miežių, nuo valako statinę avižų, 6 svarus linų, 2 žąsis, 4 gaidžius, nuo 2 valakų šiaudų kūlių kapą, duonos 4 kepalus, ratus, įrengtus važiuoti, saitų nuo valako po 5 sieksnius, už sviestą po 15 grašių, po 12 sūrių; nuo miškinių valakų mokėję po 2 auksinus, dabar verčiąs mokėti po 3 kapas; velykoms po vištą ir 10 kiaušinių; verčiąs eiti lažo į savo tėvoninį dvarą po 3 dienas, o jie prieš tai lažo neidavę; nustačius mokesčius, jų išreikalavo trigubai daugiau kaip nustatyta; už degtinę verčiąs mokėti nuo valako po talerį; verčiąs važiuoti pastotės į Vilnių ar kur lieps arba reikalaująs pinigų pastotės vietoje; ir daug kitų skriaudų esąs padaręs valstiečiams.

Году тисеча шест'сотъ пет'десятого мес'еца ок'тобра двад'цат шос'того дня.

Постановив'шисе очевисто оповедалъ и жаловал под'даны господар'ски дер'жавы его милости пана Тимотеуша Бичкевича волости Новомест'кой тивун'стве Бер'жанском лежачых зем'ли Жомоит'ской, села Ломян и именем села Давидзювъ Нукгарах мешкаючых, на йме Юнис Петрилайтис сам от себе и именем всих мужов, в тих двухъ селахъ мешкаючых, на земенина господар'ского зем'ли Жомоит'ской его милости пана Тимотеуша Бичкевича, дер'жавци тых селъ, на пана своего, о том, ижъ перет тым давали чыншу з осед'лой волоки по сед'мюдесят грошей литовских, а тепер по десетю копъ и ос'мнад'цати грошей примусил платит, з двухъ влокъ ечменю бочку, овса з влоки бочку, лну своровъ шест, гуси двое, куров чворо, сломи з влокъ дву кулов копу, хлеба колаче чотиры, коласу зо в'сим споружоную, постронков з влоки по петю сажни, за мас'ло по грошей пет'над'цати, сыров по дванад'цати; з лес'ных влокъ платывали по два золоты, а тепер по тры копы платит

примусил; на Велики ден кокошъ з десетю яец; на роботу до мает'ности своей ойчыстой ходит примушает по три дны, до которой[a] роботы николи перед тым не ходивали; поборы ухваление и подимне трое совитости берет не вод'лугъ ухвалы — коли подым'ного ухвалили по копе, виберал по чотири копы без грошей дванад'цати; на горел'ку по таляру з влоки примушает дат; под'воды от'правуют где каже и до Вил'на, а пенез'мы берет за под'воду. И ин'шыхъ крив'дъ, грабежов неслушных, нищечы под'даных его *королевской милости* невинне, роз'ных речей, фан'тов вимис'лным способом, которихъ и выписат не может, и з особливого реестру при протестацы доводено будет. О што все хотечы с паном своим, паном Бичкевичом, прав'не мовити перед[b] двором его *королевской милости*, паном своим милостивым и нашым, далъ тое оповедане свое до книг зем'ских[c] жомоит'ских записати.

---

[a]каждой. [b]через. [c] *Įrašyta ta pat ranka, bet kitu rašalu į tuščią vietą.*

1650—1658 m. Didž. Dirvėnų tijūnystės Akmenės valsčiaus valstiečių skundai prieš savo laikytojus ir naujų nuostatų jiems išleidimas.

76. *1650 m. spalio mėn. 26 d. Akmenės miestelio ir valsčiaus žmonių skundas prieš savo laikytoją D. Martinkevičių dėl skriaudų.*

Iš Žemaičių žemės teismo pareiškimų knygos — VUB ŽB 124 l. 180—181a Nr. 1(225).

Paskelbta: ištrauka JLŽ psl. 178 Nr. 122[36].

Akmenės miestelėnų ir Akmenės valsčiaus Pleikių, Saunorių, Margelėnų, Pagervių, Šapnagių, Gembučių ir Kvokšelių kaimų valstiečių atstovai viso valsčiaus vardu pateikė žemės teisme skundus prieš savo laikytoją Danielių Martinkevičių, ketindami kelti jam bylą karaliaus teisme dėl daromų skriaudų.

Akmenės miestelio žmonės skundėsi, kad laikytojas reikalaująs iš jų činšo po 3 kapas — pirmiau mokėtų 2 kapų vietoje; karčiamų mokesčio mokėję po 45 grašius — dabar po pusantros kapos, ir tas turi mokėti, kuris pardavinėja gėralus, taip pat ir tas, kas jais neprekiauja; atimąs iš miestelėnų namus ir statąs karčiamas; verčiąs visą vasarą iš eilės ganyti dvaro arklius; verčiąs neįprastų pastočių važiuoti, o pirmiau teturėję laiškus gabenti raiti už dviejų ar trijų mylių; verčiąs dirbti neįprastus darbus, būtent: šunims kruopas daryti; atvežęs iš savo tėvoninio dvaro obuolių ir kriaušių, verčiąs juos pirkti savo paties paskirta kaina; įsakęs prisiekti vaitui dėl gaisro, kad mokestis būtų atleistas, bet iš padegėlių vis dėlto išrinkęs padūmės mokesčio 40 talerių ir juos pasisavinęs, ir daug kitų skriaudų daręs.

Valstiečiai skundėsi, kad laikytojas sumažinęs valakus, činšo nuo valako imąs po 5 kapas, stacijos po 4 kapas, už linus po talerį — o pirmiau nuo namų duodavę po 50 saujų, — už gaidžius ir žąsis po du auksinus, o savo ruožtu, kaip ir seniau, nuo valako imąs po 2 gaidžius ir po žąsį; dirbti varąs kasdien tiek tuos, kurie laiko valaką, tiek ir tuos, kurie telaiko ketvirtį arba šeštainę valako. Pirmiau tebuvęs dvaro urėdininko daržas, jame dirbę sargai ir samdininkai, o dabar nukėlęs miestietį Rupeiką, laikiusį 3 valakus, ir paėmęs dar kitų miestelio žemių įsteigęs dvarą ir liepiąs valsčiaus žmonėms dirbti jame. Mišką, išmatavęs, atidavęs už činšą miestelėnams, o dabar valstiečiai turį pirkti ir vežti po 2 sieksnius medžių, be to, valstiečiai turį vežti nupirktus medžius dvaro trobesiams ir savo lėšomis juos statyti; liepiąs valstiečiams pirkti dvaro statybai geležį, krosnis, langus. Verčiąs vežti medžiagą į savo paties Daunorų dvarą Upytės paviete,

vežti kalkių akmenis į Kuršą, taip pat vežti malkas kalkėms degti. Sargybos verčiąs eiti pačius ūkininkus ir nei samdinių nei mergų į sargybą nepriimąs. Su kareiviais algininkais susitaręs atsipirkti, nuo valako davęs po 2 talerius, o iš valstiečių išreikalavęs po pusseptintos kapos. Visų bičių medų imąs į dvarą ir nieko nemokąs. Verčiąs eiti dirbti įvairiems kaimyniniams dvarininkams.

Kada kai kurie valstiečiai buvo norėję skųstis, kad laikytojas įvedęs naujas prievoles savo nuožiūra, juos pašaukęs į dvarą ir liepęs savo akivaizdoje nuomininkui mušti juos, nuo mušimo trys žmonės — Ramonaitis, Gečiulis ir Plokštaitis — mirę, o Gečaitis esąs vos gyvas. Daugelio valstiečių arklius pražudęs vežiojimais ir taip pat daugelio, surašytų skunde, negrąžinęs. Iš Milaknio paėmęs jo dukterį neužaugą į dvarą ir, kai ta kažin kur pabėgusi, nes jai nedavę drabužių ir vertę ją būti verge, iš tėvo atėmęs dvejetą jaučių. Skunde surašyta ir daugiau laikytojo padarytų valstiečiams skriaudų.

Году от нароженя сына божого тисеча шест'сотъ пет'десятого *мес'е*ца ок'тобра двад'цат шос'того дня.

На рокохъ земских судовыхъ, вод'лугъ статуту назав'трее по Светом Михале святе римскомъ припалых и сужоныхъ, перед нами Юр'емъ Кгружев'скимъ, тивуномъ Великих Дир'вянъ, суд'ею, Викторыномъ Константымъ Млечком, под'суд'комъ, а Яномъ Станкевичомъ, тивуном ойракгол'ским, писаром, врад'никами *господар*'скими зем'скими жомоит'скими, постановив'шисе очевисто под'даные *господар*'ские волости Окмянской дер'жавы земенина *господар*'ского зем'ли Жомоит'ской его *милос*'ти пана Даниеля Мар'тинкевича, з месточка Окмянского на йме Войтехъ Юнайтис и Станис'лав Юнкайтис, (з) селъ той волости: села Плейковъ Михалъ Богдонайтис и Адамъ Станис'ловайтис, села Савноровъ Станис'лав Сав'норайтис лав'никъ и Бражыс Кгедайтис, села Мар'кгелянъ Балтромей Микутайтис и Павелъ Трушкис, села Пакгер'вовъ Авкгустин Кгуслайтис и Михал Рамутайтис, села Шапнакгюв Янкус Нор'кайтис и Томашъ Бур'кис, села Кгин'бутевъ Кас'пер Некгир'вис и Миколай Юн'кайтис, села Квакшеловъ Героным Кгем'бис — оповедали и жаловали сами от себе и именемъ всей волости, войтовъ, мещан, лав'никовъ и под'даных его кор. *мило*сти о томъ, ижъ его *мило*ст панъ Мар'тинкевичъ, панъ и дер'жавца той волости, незмер'ными подат'ками самое място трапит в том, же чыншъ, што перед тымъ по две копе плативали, теперъ по тры копы давати прымушает, капчыз'ну от пива и орел'ки, которы се шынком бавили, по чотирыдесятъ и петы грошей *литовских* плативали, тепер по пулторей копы, якъ тенъ, которы шынкуетъ, такъ и тен, которы не шынкуетъ, вси заровно платит прымушает; домы от мещанъ отобравшы, кор'чмы будует; коне двор'ные паст колейно через все лато паст прымушает; под'воды незвиклые от'правоват с колесою кажетъ, што перед тым посылки на мил две, тры и то вер'хомъ ез'дит повини были; до роботы незвичайной, то ест овес для псов обец'не тлуцъ, крупы робитъ, поле спрутат; ябка и дуле привез'шы (з) своей мает'ности ойчыстой, не вод'лугъ тор'гу собе платит каже и прымушает; от погорелцов подым'ного сорокъ талеров выбрав'шы, || на дефел'кацыю войту прысегнутъ роз'казалъ и на свой пожытокъ тые пенезы оборотил и иншых кривд немало тому месточку чынит и чынит што раз болшыхъ

кривдъ и тежаровъ не переставает, того жъ часу права шырей переложона будет.

А волости под'даним той дер'жавы и селом помененым повинности такожъ незвичайные на волост внес'лъ, абовем волоки вод'лугъ мис'ли своей змнейшыл, чын'шу по копъ пятъ, стацыи по копъ чотыры, за ленъ по талару з влоки, а по старому с кождого дому с подимя по петидесятъ гар'сти лну, за куры, гуси по золотых два — то все з од'ной волоки вытега(е)тъ, а по старому по двое куров и по гуси з влоки, волочобного на Велки денъ такожъ з влоки кокожъ з десетю яец, на роботу што денъ с подимя такъ, кто волоку володает, такъ и тен, што чвер'тъ або шостин'ку, повиненъ виходит. Перед тым двор'ной пашни не было, толко город, што стороже и наймити зарабяли на врад'ника, тепер мещанина Рупеки, которы под собою дер'жалъ тры волоки, знос'лъ, также и ин'ше мес'цке кгрунты на двор зебрал и той волости зарабятъ кажетъ. Двор'не ласы ве волоки померив'шы, мещаном на чын'шъ роз'далъ, а тепер волост дерево купуючы по два сажни вздлужъ и звишъ возитъ мушут. Дерево на будинокъ до двору купуючы, волости вожыт кажетъ и своим накладомъ будоват. Железо до будин'ку належачое, пеца, окна куповат кажет и до двору своего ойчыстого, за Янишками, лежачого в повете Упит'ским, наз'ваного Дов'норы, копъ шест чамров на будинокъ купуючы через мил дванад'цат возит прымушает, а потом тое дерево на збудованя ратуша до Янишокъ передал. Такожъ камене до вапна пану Асем'бер'кови до Кур'ланди с подимя вез'ти и там завез'шы тые камене, дерево на выпалене вапна возыт прыказалъ, которое дерево и камене вожечы немало коней поморыли. На стражъ незвичайную выганяют а яко сынов, такъ и наймитов на стражъ ани девокъ на роботу не п'рымует, од'но жебы сами ос'подаре от'правовали, а которы бы або для тор'гу або для ин'шей прычыны (сам не вышол на роботу), то кажет от'робит и зграбы овцу або козу, а которы бы такожъ омешкалъ, на роботу рано не прышол, такожъ зграбы и самого бьет. Кар'чми по всяхъ будоват роз'казует, дерево купуючы. Жол'нер'ы кгди которую хорукгев погодит, теди совито з волоки вибера, якожъ и сего жъ году жолнеров од'ныхъ зо в'сей волости погодилъ, а яко || мами ведомост, же толко лед'во по два талары з волоки дал, а з волости по пулсед'мой копы и по шестю грошей *литовских* отобрал. Пщолы все на двор под'бера а ниц волости не платит. Чын'шы от'бераючы, по волости ото вси до вси ез'дитъ ажъ выберет и бесяди незвичайные от'правует. Млынъ своимъ коштом сами збудовали, а пред'се з волоки по копе хркомо на ремес'ника платит мусели. Рожным суседом, яко пану Рыбскому, такъ и пану Пав'лу Залес'кому и ин'шым на роботу ходит розказует. Которы колвекъ супликоват хотели, яко села Шапнакгюв мужове на йме Криштофъ Рамонайтис, Бутюс Кгетулис, Миколай Плокстайтис, Ян'кус Нор'кайтис, Кас'пер Кгабсюс, Кгабриелъ Кгечайтис, Авкгустин Буткайтис, Кгабриел Войтехайтис и Вилус Нор'кайтис, же им повиности дав'ные поламав'шы, новые вод'лугъ воли и уподобаня своего постановил, для того до двору их заволав'шы, пры быт'ности своей пану Кгоцу, на тот час арендару

своему окмянскому, быт, постронʼковат розʼказал и от того бытя Рамонайтис, Кгечулис и Плокштайтис помарʼли, а Кгабриелъ Кгечайтис схнет и тепер ледʼво жыв ест. Кграбежами и подʼводами влост такожъ темежытъ, якожъ Урʼбанови Стасулайтюви села Плейков коня шерʼстю гнедого, за копъ семъ купленого, едучы на веселе сынов'ское, для хлопца взял, не верʼнулъ; с того жъ села Чепутюви Русʼлови, едучы до Вилна, коня гнедого, за копъ шест купленого, взял и не вротил; Касʼперови Чепутайтюви коня гнедого, купленого за копъ дванадʼцатъ, едучы до Быр'жъ, взял и не вротил. С того жъ села Пле(и)ков Вилови Мелакнайтюви взялъ дочку карʼлицу до двору своего ойчыстого, которая гди ей не одевано и в неволю оборочано, нет ведома где ушла, за то ему, менечы, же «ты, ойче, ведаешъ, где она перемешкиваетъ», взялъ пару волов, которые стали по шестю копъ грошей литовских. Тому жъ Мелакнайтюви, едучы до маетʼности своей на Упиту, взялъ клачу, которую, волов не маючы, орал и той не воротил, которая коштовала шестю копъ грошей литовских. Село Савʼноров Бразюви Кгедайтюви в сами розʼтокъ ехат казал до свей маетʼности на Упиту и там клача, за пет копъ купленая, здохʼла. Другому того жъ села Грегорови Марʼтинайтюви, кгды пану Есемʼберʼкови камени возил до Курʼланʼди, клача се надерʼваласе и здехʼла, куплена за чотири копы. Села Марʼкгеланъ Щефанови Якубайтюви, едучы до маетʼности своей на Упиту, взял клачу под виросʼка, купленую за чотиры копы, не вротил. Село Шапнакгюв, едучы такожъ на Упиту до маетʼности своей Кгружъ, взял клачу у Адама Норʼкайтя, за копъ семъ купʼленую, || и той оному не вротилъ. С того жъ села Матеюви Норʼкайтюви с панеми Клокмана, аренʼдара, едучы, на ручаю Светʼвиню плавечысе, коц вода змила, за то погрaблено волу шерʼстю рыжого, за которого давано семъ копъ грошей литовских. Села Кгинʼбутювъ Касʼперови Некгерʼвайтюви, везечы камене пану Асемʼберʼкови, на ручаю Вадакʼстис клача ногу зламала и здехʼла, которая стала копъ пет. С того жъ села Миколаюви Янкайтюви взял коня для мещанина окмянʼского ехати до Варʼшавы, за копъ осʼмъ купленого, тот мещанин окмянʼски Богдонайтис нет ведома где коня подел а толʼко тры копы заплатит наказалъ. Село Квекшелов Еронимови Кгемʼбюви, которы заплатил подимя таляр, менечы урадʼник его милости пана Марʼтинкевича панъ Лабунов'ски, ижъ ещо сорокъ грошей прыходит дати, котелъ пограбилъ, за копъ чотиры куплены, и сам справедʼливости не учынил. Тому жъ волу пограбил трылетʼного, которы сталъ трох копъ, такожъ справедʼливости з него не учынил. И инʼшых грабежовъ немало: баранов, козъ, серʼмегъ и сокир, — такожъ морʼдерʼствъ, быте, што понашают, часу права очевисто переложоно, (ш)то которы мужъ поносит, будет. И о то все з его милосʼтю с паном Марʼтинкевичом, яко дерʼжавцомъ и паном своим, хотечы за двором передa его королевскою милосʼтю, паном своим милостивим и нашым, мовити, дали тое оповедане свое до книг (земских)b жомоитʼских записати.

---

aчерез. b *Palikta tuščia vieta žodžiui*

77. *1650 m. spalio mėn. 26 d. Akmenės valsčiaus Vegerių ir Vileikių vaitysčių valstiečių skundas prieš savo laikytoją D. Martinkevičių ir jo nuomininką T. Ničenskį.*

Iš Žemaičių žemės teismo pareiškimų knygos — VUB ŽB 124 l. 181a—183a Nr. 2(226).

Paskelbta: ištrauka JLŽ psl. 178 Nr. 122[37]*; dalies vertimas LIŠ I psl. 198—199 Nr. 232.*

Vegerių ir Vileikių vaitysčių valstiečiai skundėsi prieš savo laikytoją D. Martinkevičių ir prieš jo nuomininką, laikantį tas vaitystes, dėl daugelio skriaudų. Visų pirma, Martinkevičius buvo įsirengęs dvarelį trijų nukeltų valstiečių žemėje, įsakęs samdyti samdinius ir tais samdiniais dirbti dvarelio žemę. Paskui nukėlęs Mižučių kaimą, kuriame buvo 12 ūkininkų, ir, įsisteigęs jame dvarą, liepęs pastatyti trobesius ir tą dvarą išnuomojęs Niženskiui. Krištupui Gedaičiui, kuris buvo nesutikęs išsikelti iš Mižučių ir rengėsi skųstis karaliui, atidavęs mainais savo dvarelio ūkį. Laikytojas nustatęs valstiečiams nepaprastai dideles prievoles tiek činšo ir stacijos, tiek sargybų, pavyzdžiui, Vegerių kaimas turįs mokėti činšo po 7 kapas, stacijos po 4 kapas, už pastotę po 1 kapą, o važiuoti vis dėlto verčiąs, ir t. t. Į darbą verčiąs kasdien eiti kiekvieną kiemą ir atvykus į darbą neleidžiąs paganyti arklių ir jaučių savo lauke, o pirmiau teturėję eiti 3 dienas šienauti ir 3 dienas javų piauti. Verčiąs valstiečius pirkti geležį ir visa, kas reikalinga statybai, ir statyti dvaro trobesius. Visokius apsunkinimus valstiečiams tyčia prasimanąs: verčiąs kilnoti labai didelius akmenis, po 7 kartus per dieną verčiąs tverti tvorą ir vėl ardyti, ir t. t. Rinkdamas činšus važinėjąs iš kaimo į kaimą su visais namiškiais ir su šunimis, versdamas save visaip vaišinti, reikalaudamas arkliams visada avižų, o šunims nuo stalo duodąs po keptą žąsį ar paršiuką; kaime gyvenąs tol, kol neišrenka činšo iki paskutinio pinigėlio, ir verčiąs mokėti raudonaisiais auksinais (dukatais), o ne pinigėliais.

Be to, valstiečiai skundėsi dėl daugelio skriaudų, padarytų atskiriems valstiečiams, pavyzdžiui: M. Čeputaitį už tai, kad karštą dieną gyvuliai išbėgiojo negerai užrakinus diendaržį, sumušęs ir išbėgusį liepęs mušti vežėjams. Kai jo tėvas atėjęs klausti, kur dėjęs sūnų, tai tėvą taip primušęs, kad tas ir miręs. Seną valstietį Bajoraitį, kuris pasisakęs norėjo išeiti, laikęs 4 savaites surakintą grandinėmis ir pagrobęs iš jo trejetą arklių, karvę ir 2 statines rugių. Iš daugelio valstiečių laikytojas esąs nekaltai pagrobęs gyvulių ir visokio kito turto. Skunde surašyta ir daug kitų padarytų valstiečiams skriaudų.

Того жъ году, мес'еца и дня звиш помененого.

Постановив'шисе очевисто под'дани господар'ские дер'жавы земенина господар'ского зем'ли Жомоит'ской его милос'ти пана Даниеля Мар'тинкевича, на тот час в арен'де будучой у его милости пана Тегодора Ниженского, лежачой в зем'ли Жомоит'ской, наз'ваной Окмяны, войтовства[a] Векгеров и Вилейков, войтовства[a] Векгер и села тамочного на йме Пет'ръ Стасулайтис и Павел Кгудайтис, войтов'ства Вилейков Янъ Ужпилайтис лав'ник и Кас'пер Кул||велайтис, оповедали и жаловали сами от себе и именем войтов Андрея Ур'няжа з Векгер а Миколая Друтвила с Вилейков и именем ин'шых лав'ников и мужов, до тых войтов'ствъ належачых и прислухаючых, на его милости пана Мар'тинкевича яко на дер'жавцы, такожъ на пана Тегодора Нижын'ского яко арендара о том, ижъ што самъ его милост пан Мар'тинкевич, знюшы трох под'даных его королевской милости, на застен'ку мешкаючыхъ, собе дворец для прыез'ду побудовал и в томъ двор'цу пашню наймитовъ наймуючы зарабятъ казал. Тепер село Мижуте, в котором селе домовъ

дванад'цатъ мешкало а влокъ кгрунту семъ ест, под'даных его *королевской милости* от всей мает'ности, будин'ку и засев'ку отогнав'шы, собе двор заложылъ, один толко Криштофъ Кгедайтис, которы спроч'ным его *милости* пану Мар'тинкевичу был и до его *королевской милости* супликоват хотелъ, тому в накгроде для того, штобы с того села уступил, фолварок свой, на застенку побудованы, оному поступилъ, в котором селе Мижутяхъ будинокъ его *королевской милости* под'даным знюшы, двор собе будоватъ роз'казал и, побудовав'шы таки двор накладом влости, пану Нижын'скому заарен'довал. Повинност незвичайную влости, яко чын'шовую плаценю да[н]и незнос'ной, такъ стаций в[елик]ые и роботу, которой нигди не от'правовали, стражъ над звичай по сед'мю, которую перед тымъ до двора Окмянского по два повини были полнит, колейно описалъ, на которой стражы до белоголов'ской роботы, яко до хлеба роз'чыненя и печеня, доеня кровъ, до предзи жоны и доч'ки повин'не ходит. А мяновите войтов'ства и села Векгер: чыншу по семю копъ платит, стацый по копъ чотиры, за под'воду по копе, а вымис'лным способом далеке дороги вытеганем взглядом окупу и по три копы, а пред'се под[a]-воду от'правоват мушут до Риги; за ленъ з волоки по таляру берет, а по старому по шестюдесятъ гар'сти з волоки[b] вытегает; за гус, за куров двое по гор'те, особливе за птака място зверины по гор'те платит мушут; волочобного кокошъ з десетю яец дават. Пщолы все на двор под'бераетc. На роботу што ден с подимя, а прыехав'шы на роботу волом и конюм пашы своим полю брони, мушут наймоват, а вод'лугъ пер'вшыхъ уставъ толко тры дни до сенакосу и три дни до жнива ходили. Дерево на будинок вимис'лны купуючы по грошей дванад'цати и дорожей, яко которы утар'жы, звожы двор своимъ коштом будуют: окна, желаза, пеца, все, што од'но колвекъ належы до будин'ку. И ин'шых повиности и темеженя выповедет и виписат не может, яко то || камене великие дзвикгат толко, штобы тимежыл, полоты по шестю, по семю разы тенъ один роз'городит и повторей загородит на один денъ вод'лугъ роз'казаня его *милости* пана Мар'тинкевича прымушает. Птас'тво з огородовъ, с поля потулъ, покулъ збоже вынидет и городы врощетъ, од'ному за другим птас'тво плошыт роз'казует з дзвон'ками. Чынше выбераючы оде вси до вси зо в'сим двором и зе пси ез'дит, прымушаючы собе вшелакие достатки даватъ такъ великие збыт'ки, штобыd конем ов'са уставичне стало, псом и хар'томъ по гуси цалом або по просе надеваным дает от столу. Чынше выбераючы в тих селах ажъ до наменшого пенежка перемешкивает, вытегаючы на под'даных его *королевской милости*, штобы ему чер'леными золотыми платили, а которы бы не мелъ, тогди пенези роз'сипет и самого бьет, а потом богат'шымъ на талары и чер'леные золотые роз'казует и прымушает. Дерево купуючы на спалъ по два або по тры сажни вожутъ. И ин'шыхъ крив'дъ особливых немало под'даным его *королевской милости* почынил. А меновите села Векгеров Абрама Чапутайтя брата его Матиаша Чепутайтя на старажы будучого пан Нижын'ски для того, же добре оборы не зачынилъ а быд'ло зас[e] ден орачы от кусаня говаду роз'бегалосе и з огороду вишло, самъ киемъ

збилъ, потым змор'довавшысе воз'ницы утекаючого догнати и повторей быт роз'казал, от того быте нет ведома где се поделъ, а потом, кгди отец ихъ Пет'ръ Чепутайтис, питаючысе о сыне своимъ, до пана Нижын'-ского прышол, там оного пан Нижин'ски и самого збилъ и от того збитя с того света зишол. Юр'ю Баюрайтю, которы шедивыхъ летех, его самъ пан Нижын'ски с того села выганял и онъ оповедав'шысе одисти хотелъ, за то пограбил кони трое, то ест клачу од'ную шер'стю мрозоватую, которая коштовала копъ шестю, другою клачу пловую, купленою за копъ пят, третего коня купленого за копъ пят тисавого, тому жъ корову бурую за копъ шест куплену, котелъ за копъ две куплены, жыта пухового бочокъ две соланок, и самого чотиры недели в лан'цуху ховал и морил, а нат'то жыта засеено пулъ волоки на двор пожалъ. Пет'рови Стасю-лайтюви, што под'час от'правованя старажы его здехла корова телна, за которую корову копъ шест заплатилъ а за теле копу. Юр'кгюви Талайтюви и Кристюви Петрайтюви овец двое старых пограбено, што под'час старажы их ягнунт двое двор'ныхъ здехло. Михалови Юцайтюви, же его сусед зоставив'шы засевекъ озем'ны неоповед'не с той волости ушолъ, || за то онъ заплатил две копе за жыто, а от'накъ тое жыто того збега на двор пожалъ, а място дани вины от него взял пет'десят грошей литовских. Кграбежы того жъ села: Пав'лови Кгудайтюви корову буру пограбил, вар'тую копъ чотирохъ. Войтехъ Кибар'тайтис сестру свою видал за под'даного той же дер'жавы до села Вилейков на йме за Юр'я Ясайтя, которая без'потомне с того света зошла, по которой смер'ти панъ Нижынски взялъ коровъ две, которые стали по копъ чотыры, прос'тицъ две, которые стали по талару, жупан сукна лазурового за копъ чотиры справ'лены, овец двое, которые стали по золотыхъ два, хустъ белыхъ два кублы наложоных, болшъ в нихъ было, нижли на десет копъ, кожухъ белоголов'ски, которы сталъ шестю золотых полских. Адамъ Слав'тюс, которы оженилсе с той же волости и на дом вдовы Андреевой Пет'кайтевой ступилъ, копъ двад'цатъ взял а самого две недели (в) везеню ховал. Други Межайтис такожъ на вдову Михалову Пет'райтеву ступил, тому пару волов взял, которые сталы копъ чотир'над'цатъ, кров две, которые сталы по копъ чотиры, овец чворо, которые сталы по золотых два, свиню старую, которая стала золотых дву, козъ две, которые сталы по трыд'цатъ грошей литовских, коня, купленого за копъ ос'мъ, котелъ, куплены за пултретей копы, влоку засеену якъ жыто, такъ и ярину на двор пожалъ, а над'то ос'мнад'цат копъ готового гроша взял. З войтов'ства Вылейков тежъ все тежары, яко и войтов'ство Векгеров понашает, толко ижъ чын'шу по пети копъ платут, а не по семи. Тому селу сеножати сутъ занятые ставом и в том великую шкоду понашает. Село Блуд'суков Кгабрыелю Крисайтю, ижъ братъ его Андрей с того села пошол а в той же волости месточ'ку Окменском оженил'се, оповедав'шысе самому пану Нижын'скому и шест грошей дал. тому Кгабриелю котел, за копъ чотиры куплены, пограбилъ, пры том сокиры две, которые стали по пулкопю. Села Кгав'шов Пет'рови Кгов'шови, же дочка пошла на роботу, взялъ з нее сер'мегу для воз'ницы, которая

стала пултороӥ копы. Села Алсовъ мужове вси в том понашают крив'ду, ижъ третее их поле и сеножати все пан Нижын'ски своим стадом спасивает а свое выкгоны на сеножати оборотилъ. Қас'пру Қалвелайтю, на старажы будучому, волъ двор'ны здохлъ, своего волу бол'шого муселъ дати. Лав'ников'ства кграбовского того жъ села лав'ника Яна Ужпилайтя по двакротъ везыл и роз'кгами был, прымушаючы || до лав'ников'ства. Криштофа Виштайтя без'вин'не перод бычами, а потомъ киемъ казал збитъ сего лета, от того збитя нет ведома ест'ли будет жывъ. Село Кар'пайтев Матею Кгедайтюви будучому паробку на службу, которы захорал а суседы клячы не взяли, челед пана Нижын'ского утопили, которая коштовала копъ ос'мю, а справед'ливости не чынил. Тому жъ с приемней влоки, якъ з осед'лой, чыншъ и вшелакие повиности, што перед тым якъ с пустей толко самы чыншъ плативал. Такожъ з влоки лес'ной, с которой по копе плативалъ, тепер якъ з осед'лыхъ платит прымушаетъ. Такожъ и ин'шыхъ мужовъ того жъ села яко з осед'лыхъ влокъ, так и сеножатныхъ вытегает и иншых грабежов немало за наймен'шую[f] речъ грабитъ сер'меги, сокиры и самыхъ бьет и мор'дует ку немалому жалю и крив'де тых под'даных убогих его *королевской милости*, пана нашого милостивого. О што хотечы прав'не мовити за двором перед[g] его *королевскою милостю*, паном своим милостивым и нашым, дали тое оповедане свое до книг (земских)[h] жомоит'ских записати.

---

[a]вотойства. [b]под'перает. [c]волости. [d]шкобы. [e]час. [f]намейшую. [g]через. [h] *Palikta tuščia vieta žodžiui.*

78. *1652 m. sausio mėn. 25 d. Karaliaus asesorių teismo sprendimas, kuriuo, nestojus instigatoriui ir Akmenės valsčiaus žmonėms, atmetamas jų skundas prieš Akmenės laikytoją Martinkevičių.*

Iš įrašo Lietuvos Metrikoje — CGADA f. 389 kn. 341 (IIA/127) l. 374(143)—375a(144a).

Lietuvos D. K. instigatorius, remdamasis Akmenės miestelėnų ir valstiečių skundais, iškėlė Akmenės laikytojui D. Martinkevičiui bylą dėl daugelio skriaudų, padarytų ir daromų Akmenės valsčiaus žmonėms — byla kelta dėl sprendime trumpai suminėtų skriaudų, kurios plačiau yra išdėstytos Akmenės miestelėnų ir valstiečių skunduose Nr. 76 ir 77. Nei instigatorius, nei Akmenės žmonės į teismą Varšuvoje nestojo, todėl jų skundas atmestas. Martinkevičiui palikta teisė kelti bylą instigatoriui dėl bylos kėlimo be tinkamo pagrindo ir Akmenės žmonėms dėl maištavimo, neklusnumo, neatidavimo laiku duoklių ir nuostolių.

Contumacia urodzonemu Marcinkiewiczowi na instigatora W° X. L° y poddanych okminskich.

Jan Kazimierz ... Oznaymuiemy tym listem dekretem naszym, iz zapozwany był przed nas y sąd nasz assessorski pozwem mandatem naszym urodzony Daniel Marcinkiewicz ad instanciam instigatora W° X. L° z delaty poddanych || naszych tak miasta Okmianskiego, jako y wsi do niego należących o to, iz pomieniony urodzony Marcinkiewicz w pomienioney

dzierzawie naszey, gdzie przedtym tylko ogrod dla urzędnika był, teraz pasznią dworną założywszy, więcey niz trzy włoki mieysckie na zasiew dworny zabrał, czynszu po trzy kopy, zkąd przedtym tylko dwie kopie płacono, bierze, drzewo do oyczystey maiętnosci swey nazwaney Downorowa[a] wozic przymusza, poddanym zelaza y insze wszelakie narzędy do budynkow należące za własne ich pieniądze kupowac kaze, na[b] robote niezwykłe nad ustawę reuizorską y na strazy niezwyczayne pędzi, od piwa, od gorzałek sowite kapszczyzny y od tych nawet, ktorzy ich nie robią, wyciąga, biciem, więzieniem, obecnemi podwodami nad zwyczay ubogie ludzie trapi, jabłka z oyczystey maiętnosci swey po złotych czterysta narzuca, pogorzelcom defalcaty z ckarbu naszego y R*zeczypospoli*tey daney nie przyimuie y od nich czterdziesci talarow zaprzysięzoney defalcaty wybrawszy sobie przywłaszczył, domy poddanych naszych znosząc karczmy sobie na nich teyze włosci budowac kaze, po wsiach zasie teyze dzierzawy czynsz sam wybieraiąc, na zniszczenie ubogich chłopow z gromadą czeladzi, koni y psow jezdzi y podymowac siebie przymusza, za len po taleru z włoki, osobliwie przecie po pięcdziesiąt garsci tegoz lnu z kozdego podymia wyciąga, przyiaciołom swoim w drogę daleko tychze poddanych na wozenie drzewa, wapna, kamieni uzycza, a nadto sioło nasze nazwane Mizucie, w ktorym było na siedmiu włokach domow dziesięc, z mieysca swego z wielką zgubą y ostatkiem zniszczeniem ubogich poddanych naszych zniozszy, dwor sobie mimo wolą || y wiadomosc naszą na tym mieyscu kosztem poddanych naszych pobudowac przymusił y insze rozne nieznosne krzywdy poczynił y czynic nie przestaie, ktore czasu prawa szerzey y dowodnie specificowane będą. Zatym urodzony instigator nasz W. X. L. z powinnosci urzędu swoiego tym pozwem mandatem naszym, na ktorym szerzey opisano y dołozono jest, zapozwał. Na terminie ninieyszym z pomienionego pozwu mandatu naszego y z regestru sądowego przypadłym od pozwanego urodzonego Marcinkiewicza szlachetny Stephan Bylinski za mocą do tey sprawy daną postanowiwszy się, dawał przez jenerała naszego dwornego szlachetnego Adama Sorokę actorow, urodzonego instigatora naszego W. X. L°, tak tez mieszczan y poddanych okmianskich do prawa y poparcia pozwu przywoływac, ktorzy będąc przez trzy dni trzykroc, a na dniu ninieyszym nad prawo czwarty raz przywoływanymi jako sie sami do prawa nie stanowili, tak ani zadney wiadomosci sądowi naszemu y stronie swey przeciwney nie uczynili. Zatym tenze plenipotent urodzonego Marcinkiewicza podania y położenia pozwu mandatu naszego we dworze nazwanym Okmiany, w ziemi Zmuydzkiey we włosci Wielkich Dyrwian leżącym, przez jenerała ziemi Zmuydzkiey szlachetnego Walentego Dergiewicza wypisem z xiąg grodzkich zmuydzkich w dacie roku tysiąc szescset pięcdziesiąt pierwszego *miesiąca* marca dwudziestego siodmego dnia z przyznania relacii jego słusznie y prawnie dowiodszy y troie wołanie pilnosci napisem cancellariey naszey napisane okazawszy, actorow, urodzonego instigatora W. X. L°, mieszczan y poddanych okmianskich, w roku zawitym na upad w samey rzeczy wzdał, a w dalszym postępku prawnym abysmy || pomienionego urodzonego Marcinkiewicza od tego pozwu, roku y rzeczy w niem

wyrazoney uwolnili, a jako do urodzonego instigatora naszego W. X. L^{c} o niesłuszne zapozwanie, tak do miesczan y poddanych dzierzawy o bunty y nieposłuszenstwa, czynsze, dziakła zatrzymane, szkody, nakłady in foro fori urodzonemu Marcinkiewiczowi salue zostawili, prosił y domawiał się. My krol przez panow rad y urzędnikow naszych dwornych na sądy assessorskie zasiadaiących tey sprawy przesłuchawszy, iz urodzony instigator nasz W. X. L° z delaciey miesczan y poddanych okmianskich zapozwawszy urodzonego Marcinkiewicza, jako sie sam do regestru nie wpisał, tak y za wpisem strony przeciwney do poparcia pozwu mandatu swego do prawa nie stanowił, przeto urodzonego instigatora naszego W° X^{a} L° y delatorow jego, miesczan y poddanych okmianskich, w roku zawitym na upad w samey rzeczy wzdac dopuscilismy, a w dalszym postempku prawnym urodzonego Marcinkiewicza od tego pozwu, roku y rzeczy w niem wyrazoney wolnego czyniemy, a jako do urodzonego instigatora naszego W. X. L° o niesłuszne zapozwanie, tak do miesczan y poddanych okmianskich o bunty y nieposłuszenstwa, cynsze, dziakła zatrzymane, szkody, nakłady w tey sprawie podięte in foro fori urodzonemu Marcinkiewiczowi salue zostawuiemy mocą ninieyszego dekretu naszego. Do ktorego na większą powagę pieczęc W. X. L° przycisnąc rozkazalismy. Dan w Warszawie dnia dwudziestego piątego *miesiąca* januarii roku panskiego tysiąc szescset pięcdziesiąt wtorego, panowania naszego polskiego trzeciego a szwedzkiego czwartego roku. — Albrycht Stanisław Radziwił, kanclerz W° X^{a} L°. — Krzysztoph Antoni Obrynski, pisarz decretowy W. X. L°.

---

[a] Dornorowa. [b] nie.

79. *1652 m. gruodžio mėn. 28 d. Akmenės miestelio ir valsčiaus nuostatai, pakeisti ir naujai nustatyti karaliaus komisorių.*

Iš 1670 m. vasario mėn. 12 d. įrašo Žemaičių žemės teismo aktų knygoje — VCA sen. aktų kn. 14699 l. 727a—734.

Spausdinta: ištrauka iš I dalies iš kito nuorašo ILŽ psl. 309 Nr. 11[10].

Karaliaus paskirti Akmenės miestelio ir valsčiaus žmonių skundų ištirti ir jų prievolėms nustatyti komisoriai K. Bžostovskis ir V. Zielinskis, patikrinę skundus prieš laikytoją ir iš dalies patvirtinę ar pakeitę pirmesnių revizorių sudarytus 1642 metais prievolių nuostatus, iš dalies patys juos nustatę, išleido šiuos nuostatus. Nuostatai susideda iš trijų dalių: 1) miestelėnų ir valstiečių prievolės bažnyčiai ir klebonui, 2) miestelėnų prievolės dvarui ir laikytojui ir 3) valstiečių prievolės dvarui ir laikytojui.

Pirmojoje dalyje uždedama pareiga kiekvieną sekmadienį ir šventę būti bažnyčioje bent vienam žmogui nuo kiemo ir atlikti velykinę išpažintį; už nevykdymą — nustatomos pabaudos. Kovojant su pagonizmo liekanomis, draudžiama kreiptis į burtininkus; draudžiama krikštyti vaikus ir daryti jungtuves gretimose protestantų bažnyčiose. 1636 m. revizoriai yra nustatę, ką žmonės turi duoti klebonui pinigais ir grūdais, taip pat yra paskyrę mokytojui ir vargonininkui valaką žemės, o klebonui bendrą su dvaru ganyklą — tai patvirtinama ir dabar. Žmonės įpareigojami taisyti ir statyti bažnyčią, varpinę, mokyklą, špitolę, aptverti šventorių ir t. t.

Akmenės miestelėnams nustatyta, ką jie turi mokėti nuo valakų, nuo sklypų, nuo karčiamų, — kas neprekiauja gėralais, tas nuo karčiamų mokesčio atleidžiamas. Miestelio žmonės atleidžiami nuo dvaro darbų, pastočių, vežiojimo vandens ir alaus, davimo

avižų ir šieno. Jie tegali būti siunčiami raiti su laišku ne toliau kaip 5 mylias, o jei tektų siųsti viso miestelio reikalu, tai miestelėnai turį sumesti siunčiamam žmogui atlyginimą. Kampininkai turi mokėti po 20 grašių ir ravėti dvaro daržus. Miestelėnams leidžiama malti neduodant saikelių esančiame prie dvaro malūne, kurį statant jie yra prisidėję darbu ir lėšomis. Miestelėnai atleidžiami nuo turgaus rinkliavos, kai perka ką sau. Nuostatuose surašyta taksa, kuria muitininkas gali imti turgaus rinkliavą, pavyzdžiui, parduodant arklį — 2 grašiai, nuo pervarytos degtinės gorčiaus — pusė lenkiško grašio, nuo paprastosios degtinės gorčiaus — pusė šilingėlio, ir t. t. Iš mėsininkų buvo reikalaujama duoti nuo kiekvienos skerdienos inkstus ir lajaus, to vietoje nustatoma, kad nuo kiekvieno paskersto gyvulio mėsininkai turi duoti dvarui liežuvį ir, be to, kiekvienas mėsininkas per metus turės duoti po 5 svarus lydyto lajaus. Draudžiama šventadieniais atidaryti krautuves ir pardavinėti gėralus iki nepasibaigus mišioms. Dvaro vyresnybė turi žiūrėti, kad parduodant būtų seikėjama ir sveriama teisinga turgine statine ir rygiškiu bezmėnu, dvaro įspauduotais. Kiekvienas miestelėnas trečią dieną turi pranešti dvarui apie esantį pas jį pašalietį žmogų. Kiekvienas miestelėnas įpareigojamas turėti namie lipynę ir vandens pripiltą kubilą gaisrui gesinti. Laikytojui atvažiavus, miestelėnai įpareigojami jį priimti; ilgės ir „pasveikinimas" panaikinami, bet miestelėnai turės duoti laikytojui dovanų jautį arba 5 kapas grašių.

Valstiečiams pirmiausia surašyta, kiek kurio kaimo žmonės turi mokėti nuo valako — nuo 5 iki 2 kapų grašių, tą činšą jie turi mokėti nuo šv. Mykolo (rugsėjo 29) dienos iki šv. Martyno (lapkričio 11) dienos. Be činšo, valstiečiai įpareigoti duoti laikytojui staciją, pirmesnių revizorių nuostatuose nustatytą, būtent: nuo valako žąsį, du gaidžius, 10 kiaušinių, kampuotą sūrį, kumpį, nuo 4 valakų statinę rugių ir statinę miežių, ir t. t. — už tą staciją turi duoti laikytojui nuo valako po 4 kapas arba, jei valstiečiai norės, gali atiduoti staciją maisto produktais. Valstiečiai turi nuo valako važiuoti pastotės, bet laikytojui draudžiama siųsti juos, kai kelias netinkamas, ir pernelyg krauti į vežimus; nuo siuntinėjimo šiaip valstiečiai atleidžiami. Valstiečiai privalo atiduoti dvarui pusę medaus, bet dvarui draudžiama versti valstiečius parduoti jam ir antrą pusę. Esamuose dviejuose palivarkuose Rupeikiškėje ir Agluonoje valstiečiai įpareigojami dirbti nuo valako po 12 dienų per metus. Valstiečiai turi iš eilės po du eiti sargais į Akmenės dvarą ir į Agluonos palivarką; atsipirkti nuo sargybos ir nuo darbo draudžiama, kas atsipirks ir kas priims atsiperkamuosius pinigus, turės mokėti pabaudos 5 kapas grašių. Činšą mokant raštinės rinkliavos turi būti mokama 6 lenk. grašiai nuo sodybinio valako ir nuo priimtinio ar miškinio valako 4 lenk. grašiai, bet mokėjimas prie činšo po 3 auksinus už linus, po 2 auksinus už vištgaidį, teterviną, žąsis ir gaidžius panaikinamas. Mokėdami valstybinius mokesčius, miestelėnai ir valstiečiai turi duoti dar po 3 ar 1 grašį. Valstiečiai neprivalo statyti savo lėšomis naujų trobesių dvare, tik turi taisyti senus trobesius ir padėti laikytojo pasamdytam dailidei statyti naujus, be to, privalo tverti tvoras aplink dvarą; jokių rinkliavų amatininkams, langams, geležiai ir t. t. valstiečiai neprivalo duoti. Padegėliams turi būti duodama nuo 1 iki 3 metų atleidimo nuo visų prievolių. Laikytojas nei jo vietininkas neturi važinėti po kaimus činšų rinkti, juos turi surinkti vaitai ir suolininkai, o iš tų, kurie nesumoka, vaitai turi paimti (pagrobti) turto ir pristatyti į dvarą — jei per 2 savaites tas grobinys nebus atpirktas, jis parduodamas. Valstiečiams ir miestelėnams leidžiama išsikelti iš valsčiaus, bet tik pasisakius, atsilyginus skolas dvarui ir palikus lauką užsėtą rugiais ir trobesius sveikus. Susituokdami, valstiečiai turi sumokėti dvarui 12 grašių dovanos. Tuščius ūkius draudžiama priskirti prie dvaro ar palivarko laukų arba išnuomoti, jie skiriami naujakuriams — tie turi būti 3 metus atleisti nuo prievolių. Išmarų nei išbėgų turto nei dvaras, nei vaitas ar suolininkai neturi savintis, jis turi atitekti giminėms. Dvarui draudžiama primesti valstiečiams silkes, druską ar kitas prekes. Be dvaro žinios valdiniams draudžiama parduoti trobesius į svetimą valsčių. Valstiečiams leidžiama daryti alų savo reikalams: vestuvėms, krikštynoms, samdinių sutartuvėms, — nemokant dvarui, bet norėdami prekiauti, turi gauti leidimą. Valstiečiai įpareigojami turėti vilkų tinklus. Valstiečiai turi kasmet taisyti tiltus. Kad nereikėtų iš toli vežioti vandenį į Akmenės dvarą, visas valsčius ir miestelis įpareigojamas kartu su laikytojo pasamdytu meistru iškasti dvare šulinį. Kelių pareigūnų

vietoje laikytojui įsakoma turėti vieną pareigūną, pasiturintį šlėktą. Laikytojui draudžiama duoti valstiečius į darbą aplinkiniams kaimynams. Sutvarkomas rinkliavų rinkimas algininkams; jos turi būti išleidžiamos dalyvaujant dviem valsčiaus išrinktiems atstovams. Laikytojui ir jo vietininkui įsakoma nebausti valstiečių sunkiomis bausmėmis ir teismo pajamas, baudas įsakoma imti pagal Lietuvos Statutą, t. y. teismo mokesčio nuo priteistos kapos grašių 6 grašiai, ir t. t. Be dvaro leidimo miestelėnams ir valstiečiams draudžiama parduoti ir keisti namus, sklypus ir t. t. Esančius už kaimo ribų atliekamus sklypus laikytojui leidžiama išnuomoti, bet ne ištuštėjusius valstiečių ūkius.

Declaratia ustawy dzierzawy Okmianskiey, to jest miasteczka y woytowstw do niego należących, od ich mos-w panow Stefana Przyszychoyskiego y Piotra Przeczyszewskiego, rewizorow krola jego m., w roku tysiąc szescset cztyrdziestym wtorym postanowioney, przez nas Cypryana Pawła Brzostowskiego, referendarza Wielkiego Xięstwa Lit*ewskie*go, y Woyciecha Zielinskiego, dworzanina jego kro. mosci, commisarzow na rozsądzenie krzywd y postanowienie ustawy, jesliby jey nie mieli, do dzierzawy tey Okmianskiey listami dwiema od jego kro. mosci pana naszego miłosciwego zesłanych w roku tysiąc szescset pięćdziesiąt wtorym dnia trzydziestego decembra dostatecznie wyrazoną y tak jego mosci panu Danielowi Marcinkiewiczowi, dzierzawcy okmianskiemu, jako tez mieszczanom y wszystkiey włosci tego ciwunstwa, aby sie na obie stronie według niey do dalszey jego krolewskiey mosci, pana naszego miłosciwego, decyzyi y moderatii sprawowali, podana.

Jesli co barzey kozdego na ziemi horuiącego człowieka w pracach jego hoynie bogacic zwykło jako błogosławienstwo boze, ktore nie potyka jeno boiącego sie y strzegącego przykazania jego swientego, dla tego ante omnia postanawiamy, aby poddani jego krolewskiey mosci w tey, ktorą maiestatowi panskiemu oddawac należy poczuwaiąc sie katolickiey powinnosci, tak mieszczanie pod kosciołem mieszkaiący, jako y ynsi poddani wszyscy tey dzierzawy po wsiach roznych będący a do tey parafi należący, w kozdą niedziele takze y w swiento uroczyste w kosciele swoim, to jest gospodarz albo ktokolwiek z kozdego domu na mszy swientey y kazaniu bywali, takze przykazaniu koscielnemu dosic czyniąc w kozdy rok wielkonocną spowiedz y comunią swiętą || odprawowali, czego woytowie y ławnicy takze y dziesiątnicy na to od zwierzchnosci postanowieni doglądac maią, zakładaiąc winy, ze kto dla niedbalstwa wyiąwszy choroby, o ktorey wczesnie xięndza plebana ławnicy y sąsiedzi ostrzegac maią, takze y powodzi albo odiazdu z domu w kosciele nie będzie, za kozdy raz odlegleyszy po trzy groszy litewskie, a blizszy po groszy szesciu litewskich, ci zas co pod dzwonkiem mieszkaią, po groszy dwunastu litewskich zapłacic będo powinni. Kto sie spowiedzi na wielkanoć y communi swiętey nie odprawi, w wine groszy dwadziescia cztyry litewskich popadnie, a przecie y zapłaciwszy tę winę jednak koscielnemu przykazaniu dosic uczynić powinien będzie. Tego pilno dwor ma postrzegać, aby poddani tey dzierzawy bez slubow w małzenstwie nie mieszkali pod winą kop dwu litewskich, takze y dzieci aby dla krztu swientego naydaley tygodnia do kosciola przywozili pod winą groszy dwunastu litewskich.

A yz sie w tych kraiach starodawne poganskie supersticie y zabobony między prostemi ludzmi yle na granicy Łotewskiey przy zborach heretyckich mieszkaiącemi jeszcze nie wykorzeniły y dla wiadomosci o szkodzie yakiey y w ynszych rzeczach do burtnikow udawaią, aby takowych postempkow pod wino kop piąciu litewskich dwor zabraniał y jego mosc xiądz pleban pro officio verbo et exemplo proeundo takowe poganskie zwyczaie eliminare starał się.

A isz snac poddani krola jego mosci maiąc poblizu heretyckie zbory nie do kosciola swey parafi, ale do ministrow dzieci krzcic y tamze szluby brac wazą sie, tedy na kozdego takowego winy kop pięć zakładamy, czego woytowie y ławnicy pod takowoz wino doglądać y tak pana dzierzawcę, jako y xiędza plebana ostrzegac maią.

Te zas wszytkie winy woyt, ławnicy y dziesiątnicy na to postanowieni wybierać y z nich sie przy panu dzierzawcy albo jego podstaroscim y xiędzu plebanie okmianskim w kozdy rok cztyry razy, to jest na kozde suchedni rachowac y za te, ktore się do karbony zbiorą, pieniądze potrzeby koscielne opatrować bendą.

A poniewaz xiędzu plebanowi tuteyszemu barzo szczupłą fundacią maiącemu przeszli rewizorowie jego krolewskiey || mosci, to jest pan Siruc y pan Manawski, z kozdey włoki osiadłey po groszy szesciu litewskich płacic, takze z włoki przetak zyta, przetak jenczmienia y przetak owsu, jakoby z szesciu przetakow solanka w strych wynosiła, wydawać anunciati, tak mieszczanom, jako y wszytkiey włosci ciwunstwa tego w roku tysiąc szescset trzydziestym szostym nakazali y włoke wolno na bakałarza y organiste nadali, wypust y wygon xiędzu plebanowi wolny z dworem zarowno na Koteliszkach zostawili, co się y w ustawie ich przed nami produkowaney pokazało, tedy my, stosuiąc sie do postanowienia tego przeszłych rewizorow jego krolewskiey mosci, przy tey pensiey oddawania po groszy szesciu litewskich y trzech przetakow zboza zsypowania, takze przy włoce na bakałarza y przy wypuscie, wygonie xiędza plebana y sucessorow jego zachowuiem y tak po groszy szesciu litewskich, jako y przetak zboza, jako sie wyzey wyraziło, wydawać mieszczanom y wszytkim wsiom, ktore teraz w dzierzeniu jego mosci pana dzierzawcy zostaią, non obstante chociaby sie napotym ta dzierzawa rozdzieliła, o Swiętym Thomaszu nakazuiemy, co woytowie z wiadomoscią dworną wybrawszy xiędzu plebanowi wydawać będą.

Do poprawy koscioła, ogrodzenie parkanem cmentarza, obicia tarcicami scian koscielnych, zbudowania dzwonnice mieszczanie y wszytka włosć należeć będą, do czego sie pan dzierzawca przyłozyć powinien, jakoz y teraz tego wszytkiego ten kosciol pilno potrzebuie. | [a] Takze szkoła [a'] | z szpitalem zaczęta dokonczyć miasto z włoscią powinni y napotym zawsze poprawować gdy potrzeba bendzie maią, czego jego mosc pan[b] dzierzawca y namiesnik jego za instancyą xiędza plebana doglądac maią.

A isz jego mosc xiądz pleban pretenduiąć sobie gruntu trzech włok morgow piętnascie y prętow dwadziescia pokazował list tegoz rewizora jego krolewskiey mosci, to jest pana Manowskiego y pana Syrucia, ze mu

podług funduszu tak wiele niedostaie, tedy zlecamy to jego mosci panu dzierzawcy, aby on veryficatią pomiary uczyniwszy, jak wiele nie bendzie xiędzu plebanowi dostawalo, tak wiele s przyległego gruntu odmierzy.

Ten || tedy ordynans około koscioła, nabozenstwa dostate(c)znie opisawszy, na moderatią y aprobacyą do jego krolewskiey mosci pana naszego miłosciwego odsyłamy.

Powinnosć jego mosci panu dzierzawcy nalezonce

Naprzod miasteczko y mieszczanie w nim mieszkaiące z kozdey włoki osiadłe(y) po kop trzy litewskich, s placow miesckich z sadzibnych, kto karczmy nie ma, puł kopy, a kto ma karczme względem pozytku z niey większego tylko po groszy dwunastu litewskich, s placow gumiennych po groszy dwunastu, z ogrodow nad rzeką Dabikinią po groszy szesciu litewskich, z morgow miesckich po groszy szesciu litewskich, z włoki[c] jedney kozdey w Zagulbiniu po kop trzy litewskich, z rezy kozdey, co przedtym dwor władał, po kopie jedney, przy tym od karczmy miodowey kopą, od karczmy piwney kope, od karczmy gorzałczaney puł kopy płacic powinni, lecz od karczmy piwa podsycanego, co przedtym po puł kopy panowie rewizorowie postanowili, onych s pozwoleniem jego mosci pana dzierzawcy od płacenia uwalniamy tak jednak, yz kto napoiu robic y szynkować nie zechce, tedy od płacenia kapszczyzny wolnym ma zostawać, wszakze ma sie z reiestru wypisać, od czego dwor nic u zadnego brać y przymuszać do kapszczyzny nie ma.

Od robot dwornych, odprawowania podwod, takze od strazy, wozenia drew, wozenia wody do dworu, wozenia piwa do karczem, dawania owsa, siana, gęsi, kurow, jako wszytka włosc tuteysza daie, wolni zostawaią, jednakze miasto podwody z listem koleyno w potrzebie dworney y to nie daley nad pięć mil jezdzic wierzchem maią, wszakze gdyby w sprawie miasta wszytkiego zachodzącey przyszło gdzie posłac, tedy wszyscy sie na naięcie posłanca złozyc maią, to waruiąc, aby w posiłki u mieszczan ze dworu woyt y czeladz y zaden koni nie porywał, onych s piwem do karczmy nie posyłał, czego jego mosc pan dzierzawca zabraniac ma pod niełaską jego krolewskiey mosci, takze y okupu za posiłkę aby nie brano postrzegac. Do zniwa dwornego lecie cztyry dni z dymu chodzic powinni, lecz yuz do grabienia siana chodzic nie maią.

Komornicy zas po groszy dwunastu litewskich płacic y do plewidła ogrodu dwornego według || potrzeby chodzic bendo.

A poniewaz młyn s przyłozeniem sie pracą y kosztem miesckim pode dworem jest budowany, tedy juz mieszczanie od wozenia do mliwa zboza dwornego wolni zostawac maią, chiba by w swoim stawie mało wody było, tedy w tym według ustawy rewizorskiey sprawowac sie y do mliwa koleyno jezdzic y młyn czasu potrzeby o dwornym koszcie poprawowac y do łowienia w tym stawie y w rzece dopomodz powinni będą.

W swoim młynie mieszczanom ma być wolne mliwo, od ktorych dwor miarki brać nie ma, tylko od beczki po groszy cztyry, jednak mieszczanom pod imieniem swoim cudzego zboza do mliwa wozic nie bendo pod winą kopy; wszakze wolno mieszczanom w zarnach swoie zboze zemleć.

Waruiemy to mieszczanom, yz oni gdy na swą potrzebe podczas targu cokolwiek kupią, tedy mytnik targowego u niego wybierac nie ma, a jesli towar skupiwszy mieszczanin okmianski indziey na przedaz powiezie, tedy mytnikowi tylko opowiedziec sie, nic za to nie płacąc powinien będzie. Mytnik zasie w wybieraniu myta według zwyczaiu dawnego y opisania dostatecznego w ustawie rewizorskiey sprawowac sie ma, to jest od miary beczki grosz jeden litewski, od tuszy mięsa groszy cztyry litewskich, od mieysca groszy dwa litewskie, od konia kto przeda albo kupi opowiednego groszy dwa litewskie, od kozła y barana po groszu jednemu, takze od kolasy y od sani po groszu jednemu, od piroznikow y ynszych co s towarem w rynku stoią albo s trunkiem od mieysca grosz jeden, z osobna od trunkow co w rynku szynkuią: od garca gorzałki przepalaney puł grosza polskiego, od prostey gorzałki puł szeląga, od beczki piwa podsycanego po groszy cztyry, a od miodu po groszy szesciu litewskich. Na jarmarku zasie kozdy kupieć od mieysca po groszu jednemu litewskim dawac maią, a gdy przywozą na przedaz gorzałkę, wprzod się dworowi opowiedziec y od beczki gdy albo szynkować będzie, abo ogułem przeda, garneć gorzałki dac powinien.

A iz podług ustawy rewizorskiey dotąd na dwor nerki y łoy rzeznicy dawali od kozdey tuszy mięsa, dlaczego wielką querimonia od obywatelow zachodziła, tedy przychylaiąć sie do zwyczaiu dawnego przedtym w Okmianach będącego, uwazaiąć, ze z osobna myto od tuszy mięsa, osobno znowu myto od mieysca wybieraią, (m)y wybieranie nyrek znosimy y postanawiamy, ze juz dwor nyrek y tłustosci || wybierac nie ma, ale miasto nyrek od kozdey tuszy ozor od rzeznikow odbierac. Z osobna kozdy rzeznik na rok po piąciu funtow łoiu przepuszczanego dworowi dawać powinien będzie.

Uwazaiąć, yz wielkie sie inconueniens podczas targu dzieie w dzien niedzielny, raniusienko począwszy az do samego południa y daley zaniechawszy nabozenstwa ludzie handlem y piiatyko sie bawią, postanawiamy, aby dwor s pilnoscią postrzegał, jakoby kramy, poki sie nabozenstwo w kosciele nie odprawi, nie odwierano y mieszczanie aby gorzałki, miodu y piwa przede mszą swięto nie przedawali zakładaiąc toties quoties na takowego przestempnego wine złoty, ktorey trzecia częsc delatorowi, a dwie części szpitalowi ma należeć.

Ma tez urząd postrzegać tego, aby beczka targowa sprawiedliwa y bezmien ryzki prawdziwy był s cechą dworną, jakoby oszukanie ludziom nie było. A kto by sie wazył przedawac wagą y miaro niecechowano, (w) wine dworowi groszy dwanascie litewskich popadnie.

A przestrzegaiąc tego, aby przez hultaystwo insolentie w miescie nie działo, postanawiamy, zeby kozdy mieszczanin o gosciu w domu swoim bendącym trzeciego dnia dworowi opowiedział pod winą kopy jedney, gdy sie na niego dowiedzie.

Takze dla niebespieczenstwa y przygody od ognia aby kozdy w domu swoim drabine y kubeł z wodo nalany miał pod wino na dwor groszy dwunastu litewskich.

Na ostatek, yz mieszczanie podług ustawy rewizorskiey powinni za przyiazdem pana dzierzawcy wdzięcznie przyiąć a pod pretextem tey generalitatis moze czasem dwor excedere, tedy declaruiąc postanawiamy, ze miasto ilgie y przywitanie corok mieszczanie pana dzierzawce w pokłonie wołu albo kop pięc dawac powinni będo.

A nadto zadney inszey powinnosci odprawowac nie maią, jednak y te według decretu naszego do decizyi y moderatii jego krolewskiey mosci odsyłamy.

Powinnosc zasie włosci woytowstw miesckiego, druktwiłowskiego y wegierskiego lubo dostatecznie[d] w inwentarzu y w ustawie panow rewizorow przeszłych wyzey wyrazonych jest opisane, jednak aby kozda wieś jako ma pełnic wiedziała, y z ustawy inwentarza wypisawszy do decizii jego krolewskiey mosci odsyłamy.

Z woytowstwa miesckiego: Sioło Montarcie z osiadłey włoki po kop cztyry, z przyiemney po kop dwie y rozno. Sioło Mergiełaycie z osiadłey włoki po kop pięć, z przyiemney po kop trzy. Sioło Pogirwie z osiadłey włoki po kop || pięć, z przyiemney po kop trzy. Sioło Nowery z osiadłey włoki po kop pięć, z przyiemney po kop pięć. Sioło Giedgucie z osiadłey włoki po kop pięć, z przyiemney po kop dwie y groszy trzydziesci litewskich. Sioło Pleyki z osiadłey włoki po kop pięć, z przyiemney po kop trzy. Sioło Kwiczaycie z osiadłey włoki po kop pięć, z przyiemney po kop dwie. Sioło Szapnagi z osiadłey włoki po kop pięć, z przyiemney po kop cztyry. Z osobna z obrembow lesnych podług inwentarza rewizorskiego, w ktorym dostatecznie wyrazono jest, takze y podług decyzyi naszey w decretach opisanych płacic maią.

Z woytowstwa druktwiłowskiego y wegierskiego: Sioło Karpiany z osiadłey włoki po kop pięć, z przyiemney po kop cztyry. Sioło Kulwele z osiadłey włoki po kop pięć, z przyiemney po kop cztyry. Sioło Poszlity z osiadłey włoki po kop trzy, s przyiemney po kop dwie y rozno. Sioło Miełnaycie z włoki po kop dwie y rozno. Sioło Wiłaycie z osiadłey włoki po kop pięc, s przyiemney po kop cztyry. Sioło Giepaycie z osiadłey włoki po kop szesc, przyiemnych nie masz. Sioło Wegiery z osiadłey włoki po kop siedmiu, s przyiemnych takze po kop siedmi, w tymze siele s placow podług inwentarza. Sioło Bileyki z osiadłey włoki po kop pięć, z przyiemney po kop cztyry. Sioło Monetaycie z osiadłey włoki po kop pięć, z przyiemney po kop trzy. Sioło Alsys z osiadłey włoki po kop sześć, z przyiemney po kop cztyry. Sioło Stypirki z osiadłey włoki po kop szesc. Sioło Gawsze z osiadłey włoki po kop cztyry, z przyiemney takze y rozno. Indzeli z osiadłey włoki po kop cztyry, z przyiemney po kop trzy. Sioło Bludzukie z osiadłey włoki po kop pięc, z przyiemney po kop trzy. Z osobna z obrembow lesnych, zasciankow, z włok pustych podług inwentarza rewizorskiego, w ktorym dostatecznie opisana jest, y podług decyzyi naszey w decretach wyrazone płacic powinni.

Czas wydawania czynszow od Swiętego Michała do Swiętego Marcina podług dawnego zwyczaiu naznaczamy, przy tymze stacyą, ktora w ustawie rewizorskiey opisana jest, mianowicie z włok cztyrech zyta beczka

miary wilenskiey, jenczmienia beczka; z włok dwu owsa beczka y siana woz jeden; z włok szesciu baran jeden; z włok dziesiąciu słoniny połec jeden y sadła bochonek, masła miednica jedna; z włok piętnastu jałowica jedna; z włuk dwudziestu pszenicy beczka jedna y grochu beczka jedna; z włok trzydziestu krup tatarczanych beczka jedna; z włoki jedney gęs jedna, kurow dwoie, jaiec dziesięc, syr jeden || węglasty, kump jeden, — za te tedy wszystko stacyą wyzey opisano dawac nalezonco pieniędzmi z włoki kozdey po kop cztyry o Swiętym Tomaszu poddani dawać panu dzierzawcy maią, a zechcą li poddani zbozem, leguminami oddać, to im wolno bendzie, jednak ich pan dzierzawca do tego przymuszać nie ma.

Przy tym s kozdey włoki osiadłey podwode jedne do Krolewca albo dwie do Rygi jednym koniem raz w rok odprawic albo za podwode, gdy do Krolewca gdy ani do Rygi nie poiadą, kope zapłacic maią, to jednak waruiemy, aby w złą droge, w powodz, takze na wiosne y w jesieni w podwody pan dzierzawca wypędzac nie kazał y one z zbozem nad słuszność y zwyczay nie obciązał, pogotowiu zboza im nie narzucał, ktore oni dla złey drogi przepłacać a przes to niszczec muszą.

Od posiłek tez potocznych, brania u nich na posiłki koni uwalniamy ych, wszakze na własno potrzebe wszytkiey włosci gdyby przyszła gdzie posłać, tedy na naiencie posłanca wszystka sie włosc złozyc ma.

Drew na opał dworny z kozdey włoki osiadłey os, to jest sążen zwysz y sążen wszyrz za drogi dobrey sanney z lasu dwornego poddani zwiesc powinni, od czego zapisnego jako przedtym niesłusznie u nich wyciągano, nic dawać nie powinni; lecz jesliby lasu dwornego nie stało albo w nim dwor brac nie pozwolił, tedy za swoie pieniądze poddani kupowac nie maią y nie powinni.

Miodow połowica dworowi, a połowica poddanemu jego k. mosci ma należeć tak jednak, zeby ani poddani bez opowiadania dwornego ruszac pszczoł, pogotowiu do cudzey włosci wydawać nie wazył, ani dwor swoie połowicę wziąwszy do przedania sobie drugiey połowicy nie przymuszał, do decizyi jego kro. mosci.

A yz w tey dzierzawie przy miasteczku dworna paszenka na Rupeykowszczyznie a przy Wegierach na gruncie nizuckim Egłona nazwany folwark do dalszey jego kro. mosci woli y uznania zostaią, a poddani jego kro. mosci zadnych robot ustawicznych tygodniowych odprawować nie powinni, tedy do folwarku Rupeykowszczyzny poddani włosci woytowstwa miesckiego, a do folwarku Egłony włosci woytowstwa druktwiłowskiego y wegerskiego podług ustawy rewizorskiey zarobienie tych paszni nie z dymu, ale z włoki osiadłey przez dwanascie dni w rok po jednemu chodzic y gnoy zwyczaiem dawnym ze dworu na swych dniach wywiezc powinni tak jednak, iz się dzień ma || rozumieć od wschodu słonca az do zachodu słonca, do tego na robote chłopiąt y do roboty niegodnych posyłac nie maią. Nadto zadnych ynszych robot odprawować y do robienia przymuszani byc nie maią pod niełaską jego krolewskiey mości pana naszego miłosciwego.

Takze strozow dwuch do dworu Okmianskiego z woytowstwa miesckiego, a drugich dwu do folwarku Egłony koleyno bez koni y kolasy jako

dotąd czynili, jednak nie chłopięta ani zonki chodzic powini, — to jednak waruiąc, yz u zadnego okup za robote y za ztraz nie ma byc brany, gdyz przez to ubozszym wielki sie ciężar dzieie, zakładaiąc tak na tego co sie okupi, jako na woyta y ławnika co okup wezmie kop pięc winy, czego sie y namiesnicy wazyc nie bendą y jego mosc pan dzierzawca pilno przestrzegac powinien.

Piszczego przy czynszu z włoki osiadłey po groszy szesc polskich, s przyiemney zasie y lesney po groszy cztyry polskich.

Takze mieszczanie y wszystka włosć powinni będo od poboru zasię kazdey raty po groszy trzy z odwozem z włoki osiadłey tylko, a od podymnego s podymia po groszu jednemu kozdey raty dawać maią.

A yz przedtym mimo rewizorską ustawe za len po trzy złote, przy tym za kapłuna, cietrzewia, gęsi y kury po dwa złote przy czynszu brano, z osobna włoczebnego kura y jayca z włoki wyciągano, tedy poniewaz poddani krola jego mosci za stacyą pieniędzmi, gdzie sie gęsi y kury rachowały, płacą, od tego ciężaru ych w przyszły czas do dalszey decizyi krola jego mosci uwalniamy.

Budynkow zadnych we dworze nowych o swym koszcie stawic włosc nie powinna, tylko stare budynki poprawic y do budowania nowego czasu potrzeby dopomodz przy ciesli od jego mosci pana dzierzawcy naientym, takze y płoty około dworu ogradzać powinni, jednak składanek zadnych czynić na rzemiesniki, na piece, okna y zelaza nie maią.

Pogorzelcom tak mieszczanom okmianskim, jako y poddanym tey wszytkiey włości, gdy albo budynek, gdzię mieszka gospodarz, ze wszytkim zgore bez gumna albo tylko gumno zgore, rok jeden, a gdy y chata ze wszytkim y gumno ze zbozem zgore, tedy trzy lata wolnosci nadaiemy, ze ani czynszu y za stacyą płacic, ani podwody y strazy y roboty odprawowac pogorzelec nie bendzie.

Dla wybierania czynszow jego mosc pan dzierzawca sam jezdzic || po wsiach ani namiesnik jego nie bendzie, bo się przez to wielkie dotąd poddanym krola jego mosci uciążenie działa, ale woytowie y ławnicy czynsze, podatki wybrawszy do dworu oddawac albo tez y sami poddani one odwozic maią. Tych zasie, ktorzy czynszow nie wydadzą, woytowie grabieze do dworu oddawac powinni, ktorych jesli winny do dwuch niedziel nie okupi, tedy ma urząd z mężami oszacowac y przedac kazać, a co zostanie nad dług dworowi należący, tedy ostatek pograbionemu ma wrocic. Cisz woytowie y ławnicy maią dworem przy oddaniu czynszow opowiedziec o tych, ktorzy handlami sie bawią a to dla donatiwy, gdy na seymie uchwalona będzie, aby jey nie znikali. Jednak wolno jego mosci panu dzierzawcy w swych wsiach czasu potrzeby bywac, nic jednak nie przymuszaiąc do sustentowania siebie, chiba co jesli s chęci swey poddani jego krolewskiey mosci dadzą.

Pobory tylko z włok osiadłych wybierane byc maią, wszakze na ubozszych, osobliwie pogorzelcow ma miec dwor respect y na kwitowe z osobna y na o(- - -) dwor nie ma wybierac, gdyz się to z reszt poborowych na-

gradzac zwykło, lecz y z włok przyiemnych ani lesnych poddani jego krolewskiey mosci poborow płacic ani zadnych składanek czynic nie maią.

Daiemy tez wolnosc poddanym jego krolewskiey mosci wszytkim tak w miescie, jako y po wsiach będącym gdzie chcąc s tey włosci odeysc tak jednak, aby opowiedziawszy sie dał dworowi groszy dwadziescia cztyry litewskich, ktory nie tylko pole zytem zasiane, ale y budynek nie spustoszony ma zostawic, to jednak waruiąc, zeby nic dworowi winnym nie był, a takowe pozostałe chrominy sąsiedzi opatrować aby nie spustoszały powinni bendo.

A gdy poddani krola jego mosci corke zamąz wyda albo syna ozeni, tedy pokłonu ma dać dworowi groszy dwanascie.

Na pustkach dwor zarabiac y one do paszni || dworney ani folwarkowey przyłączac, pogotowiu zadnemu naymować nie ma, tylko sianozęci, ktore przy dispozicyi pana dzierzawcy zostawac będą, ale temu kto zechce osiesc ma puscic, staraiąc sie przyiemne włoki na osiadłe, puste zas y lesne na przyiemne obracac, wszakze zadnemu przez gwałt nie narzucaiąc. A kto na pustym gruncie zachce osiesc, ma miec trzy lata od wszytkich podatkow y ciężarow wolnosci.

Odmarszczyzny y odbiezszczyzny ani dwor na sie, ani pogotowiu woytowie, ławnicy sobie przywłaszczać nie maią, ale pokrewnym zmarłego nalezec będą, wszakze ten pokrewny za czynsze, podatki s tego gruntu należące y za długi jesli bendą jakie winne dworowi ma dosic uczynic.

Towarow zadnych dwor, to jest sledzi, soli, chmielu, jabłek ani zadnych ynszych rzeczy, pogotowiu zboza na mieszczan y na poddanych jego krolewskiey mosci te(y) włosci narzucac nie ma, gdyz przez to niszczeią dobra krola jego mosci.

Nie maią poddani wszyscy krola jego mosci do cudzey włosci bez opowiadania dwornego zadnych budynkow przedawać, a gdy sie przydzie opowiedziec, tedy opowiednego nie więcey tylko groszy cztyry litewskie od węgła zapłacą.

Wolno będzie poddanym wszytkim jego krolewskiey msci na potrzebe swą, to jest na wesele, na chrzciny, na zaciąganie czeladzi piwo robic bez wszelakiego zatrudnienia, nic tego do skarbu pana dzierzawcy nie płacąć, wszakze kto by chciał szynkować, ten od arędarza albo ode dworu pozwolenie wziąć powinien.

Sieci według dawnego zwyczaiu wilcze z włoki po szesciu sążni poddani miec maią, a gdy wilka albo lisa ubiie przydzie, tedy trzeci poddanym sie ma dostac albo za kozdego z nich po groszy cztyrdziestu dwor ma zapłacić.

Mosty na rzekach y złych mieyscach budowac wszystka włosć powinna bendzie y zbudowane corok opatrować, jakoby przyiezdnym ludziom y ym samym szkoda sie nie działa. Takze groble na stawac(h) juz zaiętych czasu potrzeby poprawowac maią.

A yz we dworze Okmianskim przez to, ze woda odległa jest, wielka sie dzieię poddanym jego krolewskiey mosci cięszkosć, yz strozow s konmi y wozami dla wozenia wody dotąd brano, tedy poniewaz zesmy

ten zwyczay decretem naszym zniesli, || postanawiamy, aby wszystka włosć spolnie z miastem do wykopania we dworze studni przy rzemiesniku od jego mosci pana dzierzawcy naientym y do zwiezienia drzewa y wyrobienia wzrembu dopomogli.

Upatruiąc w tym wielki dotąd w tey dzierzawie nierząd a nie tylko zgube poddanych krola jego mosci, ale y szkode jego mosci pana dzierzawcy, yz kilka urzędnikow rozney kondycyey ludzi dotąd owdzie rządziło y gospodarstwem zawiadywało, przez co kozdemu sie wysługować y wyrabiac albo okupować poddani musieli, postanawiamy tedy, aby jego mosc pan dzierzawca urzędnika jednego, szlachcica bene posessionatum, ktory by był sufficiens ad satisfactionem, gdy sie na nim jakie krzywdy dowiodo, chował.

Nie ma jego mosc pan dzierzawca ani namiesnik jego mosci sąsiadom okolicznym dawac poddanych jego kro. mosci na robote, na wozenie kamieni, bierwion ani nawet na pozytek do maiętnosci swey dziedziczney obracać pod niełaską jego kro. msci.

A gdy rzemiesnicy co na dworną potrzebe robić będo, tedy im według słusznosci płacono ma być.

Wybierki na zołnierze woyci, ławnicy porządnie na włoki rozdzieliwszy z wiadomoscią dworną wybrać y one przy dwuch mężach od włosci na to obranych na zołnierzow obrocic, a co zostanie, na inszą okazyą y potrzebe wszytkiey włosci zachować y s tego sie wszytkim mężom wyliczyc maią.

Winami ciężkiemi nie ma pan dzierzawca y namiesnik jego poddanych krola jego mosci agrauouać, ale według uwazenia y bez excessu y zbytkow karać, sprawuiąc sie w wybieraniu przesądow, winy złodzieyskie(y), zapisnego podług Statutu Wielkiego Xięstwa Litewskiego, to jest od kopy po groszy szesciu przesądu, zapisnego groszy dwa, winy złodzieyskiey groszy pięćdziesiąt, poturemnego groszy dwanascie, od łancucha groszy szesc, niestannego za zakazem groszy dwanascie, za niegrodzenie płotu groszy dwanascie, od bydła we zbozu (- - -), od konia groszy cztyry, od swini groszy dwa płacic maią, a za inne wystempki według zwyczaiu u postronnych będącego dwor sprawowac sie ma.

Waruiemy tez y to, aby od tego czasu mieszczanie y poddani wszystkie tuteyszey włosci nie wazyli się przedawać, odmienic || y frymarczyć domow, placow, gumien, gruntow zadnych oromych y sianozentnych bez wiadomosci y potwierdzenia dwornego po(d) niewaznoscią przedazy y utraty domu albo gruntu tego y pod zapłaceniem winy na dwor kopy litewskiey.

Grunty ktore by kolwiek sie znaydowały w tey dzierzawie nad pomiarę, wyiąwszy tylko puste, y wolno panu dzierzawcy komu chcąć naymowac, wszakze mimo wszytkich obcych z ynszey włosci poddanych Okmianskiey włosci poddani jego krolewskiey mosci blizszemi do naymu bendo.

Woyci, ławnicy w kozdą niedziele dworowi sie prezentować y wszelkie excesa urzędowi donosic powinni, dlatego woytom kazdemu po włoce, a ławnikom po puł włoki wolney nadaiemy, ze z nich nic płacic ani stacii

zadney dawać, pogotowiu roboty, strazy y podwody odprawowac nie bendą.

Ma y powinien będzie jego mosc pan dzierzawca miec pilne staranie, aby gruntow krola jego mosci okolicznie nie zaymowali, granic nie przechodzili, wszakze poddani krola jego mosci przestrzegać, takze woytowie y ławnicy powinni.

Waruiemy tez y to, yz jego mosc pan dzierzawca de suo do skarbu Rzeczypospolitey quarte wnosic powinien, a poddanych krola jego mosci do składanek na to ani na odwoz do skarbu nie ma przywodzic.

A za cąsęsem tak jego mosci pana dzierzawcy, jako tez mieszczan y wszytkiey włosci woytow y ławnikow declaruiemy, to jest: w miescie dawnego Awgustyna Rymontowicza za woyta miesckiego, Jerzego Łałaycia woytem wegierskim, Pawła Gudaycia ławnikiem wegierskim, Adama Kulwiłaycia ławnikiem woytowstwa druktwiłowskiego, Hrehorego Januszaycia ławnikiem alsewskim y przy tey wolnosci, jako sie opisało, onych zachowuiemy.

Takowo tedy ordynacią ustawy sporządziwszy tak jego mosci panu Danielowi Marcinkiewiczowi, dzierzawcy okmianskiemu, jako mieszczanom y włosci wszytkiey tey dzierzawy w dzierzeniu jego mosci pana dzierzawcy będącey, podług ktorey y dwor || y poddani sprawowac się maią, s podpisami rąk naszych podalismy, ktorą na moderatią y decizią albo tez aprobacią do jego krolewskiey mosci pana naszego miłosciwego odsyłamy y termin oboieyju stronie stawienia się z nią u jego krolewskiey mosci pana naszego miłosciwego oboiey strony za spolną prosbą w seym przyszły od zaczęcia onego dnia czwartego naznaczamy. Działo się w Okmianach dnia dwudziestego osmego decembra roku panskiego tysiąc szescset pięćdziesiąt wtorego.

Originale tokie parašai: Cypryan Paweł Brzostowski, referendarz Wielkiego Xięstwa Litewskiego y comisarz jego krol. msci. — Woyciech Zielenski, commisarz jego krolewskiey msci.

Toliau vėlesnis užrašas: Roku tysiąc szescset szescdziesiąt osmego miesiąca februarii dnia dwudziestego trzeciego te ustawę mieszczanie okmianscy y poddani włosci okmianskiey przed nami commisarzami podczas wyiazdu naszego pokładali. Michał Drucki Sokolinski, marszałek orszanski, secretarz y commisarz jego krolewskiey mosci. — Gabryel Sipowicz, ciwun szowdowski, pisarz ziemski xięstwa Zmoydzkiego, comisarz jego krolewskiey msci.

---

[a] *Pakartota.* [b] pana. [c] włosci. [d] dodasteczna.

80. *1658 m. rugpiūčio mėn. 21 d. Karaliaus Jono Kazimiero patvirtinimas komisorių nustatytų 1652 metais prievolių nuostatų Akmenės (Didž. Dirvėnų) tijūnystės miestelėnams ir valstiečiams.*

Orig. MAB.

Dėl Akmenės miestelėnų ir valstiečių skundų prieš laikytojus karalius buvo išsiuntęs į Akmenės valsčių komisorius — referendarą Kipr. Bžostovskį ir dvarioną V. Zelinskį,

kad ištirtų skundus ir išleistų nuostatus vietiniams laikytojams, taip pat miestelėnams ir valstiečiams. 1652 m. gruodžio mėn. 30 d. jie sudarė tokius nuostatus ir išdėstė juose valdinių prievoles ir klebonui ir dvarui. Miestelėnų ir valstiečių prašomas karalius šiuo raštu patvirtina komisorių sudarytų nuostatų aktą.

Ján Kazimierz z bozey łaski krol polskie, wielkie xiąze litewskie, ruskie, pruskie, zmuydskie, mazowieckie, inflanskie, smolenskie, cierniechowski, a szwedski, got*ski,* vandalski dziedziczny krol. Oznaymuiemy tym listem naszym, komu to wiedzieć nalezy, iz pokładany był przed nami act commissarski authentyczny z ustawą powinnośći przez urodzonych Cyprijana Pawła Brzostowskiego, referendarza W° X. L., y Woyciecha Zelinskiego, dworzanina naszego, commissarzow, do dzierzawy Okmianskiey w xiestwie Zmuydskim lezącey na rozsądzenie krzywd y postanowięnie ustaw dzierzawcom tamecznym, jako tez miesczanom y wszytkiey włośći tego ciwunstwa zesłanych, pod datą dnia XXX miesiąca decembra w roku tysiąc szesćset piecdziesiątym wtorym sprawiony, rękami ich podpisany y pieczęciami zapieczetowany, w ktorym akcie wszelaki porządek tak koło pomnozenia chwały bozey y nalezytego miedzy poddanemi nabozenstwa, tudziesz pełnięnia powinnośći do kośćioła y xiędzu plebanowi tamecznemu pro tempore bedącemu, tak tez ustawy, jako sie dzierzawcy przeciwko poddanym tamecznym y poddani w pełnieniu powinnosci zachowac bedą mieli, obszernie y doskonale są opisane. Y proszenismy byli, abysmy ten akt commisarski, tak jako jest opisany, powagą naszą stwierdzili, confirmowali y roborowali y aby przy mocy swey zostawał przykazali. Jakosz my do słuszney skłoniwszy sie prozby poddanych naszych ten act commisarski kazawszy przed nami wszytek przeczytac, przeyrzec y uwazywszy, iz w nim wszytkie contenta clausuły, puncta, paragrafy szłusne są y zadney nie potrzebuią melioratiey, one in toto, jakoby tu de verbo ad verbum inserowane były, stwierdzamy, zmacniamy, roboruiemy y confirmuiemy y zeby tak od dzierzawcow tamecznych, jako tez y od poddanych tak wzgledem powinnosci y nalezytosci kosciołowi y xiedzu plebanowi, jako y dworowi tamecznemu dosyc sie działo miec chcemy y przykazuiemy. Na co dla lepszey wiary y powagi przy podpisie ręki naszey W. X. Litewskiego pieczęc przycisnac rozkazalismy. Dan w Warszawie dnia XXI miesiąca sierpnia roku panskiego MDCLVIII, panowania krolestw naszych polskiego IX a szwedskiego X roku.

Lietuvos D. K. antspaudas ir parašai: Jan Kazimierz krol. — Waleryan *Sta*nisłł. Judicki, arch*idiakon* wilen*ski*, pisarz W. X. L.

Apačioje, be to, užrašas: Approbatio ustawy commisarskiey w dzierzawie Okmianskiey w xiestwie Zmuydskim lezącey.

Atvirkščiajame rašto šone pažymėjimas apie jo įrašymą 1658 m. spalio mėn. 20 d. į Žemaičių pilies teismo knygas.

81. *1650 m. spalio mėn. 26 d. Akmenės valsčiaus Gilučių kaimo valstiečių skundas prieš savo laikytoją A. Ribskį.*

Iš Žemaičių žemės teismo pareiškimų knygos — VUB ŽB 124 l. 183a—184 Nr. 3(227).

Paskelbta: ištrauka JLŽ psl. 282 Nr. 230[8]; dalies vertimas LIŠ I psl. 200 Nr. 233.

Gilučių kaimo valstiečių vardu to kaimo suolininkas pareiškė skundą prieš to kaimo laikytoją A. Ribskį, kad, įrengus dvarą nukelto Žiogalių kaimo vietoje, valstiečiai verčiami dirbti dvare kasdien nuo kiemo, turį mokėti nuo valako po 8 kapas činšo, po 4 auksinus už pastotes ir dar duoti po 6 gaidžius ir kitų paukščių; savo ruožtu už rudens vaišes (pasėdį) valstiečiai turį duoti 7 dideles statines rugių ir miežių, jautį arba 4 kapas grašių, pundelį sviesto, nuo valako po 8 žemaitiškus sūrius ir apyniams 40 grašių, o vaitas atskirai turįs duoti už vaišes pustrečios statinės grūdų, pundelį sviesto ir dar kitų dalykų. Be to, valstiečiai turį šerti laikytojo šunis ir kumelius, nuo kiemo duoti šukuotų linų po 40 saujų, po pusę kapos šiaudų, šieno po vežimą, nors pievų neturį. Velykinės turį duoti nuo valako po vištą ir 10 kiaušinių, ilgių (rudenį) po 20 grašių. Kasmet turį duoti dvarui du vežimus su naujais ratais, dvejas naujas roges, žagres ir kitus ūkio padargus. Kai J. Rudaičio kaimynas pabėgo ir jis prašęs laikytoją nesunaikinti jų už tai, laikytojas taip jį sumušęs, kad tas nuo sumušimo miręs. Valstiečiai suminėjo savo skunde ir kitas skriaudas, daromas laikytojo.

Году тисеча шест'сотъ пет'десятого м*ес'е*ца ок'тобра двад'цат шос'-того дня.

Постановив'шысе очевисто оповедалъ и жаловал под'даны г*осподар*'-ски дер'жавы его м*илос*'ти пана Адама Рыбского волости Окмянской села Клубоков на йме Андрей Лубшыс лав'никъ сам от себе и именемъ всих мужов того села на земенина г*осподар*'ского зем'ли Жомоит'ской его м*илос*'ти пана Адама Рыбского, дер'жавцы того села, на пана своего, о том, же село Жакгаловъ зношы, двор побудовано и до того двору денъ в денъ с подимя роботу от'правуетъ; чыншу по копъ ос'мю з волоки платут, от под'воды по злотых чотыры, по шестор'гу куров, гус и двое птас'тво; особливе почты або штобы мели его честовати в есени, жыта и ечменя бочокъ сем великих, што по д'ве соланки вер'ховатые сыпат'се могут, дават[a], волу албо копъ чотиры платит мушут, пры том мас'ла пун'дел, сыров по ос'мю з влоки жмуц'ких, на хмел сорокъ грошей || *литовских*; особливе самъ войтъ почты: ов'са, ечменя по беце, жыта пулъ бечки, мас'ла пундел, гус, куров двое, на месо трыд'цат тры грошей литов'ских, хмелю два фунты, што толко вся вес повинна была полнит; пси, окгары выховают; лну с подимя по сорокъ гар'сти чосаного, сломы такожъ с подимя по пулъ копы, сена по возе сеножати не маючы давают. Тепер заарен'довал пану Засови и за держене его и собе и ему зарабяти примушает. За дер'жене пана Клебека, же пану Рыбскому сеножати покосили, пан Клебекъ сено заказал не кграбитъ, которого сена же не шли зкграбит за заказанем пана Клебека, его м*илос*т панъ Рыбски копъ двад'цатъ вины взял, а пред'се сено в стогъ зложытъ мусели. Влочобного кокошъ з десетю яец, илкгювъ по грошы двад'цати з влоки выберают. При том с того села, менечы на квар'ту, по двад'цат бочокъ великих овса берет. До двору што рокъ две коласы с колми новыми, такожъ сани двое новые даватъ мушут, такожъ лемеша и иные[b] наруды до господар'ства давают. Кали се спровадзалъ с Повентъ до Стир'нишокъ под Кур'шаны, корова здох'ла, за которую копъ чотиры заплатили. Янутя Рудайтя, которы, ижъ сусед его ушол, толко рекъ до его м*илос*'ти пана Рыбского: Нас до остат'ка не нишчъ, — за то слово киемъ збилъ и от того збитя умар'лъ. Чынш, коли продалъ панъ Адам'ковичъ свое

дожывоте его милос'ти пану Рыбскому, сам был выбралъ, повторей его милос'ти пану Рыбскому платит мусели. И ин'шые роз'ные крив'ды и тежары незнос'ные чынитъ и чынит не перестанет тому селу ку немалому жалю и крив'де всих под'даних его королевской милос'ти. И о то все з его милос'тю с паном Рыбским яко дер'жав'цомъ и паном своим хотечы за двором передc его королевскою милос'тю, паном своим милостивым и нашым, мовити, дал тое оповедане свое до книг зем'(с)ких жомоит'ских записати.

---

[a] давает. [b] всие. [c] через.

82. *1650 m. spalio mėn. 26 d. Menčių ir kelių kitų Akmenės valsčiaus kaimų valstiečių skundas prieš savo laikytoją R. Rozeną.*

Iš Žemaičių žemės teismo pareiškimų knygos — VUB ŽB 124 l. 184a—185 Nr. 4(228).

Menčių ir dar trijų kaimų Akmenės valsčiaus valstiečiai skundėsi prieš savo laikytoją R. Rozeną dėl daromų skriaudų: Menčių kaime, pavaręs nuo 3 valakų ūkininkus, verčiąs valstiečius pirkti visą reikalingą medžiagą ir statyti dvaro trobesius; dirbti dvarui verčiąs po 3 dienas dviese nuo kiemo; įvedęs neįprastą sargybą po 4 žmones, taip kad kas 4 savaitės sueina eilė; činšą pakėlęs nuo 4 iki 9 kapų; turį pirkti linų ir duoti po 4 svarus plonų verpalų; kaimo pievas atėmęs dvarui; kaimo laukuose įrengęs tvenkinį ir dėl to vanduo užlieja kaimo laukus; Keidžių kaime permatavęs ir sumažinęs valakus ir atėmęs pievas, kurios buvo pridėtos, nes žemė menka; kulti verčiąs eiti nuo vakaro per kiaurą naktį; vaitą be kaltės sumušęs ir laikęs surakintą grandinėmis; iš valstiečio Venckaičio paėmęs sūnų ir laikąs prie savęs kaip nykštuką, jo nykštukę dukterį atidavęs net į Lenkiją savo broliui, o prievolių tėvui nieko nepalengvinęs; sudegus Menčių kaimui ir vaitui prisiekus dėl gaisro nuostolių, nieku nesumažinęs nei činšo nei darbų, ir t. t.

Году тисеча шест'сотъ пет'десятого мес'еца (октобра двад'цат шос'того дня).

Постановив'шысе очевисто под'дание господар'ские дер'жавы его милости пана Регинол'да Рожна, лежачой зем'ли Жомоит'ской у волости Окмян'ской, села Менчовъ Янъ Крыжайтис войтъ, села Под'войсков Станис'лав Пет'рович лав'никъ, села Пакал'нишокъ Янъ Скорис, села Кейдов Криштофъ Бам'балайтис, оповедали и жаловали на земенина господар'ского зем'ли Жомоит'ской его милости пана Регенолда Рожна, дер'жавци тых селъ, пана своего на тот час, о том, ижъ што поменены его милост пан Роженъ, набывшы тую дер'жаву и тые села, напер'вей Мен'чахъ зо трехъ влокъ под'даного его королевской милости пана нашого милос'тивого розегнав'шы, хромины и жыто засееного на себе забрав'шы, двор подданым его королевской милости будоват, дерево и все речы до будин'ку належачые куповатъ примусилъ; самых под'даных с подимя на кожды тыденъ по три дни з волми, с клачми самого второго на роботу ходит прыневолил; стражъ незвиклую по чотиры внос'лъ такъ, же в чотирохъ неделях колей обходит; чын'шу што перед тым платывали по копъ чотиры, ов'са солан'ку, гус и куровъ двое, тепер по деветю копъ пенежми, пры томъ прен'дзи тон'кой з доброго

лну купуючы по чотыры фунты давают, сломи кулов по копе з волоки, а хто не мает, з даху здерает. Сеножати, яко селу Менчом луки над рекою Добикинею все, такъ и застенокъ по конец волокъ, в награду волокъ от ревизоровъ прыданы, на двор зобрал. Став межы кгрунтами того села побудовалъ, которы яко кгрунты, такъ сеножати вода залева. В селе Кейдов волоки змнейшыл шестю, девет померилъ, сеножати все, которые были приданые в нагороду под'лыхъ кгрунтовъ, яко застенокъ плативали, на двор зобрал; такожъ селу Пакалнишок застян'ки, для под'лости кгрун'ту прыданые, на двор зобралъ, — все вси спустошыл такъ, же вжо дванад'цатъ волокъ на двор'ною пашнъ вырабяют. Дерево купуючы двор городити и на опалъ возит примушает. На млоч'бу з вечора свето не свето через цалую ноч малотить примушает. Войта киймы невинне збилъ а потом самого в лан'цуху везил. Войтеху Венскайтю сына и дочку в кар'лы побралъ, сына при собе ховает, а доч'ку ажъ до Полски до брата своего от'далъ, ‖ а жад'ной фолкги в[a] повиности в том не мает, вос'пол з ын'шыми пол'нитъ и овшемъ другого сына его до вшелаких послугъ своих зажывает з велкою крив'дою и шкоду того убогого под'даного Венскайтя. Такожъ гды те село Монче з допущеня пан'ского погорело, войтъ на погорене поехав'шы до Росейнъ прысеглъ, а жад'ной дефелкацы яко в чын'шу, так и роботе не учынил. И ин'шие крив'ды, бое, грабеже о намнейшую речъ и без невинне чыни и чынитъ не перестает. О што хотечы о то все з его милостю паном Рожном, яко дер'жав'цом и паном своим, за двором перед[b] его королевскою милостю, паном своим милостивым и нашым, мовити, дали тое оповедане свое до книг зем'ских жомоит'ских записати.

---

[a]и. [b]через.

83. *1650 m. spalio mėn. 26 d. Akmenės valsč. Didž. Dirvėnų vaitystės valstiečių skundas prieš savo laikytoją K. Šemetienę.*

Iš Žemaičių žemės teismo pareiškimų knygos — VUB ŽB 124 l. 186/a Nr. 6(230).

Didž. Dirvėnų vaitystės valstiečiai skundėsi prieš savo laikytoją Didž. Dirvėnų tijūnę K. Šemetienę dėl jos daromų priespaudų ir reikalavimo nenustatytų duoklių. Iš Gintelės kaimelio iškėlusi valstietį A. Jokūbaitį, ji įrengė ten dvarą, o iš Jokūbaičio atėmusi 4 jaučius ir 2 karves už tai, kad nenorėjęs išsikelti geruoju. Činšo pirmiau mokėję po 2 kapas, dabar turį mokėti po 5 kapas ir dar duoti po 2 silkines rugių ir tiek pat avižų, žąsį ir 2 gaidžius. Be to, visa vaitystė atskirai turinti duoti stacijos grūdų, mėsos, lašinių, 6 žąsis, 20 gaidžių, 40 žemaitiškų sūrių, degtinei 4 auksinus, žvakėms nuo valako po paltaroką ir visa tai turį nugabenti į laikytojos nuosavą Verpenos dvarą. Vis tiek valsčius turįs ją vaišinti ir, jei jai nepatinka jų nupirkta statinė alaus, tai jie turį nupirkti jai kitą, o pirmesnę išgerią jos šeimynykščiai. Beveik kas savaitę varanti eiti dirbti į jos nuosavus Verpenos ir Padubysio dvarus. Nuolat verčianti važiuoti į Vilnių ar kur esti reikalo. Dažnai atvažiuodama, verčianti arkliams sušerti šieną ir to šieno nepaskaitanti. Pernai vertusi vežti avižas į Karaliaučių, o kai tas avižas pardavusi Luokėje, kadangi avižų neišteko Luokės saiko, iš kiekvieno pareikalavusi supilti po statinę avižų ir už nevažiuotą kelionę į Karaliaučių išreikalavusi po 4 talerius. Bartlaukės kaime iš M. Jurgaičio pagrobusi 30 talerių ir atėmusi iš to kaimo ganyklas. Šiupylių kaime mirus bevaikiams Kristinos Valentinaitės broliams, atėmusi iš jos visą kilnojamąjį

turtą, t. y. 4 jaučius, 4 karves ir t. t., nieko jai nepalikusi. Valstiečiai nupasakojo ir daugiau savo skriaudų, ypač skundėsi dažnais laikytojos atvažiavimais, jos vaišinimais ir jų varginimais reikalavimu vežti.

Году тисеча шест'сотъ пет'десятого *мес'е*ца ок'тобра двад'цат шос'того дня.

Постановив'шысе очевисто под'дани г*осподар*'ские дер'жавы ее м*ило*сти пани Катарины Кар'певны Вац'лавовой Шеметовой, тивуновой Великих Дыр'вянъ, лежачой зем'ли Жомоит'ской у волости Окмянской войтовства, названого Великие Дыр'вяны, на йме Щефан Кас'перайтис а Криштофъ Миколаяйтис, || сами от себе и именемъ всих мужов и под'даных того войтов'ства оповедали и жаловали на ее м*ило*стю паню свою, паню Шеметовою, о том, ижъ што (с) селку Кгинтеле наз'ваном под'даного той волости Абрама Якубайтя знес'лъа и там двор побудовала, а за то, же тот под'даны добровол'не не хотел уступит, волов чотиры и кровъ две пограбила. Чын'ше, што перет тым тое войтовство яко с под'лого кгрун'ту по две копе платывали, тепер по петю копъ платит, по две соланце жыта, по две ов'са, гус, куров двое. Особливе стацы вси гогулом с того войтовства под'дание жыта соланокъ две, ечменя две и овса соланокъ шест, крупъ пулъ солан'ки ечменыхъ, пшеницы пулъ солан'ки, кгроху пулъ соланки, соли два пунделе, баранов два, меса волового чотыры чвер'ти, слонины полечъ, гуси шестеро, куров двад'цатъ, сыров жмуц'кихъ сорокъ, на горелку золотыхъ чотири, особливе на свецы с кождой волоки по пултораку, и то все от'дав'шы, до мает'ности ей м*ило*сти ойчыстой Вер'пянъ запровадив'шы, пред'се немал обец'не подимовати мушут влост и, коли бочку пива купив'шы, припроважутъ а не сподобат'се ее м*ило*сти, тог'ди и там'ту по старому бочку випиют челед и другую купит мушут. На роботу до свей мает'ности Вер'пянъ и Подубися немалъ што тиден ити роз'казует. От старажы окупу по золотому берет. Кони до Вилна и где потреба уставичне под'воды зажыва. Лну тесаного по сорокъ гар'сти берет. Сено приежджачюны частыми приежджками стравит а за то ниц не рахует. В року прошлом нарутыла овес до Кролев'ца вест, потым сама, учынив'шы тор'гъ в Лукникахъ, предала, а же меры лукниц'кой не от'мерила, кождому по беце овса досиповат казала, а при том хркомо за под'воду, што до Кролев'ца не ехали, по чотиры талары взела. Села Бар'тлав'кюв Михалови Юр'кгайтюви трид'цатъ талеровъ твер'дыхъ пограбила, выкгоны той вси отобрала а чыншъ по две копе платит постановила. Села Шупелов Кристине Вален'тинов'не, же брате ее роженые без'потом'не змар'ли, всю мает'ност рухомою на двор зобрала, ниц еей не зоставуючы, то ест волов чотиры, кров чотиры, овец петеро и збоже вшелакое все зобрала. Село Вашков Лав'рына Балтазайтя брата Станис'лава взяла до воз'ниц, потым, не витер'пявшы тежаров, ушол, за то тому Лавринови, же брат ушолъ, зграбила кров две, клачу и теле. Тому селу, же не питав'шысе до бору быд'ло зег'нали, чотиры золоты заплатили и от викгоновъ по копе платит примусила, чого ниг'ди не давали. И ин'шые

крив'ды роз'не и тежары а набор'дзей приежджками частими, вытравенемъ под'даных, уставичным подимованем самоей ей *мило*сти и стимеженя от под'вод часу права шырей скар'кги в окалеченю кони, повздиханю быд'ла пры очевистым ком'пробоване будут. О што хотечы прав'не мовити з ей *мило*сти паню Шеметовою, с панею своею, перед[a] двором его *королевской мило*сти, паном своимъ милостивым и нашым, дали тое оповедане свое до книг зем'ских жомоит'ских записати.

---

[a] через.

84. *1650 m. spalio mėn. 26 d. Akmenės valsčiaus Launikų, Stukių ir Kermešių kaimų skundas prieš savo laikytoją O. Bialkauskienę.*

Iš Žemaičių žemės teismo pareiškimų knygos — VUB ŽB 124 l. 187 Nr. 7(231).

O. Bialkauskienės laikomų kaimų valstiečiai skundėsi, kad ji nesitenkinanti senu činšu, bet reikalaujanti nuo valako činšo po 3 kapas grašių, taip pat 2 gaidžius ir žąsį, 50 saujų linų, be to, verčianti eiti dirbti į savo Šilėnų dvarą 4 dienas savaitėje dviese nuo kiemo, o žiemą taip pat 4 dienas po vieną žmogų; moterys turinčios suverpti žiemą po 10 latviškų svarų: rinkdama činšus, pati važiuojanti po kaimus ir valstiečiai turį didelių išlaidų jai vaišinti, be to, reikalaujanti stacijų vestuvėms ir kitiems pokyliams ir iš viso uždėjusi jiems tokias naštas, kokių neturį net baudžiauninkai.

Году тисеча шест'сотъ пет'десятого *мес'е*ца ок'тобра двад'цат шос'того дня.

Постановив'шысе очевисто под'дани *господа*р'ские дер'жавы ее *мило*сти паней Анны Пет'кевичов'ны Андреевой Белковской, лежачей зем'ли Жомоит'ской у волости Окмян'ской, селъ Лавникъ, Стукюв и Кер'месювъ на йме Янусис Матутайтис а Криш'тофъ Силтварус оповедали и жаловали на земян'ку *господа*р'скую зем'ли Жомоит'ской ее *мило*стю паню Анну Пет'кевичовну Андрееву Бял'ков'ску, дер'жавцыну тыхъ селъ а паню свою, о том, ижъ не контен'туючысе вод'лугъ дав'ного звычаю чыншу по копъ тры з влоки, куров двое и гус од'ную, над'то лну пет'десят гар'сти беретъ, на роботу латем до двору своего наз'ваного Шыланы ойчыстого выпудзаетъ с подимя латомъ по дву на кожды тиденъ по чотиры дни з волми и с клачми, яко на тяглую службу, а в зиме по год'ному такожъ по чотиры дни, стражъ колейно по тры с клачую, с кублами, вяд'рами, кот'лами, секирою и вшелакимъ нарудом, што до господар'ства належы, от'правуют; згребинъ жон'ки жыме по десетю фунтов лотев'ских прен'дзу, а мужове по старому роботу от'правуют; пустов'щыз'ны сама на двор зарабят им кажет и сеножати косит, а ин'шые обцым лудем арен'дуетъ, а под'даным его *королевской мило*сти тых сел жолнером стацые и с тыхъ пустов'щыз'нъ платит прымушает, а нет ведома, ест'ли то все доходит; чынше выбераючы сама зо в'сею челед'ю до вси приежджают и они мушутъ з вел'ким коштом под'димоватъ; стацые на веселе и ин'шые бан'кеты вол'ми, пив'ми, гусями, курами, яйцами, и инше кривды незнос'не чынит и от незнос'ной роботы и темеженя до знищеня и в неволю вечную оборочает и такъ тяжкую

повиност полнит, яко николи дедич'ны под'даны не полны, яко под'даных его *королевской милости* темежыт, — о што хотечы правне мовити з ей *милостю* паню Бял'ков'скою, яко с панею своею, перед[a] двором его *королевской милости*, паном своим *милостивым* и нашым, дали тую протестацию свою до книг зем'ских жомоит'ских записати.

---

[a]через.

85. *1650 m. spalio mėn. 26 d. Akmenės valsčiaus Eglesio Pavenčio vaitystės valstiečių skundas prieš savo laikytoją K. Dinofienę.*

Iš Žemaičių žemės teismo pareiškimų knygos — VUB ŽB 124 l. 185—186 Nr. 5(229). Paskelbta: ištrauka JLŽ p. 178 Nr. 122[38].

Eglesio Pavenčio vaitystės valstiečiai skundė savo laikytoją K. fon Denovaitę Dinofienę ir jos vietininkus Nižinskį ir Limantą dėl prievolių padidinimo ir dėl didelių skriaudų. Valdant Dinofui valstiečiai teturėję mokėti nuo valako po 6 kapas grašių činšo ir dirbti per metus teturėję eiti 3 dienas, dabar činšo verčiami mokėti po 9 kapas ir, laikytojai panaikinus dvarelį Paventyje, kuriame tebuvo pusė valako žemės, valstiečiai verčiami eiti dirbti į laikytojos Pažižmių dvarą ir, kas pasivėlinąs ten ateiti į darbą, tą urėdininkas užsidaręs troboje mušąs taip, kad kartais bemušdamas sugaištąs iki pietų. Sargybos verčiami eiti po 7 žmones iš eilės ir dar aštuntas kluoninis, jų tarpe turį būti po 3 moteris, kurios tada verčiamos visą naktį verpti. Rinkdami činšą važinėją po kaimus ir juos turį vaišinti, o jei kuriame kaime neapsilanko, tas turįs duoti po statinę rugių ir miežių, žąsį ir du gaidžius. Stacijos duodą nupenėtą jautį arba moką 6 kapas grašių. Valstiečiai turį samdyti tijūną dvarui ir jam moką po 6 kapas. Visą valstiečių bičių medų laikytoja imanti sau. Po du kartus per metus varą važiuoti pastotės į Kuršą ir į Vilkainius už Karaliaučiaus. Važinėdamas činšo rinkti urėdininkas verčiąs keisti smulkius pinigus taleriais ir dukatais, taip kad valstiečiai bekeisdami netenką po keliolika auksinų savų pinigų.

Valstiečiai ypač skundėsi laikytojos vietininku Nižinskiu, kuris draudęs ne tik karaliui skųstis, bet ir Dinofui, kol jis buvo laikytoju. Tuos, kurie buvo ėję skųstis, mušęs ir negyvai užmušęs, būtent: valstiečius Š. Vaitkaitį, P. Vaitiekaitį, V. Kumpalaitį ir V. Gricaitį; nemaža ir kitų buvę mušama, bet išliko gyvi. Iš V. Jurgaičio Nižinskis atėmęs du arklius, jautį, 8 kiaules ir statinę vasarių kviečių ir dar patį jį sumušęs už tai, kad nenorėjęs būti tijūnėliu, o paskui visai išvaręs jį iš namų ir jo ūkį atidavęs kitam. Kai Jurgaitis dėl to pasiskundęs laikytojai, ji atsisakiusi priteisti. Savo skunde valstiečiai paminėjo ir daugiau laikytojos vietininkų smurto veiksmų ir padarytų skriaudų.

Году тисеча шест'сотъ пет'десятого *мес'е*ца ок'тобра двад'цат шос'того дня.

Постановив'шысе очевисто под'дани *господар*'ские дер'жавы вел'можной еей *милости* паней Катарыны Фонденов'ны Динофовой, воеводиной пер'навской, лежачой зем'ли Жомоит'ской у волости Окмянской, войтов'ства, наз'ваное Еглее Повенте, на йме Станис'лав Ер'монайтис и Адам Пав'шъ сами от себе и именемъ лав'ников и мужов той дер'жавы Повен'ской оповедали и жаловали на вел'можную ее *милостю* паню воеводину пер'навску, паню свою, о том, ижъ што небощыкъ вел'можны его *милост* панъ Динофъ, воевода пер'нав'ски, наступив'шы на тую дер'жаву, налашы платечы чын'шу по копъ чотиры з влоки оселой, все подат'ки знешы а инше, самъ чын'шъ толко под'нес'лъ и по шестю

копъ платит постановил а тры дни латем на роботу з влоки, то ест один ден до косене сеножати, други до жнива жыта, трети до ярыны, — тепер по девети копъ платутъ. Двор Повенски, которы на пулвлоч'ку стал, знес'ла а до двору своего, правом ленным служачого, до Пожыж'мъ на роботу с подимя уставичне ходит мушутъ, а которы бы рано не прышолъ, тог'ды, заволав'шы до из'бы, врад'никъ зам'кне и поедин'кем з из'бы выпроважаючы построн'ками мужы бьет, часем забави биючы до обеду, на которою ани сына ани наймита пос'лат не может, якожъ и сынове от ойцов утекают. С прием'ных влокъ || платывали по три копе, тепер по шестю. На стражъ по семю колейно ходыт, а ос'мы кгуменикъ, в которой старажы тры жон'ки повинне быти, которые бы цалую ночъ прентъ, на то ещо од'ного сторожа зам'кнувши в оборе цалую ночъ ховают. Двор своимъ коштомъ будоватъ прымушает. Сломы по пулъ копы з влоки кулов давают на потребу двор'ную. Лну тесаного шест фунтовъ великих. По влости ез'дечы выберает чыншъ, которого подимоват мушутъ, а в которой вси не будет, с той вси бочку жыта, другою ечменя, гус, куровъ двое. Пис'ного при чын'шу ос'мнад'цат грошей выберает, што перет тым тры пол'ске давали. Сена до двору возы два, а перед тым воз один давали. Пщолы на двор под'берают и мед вес берет. Под'води по двакротъ до року до Кур'лан'ди и до Вилкайнъ ажъ за Кролев'цомъ от'правуют вымис'лне. Стацые волу кар'много давают або шест копъ плацутъ. Дров на опалъ з лесу возит боронит, што им перед тым было волно, тепер купуют се (у) урад'ника, кто хочет возыт, и по десети пол'ских от коня давают. Пры чын'шу врад'никъ п(е)нези, монету и шелаги ез'дечы по всях на влост накидают, штобы на талары и на чер'лене золотые выменяли и в том, выменяючы, по кил'канад'цат золотыхъ своих тратит. Тивуна влост наймует и шест копъ платут.

Суплику до его королевской милости, пана нашого милостивого, ходит под'даным той волости бронюно, але не толко до его королевской милости, але и до самого пана, вел'можного его милости пана воеводы пер'навского; якожъ гды село Рекстев Шым Войт'кайтис же супликовал на пана Нижын'ского, быв'шого урад'ника, пан Нижын'ски, доведав'шысе о тем супликованю, збилъ и от того збитя змар'лъ; такожъ село Жалов, гды Ан'дрей Сутис супликовалъ до его милости пана воеводы, тот же Нижын'ски кил'какрот построн'ками збилъ, такожъ другого Пет'ра Войтехайтя, же супликовал до его милости пана воеводы от всей волости, панъ Нижын'ски былъ, мор'довалъ и от того умер'лъ. Такожъ село Жалов тот же панъ Нижын'ски Вайтюля Кум'палайтя голову вер'темякем збил и от того умар. Села Дракгянюв, же в денъ светого Михала в том року тисеча шест'сотъ пет'десятомъ млотит не вышли, ижъ были одешли на кер'машъ до Кур'шанъ, десет котлов пограбилъ, потом, хотяжъ от'робили, не всим врочоно кот'лы. С того села Войтеха Кгрицайтя ойца, же супликовал до его милости пана воеводы, || панъ Нижын'ски, доведав'шысе о тым супликованю, слузе своему Кграбовскому казалъ збытъ и от того бытя умар. Войтехови Юр'кгайтюви села Дар'кгайтюв пан Нижын'ски клачъ две взял, которые сталы по пети копъ, волу за копъ

десет предалъ, яр'ки бочку, свини ос'меро и самого кием побил для того, ижъ тивунцом быти не хотел, а потом и самого з дому вигналъ и другому (з) засев'ком от'дал а самого знищыл, о што за скар'кгу переложону ее милост пани воеводина справед'ливости с того Нижын'ского чынит не хотела. На застен'ку того села Станис'лав Войтекайтис мешкаючы по пети копъ платывал, тепер листы дав'ные ему пограбыв'шы, повиности его описаное пан Нижын'ски спалил, по шест'насту копъ тепер платит прымушает, лну по дванад'цати фун'тов лотев'ских, а третею частъ тых кгрун'тов до села Даркгин'тев[a] зобрано. Того жъ села Дар'кгинтевъ Михала Канкалайтя пан Лимонт на сеножати косучого взяв'шы, две недели в ланцуху и в путахъ в томницы ховал, а потомъ з везеня випустившы збилъ, змор'довалъ и от того бытя через всего лето сего году не робилъ, за чым до великого убоства прышолъ. Село Канкевъ Криштофа Юр'кайтя, Станис'лава Станис'лавайтя окрут'не сего году пан Лимон'тъ посторон'ками збилъ, же рано на роботу не пришли, и от того бытя чотиры недели лежели. И ин'шыхъ крив'дъ немало селом и под'даным сут почынюные, которых и выписат не может, але часу права очевисто мовене шырей переложоно будет, ку великой крив'де и шкоде под'даным его королевской милости, пана нашого милостивого. О што хотечы прав'не мовити, дали тую протестацыю своею до книг зем'ских жомоит'ских записати.

---

[a]Дракгин'тев.

86. *1650 m. spalio mėn. 26 d. Akmenės valsčiaus Pažiūžmės dvaro Tulkinčių, Reginių ir Graudušių kaimų valstiečių skundas prieš ponią K. Dinofienę, laikančią juos leno teise.*

Iš Žemaičių žemės teismo pareiškimų knygos — VUB ŽB 124 l. 187a Nr. 8(232).

Pažiūžmės dvaro kaimų valstiečiai skundėsi, kad valdanti juos leno teise K. Dinofienė engianti juos, reikalaudama daug didesnių prievolių, kaip kad yra jiems nustatyta ir kaip jie atlikdavo jos velioniui vyrui, kai jis buvo valdęs tą dvarą. Ji verčianti duoti po 9 kapas grašių, po 6 latviškus svarus šukuotų linų ir po du vežimus šieno, o jų pievas atėmusi dvarui; pirmiau dirbti ėję tik vieną dieną — pievų šienauti, o dabar vasarą turį dirbti po 3 dienas savaitėje ir tas, kas turi valaką, lygiai ir tas, kas teturi šeštą dalį valako, o žiemą turį dirbti nuo valako po 4 dienas savaitėje; sargybos verčianti eiti po 7 žmones, visokius medinius indus — kubilus, statines, kibirus ir t. t. imanti iš valstiečių, kai tik prireikia; verčianti važiuoti su vežimais ir šiaip pasiuntus ne tik dvaro reikalui, bet ir bet kam paprašius ir dėl visų tų darbų ir važiavimų valstiečiai esą visai nuskurdinti.

Году тисеча шест'сотъ пет'десятого мес'еца (октобра двадцат шостого дня).

Постановив'шисе очевисто под'дани господар'ские, правом лен'ным вел'можной ее милости паней Катарыне Фонденов'не Динофовой, воеводиной пер'навской, до мает'ности ее милости правомъ ленным служачой, лежачой зем'ли Жомоит'ской у волости Окмянской, наз'ваной Пожыжми, приналежачые, селъ Тулкинче, Рекгине и Кграв'дужъ на йме Трушлисъ самъ от себе и именем иншых под'даных и мужовъ селъ помененыхъ

оповедалъ и жаловалъ на велможную ей *милостю* паню воеводину пер'навскую, паню свою, о том, ижъ давные уставы ревизор'ские поламав'шы, яко за небощыка *его милости* пана воеводи пер'нав'ского платили, поминувшы, по девети копъ платит примусила, лну шест фунтов тесаного лотев'ских, сена по два возы, а сеножати их на двор побрала, а наймуючы сами пел'нит то мушут; роботы не от'правовали, окром один денъ сена косит ходили а не грабили, але наймити заграбяли, тепер с подимя латемъ, якъ з влоки, такъ и тен, што шостую част володает, заров'но на роботу ходит по тры дни на кожды тиден, а в зиме з влоки вжо, не с подимя, по чотиры дни зарабяют на кожди тиден; стражъ по семю от'правуют; пустов'щыз'ны на двор зарабяют; начыне вшелаке древ'нане, кублы, каде, бочки, ведри, претаки, нец'ки, што потреба, зе вси берет, яко под двором тужъ мешкаючых, такожъ под'води, посыл'ки не толко двор'ной потребе, але за кождую потребу общую, кто колвекъ попросит урад'ника от'правуют и тыми посылками, роботую незнос'ную через врад'никовъ ее *милости* велце стимежени сут и до *великого* убоства, знищеня приходит, затым и все крив'ды часу права очевисто доводити, о што перед[a] двором *его королевской милости*, паном своим милостивым и нашым, хотечы, далъ тое оповедане свое до книг зем'ских жомоит'ских записати.

---

[a]через.

87. *1655 m. kovo mėn. 14 d. Karaliaus Jono Kazimiero sprendimas, kuriuo patvirtina komisorių sprendimą dėl Karališkių kaimo valstiečių priešinimosi savo laikytojui, bet sumažina bausmes, panaikina naujai įsteigtą palivarką ir nustato naujas valstiečių prievoles.*

Iš 1775 m. spalio mėn. 6 d. įrašo Žemaičių žemės Raseinių reparticijos teismo aktų knygoje — VCA sen. aktų kn. 14777 l. 1041—1044 a.

Paskelbta: nepilno teksto vertimas LIŠ I psl. 270—271 Nr. 316.

Išspręsti ginčams tarp Karališkių kaimo valstiečių ir jų laikytojo Krišpino Kiršenšteino buvo nuvykę karaliaus komisoriai Lietuvos D. K. referendorius K. P. Bžostovskis ir kustosas V. S. Judickis; dėl kai kurių savo sprendimo punktų — kadangi jie ne visai atitiko pirmesnių komisorių sprendimams, — jie pristatė savo sprendimą karaliui tvirtinti. Dėl činšo ir kitų valstiečių mokėjimų laikytojui, kadangi valstiečiai buvo ėmę nebevykdyti karaliaus Vladislavo IV sprendimo, karalius patvirtina komisorių nustatymą — valstiečiai privalo sumokėti nuo valako po 5 kapas 39 grašius, neskaitant činšo. Dėl valstiečių savivalės, kad jie buvo pripasakoję visai nebūtų dalykų apie savo laikytoją, savivališkai sulaikė rinkliavų mokėjimą jam, pirmesnių karaliaus pasiųstų komisorių nepriėmė ir karaliaus įspėjamąjį raštą išniekino, savo laikytojo tarnautojus ir pareigūnus — kilminguosius Pankevičių ir Škleniką žiauriai sumušė ir sužeidė, tai, nors jau pirmiau yra nuspręsta nubausti svarbiausius riaušininkus rankos nukirtimu, prisiekus Pankevičiui ir Šklenikui, ir nors tos bausmės jie esą nusipelnę, karalius, labiau linkdamas būti gailestingas, pakeičia bausmę, atleidęs Pankevičių ir Škleniką nuo priesaikos, ir Mikalojui Grinaičiui ir dar 6 svarbiausiems riaušininkams vietoj rankos nukirtimo skiria plakimą diržais viso kaimo akivaizdoje ir po to laikymą prirakintų prie bažnyčios durų po du sekmadienius ar šventadienius Jurbarke ir tiek pat Skirsnemunėje, o po to sumokėti dvigubą kompensacijos baudą kilmingiesiems Pankevičiui ir Šklenikui ir tuos pinigus turįs sudėti visas kaimas. Naujai įsteigtą keturių valakų palivarką, kuriame

valstiečiai turėjo dirbti, nusprendžiama panaikinti ir tą žemę paskirstyti valstiečiams, o jie turėsią už ją mokėti kaip už sėdiminę žemę. Kadangi panaikinus palivarką nyksta valstiečių darbai ir sargybos, valstiečiams nustatomos kitos prievolės: nuo valako po 8 kapas činšo, po statinę rugių ir po statinę avižų, be to, gaidžiai, žąsis, kiaušiniai, linai. Visi valstiečiai susidėję kasmet turi duoti vieną jautį, nuo dviejų valakų per metus viena pastotė į tolimą kelionę, o artima kelionė kasmet nuo valako, už malkavimą tik savo reikalams po 16 grašių nuo valako, ir dar urėdininkui po 3 grašius raštinės rinkliavos. Dar turi duoti klebonui kasmet nuo valako po 6 grašius vynui.

Jan Kazimierz ... Oznaymuiemy tym listem naszym komu to wiedzieć należy: pokładany był przed nami akt komisarski urodzonego Cypryana Pawła Brzostowskiego, referendarza W. X. Ltt°, y wielebnego Waleryana Stanisława Judyckiego, kustosza smolenskiego, sekretarza naszego, komisarzow od nas do dobr naszych wsi nazwaney Karoliszek w dzierzeniu natenczas urodzonego Heronima Kryspina Kirszensteyna, ciwona pojur*skiego,* dworżanina naszego, będących, na rozsądzenie krzywd y pretensyi ab utrinq*ue* według dawnieyszych s[wi]eszych regestrow zachodzących, także na zniesienie folwarku w tey || wsi przedtym nie bywałego y postanowienie czynszu pieniężnego zesłanych pod datą roku tysiąc szescset pięcdziesiąt pierwszego dnia dwudziestego dziewiątego nowembra odprawowany, zawieraiący w sobie wszystkie ex utroq*ue* actoratu pretensye y krzywdy przez pomienionych komisarzow naszych rozsądzone, z ktorych iż niektore punkta przez tychże komisarzow naszych względem zaszłych przedtym dekretow komisarskich y approbacyi naszey do nas dla dekleracyi naszey odesłane są, tedy my przerzeczony akt komisarski oglądawszy y wszystkie kontenta jego zważywszy, takową w tych punktach y dalszey naszey ordynacyi czyniemy dekleracyą.

Naprzod, co się tknie czynszow y innych pożytkow urodzonemu ciwonowi pojur*skiemu* przez poddanych[a] temere y swawolnie przeciwko dekretowi swiętey pamięci krola j. mci pana brata naszego zatrzymanych, ponieważ dostateczna od komisarzow naszych jest uczyniona na obiedwie stronie kalkulacyą y dekret płacenia przez lat pięc przy czynszu na kazdę włokę po kop pięciu groszy trzydziestu dziewięciu litewskich zaszedł, z tych przyczyn ten dekret || komisarski approbuiemy, podług ktorego obiedwie stronie zachowac się maią.

Co się zas tknie swewoli tychże poddanych karaliszkich, ze oni nie tylko bez zadney przyczyny przeciwko urodzonemu dzierżawcy swemu powstali, onemu podatki swewolnie nie czekaiąc rozprawy zatrzymali, do szkod niemałych go przywiedli, a innym poddanym do ubostwa powodem byli, nam przez supliki nigdy nie bywałe rzeczy na urodzonego ciwona, dzierzawcy swego, doniosłszy, nic przed komisarzami naszemi nie dowiedli y dowodzić nie mogli, pierwszych komisarzow z dekretu swiętey pamięci pana brata naszego za listem naszym zesłanych przyiąc nie chcieli y listy nasze upominalne in levipendium obracali, przed komisarzem naszym urodzonym Stankiewiczem, pisarzem zmudckim, od nas zeslanym w głos sprzeciwięstwo woli y dekretom naszym czynić deklerowali, do czego się wszystkiego przed teraznieyszemi komisarzami naszemi znali y miłosierdzia prosili, ale nawet co większa, iż oni sług y urzednikow urodzonego

dzierzawcy swego, to jest urodzonego Pankiewicza y Szklenika, distinctis temporibus zbuntowawszy się okrutnie zbili, zranili, do czego się in parte poniekąd poddani przed komisarzami naszemi daiąc winę samym urzednikom, ze z ich okazyi boy się stał, przyznawaiąc, w usprawiedliwieniu swoim variabant, w ktorych punktach lubo to dekret pierwszy || komisarski, a potym y konfirmacya nasza w [ws]kazania rożnych pen na poddanych, osobliwie za przysięgą urodzonego Pankiewicza i Szklenika, sług y urzednikow urodzonego ciwona pojur*skiego,* obwionionych, w dekrecie komisarskim nazwiskiem wyrażonych na ucięcie rąk ich zaszła y list nasz eo nomine do urodzonego Rybinskiego, exekutora, wydalismy, za czym teraznieysi komisarze nasi in cognitionem rzeczy osądzoney non descendendo do nas na decyzyą odesłali, a obwinionych na parękę wszystkiey wsi do rozprawy dali. My tedy krol, bacząc takie poddanych naszych tamecznych zuchwalstwo, swewolę, słusznie bysmy onych graviori animadversione karac mieli, jednak to przedsiębiorąc, iż bardziey ad clementiam anizeli surowość skłaniać się zwyklismy, przeto non descendendo ad rigorem przeszłych dekretow komisarskich y konfirmacyi naszey tą dekleracyą naszą in minorenes pienas, — uwolniwszy urodzonego Pankiewicza y Sz(k)lenika od przysięgi dekretem komisarzow przeszłych nakazaney, commutamus; nayprzod tedy względem buntow y swewoli, do ktorey ci obwinieni okazyą inszym poddannym naszym byli, ze nie tylko się zwierzchnosci naszey sprzeciwiali, do szkod urodzonego dzierzawcę przywodzili, onego niesłusznie do nas odnosili, ale nawet sługom urodzonego dzierzawcę swego boy sami przez się y przez drugich sąsiedzkich poddanych uczynili, — nakazuiemy, aby ci hersztowie od urodzonego dzierżawcy obwinieni, mianowicie Mikołay Grinaytis, Stanisław Jokiłaytis, Jan Łotyszaytis, Maciey Gryndyszaytis, Jan || Skomoroch, Woyciech Szymanaytis y Andrzey Marzynaytis za tę wszystkę swewolę miasto ucięcia ręki inszych pen na nich wskazany(c)h z postronkami tamże przy zgromadzeniu poddanych in przesentia exekutora naszego, ktorego osobliwym listem naszym zsyłami, słusznie pokarani byli; przy tym ciż obwinieni, aby się zuchwalstwo więcey nie mnozyło y swewola chłopska na przykład innym pohamowana była, przez dwa dni niedzielne albo swięte u koscioła jurborskiego, a prze drugie dwa dni także niedzielne abo swięte u koscioła skirstimonskiego przy drzwiach koscielnych przez mszą spiewaną y kazanie w kunicach, maiąc łancuch na sobie stali, a na ostatek aby nawiązkę sowitą tak urodzonemu Pankiewiczowi, yako urodzonemu Szklenikowi w Statucie W. X. Ltt° opisaną przy tymze exekutorze naszym, na ktorą się wszystka wies złozyć ma, in instanti zapłacili.

Co się zas tknie gruntow nad pomiarą dawną przez komisarzow, to jest urodzonego Stanisława Gieysztora, s*taro*sty kowien*skiego,* y Arnolfa Giedroycia, czesnika pinskiego, wymierzonych, to jest czterech włok, ktore juz komisarze na folwark odłączyli y one poddanym tamecznym zarabiać nakazali, jakoz y my ten akt komisarski osobliwym listem naszym konfirmowalismy, dla czego teraznieysi komisarze nasi, to jest urodzony referendarz W. X. Ltt° y wielebny kusztosz smolenski, do postanowienia ustawy

pieniężney y || zniesienia z nich roboty y folwarku tam przedtym nie byłego, widząc rem judicatam, za listem od nas do siebie wydanym przystąpić nie mogli y owszem pro interpretatione rescriptu y approbacyi naszey do nas odesłali. W czym my uwazaiąc, iż za erygowaniem folwarku na gruntach chłopskich znieszczenie by poddanych naszych nastąpic musiało, przeto y w tym punkcie tak dekleruiemy, iz ten grunt nad pomiarą przybyły, to jest cztery włoki, przy poddannych teyże wsi Karoliskiey zostawuiemy, z ktorych oni podług ustawy nizey wyrażoney jako z włok osiadłych rożebrawszy je między się płacic maią y powinni będą.

A ponieważ poddanych pomienionych karaliskich od roboty y strazy tygodniowych teraznieyszą deklaracyą naszą uwalniamy, tedy takową ustawę onym, osadzaiąc ich na pieniężnym płacie, podaiemy, podług ktorey tak urodzony ciwon pojurski z małzonką swą, jako y poddani nasi karoliscy sprawować się maią. Nayprzod czynszu gotowego z włoki po kop osm litewskich płacić, takze po beczce zyta y po beczce owsa miary wilenskiey, przy tym kurow dwoie, gęś || jedna, jaiec dwadzieścia, lnu nie czesanego pięćdziesiąt albo połtora złotego oddawać, podwodę za mil trzydzieście z dwuch włok jedną raz w rok odprawować albo za tę podwodę, gdy nie poiadą, po kopie jedney z dwuch włok płacić, drugą podwodę mnieyszą z włoki nie daley nad dziesięc mil jezdzic, wgaynego y na swą tylko własną potrzebę z włoki przez rok po groszy szesnascie litew*skich* płacić, a na ostatek ze wszystkich wsi w rok jednego wołu albo zan kop osm dawać maią; a te poddatki od Swiętego Michała do Swiętego Marcina urodzonemu[b] dzierzawcy[c] wydawać, y piszczego[d] po groszy trzy lit. urzędnikowi dawać powinni będą. Także za zascianek, ktory przy tey wsi ma zostawać, po dwudziestu zło*tych* jako przedtym dawali, tak y napotym quotannis płacic maią.

A nadto do żadnych inszych ciężarow y robot ani odprawowania straży ani inszych powinnosći pociągani y przymuszeni nie będą, wyiowszy ze do koscioła parafiy swoiey xiędzu plebanowi względem pracy około zawiadywania zbawienia ich na wino po groszy szesciu litewskich z włoki co rok przez ręce ławnika, na ktorego poł włoki od podatkow uwalniamy, dawać powinni będą. Czego urodzony dzierzawca ma doglądać.

W inszych zas punktach dekret komisarski urodzonego referendarza W. X. Ltt. y wielebnego kustosza smolenskiego we wszystkim utwierdzamy mocą ninieyszey[e] dekleracyi naszey. Do ktorey ręką się naszą podpisawszy pieczęc W. X. Ltt. przycisnąc rozkazalismy. Działo się w Warszawie dnia czternastego m*iesiąc*a marca roku panskiego || tysiąc szescset pięćdziesiąt piątego, panowania naszego polskiego y szwedskiego czwartego roku.

Lietuvos D. K. didysis antspaudas ir parašas: Jan Kazimierz krol.

Toliau rašto pavadinimas: Approbacya komissyi w Karaliszkach urodzonego Kryszpina Kirszensteyna, ciwona pojur*skiego*, odprawioney z dekleracyą moderationis pokarania y ustawą przy zniesieniu[f] z folwarku postanowionego. — Filiphus Kazimierz Obuchowicz, pisarz W. X. Ltt[o].

---

[a] poddanskich. [b] urodzony. [c] dzierzawca. [d] puszczego. [e] ninieyszych. [f] zniescieniu.

88. *1660 m. liepos mėn. 19 d. Karaliaus Jono Kazimiero įsakymas referendoriui kun. Neverovskiui grąžinti Naujųjų Asačnykų kaimo, Karalkrėslio rakto, žmonėms paimtus iš jų raštus ir atlyginti jiems už skriaudas.*

Iš 1660 m. rugpiūčio mėn. 12 d. įrašo Trakų pilies teismo knygoje — VUB TrP 2 l. 190.

Karaliui skundėsi Alytaus ekonomijos Karalkrėslio rakto Naujųjų Asačnykų kaimo žmonės, kad Lietuvos D. K. referendorius kun. Neverovskis, kai buvo pasiųstas komisorium į Alytaus ekonomiją, atėmęs iš to kaimo žmonių pirmesnių karalių duotų to kaimo žmonėms teisių raštus, pareikalavęs iš jų nepakeliamų rinkliavų, paėmęs porą jaučių, telyčią ir arklį ir pačius žmones kankinęs sunkiu kalėjimu ir mušęs. Karalius įsako referendoriui, jeigu taip buvo, sugrąžinti kaimo žmonėms paimtus raštus ir atlyginti jiems skriaudas.

Jan Kazimierz, z bozey łaski krol polski, wielkie xiąze litewskie, ruskie, pruskie, zmuydzkie, mazowieckie, inflanskie, smolenskie, czernihowskie, a szwedski, gotski, wandalski dziedziczny krol. Wielebnemu w bogu xiędzu Jerzemu Niewiarowskiemu, referendarzowi W° X[a] Lit°, opatowi strzemeszynskiemu, wiernie nam miłemu, łaskę naszą krolewską. W bogu wielebny, wiernie nam miły, supplicowali nam poddani nasi z Nowych Osocznikow z klucza Krolokrzeselskiego do ekonomiey Olitskiey należącego o to, iz wiernosc[a] wasza[b], będąc od nas commissarzem do pomienioney oekonomiey zesłanym, prawa od naiasnieyszych antecessorow naszych onym nadane odebrawszy, do składek nieznosnych przymusiłes ich, wołow parę, jałowicę y konia jednego od nich wziołes y samych ciężkim wiezieniem y biciem mordowałes; czego acz o wiernosci wa*szey* nie rozumiemy, jesliby jednak tak miało bydz, jako ci poddani afserunt, chcemy miec po wiernosci waszey[b], abys wiernosc wasza[b] prawa zabrane wrocił y onych we wszytkim tak acquietował, jakoby więcey z podobnemi nie przychodzili do nas quereminiami. Inaczey wiernosci wasa nie uczynisz s powinnos[ci] swey dla łaski naszey. Ktoremu natenczas zyczemy dobrego od pana boga zdrowia. Dan w Warszawie dnia dziewiętnastego *miesią*ca lipca roku panskiego tysiąc szescset szescdziesiątego, panowania krolewstw naszych polskiego dwunastego a szwedskiego trzynastego roku.

Lietuvos D. K. antspaudas. Parašai: Jan Kazimierz krol. — Andrzey Kotowicz, pisarz W° X[a] Lit°.

---

[a] wiernie. [b] nam.

1666 m. Šventežerio valstiečių priešinimasis dvaro *urėdininkui.*

89. *1666 m. rugpiūčio mėn. 28 d. Generalinio antstolio pranešamasis kvitas, kad jis apžiūrėjęs mušimo žymes ant K. Lingevičiaus, Šventežerio dvaro, Trakų pav., urėdininko, ir jo tarno St. Rutkauskio ir kad jie sakę, jog juos sumušę Šventežerio valstiečiai.*

Orig. Trakų pilies teismo pareiškimų knygoje — VUB TrP 6 l. 2044.

Paskelbta: vertimas LIŠ I psl. 272 Nr. 317b.

Apžiūrėjęs ir aprašęs smūgių žymes kūne, antstolis toliau surašo savo kvite ir sumuštųjų pasakojimus, kas ir kaip juos sumušęs. Jie aiškinęsi, kad rugpiūčio 26 d., kai Šventežerio urėdininkas K. Lingevičius privažiavęs prie ariančių Šventežerio dvaro lauką valstiečių ir ėmęs vieną jų barti už netinkamą darbą, Mikyčių kaimo valstiečio T. Motiejūno du sūnūs, to pat kaimo valstiečio M. Vaitonio bernas Pauliukas ir Nemajūnų kaimo valstiečio V. Kiškiūno bernas S. Baigys puolę juos mušti pagaliais ir svaidyti akmenimis ir tada ir visi kiti buvę ten valstiečiai puolę juos vytis ir mušti. Be to, grasę, kad Lingevičių užmušią ir Šventežerio dvarą sudeginsią.

Ja jenerał jego kro. mci nadworny woiewodstwa witepskiego y woiewodstwa trockiego nizey na podpisie moim mianowany zeznawam tym moim relacyinym kwitem ku zapisaniu do xiąg grodzkich trockich, iz w roku teraznieyszym tysiąc szescset szescdziesiątym szostym miesiąca augusta dwudziestego osmego dnia byłem ja jenerał wziętym y uzytym od ziemianina jego kro. mci powiatu kowienskiego od jego msci pana Kazimierza Lingiewicza, sługi y urzędnika jego msci pana Krzysztopha Eperyeszego, podstolego kowienskiego, dzierzawcy swiętojezierskiego, na oglądanie boiu, ran na jego msci panu Lingiewiczu samym. Jakoz ja jenerał maiąc przy sobie strone szlachte, pana Jana Piotrowicza y pana Adama Michałowicza, za przybyciem moim do dworu Swiętojezierskiego w woiewodstwie y powiecie trockim stoiącego zastałem jego msci pana Lingiewicza na łozku lezącego okrutnie zbitego. Jakoz za okaziwaniem widziałem w głowie sinie krwawą spuchłą na skroniu po prawey stronie, znowu na prawey ręce widziałem na łokciu sinie krwią podciekłą, a od szyie do lewego ramienia sinie takze spuchłą, tak tesz grzbiet wszytek sini spuchły, krwią podciekły, jako mianował, ze doganiaiąc kiiami a kamienmi zbito. A na czeladniku jego msci pana Lingiewicza na panu Stephanie Rutkowskim widziałem wszytko ciało posiniałe, krwią podciekłe, ktore takze mianował kiiami y kamieńmi zbite. Ktory to boy y zranienie swoie jego mosc pan Lingiewicz mianował byc sobie stałe w roku teraznieyszym tysiąc szescset szescdziesiątym szostym miesiąca augusta dwudziestego szostego dnia od poddanych swiętojezierskich, a mianowicie ze wsi Mikiciow od synow obudwuch Tomasza Macieiuna, starszego Januka a młodszego Pawluka, z teyze wsi Marcina Woytania parobek na imie Pawluk, a znowu ze wsi Niemoiun Woyciechow Kiszkiunow parobek na imie Simuk Baygis, — — od ktorych napierwey początek się stał tego boiu, a przy nich wszytko pospolstwo chłopow sie rzuciło. A jako jego mosc pan Lingiewicz przede mną jenerałem mianował, gdy jadąc z miasta Seyrey zaiachał do oraczow chcąc ich opatrzyc jako robią, a nie wiedząc o tym nic, ze sie juz byli zbuntowali onego zabić, tamze gdy jednemu chciał był zganic, że lada jako robił, a oni zaraz poczeli bic kiiami, kamienmi, łaiąc i sromocąc uszczypliwemi słowami, goniąc jego msci az do samego dworu Swiętojezierskiego, a mało jeszcze na tym maiąc, y pochwałke uczynili obiecuiąc samego jego msci pana Lingiewicza zabic y dwor Swiętojezierski spalic. Przy czym ja jenerał y s tą stroną bywszy, co widziawszy y słyszawszy, dałem ten moy relacyiny kwit pod pieczęcią y s podpisem własney ręki moiey, tak tesz pod

pieczęcmi strony szlachty przy mnie będącey. Pisan w Swiętym Jezierze roku, miesiąca y dnia wzwysz pomienionego.

Parašas: Jan Budkiewicz, jenerał jego k. m. nadworny woiewodstwa witebskiego y trockiego, ręką swą.

Antspaudas nebuvo prispaustas.

90. *1666 m. rugsėjo mėn. 2 d. Šventežerio dvaro urėdininko K. Lingevičiaus skundo protokolas apie tai, kad jį užpuolę ir sumušę to dvaro valstiečiai.*

Iš Trakų pilies teismo pareiškimų knygos — VUB TrP 6 l. 2046.

Paskelbta: vertimas LIŠ I psl. 271 Nr. 317a.

Skundo turinys toks pat, koks yra išdėstytas antstolio kvite Nr. 89.

На враде г*осподар*'скомъ кгрод'ском воевод'ства Троц'кого передо м'ною Матеушомъ Быхов'цомъ, под'воеводим троц'ким, оповедал и обтяжливе жаловал земенин г*осподар*'ский повету Ковен'ского урожоны его мост панъ Казимер Линкгевичъ, слуга и урад'никъ светоозер'ский будучы от его м*илостий* пана Крыштофа Еперыешого, под'столего ковен'ского, на под'даных его м*илостий* пана своего волос'ти Светоозер'ской, меновите из села Микицювъ на двухъ сыновъ Томаша Матеюна, на стар'шого Янука а на молод'шого Павлюка, с того жъ села на Павлюка — паробка Мар'цина Войтаня, знову изъ села Немоюнъ на другого паробка Войтехового Кишкюнового на име Симука Байкгя и на все поспол'ство тых под'даных о том, штожъ дей ижъ въ року теперешнем тисеча шест'сотъ шест'десятъ шос'том м*есе*ца авкгуста двад'цатъ шостого дня его мост панъ Линкгевичъ, чынечы досить воли и росказанью его м*илости* пана своего, абы въ той мает'ности Светоозер'ской, у воевод'стве и повете Троц'ком лежачой, всяки порадокъ добры строны господар'ства был, а такъ его мост панъ Лин'кгевичъ, бывшы того вышъ помененого дня въ месте Сейреях въ потребах своих, там же едучы назад заехал до орачовъ пан'ских, хотечы огледеть роботу ихъ, а не ведаючы ни о чомъ том, што се они уже были збунтовали оного забить, а кгды одному хотел былъ зганить, же ляда яко оралъ, там же зараз за почат'ком тых вышъ помененых прын'цыпаловъ усе поспол'ство хлопское, запомневшы бояз'ни божой и срокгости права посполитого, его мости пана Линкгевича киями, каменьми збили, змор'довали, лаючы и соромотечы его ущыпливыми словами, и кгдыбы зацные люди не от'ратовали и конь не унюс'лъ, то бы его снать на смер'ть забили, которого биючы гонили ажъ до самого двора Светоозер'ского, а мало на том бою маючы, еще похвал'ку учынили, обецуючы его мостий самого пана Лин'кгевича на смер'ть забить и двор Светоозер'ский спалить. Въ чомъ его мостъ панъ Казимер Линкгевичъ маючы велики жал и шкоду и не будучы беспечным здоровя своего, дал тое оповеданье свое до книг кгрод'ских троц'ких записать, што ест записано.

Antroje rašto pusėje pažymėta, kad šis skundas pareikštas pilies teisme rugsėjo 2 dieną.

91. *1667 m. kovo mėn. 17 d. Karšuvos tijūnystės valstiečių raštas, kuriuo susitaria su savo tijūnu, prieš kurį buvo skundęsi, ir, gavę iš jo nedidelę nuolaidą, atsisako nuo apeliacijos prieš revizorių sprendimą.*

Iš 1670 m. gruodžio mėn. 24 d. įrašo Žemaičių pilies teismo knygoje — VUB ŽP 23 (sen. 27) l. 342—343 Nr. 167.

Karšuvos tijūnystės valstiečiai buvo skundęsi prieš savo tijūną ir karaliaus buvo paskirti komisoriai jų skundų ištirti. Tie komisoriai, ištyrę, padarė sprendimą; prieš kai kuriuos to sprendimo punktus apeliavo valstiečiai, prieš kai kuriuos kitus — tijūnas. Nenorėdami turėti šiais sunkiais laikais didelių išlaidų tolesniam bylinėjimuisi, valstiečiai susitarė su savo laikytoju, tijūnu; jis jiems padarė kai kurių nuolaidų, ir abidvi šalys atsisakė nuo apeliacijos prieš komisorių sprendimą. Nuolaidos esančios tokios: komisoriai buvo leidę tijūnui įsirengti Obelyne trijų valakų dvaro arimą, dabar tijūnas atsisakęs nuo vieno valako ir pasitenkinęs 2 valakais, kurie turėsią būti pavasarį išmatuoti kaip galima arčiau prie Obelyno dvaro. Tą žemę dvarui turėsią dirbti valstiečiai. Be to, tijūnas pažadėjo užmokėti už valstiečius 600 auksinų padūmės mokesčio, jeigu jis bus artimiausio seimo nutartas, ir poniai tijūnienei valstiečiai neturėsią mokėti 1667 metais kasmet mokamų pinigų dviejų šimtų su viršum auksinų.

My woyt, ławnicy y mężowie wszyscy, poddani jego kr. mci ciwunstwa Korszewskiego, czyniemy jawno y zeznawamy tym naszym dobrowolnym listem, iż cosmy w krzywdach y pretensyach naszych wyniozszy mandat z kancelaryi j. k. m. po jego mc. pana Alexandra Gorskiego, ciwuna korszewskiego, pana y dzierżawcę naszego, otrzymawszy za mandatem dekret sądu krola jego mci zadwornego, wedlug onego y osobliwego listu jego kr. mc. do ich mc. panow commisarzow wydanego, wywiedlismy do tego ciwunstwa Korszewskiego na rozsądzenie krzywd y skarg naszych jego m. pana Gabryela Sipowicza, ciwuna szowdowskiego, pisarza ziemskiego x-stwa Zmoydzkiego, y j. m. pana Abrama Kazimierza Montrymowicza, sekretarza jego k. m., komisarzow || y rewizorow listem krola jego mci do tego aktu naznaczonych. Ktorzy to ich msc wyżey rzeczeni według swey powinnosci porządkiem prawnym zjechawszy y jurizdykę tu w ciwunstwie Korszewskim ufundowawszy, jako nasze, poddanych ciwunstwa Korszewskiego, tak y j. m. pana ciwuna korszewskiego, dzierzawcy naszego, praetensyie z oczewistey controwersyi sądzili y wszytkich tych sądow swoich obiema stronam dekreta w roku teraznieyszym tysiąc szescset szescdziesiąt siodmym miesiąca stycznia czwartego dnia wydali. Od ktorych to ich mci dekretow my, poddani ciwunstwa Korszewskiego, y j. m. pan ciwun, dzierżawca nasz, w pewnych punktach skarg y praetensyi naszych do zobopolnego sądu j. k. m. apelowalismy byli, lecz uważaiąc w teraznieyszych czasiech ze wszech miar cięszkich, dalsze koszty, nakłady y trudnosci prawne, za radą panow jurystow, dobrych naszych przyiacioł, udalismy się z pokorną naszą submisyą do zgody z jego mcią panem ciwunem, dzierżawcą panem naszym, prosząc o milosciwy respekt panski na nas, aby nam w krzywdach y ciężarach naszych, nimbysmy do dalszych kosztow y nakładow przyszli, z uwagi swey ufolgował. Jakoz jego m. pan ciwun z panskiey swoiey dobrotliwosci y łaski tę naszą przyiąwszy submisyą, do ugody przystąpił y nas jako poddanych do panskiey swey przyiąwszy łaski, tak z sobą pomiarkował y uspokoił, że po ustąpieniu apelacyi zobopol-

ney naprzod włoki jedney ze trzech włok na paszenkę abelinską dekretem ich mci panow commisarzow sobie przysądzonych ustąpił, a tylko na dwoch włokach, ktore maią byc pod przyszłą wiosnę jako nayzręczniey y naybliżey dworu Abelinskiego wymierzone y ograniczone, przestał. Na co przy liscie ugodliwym dał nam na pismie pewne punkta z podpisem ręki swey y z pieczęcią, tak tez z pieczęciami y z podpisami rąk ludzi zacnych, od siebie uproszonych, upewniaiąc y ubespieczaiąc nas, iż to wszytko cokolwiek w tych punktach jest opisano nam zyscic ma, dotrzymac y wypełnic, a mianowicie, iż dwie tylko włoki, w ktorych się y dworny, takze gumienny pl[a]c ma || zawierac, a nie więcey nad dworną paszenkę my, poddani ciwunstwa Korszewskiego, zarabiac, nawozic y zboze z nich zprzątac y wymłacac mamy y powinni będziemy. Jego m. pan ciwun na nas zadney nowey powinnosci ani ciężaru nad te, ktore są w dawnieyszey ustawie y w teraznieyszym dekrecie ich mc. panow commisarzow wyrażone, wkladac nie będzie mogł. Jakoż dla pewnosci lepszey podiął się nam wszytko co będzie należało z pomienionych punktow od j. m. pana ciwuna nam danych do dekretu commisarskiego wprowadzic y we wszytkim podług dawnieyszey ustawy commisarskiey y teraznieyszego dekretu, ktory ma byc reformowany, zachowac się, a jako jego m. pan ciwun, dzierżawca nasz, tak y my, poddani tegoż ciwunstwa, za powrotem da bog z seymu teraznieyszego jego m. pana Sipowicza, ciwuna szowdowskiego, pisarza ziemskiego zmoydzkiego, pierwszego commisarza, mamy wespoł z jego mcią panem ciwunem, panem dzierzawcą naszym, przed ich mciami pany comisarzami obiema te pomiarkowanie nasze pokazac y o reformowanie według zobopolney ugody naszey y dekretu z wymazaniem z niego apelacyi zobopolney a z wyrażeniem w nim co będzie nalezało z przerzeczonych od j. m. pana ciwuna nam danych punktow prosic, a zatym dekreta od ich mc. z poprawą wedlug zgody teraznieyszey y z dołożeniem, zesmy obiedwie strony na nich przestali, otrzymac, a w czas przyszły bez zadnego naruszenia pierwszey ustawy y teraznieyszego dekretu comisarskiego wszelkie posłuszenstwo y powinność j. m. panu ciwunowi korszewskiemu pełnic y oddawac powinni będziemy. Osobliwie jego m. pan nasz przyobiecał za nas złotych szescset podymnego, jesliby na seymie przyszłym uchwalono, zapłacic. A co samey jey m. paniey ciwunowey ze wszytkiey włosci naszey co rok płaciemy dobrą twardą monetą złotych dwiescie y cos więcey, tedy przy tey ugodzie y tey sumy za rok jeden tysiąc szescset szescdziesiąt siodmy wszytkom nam ustąpiła, u[wa]rowawszy to, ze jeslibychmy tey ugody nie dotrzymali y w czym || naruszyli, mamy tę summę jego m. y jey m. wrocic y zapłacic. I na tosmy dali ten nasz dobrowolny ugodliwy list s podpisy rąk ich m. panow przyiacioł, pieczętarzow od nas uproszonych, niżey na podpisie rąk mianowanych. Pisan we wsi Abelinie dnia siedmnastego miesiąca marca roku tysiąc szescset szescdziesiąt siodmego.

Originale antspaudai ir tokie parašai: Ustnie proszony do tego listu od woyta, ławnikow y mężow wszytkich ciwunstwa Korszewskiego jako od nieumieiętnych pisma pieczętarz Jerzy Dowgiało ręką swą. — Ustnie proszony pieczętarz do tego listu ugodliwego od woyta y od wszytkich

poddanych ciwunstwa Korszewskiego xiądz Piotr Bortkiewicz, komendarz lalski, ręką swą podpisałem. — Ustnie proszony pieczętarz do tego listu od woyta y od wszytkiey wlosci ciwunstwa Korszewskiego jako pisma nieumieiętnych ręką swą podpisałem Kazimierz Konstanty Siemaszko. — Za ustną prozbą pieczętarz do tego listu użyty Stefan Bortkiewicz ręką swą podpisałem.

1679—1680 m. Palangos valsčiaus žmonių ginčai su savo laikytoju dėl reikalautų iš jų mokesčių ir kitų prievolių

92. *1679 m. gegužės mėn. 8 d. Karalienės komisorių duoti prievolių nuostatai Šventosios miestelio, Palangos valsčiaus, žmonėms.*

Originalas prie 1679 m. gegužės mėn. 8 d. duoto Šventosios miestelio inventoriaus — VUB A 1972.

Nusiųsti į Palangos valsčių išspręsti ginčų tarp valsčiaus žmonių ir jų laikytojo karalienės komisoriai patvirtino naują Palangos valsčiaus inventorių ir nustatė žmonių prievoles. Šventosios miestelio žmonių prašomi, jie davė jiems atskiru raštu Šventosios inventorių ir prie jo prievolių nuostatus. Prievolės nustatomos nuo žemės, nuo žvejybinių laivų ir nuo karčiamų. Kai kurios pirmesnės prievolės panaikinamos, būtent: žuvų davimas, ilgės, gėralų darymo mokestis, nuo turimų ariamųjų gyvulių ir pastotės.

Ustawy miasteczka j. k. m. Swięta nazwanego, do starostwa Polągowskiego należącego, dane przez nas, commissarzow j. k. m. do tegoz starostwa zesłanych, nizey przy pieczęci y podpisach rąk naszych mianowanych.

Lubo to miasteczko Swięta zadnych dawnych ustaw y excepty swoich nam nie ukazało powiadaiąc, iz szwed za pierwszą incursią od lat dwudziestu y cos prawa ich y ustawy popalił, jednak za prozbą ich, to jest woyta y mieszczan tamecznych, mocą od naiasnieyszego krola j. msci polskiego Jana Trzeciego nam daną, stosuiąc się tez do dawnych zwyczaiow y powinnosci miasteczka tego w inwętarzach podawczych skarbowych dworzanskich opisaney, taką miasteczku Swiętey ustawę dalismy, nad ktorą dwor nic więcey wyciągac nie będzie mogł.

A ze kazdy początek ma byc od boga y kościoła jego *swięte*go, tedy miasteczko się Swięta stosuiąc się do funduszu koscielnego, lubo włoki zadney nie ma, tak dziesięcinę wypłacac z morgow będzie, jak wiele, porachowawszy morgi we włoki, włosć z włok osiadłych płacic powinna. ||

Naprzod. Poniewaz to miasteczko Swięta zadney włoki nie ma, ale na jednych szczegulnie morgach siedzi y one pacha, tedy według dawnych zwyczaiow y inwętarzow po groszy trzy litewskie tak z morgow oromych, jako y sianozętnych płacic czynszu powinni będą. A że tylko oromych morgow maią 35, co czyni włoka, tedy statią jako z włoki osiadłey płacic maią na zołnierza.

2. Z batow całych, z ktorych własnie zazywaią, groszy cztyrdziesci y ośm litewskich według inwętarza placic będą.

3. Zawzięło się było we dworze, że co mieszczanie swiętscy z łaski y dobrey woli w pokłonie rybek nieco y słodkow dworowi ofiarowali, potym

to nieznacznie w powinnosc poszło, za czym nie chcąc y my nowych ciężarow na nich jako na ubostwo wkładać, uwalniamy miasteczko od tey nienalezytosci, nie przeszkadzamy jednak do dobrey woli y owszem przychęcamy, aby się na obseruantii y discretii w rybach, kiedy im p. bog połow da, znali.

4. Ilgie, ktore dotąd przy czynszach dwor wymagał, cale znosim y niszczym, jako rzecz nową y wymysloną. Wpiszczego jednak od batu po g. trzy polskich. ||

5. Czopowe takze od sochy, jako rzecz niezwyczayną y przeciwną prawu skarbowemu, znaszamy, a tak ten tylo płacic czopowe będzie, kto ma karczmę abo slodownią, z ktorey slody na przedaz robi.

6. A że ruiny tego miasteczka y tak znacznego spustoszenia naywiększą okazią były podwody, od ktorych dawnemi inwętarzami nawet za mil trzy, jako zadney włoki nie maiący, są uwolnieni a dotychczas, jako się pokazało, nad powinnosc y słusznosc w dalekie drogi z roznemi lądem y wodą handlami dwornemi byli wypędzeni, tedy, stosuiąc się do dawnych zwyczaiow, inwętarzow dworzanskich y do samey slusznosci, od wszelkich nawet na potrzebę dworną podwod y posyłek z listami to miasteczko uwalniamy.

Takowe ustawy na prozbę woyta y mieszczan miasteczka Swiętey j. k. m., stosuiąc się do pomienionych wzwyz zwyczaiow y inwętarzow, pod pieczęciami y podpisami rąk naszych dalismy.

Parašai: Jan Markowski, podstoli branski, commissarz j. k. m. *ir jo antspaudas.* — Andrzey Beresniewicz, commissarz j. k. m. m. p.

93. *1680 m. vasario mėn. 22 d. Lietuvos D. K. iždo valdytojo nutarimas dėl Palangos valsčiaus žmonių skundo prieš buvusį Palangos laikytoją, kad kai kurie valsčiaus sumokėti mokesčiai neįnešti į iždą.*

Iš 1680 m. birželio mėn. 17 d. įrašo Žemaičių žemės surogatorijos knygoje — VUB ŽP 35 l. 233/a Nr. 127.

Valsčiaus žmonės pareiškė, kad esą sumokėję P. Grinevičiui, buvusiam Palangos laikytojui, pagalvės mokestį, nustatytą 1677 metais, antrąjį mokėjimą, taip pat gėralų darymo mokestį 1674 metų ir gėralų darymo bei pardavinėjimo mokesnį 1677 metų, o jis neįnešęs jų į iždą. Grinevičius atsikirto, kad esąs tų mokesčių tegavęs dalį, bet valsčius jam esąs skolingas daugiau, kaip kad sumokėjo tų mokesčių. Nutarta, kad Grinevičius turi atsiteisti iždе dėl valsčiaus duotų jam pinigų, o valsčius turės pasiaiškinti dėl to, kas nesumokėta, ir neturi sumokėjimo vilkinti. Antra valsčiaus pretenzija, kad atidavę jam antrąjį ir trečiąjį 1670(?) metų pagalvės mokesčio mokėjimus. Grinevičius tai paneigė ir pareiškė, kad tie mokesčiai atiduoti esą buvusiam prieš jį vietininkui Daugirdui, kuris likęs skolingas keliolika tūkstančių auksinų, jų tarpe ir to mokesčio sumas. Nutarta, kad tas dalykas turės būti išaiškintas būsimoje komisijoje, pritraukus, jei bus reikalo, buvusios laikytojos įpėdinius. Valsčius, be to, pareiškė, kad buvę pas juos iždo tarnautojai skriaudų jiems nepadarę.

A(n)no tysiąc szescset osmdziesiątego februarii dwudziestego wtorego dnia, w Warsza[wie]. Decisia miedzy włoscią kroliowey jey msci połongowską a przeszłym dzierzawcą p. Hrynie[wiczem], czesznikiem lidzkim[a].

Allegauit włość, ze pogłownego ratę wtorą z uchwały roku tysiąc szescset siedmdziesiąt siodmego wydali do rąk j. msci pana Hryniewicza, tudziesz czopowego uchwały roku tysiąc szescset siedmdziesiąt trzecim za rok drugi, to jest | [b] roku tysiąc szescset [b] | siedmdziesiąt czwartym, item czopowe y szelężne roku tysiąc szescset siedmdziesiąt siodmym, a jego m. pan Hryniewicz odebrawszy od włosci do skarbu nie oddał. Replicat j. m. pan Hryniewicz, ze odebrał in parte, non de toto, a sam ma więcey na włosci swoych praetensiy dotąd zalegaiących. Decisum, aby j. m. pan Hryniewicz ex nunc w skarbie ewinkował włosc według odebranych do siebie od włosci *pieniędzy*, a do wydania należących sobie praetensii ze nie powinna włosc zatrzymywac, ma krolowa jey msc nie bronic monitoriae saluo deductione et inquisicione przed wysadzonym od krolowey jey msci.

Druga praetensia włosci: allegat włosc, ze podymne z uchwały roku tysiąc szescset siedmdziesiątego (?)[c] ratę wtorą y trzecią oddali do rąk pana Hryniewicza. Replicat p. Hryniewicz, ze nie do niego te podymne są oddane, ale do namiesnika przed dzierzeniem jego ktory zostawał, pana Dowgirda, ktorego jako z namiesnika słuchał liczby zesłany || od jey msci pani krayczyney W° X[a] Lit. p. Czechanowski, y tam w słuchaniu liczby deductum, ze pan Dowgird kilkanascie tysięcy został winnym, w teyze sumie includu*n*tur podymne. Decisum: włosc na przyszłą commissią niech przypozywa tego, do kogo oddali, jako to pana Hryniewicza, a pan Hryniewicz ma sie znaszac cum successoribus jey m. pani krayczyney; jezeli jest proba, iz pan Dowgird odebrał, to successoribus j. m. pani krayczyney salua będzie do p. Dowgirda, a włosci successorow, jezeli zas p. Hryniewicz conuincetur, ze do niego oddano, to włosci salua do pana Hryniewicza.

Inquirowano przy tym, jezeli dworzanie skarbowi salue na commissiach będąc poczynili szkody. Replicauit włosc, ze zadney aggrauaciy jako to j. m. pan Markowski y j. m. pan Bereszniewicz nie uczynili, ani maią o co skarzyc.

Parašas: Benedikt Sapieha, podskarbi W° X[a] Lit°.

---

[a] lidzkich. [b] *Pakartota.* [c] osmdziesiątego.

94. *1680 m. liepos mėn. 1 d. Karalienės komisorių patikrinimas Palangos valsčiaus žmonių ir Palangos valdytojo abipusių pretenzijų dėl paimtų pervirš arba neatiduotų prievolių ar kitų pajamų sumų.*

Iš 1680 m. spalio mėn. 10 d. įrašo Žemaičių žemės surogatorijos knygoje — VUB ŽP 35 l. 332—333 Nr. 177.

Paskelbta: ištrauka JLŽ psl. 282—283 Nr. 230[12].

Karalienės komisoriai, atsiųsti spręsti Palangos valsčiaus žmonių ir Palangos valdytojo abipusių pretenzijų, šiuo raštu patikrino pretenzijų sumas. Pirmiausia suskaičius gautas atskiromis vaitystėmis per 5 metus pajamas, jų suma sudarė 22 433 auks. 16 gr. Iš tų pajamų valdytojas Grinevičius išleidęs, daugiausia kariuomenės reikalavimais, 22 815 auks. 12 gr., neskaitant tų jo nurodytų išlaidų, kurios rastos nepriimtinos, tokiu būdu valdytojas turėjęs išlaidų pervirš 381 auks. 26 gr.

Palangos valsčiaus žmonės skundėsi, kad valdytojas išreikalavęs perviršar be teisėto pagrindo rinkliavų ir kitų nuostolių 6260 auks. 25 gr.

Palangos valdytojo pretenzijų Palangos valsčiaus žmonėms suma buvo 22 500 auks. 4 gr.

Anno domini millesimo sexcentesimo octuagesimo die prima mensis julii.

Przed nami Franciszkiem Mokronoskim, kanonikiem włocławskim, proboszczem fordanskim, Mikołaiem Kroguleckim, koniuszym nadwornym, commissarzami krolowey jey mosci, pani naszey miłosciwey, do starostw Wobolnickiego y Połongowskiego na generalną reuizyą, uznanie y verificatią zachodzących krzywd y praetensyi destinowanemi dla informatiey doskonałey krolowey jey mosci, pani naszey miłosciwey, w sprawie przez ich mosci panow commissarzow, jego mosci pana kasztellana zmuydzkiego y jego mosci pana stolnika kiiowskiego, in anno tysiąc szesćset siedmdziesiąt dziewiątego agitowaney ratione roznych praetensyi do włosci połongowskiey jego mosci pana Stephana Hryniewicza, czesznika lidzkiego, et vicissim przy praetensyi y obecnosci obudwuch stron, to jest jego mosci pana czesznika lidzkiego y całego starostwa woytow, ławnikow y mężow, z regestrow przez nich podanych percepta in unum za lat pięć dzierzawy jego mosci pana czesznika lidzkiego zniesioną y computowaną wynosi:

Naprzod Dawid Wizgayło, woyt dorbianski, złotych dziewięc tysięcy osm groszy siedm y puł. Samuel Szymkiewicz, woyt impiltski, złotych sześć tysięcy szesćset czterdziesci pięć groszy piętnascie. Jakub Brazewicz, woyt wirsztynicki, złotych trzy tysiące osmset dziewiętnascie groszy dwadziescia osm. Dawid Sarmontowicz, woyt miescki połongowski, złotych tysiąc siedmdziesiąt osm groszy trzynascie y puł. Hans Menik, woyt swiętski, złotych tysiąc dwiescie czterdziesci jeden groszy dwanascie. — Summa zniozszy facit (złotych) dwadziescia dwa tysiące czterysta trzydziesci trzy groszy szesnascie.

Na tę percептę jego mosć pan Hryniewicz tak się sprawował:

Generiki na chorągiew jego mosci pana hetmana *wielkiego* W° X^a Lit° złotych pięc tysięcy czterysta; interessa zydom za pozyczone pieniądze złotych dwiescie czterdziesci, nie przyięto złotych sto sześćdziesiąt colliguiąc rzecz (z) samey słusznosci y z deductiey poddanych; contentacyi deputatom tey chorągwi złotych trzysta; podstarosciemu połongowkiemu panu Dowgirdowi na strawę do Wilna odwoząc te pieniądze na chorągiew złotych dwiescie. Generiki na chorągiew jego mosci pana Chodkiewicza, starosty błudzienskiego, złotych cztery tysiące dwiescie; względem auctiey po złotemu jednemu groszy piętnastu na talerach nie przyiętych złotych czterysta sześćdziesiąt siedm; kontentacyi teyze chorągwi deputatom złotych czterysta; || na tractament tychze deputatow przez namiestnika jego mosci przyięto złotych sześćdziesiąt, nie przyięto złotych dziewiecdziesiąt; interessu od tey summy dano złotych sto osmdziesiąt, nie przyięto złotych sto dwadziescia. Na chorągiew *xięcia* jego mci pana podkanclerzego W° X^a Lit° złotych cztery tysiące osmset; kontentacyi deputatom przyięto złotych tysiąc dwiescie, nie przyięto złotych osmset; na tractament teyze chorągwi

deputatow złotych sto osmdziesiąt, nie przyięto złotych sto dwadziescia; interessu pozyczaiąc na tę stacyą pieniędzy zydom złotych sto osmdziesiąt, nie przyięto złotych sto dwadziescia; na prouiant dla tychze deputatow przyięto złotych osmset; item tymze deputatom drugi raz kontentacyi złotych dwiescie czterdziesci, nie przyięto złotych sto dziesięć; na tractament powtorny dla jego mosci pana podkomorzego lidzkiego towarzystwa teyze chorągwi nie przyięto złotych sto. Od dzierzawcy po dwakroć według constitucyi niesłusznie złotych trzydziesci sześć położonych nie przyięto. Item osobliwych expensow do skarbu R*zeczypospolit*ey przez jego mci pana Hryniewicza wniesionych y kwitow włosci oddanych złotych cztery tysiące czterysta trzydziesci pięć groszy dwanascie. — Summa przyiętych skarbowych expensow facit złotych dwadziescia dwa tysiące osmset piętnascie groszy dwanascie. A czegosmy przyiąc nie mogli, jako wyzey położono, częścią z słusznosci samey, częścią z deductiey poddanych, summą facit złotych dwa tysiące sto dwadziescia y trzy. Nie przyięto tez obligu jego mosci pana Billewicza, pisarza ziemskiego zmuydzkiego, in vim czopowego y szelęznego na złotych tysiąc szesćset trzydziesci jego mosci panu Hryniewiczowi, a od jego mosci pana Hryniewicza włosci danego, ktory aby włość jego mci wrociła, upomina się. Potrąciwszy tedy expensa jego mosci pana czesznika, ktore sie mniey widziały słusznie y onych sama włość nie acceptowała, znayduie się nihilominus nad expensy y liquidowaney y verificowaney złotych trzysta osmdziesiąt jeden groszy dwadziescie sześć.

Praetensie włosci połongowskiey do jego mosci pana Hryniewicza zverificowane y trutinowane:

Miasteczka Połongowskiego mieszczan osmnascie zaprzysięgło w roku tysiąc szesćset siedmdziesiąt dziewiątym za dekretem jego mosci pana Ordy y jego mci pana Manieckiego na tym, jako zapisnego przy czynszach przebrał złotych trzydziesci; ilgiow niesłusznie wymozonych, alias przy czynszach podarkow wziętych, złotych sto dziewiecdziesiąt, z tych juz zaprzysięzonych złotych dziewiećdziesiąt jeden; za podwody zaprzysięzonych złotych czterysta trzydziesci pięć groszy piętnascie. Z woytowstwa całego Swiętskiego złotych dwiescie trzydziesci siedm. Za podwody niesłusznie nad inuentarz dalekimi drogami || aggrawowane, wytrąciwszy co słuszna, praetenduie sobie cała włość złotych cztery tysiące sto czterdziesci cztery groszy jedynascie, jednak my ex moderamine judycii nostri taxę tych podwod reducuiem na złotych dwa tysiące. Za ilgie, alias podarki przy czynszu, przez pięc lat wydane cała włość praetenduie złotych tysiąc osmset sześćdziesiąt trzy groszy dwadziescia siedm. Za bydło w czynszu małą taxą zabrane praetenduie złotych siedmset dziewiecdziesiąt groszy trzynascie. Za spasz, alias oborne, kładą sobie szkody złotych sto dwadziescia cztery groszy piętnascie. Zapisne z włok przyiemnych, do czego się sam jego mość pan Hryniewicz zna, złotych dwiescie osmdziesiąt. Prywatnych krzywd od roznych rzemiesnikow złotych trzysta dziesięć. — Summa praetensii całey włosci za lat pięć złotych sześć tysięcy dwiescie sześćdziesiąt groszy dwadziescia pięć.

Praetensie jego mosci pana Hryniewicza do włosci:

Reszty czynszow za lat pięc nie wybranych liquidowanych według regestrow zaległo złotych dziesięc tysięcy czterysta szesćdziesiąt siedm. Wilimiskiey nie dobraney summy za lat pięć złotych osmset szesćdziesiąt siedm groszy dwadziescia cztery. Auctii ratione złota nie przyięto. Reszty za obligiem złotych tysiąc pięcset czterdziesci osm od włosci danego złotych szesćset dwadziescia dwa; za drugim obligiem teyze włosci temuz dany złotych trzysta; za trzecim obligiem od tychze temuz danym złotych trzysta szesćdziesiąt, — do tych obligow włosć się znała y przysądzono płacić przez pierwszych panow commissarzow. Za ordinarią urzędniczą, za kury, gęsi, jayca, owies, drwa za lat pięc złotych dwa tysiące osmset pięcdziesiąt dziewięć. Za podwody podług inuentarza za lat numero pięć złotych pięc tysięcy dziewięcset dziewiecdziesiąt dziewięć. Za bydło taxą w czynszu wzięte, ktore w resztę scalculowaną nie wchodzi, uczyni złotych siedmset czterdziesci dwa groszy piętnascie. Nad skarbową perceptę wydanych de suo złotych trzysta osmdziesiąt jeden groszy dwadziescia sześć. — Summa praetensyi jego mosci pana Hryniewicza (złotych) dwadziescia dwa tysiące pięcset groszy cztery.

Parašai: Xiądz Franciszek Mokronoski, kanonik włodawski, commissarz krolowey jey mosci. — Mikołay Krogulecki, commissarz krolowey jey mosci.

95. *1680 m. liepos mėn. 1 d. Karalienės komisorių sprendimas dėl Palangos valdytojo ir Palangos valsčiaus žmonių tarpusavių ginčų, kad valdytojas negavęs iš valsčiaus žmonių visų priklausančių jam pajamų, ir kad jis išreikalavęs iš jų per daug rinkliavų ir padaręs kitų nuostolių.*

Iš 1680 m. spalio mėn. 10 d. įrašo Žemaičių žemės surogatorijos knygoje — VUB ZP 35 l. 336/a ir 339/a Nr. 179.

Paskelbta: ištraukos JLŽ psl. 283 Nr. 230[13].

1679 m. birželio mėn. 29 d. karalienės komisoriai Orda ir Maneckis yra sprendę šalių ginčus, bet iš dalies dėl jų sprendimo nevykdymo, o iš dalies dėl jo apskundimo nauji karalienės pasiųsti komisoriai Mokronoskis ir Kroguleckis vėl sprendė jos žiniai pavesto Palangos valsčiaus šalių ginčus dėl atsiskaitymo. Valsčiaus žmonės teigė, kad Palangos valdytojas Grinevičius esąs skolingas valsčiui, ir tam įrodyti pristatė Lietuvos D. K. iždo tarnautojų surašytą rejestrą, kurio gale nurodyta Grinevičiaus skolos suma valsčiui — dvidešimt ir keli tūkstančiai auksinų. Bet Grinevičius paneigė tą rejestrą ir pareiškė, kad jis esąs surašytas jau tiems pareigūnams išvažiavus iš Palangos: tikra suma esanti 6249 auksinai. Vienas iš tų pareigūnų ją parašęs rejestre, duotame Palangos valsčiaus vaitams, ir prašė rejestrus patikrinti. Komisoriai patikrino ir susumavo šalių pretenzijų rejestrus (žr. Nr. 94) ir valsčiaus žmonės padavė jau daug mažesnės sumos ieškojimų sąrašą, kuriame sužymėjo 7 pretenzijas: dėl pastočių, dėl ilgių, t. y. dovanų mokant činšą, dėl mažo įkainojimo gyvulių, imamų už nesumokamą činšą, dėl činšo nuo tuščių žemių, dėl nuganymo pabaudų, dėl didelių įrašo rinkliavų mokant činšą. Valdytojas atsikirto, kad perviršijo tesą paimta įrašo rinkliavos, būtent: jos imta po auksiną nuo valako, o leista buvę imti tik po pusaštunto grašio, sutiko, kad ta perimta suma būtų atskaityta, o visa kita buvę imta neperžengiant nuostatų; dėl ilgių pareiškė, kad pirmiau laikytojai gaudavę Palangos valsčiuje ilgių per metus po tūkstantį auksinų, o per savo valdymo pirmuosius metus jis tegavęs ilgių 136 auksinus — ką įrodė vaito paliudijimu — o kitais metais ir dar mažiau tegaudavęs; gyvulius, imamus už nesumokėtą činšą, taksavę vaitai ir buvę duodama laiko juos atsipirkti. Į tai vals-

čiaus žmonės pareiškė, kad pastotės, ilgės, įrašiniai pinigai, gaidžiai ir t. t. esą įskaityti į činšą, nes pirmiau valstiečiai mokėję činšo po 10 auksinų, o jie moką po 25 auksinus; dėl nesumokėto činšo prašė malonės, nes stovėjusi pas juos pustrečių metų kareivių vėliava išrinkusi iš jų 117 000 auksinų, dėl to jie nusigyvenę ir negalėję išsimokėti dvarui. Komisoriai iš esmės pritarė pirmesnių komisorių sprendimui, bet sumažino kiek valsčiaus mokėjimus valdytojui skolos raštais ir iš priklausančių valdytojui sumų nusprendė atskaityti jo perimtas įrašinių pinigų, nereikalingų pastočių, ilgių, nuganymo pabaudų sumas, už mažą gyvulių taksą, už skriaudas atskiriems žmonėms — viso 6160 auks. 25 gr.

Anno tysiąc szescset osmdziesiątego *miesiąca* julii dnia pierwszego w Połondze. Przed nami Fronciszkiem Mokronoskim, kanonikiem włocławskim[a], proboszczem fordanskim, Mikołaiem Kroguleckim, koniuszym nadwornym, comissarzami krolowey jey msci, pani naszey miłosciwey, do starostwa Wobolnickiego y Połongowskiego destinowanemi, agitowała się sprawa j. m. p. Stefana Hryniewicza, czesnika lidzkiego, z woytami y wszytką włoscią starostwa Połongowskiego. Gdzie personaliter stawaiąc j. m. p. Hryniewicz skarzy(ł) y pokładał dekret przeszłych comissarzow *krolowey* j. msci, to jest jasnie wielmoznego j. m. p. Ordy, kaztelana zmudzkiego, y j. msci pana Maneckiego, stolnika kiiowskiego, w roku tysiąc szescset siedmdziesiąt dziewiątym *miesiąca* junii dnia dwudziestego dziewiątego w Połondze ferowany, podług ktorego summy *pieniędzy* w tym dekrecie specifikowaney j. m. p. Hryniewiczowi nie zaplacili, a w drugich punktach maiąc za apellacią termin naznaczony przed sądem j. k. msci naznaczony do prawa nie stanowili, w czym teraz nas comissarzow do Połongi przybyłych tak o exolutią osądzoney rzeczy, jako tez o rosądzenie w punktach appellatiey urosczoney prosił y domawiał. A włosc połongowska z woytami y ławnikami wszytkiemi stawaiąc respondowali przez swego umocowanego j. m. pana Wilamowicza, iz nie włosc połongowska j. m. p. Hryniewiczowi nie winna, ale sam j. m. p. Hryniewicz zostaie włosci winien za ich krzywdy y przebiory, ktore przez j. m. pana Markowskiego, j. m. pana Beresniewicza, dworzan skarbowych W-o X-a Lit., popisanych y zregistrowanych, pokazuiąc w tych regiestrach summy na ostatney karcie napisaney złotych dwadziescia kilka tysięcy, podług ktorych prosili y domawiali sie, abysmy onym przysądzili płacic y wracac. Ccontra j. m. p. Hryniewicz respondował, iz te regiestra ci panowie dworzanie odiechawszy z Połongi z rankoru na załuiącego niepewną y tak wielką summę niebyłych rzeczy napisali, czego dowodził regiestrem przeciwnym od tychze pp. dworzan woytom włosci tuteyszey zostawionym, w ktorym ręką swoią j. m. p. Markowski zapisał summę złotych szesc tysięcy dwiescie cztyrdziesci dziewięc, a potym te regiestra sobie od j. msci pana kasztelana zmudzkiego y od j. m. p. stolnika kiiowskiego, comissarzow przeszłych, dla informatii do usprawiedliwienia sie dano presentował y dowodził falsz y zarzuty chłopskie, na ktore jednak chcąc usprawiedliwic sie, prosił o confrontacią tych regiestrow a oraz y o skuteczne osądzenie z obu stron pretensii. A tak my comissarze kazalismy zaras przed sobą z regiestrow u włosci będących zniesc || y zcompunowac za kozdą rzecz

osobliwie, bo poniewaz w tych regiestrach wszytkich praetensii włosci do j. m. pana Hryniewicza było numero siedm, to jest: pierwsza o podwody, druga o ilgie, alias podarki przy czynszu, trzecia o małą taxę bydła branego w czynszu, (czwarta) o czynsz brany z pustych, nie zazywaiomych gruntow, piąta o oborne, alias yspasz, szosta o zapisne przy czynszu wielkie, siodma o przebiorki przy staciach zołnierskich. Gdy tedy włosc nam to zcomputowawszy y znioszy nierowną summę, mnieyszą podali, znaiąc sie y sami do czworu w tych dworzanskich regiestrach, na ktore nakazalismy j. m. p. Hryniewiczowi sprawic sie przed nami włosci. Ktory tak respondował, iz podwody miał sobie podane z kozdey włoki osiadłey jedną do Wilna albo do Krolewca, a drugą za mil kilka, w kozdym roku odprawowane y poyszłe podwody kazdemu submitował sie przyiąc, a o resztę zaległych na włosci podług inwentarza y obligow ich exolutii prosił; ilgie, alias podarki przy czynszu, nie tylko w tuteyszey włosci, ale po wszytkich dzierzawach zwykli dawac hoyne y z Połongi przed laty miewali urzędnicy po tysiącu złotych, a teraz za dzierzenia swego j. m. p. Hryniewicz przez woyta tuteyszey włosci swiętskiego Hans Meynika w pierwszym roku dzierzenia swego wybierał czynsz z całey włosci, ktory tylko stawi wybranych y oddanych za ten rok ilgiow złotych sto trzydzieci szesc, czego regiestrami birczemi jegoz ręką pisanemi approbował, nawet y tegoz woyta samego przed nami stawił, ktory tak a nie ynaczey zeznał, praesentował tez y drugich lat regiestra bircze czynszowe, gdzie jescze mnieysza summę w kozdym roku widziec wybraną; dla taxy bydła respondował, iz nie sam, ale woyci taksowali y frysztu do okupienia uzyczali, wolno kozdemu było okupic, jakoz y teraz, ktore zostaie na włosci, pozwala okupic; do przebiorek nie tylko nie znał się, ale sam praetenduiąc złotych cztery tysiące trzysta pięćdziesiąt jeden groszy trzy, calculatią z włosci przed ich msciami pany comissarzami w przeszłym roku czynioną pokładał y prosił o exolutią; dla obornego, alias od ispaszy, takze y dla gruntow pustych respondował, iz one z płatą miał sobie podane, podług ktorey odbierali, a resztę czego nie dobrał, według regiestrow woytow ręką podpisanych retent sobie podanych pretendował, — czego wszytkiego inwentarzem podawczym arędownym, takze obligami od włosci sobie danemi y wielą (l)istow juz odumarłych ludzi rękoma ich własnemi pisanych dowodził długu sobie winnego na włosci połongowskiey grubey monety złotych dwadziescia trzy tysiące dwiescie szescdziesiąt trzy groszy cztery. A na regiestra skarg chłopskich niebyłych y niesłusznie popisanych z przymusu, gwałtem przez tych pp. dworzan przy swey justifikatiey y dowodach przed nami presentowanych insuper do przysięgi zabierał na tym, jako nad inuentarz sobie podany zadney rzeczy nie kazał wybierac y nie wybierano, y na tym, jako ilgie przy || czynszu, takze oborne, to jest dochody urzędnicze, z dawnych czasow bywały y nic nad powinnosc y zwyczay dawny nie wymislił y włosci nie obciązył, excepto z przyiemnych włok wpisnego podano po groszy siedmiu y puł, a ze wybierano po złotemu jednemu z włoki, declarował przebrane z swey nalezytosci potrącic. Iterato włosc replikowała, iz podwody, ilgie, zapisne, kury, gęsi, jayca, owies, drwa exe są includowane do

czynszu, bo przedtym przodkowie ich płacili czynszu z włoki po złotych dziesięc, a teraz płacą po złotych dwudziestu piąciu, na czym y do przysięgi zabierali sie, takze y na regiestra krzywd swoich popisanych, a strony reszty zaległego czynszu y długow na oblig wynnych, znaiąc sie do nich, o miłosierdzie prosili, podaiąc to do uwagi, iz jedna chorągiew stoiąc u nich przez pułtrzecia lata na złotych 117000 wybrali, przez co do ubostwa wielkiego przyszli y dworowi wypłacic się nie mogli. My tedy comissarze krolowey jey msci propositiey[b] oboiey strony controwersis mature discussis pensatisąc ab utriuq*ue* pretensionibus ex allegatis punktis, ex parte primario j. msci pana Hryniewicza, czesnika lidzkiego, aby włosc połongowska summę j. msci na obligi trzy przyznaną, ktora efficit tysiąc dwiescie osmdziesiąt dwa złote, item za robotę wełwianskie, auktiey nie wspominaiąc, oddała złotych osmset szescdziesiąt siedm adiudicamus i ratione reszty zaległych za lat pięnc u włosci czynszow dziesięciu tysięcy czterechset szesciudziesiąt siedmiu, aby ad tertiam partem nalezała wypłacic włosc y oc puncto ex rationibus legitimis anteriori tandum ese decreto dutimus, in reliquo y te ex calculo na potrzebę włosci erogowane trzysta osmdziesiąt y jeden y groszy 26 y za bydło u włosci pretenduiącey siedmset czterdziesci dwa groszy 15 aby włosc płaciła, jako tez y oblig j. m. p. Biellewicza, pisarza ziemskiego, j. m. panu czesnikowi wrociła, injongimus. In reliquis vero punctis, jako o ordinari urzędniczey, za kury, gęsi, ja(y)ca, owies, drwa za lat pięc, za podwody y w inszych pretensiach pierwszemu przez ich msci pp. comissarzow, jasnie w-o j. m. p. Ordy, casztelana zmudzkiego, y j. m. p. Maneckiego, stolnika kiiowskiego, w roku 1679 m*iesią*ca junii 29 dnia w Połondze ferowanemu dekretowi yncheremus salwis nihilominus et e converso do j. m. p. czesnika pretensionibus włosci połongowskiey, aby vittissim j. m. p. czesnik naprzod miasteczku w Połondze za zapisne przebrane, za ilgie, za podwody złotych pięncset piędziesiąt pięnc; Swiety ytidem złotych dwiescie trzydziescie siedm; włosci całey ex moderamine juditi za podwody nad słusznosc y inwentarz w daleki zazywane drogi dwa tysiące; za ilgie, alias podarki, tysiąc osmset szescdziesiąt trzy groszy 27; za bydło w czynszu lekką takxą brane siedmset dziewięćdziesiąt groszy 13; za yspasz[c], alias oborne, sto dwadziescia || cztery g. 15; za wpisne włok przyiemnych dwiescie osmdziesiąt; za krzywdy prywatne okrom inszych dekretami particularnemi roznym ukrzywdzonym przysądzonych, ktorym powinien dosc czynic j. m. pan czesznik, in quantum się nie okaze więcey, trzysta dziesięc z reszty sobie przysądzoney na włosci zaległey potrącił et satisfaciat dekretem naszym comissarskim nakazuiemy y wszytkie zatym do włosci pretensyie j. m. p. czesznika lidzkiego umarzamy. Na co się dla lepszey wiary y wagi rękami naszemi podpisuiemy. Dan w Połondze ut supra.

Vienas antspaudas ir parašai: Xiądz Franciszek Mokronoski, kanonik włocławski, komissarz krolowey jey m. — Mikołay Krogulecki, commissarz krolowej jey m.

---

[a] włodawskim. [b] poprositiey. [c] czynsz.

96. *1680 m. liepos mėn. 5 d. Karalienės komisorių atestacija, kiek Palangos valdytojas St. Grinevičius yra paėmęs pervirš įvairių rinkliavų iš Palangos miestelio.*

Iš 1680 m. rugpiūčio mėn. 15 d. įrašo Žemaičių žemės surogatorijos knygoje — VUB ŽP 35 l. 278—279 Nr. 155.

Paskelbta: ištraukos JLŽ psl. 283—284 Nr. 230[14].

Anno tysiąc szescset osmdziesiątego dnia piątego mensis julii. Przed nami Franciszkiem Mokronoskim, kanonikiem włocławskim, proboszczem fordanskim, Mikołaiem Kroguleckim, koniuszym nadwornym, commissarzami do starostwa Wobolnickiego y Połongowskiego na generalną reuisią y verificatią zachodzących krzywd y praetensiy destinowanemi, stawaiąc miasteczko Połonga za przysiężonym dekretem przez ich m. pp. commissarzow, j. m. pana kasztellana zmuydzkiego y j. m. pana stolnika kiiowskiego, w roku tysiąc szescset siedmdziesiąt dziewiątego ferowanym ratione praetensii do j. m. pana Stephana || Hryniewicza, czesznika lidzkiego, et vicissim ex calculo ab utrinque dostatecznie uczynionego maią liquidowanych y verificowanych mianowicie: za zapisne z włok przyiemnych niesłusznie nad inuentarz brane, za ilgę, alias podarki[a], extorsiue wymagane, za podwody z uciążeniem ubogich nad powinnosc w dalekie drogi y nienależyte z towarem zazywane, — in summa złotych szescset pięcdziesiąt pięc, ktore jego msc pan czesznik lidzki jako ukrzywdzonym sine ulteriori disquisitione[b] pozostaie winien. Co zeznawamy y dla wiary y pewnosci na to przy pieczęci podpisuiemy. W Połondze piątego julii anno tysiąc szescset osmdziesiątego.

Originale antspaudai ir tokie parašai: Xiądz Franciszek Mokronoski, kanonik włocławski, commissarz jego kr. mci. — Mikołay Krogulecki, koniuszy nadworny y commissarz jego kr. m.

Atvirkščiajame šone toks prierašas: Z calkulatii takze miasteczka Połongi z j. m. panem Stephanem Hryniewiczem, czesznikiem lidzkim, pokazało sie liquidowanych y verificowanych złotych trzysta cztery przybranych, in rem || jednak całey włosci przez tegoz j. m. pana czesznika ex calculo wydanych, o ktorych powinno byc y włosci wiadomo, aby miasteczko nie szkodowało. — *Parašai:* Xiądz Franciszek Mokronoski, kanonik włocławski, commissarz jego kro. msc. — Mikołay Krogulecki, commissarz jego kr. mci.

---

[a] podatki. [b] disquititione.

97. *1679 m. rugpiūčio mėn. 5 d. Karaliaus komisorių sprendimas dėl Šiaulių ekonomijos Šiladžio ir Pašiladžio vaitystės skundo prieš savo vaitą Gineitį, kuris savavaliaudamas padaręs jiems daug skriaudų ir nuostolių.*

Iš nuorašo, pristatyto 1680 m. gegužės mėn. 10 d. į Žemaičių žemės surogatorijos knygas, — VUB ŽP 35 l. 196—197a Nr. 87.

Paskelbta: dokumento pradžios vertimas LIŠ I psl. 272—273 Nr. 318.

Karaliaus pasiųstiems į Šiaulių ekonomiją komisoriams St. V. Ordai ir Šiaulių ekonomijos administratoriui M. Maneckiui tos ekonomijos valstiečiai pareiškė skundą prieš visus vaitus, kad jie reikalavę iš jų nepakeliamų rinkliavų, daug žemių nuslėpę

ir činšą už jas ėmę sau, jų teises ir nuostatus kaži kur nudėję ir juos verčią vergais, — prašė juos pašalinti iš pareigų, pareikalauti iš jų ataskaitos ir teisti juos už skriaudas, o valstiečiams leisti išsirinkti naujus vaitus. Komisoriai sutiko su tuo valstiečių prašymu, atstatė vaitus ir įsakė atstatytiems vaitams atsiskaityti iš surinktų pajamų ir pristatyti senuosius inventorius ir nuostatus. Pirmiausia įsakė atsiskaityti ir pasiteisinti Šiladžio ir Pašiladžio vaitui Gineičiui.

Pirmiausia valstiečiai pareikalavo, kad Gineitis pristatytų inventorius ir nuostatus, bet jis atsikirto, kad jų neturįs; komisoriai paskyrė jam prisiekti, kad inventorių ir nuostatų neturi ir nėra nuslėpęs. Tada valstiečiai pristatė rejestrą, kuriame buvo surašytos rinkliavos, činšai, stacijos, imtos perviršar neteisėtai, toliau mušimų, grobimų be pagrindo, lažo darbų pačiam vaitui, — visa tai nuo 1668 metų, t. y. per 11 metų, nors sakėsi, kad galėtų pareikalauti atsiskaitymo už visus 20 metų, bet nuo pirmesnių metų jie atsisaką. Vaitas atsikirto, kad jis iš nieko nesąs ėmęs daugiau, kaip buvo nustatyta, ir jei būtų ką savinęsis, tai pirmesni laikytojai pastebėtų, nes tai būtų jų nuostolis; tuo tarpu prieš jį nebuvę jokio skundo; staciją rinkęs ne vaitas, bet ji tiesiog buvusi gabenama į dvarą; pagaliau jis pristatė valstiečių jam duotą ir buvusio komisoriaus Pr. Sapiegos patvirtintą kvitą po to, kai jis jau pasiteisino prieš komisorių dėl visų šių pretenzijų; dėl visų atskirų valstiečių skundų, kad jis juos skriaudęs, mušęs, grobęs ir t. t., tai jie esą neteisingi ir jis norįs paskirai dėl kiekvieno pasiteisinti, jei jie bus įrodomi. Valstiečiai pareiškė, kad vaitas ėmęs, ką norėjęs ir kiek norėjęs ir niekas nedrįsęs eiti jo skųsti, o kvitas esąs sudarytas be jokio atsiskaitymo ir valstiečiai jį pripažinę verčiami, ne geruoju. Komisoriai įsakė vaitui atsiskaityti su valstiečiais dėl perimtų rinkliavų ir kitų pajamų, tų perimtų pinigų pagal valstiečių rejestrus susidarė 30 968 auksinai 21 grašis. Abidvi šalys norėjo priesaika įrodyti savo tiesą. Komisoriai nutarė, kad valstiečiai skundėjai turi geresnį pagrindą prisiekti. Valstiečiai buvo pasiruošę įrodyti savo skundą priesaika, bet prieš tai pasiūlė vaitui, kad, jei jis sumokėsiąs be priesaikos 12 000 auksinų, tai likusios sumos jie nereikalausią. Gineitis, pagalvojęs, sutiko. Komisoriai įsakė jam po 6 savaičių sumokėti 12 000 auksinų Šiaulių dvare ir po to visos valstiečių pretenzijos prieš Gineitį numarinamos.

Roku tysiąc sześćset siedmdziesiąt dziewiątego dnia piątego miesiąca augusta.

Przed nami Stanisławem Vincentym Ordą, kasztellanem xięstwa Zmudzkiego, [a] Jerzym Michałem Manieckim, stolnikiem kiiowskim, administratorem oeko[no]miey Szawelskiey, (...) aby nalezyte oddała jego kr. mci panu naszemu miłosci[we]mu posłuszenstwo, podała nam przez obranych mężow swoich suppli[kę] na wszystkich woytow swoich, ze oni, zapomniawszy praw y ustaw tey oeko[no]miey od krolow panow ich msciow nadanych, za przeszłych pp. dzier[ża]wcow nakładnie z dworem wybiorki nieznosne składali, z ktorych y [sa]mi partycypowali; gruntu tak wiele, zwłascza sianozęci, zataili, a sami [z niego] czynsz brali y na swoy pozytek obracali, zkąd zbogaciwszy się y nad sw[oią] condicią w gorę wyszedszy krzywdzili poddanych jego kr. mci, sprawiedli[wosci] bronili, prawa ich y ustawy zatracili y w niewolą ich cale podali. Prosili[a] tedy cisz mężowie y cała włość zgromadzona jednostaynemi głosa[mi], abysmy tychze woytow nade wszystko naypierwey z urzędow ich złoz[yli] a potym aby rachunki przed nami czynili y sądzeni o krzywdy byl[i]. My tedy commissarze jego kr. mci, wysłuchawszy tey suppli[ki] y onę uwazywszy, poniewasz słuszney rzeczy affektowała włość y chcąc za nowey possessiey jego kr. mci stare nierządy, ktore przez starych woytow się działy, wykorzenic a nowe, da pan bog, wp[ro]wadzic, według woli całey włosci woytow tychze

dawnych złozylismy a nowych woytow obrac sobie według dawnych ustaw całey włości p[o]zwolilismy; calculacią tymze woytom ze wszystkich wybiorkow pr[ze]szłych przed nami czynic a inuentarze dawne y ustawy tymze woytom produkowac pod winą stu talerow na kazdego woyta z osobna nakazalismy byli, y odkład na to wszystko stronie obzałowaney affectuiącey pozwolilismy, nakazawszy, aby to Gineyc, woyt szylodski y poszylodski, jako nayprzednieyszy naypierwe[y] || tę calculacią uczynił y inuentarze z ustawami oddał.

Na terminie tedy z pomienionego odkładu y z osobliwego przypozwu pana Gineycia zachowanym, gdy woytowstwo Gineycia przypadaiącym Szylodskie y Poszylodskie przez obranych mężow swoich, to jest ucciwych Stanisława Zymbę, Stanisława Balcewicza, Piotra Sadłowskiego, Stephana Markiewicza y innych mężow według przeszłego decretu naszego oddania inuentarzow y ustaw od tegosz Gineycia domawiali się, a on zas sprawował się, ze zadnych nie ma inuentarzow ani ustaw oekonomicznych y na tym się brał do przysięgi, my commissarze jego kr. mci, wysłuchawszy controuersiy obudwu stron, bliszego bydz obzałowanego do przysięgi wynalezlismy byli y roskazali, aby przysięgę cielesną wykonał na tym, jako on nie miał ani nie ma inuentarzow y ustaw oekonomicznych y ze ich u siebie nie zataił czyniąc to na jaką szkodę oekonomiey a sobie na ochronę, ktorą ze mu strona załuiąca odpusciła, przeto w tym punkcie wolnym uczynilismy go byli a do calculaciey przystępowac nakazalismy. Połozyli tedy mężowie, strona załuiąca, regestra wybiorkowe, czynszow nad reuisią z włok pustych y zasciankow przebranych, staciy niesłusznie wybieranych a nie się przez połowe obracanych, bicia, zaboiow, grabiezy niesłusznych, robocizny woytowi odprawionych, a to wszystko od roku 1668, luboby się od lat dwudziestu powinien był rachowac tenze woyt, ale tylko za lat jedynascie mężowie rachunku potrzebowali. Na co tak się sprawował obzałowany, ze przeszli ich m. pp. dzierzawcy nie byli tak nieostrozni, zeby nie mieli doyrzec swoiey intraty, jakosz sami pewnie wyiezdzali na reuisią y confrontowali z inuentarzem y według inuentarza tego czynsze wybierali, daremnie tedy strona załuiąca praetenduie sobie do obzałowanego wzglendem przebranych czynszow nad reuisią, boby ta była szkoda przeszłych ich m. pp. dzierzawcow, od zadnego tesz męza pewn[ie] || więcey nie wziął, tylko tak, jako kto grunt władał, wszak na niego sk[ar]gi zadney do dworu nie było; wybiorki samisz dzierżawcy stanowili [z] włok przy bytnosci samychze mężow tak, ze kazdy wiedział, co na ni[ego] z jakiey cząstki płacic przydzie, nic tedy więcey obzałowany nie brał n[ad] słuszność, dowodem tego jest, ze się nikt na niego nie skarzył o jedn[ą] krzywdę; stacyie zas nie woyt, ale prosto do dworu zawsze je p[rowa]dzono, a zatym z tego wszystkiego nie powinien się sprawowac y p[rosił] o uwolnienie od niesłuszney y nienalezytey actciey; na ostatek pokłada[ł] quit od tychze samych mężow teraz załuiących przyznany y od j. m. pa[na] koniuszego W. X. Lit°, gdy natenczas był commissarzem od jego kr. [mci] na rozsądzenie krzywd miedzy poddanemi y woytami zesłanym, appr[obo]wany, mowiąc, zem się na te wszystkie zarzuty sprawował, juzem się [ra]chował y quit ze wszystkich praetensiy otrzymał; co się

zas tycz[e] prywatnych krzywd, bicia y zaboiow, grabiezy, declarował się sprawl[ic] kazdemu poiedynkiem, jesli mu to dowiedzieno będzie, bo się ta[k] na urzędzie sprawował, ze teraz zadnych nie boi się zarzutow, ktore [to] wszystkie są niesłuszne y dawnoscią zastarzałe, za ktore go nigd[y] nie pozywano. Przeciwnym zas sposobem strona załuiąca tak replikow[ała], ze obzałowany brał co chciał mimo wiadomość dworu, z tego się nikomu [nie] sprawował, bo nikt nie smiał iść do dworu na skargę obawiaiąc się [bi]cia od obzałowanego, ktory jako brał, tak y bił kogo y jako chciał [nie] maiąc nad sobą zwierchności, czego wszystkiego gotowi by całe woy[tow]stwo poprzysięze, ten zas quit niesłuszny otrzymany, bo zadnych r[a]chunkow nie czynił obzałowany y nie wiedziec, jakim sposobem otrzymał go, do ktorego przyznania załuiący nie dobrowolnie, ale z przymuszenia przystąpili y podpisali się, a zatym o calculacią domawiali się. My tedy commissarze jego kr. mci, wysłuchawszy controuersiy dwu stron, poniewasz strona załuiąca declaruie się dowodzic swoie[y] || praetensiy przeciw obzałowanemu słusznemi dowodami y przysięgą wszystkich mężow woytowstwa Szylodskiego y Poszylodskiego, przeto suspensa[b] cognitione competentis actionis rachowac się obzałowanemu z stroną załuiącą nakazalismy, z ktorego rachunku ze się pokazało nad perceptę y expensę przebranych przez obzałowanego pieniędzy w contribuciach seymowych, zołnierskich, w roznych wybiorkach, w staciach dwornych y potocznych, w czynszach nad inuentarz wziętych, w czynszach mimo libertacie branych, za puste sianozęci, za rozne zascianki — wszystkiego summa trzydziesci tysięcy dziewięcset sześćdziesiąt y osm złotych groszy dwadziescia y jeden, jako o tym szerzey regestr calculaciey przed nami uczyniony opisuie, my commissarze jego kr. mci resolwuiąc suspensę competentem actionem bydz uznalismy y stronom postępowac, rosprawowac się w niey roskazalismy. W rosprawo(wa)niu obzałowany justificuiąc się mowił, ze to strona załuiąca z zawziętosci dawney przeciwko niemu nasadziła się na jego pocciwość y substancią y dla tego tak wielkie regestra popisali rzeczy nieprawdziwych y nigdy nie byłych, aby go tym pokonali y swoiego zamysłu nad nim dokazali, a zatym od tey impetyciey niesłuszney prosił o uwolnienie. Strona zas załuiąca odpowiadała na to, ze nie z zawziętości zadney, ale dochodząc sprawiedliwosci, ktorey przez tak wiele lat doyść nie mogli, większą część opusciwszy praetensiy swoich, napisali regestr lekki y mierny rzeczy prawdziwych y istotnych y luboby należało sprawic się obzałowanemu z jego expensy y quity producowac, bo y ta expensa nie wszędzie słuszna y prawdziwa była, a to jednak onemu expensę tę prziymuią, tylko tego, co nad expensę pokazuie się, dochodzą. My commissarze jego kr. mci, wysłuchawszy controuersiy obudwu stron, obzalowanemu respondere y potym directe respondere nakazalismy. A in directa responsione obzałowany brał się na przysięgę przy swoich regestrach, ze więcey nie brał nad to, co w regestrach swoich położył. Strona || załuiąca, nie pozwalaiąc mu tey przysięgi, sama się na poprzysięzen[ie] jego według swoich regestrow brała. My tedy commissarze jego kr. [mci], wysłuchawszy tych controuersiy obudwu stron, poniewasz według prawa bliszy

jest actor do poprzysięzenia na szkodach swoic[h] a uwazaiąc to, ze to tu w nieporządku tak wiele wybiorkow wi[el]kich y małych bywało, ktoremi woytowie disponowali y praesumpt[a] jest, ze z nich sami partycypowali jako y z pustych gruntow, z s[ta]ciy, zwłascza zołnierskich obuencie sobie obmyslali, przeto bliszł[ą] stronę załuiącą do poprzysięzenia na swoich szkodach y praetensiach uznalismy byli y nakazali, aby przysięge cielesną strona załuiąca, to jest po dwoch mężow z kazdey wsi, ktorych sobie obzałowany obierze, wykonali tą rothą: iz słusznie y prawdziw[ie], nie z zadney przeciwko obzałowanemu zawziętosci y nienawiesci tę swoię praetensie napisali, i ze obzałowany całę woytowstwo usz[ko]ldził na złotych trzydziesci tysięcy dziewięcset sześćdziesiąt y osm złotych groszy dwadziescia y jeden, y ze to wszystko załuiącym wrocic powinien, tak im panie boze dopomosz y swięta męka jego.

Na terminie tedy dzisieyszym z odkładu do przysięgi uczynionego zachowanym y az dotychczas przedłuzonym strona załuiąca do przysięgi gotowa będąc, jednak z miłosci ku blizniemu chrzescia[n]skiey tak się declarowała: jako y tę jusz przysądzone szkody z m[o]deracią pisali, tak y teraz do nieyze sciągaią się, ze jezeli obzałowany zechce bez przysięgi ich zapłacic dwanascie tysięcy c[u]renti moneta na zapłacenie długow y obligow roznych, to mu gotowi ustąpic wszystkich swoich cale praetensiy y quitowac go, in[a]lczey, jezeliby się obzałowany to ich moderacią nie kontentował się, tedy są gotowi przysiądz na summę w pierwszym decrecie naszym specificowaną. Ktorą declaracią strony załuiącey obzałowany usłyszawszy y namysliwszy się z taką odpowiedział submissią, ze lubo y on gotow był odwieść się przysięgą na tę zarzuty strony || załuiącey, jednak kiedy go to nie mogło potkac, tedy jusz y taką declaracią strony załuiącey contentuie się y na nię pozwala, supplikuie jednak sądowi y strony załuiącey prosi, aby respect był na jego teraznieysze przez ogien zruinowanie y ubustwo, aby jescze y te dwanascie tysięcy moderowane były, gdysz tak wielkiey summy substancia jego nigdy nie zdoła. A ze strona załuiąca nic z pierwszey swoiey declaraciey ustąpic nie chciała, przeto my commissarze jego kr. mci, widząc taką obudwu stron przed nami complanacią y zgodę, onę approbowalismy y stwierdzili, jakosz approbuiemy y stwierdzamy teraznieyszym decretem naszym, nakazuiąc obzałowanemu panu Gineyciowi, aby tę summę dwanascie tysięcy za niedziel sześć we dworze Szawelskim do rąk j. m. pana administratora wyliczył y złozył, ktora summa obrocic się ma na zapłatę roznych obligow od oekonomiey danych y retent tak czynszow, jako y podatkow od przeszłych ich m. pp. dzierzawcow praetendowanych y na zapłacenie krzywd y praetensiy ludziom prywatnym. Wszystkie zatym praetensie strony załuiącey do pana Gineycia lub od całego woytowstwa, lub od prywatnych mężow, jako to o bicia, grabiezy, zaboie spisane krom zadney exceptciey cassuiemy, znosiemy, umorzamy y annihiluiemy y wieczne milczenie pod winą trzydziestu tysięcy na całe woytowstwo, a na prywatnego człowieka pod winą dwudziestu kop nakazuiemy. Ktorym decretem strony obiedwie contentowały się. Na co dla większey (wiary) rękami naszemi podpisalismy. Pisan w Szawlach dnia, roku ut supra.

Du antspaudai ir parašai: Stanisław Wincenty Orda, casztelan x. Zmuydzkiego, commissarz jego kr. mosc. — Jerzy Jozeph Manecki, stolnik kiiowski, commissarz jego kr. msci.

---

[a] Pr[—]szli. [b] sususpensa.

98. *1680 m. spalio mėn. 15 d. Plungės valsčiaus valstiečių įgaliojimas Vainavičiui, Teitminavičiui, Jarmalai ir Skerščiui vesti jų vardu bylą Lietuvos Rūmų Asesoriniame teisme prieš Plungės seniūną Kiršenšteiną dėl jo skriaudų ir smurto ir dėl panaikinimo kontumacinio dekreto prieš Plungės valstiečius, kurį Kiršenšteinas gavo prieš juos iš Asesorinio teismo.*

Iš 1680 m. spalio mėn. 19 d. įrašo Žemaičių žemės surogatorijos knygoje — VUB ŽP 35 l. 340—341 Nr. 180.

My boiarowie, mieszczanie y mężowie caley włosci płungianskiey, maiąc sobie zlecenie od całey teyze włosci płungianskiey, wielkie y nieznosne krzywdy, szkody, violencie y nocne na włosc nasyłania od wielmoznego j. m. pana Marcina Kryszpina Kierszenszteyna[a], starosty orszanskiego, płongianskiego, dzierzawcy naszego, ponosząc a wziąwszy wiadomosc y przestrogę od zacnych ludzi, iż wielmozny j. m. pan starosta na większe nas, ubogich ludzi, uciążenia, || zadnego pozwu mandatu nam nie podawszy, w sądach j. m. pana n° m° zadwornych assesorskich W° X[a] Lt. w roku teraznieyszym tysiąc szescset osmdziesiątym *miesiąc*a februarii pietnastego dnia dekretem nas y niemałym wskazem w nim wyrażonym uciążliwy zaocznie in contumaciam otrzymał. Chcąc tedy jako o ten nieprawnie y niesłusznie otrzymany dekret o skasowanie y podniesienie onego y wszytkiego progresu prawnego, tak y o wszytkie krzywdy, szkody, violentie y najazdy na wsi rozne z roskazania j. m. p. starosty nam podziałane z j. mscią prawem czynic y naszey załoby z osobliwego zapozwu y wpisu naszego j. msi dowodzic, gdy sami osobami naszemi stawac przed sądem j. m. p. n° m° nie mozem, poniewasz wielmozny j. m. pan dzierzawca nasz jako zchacek, skladek, conferencii y rad o krzywdy y szkody miec, jak tym barziey z domow wychylic się, każąc nas pilnowac, y groznie dopuszczac nie raczy, nie mozem, uprosiwszy z poysrzodku nas czterech męzow osiadlych, mianowicie Gabryela Woynowicza, Jana Teytminowicza, Matiasza Jermołu y Zymonta Skierscia, imieniem całey włosci naszey płungianskiey zupełną onym moc na zysk y stratę[b] dla poparcia tey sprawy względem praetensii naszey y skasowania decretu przez wielmoznego j. m. pana starostę na nas zaocznie otrzymanego do prawa daiemy, waruiąc to wszyscy za jednego y kozdy za wszytkich, iż cokolwiek ci czterey wysz pomienieni mężowie od nas do sądow j. m. p. n° m° || posłani y wyprawieni zyszczą lub stracą[c], na tym wszytki*m* przestac y to za mocno y waznu trzymac y miec mamy y powinni będziemy, ni w czym zadnego z nich nie winuiąc ani odstępuiąc, kosztu ogulnie całą włoscią onym dodawac obowiązuiąc się aż do skonczenia sprawy. A ze przełozeni ode dworu nad nami woytowie ustaw dawnych naruszenia nie postrzegaiąc, obietnicami, prozby czy grozby wielmoznego j. m.

p. dzierzawcy uwodząc sie a nam do prawa w tak cieszkich naszych krzywdach y uciążeni(u) dopomagac nie chcą, solleną przeciwko nim zanioszy protestatią, salvę sobie całą włoscią prawem o to z nim(i) czynic zahowuiemy. Y na tosmy dla wiekszey wiary y wagi dali[d] tę moc zupełną do prawa wysz pomienionym czterem mężom z podpisami ich msci pp. pieczętarzow szlachty xięstwa Zmuydzkiego osiadley, od nas boiar, miesczan y całey włosci plungianskiey mezow do tey mocy uproszonych. Pisan w Szywulach roku tysiąc szescset osmdziesiątego miesiąca oktobra piętnastego dnia.

Originale tokie parašai: Proszony ustnie pieczętarz do tey mocy Jan Stanczykiewicz ręką swą. — Jako proszony pieczętarz do tey mocy Jan Wyszymirski. — Ustnie proszony pieczętarz [od] boiar, miesczan, mężow całey włosci płungianskiey Woyciech Legaczynski ręką swą do tey mocy podpisałem. — Ustnie proszony pieczętar od[d] osob wysz mianowanych do teyze mocy Jan Serafinowicz ręką swą.

---

[a] Kierszesteysztyna. [b] stałe. [c] stratą. [d] *Pakartota.*

PAAIŠKINIMAS DĖL RODYKLIŲ

Vardų ir dalykų rodyklėse medžiaga duota tik iš dokumentų teksto, o ne iš lietuviškų pavadinimų ir santraukų. Kadangi skelbiamieji dokumentai yra dviejų kalbų — rusų ir lenkų — ir duoti dvi rodykles skirtingais rašmenimis, rusiškais — rusiškiems dokumentams ir lenkiškais — lenkiškiems dokumentams, nėra tikslinga, rodyklės visiems dokumentams duodamos vienos, ir rusiškus ir lenkiškus žodžius surašius vienoda transkripcija. Suvienodinant ir mažinant žodžių formų žymėjimą rodyklėse, tos žodžių formos, kurios tesiskiria tik kai kuriomis raidėmis, duodamos tik viena forma, būtent — nekartojamos žodžių formos, kurios tesiskiria raidėmis *i* ir *y, e* ir *ie, r* ir *rz,* bendraties galūne *ti* arba *t* (rusiška) ir *c* (lenkiška). Jeigu tekstuose žodis yra parašytas tik viena forma, ta forma jis ir duodamas rodyklėje, o jei keliomis formomis, kurios tesiskiria tik paminėtomis čia raidėmis, tai rodyklėje duota ta forma, kuri atrodė tinkamesnė ar paprastesnė. Be to, priebalsių kietumas ir minkštumas rodyklėse nežymėtas. Kiti žodžių formų skirtumai į rodykles įtraukti.

Įvairioms žodžių formoms, prasidedančioms ta pat raide, prirašytoms prie vienos žodžio formos, atskirų nuorodų abėcėlės eile neduodama, taip pat neduodama jų dėl raidžių *c* ir *č, g* ir *h.*

Dalykų rodyklėje kai kuriems paprastesniems žodžiams puslapių sąrašai nepilni.

Trumpinimai reiškia: *žr.* — žiūrėk; *plg.* — palygink.

ПОЯСНЕНИЕ К УКАЗАТЕЛЯМ

В указателях названий и предметном слова даны только согласно тексту документов. Так как публикуемые документы написаны на двух языках — русском и польском — и нецелесообразно дать по два указателя различными шрифтами — для слов, взятых из русских документов — русским, а для слов, взятых из польских документов — польским, указатели даются объединенные в одинаковой транскрипции русских и польских слов и названий. С целью уменьшения числа даваемых в указателях форм различного написания слов, те формы, написание которых разнится незначительно, а именно буквами *i* и *y, e* и *ie, r* и *rz,* окончание неопределенной формы *ти* или *ть* (русское) и *c* (польское), даются в одной форме. Кроме того, мягкие и твердые согласные транскрибированы одинаково. Прочие различия написания слов включены в указатель.

Для разных форм слов, начинающихся той же буквою, присоединенных к какой-либо одной форме, особых сносок в алфавитном порядке в указателях не дается. Также таких сносок нет и для слов, которые различаются начальными буквами *ц (c)* и *ч (č)*, а также *г (h)* и *кг (g)*.

Для некоторых обычных слов, включенных в предметный указатель, не дается полного перечисления страниц, в которых они упоминаются.

Сокращения обозначают: *žr.* — смотри, *plg.* — сравни.

DALYKŲ RODYKLĖ — ПРЕДМЕТНЫЙ УКАЗАТЕЛЬ

angaria 107, 156, 158, 162—164, 186, 206, 221, 230, 253—255
arenda, aręda 50, 68, 69, 79, 116, 143, 233, 269
arendar, arędarz 85, 116, 119, 232, 233, 253, 267—269, 283
arendovanie 117
arendovat, arędovac 117, 291; *zaarendovat* 270, 287
arędovny inventarz 311
arešt 235, 236, 238; *zaareštovanie* pieniędzy 118
areštovac 217, 235
areštovnik 238; *areštovny* 236

bakalarz 277
banicya 240
bankety 291; — jesienne 210
baran (viny) 172, 187, 247
barc 103, 111, 117, 183, 189, 202, 208, 224, 246—248
bat 304, 305
bečka, bočka: diakelnaja, dziakielna 54, 55, 213; — targova, torhovaja 55, 279; — targova vilenska 150; — vilenska 159, 179, 180, 184, 188, 203, 207, 208, 224, 244, 245; — velikaja 260, 287
besiadi 267
bezmien ryski 279
birkovisk 61
bojare šliachta 28, 29; — pravyje 28
bojarin 16, 22, 23, 25, 27—29, 31, 32, 167, 318, 319; — hospodarskij 21—26, 40; — posednyj 17; — putnyj 25
bojarski: syn 48; — služba 27
borcianie 76; *borcie* 73, 76, 77; *borciovie* 77
buda 181, 201
bunt 31—33, 37, 42—44, 50, 69, 79—81, 93, 142—144, 146, 147, 151—153, 214, 218, 227—230, 234, 236—239, 256—258, 263, 264, 274, 297
buntovanje 31, 37, 40, 216; *pobuntovanie* 79, 137, 148, 197, 198, 216, 240, 263; *zbuntovanje* 42—44, 145, 148, 234, 238
buntovat 41, 68—70, 77, 148, 223; *pobuntovat* 67, 69, 216; *pobuntovac się* 157, 160; *uzbuntovatsia* 42, 43; *zbuntovac* 183, 237, 256, 257, 301; *zbuntovatsia* 37, 39, 42, 43, 81, 142—144, 146, 161, 229, 297, 300
buntovnik 37—40, 44, 67, 81, 143, 144, 147, 151—153, 223, 227, 237—239, 258; — staršij 39
burenje 31; *zburenje* 31—33; *poburzyc* 142; *podburat* 42, 44
burtnik 277

cecha 242, 244; — dvorna 279
cerulik, cyrulik 235, 238, 240
chleb — na chlebie: dvornym 118; staroscinym 89; — svym chlebem, o svym chlebie 118, 201, 243
chlop 37, 78, 79, 81, 83, 84, 86, 100, 137, 138, 142, 143, 145, 147, 148, 150, 197, 217, 273, 300
chlopek 83, 232
chlopiec 179, 188, 199, 209
chlopięta 281, 282
chlopski: budovanie 137; — grunt 298; — skarga 311; — zlosc 258
chlopstvo 143
chłostą skarac 75

chmieliovy ogrod 101
cholopja 39
ciachly, ciagly, ciahly žr. *tiahlyj*
cielesna žr. *telesnaja*
cieslia žr. *teslia*
cietrzev 245, 282
civun žr. *tivun*
cymbalista 235, 237, 238
cynš, cyns, čynš 47, 50—53, 56, 58, 63, 64, 71, 78—80, 83, 84, 87, 91, 96, 98—100, 103, 108, 110, 112—116, 119, 122, 125—129, 133, 138—140, 142, 143, 145—151, 156, 157, 160, 162, 165, 167, 169, 172, 181, 187, 196, 210, 213, 214, 219, 221—223, 225, 226, 228, 229, 232, 233, 243—246, 248, 253—255, 260—264, 266, 267, 270—274, 280, 282, 283, 287—293, 296, 304, 305, 308, 309, 311, 312, 314—317; — doročny 103; — goly 78, 138, 140, 144, 150; — gotovy 149, 213, 298; — pieniężny 71, 76, 77, 144, 147, 157, 220, 249, 296; — podvyšony 111; — przyjemny 201
cynšovy: len 139; — ovies 103; — penezi 65; — povinnost 270

čeliad, čeled, čeliadz 75, 143, 181, 184, 185, 197, 201—204, 210, 232, 237—239, 242, 257, 262, 272, 273, 278, 283, 290, 291; — nevolnaja 36
čeliadnik, čelednik 143, 169, 184, 185, 189, 191, 192, 199, 203, 205—207, 209, 237, 258, 263, 300
čest 22—24
čestovat 232, 261, 287
četvertka 55
četvertovat 35
čopove 85, 119, 305, 306, 308

dan 84, 147, 226, 261, 270, 271; — medovaja, miodova 41, 113
davnyj: obyčaj 16, 33; — zvyčaj 97, 103, 116, 139, 141, 146, 147, 150, 216, 247, 279—281, 283, 291, 304, 305, 311
davnosc 101, 118, 316
deckij 18, 19
deckovanje 37
dedičny žr. *dziedzičny*
diaklo, dziaklo 27—29, 53, 71, 74—81, 110, 126, 128, 129, 144, 145, 149, 150, 214, 228, 253, 263, 274; — ovsianoje, žytnoje 65, 75
diakolnik 28
diakolnyj, diakelnyj, dziakielny: oves 37, 38, 40, 73, 224; — pulbečki 147; — *tiakol*noje seno, siano 40, 45; — žyto 73; žr. *bečka, mera*
djak 23, 24
dobryj čolovek sluha 31
dobryje liudi 22, 23, 25, 28; — bojare 28, 40; — storona 40; — šliachta 22, 27, 28
dobrodzieistvo dzieržavce 75
dochody 39, 66; — (deržavcy) 153; — hospodarskije 34, 37, 38, (152); — penežnyje 65; — podcivuniego 247; — (tivunskije) 17, 19, 31, 33; — tivunstva 41; — urzędniče 311
dochodnyje penezi hospodarskije 21, 22, 25, 26
doložytse dvoru 262
dom vjezny 244
donativa 282
dzial provadzenie 107, 111, 115, 116
dziedzic, dziedzič (poddany) 100, 179, 180, 200; — viečny 258
dziedzička 120
dziedzičny, dedičny: dobra 220; — dom 179, 188, 199, 207; — majętnosc 284; — poddany 204, 209, 292
dziesięcina 304
dziesiętnik, dziesiątnik 242, 243, 276, 277
dzvoniaste kole 261

folga 56, 58, 100, 159, 163, 165, 166, 179, 185, 205, 289
folvark, folbark, folvarok 40, 71, 83, 85, 87, 90, 91, 101, 128, 129, 139, 141, 146, 213, 243, 257, 258, 270, 281, 296—298; — novo založony 70
folvarkovy: pašnia 283; — vloki 83

garniec vilenski 244
generika 307
gorzalka: prosta 279; — przepaliana 279; gorzalkę palic, robic 85, 123, 225
gosciniec, gosčyniec 87, 117, 186, 206, 210, 213
gumenik 293
gvalt (povinnosc) 86, 103, 223, 224, 243, 248; gvaltem robic, kosic siano etc. 83, 89, 96, 97, 233; z gvaltu čynic, byc pomocnym 186, 247; jako do naviękšego gvaltu poskočyvšy napravic 242

heiduk 239
heretik 86
heretycki zbor 277
hnat na robotu 15; plg. *vyhoniati*
holovščina, glovsčyzna, glovščyzna, holovščizna 19, 25, 49, 86, 165, 182

horlo, gardlo, garlo — kara gardla 144; horly, gardlem, garlem, na horle, na gardle, na gardlo karanje, pokaranie, karat, pokarac, skarati 35, 43, 44, 69, 130, 143, 147, 152, 153, 161, 179, 258; na gardlo, garlo vzdac, vskazac 144, 240, 258; na horle smotreti 30, 33; na horlo pravne popirat 68; na horlo stojati 48; horlo dati 49; gardlo zaslužyc 130; gardla godzien 183; o gardlo šlo 239; od gardla, garla uvolnic 130, 258; pod utračenjem horla 68; pod gardlem zakazac 145; do horlov svoich ne budem davat 52; do horla bitisia 39
hospodar, ospodar, gospodarz 144, 164, 168, 178, 196, 242, 244, 267, 276, 282
hrabež, grabież 15, 16, 27, 46, 95, 96, 102, 111, 112, 114, 115, 120, 121, 125—127, 131, 150, 156, 160—165, 167—169, 179, 182—185, 188—190, 194—199, 201—206, 209—212, 217, 219, 221, 227—229, 234, 249, 251—253, 260, 263, 265, 268, 271, 272, 282, 289, 315—317; *grabienie* 111; *pograbienie* 94, 95, 120, 121, 227; *zgrabienie* 163
hrabit, grabic 19, 160—162, 184, 185, 203, 217, 233, 243, 272; *pohrabit, pograbic* 16, 47, 56—59, 61—63, 94—96, 101, 119, 142, 168, 170, 180, 188, 189, 199—202, 205, 207—209, 228, 261—263, 268, 271, 282, 290, 293, 294; *zhrabit, zgrabic* 15, 17, 115, 125, 160, 179, 180, 182—185, 199, 200, 202, 203, 207—209, 262, 267, 290; *zagrabiony* 165

ilgie 232, 280, 287, 305, 308, 311—313
imati 27, 35, 69
instigator 155, 219—222, 226, 229, 249, 250, 253, 272—274
interes 307, 308
ispaš, spaš 24, 247, 308, 311, 312

jarmark 244, 279
jednat ponevolne 47; *perejednati* 25
jurisdiktia, jurisdicia, juryzdika 86, 87, 92, 106, 214, 236, 302

kachlia 59
kaleka 115, 187, 206
kapščizna, kapsčyzna, kapčyzna 41, 55, 63, 65, 85, 119, 243, 266, 273, 278
kapščiznyje penezi 15
kara gardla 144
karanie 81, 83, 87, 148, 150, 151, 159, 165, 178, 179, 181—183, 185, 190, 199, 201—203, 205, 210, 228, 229, 237, 264; — u slupu 185; — srogie 93, 150, 151; *pokaranie* 78, 228, 238, 258, 298; *skaranie* 144; žr. *horlo*
karat 29, 69, 75, 76, 79, 144, 160, 217, 227, 297; — na ciele 184, 203; — surovo 152; — ucięciem ręki 143; *pokarac* 96, 223, 227, 228, 237, 257; — postronkami 297; — ucięciem ręki 130; — viną 147; *skarac* 182, 183, 202; — chlostą 75; — vygnaniem z vlosci 87; žr. *horlo*
karbona, skarbona 277; — koscielna 242, 243
karnost 29, 69, 260
kazn 21, 27, 39; — hospodarskaja 38, 39
kermaš 293
kliučnik 21—25
koleda, kolęda, kolenda 55, 59, 80, 139, 140, 149
kolędne 147
koloda v kotoruju viazni sažajut 63
komornik 278
konfederat 87
koniuskij pristav 36
korčma, karčma, karcma 41, 55, 59, 60, 90, 101, 116, 119, 159, 165, 236, 243, 256, 257, 266, 267, 273, 278, 305; — pokątna 85; — privatna 85; — pruska 85; — selskaja 55
korčmit 15
kosciol, kostel 90, 242, 262, 276, 277, 279, 286, 297, 298, 304
kotliarz 237
koval 39, 138, 143, 144, 158, 163—165, 181, 190, 201, 209, 210, 213
kovienski žr. *mera, vaga*
kram 279
kramarz 244
kraviec 237, 238, 240
ksendz 262; plg. *pleban*
kunica 127, 183, 189, 208; (plat) 33, 41; (przy kosciele) 242, 243, 297; (idąc zamąż) 86, 248, žr. *poklon* 283, plg. *ženic*
kuničnik 30
kuničnyje penezi 33
kunie tropy 125, 127
kupec 116, 119, 186, 206, 244, 263, 279
kuznia 62
kvarta 146, 147, 285, 287; — vilenska 244
kvitove 282
lancuch — v lancuchi posažat, z lancucha okupovac się, etc. 15, 168, 180, 181, 183, 189, 192, 200, 201, 203, 208, 271, 284, 289, 294, 297; žr. *vezenje*

lavnikovstvo 272
libertacija 90

lios rzucic 98
lis 51, 100, 101, 283; *lisia* skura 247
list volnego vyscia 246
lokiec 244; — vilenski 244
los 247
lotevski funt 291, 294, 295
luknicki žr. *mera*

majetnost — na majetnostiach smotreti 30
maštaler 62
mednica: masla 141, 150, 159, 281; — miodu 54—57, 59, 113, 117, 119, 141, 146, 150, 158, 164, 179, 184, 188, 199, 203, 207, 209, 249, 250
medsedzki (lesnoho selenija) las 84
mera, miara 150, 244; — bečki 279; — dziakielna 140; — kovienska 228; — luknickaja 290; — niecechovana 279; — przetakova 242; — torgova 149; — vielka 149; — vilenska 116, 149, 172, 281, 298
mestečko, miastečko, miastočko 24, 59, 60, 65, 87, 89, 90, 93, 94, 101, 102, 106, 107, 111—117, 119, 120, 123, 145, 168—170, 185, 205, 243, 244, 262, 266, 271, 276, 278, 281, 304, 305, 312, 313
meščanin, meščenin 28, 40, 48, 53, 59—61, 64, 66, 89, 90, 92—95, 101—104, 106—124, 167—170, 217, 232, 234—241, 243, 244, 249, 259—261, 266—268, 273, 274, 276—280, 282—286, 304, 305, 308, 318, 319
meščanka 261
meža — za mežu vział 62
mężoboistvo 81
miarki (ve mlynie) 116, 123, 278
miod: pity 59, 60; — presnyj, przasny 54, 55, 141, 150, 257
mistrz 258
myslivec, myslivet 56, 58—64
myto 15, 261, 279; — targove 244
mytnik 279
mlečne 97
mlyn 83
mlynarz 143, 158, 240
morderstvo 29—31, 33, 160, 182, 202, 268
mordovat 47, 86, 122, 182, 183, 190, 201, 203, 272, 299; *zmordovac* 182, 183, 202, 203, 294, 301
most 89, 213, 247, 283; do mostov isc 80; naprava, napravovanie, poprava, popravianie mostov 80, 87, 186, 190, 206, 210; robienie mostov 87
mužyk 38; — prostoj 27, 28; — volosnyj 38—40
mužoboica, mężoboica 48, 49, 239, 240
mužove, mężovie 52, 114, 116, 189, 203, 208, 209, 257, 258, 264, 267—269, 272, 282, 284, 287, 290—292, 294, 302, 303, 314—319; — osiadli 318

naim 284
naimit 168, 262, 267, 269, 293, 295
naimovac, najęc 99, 262, 269, 282, 284, 295; — pustki 283; — tivuna 293; *naniat* pole 56
naimovanie 121
najencie 281
najezd, najazd 183, 202, 237, 318; — gvaltovnyj 29, 30
nakidat: penezi etc. vymeniat na talary etc. 293; — prust 262
nakinut: pustyje voloki 59; — sol 61, 62
naprava 247
napravic, napravovac budynki, dom, kosciol 242—244, 246; plg. *poprava*
napul: dac pščoly 180, 189, 200, 208; — podberat pščoly 260
narzucac, narzucic 206; — jablka 273; — lavnictvo, lavničtvo 178—181, 188, 189, 192, 199—201, 207, 208; — lesnictvo, lesničtvo, lesnistvo 179, 183, 188, 199—201, 203, 207; — przevoz 107; — slody 156; — sol 185, 205; — tovary etc. 283; — vloki 283; — zboże 281; plg. *nakidat, nakinut*
narzucanie, narzucenie: lavnictva 188; — przevozu 117; — soli 188, 206, 210, 212; — žyta 164
naviaska, naviąska, naviązka 86, 96, 98, 126, 127, 130, 160, 165, 183, 258, 297
nemec 24, 168
nemeckije liudi 24
neopovedne uiti 271
neposlušenstvo 37, 40, 42—45, 96, 143, 145, 152, 160, 161, 234, 237, 238, 240, 258, 274
netstvo 28
nevod 89—91, 107, 111, 114, 116, 120, 128, 247, 260
nevolia 169, 268, 314; — večnaja 291
niedzviedzia skura 247
niegrodzenie, niezagrodzenie plotu 247, 284
nienapravienie mostu 247
nieprzetrzebienie 247
niestanne 284
novina 17, 37, 40, 52
novinik 125, 127

obierac voita 248
obyčaj davnyj 16, 33.
obyvatel 29, 126, 157, 239, 279

oborne 308, 311, 312
odbiezščyzna 283
odysc volno 246
odyscie poddanego 246
odmarščyzna 283; plg. *zmarščyzna*
ohnem popaliti 68
oičysty: dvor 267, 268, 291; — majetnosť 265, 266, 273, 290; — vloka 99, 100
oičyzna (poddanki) 100, 101
okovy 168
okrutenstvo 29, 30, 33
okup 251; — pieniężny 180, 184, 203
opovedatse, opoviedziec się dvorovi, podcivoniemu etc. 243, 244, 246, 271, 279, 283
opoviadanie dvorne 281, 283
opoviedne 279, 283
ordinacia, ordinatia 84, 86, 123, 165, 254, 255, 285, 296
ordinaria urzędniča 309, 312
os drev 247, 281
osada 181, 204; osadu platiti 128; liudzie na osadzie 96; na osadzie siedzą 96
osadny 85; — grunt 165; — liudzie 71; — penezi 27, 29; — poddani 76, 83, 85, 86; — vloka 159, 162, 163; — voitovstvo 100
osadzenie poddanych 246
osaditi: do kazni 39; — do vezenja 54; — (na vloce) 45
osiadly, osedlyj: grunt 90; žr. *voloka*
osočnicki: povinnosc 129; — służba 128; — vies 129; — vlosc 129
osočnik 67—69, 125, 127—130, 247
osoka 129
ospodar žr. *hospodar*
otpoved, odpoviedz 68, 92, 122, 237
otprava, odprava 66, 76, 95, 144, 237, 239, 250—253, 261, 263
otpraviti, odpravic, otpravliati 37, 44, 130

paręka 227, 297
parobok 63, 272, 300, 301
pastvisko 263
pena 148, 236, 238, 243, 255, 297
penovac 243
perejednati žr. *jednat*
perepit, prepit, prepitse 262, 263
peresud, przesąd 248, 261, 263, 284
pędzenie: na gvalty etc. 248; — do nievodu etc. 115, 120; — v podvody, podvod 111, 112, 212; — do robot 188, 206
pędzic, pendzic: do nievodu 260; — do robot, na robotę etc. 96, 107, 151, 222, 232; — (na sprzątanie siana gvaltem 97); — na straž 125
piroznik 279
piščoje, pisče, pišče 55, 158, 160, 165, 213, 228, 248, 282, 298; *pisnoje* 293
pivo: podsycane, počucane 184, 204, 232, 278, 279; — robic 204, 225, 243, 259, 283; — varzyc, zvarzyc 85; piva robienie, varzenie 85
placa 92, 164, 224
plat 17, 19, 31, 33, 37, 39, 40, 42—44, 56, 62, 103, 128, 138, 139, 259, 261; — hospodarskij 19, 21, 34, 35, 38—40, 42; — pieniężny 298; — z soch 17; na plate deržat 53
platnyi penezi 38, 39
pleban 92, 95, 111, 242, 276—278, 286
plebania 116, 242
plebanska barc 117
plemia 28
pobor 80, 86, 87, 90, 92, 98, 107, 111, 115, 116, 119, 125—127, 183, 190, 202, 208, 261, 265, 282, 283
pobudka 67, 77
pobuntovanie žr. *buntovanje*
pobuntovat žr. *buntovat*
poburzyc žr. *burenje*
pochvalka 68, 69, 169, 300, 301
počekanie 98
počta 287
podačka 27, 28, 128; — hospodarskaja 28; — nepomernaja 33; — nezvyčainaja 37; — penežnaja 33
podarek 179, 308, 311—313
podatek, podatok 86, 90, 91, 96, 103, 104, 112—116, 119, 129—131, 133, 134, 137, 140, 146, 148—150, 156—163, 165, 186, 196, 219, 221, 223—225, 229, 237, 245, 246, 248, 250, 253—255, 266, 282, 283, 292, 296, 298, 317; — mieiski 90; — nieslušny 251; — niezvyčainy 115, 254; — pieniężny 160
podatkova povinnosc 83
podavanie voita 90, 118
podburat žr. *burenje*
podchoružyj 28
podeimovac, podymovac: dzierżavcę, dzierżavčynę 157, 273, 290, 291, 293; — revizorov 162
podeimovanie, podymovanie: dzierżavcov 210, 291; — revizorov 162
podymne, podymnoje 261, 265, 266, 282, 303, 306
podvoda 15, 37—40, 45, 89, 91, 97, 103, 107, 111, 114, 116, 118, 123, 125—127, 129, 131, 133, 140, 142, 146, 147, 149, 150,

156—158, 160, 167, 169, 172, 181, 185—188, 190, 191, 195, 196, 201, 205, 206, 210—213, 223, 225, 230, 245, 249, 253—255, 262, 263, 265—267, 270, 273, 278, 281, 282, 285, 287, 290, 291, 293, 295, 298, 305, 308, 309, 311—313; — daleka 83, 243; — mnieiša 298; — niezvyčaina 111; — vielka i ogulna 245
podvoiskij 58, 60, 151, 214
podvornik 20
poganskie: supersticie i zabobony 277; — zvyčaje 277
poglovne 306
pogorzaly 163, 165
pogorzelec, pohorelec 163, 266, 273, 282
pograbic, pohrabit žr. *hrabit*
pograbienie žr. *hrabež*
pohorenje 58, 261, 289
pohoreti 64, 261, 289
poiti proč, preč 41, 91
pokarac žr. *karat*
pokaranie žr. *karanie*
poklodne 247
poklon 56, 58, 146, 181, 183, 202, 246, 263, 280, (vydając zamąž) 283, 304
pokora 68
pokrevny zmarlego (poddanego) 283
polancužne 247
polovica, polova miodu, po polovicy 84, 85, 103, 107, 111—117, 223, 224, 281
popis 18, 19, 34, 35
poplečnik 20, 28
poprava dvoru etc. 83, plg. *napravic*
popristav 39
porochovnica 39
posaditi, posažati 42, 44; — v lancuchi 15; — u netstvo 28; — v železa 15
posed 33
posednyj bojarin 17
posylka 243, 246, 266, 278, 295, 305; — potočna 281
posluga: rzečypospolitej 126; — vojenna 76
poslušenstvo 16, 29, 40, 42, 43, 50, 71, 76, 81, 87, 93, 130, 133, 134, 138, 142—144, 146, 147, 151—153, 157, 216, 225, 227, 229, 255, 257, 263, 264, 303, 314
pospolstvo 93, 167, 234, 235, 300, 301; — chlopskoje 301
postennoje 58
postinati 35
postronki — postronkami bit 293
postronkovat 268
poturemne 247, 284
potužnik 54
povesit 34, 35, 201; *uzvesit* 35; *zaviesic* 202
povietrze 97, 100, 178, 180, 182, 184, 185, 189, 198—200, 202—204, 207, 208, 210
povožnik 16
požitek, požitok (hospodarskij) 37, 91, 126
praktiki, praktychi 68
praviti 27
pravo 68, 69, 71, 73, 83, 86, 89, 90, 92, 95, 101, 109, 110, 112, 118, 127, 136—138, 153, 167, 177, 178, 196, 197, 204, 205, 207, 221, 234, 252, 254, 273, 299, 304, 314, 316; — dožyvotne 135, 156; — lennoje 293, 294; — pospolite, pospolitoje 68, 73, 77, 85, 108, 112, 114, 127, 138, 195, 197, 236, 237, 239, 240, 250, 252, 301; — przyrodzone 100; — skarbove 305; — večyste, večystoje kupnoje 68, 256; — viečne 258
pravo (sudebnyj process) 19, 29, 48, 67, 69, 70, 130, 137, 144, 148, 156, 161, 169, 182, 195, 198, 202, 204, 208, 210, 215, 235, 252—254, 257, 260, 262, 263, 267, 268, 273, 274, 291, 294, 295, 310, 318, 319; — volne 101, 126, 148; pravem, pravom činit 165, 263, 318, 319; pravem dochodzic 99, 190; pravo podnesti 25; v pravo vstupit 19; prava dostojati 23; pravem nie przekonany 86; rok pod stračenjem, utračenjem prava 20, 21, 23
pričina (=protekcija) 36, 75
pridanaja zemlia 41
prijatel, przyjaciel 48, 95, 137, 143, 145, 183, 184, 190, 196, 198, 203, 210, 227, 232, 233, 273, 302, 303
prikazat do služby 233
prikidat: prust 261; — sledi 261
primušenje, prymušenie, przymušanie 52, 99, 117, 121, 126, 158, 162, 163, 178, 186, 212, 219—221, 316
pripravit o smert 44
pristav 16, 18—26, 28, 30, 31, 34—41; — dvorny 225
pristavnictvo, prystavnicstvo 18, 19, 21—23, 25, 26, 34, 35, 41
projezd, proježd 55
prom 117
proste, prostyje liudi, liudzie 28, 277; žr. *mužyk*
proterebit 57, 58
provizia 242
przebior, przebiorka 310, 311
przedavac domy, budynki 243, 283, 284
przekupki co chleb pieką 103
przeoranie granicy, miedzy 248
przerobek 99, 140, 141, 246
przetrzebic 247

przevoz, przevož 89, 90, 99, 107, 117, 185, 206; — volny 117
przychodzien človiek 184, 203
przychožy človiek, liudzie 45
przysada 91
przyvitanie 280
pščoly, pščoly 84, 98, 111, 125, 126, 158, 180, 183, 189, 200, 208, 225, 260, 262, 267, 270, 281, 293; — sielskie 126
pulbeček vilenski 244
pundel, pundal 63, 138, 139, 141, 150, 287, 290
pur 262
pusty: choromy 35; — dom 246; — grunt 90, 91, 150, 246, 283, 284, 311, 317; — pliac 261; — voloka, vloka 45, 47, 59, 71, 138, 139, 141, 146, 147, 150, 151, 159, 162, 163, 201, 212, 213, 228, 232, 272, 280, 283, 315; — zastenok 233; — zemlia 18, 19, 34, 35
pustka 97, 283
pustovskaja zemlia 40
pustovščina, pustovščizna 40, 262, 263, 291, 295; — tiahlaja 35
puta, pęta 168, 257, 294; — železnije 168; žr. *vezenje*
putnyj: bojarin 25; — liudi 27; — sluha 28, 30, 31

ratuš 267
referendarski dekret 166; — sąd 123
referendarz 72, 93, 107, 124, 131, 134, 135, 166, 225, 229, 231, 264, 276, 285, 286, 296—299
reznik 118, 119, 237, 240, 261, 279
rybak 117, 118
rybolov 39
rysia skura 247
ryski žr. *bezmien*
robocizna 315
robota 15, 31, 33, 45, 68, 71, 83, 87, 91, 93, 96—98, 103, 104, 107, 113, 115, 120, 125—127, 129—131, 133, 138—140, 142, 144—151, 156, 160, 167, 168, 181, 185—188, 190, 191, 196, 201, 205, 206, 209—212, 214, 217, 220—224, 227, 232, 243, 248, 253—255, 257, 261—263, 265, 267, 270, 271, 273, 281, 282, 284, 285, 287—291, 293—295, 298, 301, 312; — dniova 85, 86; — dvornaja 45, 262, 278; — folvarkova 71, 125; — nezvyčainaja 37, 115, 219, 266; — panska 190, 210; — tiažkaja 33; — tygodniova 298; — ustavična tygodniova 281; — velikaja 39; — zvyčainaja 37
rohatina 22, 24, 39
roitenik, roitinik 16, 31
rokoš 31
rozboj 29, 30
rozehnati poddanoho 288
ručitsia 48
ručnica 22, 24, 39
ruda 90, 98, 125
rudnik 127
rukojemca 49
rukojemstvo 39, 48
rumovanie chlopov 83
rzemiesnik, remesnik 165, 267, 282, 284, 308
rzemioslo 178—180, 199, 200

sadovničy 120
sarna 183, 203, 247
sažat v kazn 27
sekvestr 238, 239
serepčyzna, srepčyzna 80, 128
sermiaga, siermięga, šiermięga 46, 57, 58, 121
sermiažnoje sukno 60
set, siec: (rybakov) 118, 159; — do lovienia kuropatv 57; — vilča 100, 101, 283; — zajęča 100, 101; v lovy svymi sieciami chodzic 141; siecmi svemi poddani povinni 150
siabr 224
siabrovac v barciach 117
siabrovstvo 117
siedzenie v kunicy 242, 243
sielianin 84
skarac žr. *karat*
skaranie žr. *karanie*
skarbona žr. *karbona*
skladanka 259, 282, 283, 285; — miescka 237
skladka 138, 139, 299, 318
slize — slizov lovienie 111, 112, 116; chodzenie po slize 114
slody robic 243
slodovnia 305
sluha: domovyj 25; — putnyj 30, 31
smoliarz 127
smolnik 127
smolny piec 125
smotreti: na horle 30, 33; — na majetnosti 30
soikti (=mery) 34, 35
sokol 56
sovity: kapščyzna 273; — naviązka 297; — zaplacenie 145
sovito: dac odmianę 98; — oddac, placic, zaplacic 94—96, 209, 228, 261; — vyberat 267; pod zaplaceniem sovito škody 246

sovitosc 265; nakazal oddac pod sovitoscią 117
spaš žr. *ispaš*
spiža 27—29
spravedlivost 21, 22, 46, 47, 49—51, 89, 92, 94, 95, 117, 146, 181, 207, 248, 259, 263, 268, 272, 294, 314, 316; — pravna 116; — svięta 177, 194, 195, 221
sprężaj — o svym sprężaju 243
sproga (=prorecha) 57, 61—63
sprotivenje 42, 43; *sprotivlenstvo* 50; *sprzecivienstvo* 151, 237, 296
sprzecivic się 74
stacia, staceja, statia 27, 31—33, 80, 87, 97, 125, 128, 129, 137—141, 146, 147, 149, 150, 156, 159, 163, 164, 184, 200, 203, 217, 218, 222, 224, 229, 259, 260, 262, 267, 270, 280—282, 284, 290, 291, 293, 304, 308, 315—317; — żołnierska 311, 317
starodavne: poganskie supersticie i zvyčaje 277; — siedlisko 83
statut VKL 165, 248, 284, 297
statutovy: cena 209; — rok 66; — šacunek 98
stena — za stenu vziat 59—64
storona, strona 196; — pri voznom 64, 169, 170, 192, 196, 216, 300; — šliachta, šliachcice 135, 215, 216, 256, 300; — šliachtiči liudi dobryje 50
storonnyje liudi 68
storož, strož 85, 96, 120, 125, 127, 150, 238, 267, 281, 283, 293
storoža, staraža, straš, straž, straža, stroža 39, 45, 54, 83, 85, 91, 96, 107, 114, 120, 125, 140, 147, 149, 150, 213, 220, 223, 243, 254, 255, 262, 263, 267, 270, 271, 272, 273, 278, 282, 285, 288, 290, 291, 293, 295, 298; — pieniężna 85
strzeliec 247
svor (=funt) 245, 264
svovolenstvo 37, 43, 44, 50, 77, 144, 147, 152, 264
svovolia, svavolia, svevolia 142, 151, 152, 236, 237, 248, 258, 296, 297; — chlopska 144, 147, 153, 297; — nieslychana 77

šapka — šapku: stavit, postaviti 23, 28, 40; — prystaviti 23, 28, 40; — podniati 23
šelężne 306, 308
šiermięga žr. *sermiaga*
šynk 61, 116, 225, 266
šynkovat 61, 62, 99, 225, 261, 266, 278, 279, 283
škola 277
šliachta pravaja 28
šliachecki: dobra 87; — grunty 68; — okolica 227; — volnosti 69, 70
špital 277, 279
šubienica 201
šved 304
šviec 237

taksa 308, 309, 311; — lekka 312; — mala 308, 311; — starej revizii 71, 76
targove 89, 279
tatarove 35
telesnaja, cielesna priseha, przysięga 66, 315, 317
teslia, cieslia 261, 262, 282
tiahlyj, ciachly, ciagly ciahly, 85; — liudi, liudzie 30, 31, 71, 128, 129; — poddany 76, 83, 85, 86; — pustovščina 35; — służba 27, 83, 291; — vies 129; — voitovstvo 100
tiakolnyj žr. *diakolnyj*
tivun, civun dvornyj 38—40, 214, 293
tivunec 294
toloka, tloka, tluka 71, 83, 89, 91, 96, 113, 114, 128, 186
tomnica 294
torh, targ 54, 55, 60, 61, 71, 74, 76, 85, 89, 90, 204, 205, 209, 243, 244, 247, 266, 267, 279, 290; — nieslušny 185
torhovyj, targovy, torgovy: bečka, bočka 55, 279, vilenska 150; — cena 169; — den 38; — miara vilenska 149; — myto 244
toržok 15
tovaristvo 39
tovarišč, tovaryš 35, 39, 44
trač 92
treti, trzeci: pole 246; — snop 47, 249, 250
turma 159

ucięcie ręki 130, 143, 297
ugoda 46, 302
urznąc pul ucha 258
uskromienie buntov 153
usmerati bunty 32
ustava, vstava 17, 31, 33, 36, 41—44, 46, 47, 52, 53, 65, 74, 78—80, 83, 91, 96, 97, 99, 103, 109, 111—118, 123, 126, 128, 135, 139, 141, 147, 149—151, 157, 158, 160, 162, 167, 169, 171, 172, 186—188, 190, 191, 194, 196, 206, 210—214, 219, 223—225, 227—231, 233, 241, 248—250, 254, 255, 270, 276, 277, 279, 280, 285, 286, 298, 303—305, 314, 315, 318; — generalna 83—85, 177, 179, 180, 210; — hospodarskaja 29, 33; — pieniężna 297; — revizorska 71, 73, 76, 79, 81, 104,

110, 111, 120, 123, 126, 129, 131, 149, 156, 157, 165, 191, 210, 222, 225, 226, 229, 230, 250, 251, 253, 255, 273, 278—282, 295; — seimova 125; — skarbova 126, 177, 210
ustavnyj list 33
utčivosc 185
uteč, uciec 23, 35, 39, 100, 256
utisk, vtisk 37, 47
utiskati, vtiskati 31, 33
utisnenje 33
uvolniony od robot etc. 243
uzbuntovatsia žr. *buntovat*
uzvesit žr. *povesit*

vaga kovienska 228
vdova — stupil na dom vdovy 271; stupil na vdovu 271; vstupil v dom do vdovy 56, 57, 60
vezenje, viezenje, viezienie 21, 45, 46, 49, 54, 57, 69, 86, 130, 131, 138, 158, 159, 163, 167, 168, 178—181, 183, 184, 188—190, 192, 195, 196, 199—204, 207, 208, 210, 226, 229, 234, 236, 237, 251, 257, 271, 273, 294, 299; — v lancuchu i v pętach 158, 182, 202, 204, 294
vgaine 164, 165, 298
viazen 63, 168
viceinstigator 220, 221
viečysty, večysty: poddany 256; žr. *pravo vieiski:* liudzie 244; — poddany 243
viezic, vezit 122, 159, 180, 181, 183, 200, 201, 203, 272, 289
vilča skura 247
vilenski žr. *bečka, garniec, kvarta, lokiec, mera, pulbeček*
vilk, volk 51, 100, 101, 283
vina 46, 60, 61, 63, 66, 77, 81, 86, 87, 98, 99, 102, 108, 110, 118, 147, 159, 160, 164, 165, 172, 177, 179, 181, 182, 185, 187—191, 199, 204, 205, 209, 217, 227, 230, 234, 240, 242—244, 246, 250, 263, 271, 276, 277, 282, 284, 315, 317; — dvorna 258; — pravna 108, 112, 156, 240, 251, 252; — siedzenia v kunicy 242; — sovita 242; — vyvolania 252; — zakazana 99; — zaplacenia 242, 243, 247; — zlodzieiska 247, 284; dac vinę 297
vybiorki, vybierki 284, 314—317
vybiorkove regestra 315
vybraniec 125, 126
vycvičyc 258
vygnanie z vlosci 87
vygon 84, 121, 186, 206, 210, 213, 243, 246, 272, 290; — mieiscki 89; — volny 84, 277
vygonovy: lias 84; — vloka 84
vyhoniati, vyganiac, vygnac 159; — z domu 294; — v podvody 38, 39, 211; — ku robotom 37, plg. hnat; — s sela 271; — na straž 267; — z vlosci 81
vymušenie podatkov 250
vypędzac, vypędzic, vypudzac 159, 165; — v dalekie drogi 305; — z dzieržavy 92; — na robotu 291
vypust 277
vysiec postronkami 258
vysiečenie u slupa 258
vystup 29
vystupok, vystępek 68, 70, 101, 130, 182, 237, 239, 248, 284
vyvod 28
vyvolanie 252
vyvolaniec 240
vjezdy 33
vkladanje soli i horelki 169
vkupovac sie do puscy 246
vlasnosc (poddanego) 100, 107
volia — vole zalozyc 128
volny: od podatkov i robot 248; — od podvod 243; — reza 248; — vyscie 246; volnym učynic 256
volnosc: (poddanych) 257, 258; — odeysc, odysc 246, 283; — šliachetskaja 69, 70; — trzy liata 282
voločobnoje, vločebne, vločobne 55, 59, 245, 267, 270, 282, 287
voloka, vloka: lesnaja, liesna 52, 53, 84, 146, 147, 228, 264, 272, 282, 283; — mestskaja 59; — oselaja, osedlaja, osiadla 45, 52—54, 71, 107, 138, 141, 146, 147, 149, 150, 183, 201, 202, 212—214, 228, 245—248, 264, 272, 277, 278, 280—283, 292, 298, 304, 311; — polnaja 53; — prijemna 107, 232, 245, 248—250, 272, 280, 282, 283, 293, 308, 311—313; — senožatnaja 272; — vygonova 84; — volna 284; žr. *oičysty, osadny, pusty*
volost, vlosc: prystavnicstva polesskoho 21, 22, 26; — voitovstv miesckiego, druktvilovskiego i vegierskiego 280; — voitovstv voreikovskiego i pukštanskiego 152
volostnyje liudi 37
vološčanin 53
vosk (=funt) 59, 60
voznica 118, 184, 203, 204, 209, 271, 290
vpisne 311, 312
vpišče 305
vspomoženie 256
vstava žr. *ustava*
vtisk, vtiskati žr. *utisk, utiskati*

zaarendovat žr. *arendovat*
zaareštovanie žr. *arešt*
zabit 21, 32, 39, 51, 86, 300, 301; — kliučnika 21, 22, 24; — namestnika 32, 34, 35, 81; — voita 43
zabitje, zabicie: (poddanego) 86, 163; — čeliadnika, vyrostka 236—239; — pana 48
zaboj 315—317
zaboistvo, zabijstvo 29—31, 49, 237, 240; zaboistva dochodzic 163
zabronienie lovic 100
zaciąganie čeliadzi 283
zagrabiony žr. *hrabit*
zając 100
zakaz, zakaš 45, 86, 99, 121, 236, 284
zakazane 99, 287
zakazati 45—47, 49, 143, 145, 204, 217, 238, 287; zakazany: lias 84, — przevoz 99
zamordovanje: (pana) 48; — voita 44
zamordovat 29, 44, 271
zapisne 281, 284, 308, 311—313
zapomoženie 256
zaręčny list 92
zarobek 91, 180
zaruka 66; *zaręki* trojakie 250—253, 255
zastava 66
zastavny grunt 121
zastenok, zascianek 56, 63, 90, 95, 98, 99, 118, 165, 213, 233, 245, 269, 270, 280, 289, 294, 298, 315, 316
zaviesic žr. *povesit*
zavityj: rok 69, 76, 77, 117, 162, 218, 219, 234, 236, 238, 239, 250, 252, 254, 273, 274; — termin 195
zavodca 60
zbeh, zbieg 144, 184, 257, 271
zbuntovac žr. *buntovat*
zbuntovanje žr. *buntovanje*
zburenje žr. *burenje*
zdrada 147, 257
zegnac, zganiac poddanych 91
zemskij: reistr 28; — rok 20
zgoda 302, 317
zgrabic, zhrabit žr. *hrabit*
zgrabienie žr. *hrabež*
ziemstvo 87
zločinstvo 29
zločynca 144
zlodeistvo, zlodzieistvo 29, 30, 182, 183, 189, 202, 208
zmarščyzna 97, plg. *odmarščyzna*
zmordovac žr. *mordovat*
znesti, zniesc: dvor 293; — poddanoho 290; — selo, siolo 273, 287
zuchvalstvo poddanych 297
zvierz 150, 182, 183, 201, 247
zvyčaj: poganski 277; — pospolity 84, 153; — skarbovy 163; — stary 151; žr. *davnyj*
ženic — koli se ženil, oženil, ot oženenja vzial 63; bierze od dzievki abo syna gdy zeni 86; plg. *kunica*
žmucki, žmudzki syr 245, 287, 290
žolner, žolnierz 76, 92, 97, 98, 101, 172, 184—186, 203, 206, 210, 213, 262, 267, 284, 291, 304
žolnierska stacia 311
žolnierzską służyc 180
žolnierzstvo 190

VARDŲ IR PAVADINIMŲ RODYKLĖ — УКАЗАТЕЛЬ ИМЕН И НАЗВАНИЙ

Sudarė *E. Karaliūtė*

SUTRUMPINIMAI — СОКРАЩЕНИЯ

b. — bajoras, боярин. *dv.* — dvaras, двор. *f.* — palivarkas, фольварк. *m.* — miestietis, мещанин. *mj.* — dvaras (majętnosć), имение. *mst.* — miestas, miestelis, город (место), местечко. *p.* — ponas, пан. *pod.* — valstietis (rodyklėje dažniausiai nežymėta), крестьянин, подданый (в указателе обычно опущено). *r.* — upė, река. *s.* — kaimas, село. *šl.* — šlėkta, шляхтич. *zem.* — žemininkas, земянин.

Abelinski dv. 303
Abrahamovič p. 184, 203
Adamkovič p. 287
Adamovič Augustin 169
Airegolskaja žr. Oiragola
Akoici, liudi putnyje 27
Alanenas Stasys 138
Algakalnas, zascianek 245
Alsys s. 272, 280
Alsevski lavnik 285
Ambros lavnik 51
Ambrosaiciovna, Ambrosovna, Ambrosaiciova Stoškaiciova Sčęsna 189—192, 200, 208—210
Andrejevič Jakub 57; — Jakutis 47; — Valenty 62
Andrzej koval 138, 158, 163, 164
Andrzejaitis Valis 189, 201, 208—210
Andrzykievič Jakub 169
Apdons Fridrich p. 215
Armonis Čapas 160, 165
Asemberk žr. Ecemberk
August žr. Žygimont
Auguštinovič Baltromiej 64; — Stanislav, dvorianin 26, 37
Avežen Jurji 63
Avižun Pavel 64

Baigis Simuk 300, 301
Bajoraitis Juri 271
Bakaini s. 228
Balamutovo pristavnictvo 41
Balcevič Stanislav 315
Baltazaitis Lavrin 290; — Stanislav 290
Bambalaitis Kryštof 288
Banionis Urban 145
Bartlavki s. 290
Bartoševič, Bertoševič Flerijan, biržinianskij tivun 23, 32; — čeliadnik 143
Bebraitis Valenty 171, 182, 190, 202, 210
Beinart Stanislav, pisarz skarbovy, revizor 125, 130
Belski starosta 31
Beresnievič Andrzej, komisarz, dvorzanin skarbovy 305, 306, 310
Bernat pristav 18—26
Berznicki starosta 252
Beržanski, Berženskij tivun 23, 25, 261, 263, 264; — tivunstvo 263, 264
Bialkovska, Belkovska Petkevičovna Anna Andrejevna, deržavčyna 291, 292
Bialoblocki Gabriel, podkomorzy brzescki 73
Bialozor Stanislav, ziemski vilkomirski pisarz, revizor 133, 136, 147—149, 157, 159, 161, 163
Bičkevič Timoteuš, deržavca 264, 265
Bigaili, Bigoily, Bigeilany, Bigieilany, Bigolanci, Begielanskie s. 138, 139, 141, 144, 163
Bikoviči s. 53
Bilany s. 138, 144

Bileiki s. 280
Bilevič, Belevič: pisarz ziemski zmuidzki 308, 312; — Jerzy, podstoli zmudzki 83; — Kaspor Petrovič, vešvenski tivun 23, 35; — Krištof Stankevič, podsudok žomoitski 51; — Olbricht p. 256, 257
Bilevičovna Jerzyna Mackievičova Katarzyna 194, 195, 204—206, 209, 212
Bilinski Stefan šl. 230, 273
Bilžunci, liudi putnyje 27
Birży 268
Biržniane s. 30
Biržinianskij, Biržanski tivun 23, 32; Biržnianskaja volost 30, 34
Bychovec Matejuš, podvojevodij trockij 301
Bykovianskij voit 86
Blažej 100
Blažejevič 100
Blažejova Dorota 100
Blikaitis Petkus 35
Bludnienski dzierżavca 148, 151
Bludsukie, Bludzuki s. 271, 280
Bludzien Bartlomiej 238
Blusaitis Piotr 243
Bogdan, podchorużyj vilkomirskij 28; — rybolov 39; — žr. Mitkovič
Bogdanaitis Michal 266; — Mikas 50; — m. 268
Bogdanova okolica 133—135
Bogdanovič Mikolaj, urzędnik okmianski 232, 233; — Voitko, vilkomirskij chorużyj 28
Bolčevič Kasper, sluga putnyj 28
Bolevič Fiodor 121
Bona koroleva 36
Borci s. 249—253
Borci, Borciany vlosc 76, 80
Borcianski: dzierżava 80; — dzierżavca 70—72, 74; — namiestnik 81; — pod. 71—78, 80; — urzęd 77; — vlosc 70, 71, 73, 74, 76—78, 80, 81; — voitovstvo 81
Borciovie 77
Borevič Jan p. 168, 169
Borevičova Eiborovičovna Marina Jureva 168, 170
Bortkievič Piotr, komendarz lialski 304; — Stefan 304
Bortkus pristav 36
Borzymovski, podstarosci przevalski 90
Božeiko Andrzej 110
Braclavski: maršalek 229, 230; — podstolij 65; — podsudok 65; — sudja zemskij 65; — voiski 215
Branievič Jan p. 106
Brazevič Jakub, voit 307
Bronievski Andrian, ekonom Mereckiego dv. 224, 225
Brzescki podkomorzy 73, 74, 77
Brzostovski Cyprian Pavel, podstoli ošmianski, sekretarz kr., referendarz 156, 157, 160, 276, 285, 286, 296
Bublevski (podpisok) 170
Bucelia Filip, dzierżavca przevalski 92, 109
Buchoviecki Aleksander, starosta filipovski, dvorzanin, komisarz kr., revizor 80, 81, 102, 107, 108, 110—111, 115
Budkievič Jan, jeneral 301
Budranskaja ulica mst. Kupišok 64
Buivaitis Andrzej 204, 209; — Eniulis 212; — Jan 171
Buivid 38—40; — Augustyn p. 68, 69
Bujalski Stanislav, čeliadnik 184, 189, 191, 192, 203
Bukovski Jan p. 213
Burčykovič Mikolaj 117
Burkis Tomaš 266
Burneiko p. 245
Butkaitis Augustin 267
Butlerz p. 184, 189, 192, 203, 209, 232
Butrymovič Mikolaj, lavnik 54
Butviloviči s. 53, 55, 57

Chalecki Krzyštof, dzierżavca volkinicki 71
Chodkevič Aleksandr, maršalek, dzierżavca vilkiski 128; — Jeronim, Heronim Aleksandrovič, kaštalian trockij, starosta žomoitskij, deržavca plotelskij, telševskij i vilkiskij 41, 128; — Juri, starosta žomoitskij 52; — starosta bludzienski 307
Chorunicki Danjel m. 63; — Samuel m. 63
Chrostovski Daniel, komisarz 219, 221; — Stefan, instigator 218—221
Chudzinski Voiciech šl. 224, 226, 234
Chvedko žr. Fedko
Chvieidanska vlosc 87
Cibulka Jan Steckovič, maršalok 18
Ciechanovski podstoli 224
Cik Mark 125
Citko Sebestian m. 103, 118
Ciundzievicki Jan, dvorzanin skarbovy 149, 194, 211, 214
Cyrtnickie, Cyrnickie, Čertnickie voitovstvo 91, 96, 100, 116

Čaikovski Krištof p. 215
Čajevski Karol 182, 183, 190, 202, 208, 210
Čakiški dv. 176, 194, 195, 201
Čechanovič Stanislav Martinovič, dvorianin, maršalok hospodarski 51, 52

Čechanovski p. 306
Čepulevič Simon m. 170
Čeputaitis Abram 270; — Kasper 268; — Marijaš 270; — Piotr 271; — Ruslis 268
Černianin Mikolaj 236
Čertnickie žr. Cyrtnickie

Dabikinia, Dobikinia r. 278, 289
Daki s. 204, 209
Danilovič Baltromej m. 60, 61
Dargaiti s. 293
Darginti s. 294
Dargiova Magdalena 86, 87
Dargis Piotr 87
Dargovič, Dergievič Valenty, vozny 73, 273
Darovsky Baltazar K. 93
Davgiedi s. 245
David čeliadnik 263
Davidzi Nugary s. 264
Davnaroviči s. 100
Davnarovski, Dovnarovski, Donarzevski voit 119; — voitovstvo 91, 96, 100, 116, 119—121
Dideprudi s. 53, 55, 58
Diedaitis Kasper 178, 188, 196, 207; — Stanislav, Staniulis 171, 178, 189, 191, 192, 196, 199, 207; — Voiciech 178, 188, 196, 198, 199, 207, 208, 213
Dilbitis Jakub 20
Dimaitis Janelis 18
Dimgol 20
Dinof, vojevoda pernavski 292
Dinofova Katerina Fondenovna, vojevodina pernavska 259, 292, 294
Diržaitis Baltromiej 180, 200, 208; — Banis 171; — Masis 171, 213; — Stanislav 180, 189, 200, 208, 210, 213
Dybala Marcin, jeneral koronny 253
Dylgionis Grygas 143
Dymovič Balcer, jeneral 256
Dynembork mst. 137
Dyrviany, Dyrvianska mj. 256, 258, 259
Dyrviany Mnieiše pov. 256
Dirvianskij pristav 19; — tivun 23, 170, 231, 233, 290; — volost 18, 21—25, 43
Dyrviany Velikije, tivunstvo 233, 273, 290
Dirvianskij: namiestnik 23; — tivun 19, 23, 25, 128; — tivunova 290; — tivunstvo 233; — voitovstvo 290; — volost 24, 232, 233
Dobkievič Pavel, jeneral 176, 196
Dobkovič Matej m. 61
Dokiško Mikolaj m. 60
Dolmat. žr. Isaikovski
Domaracki p. 215
Donarzevski žr. Davnarovski
Danikienas, Doniekienas: Brazis 145; — Mikolaj, urzędnik 147, 156, 159, 163, 165
Donovaj Jan, dzierżavca simnenski i metelski 249—252
Dorbianski voit 307
Dorsuniški mst. 167—170
Dorsuniskij deržavca 16; — dvor 168; — grunt 168; — m. 167—170; — pole 168; — starosta 167, 168; — starostvo 167; — voit 166, 167
Dovgelovič Grigor b. 26
Dovgialo Jerzy šl. 303
Dovgird, podstarosti polongovski 306, 307
Dovgovskij: m. 48; — pod 48; — volost 48
Dovkševičy s. 53, 55
Dovkuteviči, Dovkutoviči s. 53—55, 58
Dovnarovo, Dovnory dv. 267, 273
Dovoina, Dovoinovič Juri, vilkomirski deržavca 28
Drageni s. 293
Drucka žr. Rajecka
Drucki Sokolinski Michal, maršalek oršanski, sekretarz, komisarz kr. 285
Dručaitis Jan, sluga 47
Druktvilovskie voitovstvo 280, 281
Drulany s. 53, 55, 56
Drusieiko, urzędnik 160
Druski, Druskini s. 95, 97, 98
Drutvil Mikolaj 269
Dubiny s. 81
Dubrovna 45
Dulebovič Blažej 50
Dulkis 86
Dusiatski žr. Rudomina
Dziakievič Baltromej 118
Dzielnicki, Delnickij Hrehor, revizor 71, 74, 76, 79, 91, 95—97, 109, 113, 168
Dzieržany s. 95, 99
Dzievielovič Krzyštof 240
Dzirži s. 119, 120

Ecemberk, Asemberk 268
Egleje Povente, deržava 292
Eglona f. 281
Eiborovičovna žr. Borevičova
Eiče s. 256—258
Eidinikovič Juzef 61; — Matis 61; — Pavel m. 60, 61; — Stanislav, Stas m. 60
Eidynikovaja Zofeja m. 60
Eigeliški s. 129
Eirymovič Andrzej, pisarz grodzki vilkomirski 226, 228
Eišiški deržavca 71

Eitmontovič Bernat, pristav 18
Elenenas Stasius 156
Entrikaitis, Edikaitis Narbut 35
Eperiešy Krzyštof, podstoli kovenski, dzieržavca sviętojezierski 300, 301
Ermonaitis Stanislav 292
Ezdorf, Hezdorf Krištof p. 168—170

Faustin p. 215
Fedko, Chvedko, kliučnik 21, 22, 24
Fedorovič Tiško, šovdovskij tivun 23; — Staniul, lavnik 54
Filipovski starosta 80, 81, 107, 108, 110, 111
Flerian žr. Bertoševič
Fordanski probošč 307
Fridrych Jan, urzędnik 263
Fronckievič 120; — František 145; — Krzyštof 145

Garupi s. 53, 55
Gaštolt Albracht Martinovič, vojevoda vilenskij, kancler, starosta belskij i mozyrskij 31, 32
Gavše s. 271, 280
Gečaitis Gabriel 267, 268
Gečoviči s. 48
Gečulis, Getulis Butius 267, 268
Gedaitis Brazis, Bražys 266; — Krištof 270; — Matej 272
Gedroit, sluga 62
Gedvilaitis Voitkus, Gedvilovič Voitko 18, 20
Geibutovič Petr 39
Geišovskaja ulica mst. Rosein 232, 233
Gembis Eronim, Heronym 266, 268
Geškalni s. 128
Gevianovič Lavrin m. 60
Giedaitis Ambrožej 258; — Lukaš 256, 258
Giedguci s. 280
Giedykiany s. 245
Giedroic Arnolf, česnik pinski 297
Gieištor Jan, stolnik trocki, starosta kovenski 226, 228, 230, 231; — Stanislav, starosta kovienski 297
Giepaici s. 280
Gierdaševice, Gierdašovice, Girdaševice s. 92, 99, 100
Gieškovski Krzyštof, starosta, dzieržavca przevalski 89, 93, 94, 101, 103, 113, 122, 224; — Vladislav Kazimierz, starosta, dzieržavca przevalski 102, 103, 106, 108, 111, 123
Gikovič Pac 39
Gimbuti s. 266, 268
Gineic, voit šylodski i pošylodski 315, 317
Gintele 290
Girdiuny s. 53, 55
Giryčaiciova Zachariašova 244
Girkle s. 258
Girkonty s. 256, 257
Girminoviči s. 53, 55
Gitany s. 138, 144
Gitanski lavnik 142
Gluboki s. 287
Goc p. 267
Goiževski Piotr, generał ziemi Żmudskiej 194—196, 207, 208; — Vavrzyniec p. 204
Goižunci, liudi putnyje 27
Golofastov Ivan 48, 49
Golovecki Andrzej 251
Gomontlauki s. 245
Gondyngovski, Gondynski civun 73, 256; — volost 42
Goraini s. 87
Gorski, Gurski Aleksandr, civun korševski 302; — Stanislav, podstaroscі ucianski 214, 215
Gorždovski starosta 109
Gostynski Malcher šl. 226—230
Govenovič Juri 59; — Lavrin m. 62
Govrusis Omžis (Meižis) 34
Govš Petr 271
Graboski, sluga 293
Grabovskie lavnikovstvo 272
Grabsius Kasper 267
Gradovskij Hancko, dirvianskij tivun, revizor vilkiskij 128; — Jan p. 258
Gralevski 72
Gravduži s. 294
Grącki Maciej, jeneral dvorny 135, 145
Grąpčevski Aleksander 170
Grembis Heronim 266
Gric pristav 41
Gricaitis Voitech 293
Grigaliunas Jan 143; — Mikolaj 138
Grigielevič Januk 99
Grigievič Stanislav, lavnik 95
Grinaitis Mikolaj 297
Grinevič Martin, lavnik 54
Grivič Matei 18
Grivoitis Matiejus 20
Griška, sługa 39
Grigucis, Grygovič Piotr m. 240
Grygovič Stas 58
Grymala Jan, vradnik vilkijskij 50
Gryndišaitis Maciej 297
Grodinski, Grudinski Januš, dvorianin, lesničij 67—70
Grodno, Horodno 48, 49, 80, 96, 97, 225
Grodzienski, horodenski: chorąży 90, 92, 101; — dzierżava 91; — ekonomija 96;

— księgi grodzkie 96; — pisarz 78; — podkomorzy 89, 96, 109, 111, 113; — podstoli 80; — poviet 80; — sędzia ziemski 107, 108, 110; — sud 66, 69; — vlosc 96; — vrad grodzki 48
Grončevskij, Grąčevski, Grąpčevski Aleksander, vozny kovenski 169; 170
Grovžovskoje pristavnistvo 35
Grožoviči s. 53
Grudzynski Jan, lesniči 129
Gruševski, Gruževski Krzyštof, general dvorny 123, 222, 226, 235, 249, 252
Gruževski Juri, tivun Velikich Dirvian, sudja 266
Gruży mj. 268
Grzegorovič 237
Gučkompi, Gudčkampi, Gudzkompi, Gudkąpi 171, 172, 176, 177, 181, 186, 188, 191, 192, 194, 196—198, 206, 211—214
Gudzkompski pod. 189, 192, 195, 204
Gudaitis Pavel 213; — lavnik vegerski 269, 271, 285
Gudzius, Gudziunas Jozef 184, 190, 203, 208, 213; — Kasper 171, 181, 190, 201, 209, 210
Guroviči s. 99
Gurski, čeliadnik 184, 203
Guslaitis Augustin 266
Guževski Marcin, zem. 256, 259

Hanusovič Adam, pojurskij i koršovskij tivun 23
Havrylkievič Andrzej 257, 258
Hliebovič Jan, kaštelian minski, podskarbi ziemski i pisarz 45
Holovčinska Sapiežyna Anna, dzieržavčyna vilkiska 197
Hornostaj, Gornostaj, Ornostaj Ivan, pisar, maršalok, podskarbij zemskij, vojevoda novogrodskij, starosta slonimskij, deržavca krevskij 16, 18, 22, 28, 37, 41, 128
Horodno žr. Grodno
Hrečyna Siemion Voinovič, revizor 113
Hrynievič Stefan, dzieržavca polongovski, češnik lidzki 305—313
Hubska deržavčina 65, 66
Hurancy s. 95

Ilevič 95, 96
Ilgovski Ivan, služebnik 41
Ilica Hanna 56
Impiltski voit 307
Isaikovski Dolmat Francišek, referendarz i pisarz 166, 212, 231; — Jan, pisarz skarbovy 74, 79
Išaranis Stanislav, lavnik 54
Ivan, urzędnik 46
Ylian Mikolaj 121

Jacunič Marcin, namiesnik vilkiski 128
Jadvižkis Jan, lavnik 54
Jakaitis David 130
Jakoitis Jan 39
Jakštas pristav 36
Jakštelis pristav 41
Jakštovič Jan m. 63
Jakub popristav 39
Jakubaiciova Katarzyna 183, 189, 202, 208
Jakubaitis, Jokubaitis Abram 290; — Baltromej 261; — Stanislav 171; — Ščepan 268
Jakubovič Andrei 56; — Mike lavnik 54, 55; — Pavel 138; — Petr b. 28; — Sienko 90; — Ščepan lavnik 54; — Žyg 47
Jan mlynarz 158, 165, 240; — poševski pristav 36; — vilkomirski voit 40
Jan Kazimierz, krol 263, 264, 272, 286, 296, 298, 299
Jan Trzeci, krol 304
Janaitis Piotr 160, 165
Janelis sluga 22, 23
Janis popristav 39
Janiški s. 267
Jankievič Daniel 256
Jankovič Bolt lavnik 54; — Ivaško pristav 35
Janocki Andrzej 72
Janonis Urban lavnik 147; — Valiul lavnik 54
Janovič Bartlomej m. 60; — Grygor, Griger 57, 58; — Jerzy, Jury, vozny 192, 193; — Kaspor m. 60, 62; — Martin m. 48; — Matel lavnik 54; — Matys 68, 69; — Matul 59; — Pavel 48; — Stanislav 63
Janušaitis Hrehor, lavnik 285
Januševič Pavel m. 60
Januškevič p. 261
Januškovič Baltromej 54; — Petr m. 63
Jasaitis Juri 271
Jasievič Baltromiej 119
Jasionis žr. Skiauterionis
Jasiuk lavnik 99
Jasovič Maliulis, Maliul 56; — Voitech 56
Jasvoini 186, 190, 206, 210
Jasvonskij dvor 35; — pristav 35; — volost 171, 181, 187
Jatolty s. 81
Jatovtovič Petraš 39

Javnevič Martin lavnik 54
Jermola Matiaš 318
Jodoškovic Stefan 101
Jokilaitis Stanislav 297
Jonaitis Aleksander 160, 165; — Maciej 171; — Voitech 266
Jonkaitis, Jankaitis Mikolaj 266, 268; — Stanislav 266
Jotaitis Matei 34
Jotkaitis Piotr, tverski voit 217
Jozefovič Matijaš, čeliadnik 207
Jucaitis Michal 271
Juceviči s. 53
Juchnovič Jakub 47
Jucovo pristavnictvo 41
Judicki Valerijan Stanislav, archidiakon vilenski, pisarz, kustoš smolenski, sekretarz 286, 296
Judkany s. 53, 55
Judkovič Jakub, jasvonskij pristav 35
Juknaitis Matej 47
Jundil Voitech Šimkovič, dvorianin 36
Jura r. 87
Jurbork mst. 186, 190, 206, 210
Jurborski kosciol 297
Jurevič, Jurjevič Jakub m. 60, 61; — Jan 196, 198; — Matei lavnik 54, 56; — Samuel 257; — Stanislav, užvenski tivun 23; — Ščepan 58
Jurgaitis Ambrožy 213; — Michal 290; — Voitech 293
Jurgmargis, Jurgmargaitis Jan, lavnik 181, 182, 190, 201, 202, 208—210, 213; — Maciej, Maciul 182, 190, 202, 204, 208, 209, 212; — Pavel 171, 182, 202, 210, 212
Jurgužaitis Bakšys 171; — Maciej 200
Jurij p. žr. Volodkevič
Jurkaitis Krištof 294
Jurkievič, Jurkovič Blažej 120; — Maciej 120; — Piotr 99, 120; — Stanislav, przevalski voit 116, 118
Jusaitis Andrzej 181, 189, 201, 210; — Eniulis 212
Juškevič Mikolaj, dorsuniskij voit 167
Juško voit 42, 43
Juškovič Jakub, telševski i gondinski tivun 32; — Petr b. 23, 24, 26
Juženty dvor 254

Kalvelaitis Kasper 272
Kampo žr. Scipion
Kankalaitis Michal 294
Kanki s. 294
Karbas Valenty 143, 144
Karčevski Jan p. 194, 195, 197
Kardelaitis Urban 171
Karališkie poddani 296
Karoliški, Karoliška vies 296, 298
Karp Demetr, sekretarz, dzierżavca eišyski, revizor 71
Karpaiti s. 272
Karpiany s. 280
Kasperaitis Ščepan 290
Kašelki s. 204, 209
Katlaraitis Kasper 261
Kavluk Stefan, kotlarz 237, 240
Kazaitis Krištof 262
Kazimir korol 28
Kebelsis Jan 259
Keidi s. 288, 289
Kenderski Michal p. 65, 66
Kentinaitis Geidvilos 20
Kentraitis, Kontraitis Jakšis, Jakšos 19, 20
Kermesi s. 291
Kernovskij bojaryn 28
Kerpaitis, Kerputis Petr, Petraš 18, 20
Keršan Januš 47
Kesaitis Konteiko, Kunteiko 19, 20
Kevlič Ščastnyj 26
Kiejdan mst. 182, 186, 190, 202, 206, 210
Kielmuc m. 101
Kierdej Ostafi, pisarz ziemski grodzienski, strukčas kr. 78, 80, 81; — Vladyslav, podstoli grodzienski, sekretarz 80, 81
Kiętrakalnas zasc. 245
Kijovski stolnik 307, 310
Kikelis Petr 39
Kilbis Bank, Baltromej Stanislavovič Michailovič zem. 67—70
Kiluny s. 245
Kineitaitis Bernat 35
Kinšaitis Pavel, pristav 35, 60
Kintovtovič Micko b. 28
Kipšoitis, Kinšaitis Naruš, Narboiš 19, 20
Kird Mike 56
Kirdar Martin m. 60
Kirdiuny s. 55
Kirkil Šim, lavnik 262
Kirkle s. 256—258
Kirklevscy mężovie 258; — pod. 257
Kiršenstein, Kieršenštein Kryspin, Kryšpin Heronim, civun pojurski, dvorzanin 296, 298; — Marcin, starosta oršanski, plongianski dzierżavca 318
Kirvilovič Matej 28; — Pavel Stankovič 28; — Stanko 28
Kiška Kryštof, vitebski vojevoda 230, 231; — Mikolaj, podskarbi 241; — Petr Stanislavovič 21
Kiškielevčyzna grunt 120
Kiškielevna Magreta 117, 120
Kiškiun Voiciech 300

Kišul Matej, lavnik 54
Kybartaitis Voitech 271
Klausutaitis Tamul 205, 209
Klebeka p. 287
Klikovski p. 201
Klokman Vilhelm, arendar tivunstva Dirvenskoho 232, 233, 268
Kmita žr. Kuncevič
Kniazikovič Lavrin, sluga 25, 26
Kobielnicy sianožęc 121
Kodzieviči s. 100
Kočerga, Kočarha Jerzy 238—240
Kolnicki Jan, jeneral 194, 195, 205
Kolontaj Aleksandr Stanislav, pisarz grodzki lidzki 106, 122
Kolvon Matei, podvoiski 58
Komnacki žr. Kovnacki
Koncevič Jakub, chorąży grodzienski 90
Konkutovič Možan, pristav 34
Konstantynovič Michal, general vojevodstva Trockiego 252
Kontrimovič Gedvil 19; — Narbut 19
Kontrym David p. 245
Kopet Bazyli, dzierżavca ożski, przelomski i borcianski, podkomorzy brzeski, kaštelian novogrodzki 70, 72—74, 78; — Hryhorij Fedorovič, namestnik kupiskij 53—66
Koptevna Barbara Fedorovna 65; — Demenitra Fedorovna 65, 66; — Halena Fedorovna 65; — Katerina Fedorovna 65; — Ovdotja Fedorovna 65
Kopoč Ivan, dvorianin 27
Korkoz urzędnik 146
Koršovskij, Korševski tivun 23, 302; — civunstvo 302—304
Kot, Kotok Fedor Mikulič, dvorianin 37, 38
Koteliški s. 277
Kotkovski Piotr p. 258
Kotovič Andrzej, pisarz 299
Kovli, liudi putnyje 27
Kovnacki Stanislav, podstoli ciechanovski 115, 223, 224
Kovno mst. 139, 140, 170, 185, 186, 205, 225, 249
Kovenski chorąży 159; — księgi grodzkie 169, 170; — podčašy 228; — poviat 50, 125, 167, 169, 300, 301; — podstarosti 166; — starosta 231; — ulica 237; — vriad grodski 166; — zamok 166
Kozlovski, vyrostek 236, 238
Krakinaitis Krzyštof 257, 258
Krakov mst. 30, 32, 56, 127, 255
Krasinski Šimko 26
Krasniki s. 98, 121
Kretkompi dv. 68, 69
Krevski deržavca 128
Krisaitis Andrzej 271; — Gabriel 271
Krivec Olechno, podkliučij vilenskij 28
Križaitis Jan, voit 288
Kryškielevič Jan 121
Kryštafaitis Froncek 160, 165
Krogulecki Mikolaj, komisarz 309, 310, 312, 313
Kroleviec mst. 91, 97, 126, 181, 185, 186, 205, 206, 210, 213, 225, 245
Krolieviecki gosciniec 87
Krolokrzeselski kliuč 299
Krošynskij Petr, kniaz, deržavca ponevezskij i šadovskij 51, 52
Kroti, liudi putnyje 27
Kroži mst. 24
Krožskij, Kroski namesnik 24, 26; — konvent 256; — kliaštor 259; — volost 24
Krupeikis Jerzy 243
Krupel m. 60
Kruplevič Mikolaj m. 60; — Voitech m. 60
Krutaitis 213
Krzętovski Stanislav p. 235, 238
Krzyniečki sluga 86
Krzyštofovič Eliaš, čeliadnik 199
Krzyvoniče s. 95
Kubile vloka 163, 164
Kubili s. 138, 144
Kubilius 143
Kuborski Tomaš 237
Kulbogoly, Kubagola s. 138, 144
Kulvele s. 280
Kulvelaitis Kasper 269
Kulvilaitis Adam, lavnik 285
Kumelukštis Piotr 253
Kumpalaitis Voitiul 293
Kuncevič, Kuncovič Abraam, revizor 45; — Jakub, revizor, chorąży grodzienski 92, 101, 118; — Kmita, deržavca vilkomirskij, onikštenskij 27, 28, 30—32, 37—40
Kupiški mst., deržava 54, 59, 60, 64, 65
Kupišskij dv. 54, 56, 65; — deržava 65, 66; — m. 60, 64; — namiestnik 53; — pod. 53, 65, 66; — podstarosti 64; — torh 60; — voit 59; — volost 54—56, 59, 65
Kurency, sluhi putnyje 28
Kurliandija 232, 267, 268, 293
Kuršaitis Mikolaj 171
Kuršany 287, 293
Kuršas Mikolaj 213
Kušleikaitis Jan b. 19—26
Kušleikovič Martin 39

Kvakšeli, Kvekšeli s. 266, 268
Kvičaici s. 280
Kvinta Andrej, namesnik krožskij 24

Labunovski p. 268
Lalaitis Jerzy, voit vegierski 285
Lankevič Jan 168
Laškovski (revizor) 83—85
Laupkaiti, Lauvkspaiti, Lavkspaiti, Lavkaici s. 217—220
Lavgvienis Mikolaj 240
Lavrinaitis Grzegorz šl. 204
Lavrinovič Martin b. 25; — Stanislav m. 63
Lavžy s. 245
Lazur Jan m. 63
Lebedi s. 51
Legačinski Voiciech 319
Leipuny (Leipalingis) mjt. 100, 120
Leipunski, Lepunski kupiec 119; — volost 121
Lepuny (Lieponys) dv. 36
Leščynski Josef, general vojevodstva Vilenskiego 223
Levonovič Mikolaj, jeneral 254
Lialski komendarz 304
Liaudanski, revizor 84
Liavdgin Daniel p. 256
Lichtyjanovna Barbara Stanislavovna p. 65; — Halška Stanislavovna p. 65; — Kristyna Stanislavovna p. 65
Lidskij, lidski, licki: češnik 307; — księgi ziemskie 75; — miasto 106; — podstarosti 102; — poviat 80, 94, 106, 114; — pisarz ziemski 106, 122; — vypis grodzki 79
Liga Mikolaj, služebnik 40
Likovič Petr m. 61
Limont Krzyštof, vozny 216, 294
Lingievič Kazimierz p. 300, 301
Linkonaitis Mikolaj 179, 199
Lipnoviči, Lipnieviči, Lipnievcy s. 92, 98, 100, 119, 120
Liškovo mj. 120
Ližigoitis Stas, ponamesnik 24, 25
Loicievskie, Loiteliovskie voitovstvo 253, 254
Lomiany s. 264
Lomža mst. 91
Lopoinia r. 167
Lotevska granica 277
Lotyšaitis Jan 297
Lozdoniški s. 131
Lozdzieje, Lozdiejskie mst. 234—239
Lozdziejski: dzierżava 235; — dzierżavca 234—239; — m. 234—238, 240; — starosta 235, 240; — voit 234, 235, 238, 240
Lubkievič Stanislav, general 215
Lubšys Andrzej, lavnik 287
Lucenas Jan 143
Luckaja voiskaja 65
Lukaševič Andrzej 86
Lukiany 28
Lukniki mst. 25, 290
Lukošaitis Augustin 179, 199; — Jan 179, 188, 199, 200, 207, 213; — Lavryn, Vavrzyniec 179, 188, 189, 199, 207, 209, 213; — Mikolaj 261; — Staniulis 171
Lukoviči s. 53, 58

Macel tivun 39, 40
Maciejevič Kasper 253
Maciejun Pavluk 300, 301; — Tomaš 300, 301
Macielun Januk 300, 301
Mackovič Andrej, dvorianin 15, 34, 36; — Jan, lavnik 57; — Jerzy, dzierżavca 171, 172, 176—192, 194—196, 198—206, 209—212
Mackievičova p. 171, 172, 195—198, 201, 205, 206, 209, 210, 213
Macucianka Halška Janovna 100
Macucič Niedziuk 100; — Siemion 100
Macuta voit 97, 100
Makoviecki Tomaš, kanonik vilenski, pisarz skarbovy 73, 78
Malcher cerulik 235, 238, 240
Maniecki Jerzy, stolnik kijovski, administrator ekonomijej Šavelskiej, komisarz 308, 310, 312, 314, 318
Manovski, revizor 277
Marcinonis lavnik 147
Margalziętis, Margaitis Grygas 204, 209, 213
Margeliany s. 266, 268
Margialis Staniulis 172
Markievič Stefan 315
Markovski Jan, podstoli branski, komisarz 305, 306, 310
Martinaitis Hrehor 268
Martiniški s. 263
Martinkevič, Marcinkievič Daniel, dzierżavca okmianski 268—270, 272—274, 276, 285
Martinovič Jan, lavnik 54; — Mic 23, 24
Marzynaitis Andrzej 297
Masalski Demetr, voiski braslavski, sekretarz 215; — Grigor Ivanovič, kniaz, sudja zemskij braslavskij 65; — Vasilij, kniaz, podsudok braslavskij 65
Masevič Juri, lavnik 54
Matejevič Banys lavnik 54; — Jan b. 23, 26; — Janko 57; — Juri lavnik 54; — Matei 57; — Pavel m. 62; — Petr lav-

nik 58; — Staniul lavnik 54; — Ščepan 57; — Voitech 57, 62
Matijaš 184, 203
Matimirskij Andrej, služebnik 26
Matulevič Dmitr 121; — voit 98
Matulis koval 143, 144
Matutaitis Janusis 291
Mavklis Valis 171
Mazur 100
Medginy, Meiginy s. 53, 55, 57
Meiliun Pavel 57
Meiliuny s. 53, 55, 57
Meinartovič Michal, revizor 94, 102, 109, 111, 114
Meinartoviči s. 53, 55, 59
Meinik Hans, voit 307, 311
Mekovič Juchno, lavnik 54
Melaknaitis Vilis 268
Meldiny s. 53
Meldyny s. 53
Melekaitis, Melekziętis Voiciech, voit pernarovski 187, 190
Menči s. 288, 289
Mensk mst. 56
Minski kaštelian 45
Mergielaici s. 280
Mereč mst. 96, 97, 151, 156
Merecki: dzieržava 114—116; — revizia 115, 116; — starosta 222—225; — starostvo 223—225; — ustava 115; — vlosc 115
Metelski dv. 249; — dzieržava 249—252; — starosta 223, 224, 249; — starostvo 222—225
Mežaitis 271
Micevič Mac 47
Michailovič žr. Kilbis
Michalovič Adam šl. 300
Michalovski Jan šl. 224
Michnovič Matej m. 60, 61; — Šimko, lavnik 54
Michnoviči s. 53, 55
Mickievič Andrzej, zem. 256, 259; — Voitech, dvarianin 51, 52
Micko Piotr 160, 165; — žr. Siutilovič
Mickovič Ambros 48
Micovič Mikolaj m. 61
Micuta Jan, sędzia ziemski grodzienski, revizor 102, 107, 108, 110, 111, 115, 117
Miečeviči s. 101
Mieleško, dvarianin 98, 101
Mieleškova p. 98
Mielnaici s. 280
Miešlekiancy s. 45, 46
Miežyški s. 133—135, 138, 139, 143, 159; — Male s. 138, 144; — Vielkie s. 144
Miežyski lavnik 142
Mikenas Baniulis, lavnik 54
Mikici s. 300, 301
Mikolaitis Krištof 290; — Sčęsny koval 181, 189, 201, 208
Mikolaj sluga 39; — voit 62, 63
Mikolajevič Stanislav, Stas, zem. 22—24
Mikovič Baniul 56
Mikšaitis Lukaš 182, 201, 208, 210; — Marcin 171; — Valis 171, 213
Mikutaitis Baltromej 266
Mikutevič Juc 42, 43
Milošoitis Janel 42, 43
Miluki s. 119
Misievič Ištvan, heiduk 236, 238
Miškinis Petraš 39
Mitaševič Janik m. 61, 62
Mitkovič, Mitkevič Bogdan, dirvianskij tivun 18, 19, 22, 23, 25, 42, 43; — Šimko, oiregolskij i retovskij tivun 23
Mitulevič Petr m. 61
Mitura Mikolaj 46
Mižoitis Ovgutis 20
Mižucie, Mižute s. 269, 270, 273
Mlečko Andrzej, dvorenin 66; — Viktor Konstanty, strukčašy, podsudok žomoitski, revizor 241, 248, 266
Mocovo pristavnictvo 35
Modzelevski Jan, cymbalist 235, 237, 238, 240
Mohilovski starosta 82
Moisejevič Stačko m. 28
Moišagolski, moisagolski: dzieržavca 45; — pod. 46; — vlosc 45
Moklaiciova 183, 189, 202, 210
Moklaitis Valis 183, 190, 202
Mokronoski Francišek, kanonik vloclavski, probošč fordanski, komisarz 307, 308, 310, 312, 313
Monetaicie s. 280
Monšaitis Jakub 19, 20
Montarcie s. 280
Montovt Mykolaj 180, 189, 200, 208
Montrymovič Abram Kazimierz, sekretarz, komisarz, revizor 166, 302
Montviloviči s. 53, 55
Moskva 73, 76, 80
Moskovskij car 92
Mosty 91
Mostovska vlosc 91, 96
Mozyrskij starosta 31
Možany s. 53
Možbutaitis Bernat 35
Možeiko 263

Moževič Matei, lavnik 54
Mročko Stanislav 26
Mscislavski kaštelian 128, 226—230; — staroscina 129

Nac pristav 35
Načaiteva Katarina Petrova 262
Načaitis Vaclav 262
Narbut Mikolaj, pisarz ziemski lidski, podstarosci pov. Lidzkiego, revizor 94, 102, 106, 109, 111, 114, 122; — podvornik 20
Narešany s. 53
Nargeilo koval 39
Nargielo Stanislav Tomkievič 259
Narkovič Ambrožej, lavnik 46; — Petr sluga 25, 26
Narmontaitis Bak, voit 51; — Voitech 50
Naruševič, Narušovič Krzyštof, podskarbij 66, 136; — Mikolaj, kaštelian žomoitski, starosta užpolskij, penianskij i kupišskij 53, 64, 66; — Stanislav, referendarz i pisarz 107, 124; — Vladyslav, starosta, dzierżavca i voit lozdzieiski 234, 235, 237, 239, 240
Naruševiči s. 91
Narvoiševič Krzyštof, vozny 231
Nebuilaitis Gric 34
Negervaitis, Negervis Kasper 266, 268
Niecikšanska vies 120
Niečyšy s. 100
Niedzialkovski Ignacy 106
Niekraševič 124
Niemnisko 107, 108
Niemojuny s. 300, 301
Nietikšoviči s. 91
Nieviarovski Jerzy, referendarz 235, 238, 299
Nieviaža r. 129
Neman, Niemen r. 50, 90, 92, 107, 109, 117, 121, 127, 129
Nemcy 19
Nižynski Teodor, zem. 269—272, 293, 294
Nocaitis Pikturno 18
Norkaitis Adam 268; — Jankus 266, 267; — Matej 268; — Petr 263; — Vilius 267
Novery s. 280
Novicki Helijaš p. 106; — Mikolaj, revizor 194, 211, 212, 214
Novina, grunt 103, 108, 109
Novogrodzki kaštelian 78, 79
Novomestkaja volost 264
Novovolski voit 216
Nurki s. 259
Nurski chorąży 222

Obrynski Krzyštof Antoni, pisarz dekretovy 274
Obuchovič Filip Kazimierz, pisarz VKL 298
Odelyka Adam, kraviec 240
Oginska, kaštelianova mscislavska 230
Oginski Aleksandr, chorużyj nadvornyj, starosta dorsuniskij i rohačevskij 167; — Bogdan, podkomoryj trockij 167; — Jan, kaštelian mscislavski, dzierżavca saski 226, 230
Oiragola 16
Oiragolski, Airegolskij: posednyj b. 17; — povožnik 16; — roitenik 16; — tivun 16, 17, 23; — volost 16, 17, 34
Okmena 24, 266, 269, 271, 279, 285
Okmianski: arendar 268; — dv. 233, 270, 273, 281, 283; — dzierżava 40, 276, 286; — liudi 28; — miasto 232, 272; — m. 268, 279, 282, 285; — pleban 277; — pod. 273, 274, 284; — urzędnik 232; — volost 232, 233, 266, 284, 285, 287, 288, 290—292, 294
Okminski Abram Boguš, tivun tverski 217—221
Olčur p. 263
Oleksandr korol 28
Olitska ekonomija 299
Olyka 212
Ondroševič Mikolaj 27, 28
Onikšty 38—40, 65
Onikštenski, Onikščienski: dzierżava 254, 255; — derżavca 27, 30, 31, 37, 40; — dv. 37; — kazn 39; — pod. — 255; — starostvo 254; — ustava 254, 255; — volost 38, 254
Orda Stanislav Vincenty, kaštelian žmudzki, komisarz 310, 312, 314, 318
Ordincov Petr, dvorianin 25, 26
Orlovski Stefan, sekretarz, dvorzanin skarbovy 223, 224
Ornostaj žr. Hornostaj
Oršanski maršalek 285; — starosta 318
Orževskaja volost 28
Osciunas, Osčuva Marek, lavnik 138, 144
Osiecki Vaclav, sluga skarbovy 46
Oski, Ožski: dzierżava 72, 73; — dzierżavca 70, 77, 148, 151; — starosta 74, 78
Osočniki Novyje s. 299
Ostrov, Ostrovcy s. 53, 55
Ostrovec Jurji, lavnik 54
Ostrovski Jan 64
Oščegola s. 138, 139, 141, 144, 163
Ošmiana 180
Ošmianski podstoli 156, 157, 160—162
Otsoba Pavel m. 61

Oziemblovski Jan p. 131
Ožubol zasc. 90

Pac Piotr, podskarbi nadvorny 215; — Stefan, podskarbi i pisar, podkancler 113, 219
Packievič Adam 238—240
Pacovič Jan 58
Pacunas Tamulis 204, 209
Paili s. 263
Pagervi s. 263
Pakalniški s. 288, 289
Pakoš Baltromiej 76
Pankievič 297
Parankis Maciej 171
Paškovič Matej 57; — Bolt 57
Pašovič Čep m. 63
Pavel rybak 117
Pavloki s. 81
Pavlovič Jakub 59; — Janik lavnik 54; — Jasiul lavnik 95; — Lukaš, przelomski voit 100; — Matijas 58; — Matuk 99; — Ondruško m. 60
Pavlovičova Alzbieta 120
Pavluk parobek 300, 301
Pavš Adam 292
Pela Kazymierz 176
Pelgrimovski Elijaš, sekretar 52
Pelutovo s. 50
Peniany 66
Penianski deržavca 28; — dv. 65; — starosta 53, 64
Pernarovski: voit 187, 190; — voitovstvo 50, 51
Pernavski, Parnavski kaštelian, pan 136—138, 142, 143, 145—148; — vojevodina 294
Peslis Jakub b. 28
Petkaiteva Andrejeva 271
Petkevičovna žr. Bialkovska
Petkovič Juri 39
Petkunas Mikolaj 143, 144
Petr pristav 39
Petraš 38
Petraiti s. 260
Petraitis Kristius 271; — Krzyštof, Kryscius 178, 188, 199, 207; Petrulaitis 213; — Mačulis, Maciul 171, 212; — Michal 271
Petrikov mst. 16
Petrilaitis Jonis 264
Petrovič Juri, lavnik 54; — Matei 54, 55; — Stanislav b. 40; — Stanislav lavnik 288; — Staniul 56
Pežaitis, Pižoitis Kušlis 19, 20
Piadzevski Marcin, stolnik pov. Kovienskiego 125
Pieckievič Mark 117
Pieliasa s. 81
Pieliaskie voitovstvo 81
Pierdovič Valenty 76
Pieškovski Vladyslav, dzieržavca przevalski 107
Piktakiemi s. 184, 185, 190, 203—205, 210, 211
Piktan 20
Piluni s. 81
Pilvan Janiul 47
Pinski česnik 297
Piotr, syn Dargiovei 87; — voznica 117
Piotrovič Jan šl. 251, 300; — Jozef šl. 251; — Lavrin 98
Plaštak, Plaištek Mikolaj m. 61, 64
Plavskini s. 220
Pleiki s. 266, 268, 280
Plepik Staniul m. 60
Plikancy s. 48, 49
Plinta Stan, podvoiskij 60
Plokstaitis Mikolaj 267, 268
Plotelski deržavca 41, 128; — starosta 170
Pluks Kontmin 34
Plungianska vlosc 318, 319
Pluščevski Stanislav zem. 256, 259
Pocieiko Piotr 81
Pocius Tamulis 212
Pocunas, Pacun Tomaš, Tamul 171, 204, 209
Podinkta Stonis 38, 39
Podlecki Jan, posessor Loicievskiego voitovstva 253—255
Podubis mj. 290
Podura Juc 44
Podvoiski s. 288
Podzitvie s. 81
Pogirvie s. 280
Pogorelski Lenart 50
Pojurski civun 23, 73, 171, 296—298; — civunstvo 83, 84, 86, 87; — podcivuni 82; — urzędnik 82; — vlosc 23, 87
Pokopis Mikolaj, sluha putnyj 28
Poląga 77, 310—312
Polongovski: mst. 308, 313; — podstarosti 307; — starosta 109; — starostvo 304, 307, 310, 313; — voit 207; — volost 73, 305, 307, 308, 310—313
Poleskoje pristavnicstvo 21, 22, 26
Polska 289
Polubenski Aleksandr, kniaz, deržavca vilkeiskij 50—52
Pomarneki s. 53, 55
Pomiedzie s. 81

Pomorski starosta 109, 113
Poneviazkoje, Ponievieškie voitovstvo 128, 129
Popiel Maciej šl. 234, 235
Popili s. 228
Posvol mst. 145
Pošešup dv. 130
Pošešupski dv. 130; — vioska 129
Pošili s. 280
Pošylodski voit 315, 316; — voitovstvo 315
Pošlity s. 280
Poštovskie voitovstvo 128, 129
Poventy s. 287
Povenskij: deržava 292; — dv. 293
Pozel Jan m. 60
Požyžmy mj. 293, 294
Prusy 86
Pruski: karčma 85; — książe 215; — ziemia 215
Przečyševski Piotr, revizor 276
Przelomski dzieržavca 70, 72, 73, 77, 148, 151; — starosta 78; — voit 100
Przevalka mst. 89, 90, 94, 99, 101, 102, 106, 107, 114, 116, 118, 120, 122, 123
Przevalski: dzieržava 89, 91, 92—94, 101, 106, 111, 113, 114, 123; — dzieržavca 89, 91, 92, 94, 102—104, 107, 109, 113, 123, 124; — dv., f. 89, 90, 101, 103, 108; — m. 92—95, 102—104, 106—108, 110, 111, 115, 117, 118, 122—124; — pleban 92, 95, 111; — pod. 90, 115, 124; — podstarosti 89, 90, 92; — pušča 121; — starosta 92, 94, 101, 108, 110, 111, 115, 122; — vlosc 91, 93, 94, 99, 101, 102—104, 106—108, 112—115, 122; — voit 118; — voitovstvo 106
Przezdziecki Jan m. 237, 240; — Stanislav m. 237, 240
Przystanovski Andrzej, miečnik žmudzki, revizor 176—178, 188, 191, 192, 194, 211, 212, 214
Przyšychoiski Stefan, revizor 276
Pučkany, Pučykany s. 135, 138, 142—144, 159
Pučkanci pod. 142
Puikaitis Bačulis 171; — Krzyštof, Krzyscius 181, 190, 200, 201, 204, 209, 210, 212; — Poaciulis 213
Puiki s. 263
Pukšta Valenty 261
Pukštany (albo Savdogoly) s. 145—147, 150, 156, 158—160
Pukštanski: pod. (pukštanci) 146, 156, 157, 160; — voit 145, 147; — voitovstvo 133—137, 148, 151—153, 156, 161, 163—166
Puiza Mikolaj 120
Pupžubi ziemianie 243
Putiata Fedor Dmitrovič, podstolij braslavskij 65, 66

Račkovič Mikolaj m. 61, 63
Radivil, Radzivil Albrycht Stanislav, kanclerl 104, 124, 212, 221, 225, 229, 234, 239, 240, 250, 253, 255, 274; — Jan Mikolajevič, starosta žomoitskij 21, 22, 29
Radivilovič Stanislav Mikolajevič, užpolskij i penianskij deržavca, byvš. vilkomirskij deržavca 28
Radošynski Jerzy p. 183, 189, 190, 202, 208
Radzevič Aleksandr, jeneral pov. Lidzkiego 106
Ragnecki: starostvo 215, 216; — zamek 215
Rajecka Regina, Reina, Drucka Sokolinska Olbrichtova, sędzina ziemska trocka 133—135, 137, 148, 151—153, 156
Rajecki Gedeon, kaštelian pernavski, rumbovski etc. starosta 136, 137, 142, 145—147; — Konstanty 149, 160, 164, 165; — Olbrycht, sędzia ziemski trocki 135, 136
Ramonaitis Krištof 267, 268
Ramševič Janko 48, 49; — Petr 48; — Mikolaj 48, 49; — Stepuk 48
Ramutaitis Michal 266
Rapšonis Baltromiej 144
Razukovič Andrej 76
Rečko Jan, podčivuni pojurski 82
Reginie s. 294
Reksti s. 293
Rekuc m. 237, 238
Repšelaitis, Repšelis Jakub 257, 258; — Piotr 257; — Voiciech 257
Retovski tivun 23; — pod. 43; — voit 42, 43; — volost 43, 44
Riga mst. 140, 147, 149, 150, 160, 164, 165, 261, 262, 270, 281
Rimeikoitis, Rimeikovič Pavel 18, 20
Rybinski Piotr, dvorzanin skarbovy 241, 248, 297
Rybski Adam, deržavca 267, 287, 288
Rymeišany, Rymeiševiči s. 53, 56
Rymkovič Jan 56
Rymontovič Avgustyn 285
Rymovič Symon, sluga 74
Rymoviči s. 53
Rogačevskij starosta 167
Rogovo mj. 226
Roman 28; — 204, 209
Romanaitis Haniulis 50
Ramanovič Jukno 39
Romaško Piotr, general 226

Rosienie mst. 185, 205, 217, 231—233, 289
Rosenskaja volost 23, 24
Rostovski, chorąży kovienski 159
Roščevski Jan šl. 168
Rotnica mst. 102, 114, 123
Rotnicki m. 103, 104, 106, 111, 115, 119—122; — volost 102, 104
Rozen p. 184, 203
Rožen Rehenold, deržavca 288, 289
Rudaitis Janutis 287
Rudgolvis Petr 44
Rudiancy liudi 28
Rudyj Stanislav 26
Rudnicki dzierżavca 73
Rudokaitis Adam 257; — Josef 257
Rudomina Dusiatski Jan Mikolaj, maršalek braclavski, dzierżavca saski 229, 231; — Krzyštof, maršałek braslavski, revizor, dzierżavca 215
Rugiani, Rugianskoje s. 51, 52
Rukievič Jan, sekretarz 241, 248
Rukoiž Stanko b. 28
Rukovič Gabrijel 23, 24
Rukštele Jan 144
Rukštyki, Rupštyki pole 168, 169
Rumbovski starosta 136
Rupeikovščyzna f. 281
Rupeka m. 267
Ruslis Čeputis 268
Rusteiko 18
Rutkovski Jan, vozny jeneral 72; — Stefan 300

Sadlovski Piotr 315
Sadovski Krzyštof, rotmistrz 73, 76—78
Saibut Jan, vozny 50
Sakovič Baltromej, voznyj 68
Salaty mst. 145
Sapieha Benedikt, podskarbi 306; — Leo, kanclierz, mohiliovski starosta 82, 150; — Pavel, dvorzanin 80
Sapiežyna Anna Holovčynska, dzierżavčyna vilkijska 197
Sargibyny s. 130
Sarmontovič David, voit polongovski 307
Saski dzierżavca 226, 227; — voitovstvo 229, 230; — pod. 229
Savdogola s. 145, 147
Saudagolski pod. 161, 166
Savnoraitis Stanislav, lavnik 266
Savnori s. 266, 268
Savtilovič Jan, lavnik 54
Scypion Kampo Jerzy, podkomorzy grodzienski 89, 96—98, 100, 101, 109, 111, 113, 117, 118
Sčęsny voit 92; — koval 190, 210
Sebestijan djak 23, 24
Seireje mst. 300, 301
Sereiski m. 101
Semaško Adam p. 67, 69
Semenovič Jakub m. 168
Sempkovski Adam, starosta beržnicki, dvorzanin 252
Senelis Stanislav 59
Serafimovič Jan 319
Siakli na Niemnisku 108, 109
Sibaitis Ginet 19
Siemaško Kazimierz Konstanty 304
Siemnienski, Semnenski, Siemnieiski: dzierżava 252, 253; — dzierżavca 249, 251
Siltvarus Krištof 291
Sinicki Marcin m. 238—240
Sipovič Gabryel, civun šovdovski, pisarz ziemski, komisarz 285, 302, 303
Sirutis p. 277
Sirvidi s. 128, 129
Siupinaitis, Supinaitis, Sypinaitis, Šupinaitis Čapas 212; — Stefan 182, 202, 210, 212; — Vavrzyniec 182, 183, 202—204, 209, 210, 212
Siutilovič Micko, tivun tverskij 23, 32
Sydory s. 217—220
Syrevič Jakub, jeneral trocki 135, 145
Sypoini s. 53, 55
Syvoini s. 55
Skabeikaitis Tveryjan 257
Skavduti s. 259
Skavgovskaja ulica mst. Kupišek 63
Skepetovaja Katryna m. 63
Skiauterionis Staniulis Jasionis 145
Skiersc Zymont 318
Skierstomunia mst. 186, 190, 206
Skerstomonski dv. 15; — korčmit 15; — kosciol 297
Skerstomonci 15
Skireiki s. 81
Skirmont, urzędnik 181
Skolvenskie voitovstvo 81
Skomoroch Jan 297
Skop p. 15
Skorčynski Stanislav šl. 156, 220
Skoris Jan 288
Skrebenas Stanislav, lavnik 138, 144
Skrzetušovski Jan, sekretarz 71
Slavęcki Voiciech, pisarz skarbny 46
Slavtius Adam 271
Slonim mst. 82, 88
Slonimskij starosta 128
Slubki s. 263

Sluščanka Eufrozyna, ksieni konventu Kroskiego 256
Smoilis, Smoilevič Kazimierz 238—240
Smolensk mst. 133—135
Smolenski kustoš 297, 298
Sobolevski Samuel 196, 198
Sobuti, Sobutoviči s. 53, 55, 59
Sočevič Petr. b. 40
Sochačev 16
Sodi s. 53
Sokolinska žr. Rajecka
Sokolinski J. vozny 78; — žr. Drucki
Sokolka 76
Sokolovski Pavel 259
Sopocko Mikolaj, revizor 89, 96, 109, 113, 118
Sopockova 117
Soroka Adam, jeneral 273
Sovleva, Sovuliova Aliula, Oliula 61, 63
Sovoidi s. 55
Sovoini s. 53, 55
Sovostovič Mikolaj 76
Sovtutaitis Petkus 35
Srzednyk mst. 186, 206
Stacevič Juško 39
Stanaitis Abram 263
Stančykievič Jan p. 319
Stanevič Juri 57
Stanislavaitis Adam 263, 266; — Frančišek 263; — Krištof 259; — Stanislav 263, 294
Stanislavovič Ambrožej p. 69; — Baltromej žr. Kilbis; — Jan 169; — Jerzy, lavnik 138; — Mikolaj, voit mestski kupišski 59, 60; — Stanislav, starosta žomoitskij 24
Staniulaitis Grygas, sluga 47; — Mark 159, 165
Stankevič Adam, civun tverski 241; — Andrzej Karol, časnik žomoitski, podstarosti kovenski 166; — Bazyli p. 135; — Hrihor, podčašy žmudzki, civun gondynski 256, 257; — Jan, tivun dirvianskij i berženskij 23—25; — Jan, tivun oirogolskij, pisar zemskij žomoitskij 266, 296
Stankovič Jury, b. kernovskij 28
Stargeliški s. 53
Starkunas Grygas, lavnik 138, 142, 144
Starovina, Starina grunt 103, 107—110, 249, 250, 251
Stas lavnik 47
Stasaitis Jan 261
Stasevič Jakub 117
Stasiulaitis, Stasulaitis Petr 269, 271; — Urban 268
Stasiunas Piotr 178, 199
Staševski Kočerha Jerzy m. 239, 240
Statuciški 107, 108
Steckovič žr. Cibulka
Stefan (Batory) krol 89, 113; — koval 39; — sadovniči 120
Stemberski Daniel, jeneral vilkomirski 136
Stepananis Jakub 156
Stirboitis Šeput, Ščeput 43, 44
Stirniški 287
Stypirki s. 280
Stonkovič Nar 39
Stošaitis Mikas 171
Stoškaiciova, Staškaiciova Polionija 180, 200; — Sčęsna žr. Ambrosaiciovna
Stošunas Piotr 171
Straviniki imenje 168, 169
Stravinicki dv. 167, 168; — mj. 168
Stravinska Martinova Demenitra, kaštelianovaja vitebskaja 65, 66
Stravinski Mikolaj, podstoli kovienski 213
Strokolis Andrej, lavnik 54
Strumbreiskoje s. 128
Stuki s. 291
Stule voitovstvo 216
Sudeiki s. 138, 144
Sudymont Krzyštof zem. 256, 259
Suranovič Blažej 121
Sutis Andrej 293
Svięto Jeziero 301
Svetoozerski, Sviętojezierski dzieržavca 300; — dv. 300, 301; — pod. 300; — urzędnik 301; — volost 301
Svetvinia r. 268
Svežinski, Sviežynski Martin, viceinstigator 103, 218, 220
Sviderska Halška Adamovna p. 65
Svidoini s. 53, 55, 56
Svięta mst. 304—306, 312
Sviętski m. 304; — voit 307; — voitovstvo 308
Sviraitis Gedmin 18
Svirski Januš, kniaz, maršalek, moišagolski dzieržavca 45, 46

Šacuny s. 129
Šapnagi s. 266—268, 280
Šavli 317
Šavelski dv. 317; — ekonomija 314
Ščefanaitis Matej 262
Ščefanovič Andrej m. 60, 63; — Pavel m. 63
Ščepanka služebnik 39
Ščeponaitis Valenty 158, 164
Ščepulevič Simon m. 168
Ščucki Jan, jeneral 250
Ščukoitis Stanis 44; — Volinia 44

Šemet Vaclav, civun Vielkich Dyrvian 231—233
Šemetova Vaclavova Katarina Karpevna p. 290, 291
Šešupa r. 127, 129
Šilany dv. 291
Šimkevič Ščefan, jeneral 51
Šimkovič Lavrin m. 63
Šydevič Martin, lavnik 54
Šylodski voit 315, 316; — voitovstvo 315, 316
Šymaitis Jan 257, 258
Šymanaitis Voiciech 297
Šymanovič Krzysiuk 100
Šymkievič Samuel, voit impiltski 307
Šymonis Markus 156
Šyrvinski Jędrzej šl. 130
Šyvuli 319
Šklenik šl. 297
Šovdovski tivun 23, 285, 302, 303
Šovkiany 26
Šuiski Ivan Dmitrijevič, kniaz 23
Šukiany mj. 158
Šupeli s. 290
Švarple voitovstvo 216
Švendubra, Švendubry, Svięd ubra, Svięto-bry, Šviędubra, Šviędubry, Šviędubra-ny s. 92, 94, 95, 97, 111, 114, 119, 121, 122
Šviendubranie (liudzie) 121
Švendubrski lavnik 98
Šviędubra r. 121
Švetorys Jan 59

Talaitis Jurgis 271
Taliat Jan, voiski žmucki 83
Tamilzantis Misius 171
Tamošoitis Petr, voit retovskij 43
Tavginaitis Jakub 260
Teitminovič Jan 318
Teizy s. 249—253
Teleikoitis Mažes 20
Telši mst. 31
Telšovski, Telševski deržavca 41, 128; — mesto 259; — starosta 170; — tivun 41; — tivunstvo 41; — volost 259
Terlecki K. 72
Tertian Jerzy 119
Timenski Ščastnyj 26
Tiškovič Juri p. 65, 66
Tišuny s. 53, 55, 57
Tylnicki Jan, burmistrz 236, 238—240
Tylžienski gosciniec 87
Tyškievič Krzyštof, grodzki trocki pisarz, revizor 133, 136, 148, 149, 157, 161, 163
Tytoviči s. 53, 55, 57

Togoilany s. 53, 55
Tokarzevski Hrehor, p. sluga 79, 80
Tolkovski p. 261—263
Toločko, dvorianin 84
Tolvinski Voiciech 89
Tomaševič Martin 26; — Stanislav 69
Tomkievič Pavel m. 92, 101; — Symon 103; — Stanislav zem. 256
Tomkova, Tomkovičovna Dorota 101, 102
Tomkunas Jan 144; — Matulis 143
Tomulevič Bartlus 249, 250
Torpeikiški s. 53, 55, 58
Torunski seim 126
Toškovski Jerzy, sluga skarbovy 113
Tovtkoitis Avguštin 43, 44
Trakionas Mikolaj, reznik 261
Tryzna Ivan Vasiljevič 26; — Marcijan, referendarz, pisarz 93, 131, 134, 135, 225, 229; — podskarbi ziemski i pisarz 148, 150, 151, 156, 254
Troki mst. 237
Trocki kaštelian 41; — księgi grodzkie 250, 300; — pisarz grodzki 133, 136, 148, 149; — podkomorzy 167; — poviat 66, 167, 168, 300, 301; — sędzina 133—136, 148, 149, 151—153, 156, 157, 161, 164, 165; — stolnik 226, 228, 230, 231; — urząd grodzki 250; — voit 145; — vojevodstvo 249, 262, 300, 301
Trušlis 294
Tulkinči s. 294
Tupikaitis Mitko 35
Tvery mst. 217, 218, 243, 244
Tverski dv. 243, 245; — m. 217; — plebanija 242; — tivun 23, 217—219, 241, 248; — tivunstvo 217—221, 241, 244; — voit 217
Tvirtelis, Tverdikailis Šudelis 19, 20

Ucianski: dzierżavčyna 214, 215; — pod. 214, 215; — podstarosti 214, 215; — staroscina 214; — volost 214
Ulski Ostafi, zem. 66
Umiastovcy p. 263
Upina r. 256, 257
Upita 186, 190, 206, 210, 268
Upitski: dzierżavca 171; — jeneral 145; — pov. 133—135, 145, 148, 151, 156, 267; — starosta 47, 73; — urząd grodzki 161; — voiskij 51, 52; — volost 32, 47; — vradnik zemskij 47
Urbanski Tomaš šl. 103
Urbžentis Marcin 213
Urnež Andrej, voit vegerski 269
Usoli 28
Uškuris Tamulis 213

Ušpolski deržavca 28; — starosta 53, 64
Uždubuli s. 245
Užymtynskie voitovstvo 87
Užpilaitis Jan, lavnik 269, 272
Užubol grunt 101, 102
Užvenskij, Ušvianski tivun, civun 23, 109

Vadakstis r. 269
Vady grunt 87, 121
Valek myslivec 56, 58—62
Valenaitis Marcin 171; — Vasil 213
Valentinovič Marcin 100; — Mark 120
Valentinovna Kristina p. 290
Valevič Micko m. 40
Valionis Jozef 125, 126
Valynčunas, Volončunas Jan 147; — Mikolaj 147
Varnela (Vitkovič) Jurji, lavnik 54
Varšava mst. 72, 80, 92, 97, 104, 107, 124, 152, 166, 223, 225, 231, 234, 236, 239, 240, 253, 264, 268, 274, 286, 298, 299, 305
Vasko pristav 28
Vaški s. 290
Vedel Piktan 19
Vegery s. 270, 280, 281
Vegerski lavnik 285; — voit 285; — voitovstvo 269, 271, 280, 281
Velkovič Stepan, skarbnyj, kliučnik vilenskij 41
Vendenska vojevodzianka 256
Venskaitis Voitech 289
Verbovskaja Andrejeva Krystyna Lichtyjanovna p. 65
Verpiany mj. 290
Verševič Matis Janovič, zem. 68, 69
Vertelko Piotr 39
Vešvenskij tivun 23; — volost 35
Vęckunas, Vęckunaitis Ambros 171, 204, 209; — Piotr 171, 212
Vętskaitis Kazimierz 244
Viduklevskaja, Viduklenskaja volost 23, 24
Vieliona mst. 186, 190, 206, 210
Vierbielovič Bartlomiej, lavnik 95
Vilaici s. 280
Vileiki s. 271; — voitovstvo 269, 271
Vilim 138
Vilgini s. 245
Vilk Staniul 61
Vilkaini s. 293
Vilkija 35, 50, 51, 179, 184, 186, 190, 199, 203, 204, 206, 210
Vilkiski, Vilkejski: deržava 41, 50, 129, 210—213; — deržavca 50, 128, 197; — dv. 35, 128, 213; — lesniczy 128; — liesnictvo 69, 70, 125—136; — namiesnik 128; — osočnik 128; — pušča 67—69; — staroscina 190, 197; — starosta 176; — starostvo 129, 131, 176, 190, 194, 212; — volost 50, 51, 171, 172, 184, 186, 187, 190, 192, 203, 206, 213
Vilkus Stanislav 261
Vilkomir mst. 39
Vilkomirski: b. 40; — deržavca 27, 28, 30, 31, 37, 40; — dv. 27, 28, 37; — grodzki pisarz 226, 228; — grodzkie księgi 254; — jeneral 136; — m. 28, 40; — podchorużyj 28; — poviet 64, 65, 133, 134, 156, 157, 226, 254; — sluga putnyj 28; — urzędnik 29, 65; — ziemski pisarz 133, 136, 149, 157; — zemskij pozov 65
Vilno 18, 30, 36—47, 80, 91, 93, 97, 126, 128, 130, 131, 139, 140, 147, 149, 150, 156, 167, 181, 201, 204, 212, 213, 221, 225, 228, 229, 245, 250, 265, 268, 290, 307, 311
Vilenski: archidiakon 286; — kanonik 73; — kliučnik 41; — pisarz 148; — podkliučij 28; — vypis grodski 69; — vojevoda 31, 32; — vojevodstvo 69, 223
Virštynicki voit 307
Vitebski, Vitepski: kaštelianova 65; — vojevodstvo 230, 231, 300, 301
Vitkovič žr. Varnela
Vitkoviči s. 53—55
Vitort Stanislav 215
Vizgailo David, voit dorbianski 307
Vizgeidaitis Stanislav 261
Vizgird Jan Mikolajevič, sekretar i revizor, sudja zemskij upitskij 47
Vygany s. 78; — Novyje s. 70, 71, 76, 81; — Staryje s. 70, 71, 75
Vypyski Jan, chorąży nurski, starosta merecki 222
Vyšymirski Jan 319
Vyšnievski, lesniči vilkiski 129
Vladyslav Čvarty, krol 73, 92, 93, 102, 106, 107, 123, 131—135, 152, 155, 212, 218, 220, 222, 226, 229, 234, 235, 239, 249, 251, 253
Vloclavski kanonik 307, 310, 312, 313
Vnučko Marko, retovski tivun 43, 44
Vobolianis Rapius 59
Vobolnickie starostvo 307, 310, 313
Voidatovič Januško b. 38
Voikuciški s. 110
Voina Gabriel, podkanclerz, pisarz 49, 72; — Lavrin, ponamestnik kupisski 53, 54, 57—65; — Siemion Hryčynič, maršalok,

kaštelian mscislavski, starosta pomorski, polongovski, gorždovski, civun užvianski, revizor 96, 109, 113, 128
Voinovič Gabriel 318
Voitanis Marcin 300, 301
Voitekunas Maciej 156
Voitkunski Bartlomiej, urzędnik 143, 146
Volf, Vulv Liudynhaus, civun beržanski 261—264
Volkiniki dv. 36
Volkinicki dzieržavca 71
Volkovyiskij deržavca, namiesnik 18, 21
Volodkevič, Volodkovič Boltromej b. 28; — Chryzostom, podsędek žmudzki 256—258; — Juri, oiragolski tivun 16—19, 23, 24, 26; — Piotr, podčašy kovienski, revizor 226, 228, 230, 231; — Stanislav, dvorianin 19—26
Volončunas Jan 147, 148
Volovič Aleksandr p. 213; — Andrzej, choružy ziemski, civun dyrvianski, plotelski, telševski etc. starosta 170, 172, 177, 179, 186, 188, 189, 196, 199, 207, 210; — Eustachi, Ostafei, pisar 72, 128; — Jaroš, podskarbi ziemski i pisarz, generalny ziemi Žmudzkiey starosta, civun pojurski, dzieržavca upitski 70, 73—79, 82, 90, 91, 101, 170, 171, 186, 196
Volovičova Ostafijova 196
Voreiki, Voreikovo s. 135, 138, 139, 144, 145, 147, 148, 158
Voreikovcy liudzie 157
Voreikovski: pod. 158, 160, 163—165; — vlosc 147; — voit 135, 136, 138, 142; — voitovstvo 133—141, 145—154, 156—163, 166
Voronicki Valenty 143
Vscieklica Jan, novovolski voit 216

Zabelič Jan, namesnik krožskij 26
Žagulbini s. 278
Zaleski Pavel p. 267; — sędzia upitski 159
Zanan Stas 47
Zareckij Jan, starostič upitskij 47
Zaruby s. 217—220
Zas p. 287
Zavistovski m. 237
Zaviša Jan D., referendarz, pisarz 264; — Krzyštof, pisarz 152, 153
Zdanovič Jan šl. 249
Zgličovskij Mikolaj, služebnik 26; — Voitech, služebnik 26
Zielinski Voiciech, komisarz, dvorzanin 276, 285, 286
Zik lavnik 47
Zygmunt Trzeci, krol 70, 89, 135, 196; — žr. Žygimont
Zymba Stanislav 315
Zokucievič Maciej, lavnik 95
Zovkovary s. 53, 55

Žagali s. 287
Žagory mst. 263
Žali s. 293
Žaliakis Lukaš voit 47
Žebrinski Stanislav, čeliadnik 168, 169
Žeimeliany s. 256, 257
Žeimency, liudi putnyje 27
Žitel lavnik 47
Žygimont Avgust, Zygmont Avgust, Sigismundus Augustus, korol 37, 42, 43, 83—86, 109, 113, 128, 129, 258
Žygimont, Zygmunt Piervšy krol 16, 17, 30—32, 36, 128
Žygimontovič Jan, podsudok, vradnik zemski upitskij 47
Žolekevič Juri voit 47; — Lukaš 47
Žomoit, Žmudz, Žomoitskaja zemlia, Žmuidzka ziemia 23, 25, 26, 29, 30, 32, 34, 42, 51, 67—69, 79, 83, 91, 171, 192, 194, 195, 211, 215—218, 227, 232, 256, 259, 261, 264, 266, 269, 273, 287, 288, 290, 291, 292, 294
Žomoitski, Žmucki, Žmudzki čašnik 166; — kaštelian, pan 58, 64, 307, 310; — knigi, księgi grodzkie, ziemskie 68, 69, 176, 177, 190, 194, 195, 198, 233, 260, 263, 265, 272, 288, 291, 292, 294; — księstvo 231, 256, 285, 286, 302, 314, 319; — miečnik 176, 192, 194; — pisarz ziemski 303, 308; — podčašy 256; — podstoli 83; — podsudok, podsendek 51, 256—258; — pozov zemskij 67; — roki ziemskie 231; — starosta 29, 41, 79, 128; — starostvo 226; — sud zemski 69; — tivun 17; — urząd grodzki 205; — volosti 31; — vradnik zemskij 266; — vriad 67
Žovkaitis Juri 51
Žukov Grigor, dvorianin, syn bojarskij 48, 49
Žukova Marja Andrejevna 48
Žurovič Stanislav 226
Žvingi mst. 87
Žvingovska vlosc 83, 87
Žvirbliany s. 53, 55

CHRONOLOGINIS DOKUMENTŲ SĄRAŠAS

Psl.

1. 1526 m. rugpiūčio mėn. D. k. Žygimanto Senojo įsakymas Skirsnemunės laikytojui Skapui neskriausti Skirsnemunės žmonių ir karčiamininkų 15

2. 1527 m. gruodžio mėn. 28 d. D. k. Žygimanto Senojo įsakymas Ariogalos valsčiaus žmonėms būti paklusniems savo tijūnui Jurgiui Valadkevičiui..... 16

3. 1527 m. gruodžio mėn. 29 d. D. k. Žygimanto Senojo raštas raštininkui Iv. Hornostajui, kad įsakytų Ariogalos raitininkams ir vežėjams, nustojusiems tarnauti savo tijūnui, tarnauti jam, kaip kad iš seno tarnavo..... 16

4. 1529 m. gegužės mėn. 20 d. D. k. Žygimanto Senojo sprendimas, kuriuo, išžiūrėjęs Ariogalos valsčiaus pasėdinių bajorų ir valstiečių skundą prieš savo tijūną dėl naujų mokesčių įvedimo, jį atmeta..... 16

8. 1534 m. birželio mėn. 1 d. D. k. Žygimanto Senojo sprendimas, kuriuo Ukmergės valsčiaus valstiečiai, dėjęsi bajorais, jais nepripažinti..... 26

9. 1535 m. kovo mėn. 21 d. D. k. Žygimanto Senojo įsakymas Žemaičių tijūnams ir bajorams padėti Žemaičių žemės seniūnui aiškinti ir tramdyti daromus Žemaitijoje užpuolimus ir žudymus..... 29

10. 1537 m. sausio mėn. 20 d. D. k. Žygimanto Senojo raštas Biržinėnų valsčiaus žmonėms, kad jis siunčiąs Kmitą Kuncevičių ištirti jų skriaudų..... 30

11. 1537 m. sausio mėn. 29 d. D. k. Žygimanto Senojo raštas Kmitai Kuncevičiui, kuriam pavedama išaiškinti Žemaitijos valstiečių sukilimo priežastis..... 30

12. 1537 m. sausio mėn. 29 d. Instrukcija Kmitai Kuncevičiui, kaip jis turi kalbėti bruzdėjimo apimtų valsčių valstiečiams — priedėlis prie didž. kunigaikščio rašto 32

13. 1537 m. rugsėjo mėn. 26 d. — spalio mėn. 28 d. Žinios apie Žemaičių žemės valstiečių priešinimąsi ir jo slopinimą..... 34

5. 1537 m. spalio mėn. 7 d. Išrašai iš Mažųjų Dirvėnų valsčiaus valstiečių surašymo apie valstiečių ūkių sunaikinimą dėl St. Valadkavičiaus išieškojimo iš valstiečių 18

14. Apie 1541 metus. D. k. Žygimanto Senojo raštas Andriui Mackevičiui, kad už peržengimą valstiečių tvarkymo nuostatų ir valstiečių engimą, taip pat už jo pareikštą priešingumą karalienei Bonai jis atimąs iš jo laikytus Valkininkus ir Lieponis ir tų dvarų laikytoju skiriąs V. Jundilą..... 36

6. 1542 m. rugsėjo mėn. 2 d. Užrašas apie atidėjimą Žemaičių seniūno teismo St. Valadkavičiaus byloje su Jonu Kušleikaičiu ir Dirvėnų valsčiaus pristovu Bernotu dėl užgriebimo valdovinių mokesčių ir dėl jo tarno nužudymo..... 19

7. 1542 m. lapkričio mėn. 27 d. Žemaičių žemės seniūno sprendimas dėl Mažųjų Dirvėnų valsčiaus buv. tijūno kaltinimo bajoro Jono Kušleikaičio ir to valsčiaus Pagirio pristovystės pristovo Bernoto ir visų valstiečių, kad jie nužudę tijūno raktininką ir pagrobę pinigus 20

15. 1545 m. vasario mėn. 13 d. D. k. Žygimanto Augusto raštas, kuriuo atmeta Ukmergės ir Anykščių valstiečių skundus prieš savo laikytoją, įsako išrinkti iš jų mokesčius ir duokles ir pristatyti į Vilnių po 5 „maištininkus" nuo kiekvieno tų valsčių 37

16. 1545 m. vasario mėn. 23 d. Dvariono F. Kato pranešimas apie Anykščių valstiečių priešinimąsi ir apie jų vado Buivydo suėmimą 38

17. 1548 m. gegužės mėn. 1 d. Žemės iždo valdytojo kvitas dėl surinktų Telšių valsčiuje mokesčių už 1547 metus, kuriame nurodyta, kad visų pajamų negauta nuo 5 tarnybų žmonių, sunaikintų pasipriešinant urėdininkui 41

18. 1556 m. liepos mėn. 8 d. D. k. Žygimanto Augusto sprendimas dėl Gondingos valstiečių, nesumokėjusių mokesčių už 1554 ir 1555 metus 41

19. 1556 m. liepos mėn. 8 d. D. k. Žygimanto Augusto sprendimas dėl Rietavo valstiečių, neklausiusių valdininkų, nesumokėjusių pusės mokesčių už 1555 metus ir nužudžiusių Rietavo vaitą 43

— 1558 m. balandžio mėn. 5 d. D. k. Žygimanto Augusto raštas, kuriuo patvirtina atleidimą nuo mokesčių 10 valakų eigulių Vilkijos valsčiuje 128

20. 1583 m. birželio mėn. 6 d. Lietuvos žemės iždo valdytojo Jono Hliebavičiaus sprendimas dėl Maišiogalos valsčiaus Mešlekėnų kaimo žmonių skundo ant Maišiogalos laikytojo kunigaikščio Jonušo Svirskio ir jo tarnautojų dėl daromų skriaudų 44

21. 1584 m. gegužės mėn. 30 d. Upytės valsčiaus vaito L. Žaliakio skundas dėl laikytojo J. Zareckio mušimų ir kito smurto, daromų valstiečiams 46

22. 1586 m. vasario mėn. 24 d. Daugų valsčiaus trijų žmonių laidavimas už Plikionių kaimo valstiečius Ramševičius, kaltinamus savo dvarininko Grigorijaus Žukovo nužudymu 48

23. 1590 m. spalio mėn. 6 d. Antstolio pareiškimas apie Pelutavos kaimo, Vilkijos valsčiaus, valstiečių priešinimąsi savo laikytojui ir nevykdymą prievolių dvarui 49

24. 1592 m. sausio mėn. 11 d. Antstolio kvitas, kad Vilkijos valsčiaus Rugėnų kaimo valstiečiai, išsikovoję panaikinimą laikytojo įvestų padidintų prievolių, griežtai atsisako mokėti tas prievoles kun-ščiui P. Krošinskiui, kuriam valsčiaus laikytojas yra juos įkeitęs, ir temoka senas, dabar komisorių patvirtintas prievoles 51

25. 1596 m. gruodžio mėn. 23 d. Skriaudų ir nuostolių, buvusio Kupiškio vietininko Grigaro Kapčio ir jo pavietininkio bei tarnų padarytų Kupiškio miestelio ir valsčiaus žmonėms nuo 1581 m. iki 1596 m., sąrašas 52

26. 1597 m. liepos mėn. 30 d. Žemaičių kašteliono, Užpalių, Penionių ir Kupiškio seniūno Mikalojaus Noruševičiaus raštas, kad dėl Kupiškio poseniūnio Grigaro Kapčio neatsiskaitymo ir dėl jo padarytų Kupiškio miestelio ir valsčiaus žmonėms nuostolių ir skriaudų jis susitaikė su Kapčio įpėdiniais jiems pristačius įrodymų, kad sumokėta, ir už liekaną atsilyginta 64

27. 1604 m. sausio mėn. 28 d. Žemaičių žemės teismo sprendimas, kuriuo atiteisia Vilkijos girininko žiniai bajorą Kilbį, pagal jo paties raštą, už kiršinimą ir kurstymą eigulių prieš girininką 67

49. 1609 m. rugpiūčio mėn. 23 d. Lietuvos D. K. karužos A. Valavičiaus sudarytas Gučkampio valstiečių prievolių nuostatų raštas 170

28. 1614 m. liepos mėn. 26 d. Karaliaus Žygimanto III asesorių teismo sprendimas, kuriuo patvirtina Lietuvos D. K. iždo valdytojo J. Valavičiaus sprendimą dėl Senųjų ir Naujųjų Vigonių kaimų žemių ir prievolių 70

32. 1614 m. lapkričio mėn. 15 d. Lietuvos D. K. kanclerio L. Sapiegos sprendimas dėl ginčo tarp Pajūrio tijūnystės valstiečių ir jų tijūno, žemės iždo valdytojo J. Valavičiaus ir jo patijūnio 81

29. 1617 m. liepos mėn. 6 d. Lietuvos D. K. iždo valdytojo J. Valavičiaus sprendimas, darytas Palangoje, dėl Barčių valsčiaus žmonių skundų prieš savo laikytoją B. Kaptį 72

33. 1620 m. kovo mėn. 31 d. Karaliaus teismo sprendimas dėl Pervalko valsčiaus miestelėnų ir valstiečių apeliacijos skundo prieš revizorių sprendimą jų byloje su Pervalko laikytoju dėl jo daromų skriaudų 88

40. 1627 m. spalio mėn. 11 d. Revizorių sprendimas dėl Vilkijos girininkijos valstiečių ir eigulių ir, iš antros pusės, Vilkijos girininko tarpusavio ginčų 124

30. 1633 m. birželio mėn. 20 d. Karaliaus revizoriaus O. Kierdėjaus sprendimas dėl Barčių valsčiaus žmonių skundo prieš savo laikytoją 78

34. 1633 m. liepos mėn. 8 d. Karaliaus Vladislovo IV įsakymas Pervalko valsčiaus miestelėnams ir valstiečiams nustoti maištavus ir paklusti savo laikytojui 92

41. 1633 m. liepos mėn. 9 d. Karaliaus Vladislovo IV raštas J. Oziemblovskiui, Lazdoniškio kaimo, Vilkijos valsčiaus, laikytojui, kad nustotų reikalavęs iš to kaimo valstiečių, kaip jie skundžiasi, nenustatytų darbų, rinkliavų ir kitų prievolių ir neengtų jų 130

42. 1634 m. kovo mėn. 23 d. Revizorių sprendimas dėl Vareikių ir Pukštonių vaitysčių, Upytės ir Ukmergės pav., valstiečių priešinimosi ir ginčų su laikytoja R. Rajeckiene 131

48. 1636 m. gegužės mėn. 27 d. Darsūniškio vaito ir miestiečių skundas dėl Darsūniškio seniūno ir jo tarnautojų daromų jiems skriaudų ir antstolio kvitas apie jų sumuštų žmonių apžiūrėjimą 166

50. 1636 m. birželio mėn. 30 d. Revizoriaus A. Pristanovskio sprendimas dėl Gučkampio kaimo, Vilkijos valsčiaus, valstiečių skundo prieš savo laikytoją J. Mockevičių dėl priespaudų ir skriaudų 173

51. 1636 m. liepos mėn. 3 d. Žemaičių žemės antstolio J. Jonavičiaus kvitas, kad atvykus jam į Gučkampio kaimą išklausyti priesaikų dėl to kaimo valstiečių skundų prieš savo laikytoją, laikytojas neprileidęs prisiekti, nes jis pareiškęs apeliaciją prieš revizoriaus sprendimą, kuriuo įsakyta prisiekti; kvite įrašyti neįvykdytų priesaikų tekstai 191

35. 1636 m. spalio mėn. 2 d. Karaliaus revizorių sprendimas dėl Pervalko miestelėnų ir valstiečių skundo prieš savo seniūną dėl visokių skriaudų ir dėl seniūno skundo prieš juos 93

36. 1636 m. spalio mėn. 8 d. Išrašas iš revizorių sprendimo dėl Pervalko miestelėnės Daratos Tomkienės skundo prieš Pervalko seniūną 101

54. 1636 m. lapkričio mėn. 20 d. Nusiųstų į Utenos valsčių revizorių sprendimas, kad valstiečiai atsisakė nuo savo skundų prieš Utenos seniūnę ir poseniūnį ir teprašė nustatyti prievoles, taip pat ir seniūnė su poseniūniu atsisakė nuo pretenzijų prieš valstiečius dėl maištavimo, ir todėl visiems laikams visos pretenzijos iki šio sprendimo datos panaikinamos 214

52. 1636 m. gruodžio mėn. 16 d. Karaliaus revizorių sprendimas dėl Gučkampio kaimo, Vilkijos valsčiaus, valstiečių skundo prieš savo laikytojus J. Mockevičių ir jo žmoną dėl priespaudų ir skriaudų 193

53. 1636 m. gruodžio mėn. 16 d. Karaliaus revizorių išleisti nauji prievolių nuostatai Gučkampio kaimo, Vilkijos valsčiaus, valstiečiams 211

55. 1636 m. gruodžio mėn. 30 d. Žemaičių žemės antstolio St. Liubkevičiaus kvitas, kad, Ragainės seniūno kviečiamas, jis važiavęs į Ragainę dalyvauti komisorių sprendime bylos dėl kelių vaitysčių valstiečių priešinimosi Ragainės seniūnui 215

43. 1637 m. rugpiūčio mėn. 4 d. Lietuvos D. K. žemės iždo valdytojo M. Triznos sprendimas dėl Vareikių ir Pukštonių vaitysčių valstiečių skundo prieš savo laikytoją R. Rajeckienę 148

31. 1637 m. rugpiūčio mėn. 6 d. Karaliaus komisorių sprendimas dėl Barčių valsčiaus žmonių priešinimosi reikalavimui duoti dėklą ir dėl jų dalyvavimo Barčių valsčiaus vietininko Stankevičiaus nužudyme 80

44. 1637 m. rugpiūčio mėn. 12 d. Žemės iždo valdytojo M. Triznos įsakomasis raštas Vareikių ir Pukštonių vaitysčių valstiečiams, kad nebesipriešintų savo laikytojai 151

56. 1638 m. birželio mėn. 11 d. Žemaičių žemės antstolio Kr. Limanto kvitas apie tai, kad revizorių paskirtas bylos sprendimas dėl Tverų miestelio ir valsčiaus žmonių skundo prieš savo tijūną Bogušą atidėtas jam prašant iki birželio 19 d. ir per tą laiką tijūnui įsakyta nevaryti valstiečių dirbti į savo dvarą, nieko iš žmonių negrobti ir jų nepersekioti dėl skundimo 216

57. 1639 m. vasario mėn. 9 d. Karaliaus asesorių teismo sprendimas, kuriuo, Laupkaičių ir kitų kaimų valstiečiams skundėjams nestojus į teismą, atmetamas jų skundas prieš laikytoją, Tverų tijūną A. Bogušą Akminskį ir panaikinamas revizorių sprendimas, prieš kurį laikytojas yra apeliavęs 218

59. 1639 m. kovo mėn. 12 d. Karaliaus asesorių teismo sprendimas dėl instigatoriaus skundo prieš Merkinės seniūną, kad jis nesilaikąs nuostatų ir reikalaująs iš Merkinės valsčiaus žmonių didesnių prievolių 222

60. 1639 m. balandžio mėn. 5 d. Karaliaus asesorių teismo sprendimas dėl Šašių vaitystės valstiečių skundo prieš savo laikytoją J. Oginskį 225

58. 1639 m. balandžio mėn. 11 d. Karaliaus asesorių teismo sprendimas, kuriuo atmeta Laupkaičių ir trijų kitų Tverų tijūnystės kaimų valstiečių skundą prieš savo laikytoją A. Bogušą Akminskį, nes skundas jau esąs išspręstas kitu sprendimu, bet siunčia naujus revizorius skriaudų ir nuostolių ištirti 220

37. 1639 m. gruodžio mėn. 12 d. Karaliaus asesorių teismo sprendimas dėl Pervalko laikytojo Vl. Gieškovskio ir Pervalko bei Ratnyčios miestelėnų apeliacijos skundų prieš revizorių, sprendusių jų ginčus, dekretą 102

62. 1640 m. sausio mėn. 20 d. Žemaičių žemės antstolio K. Norvaiševičiaus kvitas apie Akmenės urėdininko papasakotas nuomininko Klokmano daromas Akmenės miestelėnams ir valstiečiams skriaudas 231

63. 1640 m. sausio mėn. 23 d. Didž. Dirvėnų tijūno V. Šemeto pareiškimas apie Akmenės ir Dirvėnų valsč. nuomininko Klokmano peržengimą inventorinių nuostatų ir daromas valsčiaus žmonėms skriaudas 232

64. 1641 m. sausio mėn. 31 d. Karaliaus asesorių teismo sprendimas, kuriuo panaikina komisorių tardymus ir sprendimus dėl Lazdijų miestelėnų ir jų vaito laikytojo Vl. Noruševičiaus abipusių skundų ir skiria naujus komisorius 233

45. 1642 (?) m. Karaliaus universalas Vareikių ir Pukštonių vaitysčių valstiečiams, kad vykdytų nustatytas prievoles ir nebesipriešintų savo laikytojai 152

46. 1642 (?) m. Karaliaus pasirašytas blankinis raštas komisoriams, kurie esą skiriami ištirti ginčus tarp Vareikių ir Pukštonių vaitysčių valstiečių ir jų laikytojos ir nubausti tuos, kurie priešinosi laikytojai 152

65. 1643 m. balandžio mėn. 8 d. Karaliaus asesorių teismo sprendimas, kuriuo, iššiūrėjus asesorių teismo paskirtų komisorių ir tardytojų pranešimą apie jų tirtus Lazdijų laikytojo ir vaito Vl. Noruševičiaus, taip pat miestiečių abišalius skundus, Lazdijų miestiečiams nestojus į teismą jų skundas atmestas, o dėl laikytojo skundo prieš miestiečius, kad jie užmušę ir sužeidę kai kuriuos laikytojo tarnus, užpuolę dvarą, nevykdę prievolių ir priešinęsi komisoriams, nutarta nusiųsti komisorius ir vykdytojus, kad nubaustų kaltininkus ir atiteistų ir išieškotų kas reikia laikytojui.. 235

47. 1643 m. balandžio mėn. 16 d. Karaliaus referendorių teismo sprendimas dėl Lietuvos D. K. instigatoriaus iškeltos Vareikių ir Pukštonių vaitysčių laikytojai R. Rajeckienei bylos, kad ji peržengianti prievolių nuostatus ir skriaudžianti valstiečius 153

67. 1643 m. spalio mėn. 26 d. Revizorių išleisti Tverų valsčiaus žmonių prievolių nuostatai 241

68. 1644 m. sausio mėn. 27 d. Karaliaus asesorių teismo sprendimas dėl Barčių ir Teizų kaimų, Metelių dvaro, valstiečių skundo prieš savo laikytoją J. Danavojų, kad reikalavo nenustatytų prievolių ir neteisėtų pajamų 248

70. 1644 m. birželio mėn. 22 d. Karaliaus teismo sprendimas dėl Anykščių valsčiaus Laičių vaitystės valstiečių ginčo su jų valdytoju J. Padleckiu, kad iš jų reikalaujama per daug prievolių 253

69. 1644 m. lapkričio mėn. 7 d. Karaliaus asesorių teismo sprendimas dėl Simno ir Metelių laikytojo J. Danavojaus neleidimo išieškoti priteistos iš jo Barčių ir Teizų kaimų žmonėms jo padarytų jiems nuostolių sumos 251

66a. 1645 m. kovo mėn. 27 d. Banicijos (ištremties) raštas M. Sinickiui ir keliems kitiems Lazdijų miestelėnams, nestojusiems į asesorinį teismą Lazdijų seniūnui kaltinant juos neklusnumu ir maišto kėlimu ir asesorinio teismo nubaustiems dėl to mirties bausme ir ištremtimi 239

66b. 1645 m. kovo mėn. 27 d. Toks pat banicijos raštas dėl P. Grigučio ir kelių kitų Lazdijų miestelėnų 240

38. 1645 m. gegužės mėn. 26 d. Karaliaus paskirtų revizorių sprendimas dėl Pervalko ir Ratnyčios miestelėnų ir Pervalko valsčiaus valstiečių skundų prieš savo seniūną dėl įvairių skriaudų 104

39. 1645 m. rugpiūčio mėn. 1 d. Referendorių teismo sprendimas, kuriuo beveik ištisai atmeta Pervalko ir Ratnyčios miestelėnų ir Pervalko valsčiaus valstiečių skundus prieš savo seniūną, revizorių perkeltus spręsti tam teismui 123

61. 1646 m. gruodžio mėn. 17 d. Karaliaus referendorių teismo sprendimas dėl Šašių vaitystės valstiečių neklusnumo savo laikytojui 229

71. 1650 m. gegužės mėn. 12 d. Kražių benediktinių vienuolyno viršininkės sudaryto bajorų teismo sprendimas, kuriuo nubaudžia priklausančio tam vienuolynui Dirvėnų dvaro valstiečių priešinimosi kurstytojus ir vadus 255

72. 1650 m. spalio mėn. 26 d. Telšių miesto ir valsčiaus žmonių skundas prieš savo laikytoją K. Dinofienę dėl įvairių skriaudų 259

73. 1650 m. spalio mėn. 26 d. Beržėnų tijūnystės Naujamiesčio (Šakynos) miestelėnų ir valsčiaus valstiečių skundai prieš tijūno vietininką Talkovskį dėl daugelio skriaudų 260

75. 1650 m. spalio mėn. 26 d. Beržėnų tijūnystės Laumėnų ir Dovydžių kaimų valstiečių skundas prieš savo laikytoją T. Bičkevičių dėl didelių skriaudų 264

76. 1650 m. spalio mėn. 26 d. Akmenės miestelio ir valsčiaus žmonių skundas prieš savo laikytoją D. Martinkevičių dėl skriaudų 265

77. 1650 m. spalio mėn. 26 d. Akmenės valsčiaus Vegerių ir Vileikių vaitysčių valstiečių skundas prieš savo laikytoją D. Martinkevičių ir jo nuomininką T. Niženskį 269

81. 1650 m. spalio mėn. 26 d. Akmenės valsčiaus Gilučių kaimo valstiečių skundas prieš savo laikytoją A. Ribskį ... 286

82. 1650 m. spalio mėn. 26 d. Menčių ir kelių kitų Akmenės valsčiaus kaimų valstiečių skundas prieš savo laikytoją R. Rozeną ... 288

83. 1650 m. spalio mėn. 26 d. Akmenės valsč. Didž. Dirvėnų vaitystės valstiečių skundas prieš savo laikytoją K. Šemetienę ... 289

84. 1650 m. spalio mėn. 26 d. Akmenės valsčiaus Launikų, Stukių ir Kermešių kaimų skundas prieš savo laikytoją O. Bialkauskienę ... 291

85. 1650 m. spalio mėn. 26 d. Akmenės valsčiaus Eglesio Pavenčio vaitystės valstiečių skundas prieš savo laikytoją K. Dinofienę ... 292

86. 1650 m. spalio mėn. 26 d. Akmenės valsčiaus Pažiūžmės dvaro Tulkinčių, Reginių ir Graudušių kaimų valstiečių skundas prieš ponią K. Dinofienę, laikančią juos leno teise ... 294

78. 1652 m. sausio mėn. 25 d. Karaliaus asesorių teismo sprendimas, kuriuo, nestojus instigatoriui ir Akmenės valsčiaus žmonėms, atmetamas jų skundas prieš Akmenės laikytoją Martinkevičių ... 272

74. 1652 m. rugpiūčio mėn. 23 d. Karaliaus Jono Kazimiero raštas Beržėnų tijūnystės valstiečiams, kuriuo įsakoma liautis kėlus maištą ir būti paklusniems savo tijūnui ... 263

79. 1652 m. gruodžio mėn. 28 d. Akmenės miestelio ir valsčiaus nuostatai, pakeisti ir naujai nustatyti karaliaus komisorių ... 274

87. 1655 m. kovo mėn. 14 d. Karaliaus Jono Kazimiero sprendimas, kuriuo patvirtina komisorių sprendimą dėl Karališkių kaimo valstiečių priešinimosi savo laikytojui, bet sumažina bausmes, panaikina naujai įsteigtą palivarką ir nustato naujas valstiečių prievoles ... 295

80. 1658 m. rugpiūčio mėn. 21 d. Karaliaus Jono Kazimiero patvirtinimas komisorių nustatytų 1652 metais prievolių nuostatų Akmenės (Didž. Dirvėnų) tijūnystės miestelėnams ir valstiečiams ... 285

88. 1660 m. liepos mėn. 19 d. Karaliaus Jono Kazimiero įsakymas referendoriui kun. Neverovskiui grąžinti Naujųjų Asačnykų kaimo, Karalkrėslio rakto, žmonėms paimtus iš jų raštus ir atlyginti jiems už skriaudas ... 299

89. 1666 m. rugpiūčio mėn. 28 d. Generalinio antstolio pranešamasis kvitas, kad jis apžiūrėjęs mušimo žymes ant K. Lingevičiaus, Šventežerio dvaro, Trakų pav., urėdininko ir jo tarno St. Rutkauskio ir kad jie sakę, jog juos sumušę Šventežerio valstiečiai ... 299

90. 1666 m. rugsėjo mėn. 2 d. Šventežerio dvaro urėdininko K. Lingevičiaus skundo protokolas apie tai, kad jį užpuolę ir sumušę to dvaro valstiečiai ... 301

91. 1667 m. kovo mėn. 17 d. Karšuvos tijūnystės valstiečių raštas, kuriuo susitaria su savo tijūnu, prieš kurį buvo skundęsi, ir, gavę iš jo nedidelę nuolaidą, atsisako nuo apeliacijos prieš revizorių sprendimą ... 302

92. 1679 m. gegužės mėn. 8 d. Karalienės komisorių duoti prievolių nuostatai Šventosios miestelio, Palangos valsčiaus, žmonėms ... 304

97. 1679 m. rugpiūčio mėn. 5 d. Karaliaus komisorių sprendimas dėl Šiaulių ekonomijos Šiladžio ir Pašiladžio vaitystės skundo prieš savo vaitą Gineitį, kuris savavaliaudamas padaręs jiems daug skriaudų ir nuostolių ... 313

93. 1680 m. vasario mėn. 22 d. Lietuvos D. K. iždo valdytojo nutarimas dėl Palangos valsčiaus žmonių skundo prieš buvusį Palangos laikytoją, kad kai kurie valsčiaus sumokėti mokesčiai neįnešti į iždą **305**

94. 1680 m. liepos mėn. 1 d. Karalienės komisorių patikrinimas Palangos valsčiaus žmonių ir Palangos valdytojo abipusių pretenzijų dėl paimtų perviršarba neatiduotų prievolių ar kitų pajamų sumų **306**

95. 1680 m. liepos mėn. 1 d. Karalienės komisorių sprendimas dėl Palangos valdytojo ir Palangos valsčiaus žmonių tarpusavių ginčų, kad valdytojas negavęs iš valsčiaus žmonių visų priklausančių jam pajamų, ar kad jis išreikalavęs iš jų per daug rinkliavų ir padaręs kitų nuostolių **309**

96. 1680 m. liepos mėn. 5 d. Karalienės komisorių atestacija, kiek Palangos valdytojas St. Grinevičius yra paėmęs perviršįvairių rinkliavų iš Palangos miestelio **313**

98. 1680 m. spalio mėn. 15 d. Plungės valsčiaus valstiečių įgaliojimas Vainavičiui, Teitminavičiui, Jarmalai ir Skersčiui vesti jų vardu bylą Lietuvos Rūmų Asesoriniame teisme prieš Plungės seniūną Kiršenšteiną dėl jo skriaudų ir smurto ir dėl panaikinimo kontumacinio dekreto prieš Plungės valstiečius, kurį Kiršenšteinas gavo prieš juos iš Asesorinio teismo **318**

ХРОНОЛОГИЧЕСКИЙ СПИСОК ДОКУМЕНТОВ

Стр.

1. 1526 г. август. Запись приказа в. кн. Жигимонта Старого державце скерстомонскому Скопу не притеснять скерстомонских крестьян и корчемников **15**

2. 1527 г. декабря 28. Приказ в. кн. Жигимонта Старого крестьянам Ойрягольской волости о послушании своему тивуну Юрью Володкевичу **16**

3. 1527 г. декабря 29. Предписание в. кн. Жигимонта Старого писарю Ив. Горностаю, чтобы приказал ойрягольским ройтиникам и повозникам, которые отказываются служить своему тивуну, служить ему по-старому **16**

4. 1529 г. мая 20. Решение в. кн. Жигимонта Старого, которым отказано в жалобе поседных бояр и крестьян Ойрягольской волости на своего тивуна о введении новых поборов **16**

8. 1534 г. июня 1. Решение в. кн. Жигимонта Старого, по которому путным людям Вилкомирской волости, называвшим себя шляхтою и отказывавшимся от выполнения крестьянских повинностей, присуждено выполнять их **26**

9. 1535 г. марта 21. Приказ в. кн. Жигимонта Старого жемайтским тивунам и боярам помочь жемайтскому старосте в расследовании и подавлении совершаемых в Жемайтии нападений и убийств **29**

10. 1537 г. января 20. Сообщение в. кн. Жигимонта Старого крестьянам Биржинянской волости о посылке к ним Кмиты Кунцевича для расследования чинимых им обид **30**

11. 1537 г. января 29. Предписание в. кн. Жигимонта Старого Кмите Кунцевичу произвести расследование причин восстания жемайтских крестьян **30**

12. 1537 г. января 29. Инструкция Кмите Кунцевичу относительно обращения к крестьянам охваченных волнениями волостей — приложение к данному ему предписанию **32**

13. 1537 г. сентября 26 — октября 28. Известия о сопротивлении жемайтских крестьян и подавлении его — извлечение из переписи **34**

5. 1537 г. октября 7. Выписки из переписи крестьян волости Малых Дырвян о разорении крестьянских хозяйств вследствие взысканий, производимых с крестян Ст. Володковичем **18**

14. Около 1541 г. Приказ в. кн. Жигимонта Старого Андрею Мацкевичу, по которому за нарушение устава по управлению крестьянами великокняжеских владений и за притеснение крестьян он устраняется от управления дворами Волькиниками и Лепунами и управителем их назначается В. Юндил..... **36**

6. 1542 г. сентября 2. Запись об отсрочке суда жемайтского старосты по делу Ст. Володковича с Яном Кушлейкайтем и приставом Дырвянской волости Бернатом о захвате господарских платежей и об убийстве его слуги..... **19**

7. 1542 г. ноября 27. Решение жемайтского старосты по обвинению бывшим тивуном волости Малых Дырвян боярина Яна Кушлейкайтя и пристава Берната, а также всех крестьян Полесского приставництва этой волости в убийстве тивунского ключника и в грабеже денег..... 20

15. 1545 г. февраля 13. Извещение в. кн. Жигимонта Августа крестьянам Вилкомирской и Оникштенской волостей об отказе в их жалобе на державцу и о поручении дворянину выбрать от них платежи и дякло и доставить к нему по 5 «бунтовщиков» от каждой из этих двух волостей..... 37

16. 1545 г. февраля 23. Доклад дворянина Ф. Кота о сопротивлении крестьян Оникштенской волости и об аресте их вождя Буйвида..... 38

17. 1548 г. мая 1. Квитанция подскарбего земского о платежах, собранных с Тельшевской волости за 1547 год, в которой указывается, что не получены платежи с 5 служеб людей, уничтоженных вследствие сопротивления уряднику.... 41

18. 1556 г. июля 8. Решение в. кн. Жигимонта Августа о крестьянах Гондинской волости, неуплативших платежей за 1554 и 1555 гг..... 41

19. 1556 г. июля 8. Решение в. кн. Жигимонта Августа о крестьянах Ретовской волости, неподчинявшихся тивуну, неуплативших половины платежей за 1555 год и убивших ретовского войта..... 43

— 1558 г. апреля 5. Предписание в. кн. Жигимонта Августа, которым подтверждается освобождение от поборов 10 волок осочников Вилькийской волости 128

20. 1583 г. июня 6. Решение подскарбего земского Яна Глебовича по жалобе крестьян села Мешлекянцов, Мойшагольской волости, на державцу мойшагольского князя Януша Свирского и его служащих о причинении обид..... 44

21. 1584 г. мая 30. Жалоба войта Упитской волости Л. Жалякиса относительно побоев и других обид, чинимых державцею Я. Зарецким крестьянам этой волости 46

22. 1586 г. февраля 24. Поручительство трех крестьян Довговской волости за крестьян села Пликанцов Рамшевичей, обвиняемых в убийстве своего помещика Григория Жукова..... 48

23. 1590 г. октября 6. Сообщение возного о сопротивлении крестьян села Пелутова, Вилькийской волости, своему державце и невыполнении феодальных повинностей 49

24. 1592 г. января 11. Квит (протокол) возного о том, что крестьяне села Ругян, Вилькийской волости, добившись отмены введенных державцою повышенных повинностей, решительно отказываются отбывать эти повинности князю П. Крошинскому, которому они заставлены волостным державцою, и уплачивают только старые поборы, утвержденные теперь комиссарами..... 51

25. 1596 г. декабря 23. Список обид и убытков, причиненных людям Купишской волости и местечка бывшим купишским наместником Григорием Коптем и его понаместником и слугами с 1581 г. до 1596 г..... 52

26. 1597 г. июля 30. Мировая жемайтского каштеляна, ушпольского, пенянского и купишского старосты Миколая Нарушевича с наследниками бывшего купишского подстаростего Григория Коптя относительно причиненных им Купишским крестьянам и мещанам убытков и обид ввиду того, что наследники представили доказательства об уплате, а за остаток расчитались..... 64

27. 1604 г. января 28. Решение Жемайтского земского суда, по которому боярин Килбис, согласно его записи, выдается вилькийскому лесничему за возбуждение и подстрекательство осочников против лесничего..... 67

49. 1609 г. августа 23. Устава повинностей села Гучкомпев, Вилькийской волости, данная хоружим земским В. К. Литовского А. Воловичем..... 170

28. 1614 г. июля 26. Решение асессорского суда короля Жигимонта III, которым подтверждается решение земского подскарбего Я. Воловича относительно земель и повинностей крестьян сел Старых и Новых Выган, Бортянской волости 70

32. 1614 г. ноября 15. Решение канцлера В. К. Литовского Л. Сапеги по спору между крестьянами Поюрского тивунства и тивуном их, подскарбим земским Я. Воловичем и его подтивуним..... 81

29. 1617 г. июля 6. Решение земского подскарбего В. К. Литовского Я. Воловича в Паланге по жалобам бортянских крестьян на притеснения их державцою В. Коптем..... 72

33. 1620 г. марта 31. Решение королевского суда по апеляционной жалобе мещан и крестьян Перевальской волости на решение ревизоров относительно притеснения их перевальским державцою..... 88

40. 1627 г. октября 11. Решение ревизоров по тяжбе между крестьянами и осочниками Вилькийского лесничества и вилькийским лесничим, с другой стороны 124

30. 1633 г. июня 20. Решение королевского ревизора О. Кердея по жалобам крестьян Бортянской волости на своего державцу..... 78

34. 1633 г. июля 8. Приказ короля Владислава IV мещанам и крестьянам Перевальской волости прекратить бунты и не нарушать послушания своему державце 92

41. 1633 г. июля 9. Предписание короля Владислава IV Я. Озебловскому, державце села Лоздонишек, Вилькийской волости, прекратить требование с крестьян неустановленных работ, поборов и других повинностей на которые они жалуются, и не притеснять их..... 130

42. 1634 г. марта 23. Решение ревизоров о сопротивлении крестьян Ворейковского и Пукштанского войтовств, Упитского и Вилкомирского поветов, и о их тяжбах с державчиного Р. Раецкою..... 131

48. 1636 г. мая 27. Жалоба дорсунишских мещан и крестьян на притеснения и обиды, чинимые им дорсунишским старостою и его слугами, и квит возного об осмотре побитых ими людей..... 166

50. 1636 г. июня 30. Решение ревизора А. Пристановского по жалобе крестьян села Гучкомпев, Вилькийской волости, на своего державця Я. Мацкевича о притеснениях и обидах..... 173

51. 1636 г. июля 3. Квит возного земли Жемайтской Ю. Яновича о том, что по прибытии его в село Гучкомпи для присутствования при присягах по жалобам крестьян этого села на своего державцу, державца не допустил присягания, так как заявил апеляционную жалобу против решения ревизора, по которому поставлены присяги; в квите вписаны тексты неосуществленных присяг..... 191

35. 1636 г. октября 2. Решение королевских ревизоров по жалобе мещан и крестьян Перевальской волости на своего старосту относительно разных обид и по жалобе старосты на них..... 93

36. 1636 г. октября 8. Выписка из решения ревизоров относительно жалобы перевальской мещанки Дороты Томковой на перевальского старосту..... 101

54. 1636 г. ноября 20. Решение посланных в Утенскую волость ревизоров о том, что крестьяне отказались от своих жалоб на старостиную и подстаростего и только просили дать уставу повинностей, а старостиная и подстаростий тоже отказались от заявленных крестьянам претензий по поводу «бунтованья», и поэтому все претензии обеих сторон до даты этого решения погашаются..... 214

52. 1636 г. декабря 16. Решение королевских ревизоров по жалобе крестьян села Гучкомпев, Вилькийской волости, на своего державцу Я. Мацкевича и его жену о притеснениях и обидах 193

53. 1636 г. декабря 16. Изданная королевскими ревизорами новая устава повинностей крестьян села Гучкомпев, Вилькийской волости 211

55. 1636 г. декабря 30. Квит возного земли Жемайтской Ст. Любкевича о том, что по приглашению рагнетского старосты он ездил в Рагнету, в Прусской земле, для присутствования при разборе комиссарами дела о сопротивлении крестьян нескольких солтыств рагнетскому старосте 215

43. 1637 г. августа 4. Решение подскарбего земского В. К. Литовского М. Тризны по жалобе крестьян Ворейковского и Пукштанского войтовств на свою державчину Р. Раецкую 148

31. 1637 г. августа 6. Решение королевских комиссаров о сопротивлении крестьян Бортянской державы требованию выдать дякло и об их участии в убийстве бортянского наместника Станкевича 80

44. 1637 г. августа 12. Приказ подскарбего земского М. Тризны крестьянам Ворейковского и Пукштанского войтовств прекратить сопротивление своему державце 151

56. 1638 г. июня 11. Квит возного земли Жемайтской Кр. Лимонта о том, что назначенный ревизорами разбор дела по жалобе мещан и крестьян Тверской волости на своего тивуна Богуша отложен по его просьбе до 19 июня и в течение этого времени тивуну предписано не гнать крестьян на работу в свое именье, ничего не захватывать у крестьян и не преследовать их за обжалование 216

57. 1639 г. февраля 9. Решение королевского асессорского суда, по которому отказано в жалобе крестьян сел Лаупкайтев и других на своего державцу, тверского тивуна А. Богуша Окминского, вследствие неявки жалобщиков крестьян на суд и отменено решение ревизоров, обжалованное державцою 218

59. 1639 г. марта 12. Решение королевского асессорского суда по жалобе инстигатора на меречского старосту о несоблюдении уставы и истребовании от крестьян Меречской волости повинностей сверх установленных 222

60. 1639 г. апреля 5. Решение королевского асессорского суда по жалобе крестьян Саского войтовства, Велёнской волости, на своего державцу Я. Огинского 225

58. 1639 г. апреля 11. Решение королевского асессорского суда об отказе в жалобе крестьян села Лаупкайтев и трех других сел Тверского тивунства на своего державцу А. Богуша Окминского ввиду того, что дело по жалобе уже разрешено иным решением, но для выяснения причиненных крестьянам обид и убытков посылаются новые ревизоры 220

37. 1639 г. декабря 12. Решение королевского асессорского суда по апеляционным жалобам перевальского державцы Вл. Гешковского а также перевальских и ротницких мещан на декрет ревизоров, разбиравших их тяжбы 102

62. 1640 г. января 20. Квит возного Жемайтской земли К. Нарвойшевича о притеснениях арендатором Клокманом окмянских мещан и крестьян согласно сообщению окмянского урядника 231

63. 1640 г. января 23. Заявление тивуна Великих Дырвян В. Шемета о нарушениях инвентарной уставы арендатором Окмянской и Дырвянской волостей Клокманом и о притеснении им крестьян 232

64. 1641 г. января 31. Решение королевского асессорского суда, которым аннулируются расследования, произведенные комиссарами, и их решения по вза-

имным жалобам лоздейских мещан и, с другой стороны, их державцы и войта Вл. Нарушевича и назначаются новые комиссары 233

45. 1642 (?) г. Предписание короля крестьянам Ворейковского и Пукштанского войтовств выполнять установленные повинности и прекратить сопротивление своей державчиной 152

46. 1642 (?) г. Подписанный королем бланковый приказ комиссарам, которым они назначаются для расследования взаимных жалоб крестьян Ворейковского и Пукштанского войтовств и их державчиной и им поручается подвергнуть наказанию тех, которые не подчиняются ей 152

65. 1643 г. апреля 8. Решение королевского асессорского суда, по которому, после рассмотрения доклада назначенных асессорским судом комиссаров и следователей о расследованных ими взаимных жалобах как лоздейского державцы и войта Вл. Нарушевича, так и лоздейских мещан, жалоба мещан отклонена вследствие неявки их в суд, а по жалобе державцы на мещан о том, что они убили некоторых слуг державцы, напали на его двор, невыполняли повинностей и сопротивлялись комиссарам, постановлено послать комиссаров и исполнителей для наказания виновных и присуждения в пользу державцы, а также взыскания присужденного 235

47. 1643 г. апреля 16. Решение королевского референдарского суда по возбужденному инстигатором В. К. Литовского делу против державчиной Ворейковского и Пукштанского войтовств Р. Раецкой о нарушении устава повинностей и притеснении крестьян 153

67. 1643 г. октября 26. Изданная ревизорами устава повинностей людей Тверской волости 241

68. 1644 г. января 27. Решение королевского асессорского суда по жалобе крестьян сел Бортев и Тейзов, Метельской державы, на своего державцу Я. Доновая о вытребовании неустановленных повинностей и незаконных поборов.... 248

70. 1644 г. июня 22. Решение королевского суда по жалобе крестьян Лойтевского войтовства, Оникштенской волости, на владельца этого войтовства Я. Подлецкого о вымогательстве от них чрезмерных повинностей..... 253

69. 1644 г. ноября 7. Решение королевского асессорского суда о недопущении державцою симненским и метельским Я. Доноваем взыскать присужденной с него в пользу крестьян сел Бортев и Тейзов суммы убытков, которые он причинил им 251

66a. 1645 г. марта 27. Оглашение королем баниции (изгнания) М. Синицкому и некоторым другим лоздейским мещанам, неявившимся в асессорский суд по обвинению их лоздейским старостою в непослушании и «бунтовании» и приговоренным за это асессорским судом к смертной казни и изгнанию..... 239

66b. 1645 г. марта 27. Такая же баниция П. Григутю и некоторым другим лоздейским мещанам 240

38. 1645 г. мая 26. Решение назначенных королем ревизоров по жалобам перевальских и ротницких мещан и крестьян Перевальской волости на своего старосту о разных притеснениях..... 104

39. 1645 г. августа 1. Решение референдарского суда, по которому почти целиком отклонены жалобы перевальских и ротницких мещан и крестьян Перевальской волости на своего старосту, ревизорами переданные на рассмотрение этого суда 123

61. 1646 г. декабря 17. Решение королевского референдарского суда о неповиновении крестьян Саского войтовства своему державце..... 229

71. 1650 г. мая 12. Решение суда шляхтичей, приглашенных настоятельницей Крожского монастыря бенедиктинок, которым приговорены крестьяне, подстрекавшие и руководившие сопротивлением крестьян принадлежавшего этому монастырю Дырвянского имения..... 255

72. 1650 г. октября 26. Жалоба тельшевских мещан и крестьян на свою державчиную К. Динофовую о разных притеснениях..... 259

73. 1650 г. октября 26. Жалоба новоместских мещан и крестьян Бержанского тивунства на тивунского наместника Талковского о разных притеснениях 260

75. 1650 г. октября 26. Жалоба крестьян сел Ломян и Давидзев, Бержанского тивунства, на своего державцу Т. Бичкевича о больших притеснениях.... 264

76. 1650 г. октября 26. Жалоба людей Окмянского местечка и волости на своего державцу Д. Мартинкевича о притеснениях..... 265

77. 1650 г. октября 26. Жалоба крестьян войтовств Вегер и Вилейков, Окмянской волости, на своего державцу Д. Мартинкевича и его арендатора Т. Ниженского 269

81. 1650 г. октября 26. Жалоба крестьян села Глубоков, Окмянской волости, на своего державцу А. Рыбского..... 286

82. 1650 г. октября 26. Жалоба крестьян села Менчев и нескольких других сел Окмянской волости на своего державцу Р. Рожена..... 288

83. 1650 г. октября 26. Жалоба крестьян войтовства Великих Дырвян, Окмянской волости, на свою державчиную К. Шеметовую..... 289

84. 1650 г. октября 26. Жалоба крестьян сел Лавник, Стукев и Кермесев, Окмянской волости, на свою державчиную А. Бялковскую..... 291

85. 1650 г. октября 26. Жалоба крестьян войтовства Еглее Повенте, Окмянской волости, на свою державчиную К. Динофовую..... 292

86. 1650 г. октября 26. Жалоба крестьян сел Тулкинче, Регине и Гравдуж именья Пожижми, Окмянской волости, на К. Динофовую, владеющую ими на ленном праве 294

78. 1652 г. января 25. Решение королевского асессорского суда, которым отказано в жалобе инстигатора и людей Окмянской волости на окмянского державцу Мартинкевича вследствие неявки жалобщиков в суд..... 272

74. 1652 г. августа 23. Приказ короля Яна Казимира крестьянам Бержанского тивунства прекратить бунты и оказывать послушание своему тивуну..... 263

79. 1652 г. декабря 28. Устава Окмянского местечка и волости, измененная и заново установленная королевскими комиссарами..... 274

87. 1655 г. марта 14. Решение короля Яна Казимира, которым утверждается решение комиссаров о сопротивлении крестьян села Каролишек своему державце, однако наказания смягчаются, ликвидируется организуемый фольварок и устанавливается новые повинности крестьян..... 295

80. 1658 г. августа 21. Подтверждение королем Яном Казимиром составленной комиссарами в 1652 году уставы повинностей мещан и крестьян Окмянского (Великих Дырвян) тивунства..... 285

88. 1660 г. июля 19. Предписание короля Яна Казимира референдару ксендзу Неверовскому возвратить крестьянам села Новых Осочников, Олитской экономии, взятые от них бумаги и вознаградить их за причиненные обиды..... 299

89. 1666 г. августа 28. Реляционный квит генерального возного Я. Буткевича о том, что им осмотрены следы побоев на уряднике Святоозерского имения,

Трокского повета, и на его слуге Ст. Рутковском и что, по их словам, их побили святоозерские крестьяне 299

90. 1666 г. сентября 2. Протокол жалобы урядника Святоозерского имения К. Лингевича о том, что на него напали и причинили ему побои крестьяне этого имения 301

91. 1667 г. марта 17. Мировая крестьян Коршовского тивунства со своим тивуном, на которого они жаловались, по которой, получив от тивуна некоторую уступку, они отказываются от подачи апеляции на решение ревизоров..... 302

92. 1679 г. мая 8. Устава повинностей свентских мещан, Полонговской волости, установленная комиссарами королевы..... 304

97. 1679 г. августа 5. Решение королевских комиссаров по жалобе крестьян Шилодского и Пошилодского войтовства Шавельской экономии на своего войта Гинейта, который своим самоуправством причинил им много обид и убытков 313

93. 1680 г. февраля 22. Решение подскарбего земского В. К. Литовского по жалобе людей Полонговской волости на бывшего полонговского управителя о невзносе в казну некоторых уплоченных волостью платежей..... 305

94. 1680 г. июля 1. Сводка комиссарами королевы взаимных претензий людей Полонговской волости и полонговского управителя относительно взятых излишне или недополученных поборов и иных поступлений..... 306

95. 1680 г. июля 1. Решение комиссаров королевы по обоюдным претензиям полонговского управителя и людей Полонговской волости о недополучении державцею от волостных людей всех надлежащих платежей или что им вытребованы от них ненадлежащие поборы и причинены иные убытки..... 309

96. 1680 г. июля 5. Свидетельство комиссаров королевы о том, сколько полонговский управитель перебрал разных сборов от Полонговского местечка.... 313

98. 1680 г. октября 15. Доверенность крестьян Плунгянской волости Войновичу, Тейтминовичу, Ермоле и Скерстю вести от их имени дело в Задворном асессорском суде В. К. Литовского против плунгянского старосты Киршенштейна относительно его притеснений и насилий и об аннулировании контумационного декрета против плунгянских крестьян..... 318

TURINYS — ОГЛАВЛЕНИЕ

Pratarmė 5

XVI—XVII amžiaus dokumentai apie Lietuvos valstiečių priešinimąsi dvarų valdytojams, paskelbti kituose leidiniuose 7

Предисловие 9

Документы XVI—XVII веков о спорах литовских крестьян с управителями имений, опубликованные в других изданиях 12

Sutrumpinimai — Сокращения 14

Dokumentų tekstai — Тексты документов 15

Paaiškinimai dėl rodyklių 321

Пояснение к указателям 321

Dalykų rodyklė — Предметный указатель 323

Vardų ir pavadinimų rodyklė — Указатель имен и названий 333

Chronologinis dokumentų sąrašas 351

Хронологический список документов 359

Redaktorė *G. Gustaitė*
Techn. redaktorius *J. Anaitis*
Korektorės: R. Freidheimaitė ir J. Micienė

Leidinys Nr. 5183 Tiražas 1500 egz.
Pasirašyta spausdinti 1959.VI.30. LV 10050.
Popierius 70×108¹/₁₆=11,5 pop. l., 31,51 sp. l.,
33,24 apsk. leid. l., 42 006 ž. 1 sp. lanke.
Kaina Rb. 21,—

Spausdino Valst. „Vaizdo" sp. Vilniuje, Strazdelio 1.
Užsak. Nr. 2974